

שבוע שמיני עצרת, שמחת תורה ופרשת בראשית

(20 - 26 Oktober 2024)

י"ח - כ"ד תשרי תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגֵךְ וְתִירְשֵׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלֹתָ וְשִׂבַּעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשְּׂמִימִים
 וְלֹא יִהְיֶה מִיָּמְרֵךְ וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׂמְתֶם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֹתֶם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׂמִימִים עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרָנָא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחַרֹּת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטַפּוֹנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיְדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלֶטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלֶטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נְשֵׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יַד גְּבַרְתָּהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שָׁבַעְנוּ בּוֹ: ד רַבֹּת שָׁבַעַה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הִלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
 יוֹזִים:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תשרי, תשי"ח
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מוה' ראובן שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב בבשורה הטובה בהנוגע למצב בריאות... שליט"א
 וכן בהנוגע לפעולותיהם במוצאי חג הסוכות במסגרת יפוצו מעינותך מטעם צעירי אגו"ח.

ויהי רצון אשר תכה"י יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה בהנוגע לעניינים הפרטים ובנוגע
 לעניינים הכלליים והרי הא בהא תליא ובפרט בתוככי אני"ש, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שכל
 יחיד רבים הוא, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו, ושכרו במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא
 שכ"פ ככה, שעל ידי הטבת מצב בני"א אם ברוחניות או בגשמיות, מצליח המשתדל בזה בענייני הן
 בגשמיות והן ברוחניות וכמבואר בכ"מ בספרים הק'.

בודאי ניצלו גם ימי שמע"צ ושמח"ת כמבואר בספרי דא"ח ויהי רצון שתומשך השמחה
 על כל השנה כולה.

בברכה לבשו"ט.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

250. שולחן ערוך עם הערות וציונים
252. שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
254. תורה אור

אדמו"ר האמצעי

256. תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

257. דרך מצוותיך

אדמו"ר מוהר"ש

259. תורת שמואל תרל"ג

אדמו"ר מוהרש"ב

259. ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

261. ספר המאמרים - תרפ"ט
261. לקוטי דיבורים - בלה"ק.
263. רשימת אדמו"ר מוהרי"צ
264. אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

81. ילקוט לוי יצחק על התורה
82. נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
211. נביאים וכתובים
221. עין יעקב - מסכת ברכות
265. נקודה משיחת קודש מעובדת
266. חומש לקריאה בציבור
275. קריאת התורה למנחה בשבת קודש
277. לוח זמנים
278. עירוב תבשילין לחו"ל
279. סדר הדלקת נרות לשמע"צ, שמח"ת ושבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

5. ד"ה ביום השמיני, יום שמחת תורה, ה'תשל"ד.
14. ד"ה בראשית ברא, ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון ה'תשל"ד.
17. ד"ה לעושה נפלאות, ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשל"ד

התועדויות

29. שמיני עצרת, ה'תשל"ד
30. שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות), ה'תשל"ד.
37. שיחת יום שמחת תורה, ה'תשל"ד
38. שיחות ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשל"ד

לקוטי שיחות

70. פרשת בראשית, כרך כ, ב.
75. י"ט כסלו, כרך כ, א.

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

83. חומש יומי - פרשת וזאת הברכה/בראשית
127. לוח לתהלים היומי
128. תניא יומי
136. לוח 'היום יום'

רמב"ם

138. הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
142. שלושה פרקים ליום.
186. פרק אחד ליום.
208. ספר המצוות

לימוד מזהיל לפי ימים

213. משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא מציעא
222. גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא
252. שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אודות חג שמיני-עצרת, ביום השמיני של חג הסוכות, נאמר בתורה:
 2 **ביום השמיני עצרת תהיה לכם¹, ופירש רש"י, אמר להם**
 3 לבני-ישראל **המקום הקדוש-ברוך-הוא בכקשה מכם עשו לי**
 4 **סעודה קטנה כדאי שאהנה מכם** והקדוש-ברוך-הוא מבקש מבני-

5 ישראל שאחרי חג הסוכות (שבו

6 הקריבו שבעים פרים כנגד שבעים

7 אומות העולם) יעשו את חג שמיני-

8 עצרת (בו מקריבים פר אחד, כנגד

9 בני-ישראל). **ומדייק כבוד**

10 **קדושת מורי וחקמי אדמו"ר**

11 **הרבי הרי"צ בהמשך קבוצת**

12 **מאמרי חסידות בהמשך אחד דשנת**

13 **תש"ד² (ויהי בשלשים שנה³**

14 **שבשנה זו, תשל"ד, מלאו שלושים**

15 **שנה משנת תש"ד), דצריך להבין**

16 **תוכן ענין ההנאה של מעלה**

17 **של זה מבקש הקדוש-ברוך-הוא**

18 **מבני-ישראל לעשות לו 'סעודה קטנה'**

19 **— 'כדי שאהנה מכם' מזה אשר**

20 **בשמיני עצרת תהיה לכם,**

21 **הינו כיצד ענין שמיני-עצרת גורם**

22 **הנאה למעלה?**

23 **ובכללות אינו מובן הצינוי**

24 **דתהיה לכם, דענינו של הצינוי**

25 **שחג שמיני-עצרת יהיה חג 'לכם' הוא**

26 **על דרך דקתיב⁴ שכתוב במשלי**

27 **יהיו לך לבדך ואין לזרים**

28 **אתך (פדאיאתא כמובא במדרש⁵**

29 **על הפסוק החדש הזה לכם⁶,**

30 **שם נימנו כמה וכמה דברים שנאמר**

31 **בהם 'לכם' וניתנו רק לבני-ישראל ולא**

32 **לאומות העולם, ומזה מובן גם**

33 **בנוגע למה שכתוב עצרת**

34 **תהיה לכם שגם פירושו של פסוק**

35 **זה הוא שחג שמיני-עצרת ניתן רק**

36 **לבני-ישראל), דמשמע אשר רק**

23

בס"ד. יום שמחת-תורה,

ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 **ביום השמיני עצרת תהיה לכם¹, ופירש רש"י,**
 2 **אמר להם המקום בכקשה מכם עשו לי**
 3 **סעודה קטנה כדאי שאהנה מכם.** ומדייק כבוד

4 **קדושת מורי וחקמי אדמו"ר בהמשך דשנת**
 5 **תש"ד² (ויהי בשלשים שנה³), דצריך להבין**
 6 **תוכן ענין ההנאה של מעלה מזה אשר בשמיני**

7 **עצרת תהיה לכם. ובכללות אינו מובן הצינוי**
 8 **דתהיה לכם, דענינו על דרך דקתיב⁴ יהיו לך**
 9 **לבדך ואין לזרים אתך (פדאיאתא במדרש⁵ על**

10 **הפסוק החדש הזה לכם⁶, ומזה מובן גם בנוגע**
 11 **למה שכתוב עצרת תהיה לכם), דמשמע אשר**
 12 **רק ציווי זה הוא לכם, והלא כל המצוות הם**

13 **לישראל, ומה בא להשמיענו פאן באמרו לכם.**
 14 **גם צריך להבין איך מתאים זה עם המבואר**
 15 **במדרש⁷, משל למלך שעשה סעודה שבעת**

16 **ימים וזימן כל בני אדם שבמדינה בשבעת ימי**
 17 **המשתה, פיון שעברו שבעת ימי המשתה אמר**
 18 **לאוהבו כבר יצאנו ודינו מפל בני המדינה, בא**

19 **ונגלגל אני ואתה במה שתמצא כו', שמזה משמע שהסעודה דשמיני עצרת**
 20 **היא מאותה המדריגה עצמה שהיתה הסעודה לכל בני המדינה⁸, ואיך מתאים**
 21 **זה עם הפירוש שעצרת תהיה לכם הוא ענין יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך.**

22 **(ב ויובן בהקדם הירוע⁹ שבשמיני עצרת נעשית הקליטה של כל האורות**
 23 **והגילויים דחדש השביעי, החל מראש השנה (כפי שמבאר כבוד**

(1) פינחס כט, לה. (2) סה"מ תש"ד ע' 43 ואילך. (3) לשון הכתוב — יחזקאל א, א. וראה עבודה"ק ח"ד פ"ט. ט. (4) משלי ה, יז. (5) שמו"ר פט"ו, כג. (6) בא יב, ב. (7) במדב"ר פכ"א, כד. (8) ראה רד"ה ביום השמיני עצרת תרס"ו (המשך תרס"ו ע' לג [מז]). (9) ראה פע"ח שער הלולב פ"ח. לקו"ת שמע"צ פה, ג. פה, ד ואילך. צא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השְׁבִיעִי, הַחֵל מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה (כְּפִי שְׁמֵכָאָר כְּבוֹד קְדוּשַׁת
 2 מוֹרֵי וְחָמֵי אֲדָמוֹ"ר¹⁰ הַרְבִּי הַרִי"צ שֶׁכֵּל הַעֲנִינִים שְׁפוּעֵלִים
 3 בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַל יְדֵי קוֹ הַמְרִירוֹת, פּוֹעֲלִים בְּשִׁמְיֵי עֲצָרַת
 4 וְשִׁמַּחַת תּוֹרָה עַל יְדֵי קוֹ הַשְּׁמָחָה), עֲלִיו עַל רֵאשׁ־הַשָּׁנָה
 5 נֶאֱמָר¹¹ בְּתוֹרָה אֲתֶם נֹצְבִים
 6 הַיּוֹם גּו', כְּמִבּוֹאָר פְּלִקוּטֵי
 7 תּוֹרָה¹² לֵאדָמוֹ"ר הוֹקֵן שְׁהִיִּם
 8 קָאֵי מִכוּון עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה,
 9 שֶׁהוּא, בַּלְשׁוֹן הוֹוֵהר, יוֹמָא דְדִינָא
 10 רְבָא¹³ יוֹם הַדִּין הַגְּדוֹל (וְלִכְן
 11 לְעוֹלָם בְּכָל הַשָּׁנִים קוֹרִין פְּרָשָׁה
 12 זֹו פֵרַשׁת 'אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם' בְּשַׁבַּת
 13 שְׁלִפְנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה¹⁴), וְעַל
 14 זֶה נֶאֱמָר אֲתֶם נֹצְבִים הַיּוֹם
 15 כְּלַכֶּם לִפְנֵי הַנְּוִי אֲלַקִּיכֶם
 16 רֵאשִׁיכֶם וְגו' מַחֻטֵּב עֲצִיד
 17 עַד שׁוֹאֵב מִימֶיךָ, הַיִּינוּ, שֶׁכֵּל
 18 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִכֵּל הַסּוּגִים שְׁבָהם,
 19 מֵרֵאשִׁיכֶם עַד שׁוֹאֵב מִימֶיךָ,
 20 עוֹמְדִים כּוֹלָם לִפְנֵי הַנְּוִי
 21 אֲלַקִּיכֶם כּוֹ', שְׁמָזָה מוֹכֵן
 22 גּוֹדֵל מַעֲלַת כָּל אֶחָד
 23 מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִילוֹ פְּשׁוּט
 24 שְׁבַפְּשׁוּטִים. וְלִכְן נַעֲשִׂית אֲז
 25 בְּרֵאשׁ־הַשָּׁנָה עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 26 בְּאֹפֶן דְּבִקְשׁוּ בְּנֵי, אֵת פְּנִיד
 27 הַנְּוִי אֲבִקְשׁוּ¹⁵, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב
 28 בְּתַהֲלִים בְּפֶרֶק שְׁאוּמִרִים בְּחֻדְשֵׁי
 29 אֱלוֹל וְתִשְׂרִי וְעַד לְהַמְבּוֹאָר
 30 בְּפִסְדוֹר 'סִידוֹר עִם דֹּא"ח, מֵאִמֵּר
 31 דְּבוֹרֵ־הַמֵּתַחִיל לְהִבִּין עֲנִין
 32 תְּקִיעַת שׁוֹפָר עַל פִּי בְּנוֹנַת
 33 הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז'ל¹⁶,
 34 שְׁבֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה מִיְדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה
 35 חוֹזְרִים הַדְּבָרִים לְקַדְמוֹתָם,
 36 הַחַיּוֹת הָאֱלוּקִית שְׁמַהוּוֹה וּמַחִיה אֵת
 37 הַעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים, מִסְתַּלְקַת וְחוֹרוֹת
 38 לְמַקּוֹרָה לְמַעֲלָה וְעַל יְדֵי עֲבוֹדַת

1 קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחָמֵי אֲדָמוֹ"ר¹⁰ שֶׁכֵּל הַעֲנִינִים
 2 שְׁפוּעֲלִים בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַל יְדֵי קוֹ הַמְרִירוֹת,
 3 פּוֹעֲלִים בְּשִׁמְיֵי עֲצָרַת וְשִׁמַּחַת תּוֹרָה עַל יְדֵי קוֹ
 4 הַשְּׁמָחָה), עֲלִיו נֶאֱמָר¹¹ אֲתֶם נֹצְבִים הַיּוֹם גּו',
 5 כְּמִבּוֹאָר בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה¹² שְׁהִיִּם קָאֵי עַל רֵאשׁ
 6 הַשָּׁנָה, יוֹמָא דְדִינָא רְבָא¹³ (וְלִכְן לְעוֹלָם קוֹרִין
 7 פְּרָשָׁה זֹו בְּשַׁבַּת שְׁלִפְנֵי רֵאשׁ הַשָּׁנָה¹⁴), וְעַל זֶה
 8 נֶאֱמָר אֲתֶם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלַכֶּם לִפְנֵי הַנְּוִי אֲלַקִּיכֶם
 9 רֵאשִׁיכֶם וְגו' מַחֻטֵּב עֲצִיד עַד שׁוֹאֵב מִימֶיךָ,
 10 הַיִּינוּ, שֶׁכֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵרֵאשִׁיכֶם עַד שׁוֹאֵב
 11 מִימֶיךָ, עוֹמְדִים כּוֹלָם לִפְנֵי הַנְּוִי אֲלַקִּיכֶם כּוֹ',
 12 שְׁמָזָה מוֹכֵן גּוֹדֵל מַעֲלַת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
 13 אֲפִילוֹ פְּשׁוּט שְׁבַפְּשׁוּטִים. וְלִכְן נַעֲשִׂית אֲז
 14 עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֹפֶן דְּבִקְשׁוּ בְּנֵי, אֵת פְּנִיד
 15 הַנְּוִי אֲבִקְשׁוּ¹⁵, וְעַד לְהַמְבּוֹאָר בְּפִסְדוֹר דְּבוֹר
 16 הַמֵּתַחִיל לְהִבִּין עֲנִין תְּקִיעַת שׁוֹפָר עַל פִּי בְּנוֹנַת
 17 הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז'ל¹⁶, שְׁבֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה חוֹזְרִים
 18 הַדְּבָרִים לְקַדְמוֹתָם, וְעַל יְדֵי עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 19 מְגִיעִים לְפִנְיֵימִיּוֹת עֲצָמוֹתוֹ וּמַהוּוֹת יִתְבַּרְךָ, וְעַל
 20 יְדֵי זֶה מִתְחַדֵּשׁ הַחַיּוֹת מִמְקוֹרוֹ וְשִׁרְשׁוֹ הַרְאִשׁוֹן,
 21 וּמִשֵּׁם מְמַשִּׁיכִים לְפִנְיֵימִיּוֹת הַתְּעִנּוּג, וּמִשֵּׁם
 22 לְפִנְיֵימִיּוֹת חֲכָמָה וּבִינָה, וּמִשֵּׁם לְפִנְיֵימִיּוֹת
 23 הַמְדוּת, וּמִשֵּׁם לְפִנְיֵימִיּוֹת הַמְלָכוֹת, וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ
 24 גַּם לְמַחְשְׁבָה דִּיבּוֹר וּמַעֲשָׂה (שְׁנִמְשָׁכִים מְבַחֲנֵינַת
 25 הַמְלָכוֹת), וְעַד שְׁזָה פּוֹעֵל שִׁינוּי גַּם בְּחִיצוֹנֵימִיּוֹת
 26 הַעוֹלָמוֹת. וּלְאַחֲרֵי זֶה יִשְׁנוּ גַּם עֲנִין עֲנֵן הַקְּטוֹרֶת
 27 שְׁבִיּוֹם הַכְּפּוֹרִים, שְׁאָז עוֹלָה הַמְלָכוֹת לְעֵתִיקָא¹⁷, שְׁזוּהִי תְּכָלִית הַעֲלִיָּה כּוֹ'.
 28 וְכָלִלוֹת הַעֲבוֹדָה דְּעֲשָׂרַת יְמֵי תְּשׁוּבָה הִיא בְּאֹפֶן דְּכָאֵן לְיַחֲדִיד¹⁸, וְכִפִּי שְׁמֵכָאָר

(10) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א. "היום יום" כ"ב תשרי. ועוד. (11) ר"פ נצבים. (12) ר"פ נצבים (מד, א). (13) ראה רמ"ז לזח"ב לב, ב. וראה גם זח"ג רלא, א. פענח רזא ס"פ נצבים. (14) מגילה לא, ב – בתוספות. רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב. טוש"ע או"ח סתכ"ח ס"ד. (15) תהלים כז, ת. וראה לקו"ת ר"ה נו, ג. ובכ"מ. (16) רמז [שנו], ג ואילך. (17) ראה פע"ח שער יוהכ"פ פ"ה. מ"ח מס' יומא פ"א – הובא בלקו"ת דרושי ש"ש סה, סע"ג ואילך. ובכ"מ. (18) ר"ה יח, א. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 משמע שתמיד יש דרך להתקרב לה'. ושואלים: והרי נאמר 'דרשו ה' בהמצאו
2 קראהו בהיותו קרוב', משמע שיש זמן שאינו קרוב ואינו נענה. ומשיבים שם
3 מדובר ביחיד, שיש זמנים מיוחדים שה' קרוב אליו, כאן מדובר בציבור,
4 שבכל זמן שיקראוהו, יהיה קרוב. ושואלים: ביחיד אימתי הזמן שה' קרוב
5 בו, אלו עשרה ימים שבין ראש-השנה
6 ליום הכפורים" שאז ה' נענה גם
7 ליחיד), וכפי ש**מְבַאֵר רַבֵּינוּ**
8 **הַנֶּזְקֵן**¹⁹ שְׁהוּא מַה שְּׁנֵאמַר לַעֲנִין
9 ה'יחיד' בעשרת-ימי-תשובה **לַעֲנִין**
10 **יְחִידָה שֶׁבְּפֶשֶׁשׁ כּו'** שהיא הדרגה
11 הגבוהה והנעלית ביותר מחמש דרגות
12 הנשמה (נפש, רוח, נשמה, חיה,
13 יחידה). **וּבְחַג הַסּוּפּוֹת נִמְשָׁךְ**
14 **כָּל זֶה** שנמשך בראש-השנה וביום
15 הכיפורים **מִלְּמַעְלָה לְמַשָּׁה**,
16 **תְּחִילָה בְּבַחֲבֵינָת מְקִיף, בְּסִכּוֹף הַסּוּפָה, וְלֵאחֲרָי זֶה**
17 **הַסּוּפָה, וְלֵאחֲרָי זֶה נִמְשָׁךְ גַּם**
18 **בְּפַנְיֵמִיּוֹת, עַל יְדֵי נְטִילַת**
19 **אַרְבָּעָה מִיָּמִים**²⁰ (וזה לשונו
20 ב'המשך' תרס"ו: "בראש-השנה
21 ממשיכים הרצון על עולמות... והגילוי
22 הוא בסוכות... אמנם הגילוי הוא
23 בבחינת מקיף, ובכדי שיאיר בבחינת
24 פנימיות וזה על ידי הלובב... הוא
25 המשכת בחינת אור פנימי כו'. ולכן
26 צריך להיות נטילה לולב בסוכה והיינו
27 שהאור מקיף נמשך בבחינת
28 פנימיות"), **וְעַד שֶׁבְּשִׁמְיָנוּ עֲצַרְתָּ**
29 **הָרִי זֶה בָּא בְּבַחֲבֵינָת קְלִיטָה**
30 (כמבואר ב'המשך' תרס"ו: "...
31 בשמיני-עצרת הוא זמן קליטה, דכל
32 האורות והמשכות שנמשכים בראש-
33 השנה ויום הכיפורים שאז הם הבעלים
34 עדיין, והגילוי הוא בסוכות... מכל-
35 מקום בסוכות אינו מאיר עדיין
36 בפנימיות ממש, ועיקר ההמשכה בפנימיות ממש הוא בשמיני-עצרת, וזהו
37 עצרת תהיה לכם, שתהיה ההמשכה לכם בבחינת פנימיות..."). **וְעַל זֶה**
38 **נִאֶמַר עֲצַרְתָּ תְּהִיָּה לָכֶם, לֵךְ לְבַדְּךָ וְאִין לְזָרִים אַתָּה.**
39 **(ג) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּשִׁלְיַת הַשְּׂיִיכוֹת** של שמיני-עצרת **לְזָרִים**
40 (כלשון הכתוב הנוכרי-לעיל **אִין לְזָרִים אַתָּה**), **שְׂאִין הַכְּפוּנָה**
- לְזָרִים מִמֶּשׁ, שְׂאִינָם שִׂיכִים כָּלֵל לַצַּד הַקְּדוּשָׁה וּקְבַלְתָּ שְׁפַע אֱלוֹקֵי, אֲלֵא**
שֶׁבְּעֵנִין זֶה של שמיני-עצרת **הָרִי הֵם זָרִים. וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁמְצִינֵנוּ**
לְגַבֵּי כַּהֵן וּמְלָךְ²¹,
הקרב יומת" והכתוב האמור לגבי המשחה שלא לתת ממנו על זר, שכל
מי שאינו כהן (ובלשון הגמרא 'אפילו
דוד מלך ישראל') נחשב 'זר' לענין
הכהונה, וכן לענין המלכות, **וְעַל**
דֶּרֶךְ זֶה מְצִינֵנוּ לְגַבֵּי הַלְוִיִּם
שֶׁמְחוּלְקִים לְמִשְׁוֹרְרִים
וְשׁוֹעָרִים, שֶׁכָּל אֶחָד הוּא זָר
לְגַבֵּי עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הַשְּׂנִי²²
ואסור למשורר לעשות את עבודתו של
השוער וכן להיפך, אף-על-פי ששניהם
ליינם.
וְכֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְעֵנִינָנוּ, שְׁחַג
שמיני-עצרת לא ניתן לזוים' **שְׂאִין**
הַכְּפוּנָה לְזָרִים מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי
בְּמִשְׁל מְדוּבָר אֹדוֹת בְּנֵי
הַמְּדִינָה שֶׁבָּאִים לְסַעֲוֶדָה יַחַד
עִם אוֹהְבֵי שֶׁל הַמְּלָךְ, וּבְנִמְשָׁל
הכוונה לאומות העולם **וְכַמּוּבָן**
גוֹדֵל מֵעֲלֵתָם מִזֶּה שֶׁמְקַרְיָבִים
כְּנֻגָדָם כנגד שבעים האומות **בְּחַג**
הַסּוּפּוֹת שֶׁבְּעֵים פְּרִים²³,
וְהָרִי יְדוּעַ גוֹדֵל מֵעֲלַת
הַקָּרְבָּן, כְּדֹאִיתָא כפי שמוכר
בְּסִפְר הַבְּהִירָה²⁴ **וּבַזְהָר**²⁵
(**וּמוּבָא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּדַבְּרֵי אֱלֹקִים חַיִּים וּבְאַרְבָּעָה בְּהַמְשָׁךְ**
הַהִילוּלָא²⁶) **שֶׁרְזָא דְקוֹרְבָנָא עוֹלָה עַד רְזָא דְאִין**
סוּף. אֲלֵא שֶׁלְּגַבֵּי הַעֲנִין הַמְּיֻחָד שֶׁל שְׂמִינֵי
עֲצַרְתָּ נִקְרָאִים כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה בְּשֵׁם זָרִים. וְלִכֵּן
צְרִיכָה הַתּוֹרָה לְהוֹדִיעַ שֶׁבִּיּוֹם הַשְּׂמִינֵי עֲצַרְתָּ
תְּהִיָּה לָכֶם, לֵךְ לְבַדְּךָ וְאִין לְזָרִים אַתָּה, שְׂאֵף

(19) לקו"ת תבוא מג, סע"ד. (20) ראה סידור (עם דא"ח) רסג, סע"ג [שפה, ב] ואילך. (21) ראה שבת לא, א. כריתות ו, סע"ב. (22) ראה ערכין יא, ב. (23) סוכה נה, ב. במדב"ר ופרש"י שבהתחלת המאמר. (24) סימן מו (קט). (25) ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. (26) ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ב. פי"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֵׁשׁ בתחילה סָבְרָא שִׁיְהִי אַתְּךָ, מִכָּל מְקוֹם הַמִּסְקָנָא הַסּוּפִית
 2 היא שְׂאִין לְזָרִים אַתְּךָ.
 3 וַיֹּשֶׁ לֹמֵר שְׁלַגְבִּי עֲנֵנִי זֶה שְׁחַג שְׁמִינֵי-עֲצֵרַת הוּא 'לכֹּם' בְּלַבָּד
 4 נִקְרָאִים אֶפִּילוּ מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת בְּשֵׁם זָרִים, כְּמוֹכֵן מִמָּה
 5 שְׁנֹאֲמַר בְּנוֹגַע לְכַנְיֶסֶת הַכֹּהֵן
 6 הַגְּדוֹל לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים בְּיוֹם 1 שֵׁשׁ סָבְרָא שִׁיְהִי אַתְּךָ, מִכָּל מְקוֹם הַמִּסְקָנָא
 7 הַכְּפוּרִים, וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה 2 היא שְׂאִין לְזָרִים אַתְּךָ.
 8 בְּאֵהָל מוֹעֵד גו' 27 כֹּאשֶׁר הִכְהֵן 3 וַיֹּשֶׁ לֹמֵר שְׁלַגְבִּי עֲנֵנִי זֶה נִקְרָאִים אֶפִּילוּ
 9 הַגְּדוֹל נִכְנַס לְכַפֹּר עַל עַם-יִשְׂרָאֵל 4 מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת בְּשֵׁם זָרִים, כְּמוֹכֵן מִמָּה
 10 בְּקוֹדֶשׁ-הַקְּדוּשִׁים, וְאֵיתָא 5 שְׁנֹאֲמַר בְּנוֹגַע לְכַנְיֶסֶת הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל לְקֹדֶשׁ
 11 בְּיְרוּשָׁלַיִם 28 שֵׁשׁ לְשׁוֹן הַכְּתוּב 6 הַקְּדוּשִׁים בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה
 12 'וְכָל אָדָם' יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶפִּילוּ אוֹתָן 7 בְּאֵהָל מוֹעֵד גו' 27, וְאֵיתָא בְּיְרוּשָׁלַיִם 28 אֶפִּילוּ
 13 שְׁכַתֵּב בְּהוֹן 29 בְּמִרְכַּבָּה עֲלוּנָה 8 אוֹתָן שְׁכַתֵּב בְּהוֹן 29 וְדַמּוּת פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אָדָם, לֹא
 14 שִׁבְנוּת יְחֻקָּאֵל וְדַמּוּת פְּנִיָּהֶם 9 יִהְיֶה בְּאוֹהֶל מוֹעֵד, וְהָרִי כְּנִיֶסֶת הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל
 15 פְּנֵי אָדָם, וְהֵם מְלֹאכִים, לֹא יִהְיֶה 10 לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים היא בְּאוֹפֵן שְׁכוּלָל אֵת כָּל בְּנֵי
 16 בְּאוֹהֶל מוֹעֵד, וְהָרִי כְּנִיֶסֶת 11 יִשְׂרָאֵל, וְעַבְדָּתוֹ שֵׁם היא בְּשִׁבִּיל כָּל יִשְׂרָאֵל,
 17 הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים 12 וּמִזֶּה מוֹכֵן שְׁלַגְבִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאִים
 18 היא בְּאוֹפֵן שְׁכוּלָל אֵת כָּל 13 אֶפִּילוּ מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת בְּשֵׁם זָרִים. וְזֶהוּ גַם מַה
 19 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַבְדָּתוֹ שֵׁם 14 שְׂאֲמָרוּ רַז"ל 30 מְחִיצָתָן שֶׁל צְדִיקִים לְפָנֵים
 20 היא בְּשִׁבִּיל כָּל יִשְׂרָאֵל, וּמִזֶּה 15 מְחִיצָתָן שֶׁל מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת, וְעַד שְׁעֵתִידִין
 21 מוֹכֵן שְׁלַגְבִּי כָּל אֶחָד 16 צְדִיקִים (דְּקָאֵי עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי עֲמֻף
 22 מִיִּשְׂרָאֵל גַּם מִי שֶׁהוּא בְּדַרְגָּה 17 כְּלָם צְדִיקִים) 31 שְׁנֹקְרָאִין עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּב"ה 32,
 23 רִוּחַנִּית נִמוּכָה נִקְרָאִים אֶפִּילוּ 18 וּפִירֵשׁ רַש"י 33 שִׁיְהֵא שְׁמֵם הַזֶּה, שֵׁם הַזֶּה
 24 מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת בְּשֵׁם זָרִים. 19 דְּיִיקָא, לְמַעְלָה מִשֵּׁם אֱלֹקִים, לְשׁוֹן רַבִּים 34 [וְאֵף
 25 וְזֶהוּ גַם מַה שְׂאֲמָרוּ רַז"ל 30 20 שָׁזָה יִהְיֶה לְעֵתִיד לְבוֹא, עֲתִידִין צְדִיקִים כּו',
 26 בְּמַדְרַשׁ מְחִיצָתָן שֶׁל צְדִיקִים 21 הָרִי גַם עֵתָה יִשְׁנוּ כְּכֹר עֲנֵנִי זֶה. וְכַמְשָׁל 35 אָדָם
 27 לְפָנֵים היא יוֹתֵר פְּנִימִית, הֵינּוּ יוֹתֵר 22 שֵׁשׁ לוֹ תִּיבָה מְלִיאָה אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, שְׂאֵף שְׁלַעַת עֵתָה אֵינּוּ רוֹאֶה
 28 נַעֲלִית מְחִיצָתָן שֶׁל מְלֹאכֵי 23 אוֹתָם, כִּי הֵם סְגוּרִים וְחֲתוּמִים בְּתִיבָה, הָרִי הֵם שְׁיִיכִים אֵלָיו גַּם עֵתָה, וַיֹּשֶׁ
 29 הַשָּׂרֵת, וְעַד שְׁעֵתִידִין צְדִיקִים 24 בְּיָדוֹ הַמִּפְתָּח לְפִתּוֹחַ הַתִּיבָה כְּבוֹא הַזְּמַן כּו'. וְכֵן הוּא גַם לְגַבִּי הָעֲנִינִים
 30 (דְּקָאֵי רַצְדִּיקִים) הַכּוּוּנָה עַל כָּל 25 דְּלַעְתִּיד לְבוֹא, שְׂאֵז יִהְיֶה בְּגִילּוּי, אֲבָל גַּם עֵתָה יִשְׁנֵם כְּכֹר עֲנִינִים אֵלָיו, כִּיֹּן
 31 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי עֲמֻף 26 שְׁפּוּעֵלִים אוֹתָם עַל יְרֵד הָעַבְדּוּדָה דְּשִׁית אֶלְפֵי שְׁנִינִי 36, וּבְלִשׁוֹן הַתַּנְיָא 37
 32 כְּלָם צְדִיקִים 31 כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 27
 33 בִּישְׁעִיהַ) שְׁנֹקְרָאִין עַל שְׁמוֹ שֶׁל 28 (ד' וּבִיאוֹר הָעֲנֵנִי, דְּהִנְהָה נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שְׁבָכָל אֶחָד
 34 הַקָּב"ה 32 (כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא: 'עֲתִידִין 33 מִמְּעַל מִמְּשַׁל 38. וְאֵף שֵׁשׁ חִילוּקֵי דְרָגוֹת
 35 צְדִיקִים שְׁנֹקְרָאִין עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשִׁי- 29 כְּפִי שְׁמִבְּאָר כְּבוֹד
 36 בְּרוּךְ-הוּא שְׁנֹאֲמַר כָּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי
 37 וְלִכְבוֹדֵי בְּרַאתּוֹ יִצְרָתּוֹ אֵף עֲשִׂיתּוֹ")
 38 וּפִירֵשׁ רַש"י 33 שִׁיְהֵא שְׁמֵם
 39 שֶׁל הַצְדִּיקִים לְעֵתִיד-לְבוֹא הַזֶּה, 29

(27 אחרי טז, יז. 28) יומא פ"א ה"ה. פ"ה ה"ב. סוכה פ"ד ה"ו. 29) יחזקאל א, י. 30) במדבר"ב פ"כ, כ. ויש"נ. פרש"י בלק כג, כג. 31) ישעי" ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק. 32) ב"ב עה, ריש ע"ב. 33) כ"ה בכ"מ – ראה אוה"ת בראשית שנט, סע"ב. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקיא [ח"ד ס"ע אירלג. ויש"נ]. 34) ראה פרש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז. 35) ראה לקו"ת דברים א, ב. ובכ"מ. 36) ר"ה לא, א. ויש"נ. 37) ר"פ לו. 38) תניא רפ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הדרגות נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה) דְּמַלְכוּת שהיא הספירה האחרונה
 והתחתונה מעשר הספירות דְּעֵשִׂיָּה שהוא העולם הנחות ביותר מארבעת
 העולמות הנוכרים כו' גם נשמה נחותה כו' היא פְּלוּלָה מְכוּלָן, מכל
 הדרגות שלמעלה ממנה, גַּם כו' כולל אפילו חֲכָמָה הספירה הראשונה
 והכי עליונה דְּאֲצִילוֹת, ולכן גם
 בנשמה הנמוכה ביותר, יֵשׁ פֶּה
 בְּחִינַת נְקוּדַת הַלֵּב שֶׁהִיא
 רְעוּתָא דְּלִבָּא רֵצוֹן הַלֵּב
 וְתַעֲלוּמוֹת הַלֵּב נקודה פנימית
 נעלמת ונסתרת אֲשֶׁר לְמַעְלָה
 מַעְלָה נעלית לאין שיעור מְטַעַם
 וְדַעַת הַמּוֹשֵׁג וּמוֹשְׁפָל כו'
 בשכל והיגיון, נקודה שבה הנשמה
 קשורה באלוקות בקשר על-שכלי
 [וְכַמְבוּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה
 לאדמו"ר הזקן במאמר דְּבִּוּר־
 הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח בַּפּסוּק בִּישׁוּר
 הַשִּׁירִים, שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנֶאֱוָה⁴³,
 שְׁגַם שאפילו הַנְּשָׁמוֹת
 שְׁבִבְרִיאָה נשמות ששורשן מעולם
 הבריאה, ולא רק נשמות ששורשן
 מעולם האצילות יֵשׁ בָּהֶם
 הַבִּיטוּל לאלוקות וְהֶאֱהָבָה כו',
 ואהבת ה', וְאֲדַרְבָּה, מִחֻמַּת
 הַיְרִידָה כו' יֵשׁ הַתְּגַלּוֹת יוֹתֵר
 מִכְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּאֲצִילוֹת כו'
 וכמבואר שם: "... דלפי שירדה
 בבריאה שהוא בעל גבול (מה- שאין-כן
 באצילות, הרי האורות הם בחינת אין-
 סוף) על כן כלתה נפשה מתי אבוא
 ואראה התגלות אור-אין-סוף. כי
 בבריאה התגלות הוא בבחינת גבול
 וצמצום... ולכן הנשמה שהיא שם
 בבחינת בעל-גבול אז הכלות-הנפש
 לבוא מבחינת בעל-גבול להתגלות בלתי בעל-גבול הוא התשוקה בהתגלות
 וכלות הנפש יתירה... ונמצא אם-כן ירידה וריחוק זה גורם עלייה יתירה...".
 וְהַעֲנִין בְּזָה, כְּמַבּוּאָר שָׁם⁴⁴ במאמר הנוכר משנת תש"ד שְׁכָל
 הַנְּשָׁמוֹת מכל הדרגות הֵנָּה הַתְּהוּוֹתָן הוּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת
 עֲצָמוֹת אֱלֻקוֹת דְּאֲצִילוֹת מִמֶּשׁ בְּאוֹר הַנְּשָׁמָה
 דְּבְרִיאָה יְצִירָה וְעֵשִׂיָּה בְּאוֹפֵן שְׂאִין אוֹר הַנְּשָׁמָה
 מְסִתִּיר עַל הָאוֹר הַזֶּה, וְכַפִּי שֶׁמְבִיא לִפְנֵי זֶה⁴⁵

1 קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחֵמֵי אֲדַמּוּ"ר בְּמַאֲמָר הַנּוֹכַח לְעֵיל³⁹ של
 2 שְׁמִינֵי-עֶצְרַת תּש"ד שְׁיֵשׁ שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת שְׁנוֹת בְּנְשָׁמוֹת⁴⁰, הדרגה
 3 הַרְאֵשׁוֹנָה, נְשָׁמוֹת גְּבוּהוֹת שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת מִמֶּשׁ, דרגה
 4 שְׁנֵי, נְשָׁמוֹת מְאֲצִילוֹת שְׁבִבְרִיאָה יְצִירָה וְעֵשִׂיָּה, כמבואר
 5 בחסידות שהעולמות כלולים זה מזה,
 6 ועולם האצילות ישנו כפי שהוא
 7 באצילות וישנו גם כפי שהוא נכלל
 8 בעולמות בריאה, יצירה, עשיה
 9 שלמטה מאצילות. ודרגה שְׁלִישִׁית,
 10 נְשָׁמוֹת דְּבְרִיאָה יְצִירָה
 11 וְעֵשִׂיָּה [וּבְכַלְלוֹת נַחְלִיקִים
 12 לְשָׁנִים, זָרַע אָדָם וְזָרַע
 13 בְּהִמָּה⁴¹ כתוב כנבואת ירמיהו
 14 וזרעתי את בית ישראל... זרע אדם
 15 וזרע בהמה. לפי פשוטו (על-פי מצורת
 16 דוד) הכתוב אומר שהקדוש-ברוך-הוא
 17 ירבה גם את בני האדם וגם את
 18 הבהמות, ולא תהיה בהם משכלה
 19 ועקרה, והריבוי יהיה באופן של זריעה,
 20 כמו הזרע תבואה והיא צומחת יותר
 21 ממה שזרע. ולפי פנימיות הדברים
 22 הפירוש הוא שנשמות ישראל נחלקות
 23 לשני סוגים 'זרע אדם' ו'זרע בהמה'.
 24 'זרע אדם' הן נשמות שהשורש
 25 והמקור שלהם הוא בעולם האצילות,
 26 ומבואר שגם בדרווח הראשונים כאשר
 27 באופן כללי, הנשמות היו יותר גבוהות
 28 מהנשמות של הדרווח האחרונים,
 29 הנשמות בדרגת 'זרע אדם' היו
 30 מועטות, ו'זרע בהמה' הם הנשמות
 31 שהשורש והמקור שלהם הוא
 32 מעולמות בריאה יצירה עשיה שלמטה
 33 מעולם האצילות, ומבואר שכמעט כל
 34 הנשמות בדרווחינו הם מסוג זה
 35 שנקראו כך כי אין בהם דעת והכרה באלקות כמו בהמה שאין בה דעת],
 36 הָרִי גַם הַמְּדַרְיָגָה הַיּוֹתֵר תְּחַתּוּנָה שְׁבִבְנְשָׁמוֹת ששורשן
 37 מעולם העשיה, הנחות ביותר מבין ארבעת העולמות הַתְּהוּוֹתָה
 38 מִמְּדַרְיָגָה נְעֻלִית יוֹתֵר מִהַמְּדַרְיָגָה שְׁמַמְנָה מִתְּהוּוִים
 39 הַמְּלֹאָכִים וּשְׂאָרֵי הַנְּבְרָאִים, וְלִכֵּן הֵנָּה כָּל נְשָׁמָה, גַּם אִפִּילוֹ
 40 נְשָׁמָה דְּעֵשִׂיָּה [וּבְלִשׁוֹן הַתַּנְיָא⁴² דָּגַם נֶפֶשׁ דְּנֶפֶשׁ הַדְּרַגָּה הַכִּי
 41 תחתונה בדרגת 'נפש' שהיא בכללות הדרגה הכי תחתונה בנשמה (מבין חמש

(39) סה"מ תש"ד ע' 46. (40) ראה רמ"ז לזהר ר"פ משפטים (צד, ב). (41) ראה זהר ורמ"ז שם. תו"א ר"פ משפטים. (42) פי"ח. (43) שה"ש ח, ג ואילך. (44) סה"מ שם ע' 47. (45) סה"מ שם ע' 43; ע' 24 ואילך. וראה גם ד"ה זה היום דש"פ נצבים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בגילוי וּכְפִי שֶׁמְבִיא במאמר הנזכר משנת תש"ד לַפְּנֵי זֶה⁴⁵ בתיקוני
 2 זוהר תיקון ס"ט⁴⁶ וְאֵילִין אלו (הספירות והאורות) דְּאֲצִילוֹת
 3 אָמְרוּ לְאֵילִין לאלו (הספירות והאורות) דְּבְרִיאָה דְּמִתְלַבְּשִׁין בְּהוֹן
 4 נַעֲשֶׂה⁴⁷ אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדַמוֹתֵנוּ, שְׁמֵהָ מִכָּךְ הַתְּהוּת הַנִּשְׁמוֹת
 5 (נַעֲשֶׂה אדם) היא על-ידי התלבשות
 6 אצילות בבריאה מוֹבָן, שְׁגָם כְּמוֹ 1
 7 שֶׁהַנְּשֵׁמָה יֵרְדָה בְּבְרִיאָה, יֵשׁ 2
 8 בָּהּ מִבְּחִינַת עֶשֶׂר סְפִירוֹת 3
 9 דְּאֲצִילוֹת מְמֹשׁ, וְזֶהוּ נַעֲשֶׂה 4
 10 לְשׁוֹן רַבִּים, לְפִי שֶׁהָאִירוֹ 5
 11 לְצוּרַח הַתְּהוּת הַנִּשְׁמוֹת עֶשֶׂר
 12 סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת מְמֹשׁ 6
 13 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה וְעַל 7
 14 יְדֵי זֶה נִתְּהוּ נְשֵׁמוֹת דְּבְרִיאָה 8
 15 יִצְרָה וְעֲשֶׂה וּנְמַצָּא שָׂגָם 9
 16 בְּנִשְׁמוֹת הַנְּמוּכּוֹת בְּיוֹתֵר, מֵהַדְּרוּגוֹת הַכִּי
 17 נְמוּכוֹת שֶׁל עוֹלָם הָעֵשִׂיָה, יֵשׁ אִוֵּרוֹת
 18 מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְכִפִּי שֶׁמִּמִּשְׁךְ
 19 וּמְבַאֵר עוֹד.
 20 וְהַעֲנִין הוּא, דָּאֵף עַל פִּי
 21 שֶׁהַתְּהוּת כָּל הַנְּבְרָאִים הִיא
 22 מְאֲצִילוֹת (שְׁלֶכְן גְּקָרָא גַם
 23 אֲצִילוֹת בְּשֵׁם עוֹלָם כּו' כִּי אִם
 24 מַעֲלָתוֹ שֶׁהוּא 'אלוקות ממש' גַם עוֹלָם
 25 הָאֲצִילוֹת הוּא חֵלֶק מְעוֹלְמוֹת 'סדר
 26 הַשְּׁתַלְשׁוֹת' וְלִכֵּן הוּא שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר
 27 לַהַתְּהוּת כֹּל הַנְּבְרָאִים), אֲלָא
 28 שְׁמֵשׁ מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת נְמֻשָּׁף
 29 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי יוֹרֵד עַל יְדֵי
 30 צְמֻצוּמִים שֶׁנִּקְרָאִים מְסֻכִּים
 31 וּפְרָסָאוֹת כְּמוֹ וְיִלּוּנוֹת הַמַּסְתִּירִים
 32 (עַל הַפְּסוּק "וְהַבְדִּילָה הַפְּרוּכָת לָכֵם"
 33 תַּרְגֵּם אוֹנְקֵלוֹס "פְּרוּכָת" – "פְּרִסָּא")
 34 לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה,
 35 וּמֵשֶׁר מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה יוֹרֵדִים
 36 אִוֵּרוֹת אֱלוֹ שֶׁמְקוֹרָם בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
 37 לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה,
 38 וּמֵשֶׁר מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה יוֹרֵדִים
 39 אִוֵּרוֹת אֱלוֹ לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּעֲשֶׂה, וּמְכַל מְקוֹם הָרִי הֵם אֹתָם
 40 הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁנִּמְשְׁכוּ מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת [וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁאֵין

אומרים שיש ארבעים ספירות בארבעת עולמות אצילות
 בריאה יצירה ועשיה⁴⁸, אלא עשר ולא אחד עשר⁴⁹, ומכל
 שכן ואם לא אחד-עשר הרי קל-וחומר לא ארבעים, כי אותם
 העשר ספירות דאצילות הם עצמם באים ומשתלשלים על-ידי
 צמצום כאמור לבריאה וליצירה
 ולעשיה. ובלשון ההגהה
 שבתניא⁵⁰ שזהו ענין התוכן
 הפנימי של הכתוב בתהלים
 מלכותך מלכות כל
 עולמים⁵¹, שמלכותך⁵² הוא
 ענין מלכות דאין סוף ענין
 המלכות כפי שהוא למעלה מסדר
 השתלשלות של העולמות שנעשה
 עתיק בחינת עתיק יומין שהיא
 במדרגת כתר עליון שלמעלה
 (מהחכמה שהיא הספירה הראשונה)
 לאצילות, ומשם מעולם
 האצילות נמשך להיות המלכות
 האלוהית מלכות כל עולמים,
 גם עולמות בריאה יצירה
 ועשיה]. אכל אף על פי כן,
 הגם שאכן גם האור והחיות לכל
 הנבראים נמשכים מאצילות כל זה
 הוא על ידי התלבשות
 גמורה, וכאשר האורות דאצילות
 יורדים לבריאה, למשל, הרי זה באופן
 של התלבשות גמורה בעולם
 הבריאה, ולכן בסופו של דבר יש
 הבדל בין האורות כפי שהם באצילות
 לכפי שירדו לבריאה מה שאין כן
 בנשמות, הנה אף על פי
 שגם הנשמות דאצילות
 עוברים בבחינת מעבר על כל
 פנים דרך עולם הבריאה,
 הדבר הוא כדי שיוכל להיות
 אצלם אצל נשמות אלו, למרות
 שאננם הירידה אינה בדרך התלבשות
 אלא רק בבחינת מעבר בלי להתעכב
 ולהתלבש בעיני וגורי עולם הבריאה, אבל לפחות בבחינת מעבר, גם
 האורות דאצילות שיוורדים לבריאה להוות את הנשמות, סוף סוף עוברים

וערב ר"ה (תורת מנחם חע"ג ע' 225. ע' 251). (46 קטז, א. 47) בראשית א, כו. (48) ראה גם ד"ה איתא בזהר כו' מאה שנה תשכ"ו (תורת מנחם חמ"ו ע' 264). (49) ספר יצירה פ"א מ"ד. (50) פרק נב. (51) תהלים קמה, יג. (52) ראה ביאורי הזהר להצ"צ ח"ב ע' תתפח. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בכריאה, וטעם אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה גְשָׁמִית כּו' (פִּמְבוֹאֵר בְּכֶמָה
 2 מְקוֹמוֹת⁵³, בתורת החסידות וּמוֹבָן גַּם בְּפִשְׁטוֹת), וְעַל אַחַת
 3 בְּמָה וּכְמָה נִשְׁמוֹת דְּבָרֵיָּהּ יִצְרָה וְעֵשְׂיָה שְׁהֵם בְּאִים
 4 לְעוֹלָמוֹת בְּרִיָּהּ יִצְרָה וְעֵשְׂיָה בְּכַחֲנִת הַתְּלַבְּשׁוֹת, ולא בדרך
 5 'מעבר' בלבד הָרִי עֵדִיין אֵין זֶה
 6 אופן הירידה של האורות לצורך
 7 התהוות הנשמות, אינו דוֹמָה
 8 לַהֲתַלְבְּשׁוֹת גְּמוּרָה
 9 שְׁבַהֲתַהוּוֹת הַנְּבִרָאִים. וּמְכַל
 10 זֶה מוֹבָן גּוֹדֵל מַעֲלַת הַנְּשׁוֹמוֹת
 11 לְגַבִּי שְׁאָר הַנְּבִרָאִים הַגִּשְׁמִיִּים,
 12 וְאֶפִּילוֹ לְגַבִּי הַמְּלֹאָכִים שֶׁהֵם
 13 נְבִרָאִים רוּחָנִיִּים, שְׁלֹכֵן נְקָרָאִים
 14 גַּם אִפִּילוֹ הַמְּלֹאָכִים בְּשֵׁם זָרִים
 15 לְגַבִּי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּבוֹדֵאֵי
 16 שאומות העולם נחשבים 'זרים' לגבי
 17 נשמות ישראל.
 18 (ה) וְזֶהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּתוּב
 19 הַפּוֹתַח אֶת הַמַּאֲמֵר בְּיָוֵם הַשְּׂמִינִי
 20 עֲצָרַת תַּהֲיֶיהָ לָכֶם, לָכֶם
 21 דְּיִיקָא הַכְּתוּב מִדִּיק וּמִדְּגִישׁ לָכֶם,
 22 וענינו הוא ששמיני-עצרת שייך דוקא
 23 לָכֶם, בני ישראל, יְהִי לָךְ לְבַדָּךְ
 24 וְאֵין לְזָרִים אַתָּה, שְׁזֶהוּ מִצַּד
 25 גּוֹדֵל מַעֲלַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
 26 וְעַד לְעֵצֶם הַנְּשֻׁמָּה, בְּחִינַת
 27 הַיְחִידָה הַדְּרוּגָה הַכִּי נַעֲלִית שֶׁל
 28 הַנִּשְׁמָה שְׁמַקְבֵּלַת מִבְּחִינַת
 29 יְחִיד⁵⁴ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ
 30 (כמבואר שבכל נשמה יש ניצוץ
 31 בּוֹרָא⁵⁵), שְׁזֶהוּ עֵנִין
 32 הַתְּקַשְׁרוֹת הַחֲלֵק בְּהַעֲצֵם,
 33 כאמור, כל נשמה היא 'חלק אלוהי'
 34 מִמַּעַל מִמַּשׁ. וכאשר ה'יחידה'
 35 שבנשמה, עצם הנשמה, מקבלת
 36 מ'יחיד', עצמות האלוהות הרי זו
 37 הַתְּקַשְׁרוֹת הַחֲלֵק בְּעַצֵּם, כִּי הַעֲצֵם
 38 שְׁאֵתָה תּוֹפֵס בְּמַקְצָתוֹ אַתָּה
 39 תּוֹפֵס בְּכוֹלוֹ⁵⁶, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר
 40 לְעִיל⁵⁷ בַּמַּאֲמֵר הַקּוֹדֵם, דִּיבּוּר-
 41 הַמַּתְחִיל 'בסוכות תשבר'.

(53) ראה סה"מ תש"ד שם (ע' 33 ואילך). וראה סה"מ תרס"ב ע' רכו ואילך. תרפ"ו ע' ח ואילך. (54) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 57. וש"נ. (55) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. הובא בלקו"ת שם כז, א. (56) כש"ט סימן קיאא. הוספות סימן רכו. וש"נ. (57) ד"ה בסוכות תשבו פ"ב (לעיל ע' 87). (58) ראה סידור (עם דא"ח) רמו, ב [שס, ראה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שינוי גם בחיצוניות העולם, שלא נסתלק ממנו החיות כו',
 2 כמבואר ב'סידור עם דא"ח' של-ידי תקיעת שופר בראש-השנה נמשך
 3 מעצמות האלוקות אל העצם של כל הדרגות ב'סדר השתלשלות' ונמשך בכל
 4 העולמות ובכל הנבראים שיהיו מציאות חדשה, כיון שנמשך בהם ענין
 5 התענוג שקשור עם העצם, והתענוג
 6 פועל שלא יהיה רפיון ידים, כפי
 7 שרואים גם באדם שכאשר הוא פועל
 8 בדבר מתוך תענוג, הפעולה היא
 9 בחשק ורצון ובמרץ, ואילו פעולה
 10 בדבר שאין בו תענוג היא ב'ידיים רפות'
 11 וחלשות. וכן הוא גם בנוגע
 12 לנשמות ישראל, שעצם
 13 הנשמה שלא מתלבש בגוף פועל
 14 גם על חלק הנשמה
 15 המלוכשת בגוף]. ומצד זה
 16 שבראש-השנה מתחדשת מלכותו של
 17 הקדוש-ברוך-הוא על העולם ונשפעת
 18 לעולם חיות מחודשת יש גם
 19 פירוש נוסף בתיבת במילה
 20 עצרת - מ'לשון מלוכה'⁵⁹ (כמו
 21 בלשון הכתוב בשופטים 'ירוש עצר'
 22 ובלשון הכתוב ב'שמואל' 'זה יעצר
 23 בעמי'), דכל ישראל מלכים
 24 הם⁶⁰, והיינו, שעל ידי
 25 שפעלו בראש השנה הענין
 26 ד'תמליכוני עליכם'⁶¹, והמליכו
 27 את הקדוש-ברוך-הוא על העולם הנה
 28 מצד מדה כנגד מדה⁶²,
 29 נעשים גם הם בני-ישראל עצמם
 30 מלכים. אף פירוש השני,
 31 שאמר המלך לאהבו כבר
 32 יצאנו ידינו מכל בני
 33 המדינה, נגלגל אני ואתה
 34 במה שתמצא (מאותה)
 35 המדרגה עצמה שהיתה
 36 הסעודה לכל בני המדינה מה
 37 שנשאר, כביכול, מאותה סעודה),
 38 הרי זה אפילו מצד עניני
 39 הגוף, שמצד גשמיות הגוף
 40 הרי הוא הגוף של בני ישראל נדמה בחמריותו לגופי אמות
 41 העולם (כמבואר בתנ"ך)⁶³ שלכן שייך ענין הבחירה

בישראל דוקא שכן, בחירה שייכת דוקא בשני דברים שווים, שעליהם
 מתאים לומר שבוחרים בדבר אחד ולא בשני, למרות שהם דומים אחד לשני,
 ואילו בשני דברים שונים, לא מתאים לומר "בחירה" במשמעותה האמיתית,
 לבחור באחד מן השנים, ולכן אי אפשר לומר ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון"
 הכוונה מצד נשמות ישראל, שכן,
 נשמתו של יהודי היא "חלק אלקה
 ממעל ממש" אין לה דמיון לנפש של
 גוי, להבדיל, אלא הכוונה ב"ובנו
 בחרת" היא על גופו של יהודי,
 שבחיצוניותו ובחומריותו הוא דומה
 לגופו של גוי והקדוש-ברוך-הוא בחר
 בגוף יהודי, שיהיה כלי לנשמה
 שתפעל באמצעותו), ואף על פי
 כן אומרים נגלגל אני ואתה
 כו', יהיו לה לבדך ואין
 לזרים אתך.
 (ו) ויש לומר בדרך אפשר,
 שזהו הטעם הפנימי על מה
 שבהמשך לשמיני עצרת
 קוראים בתורה בראשית ברא
 אלקים את השמים ואת
 הארץ⁶⁴, דשמים קאי הכוונה
 על ענינים הרוחניים
 ששייכים לבני ישראל דוקא,
 על דרך הסעודה קטנה כדי
 שאהנה מכם שבה אפילו אין צורך
 לשלול שאין הכוונה לאומות העולם,
 וארץ קאי הכוונה על ענינים
 גשמיים, עניני הגוף,
 ששייכים גם לאומות
 העולם, ואף על פי כן
 פועלים גם בהם בדברים
 הגשמיים שיהיו שייכים לאלוקות וזהו
 הענין דכל מעשיך יהיו לשם
 שמים⁶⁵, כהוראת המשנה בפרקי
 אבות ועד לענין בכל דרכיך
 דעהו⁶⁶, כלשון הכתוב במשלי
 (שהוא נעלה יותר מ'כל מעשיך יהיו
 לשם שמים) דרעת הוא מלשון
 התקשרות⁶⁷ ושייכות קרובה (כמו 'זהאדם ידע את חוה'), שענין זה
 אינו שייך בלעומת זה הצד של היפך הקדושה ורק בני ישראל יכולים

גן ואילך. (59) ראה אוה"ת דרושי שמע"צ ע' א'ת רעו ואילך. וש"נ. (60) ברכות ט, ב. תקו"ז בהקדמה (א, ב). (61) ר"ה טז, סע"א. וש"נ. (62) ראה סוטה ח, ב ואילך. (63) פמ"ט. (64) בראשית א, א. (65) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. (66) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ. (67) תניא ספ"ג. ורפמ"ב. (68) ראה עץ חיים שער מח

ביאור בדרך אפשר

1 להתקרב לאלוקות באופן כזה
 2 (וּכְמִבּוֹאֵר⁶⁸ בתורת הסוד בְּעֵנֶן
 3 שהקליפות נקראים תְּרִין צְפִירִין,
 4 שני ציפורים, שְׂפֻלְעוֹמַת זֶה צד
 5 הקליפות יש רק ענינים כנגד מוח
 6 החכמה וכנגד מוח הבינה, היינו שני
 7 ענינים בלבד, כי בלעומת-זה אֵין
 8 החלק השלישי של המוחין שבצד
 9 הקדושה שהוא מוֹחַ הַדַּעַת),
 10 שְׁדָהוּ ענין זה שדעת' ישנה רק
 11 בקדושה על הַרְף הַעֲנֵן דִּיהִי
 12 לָךְ לְבַדָּךְ וְאֵין לְזָרִים אִמָּךְ.

שְׂבֻלְעוֹמַת זֶה אֵין מוֹחַ הַדַּעַת), שְׁדָהוּ על הַרְף
 הַעֲנֵן דִּיהִי לָךְ לְבַדָּךְ וְאֵין לְזָרִים אִמָּךְ. וְכֵן זֶה
 נִמְשָׁךְ גַּם בְּשָׂמִים וְאַרְץ גְּשָׁמִים, וְעַד שְׂפֻלְעֵלִים
 הַיַּעוּד דְּלַעֲתִיד לְבוֹא שִׁיְהִי שְׂמִים
 חֲדָשִׁים וְאַרְץ חֲדָשָׁה⁶⁹, וְכֵמו
 שְׁתוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאִתִּי תִצָּא⁷⁰,
 וְהַחֲדוּשׁ יִהְיֶה הֵן כְּעוֹלָם וְהֵן כְּתוֹרָה
 בְּגֵאוֹלָתָנוּ הָאֲמִיתִית
 וְהַשְּׁלִימָה על יְדֵי מְשִׁיחַ
 צְדָקָנוּ, יְבוֹא וְיִגְאָלְנוּ וְיִוִּלְכְּנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ,
 וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ.

וְכֵן זֶה נִמְשָׁךְ גַּם בְּשָׂמִים
 וְאַרְץ גְּשָׁמִים, וְעַד שְׂפֻלְעֵלִים
 הַיַּעוּד דְּלַעֲתִיד לְבוֹא האמור
 בנבואת 'ישעיה' שִׁיְהִי שְׂמִים
 חֲדָשִׁים וְאַרְץ חֲדָשָׁה⁶⁹, וְכֵמו
 שְׁתוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאִתִּי תִצָּא⁷⁰,
 והחידוש יהיה הן בעולם והן בתורה
 בְּגֵאוֹלָתָנוּ הָאֲמִיתִית
 וְהַשְּׁלִימָה על יְדֵי מְשִׁיחַ
 צְדָקָנוּ, יְבוֹא וְיִגְאָלְנוּ וְיִוִּלְכְּנוּ
 קוֹמְמִיּוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְאַרְצָנוּ,
 וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ.

(שער הקליפות) פ"ב. שער מט (שער קליפת נוגה) פ"ט. לקו"ת חוקת ס, ג. 69) ישע"י סו, כב. 70) שם נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שבת קודש עמ' א

1 לאה רכות' היינו שְׂמֵתְנוּתִיהָ אַרְבּוֹת – שזוכתה למתנות גדולות,
 2 שמבנה לוי יצאו כהנים ולוויים, ומיהודה יצאו מלכים. וְרַב אִמָּךְ,
 3 לְעוֹלָם רְבוֹת מִמֶּשׁ, מרוב בכי, ולא נָגַא הוא לָהּ, אֲלֵא שְׂבַח הוא לָהּ.
 4 ומבאר רב את השבח שבדבר, שְׂתִיתָה שׁוֹמַעַת על פְּרִשַׁת דְּרָכִים בְּנִי
 5 אֲדָם שְׁהִי אֲמִירָם, שְׁנֵי בָנִים יֵשׁ לָהּ לְרַכָּה – עשיו ועקב, וְשְׁתִי
 6 בְּנוֹת יֵשׁ לוֹ לְלֶבֶן
 7 – לאה ורחל, נְדוּלָה שהיא לאה, תִּנְשֵׁא לְגִדּוֹל – לעשיו, וְקִטְנָה
 8 שהיא רחל, תִּנְשֵׁא לְקָטָן – ליעקב. וְהִתְחַה לאה יוֹשֶׁבֶת על פְּרִשַׁת
 9 דְּרָכִים וּמִשְׁאֵלָת – ושואלת, נְדוּל, מַה מַּעֲשִׂי, אמרו לה אִישׁ רַע
 10 הוּא, מִלְּכָטִם –גדולן את הַכְּרִיּוֹת. ועוד היתה שואלת, קָטָן, מַה
 11 מַעֲשִׂי, ואמרו לה, 'אִישׁ תָּם יֵשֵׁב אֲחֵלִים' (שם כו), וְהִתְחַה בּוֹכָה על
 12 שתפול בחלקו של עשיו הרשע, עַד שְׁנָשְׂרוּ רִיבֵי עֵינֶיהָ, ועל זה
 13 אמר רבי יונתן שלאה ביקשה רחמים להנשא ליעקב, ולכן זכתה
 14 להקדים ולהנשא ליעקב לפני רחל.
 15 הגמרא מביאה ראייה מפסוק נוסף שלאה זכתה לבכורה מחמת
 16 שבקשה רחמים שלא תפול לידי עשיו: וְהִינֵנּוּ דְכָתִיב (שם כט לא)
 17 'וַיֵּרָא ה' בִּי שְׁנוּאָה לֵאמֹר וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָה וְרַחֵל עֲקָרָה, וַיֵּשׁ לְבַרְרָה,
 18 מֵאִי 'שְׁנוּאָה', אֵילִימָא שהיתה שְׁנוּאָה מִמֶּשׁ, וכי אִפְשָׁר לומר כן,
 19 והרי בְּנֵינֹת בְּהֵמָה מִמָּאָה לֹא דְבַר הַכְּתוּב, אלא כתבה התורה
 20 'הבהמה אשר איננה טהורה', וכי בְּנֵינֹת צְדִיקִים דְּבַר הַכְּתוּב. אֵילָא
 21 כִּי כוונת הפסוק, רָאָה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁשֻׁנָאִין מַעֲשֵׂה עֵשׂוֹ
 22 בְּפִנְיָהּ, לכן 'וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָה', וילדה את הבכור ליעקב.
 23 הגמרא משיבה לברר את דרשתו של רבי יונתן. ושואלת הגמרא:
 24 וּמֵאִי – מה כוונת רבי יונתן במה שאמר צְנִיעוּת הִיְתָה בָּהּ בְּרַחֵל.
 25 משיבה הגמרא: דְכָתִיב (שם כט ב) 'וַיִּנְדַּע יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אַחִי אַבְיָה הוּא
 26 וְכִי בֵן רַבָּקָה הוּא', ויש להקשות. והלא יעקב בֵּן אַחֹת אַבְיָה הוּא,
 27 שהרי היה בן רבקה אחות לבן, ומדוע אמר לה שהוא אחי אביה,
 28 אֵילָא כִּי היה המעשה, אִמָּר לָהּ יַעֲקֹב לְרַחֵל, מִיִּנְסַכָּת לִי – האם
 29 ברצונך להנשא לי, אִמָּרָה לִי, אֵין – כן, מִיְהוּ, אַבָּא רַמָּאָה הוּא,
 30 וְלֹא יִבְלָת לִי – אבל אבי רמאי הוא, ולא תוכל לו. אִמָּר לָהּ, מֵאִי

1 רַמָּאוּתִיהָ – לאיזו רמאות כוונתך. אִמָּרָה לִי, אִית לִי אִתְחַת
 2 דְּקִשְׁיִשָּׂא מִינָאי – יש לי אחות שמבוגרת ממני, וְלֹא מִיִּנְסַכָּא לִי
 3 מִקְמָה – ולא ישיאני אבי לפניך, אלא ירמה אותך. אִמָּר לָהּ יַעֲקֹב
 4 אַחִיו אֵנִי בְּרַמָּאוּת, וזהו שאמר יעקב לרחל 'כי אחי אביה הוא'
 5 כלומר אחיו הוא ברמאות.
 6 ממשיכה הגמרא: אִמָּרָה לִי, רַחֵל לִיעֲקֹב, וְמִי שְׁרִי לָהּ לְצִדִיקֵי –
 7 וכי מותר לצדיקים, לְסַנּוּי בְּרַמָּאוּתָא – ללכת ברמאות. אמר לה
 8 יַעֲקֹב, אֵין – כן, שְׁנֵאמַר (שמואל ב' כב כו) 'עַם נָכַר תִּתְּכַר וְעַם עַקֵּשׁ
 9 תִּתְּפֹל' – עם איש נקי ובר לבב תתנהג בברירות וביושר, ועם עקש
 10 החולך בדרך עקלקלה אף אתה תתנהג עמו בעקמומיות.
 11 מה עשה יעקב כדי שלא ירמה אותו לבן, מִסָּר לָהּ לְרַחֵל סִימְנִין,
 12 שכשתכנס עמו לחופה תאמר לו וידע שהיא רחל. כִּי אֵין מַעֲשִׂי לִי
 13 לָהּ לְלֵאָה – כשהכניס לבן את לאה לחופה במקום רחל, סְבָרָה
 14 רַחֵל, הַשְּׂתָא מִיִּכְסָפָא אִתְתַּאי – עכשיו תתבייש אחותי שיעקב
 15 יגלה שאינה כלתו. מה עשתה, מְסַרְתִּינָהּ נִיהַלָה – מסרה לה את
 16 הסימנים. וְהִינֵנּוּ דְכָתִיב (בראשית כט כה) 'וַיְהִי בְּבִקְרֵי וַהֲנֵה הִיא לְאָה',
 17 מְבַלְל דַּעַד הַשְּׂתָא לֹא לְאָה הִיא – וכי עד הבוקר לא היתה לאה,
 18 אֵילָא מֵתוּךְ סִימְנִים שְׂמָסַר לָהּ יַעֲקֹב לְרַחֵל, וּמְסַרְתָּה לְלֵאָה, לֹא הָיָה
 19 יָדַע לָהּ עַד הָיָא שְׂעָתָא – לא ידע יעקב עד הבוקר שהיא לאה.
 20 הגמרא מביאה מיימרות נוספות בענין בני יעקב: בְּעָא מִינֵיהּ אַבָּא
 21 חֲלִיפָא קְרוּיָא, מְרַבִּי חִיָּא בַר אַבָּא, בְּכֻלְלֵן – כשהכתוב מנה את
 22 מספר הבאים למצרים בכללותם אִתָּה מוּצָא שְׂבָעִים, שְׁנֵאמַר (שם
 23 מו כו) 'כֹּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הִבָּאָה מִצְרַיִם שְׂבָעִים', בְּפָרְשָׁן –
 24 וכשאתה מונה אותם לפי שמותם המפורטים שם (פסוקים ח'כ) אִתָּה
 25 מוּצָא שְׂבָעִים חֲסַר אִתָּה, וכיצד יתכן הדבר.
 26 אִמָּר לִי רַבִּי חִיָּא בַר אַבָּא. תְּאֻמָּה הִיְתָה עִם דִּינָה, ולא נמנתה
 27 בפירוש, דְכָתִיב בשמות הירודים מִצְרַיִמָה (שם מו טו) 'וְאֵת דִּינָה בְּתוֹ',
 28 'אֵת' בא לרבות שהיתה לדינה תאומה. שאל אותו אבא חליפא:
 29 אֵילָא מַעֲתָה – לפי דבריך, אם כן תְּאֻמָּה הִיְתָה גַם עִם בְּנֵינֵי, דְכָתִיב

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ¹, וְאֵימָתָא מוּבָא
2 בְּזֵהָרָ² שֶׁפְּסוּקָא זֶה מְרומִזִים כָּל עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת, הַחֵל
3 מִסְּפִירַת הַחֻקָּה, בְּרֵאשִׁית, שֶׁהִיא הַסְּפִירָה הָרֵאשׁוֹנָה (כְּנִרְמֹז גַּם
4 בַּפְסוּקָא בַּתְּהִלִּים 'רֵאשִׁית חֻכְמָה יֵרֵאת ה') מִשְׁלוֹשׁ הַסְּפִירוֹת שֶׁל הַמוֹחִין, חֻכְמָה,

34 מִזָּה שֶׁבְּרֵאשִׁית הוּא הַתְּחֵלֶת הַתּוֹרָה, וְהָרִי בַּתּוֹרָה כְּלוּלִים
35 כָּל אַרְבַּעַת עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה וְעֲשִׂיהָ, כְּפִדּוּעֵי⁴
36 בַּתּוֹרַת הַסּוּד שֶׁהֵם אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַלְלוּ כְּנִגּוּד אַרְבַּעַת אֲפְנֵי הַלִּימוּד
37 בַּתּוֹרָה: אֲצִילוֹת - כְּנִגּוּד סוּד, בְּרִיאָה - כְּנִגּוּד דְּרוּשׁ, יִצְרָה -

5 בִּינָה וְדַעַת וְעַד לְשָׁמַיִם וְאָרֶץ
6 שֶׁהֵם זְעִיר אֲנַפִּין פְּנִים קִטְנוֹת, וְהֵן
7 שֶׁשׁ הַמִּידוֹת (שְׂבִיחַס ל'אֵרִיךְ אֲנַפִּין,
8 פְּנִים אֲרוּכוֹת, שֶׁהִיא דְּרַגְהָ בְּכַתֵּר עֲלִיּוֹן
9 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַסְּפִירוֹת, וְגַם בִּיחַס לְמוֹחִין,
10 הָאוּר הַמְּאִיר בְּמִידוֹת הוּא 'קִטְן'
11 וְמוֹעֵט), הַסְּפִירוֹת חֹסֵד, גְּבוּרָה, תְּפָאֵרֶת,

בס"ד. ש"פ בראשית, מבה"ח

מרחשון* (התוועדות א),

ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
2 הָאָרֶץ¹, וְאֵימָתָא בְּזֵהָרָ² שֶׁפְּסוּקָא זֶה
3 מְרומִזִים כָּל עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת, הַחֵל מִסְּפִירַת
4 הַחֻקָּה, בְּרֵאשִׁית, וְעַד לְשָׁמַיִם וְאָרֶץ שֶׁהֵם זְעִיר
5 אֲנַפִּין וּמְלָכוֹת. וְהֵינְנוּ, שֶׁהֲעֵנְנוּ דְבְּרֵאשִׁית בָּרָא
6 גו' קָאִי לֹא רַק עַל שָׁמַיִם וְאָרֶץ כְּפִשׁוּטֵם בְּעוֹלָם
7 הַזֶּה, אֲלָא גַם עַל עֵשֶׂר הַסְּפִירוֹת, הַקְּשׁוּרִים עִם
8 כָּל אַרְבַּעַת עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה
9 וְעֲשִׂיהָ³. וְכַמוֹכֵן גַּם מִזָּה שֶׁבְּרֵאשִׁית הוּא
10 הַתְּחֵלֶת הַתּוֹרָה, וְהָרִי בַּתּוֹרָה כְּלוּלִים כָּל אַרְבַּעַת
11 עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה וְעֲשִׂיהָ, כְּפִדּוּעֵי⁴
12 שֶׁהֵם כְּנִגּוּד אַרְבַּעַת אֲפְנֵי הַלִּימוּד בַּתּוֹרָה:
13 אֲצִילוֹת - כְּנִגּוּד סוּד, בְּרִיאָה - כְּנִגּוּד דְּרוּשׁ,
14 יִצְרָה - כְּנִגּוּד רְמִז, וְעֲשִׂיהָ - כְּנִגּוּד פְּשׁוּט.
15 וְכַפְּאֵשׁר⁵ שֶׁכָּפְּאֵשׁר יְהוּדֵי עוֹלָה לַתּוֹרָה בְּעוֹלָם
16 לְמַטָּה, אֲזִי נַעֲשִׂית עֲלֶיךָ בְּכָל הַדְּרָגוֹת שֶׁל הַנְּשָׁמָה: נִפְשׁ רּוּחַ נְשָׁמָה חֻקָּה
17 וְיַחֲדָה, שֶׁנֶּחֱשָׁבִים לְפַעֲמִים לְאַרְבַּע מְדֻרָּגוֹת⁶, כְּנִגּוּד אַרְבַּעַת עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת
18 בְּרִיאָה יִצְרָה וְעֲשִׂיהָ⁷. וּמִזָּה נִמְשָׁךְ גַּם בְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁגַּם בָּהּ יֵשׁ אַרְבַּע
19 שְׁלִיבוֹת־דְּרָגוֹת, כְּנִגּוּד אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה וְעֲשִׂיהָ⁸, כִּיּוֹן

38 כְּנִגּוּד רְמִז, וְעֲשִׂיהָ - כְּנִגּוּד
39 פְּשׁוּט. וְכַפְּדּוּעֵי⁵ בַּתּוֹרַת הַחֲסִידוֹת
40 שֶׁכָּפְּאֵשׁר יְהוּדֵי עוֹלָה לַתּוֹרָה
41 בְּעוֹלָם לְמַטָּה, אֲזִי נַעֲשִׂית
42 עֲלֶיךָ בְּכָל הַדְּרָגוֹת שֶׁל
43 הַנְּשָׁמָה שֶׁל הָעוֹלָה לַתּוֹרָה: נִפְשׁ
44 רּוּחַ נְשָׁמָה חֻקָּה וְיַחֲדָה, שֶׁהֵן
45 אֲמַנֵּם חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת אֲבָל שֶׁנֶּחֱשָׁבִים
46 לְפַעֲמִים לְאַרְבַּע מְדֻרָּגוֹת⁶
47 (וּכְמוֹכָא בְּמֵאמְרֵי אֲדַמּוּר' הַרִי"צ:
48 "וּבְמִדְרַשׁ אֵימָתָא חֲמֵשׁ שְׁמוֹת נִקְרְאוּ
49 לָהּ... וּבְזוֹהַר חֶשֶׁב לְהוֹר' מְדֻרָּגוֹת לְנִגּוּד
50 ד' אוֹתִיּוֹת דְּשֵׁם הוּי, וּבְדֶרֶךְ כָּלל הוּא
51 נִפְשׁ־רוּחַ־נְשָׁמָה פְּנִימִים וְחֵיהִי־יַחֲדָה
52 מְקִיפִים, וְנִשְׁמָה לְנִשְׁמָה כּוֹלָל גַּם בַּחֲנִינָה
53 יַחֲדָה"). כְּנִגּוּד אַרְבַּעַת עוֹלָמוֹת
54 אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה
55 וְעֲשִׂיהָ⁷. וּמִזָּה מְעַנִּין אַרְבַּע דְּרָגוֹת
56 הַנְּשָׁמָה כְּנִגּוּד אַרְבַּע הָעוֹלָמוֹת נִמְשָׁךְ
57 גַּם בְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁגַּם בָּהּ
58 יֵשׁ אַרְבַּע שְׁלִיבוֹת־דְּרָגוֹת,
59 כְּנִגּוּד אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת
60 אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה
61 וְעֲשִׂיהָ⁸, כְּמוֹכָא בְּלִיקוּטֵי

(* ראשי-פרקים בלבד (המו"2). 1) בראשית א, א. 2) ח"א ג, ב. רנו, ב. וראה אוה"ת פרשתנו תפז, סע"ב ואילך. סה"מ תרנ"א ע' פט ואילך. ועוד. 3) ראה תקו"ז ת"ו (כג, א). 4) ראה עץ חיים (הובא בניגוד ומצוה בתחילתו. נהר שלום בהקדמת רחובות הנהר בסופה (נדפס בסוף עץ חיים דפוס ווארשא, תרנ"א - י, סע"ד ואילך)). - הובאו ונתבארו בשיחת חג השבועות תרצ"ג (לקו"ד ח"ד תשעא, א). 5) שיחת יט כסלו תרצ"ג (לקו"ד ח"א כה, ב ואילך). שיחת יום שמח"ת תש"ד (ספר השיחות תש"ד ע' 40). ספר השיחות תש"ב ע' 75. 6) ראה זח"א (ס"ת) עט, ב. וראה סה"מ תרפ"ב ע' תט. 7) ראה גם לקו"ד שם. ד"ה לך לך תשל"ח (תורת מנחם סה"מ חשון ע' רנא) הערה 26. 8) ראה סידור האריז"ל בתחלתו. כתיב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

11 בְּשׁוֹפָר¹¹, כדברי הגמרא. וְהִינֵנו, שְׁעַל יְדֵי הַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפָר
 41 גִּשְׁמֵי לְמִטָּה בעולם הזה פּוֹעֲלִים אֵת כָּל הַהַמְשָׁכוֹת וּגְלוּי
 42 האור האלוקי - מִמְּקוֹם הַכִּי נַעֲלָה עַד לַפְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת
 43 אֵין סוּף¹², שזהו הענין הנעלה והגבוה ביותר למעלה באלוקות וּמִשָּׁם

נִמְשָׁף לְמִטָּה בְּיֹתֵר, השפעה
 44 גשמית בְּנוֹגַע לְפָנָי בְּנִים חַיִּי
 45 חיים, בריאות וּמְזוּנֵי מְזוּן, פרנסה
 46 רְוִיחֵי בְּרִיחַ, הִינֵנו, שְׂבֻזָּה
 47 נִכְלָלִים כָּל פְּרִטֵי הָעֲנַנִּים
 48 דְּבָרָאשִׁית גּוֹ' אֵת הַשָּׁמַיִם
 49 וְאֵת הָאָרֶץ מהדברים הנעלים
 50 ביותר ועד הדברים הנחותים ביותר.
 51 וְזֶהוּ גַם עֲנִינוּ שֶׁל חוֹדֵשׁ
 52 תְּשָׁרִי, אוֹתִיּוֹת רְשִׁית,
 53 שְׁעֲנִינוּ של חודש זה הוא
 54 לְהַשְׁפִּיעַ עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה
 55 אֵת כָּל הַהַמְשָׁכוֹת כּוֹ',
 56 מְלַמְעָלָה מְעָלָה בְּיֹתֵר
 57 מעצמות האלוקות עַד לְמִטָּה
 58 מְטָה בְּיֹתֵר המשכה והשפעה של
 59 גשמיות כפשוטה.
 60

וּבְכַפְרִטִיּוֹת יֹתֵר, הָרִי זֶה
 61 המעבר מלמעלה ביותר ללמטה ביותר
 62 הַחִילּוּק הַהִבְדָּל בֵּין הַתְּחִלַּת
 63 הַחוֹדֵשׁ, ראש השנה, רְשִׁית
 64 הַשָּׁנָה, שאו העבודה היא בענינים
 65 נעלים וההמשכה היא ממקור נעלה
 66 לְסִיּוּמוֹ בְּשֶׁבֶת פְּרִשֶׁת
 67 בְּרָאשִׁית, שְׁלֹאֲחָרֵי זֶה לאחר
 68 שבת בראשית בסיום כל מועדי חודש
 69 תְּשָׁרִי מִתְחִילָה עֵיקַר הָעֲבוּדָה
 70 לְמִטָּה בְּאָרֶץ בְּאֹפֶן דִּוְיָעֻקֵּב
 71 הַלֶּף לְדָרְכוֹ¹³ לעבודת ה' מתוך
 72 מגע קרוב עם ענינים גשמיים נחותים.
 73 ג) וְיֵהִי רִצּוֹן שְׁהַתְּלִיכָה
 74 לְדָרְכוֹ הַנּוֹכַח תְּהִיָּה בְּאֹפֶן
 75 לְדָרְכוֹ הַנּוֹכַח בְּכַתוּב וְיֵעֻקֵּב הַלֶּף
 76 לְדָרְכוֹ הַנּוֹכַח תְּהִיָּה בְּאֹפֶן
 77 דְּוִישָׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו, וכפירוש רש"י בפרשת ויצא מִשְׁנַתְּבַשָּׂר יַעֲקֹב
 78 בְּשׁוֹרָה טוֹבָה שְׁהוֹבְטַח בְּשִׁמְרָה, נִשָּׂא לְבוֹ אֵת רַגְלָיו

1 תורה לאדמו"ר הזקן: "דהנה ידוע שהתפלה נקראת סולם כמו שכתוב בזה
 2 על פסוק סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וכו' ועל דרך הסולם הנה
 3 יש בו מדריגות הרבה והוא על ידי השליכות שבו כידוע. ודרך כלל הנה ד'
 4 עולמות יש אצילות בריאה יצירה עשיה כידוע והן דוגמת ד' שליכות בסולם

5 להיות שהן זה למעלה מזה ועולים
 6 ממדריגה למדריגה מעשיה ליצירה
 7 כנ"ל, וידוע שהתפלה נחלק דרך כלל
 8 לר' מדריגות האלו דאצילות בריאה
 9 יצירה עשיה להיות כי התפלה הוא
 10 ענין עליות על ידי מסירות נפש אליך
 11 ה' נפשי אשא כו' ודרך כלל ד' עליות
 12 הן נגד ד' העולמות מעשיה ליצירה
 13 וכו"ל. והרי זה כמשל הסולם שיש בו
 14 ד' שליכות", בֵּין שְׁעֲנִין הַתְּפִלָּה
 15 הוּא לְפָעוּל עֲלִיית הָעוֹלָמוֹת
 16 כו"ו.⁹

17 וכמבואר בליקוטי תורה: "התפלה
 18 שבה נכללים ועולים התורה ומעשים
 19 טובים של כל היום, כי התפלה נקראת
 20 עולה תמיד, על שם עליות העולמות
 21 שעולים למעלה מעלה בזמן התפלה...
 22 כמו שהשבת נקראת עולה שבת על
 23 שם עליות העולמות שבשבת, ואח"כ
 24 התפלות של כל ימי החול עם כל
 25 התורה ומעשים טובים שנכללו בהן
 26 נכללים בשבת ממש", עיין שם ביאור
 27 הענין באריכות.

28 (ב) וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר הָעֲנַנִּין
 29 דְּבָרָאשִׁית שְׁכַאמּוֹר כּוֹלֵל אֵת עֶשֶׂר
 30 הַסְּפִירוֹת מִסְּפִירַת הַחֻכְמָה הַעֲלִיוֹנָה
 31 עַד סְפִירַת הַמַּלְכוּת הַתְּחִתּוֹנָה עִם
 32 עֲנִינוּ שֶׁל חוֹדֵשׁ תְּשָׁרִי, עַל
 33 פִּי הַיְדוּעַ שְׁתְּשָׁרִי אוֹתִיּוֹת
 34 רְשִׁית, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב¹⁰ בתורה
 35 מְרִשִׁית הַשָּׁנָה, רְשִׁית חֶסֶר
 36 כְּתִיב והמילה 'רשית' היא בכתיב
 37 חסר, 'רשית' ולא 'ראשית'. וְהָעֲנַנִּין
 38 בְּזָה, דְּהִנֵּה, רְשִׁית הַשָּׁנָה קָאֵי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁבוּ נִפְעַל
 39 מִיּוֹדֵי שָׁנָה בִּשְׁנָה מַחֲדָשׁ הָעֲנַנִּין דְּתַמְלִיכוֹנֵי עֲלֵיכֶם כּוֹ' וּבְמָה

שְׁעֲנִין הַתְּפִלָּה הוּא לְפָעוּל עֲלִיית הָעוֹלָמוֹת
 כו"ו.⁹

(ב) וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר הָעֲנַנִּין דְּבָרָאשִׁית עִם עֲנִינוּ שֶׁל
 חוֹדֵשׁ תְּשָׁרִי, עַל פִּי הַיְדוּעַ שְׁתְּשָׁרִי
 אוֹתִיּוֹת רְשִׁית, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב¹⁰ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה,
 רְשִׁית חֶסֶר כְּתִיב. וְהָעֲנַנִּין בְּזָה, דְּהִנֵּה, רְשִׁית
 הַשָּׁנָה קָאֵי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁבוּ נִפְעַל הָעֲנַנִּין
 8 דְּתַמְלִיכוֹנֵי עֲלֵיכֶם כּוֹ' וּבְמָה בְּשׁוֹפָר¹¹, וְהִינֵנו,
 9 שְׁעַל יְדֵי הַתְּקִיעָה בְּשׁוֹפָר גִּשְׁמֵי לְמִטָּה פּוֹעֲלִים
 10 אֵת כָּל הַהַמְשָׁכוֹת - מִמְּקוֹם הַכִּי נַעֲלָה עַד
 11 לַפְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת אֵין סוּף¹², וּמִשָּׁם נִמְשָׁף
 12 לְמִטָּה בְּיֹתֵר, בְּנוֹגַע לְבְנֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי רְוִיחֵי,
 13 הִינֵנו, שְׂבֻזָּה נִכְלָלִים כָּל פְּרִטֵי הָעֲנַנִּים
 14 דְּבָרָאשִׁית גּוֹ' אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ. וְזֶהוּ גַם
 15 עֲנִינוּ שֶׁל חוֹדֵשׁ תְּשָׁרִי, אוֹתִיּוֹת רְשִׁית, שְׁעֲנִינוּ
 16 לְהַשְׁפִּיעַ עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה אֵת כָּל הַהַמְשָׁכוֹת
 17 כּוֹ', מְלַמְעָלָה מְעָלָה בְּיֹתֵר עַד לְמִטָּה מְטָה
 18 בְּיֹתֵר. וּבְכַפְרִטִיּוֹת יֹתֵר, הָרִי זֶה הַחִילּוּק בֵּין
 19 הַתְּחִלַּת הַחוֹדֵשׁ, רֹאשׁ הַשָּׁנָה, רְשִׁית הַשָּׁנָה,
 20 לְסִיּוּמוֹ בְּשֶׁבֶת פְּרִשֶׁת בְּרָאשִׁית, שְׁלֹאֲחָרֵי זֶה
 21 מִתְחִילָה עֵיקַר הָעֲבוּדָה לְמִטָּה בְּאָרֶץ בְּאֹפֶן
 22 דִּוְיָעֻקֵּב הַלֶּף לְדָרְכוֹ¹³.

ג) וְיֵהִי רִצּוֹן שְׁהַתְּלִיכָה לְדָרְכוֹ תְּהִיָּה בְּאֹפֶן
 24 דְּוִישָׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו, מִשְׁנַתְּבַשָּׂר
 25 בְּשׁוֹרָה טוֹבָה שְׁהוֹבְטַח בְּשִׁמְרָה, נִשָּׂא לְבוֹ אֵת
 26 רַגְלָיו וְנַעֲשֶׂה קַל לְלַכְתָּ¹⁴, וּבְמִילָא תְּהִיָּה

האריז"ל במקומות המקבילים. לקו"ת בשלח ב, ב. סה"מ תרס"ח ע' ה ואילך. קונטרסים ח"ב שיט, ב ואילך. תש"ח ע'
 80 ואילך. ועוד. 9) ראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ. 10) עקב יא, יב ובבעה"ט. 11) ר"ה טז, סע"א. וש"נ. 12) ראה סידור
 (עם דא"ח) רמו, א [שס, ב] ואילך. 13) לשון הכתוב - ויצא לב, ב. וראה שיחת ש"פ בראשית תרצ"ו (ספר השיחות תרצ"ו
 ע' 43). וש"נ. 14) ויצא כט, א ובפרש"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְנִעְשָׂה קָל לְלֶכֶת¹⁴, וּבְמִילָא תְהִיָּה הַהֲלִיכָה בַּמִּשְׁךְ לְשֵׁם-שָׁמַיִם. וְכֵן מְבָרְרִים וּמוֹזְכִּים אֶת הַלַּחַם), וּבְאֹפֶן שֶׁהָיָה¹⁶
- 2 הַשְּׁנָה בְּשִׂמְחָה, וְכָכָל
- 3 שְׁנִיתוֹסֶף בְּבִטְחוֹן בַּה'¹ הַהֲלִיכָה בְּשִׂמְחָה, וְכָכָל שְׁנִיתוֹסֶף בְּבִטְחוֹן
- 4 (וּבְמִילָא גַם בְּשִׂמְחָה) -
- 5 נִיתוֹסֶף יוֹתֵר בְּתִמְשֻׁכַּת
- 6 בְּרַכְתּוֹ שֶׁל הַקָּב"ה לְהַצְלִיחַ כָּכָל הָעֲנִינִים,
- 7 כָּכָל הָעֲנִינִים, וּלְנַצַּח כָּל
- 8 הָעֲנִינִים שֶׁכָּנְגְדוּ (הַחֵל
- 9 מִהַמְלַחְמָה כִּלְשׁוֹן הַזּוּהָר
- 10 דְּנִהְיָ אֶפֶס תְּרַבָּא לִיכּוּל¹⁵
- 11 אֲכִילַת הַלֶּחֶם צְרִיכָה לְהִיּוֹת אֶל מוֹל
- 12 פְּנֵי הַחֶרֶב וְהֵינּוּ שְׁעַת הָאֲכִילָה הִיא
- 13 זְמַן הַמְלַחְמָה עִם הַיֵּצֵר הָרַע
- 14 (וּמִשְׁמַעוֹת הַרְבִּיּוֹת הִיא שֶׁהָאֲכִילָה לֹא
- 15 תְּהִיָּה לְשֵׁם תַּאוֹת וְהַנָּתַת הַגּוֹף אֵלָא
- 16 וְנִעְשָׂה קָל לְלֶכֶת¹⁴, וּבְמִילָא תְהִיָּה הַהֲלִיכָה בַּמִּשְׁךְ לְשֵׁם-שָׁמַיִם. וְכֵן מְבָרְרִים וּמוֹזְכִּים אֶת הַלַּחַם), וּבְאֹפֶן שֶׁהָיָה¹⁶
- 17 אֶלְקִיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחְנִיךָ
- 18 גּוֹ' וְהִיָּה מַחְנִיךָ קְדוֹשׁ¹⁶, כְּמוֹ
- 19 שְׁנֵי מִתּוֹרָה לְגַבֵּי אֹפֶן הַמְלַחְמָה
- 20 וּבְפָרֵט בְּנוֹגֵעַ לְאֵלוֹ שְׁמִינִים
- 21 עַל פְּמָה רְבֻבוֹת מְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל
- 22 (לְהַעִיר שֶׁהַמֵּאֵמֵר נֹאמֵר בִּימֵי מְלַחְמַת
- 23 יוֹם הַכִּיפּוּרִים) - שִׁיְהִיָּה אֶצְלָם
- 24 עֲנִין הַנִּצְחוֹן בְּאֹפֶן שֶׁבַנֵּי
- 25 יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים בְּיַד רְמָה¹⁷
- 26 וּפִירֵשׁ רַש"י "בְּגִבּוּרָה גְבוּהָה
- 27 וּמְפֹרֶסֶמֶת", וְעַד לְסִיּוֹם
- 28 הַפְּרָשָׁה¹⁸ שְׁבָה נֹאמֵר הַפְּסוּק שְׁבַנֵּי
- 29 יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים בְּיַד רְמָה: ה' יִלְחֶם
- 30 לְכֶם וְאַתֶּם תִּחְרִישׁוּן¹⁹.

(15) זח"ג קפח, ב. 16) תצא כג, טו. 17) בשלח יד, ח. 18) שם, יד. 19) חסר הסיים (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, ג' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח תשרי, בו כותב ראשי פרקים מימי תשרי העבר, ולפלא שמקצר עוד יותר מקיצור נמרץ, ויהי רצון שעכ"פ בהזדמנות הבאה ימלא, ומכאן ולהבא, ויבואו הענינים מפורטים כדי הצורך.

במ"ש שחסר לו חיות הן בנגלה והן בחסידות, שתי נקודות בדבר, (א ידוע המובא בשיחת שמח"ת תר"ץ אות כ"א, וואס מאנסט דו בא מיר, מאן בא זיך, ומובן שהמענה לא בא בכדי לדחות בקש ח"ו, ולא לאמר אני את נפשי הצלתי, כ"א זהו נתינת כח, וכידוע גם המשל מהבעש"ט מאנשי העיר שסמכו על הגיבור, שע"ז שהתבוננו אח"כ שאין להשען על הגיבור נתעוררו בהם כחות עצומים ונפלאים, וה"ה בנדון דיד"י, והרי מוכרח לומר כן מפני הנקודה השני' (הועתק בהיום יום כ"ג סיון) שכל התבוננות המונעת פעולות טובות, לא ממקום טהור מקורה, שמוזה מובן וגם פשוט, שענין המבטל התבוננות זו, הוא ע"ד מ"ש ולאום מלאום יאמץ, מהטוב באמת בא, וחבל על זמנו בהתבוננות האמורה נוסף להמניעה בהפצת המעינות, וכידוע פתגם נשיאנו אשר הנה זה עומד אחר כתלנו, ועוד רגע ויבואו ימים, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר, אז מ'וועט זיך כאפען פארן קאפ, וואס מ'האט דורכגעלאזען אזא זמן יקר וואס מ'האט געקאנט אזויפיל אויפטאן וק"ל.

בברכה לבשו"ט ופ"ש לכל מושפעיו שיחיו.

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתהילים, והוא מפסוקי 'אתה הרת' הנאמרים לפני ה'הקפות':
 2 לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו¹. ומביא
 3 כבוד קדושת מורי וחקמי אדמו"ר הרבי הרי"צ (בדבור
 4 המתחיל במאמר הפותח בפסוק זה בהמשך קבוצת מאמרים משנת
 5 תש"ד²) פירוש רש"י על
 6 הפסוק, בראשונה לא נברא
 7 מלאך קשעשאן לנפלאות
 8 הללו השמים והארץ השמש
 9 והירח. ומבאר במאמר את
 10 פירושו של רש"י, שנפלאות
 11 קאי הכונה על הנבראים
 12 הגדולים הפוללים כמה
 13 נבראים פלליים ופרטיים,
 14 ובכללות הנבראים הגדולים הם
 15 שמים וארץ, שכוללים השמים
 16 והארץ כוללים את כל צבא
 17 השמים וכל צבא הארץ.
 18 ומוסיף לבאר הטעם שרש"י
 19 מזכיר גם שמש וירח בפרטיות,
 20 אף שגם הם השמש והירח
 21 נכללים בצבא השמים,
 22 ולכאורה אין צורך לפרט אותם בפני
 23 עצמם לפי שכללות ענין
 24 הבריאה מוגדר במקום ובזמן
 25 (כמו שכתוב בשער היחוד והאמונה
 26 בספר התניא: "גדר ובחינת שם עולם
 27 נופל על בחינת מקום ובחינת זמן
 28 דוקא, בחינת מקום הוא מזרח ומערב
 29 צפון דרום מעלה ומטה, בחינת זמן
 30 עבר הווה ועתיד"), וכיין ששמים
 31 וארץ הוא רק גדר המקום אך
 32 לא גדר הזמן, לכן מוסיף ומפרט
 33 גם שמש וירח שהם גדר
 34 הזמן, שבהם בשמש וירח
 35 נאמר³ בתורה והיו לאותות
 36 ולמועדים ולמים וישנים.
 37 וזהו לעושה נפלאות גדולות
 38 לבדו, שהוא יתברך לבדו

הוא העושה את הנפלאות הללו (הנבראים הגדולים שהם
 השמים והארץ גרי המקום השמש והירח גרי הזמן). וממשיך
 הרבי הרי"צ בהמאמר הנזכר, שבאמת אין זה מובן כלל, דמה
 בא להשיענו באמרו שהקדוש ברוך הוא עושה נבראים אלו לבדו,
 הרי פללות הבריאה פולה
 וכל פרטי פרטיות הנבראים
 כו' הכל הוא מאתו יתברך
 לבדו ואין לקדוש ברוך הוא שותפים
 בבריאה חסידו שלום, ומהו החידוש
 דבר בהנפלאות גדולות נבראים
 גדולים אלו שהוא יתברך עושה
 דוקא אותן לבדו?
 ואם חידוש הפלא בזה הוא
 דבריות השמים והארץ
 והשמש והירח שנתהוו בדרך
 יש מציאות מאין הוא רק בחיק
 הבורא ואין דוגמתו בחיק
 הנבראים (פמבואר בכמה
 מקומות בדברי אלקים חיים
 תורת החסידות), הרי כל
 הנפלאות הגדולות הללו של
 בריאה יש מאין הם רק לגבינו
 הנבראים, שענין בריאה יש

בס"ד. ש"פ בראשית, מבה"ח
מרחשון, ה'תשל"ד
- התוועדות ב', המשך להתוועדות יום
שמחת-תורה -
(הנחה בלתי מוגה)

לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם
 חסדו¹. ומביא כבוד קדושת מורי
 וחקמי אדמו"ר (בדבור המתחיל זה בהמשך
 תש"ד²) פירוש רש"י על הפסוק, בראשונה לא
 נברא מלאך קשעשאן לנפלאות הללו השמים
 והארץ השמש והירח. ומבאר פירושו,
 שנפלאות קאי על הנבראים הגדולים הפוללים
 כמה נבראים פלליים ופרטיים, ובכללות הם
 שמים וארץ, שכוללים כל צבא השמים וכל
 צבא הארץ. ומוסיף לבאר הטעם שרש"י מזכיר

גם שמש וירח, אף שגם הם נכללים בצבא השמים, לפי שכללות ענין
 הבריאה מוגדר במקום ובזמן, וכיין ששמים וארץ הוא רק גדר המקום, לכן
 מוסיף ומפרט גם שמש וירח שהם גדר הזמן, שבהם נאמר³ והיו לאותות
 ולמועדים ולמים וישנים. וזהו לעושה נפלאות גדולות לבדו, שהוא יתברך
 לבדו הוא העושה את הנפלאות הללו (השמים והארץ השמש והירח).
 וממשיך בהמאמר, שבאמת אין זה מובן כלל, דמה בא להשיענו באמרו
 לבדו, הרי פללות הבריאה פולה וכל פרטי פרטיות הנבראים כו' הכל הוא
 מאתו יתברך לבדו, ומהו החידוש דבר בהנפלאות גדולות שהוא יתברך
 עושה אותן לבדו. ואם חידוש הפלא בזה הוא דבריות השמים והארץ
 והשמש והירח שנתהוו בדרך יש מאין הוא רק בחיק הבורא ואין דוגמתו
 בחיק הנבראים (פמבואר בכמה מקומות בדברי אלקים חיים), הרי כל
 הנפלאות הגדולות הללו הם רק לגבינו הנבראים, שענין בריאה יש מאין

(1) תהלים קלו, ד. (2) סה"מ תש"ד ע' 48 ואילך. (3) פרשתנו (בראשית) א, יד.

לעושה נפלאות גדולות לבדו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

של 'מלכות דאצילות' המתלכשים בעולמות בריאה יצירה עשיה להיות להם
 נשמה וחיות, יש בכל אחד מהם שלוש בחינות: פנימי, אמצעי וחיצוני,
 הנקראות גם ראש (פנימיות) תוך (אמצע) וסוף (חיצוניות), ובכל אחת
 מהשלוש יש עשר ספירות, הרי שכל עשר הספירות שב'מלכות' עם שלוש
 הבחינות שבכל אחת מהן, שלושים
 כלים, המתלכשים בבריאה יצירה עשיה והם אורות רשמה' לספירות
 של בריאה יצירה עשיה, וזהו כ"י, בניגמטריא שלושים, השלשים
 כלים דזעיר אנפין ונוקבא דאצילות, לעולם, שהם
 נעשים נפש רוח ונשמה לבריאה יצירה ועשיה, ובהם
 ועל ידם הוא המשכת חסדו של הקדוש ברוך הוא שהוא רב
 חסד דעתיקא קדישא, של בחינת עתיק יומין (בחינה ב'כתר
 עליון' שלמעלה מהספירות) שהוא חסד בלתי מוגבל רב חסד. וזהו
 חסדו תתברך האמיתי שהוא חסד בלתי מוגבל רב חסד. וזהו
 לעושה נפלאות, דכל עשיותיו של הקב"ה כל
 הבחינות בכל העולמות הם נפלאות, וגדולתן וההפלאה של
 הנפלאות ידוע רק לו ותברך, וזהו גדולות לבדו כי הדברים
 ידועים רק לו לבדו ולאף אחד מלבדו אין השגה בדבר.
 (ב) ויש לקשר ולתווך שני הפירושים הנזכרים לעיל
 ב'עושה נפלאות לבדו, הפירוש האחד שהשם יתברך הוא לבדו העושה את
 הנפלאות (בריאת השמים והארץ) והפירוש השני שרק הקדוש ברוך הוא
 לבדו יודע את גודל הנפלאות שהוא עושה, שגם לפירוש הראשון
 אין לפרש הפנונה פתיבת במילה לבדו לומר שפאלו
 תתברך לגבי הקדוש ברוך הוא בעצמו נחשבים הם נפלאות
 גדולות, כי לאמתו של דבר, לגביו גם השמים והארץ, וצבא השמים וצבא
 הארץ, אינם 'גדולות' אלא עיקר החידוש בפסוק הוא בהקדמת
 תיבת המילה לעושה, לעושה נפלאות גדולות לבדו, שגם

מאין הוא פליאה גדולה אצלנו, אכל אצלו ותברך, גם
 אפילו ענין הבריאה יש מאין פלא חשיב, נחשב כאילו כלום,
 ומהו אמרו לעושה נפלאות גדולות לבדו, שמשמעות
 הענין הוא שגם אצלו ותברך (שעל כך נאמר לבדו) הם
 כפיכול נפלאות (ולא סתם נפלאות, אלא נפלאות)
 גדולות ואם כן, השאלה במקומה עומדת, מה החידוש בכך שאפילו
 נבואים גדולים אלו הנקראים 'נפלאות' נעשו על ידי הקדוש ברוך הוא לבדו,
 והרי הדבר פשוט?
 וממשיך בהמשך, אף הענין הוא דהנה הוד פבוד קדושת
 אאמור אדוני אבי מורי ורבי (אדמו"ר מהורש"ב) נשמתו
 עדין, לעושה נפלאות, שהקב"ה, הנה כל מה
 שהוא עושה הוא הנפלאות גדולות לבדו, וגודל
 הפלאותם של הנפלאות הוא רק לבדו יודע זאת,
 ואחד מגדולתם של הנפלאות הוא כי לעולם
 חסדו, דאיתא בעין חיים דשלושים כלים דזעיר
 אנפין ונוקבא דאצילות נעשים נפש רוח ונשמה
 לבריאה יצירה ועשיה, וזהו כ"י, השלשים כלים
 דזעיר אנפין ונוקבא דאצילות, לעולם, שהם
 נעשים נפש רוח ונשמה לבריאה יצירה ועשיה, ובהם ועל ידם הוא המשכת חסדו שהוא רב
 חסד דעתיקא קדישא, שהוא חסדו תתברך
 האמיתי. וזהו לעושה נפלאות, דכל עשיותיו של הקב"ה הם נפלאות, וגדולתן של הנפלאות
 ידוע רק לו ותברך, וזהו גדולות לבדו.
 (ב) ויש לקשר ולתווך שני הפירושים הנזכרים לעיל, שגם לפירוש הראשון אין לפרש
 הפנונה פתיבת לבדו לומר שפאלו תתברך נחשבים הם נפלאות גדולות, אלא עיקר
 החידוש בפסוק הוא בהקדמת תיבת לעושה, מעצמה והיא בבחינת 'מקבל' מהספירות הקודמות לה כמו שהאשה היא
 'מקבל' מהאיש המשפיע) דאצילות נעשים נפש רוח ונשמה
 לבריאה יצירה ועשיה, כמבואר בחסידות, בעולם האצילות גם הכלים,
 ואפילו חיצוניות הכלים של 'מלכות דאצילות' הם אלקות, ובחיצוניות הכלים

(4) ראה עץ חיים שער מד (שער השמות) פ"א. תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַעֲנִינִים שֶׁהֵם בְּחֵינַת נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת, כְּמוֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ,
 2 וְאֶפִּילוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵם לְבָדוֹ (פְּדֻלְקָמֶן), אֵינָם אֶלָּא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 3 עֲשִׂיָּה (לְעוֹשָׂה) בְּלִבָּד וְכֵשֶׁם שְׂבָאֵרִם כּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה הוּא כּוֹחַ חִיצוֹנִי
 4 וְנַחֲוֹת (לִגְבֵי כּוֹחוֹת הַנַּפֶּשׁ הַפְּנִימִיִּים) כִּךְ לְמַעֲלָה, כְּבִיכּוֹל, עֵינֵי הָעֲשִׂיָּה הוּא
 5 עֵינֵי חִיצוֹנִי וְנַחֲוֹת (לִגְבֵי הַדְּרוֹת
 6 וְהַכּוֹחוֹת הַנַּעֲלִים יוֹתֵר), כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
 7
 8 וַיִּיבֹן זֶה עַל פִּי הַמְּבּוֹאֵר
 9 בְּשַׁעַר הַיַּחֲדוּד וְהָאֲמוֹנָה⁵
 10 שֶׁבִּסְפָר הַתְּנַיִם בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב⁶
 11 בְּתַהֲלִים כֻּלָּם בְּחֵקְמָה עֲשִׂיתִי,
 12 שְׁלִגְבֵי הַקֶּבֶ"ה בְּעַצְמוֹ, גַּם
 13 אֶפִּילוֹ מִדְּרַגַּת הַחֵקְמָה שְׁהִיא
 14 הַמְּדַרְיָגָה הַיּוֹתֵר נַעֲלִיתִי,
 15 וְסַפִּירַת הַחֵקְמָה הִיא הַסַּפִּירָה הָרִאשׁוֹנָה
 16 וְהַנַּעֲלִית מֵעֵשֶׂר הַסַּפִּירוֹת נַחֲשָׁבֶת
 17 אֶפִּילוֹ הִיא מִדְּרַיִת הַחֵקְמָה
 18 בְּחֵינַת וּמִדְּרַגַּת עֲשִׂיָּה בְּלִבָּד,
 19 שְׁהִיא מִדְּרַגַּת הָעֲשִׂיָּה הַמְּדַרְיָגָה
 20 הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה (וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּשַׁעַר
 21 הַיַּחֲדוּד וְהָאֲמוֹנָה שֶׁם: "אֲבֵל לִגְבֵי
 22 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדְּרַגַּת הַחֵקְמָה
 23 שֶׁהִיא תַּחֲלַת מַחֲשַׁבָה וְרִאשִׁיתָה הִיא
 24 סוּף מַעֲשֶׂה אֲצִלוֹ דְּהִינּוּ שֶׁנַּחֲשַׁבֶת
 25 כִּיאוֹל הִיא בְּחֵינַת וּמִדְּרַגַּת עֲשִׂיָּה לִגְבֵי
 26 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדַכְּתִיב כּוֹלֵם
 27 בַּחֲכָמָה עֲשִׂיתִי... וְכֵשֶׁם מִמֶּשׁ נַחֲשַׁבֶת
 28 לִגְבֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדְּרַגַּת הַשְּׁכַל
 29 וְהַהֲשָׁגָה כְּעֲשִׂיָּה גַּשְׁמִית מִמֶּשׁ וְאֶפִּילוֹ
 30 הַשְּׂגָת שְׁכִלִים שֶׁבְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים
 31 וְאֶפִּילוֹ מִדְּרַגַּת חֵקְמָה עֵילָאָה הַמַּחֲיָה
 32 אֵת כּוֹלֵם כְּדַכְּתִיב כּוֹלֵם בַּחֲכָמָה
 33 עֲשִׂיתִי". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵשׁ לִזְמוּר
 34 בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב לְעוֹשָׂה
 35 נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְבָדוֹ, שֶׁגַּם
 36 נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת (שֶׁהֵם
 37 לְמַעֲלָה מִמְּדְרַגַּת הַחֵקְמָה כִּי
 38 'פִּלָּא' הוּא לְמַעֲלָה מֵהַשְּׁכַל)
 39 נַחֲשָׁבִים אֶצְלוֹ יַתְּבַרְךָ לְבְּחֵינַת
 40 עֲשִׂיָּה (לְעוֹשָׂה) בְּלִבָּד⁷, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
- 1 דְּהִנֵּה, פִּלָּא הוּא לְמַעֲלָה מִחֵקְמָה, דְּעַם הַיּוֹת שֶׁהָאוֹתִיּוֹת
 2 דְּתִיבַת שֶׁל הַמִּילָה פִּלָּא הֵם כְּמוֹ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַמִּילָה אֶל"ף,
 3 מְלִשׁוֹן אוֹלְפָנָא וְלִימוּד (חֵקְמָה) כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּאִיּוֹב ז'אֵלְפָךְ
 4 חֲכָמָה, מִפְּל מְקוֹם, הֲרִי זֶה הַמִּילָה 'פִּלָּא' בְּצִירוֹף הָאוֹתִיּוֹת בְּאוֹפֵן
 5 שׁוֹנָה מֵהַמִּילָה 'אֶל"ף' שְׁמוֹרָה
 6 עַל פִּלָּא שְׁלִמְעָלָה מִחֵקְמָה⁸
 7 עֵינֵי עַל-שְׁכִלִי. וְנִפְלְאוֹת הֵם
 8 לְמַעֲלָה גַּם אֶפִּילוֹ מִפִּלָּא.
 9 וְכַמְבּוֹאֵר בְּזִהָר⁹ (בְּפִירוּשׁ
 10 הַפְּתוּב¹⁰ בְּנִבּוּאֹת מִיכָה שֶׁהַקְּדוּשׁ
 11 בְּרוּךְ הוּא מְבַטֵּחַ לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל פִּימִי
 12 צִאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֵנּוּ
 13 נִפְלְאוֹת בְּגֹאֲלָה הַעֲתִידָה)
 14 שֶׁנִּפְלְאוֹת הוּא נו"ן חֲמִישִׁים
 15 פִּלָּאוֹת, שְׁזוּהִי¹¹ בְּחֵינַת
 16 שְׁלִמְעָלָה מֵאֲרַבְעִים וְתַשְׁעָה
 17 שְׁעָרֵי בֵּינָה שֶׁנִּבְּרָאוּ בְּעוֹלָם¹²
 18 (כְּדַבְּרֵי הַגִּמְרָא 'נ' שְׁעָרֵי בֵּינָה נִבְּרָאוּ
 19 בְּעוֹלָם וְכוּלָן יִתְנוּ לְמַשָּׁה חֶסֶר אַחַד,
 20 שְׁנֵאֲמַר וְתַחֲסִירוּ מֵעַט מֵאֵלֵהֶם")
 21 וְכַמְבּוֹאֵר ב'אֲוֹר הַתּוֹרָה' לְאֲדַמְי"ר
 22 הַצִּמְחָה צִדְקָה: "כְּתוּב עֲלֵינוּ נִקְרָא שְׁלִימוֹ
 23 דְּחֲמִישִׁים שְׁעָרֵי בֵּינָה... בִּיצִיַּת מִצְרַיִם
 24 שֶׁהִיא עַל יַד נ' שְׁעָרֵי בֵּינָה, הֵינּוּ
 25 שְׁעָרִים הַנִּמְשָׁכִים מִבֵּינָה דְּאֲצִילוֹת...
 26 אֲכַן לְעַתִּיד-לְבֹאֵ אֲרָאֵנּוּ נִפְלְאוֹת נ'
 27 פִּלָּאוֹת הֵינּוּ נ' שְׁעָרֵי בֵּינָה מִמֶּשׁ וְגַם
 28 לָא נ' שְׁעָרֵי בֵּינָה דְּאֲצִילוֹת כִּי אִם נ'
 29 שְׁעָרֵי בֵּינָה דְּכַתָּר... וְגַם יְהִיָּה הַגִּילּוּי
 30 מִלְּמַעֲלָה מִשְׁעַר הַחֲמִישִׁים...". וְכִנָּה
 31 בְּעֵינֵי הַנִּפְלְאוֹת גּוֹפָא עֲצָמוֹ
 32 מְדַגֵּישׁ הַפְּתוּב הַפְּלְאוֹת
 33 גְּדוּלוֹת, שֶׁהֵם לְמַעֲלָה
 34 מִנִּפְלְאוֹת סָתָם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר
 35 בַּפְּסוּק זֶה לְעוֹשָׂה נִפְלְאוֹת
 36 גְּדוּלוֹת גו', שְׁאֶפִּילוֹ נִפְלְאוֹת
 37 גְּדוּלוֹת נַחֲשָׁבִים אֶצְלוֹ יַתְּבַרְךָ
 38 לְבְּחֵינַת עֲשִׂיָּה (לְעוֹשָׂה)
 39 בְּלִבָּד וְכִפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
 40 וְכִלְלוֹת הָעֵינֵי בְּזֶה, שְׁיֵשׁ חִילּוּק הַבְּדֵל בֵּין הַהִתְקַבְּלָה שֶׁהַקְּדוּשׁ

(5 פ"ט. 6) תהלים קד, כד. (7) ראה גם תו"א בשלח סג, א. אוה"ת שם ע' תקנב. ביאורה"ז להצ"צ ח"א ע' תקלד. (8) ראה ביאורה"ז שם ע' תקל. המשך תער"ב ח"א ע' שצא [ח"ב ע' תקלח]. סה"מ עת"ר ע' ב [ג] ואילך. ובכ"מ. (9) ח"א רסא, ב. (10) מיכה ז, טו. (11) ראה זהר שם. אוה"ת נ"ך ח"א ע' תפו ואילך. תהלים (יהא אור) ס"ע תנט. (12) ראה ר"ה כא, ב.

לעושה נפלאות גדולות לבדו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ברוך הוא מנהיג את העולם והנבראים שְׁמַצַד בְּחִינַת מְמַלֵּא כָּל
 2 עֲלָמִין, על ידי האור האלוקי המלוכבש בנבראים בהתלבשות פנימית בכל
 3 נברא לפי ענינו (כמו שהנפש 'ממלא' את הגוף בהתלבשות בכל אבר לפי
 4 ענינו) והיא הַנְּהִיגַת העולם בדרך הַטְּבַע (שְׁאִין זֶה עֲנִין שֶׁל פְּלֵא
 5 כי הנגה זו היא לא על-טבעית ולא
 6 על-שכלית), לַהֲנַהֲגָה שְׁמַצַד
 7 בְּחִינַת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, האור
 8 האלוקי שאינו מצומצם לפי הנבראים
 9 ומאיר בהם בדרך 'סוכב' ו'מקיף'
 10 מלמעלה וברוך זו הקדוש ברוך הוא
 11 מנהיג את העולם, על ידי הַנְּהִיגָה
 12 שְׁלֹמְעָלָה מִהַטְּבַע, שְׁזָהוּ עֲנִין
 13 דְּפָלֵא על-טבעי, וְעַד לְנַפְלָאוֹת
 14 גְּדוּלוֹת שְׁלֹמְעָלָה מִפְּלֵא' סתם.
 15 וְהַחִידוּשׁ שאותו מלמד הכתוב
 16 'לעושה נפלאות גדולות לבדו' הוא,
 17 שְׁלֵא זֶה בְּלָבָד שְׁבַחֲחִינַת
 18 מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין האור המצומצם
 19 לפי ערך העולמות נַחֲשָׁבֶת אֲצֵלוֹ
 20 וְתַבְרָף לגבי הקדוש ברוך הוא
 21 לְבַחֲחִינַת עֲשִׂיָה בְּלָבָד (כנרמו
 22 בפסוק כָּלֵם בְּחִכְמָה עֲשִׂית
 23 כּמוּבֹאֵר לעיל), אֲלֵא הַחִידוּשׁ הוּא
 24 שְׁגַם שאפילו בְּחִינַת סוֹכֵב כָּל
 25 עֲלָמִין אור אלוקי בלי גבול
 26 נַחֲשָׁבֶת אֲצֵלוֹ וְתַבְרָף לְבַחֲחִינַת
 27 עֲשִׂיָה בְּלָבָד (לְעוֹשֵׂה נַפְלָאוֹת
 28 גְּדוּלוֹת וגם נפלאות גדולות הם
 29 לגביו 'עשיה').
 30 וְמָה שְׁנֶאֱמַר בפסוק זה לְעוֹשֵׂה
 31 נַפְלָאוֹת גְּדוּלוֹת לְבַדוֹ, לְבַדוֹ
 32 דִּיִּיקָא, והפסוק מדייק ואומר 'לבדו'
 33 ללמד שרק הקדוש ברוך הוא לבדו
 34 יודע את גודל הנפלאות שהוא עושה
 35 (הפירוש השני הנוכח לעיל) יֵשׁ
 36 לְקַשֵּׁר עִם מָה שְׁנֶאֱמַר
 37 בְּתוֹרָה (בְּפִסְוֹק הָרֵאשׁוֹן
 38 דְּפִסְוִיק אֲתָה הָרֵאָה, שאומרים
 39 לפני ה'הקפות' שְׁלֵאֲחִרָיו
 40 אוֹמְרִים הַפְּסוֹק לְעוֹשֵׂה נַפְלָאוֹת גְּדוּלוֹת לְבַדוֹ גּוֹ') אֲתָה
 41 הָרֵאָה לְדַעַת פִּי הַיְוֵי הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מְלַבְּדוֹ¹⁴,

- וְהֵינּוּ, שְׁיִשְׁנוּ הָעֲנִין דְּהַיְוֵי הוּא הָאֱלֹקִים, דְּקָאֵי עַל שֵׁם
 הַיְוֵי בְּעֵלוֹתוֹ בְּעִתִּיקָא¹⁵, בְּחִינַת 'עתיק יומין', והיינו שמה שנחשב
 ב'סדר השתלשלות' שם הוי', הרי בעלותו 'לעתיק' הוא נחשב, לגבי 'עתיק',
 'אלקים', כמובא בליקוטי תורה: "איתא במשנת חסידים (מסכת יומא) בענין
 ד' פעמים הוי' הוא האלקים שאומרים
 בנעילת יום הכפורים וזה לשונו הוי'
 ד"א [זעיר אנפין, המידות העליונות]
 הוא האלקים נוקבא [ספירת המלכות]
 כו', הוי' ז"א חזר להיות אלקים
 בעלותו אל עתיקא, שלגבי העתיקא
 כאלהים חשוב", וְיִשְׁנוּ עֲנִין נַעֲלָה
 יוֹתֵר גַּם מִהַעֲנִין דְּהַיְוֵי הוּא
 הָאֱלֹקִים, שְׁזָהוּ עֲנִין אֵין עוֹד
 מְלַבְּדוֹ, מְלַבְּדוֹ דִּיִּיקָא והכתוב
 מדייק ואומר 'לבדו', היינו שלגבי
 הקדוש ברוך הוא בעצמו, כל המציאות
 בטלה לגמרי ו'אין עוד'. וְכִדְּוַע גַּם
 מֵאֲמַר רז"ל בְּפִרְקֵי דְרַבִּי
 אֲלֵיעֶזֶר¹⁶ עַד שְׁלֵא נִבְרָא
 הָעוֹלָם קודם שנברא העולם
 (המוגבל) הָיָה הוּא הקדוש ברוך
 הוא בעצמו וְשֵׁמוֹ בְּלָבָד. וְעַל
 דְּרָף זֶה כּמוֹ עֲנִין 'בלבד' במאמר
 'הוא ושמו בלבד', כן הוא מָה
 שְׁנֶאֱמַר כָּאֵן לְעוֹשֵׂה נַפְלָאוֹת
 גְּדוּלוֹת לְבַדוֹ.
 וְעַל פִּי זֶה מוֹיֵבן גּוֹדֵל
 הַפְּלֵאָת הָעֲנִין דְּלְעוֹשֵׂה
 נַפְלָאוֹת גְּדוּלוֹת לְבַדוֹ, שְׁלֵא
 רַק בְּחִינַת מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין
 האור המתלבש בעולמות בהתלבשות
 פנימית וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין האור
 שמאיר באופן 'סוכב' ו'מקיף'
 מלמעלה, אֲלֵא אֲפִילוֹ נַפְלָאוֹת
 גְּדוּלוֹת כְּמוֹ שְׁהֵם לְבַדוֹ,
 שְׁזָהוּ עַל דְּרָף הַבְּחִינָה
 דְּהוּא וְשֵׁמוֹ בְּלָבָד, כאמור
 לעיל הַנְּהִיגָה לְגַבֵּי עֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל
 הקדוש ברוך הוא בעצמו וְתַבְרָף
 נַחֲשָׁבִים הֵם לְבַחֲחִינַת עֲשִׂיָה (לְעוֹשֵׂה) בְּלָבָד וכפי שממשיך
 ומבאר להלן.

(13) ואתחנן ד, לה. (14) ראה גם סד"ה לעושה נפלאות תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 54). (15) ראה לקו"ת דרושי שבת שובה סה, סע"ג ואילך. (16) פ"ג. — וראה בארוכה ספר הערכים חב"ד (כרך ד) ערך אוא"ס — רמז מציאותו במחז"ל (ע' תלח ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ג) וביאור הענין, דהנה, בהמאמר פּרָקִי דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר
 2 הַנֶּזְכֵּר לְעִיל (עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם כּו') הִיא וּשְׁמוּ בְלָבָד
 3 מְדַיִק לִזְמַר הוּא וּשְׁמוּ בְלָבָד, עֲנִין הַשֵּׁם דְּרִיקָא, וְלֹא עֲנִין
 4 הָאֹרֶךְ¹⁷ ואין המדרש אומר שהיה רק הוא ואורו בלבד (אף על פי
 5 שְׁבַכְמָה מְקוּמוֹת בתורת
 6 החסידות אֵין מְחַלְקִים בֵּין שֵׁם
 7 לְאֹרֶךְ¹⁸ וכמבואר בליקוטי תורה:
 8 "בחינה זו שנקראת בלשון זוהרה אור
 9 נקראת גם כן שם. כמו שכתוב בפרקי
 10 דרבי אליעזר פרק ג' עד שלא נברא
 11 העולם היה הקדוש ברוך הוא ושמו
 12 הגדול בלבד, והכל הולך אל מקום
 13 אחד וכונה אחת"). וְיִבְנֵן הַדְּיוֹק
 14 'הוא ושמו' ולא 'הוא ואורו' עַל פִּי
 15 מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל¹⁹ במאמר
 16 דיבור המתחיל 'בסוכות תשב' שנאמר
 17 בליל ב' דחג הסוכות שנה זו תשל"ד
 18 בַּהֲפָרֶשׁ בֵּין שֵׁם לְאֹרֶךְ, שְׁעַל
 19 יְדֵי הָאֹרֶךְ לֹא נִמְשָׁךְ הַמְאֹרֶךְ
 20 עֲצָמוֹ, מַה שְּׂאִין בֵּן עַל יְדֵי
 21 הַשֵּׁם נִמְשָׁךְ הָעֵצָם (וזה לשונו
 22 במאמר 'בסוכות תשב': "יש הפרש
 23 בין אור לשם, שאור שייך למאור,
 24 שהרי ענין המאור הוא מה שנמשך
 25 ממנו אור, מה שאין-כן שם הוא ענין
 26 חיצוני, וכמו שם האדם, שהשם הוא
 27 התפשטות הארה בעלמא מן עצם
 28 האדם, שכשהוא בפני עצמו אינו צריך
 29 לשמו כלל (גם) לאחר שנותנים לו
 30 שם), ואין בו תועלת רק לקורא שיהי'
 31 לו במה להמשיכו אליו (שכאשר
 32 הזולת קורא בשמו אינו נפנה אליו)...
 33 אמנם לאידך גיסא, יש מעלה בשם על
 34 אור, שהאור אינו ממשך את העצם, דהגם שהאור הוא מעין המאור ועל ידו
 35 אנו יודעים את המאור, מכל מקום, האור אינו ממשך את המאור עצמו,
 36 מה שאין-כן על ידי השם ממשכים את העצם"). דְּהֵנָּה²⁰, לְכַאֲרָה

עֲנִין הָאֹרֶךְ הַנִּמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט מִהִמְאֹרֶךְ, מְקוֹר הָאֹרֶךְ הוּא לְמַעְלָה עֵינִין
 נַעֲלָה יוֹתֵר מִלְּעֲנִין הַשֵּׁם שֶׁבּוּ נִקְרָא דְבַר, וְהַשְׂכִּיחַת וְהִיחַס שֶׁל הָאֹרֶךְ
 לְמִאֹרֶךְ הִיא הַרְבֵּה יוֹתֵר קְרוֹבָה מֵאִשֶׁר הַשְׂכִּיחַת וְהִיחַס שֶׁל הַשֵּׁם אֶל הַדְּבַר
 הַנִּקְרָא בְּשֵׁם, וְכַמוֹכָא לְעִיל שֶׁהַשֵּׁם הוּא 'עֲנִין חִיצוֹנִי' וְעַד כִּדִּי כִּךְ הוּא הַחֲבֻל
 בֵּין 'אֹרֶךְ' לִשְׁם 'שְׂאִין לְדַמּוֹת
 כָּלֵל עֲנִין הַשֵּׁם לְעֲנִין הָאֹרֶךְ,
 שְׁהַרְי הָאֹרֶךְ הוּא עִם תְּכוּנוֹת
 מַעֲיִן הַמְאֹרֶךְ, וְעַל יְדֵי הָאֹרֶךְ
 יֵשׁ קֶצֶת יְדִיעָה מוֹשֵׁג כְּלִשְׁהוּ
 בַּהֲמְאֹרֶךְ וְכַשְׁמַתְבוּנִים בְּאֹרֶךְ
 מִקְבָּלִים מוֹשֵׁג כְּלִשְׁהוּ בְּמַהוֹת הַמְאֹרֶךְ,
 מַה שְּׂאִין בֵּן הַשֵּׁם, שְׁבַכְמָה
 בְּגִי אָדָם נִקְרָאִים בְּאוֹתוֹ שֵׁם
 אִף שְׂאִין דְּמִיּוֹן בֵּינֵיהֶם²¹,
 וְכֵל אֶחָד מֵהַאֲנָשִׁים הוּא בְּעַל תְּכוּנוֹת
 שׁוֹנוֹת לְגַמְרֵי וּבְמַהוֹתֵם אֵינֵם דּוּמִים
 כִּלְלֵי שְׁזוּהֵי הוֹכְחָה נוֹסֶפֶת
 שְׁהַשֵּׁם אֵינּוּ תְלוּי בְּמַהוֹת
 הָאָדָם, וְאֵינּוּ שְׂיִיךְ לְעֵצָם
 הָאָדָם כָּלֵל בְּשׁוֹנֵה מֵהָאֹרֶךְ שֶׁכֵּן
 מִלְּמַד עַל מַהוֹתֵם שֶׁל הַמְאֹרֶךְ וְכֵן שְׂיִיךְ
 וּמִתִּיחַס לְמִאֹרֶךְ עֲצָמוֹ. אָמֵנָם
 לְאִידֶךְ גִּיסָא, מִצַּד שְׁנֵי הַרְי
 דְּרִיקָא עַל יְדֵי הַשֵּׁם נִמְשָׁךְ
 וּמִתְגַּלָּה הָעֵצָם, כְּמוֹ שְׂרׁוּאִים
 בְּאָדָם הַמִּתְעַלֵּף שְׁכַאֲשֶׁר
 לּוֹחֲשִׁין שְׁמוֹ בְּאֵזְנוֹ הַרְי הוּא
 הַמִּתְעַלֵּף מִתְעוֹרֵר
 מִהַתְעַלְפוֹת²², וְהַסִּיכָה לִכְךָ הִיא
 מִשׁוֹם שֶׁהַשֵּׁם מְגַלָּה וּמְמַשְׁךְ אֶת הָעֵצָם
 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּמַצֵּב עַל דֶּרֶךְ
 הַרְגִּיל, לֹא בְּמַצֵּב שֶׁל הַתְּעַלְפוֹת
 שְׁעַל יְדֵי הַקְּרִיאָה בְּשֵׁם
 הָאָדָם נִפְנָה הוּא הָאָדָם שֶׁקִּרְאוּ בְּשֵׁמוֹ אֶל הַקּוֹרֵא בְּשֵׁמוֹ בְּכָל
 עֲצָמוֹתוֹ²³ וְלֹא רַק חֵלֶק מוֹעֵט מֵהָאָדָם פּוֹנֵה אֶל הַקּוֹרֵא. מַה שְּׂאִין בֵּן
 בְּאֹרֶךְ וּמְאֹרֶךְ, שְׁעַל יְדֵי הָאֹרֶךְ לֹא נִמְשָׁךְ הַמְאֹרֶךְ עֲצָמוֹ.

17) ראה מקומות שצויינו בהערה 20. 18) ראה לקו"ת בהר מא, ג. המשך תער"ב ח"א ע' תרכ"ג [ח"ג ע' תתנכ] ואילך. מקומות שצויינו בהערה 20. 19) ד"ה בסוכות תשבו דליל ב' דחג הסוכות פ"ה ואילך (לעיל ע' 89 ואילך). 20) ראה סה"מ תר"ל ע' סז ואילך. תרס"ח ע' פא ואילך. המשך תער"ב שם. סה"מ עטר"ת ע' קצט ואילך. תרפ"ז ע' קס ואילך. ד"ה אר"א עתידין תרצ"ד. ד"ה באתי לגני תשד"מ (תורת מנחם סה"מ באתי לגני ח"ב ע' תצז). וראה מקומות שצויינו בהערה 28. 21) ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' שג. אוה"ת שמות ע' קד. 22) סה"מ תרפ"ז שם (ע' קסא). וראה גם סה"מ תרצ"ט ע' 163. ובכ"מ. 23) ראה גם מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' רכב. אוה"ת שם ע' קג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְדוֹגְמָתוֹ לְמַעַלָּה בַסְפִּירַת הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא יְחִיס שֶׁל סְפִירַת
 2 הַמַּלְכוּת לְמִקְוֵה וְשׁוֹרְשָׁה בְּאִלּוּקוֹת כְּמוֹ עֲנַן הַשָּׁמַיִם²⁴, שֶׁעַם הַיְהוּדָה
 3 בְּחִינַת נִקְוָה בְּלִבָּד וְלֹא מִצִּיאוֹת שִׁישׁ לֵה מַעֲלָה וְחִשְׁבוֹת מִצַּד עֲצֻמָּה,
 4 הָרִי שֶׁרִשָּׁהּ שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת הוּא לְמַעַלָּה מִכָּל הַסְפִּירוֹת,
 5 שֶׁהִיא סְפִירַת הַמַּלְכוּת מוֹשְׁרֶשֶׁת
 6 בְּבְחִינַת רִישָׁא דְלָא אֲתִידַע²⁵, 1 בַּסְפִּירַת הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא כְּמוֹ עֲנַן הַשָּׁמַיִם²⁴, שֶׁעַם
 7 רֹאשׁ שֶׁלֹּא נֹדַע (נַעֲלַם) רִישָׁא דְלָא 2 הַיְהוּדָה בְּחִינַת נִקְוָה בְּלִבָּד, הָרִי שֶׁרִשָּׁהּ הוּא
 8 אֲתִידַע מֵאֵי דְהוּי בְּרִישָׁא 3 לְמַעַלָּה מִכָּל הַסְפִּירוֹת, שֶׁהִיא מוֹשְׁרֶשֶׁת בְּבְחִינַת
 9 דָּא²⁶, 4 רִישָׁא דְלָא אֲתִידַע²⁵, רִישָׁא דְלָא אֲתִידַע מֵאֵי
 10 בְּרֹאשׁ זֶה (וְכַמוֹכָא בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה: "גַּם
 11 בְּחִינַת רִישָׁא עֵילָה הַנִּקְרָא רִישָׁא דְלָא
 12 אֲתִידַע... אֵינוֹ אֵלָּא שְׁבוּ מְלוּבֵשׁ אֹר
 13 אֵין סוּף מִמֶּשׁ...") שֶׁהוּא עֲנַן 7
 14 הַתְּנַשְׂאוֹת עֲצֻמִּית. וְהוּ 8
 15 הַדִּיּוּק בִּלְשׁוֹן הַפְּרָקִי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 16 הַנּוֹכַח לְעִיל, שֶׁעַד בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיָּה
 17 הוּא וְשָׂמוּ בְּלִבָּד, שָׂמוּ
 18 דִּיּוּקָא, וְדִיּוּקִים לֹוֹמֵר 'שְׂמו' וְלֹא
 19 'אוֹר' מִצַּד מַעְלַת הַשָּׁמַיִם שֶׁעַל
 20 יָדוֹ עַל יְדֵי הַשָּׁמַיִם דּוּקָא נִמְשָׁךְ
 21 הָעֵצִים, וְעַד לְתַכְלִית הָעִילִיּוֹת
 22 שֶׁבָּשָׂם, בְּהִיוֹתוֹ בְּאוֹפֵן דְּהוּא
 23 וְשָׂמוּ בְּלִבָּד כְּאִשֶׁר 'שְׂמו' דְּבוּק
 24 לֵה'אוּ'. שֶׁהָרִי יִשְׁנוֹ עֲנַן הַשָּׁמַיִם
 25 כְּפִי שֶׁנִּקְרָא בְּגִילּוּי עַל יְדֵי
 26 הַזּוּלָּת הַקּוֹרָא לְאִדָּם בְּשֵׁמוֹ, וְיִשְׁנוֹ
 27 עֲנַן הַשָּׁמַיִם כְּפִי שֶׁהוּא לְעֲצֻמּוֹ,
 28 קוֹדֵם שֶׁנִּקְרָא עַל יְדֵי הַזּוּלָּת,
 29 שֶׁהוּא עֵצִים הַשָּׁמַיִם וְתַכְלִית הָעִילִיּוֹת
 30 בְּעֵנִן הַשָּׁמַיִם הוּא עֲנַן עֵצִים הַשָּׁמַיִם, כְּפִי
 31 שֶׁהוּא לְעֲצֻמּוֹ, וְכַנְּמִשְׁל לְמַעֲלָה, כְּפִי
 32 שֶׁ'שְׂמו' שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא דְּבוּק
 33 עִם 'הוּא', עִם הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא
 34 בְּעֲצֻמּוֹ. וְבַעֲמוּק יוֹתֵר, וְיִשׁ עֲנַן
 35 עֲמוּק יוֹתֵר בְּשֵׁם, לְמַעֲלָה מֵעֵנִן עֵצִים
 36 הַשָּׁמַיִם כְּפִי שֶׁהוּא לְעֲצֻמּוֹ וְהוּא שֶׁעוֹד
 37 קוֹדֵם שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם כְּכֹל
 38 (אֲפִילוֹ לְעֲצֻמּוֹ), כְּאִשֶׁר עֲדִיין אֵין
 39 לוֹ שֵׁם בְּגִילּוּי שְׁבוּ הוּא נִקְרָא לֵשׁ כְּכָר

(24) בכ"ז – ראה סה"מ עטר"ט ע' סד ואילך. תרפ"ד ע' ח ואילך. תרצ"ט ע' 14 ואילך. ובכ"מ. (25) עץ חיים שער יג (שער א"א) פ"ב. (26) פירוש הספרא דצניעותא להאריז"ל פ"ק (ק"ט, א). הובא בלקו"ת דרושי יוהכ"פ ע"א, ריש ע"ד. סה"מ תרפ"ד ותרצ"ט שם. ובכ"מ. (27) נוסח ברכת היום דיו"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **יְתִבְרַךְ**²⁸, קדושה שלא קיימת ב'שמו' מצד עצמו ונפעלת על ידי האדם,
 2 והסיבה שהאדם יכול להמשיך קדושה נוספת בשמו יתברך היא כיון **שֶׁהָרִי**
 3 **לְאַחֲרֵי כָל הַעִילוּיִים בְּעֵנַן הַשָּׁם, עַד לְבַחֲנֵית הוּא וְשָׁמוּ**
 4 **בְּלִבָּד, כַּמְבוּאָר לְעִיל בְּאִרְכּוֹת הָרִי זֶה רַק שֵׁם שְׂאִינוּ בְּעֶרְךָ**
 5 **לְעֻצְמוֹתוֹ,** והפעם והיריחוק בין
 6 השם לעצמותו הוא באין-ערוך, לאין
 7 שיעור ו**וְדוֹקָא יִשְׂרָאֵל שְׂשָׂרְשָׁם**
 8 **בְּעֻצְמוֹתוֹ יְתִבְרַךְ,** ושורש נשמות
 9 ישראל הוא בעצמות האלוקות הנה
 10 **עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם הָרִי הֵם**
 11 **מְקַדְּשֵׁי שְׁמָךְ, שְׂמִמְשִׁיכִים**
 12 **קְדוּשַׁת הָעֻצְמוֹת שִׁמְשֵׁם הוּא**
 13 **שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹרָם בְּהַשָּׁם, שְׁעַל זֶה**
 14 **נִצְמָר²⁹** בנוסח התפילה **אַתָּה**
 15 **קְדוֹשׁ קְדוּשַׁת הָעֻצְמוֹת וְשְׁמָךְ**
 16 **קְדוֹשׁ קְדוּשַׁת שְׁמוֹ וְקְדוּשֵׁים**
 17 **נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם יְהִלְלוּךָ**
 18 **סְלָה** ויוסיפו קדושה בשמו ועל ידי
 19 זה יהיו 'מקדשי שמך'.
 20 (ד) **וְהִנֵּה כְּלָלוֹת עֲבוֹדָתָם הַתּוֹכֵן**
 21 **הַכִּלְלִי שֶׁל עֲבוֹדַת ה' שֶׁל יִשְׂרָאֵל,**
 22 שהם כמבואר לעיל **מְקַדְּשֵׁי שְׁמָךְ,**
 23 **נִכְלָלָת בְּחוֹדֵשׁ תְּשׁוּרֵי, שְׁהוּא**
 24 **חוֹדֵשׁ כְּלָלִי עַל כָּל הַשָּׁנָה**
 25 **כּוֹלָה³⁰** ועניני חודש תשרי נמשכים
 26 על כל השנה (קבלת עול מלכות שמים
 27 ועבודת התשובה של ראש השנה ויום
 28 הכיפורים נותנים כוח לעבודה זו כל
 29 השנה וכן עבודת השמחה של חג
 30 הסוכות נותנת כוח) **וְעֵנָן זֶה שֶׁל**
 31 **עֲבוֹדַת חוֹדֵשׁ תְּשׁוּרֵי, שְׁהוּא חוֹדֵשׁ כִּלְלִי,**
 32 **מִתְחִיל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁעֵנָנוּ**
 33 **בְּנֵינָן הַמְּלָכוֹת³¹** כמבואר בקבלה
 34 וחסידות, האור והשפע של כל
 35 הספירות יורד ונמשך לעולמות על ידי
 36 ספירת המלכות, ומידי שנה בסיום השנה החולפת ולקראת תחילת השנה

החדשה, הרצון האלוקי להחיות את העולמות ועלם ומסתלק והשפע שעובר
 בדרך כלל על ידי המלכות נעצר, ועל ידי העבודה של בני ישראל בראש
 השנה, הרצון מתעורר מחדש והאור של הספירות נמשך מחדש וכך ספירת
 המלכות חוזרת ו'נבנית' (שְׁהִיא ספירת המלכות **בַּחֲנִינָת שָׁם, בְּנִזְכָּר**
לְעִיל סְעִיף ג), עַל יְדֵי
הָעֲבוֹדָה דְּמְלָכוֹתוֹ בְּרִצּוֹן
קְבִלּוֹ עֲלֵיהֶם³², על ידי שבני
 ישראל מצידם מקבלים עליהם את
 מלכותו של הקב"ה ברצון, ומכתירים
 אותו למלך שְׁעַל יְדֵי זֶה שמקבלים
 את המלכות מְעוֹרְרִים למעלה,
 כביכול **אַתָּה הָרִצּוֹן וְהַתְּעוּנָה**
בְּעֵנָן הַמְּלוֹכָה על הנבראים
 והרצון להשפיע להם חיות, **כְּמוֹ**
בְּמְלָכוֹתָא דְאַרְעָא, מלכות
 הארץ, מלכות של מלך בשר-ורודם,
 להבדיל **כְּמְבוּאָר בְּאַרוּכָה**
בְּסִידוּר 'סִידוּר עַם דִּא'ח' (דְּבָרֵי
אַלְקִים חִיִּים) כְּמֵאִמֵר דְּבִיבּוּר
הַמִּתְחִיל לְהִבִּין עֵנָן תְּקִיעַת
שׁוֹפָר עַל פִּי כְּוֹנֵת הַבַּעַל שָׁם
טוֹב, זְכוּרָנוּ לְבִרְכָה³³.
וְהִכַּחַ שֵׁשׁ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזֶה
 לעורר את הרצון והתענוג העליון
 למלוכה הוא מצד שְׂרָשָׁם שֶׁל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֻצְמוֹתוֹ יְתִבְרַךְ,
 שְׁזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מַה
 שְׁקוֹרִין בחוהה **בְּשֶׁבֶת שְׁלִפְנֵי**
רֹאשׁ הַשָּׁנָה³⁴ אַתֶּם נִצְבִּים
הַיּוֹם בְּלָכֶם לִפְנֵי הוֹי' שֶׁל
אַלְקִיכֶם רֹאשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם
גוֹ' מִחוּטֵב עֲצִיף וְעַד שׁוֹאֵב
מִימֵיךָ³⁵, דְּהַיּוֹם קָאִי מכון
 על ראש השנה³⁶ **וְכָמוֹ**
שְׁכָתוֹב בְּתַרְגוּם עַל הַפְּסוּק³⁷
בְּאִיּוֹב וַיְהִי הַיּוֹם וַיְהוּה יוֹם דִּינָא רַבָּא, והיה יום הדין הגדול והרי

(28) ראה ד"ה ביום השמע"צ במאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות ח"ב ע' תרפה ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי שמע"צ ע' א'רסח ואילך. ד"ה הנ"ל תרל"א (סה"מ תר"ל ע' שכה ואילך). תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' סה ואילך). (29) נוסח ברכה ג' תתפלת העמידה. (30) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט; תקס"ט ע' רלח. אוה"ת סוכות ע' א'תשנו; ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרנ"ו ע' רעה. תש"ב ע' 49. (31) ראה פרי עץ חיים שער ר"ה. כתבי הארז"ל במקומות המקבילים. ובכ"מ. לקו"ת נצבים נא, א ואילך. ובכ"מ. (32) נוסח תפלת ערבית. וראה לקו"ת שם. (33) רמה [שנט], ד ואילך. (34) רמב"ם הלי' תפלה פ"ג ה"ב. תוס' מגילה לא, סע"ב. טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד. לקו"ת ר"פ נצבים (מד, א). (35) נצבים כט, ט"י. (36) פענת רזא ס"פ נצבים. מגלה עמוקות נצבים ד"ה עשירי (ס, ד). (37) איוב ב, א. וראה זהר ח"ב לב, ב וברמ"ז שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ראש השנה הוא יום הדין ומשפט ובו ביום ראש השנה נצבים כל
 2 נשמות ישראל מכל הסוגים שבהם מראשיכם שבטיכם עד חוטב עציץ
 3 ושואב מימך לפני הוי' אלקיכם, ואת לשון הכתוב 'לפני' יש לפרש
 4 למעלה משם הוי', שמתעלים בני ישראל במקורם ושרשם
 5 בעצמותו ותברך והרי העצמות
 6 היא למעלה מה'שם', למעלה משם
 7 הוי'.
 8 וענין זה של ההתעלות של בני
 9 ישראל נמשך בעבודה דעשרת
 10 ימי תשובה, שעליהם נאמר
 11 כאן ליהי' 38 וכדברי הגמרא, מניין
 12 לגור דין של ציבור שאינו נחתם,
 13 ותוהים: אינו נחתם! והרי כתוב
 14 "נכתם עונך לפני", משמע שלעון
 15 הציבור אין מחילה, אלא כך יש לומר:
 16 אף על גב שנתחם – נקרע לאחר מכן
 17 ומתהפך לטובה. שנאמר "כה" אלקינו
 18 בכל קראנו אליו", משמע שתמיד יש
 19 דרך להתקרב לה'. ושואלים: והרי
 20 נאמר "דרשו ה' בהמצאו קראוהו
 21 בהיותו קרוב", משמע שיש זמן שאינו
 22 קרוב ואינו נענה. ומשיבים שם מדובר
 23 ביחיד, שיש זמנים מיוחדים שה' קרוב
 24 אליו, כאן מדובר בציבור, שבכל זמן
 25 שיקראוהו, הריהו קרוב. ושואלים:
 26 ביחיד אימת הזמן שה' קרוב בו, אלו
 27 עשרה ימים שבין ראש השנה ליום
 28 הכפורים" שאז ה' נענה גם ליחיד),
 29 פרוש בחינת יחידה 39, הדרגה
 30 העמוקה והפנימית ביותר בנשמה
 31 (שחמשה שמות נקרא לה והם חמש
 32 דרגות, מלמטה למעלה – נפש, רוח,
 33 נשמה, חיה יחידה) היינו,
 34 שהעבודה דיימים אלה של
 35 עשרת ימי תשובה היא מצד
 36 בחינת היחידה שבנשמה שקשורה ומאוחדת בעצמותו
 37 תברך.
 38 וכל זה שמתחיל בראש השנה נמשך בגילוי בחג הסוכות, עד
 39 להקליטה בפנימיות בשמיני עצרת ושמת תורה 40 (כמבואר
 40 בהמשך' תרס"ו: "... בשמיני עצרת הוא זמן קליטה, דכל האורות והמטכות

1 רבא, ובו נצבים כל נשמות ישראל לפני הוי'
 2 אלקיכם, למעלה משם הוי', שמתעלים במקורם
 3 ושרשם בעצמותו תברך. וענין זה נמשך
 4 בעבודה דעשרת ימי תשובה, שעליהם נאמר
 5 כאן ליהי' 38, פרוש בחינת יחידה 39, היינו,
 6 שהעבודה דיימים אלה היא מצד בחינת היחידה
 7 שבנשמה שקשורה ומאוחדת בעצמותו תברך.
 8 וכל זה נמשך בגילוי בחג הסוכות, עד
 9 להקליטה בפנימיות בשמיני עצרת ושמת
 10 תורה 40, שמה יומשך בכל השנה כולה. וענינו
 11 בעבודה, שההתעוררות וההקלטות הטובות
 12 שבראש השנה וכו', נמשכים וקאים בעבודה
 13 בפועל ממש במשך כל השנה. ובכל זה ניתוסף
 14 בשבת בראשית, שבו נעשית עיקר ההמשכה
 15 כל השנה כולה בנוגע לארץ הלזו הגשמית, ועל
 16 דרך לשון הפתוב 41 כי תבואו אל הארץ גו'
 17 ושבתה הארץ שבת לה' (כשם שנאמר בשבת
 18 בראשית 42) שש שנים וגו', וכפי שמדייק רבינו
 19 הגון בלקוטי תורה 43 שמשמעות הפתוב כי מיד
 20 כי תבואו אל הארץ ושבתה קודם שיתחילו
 21 השש שנים, כי, כאשר התחלה היא באופן
 22 דושבתה הארץ שבת לה', הרי זה נמשך ופועל
 23 גם על כל משך השש שנים שיהיו באופן נעלה
 24 כו'. ועל דרך זה בשבת בראשית, שפועל
 25 ונמשך על כל השנה כולה.

1 הוא 'חודש כללי' ועניני העבודה שלו
 2 נמשכים על השנה כולה. וענינו
 3 בעבודה, שההתעוררות
 4 וההקלטות הטובות שבראש
 5 השנה וכו', וכן של שאר המועדים
 6 של חודש תשרי, נמשכים וקאים
 7 בעבודה בפועל ממש במשך
 8 כל השנה.
 9 ובכל זה ניתוסף עוד עילוי
 10 בשבת בראשית, שבו בשבת
 11 בראשית נעשית עיקר
 12 ההמשכה של הענינים שנפעלו
 13 בחודש תשרי על כל השנה
 14 כולה בנוגע לארץ הלזו
 15 הגשמית, ועל דרך לשון
 16 הפתוב 41 בחורה לגבי מצות
 17 השמיטה כי תבואו אל הארץ
 18 גו' ושבתה הארץ שבת לה'
 19 (כשם שנאמר בשבת
 20 בראשית 42 ברומה לענין השביתה
 21 ממלאכה האמור בתורה לגבי השבת
 22 הראשונה בששת ימי בראשית) שש
 23 שנים וגו', וכפי שמדייק
 24 רבינו הגון בלקוטי תורה 43
 25 שמשמעות הפתוב כמובן
 26 המילולי הפשוט היא כי מיד כי
 27 תבואו אל הארץ ושבתה
 28 קודם שיתחילו השש שנים,
 29 והפסוק נאמר בלשון זו הגם שלמעשה
 30 שנת השמיטה היא לא מיד עם הכניסה
 31 לארץ אלא לאחר שש שנים של עבודת הארץ כי, כאשר התחלה של
 32 עבודת ה' היא באופן דושבתה הארץ שבת לה', הרי זה
 33 נמשך ופועל גם על כל משך השש שנים שיהיו באופן
 34 נעלה כו'. ועל דרך זה בשבת בראשית, שפועל ונמשך
 35 ענינה של השבת על כל השנה כולה.

ח"ג רלא, ב. 38) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א. 39) לקו"ת תבוא מג, סע"ד. וראה גם ד"ה דרשו תשכ"ד (תורת מנחם חל"ח ע' 14 ואילך). ובכ"מ. 40) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד. ובכ"מ. 41) בהר כה, ב. 42) פרש"י עה"פ. 43) ר"פ בהר (לט, ג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁבַשְׁבַּת בְּרֵאשִׁית יֵשׁ עֵילוּי גַם אֶפִּילוּ לְגַבִּי
 2 ראש השנה כפי שממשיך ומבאר.
 3 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנְהָ, יָדוּעַ⁴⁴ בתורת החסידות שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה
 4 נִקְרָא רֵאשׁ לְהִיטוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל כְּמוֹ הָרֵאשׁ שְׁבַאדָם
 5 שְׁהוּא הָרֵאשׁ, שְׁבוּ נִמְצָא הַמוֹחַ
 6 מְקוֹר הַחַיּוֹת לְכָל הָאֲבָרִים 1 (ה) וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁבַשְׁבַּת בְּרֵאשִׁית יֵשׁ עֵילוּי גַם
 7 וּמִמֶּנּוּ מֵהָרֵאשׁ נִמְשָׁךְ לְכָל 2 לְגַבִּי רֵאשׁ הַשְּׁנָה. וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנְהָ,
 8 הָאֲבָרִים חַיּוֹתָם וְקִיּוּמָם. וְעַל 3 יָדוּעַ⁴⁴ שְׂרָאשׁ הַשְּׁנָה נִקְרָא רֵאשׁ לְהִיטוֹ עַל דֶּרֶךְ
 9 דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגַע לְרֵאשׁ הַחֹדֶשׁ, 4 מִשָּׁל כְּמוֹ הָרֵאשׁ שְׁבַאדָם שְׁהוּא מְקוֹר הַחַיּוֹת
 10 שְׁבוּ בְיוֹם רֵאשׁ חוֹדֶשׁ נִמְשָׁךְ חַיּוֹת 5 לְכָל הָאֲבָרִים וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ לְכָל הָאֲבָרִים חַיּוֹתָם
 11 כְּלָלִי לְכָל יְמֵי הַחֹדֶשׁ⁴⁴ 6 וְקִיּוּמָם. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגַע לְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ, שְׁבוּ
 12 (כמבואר בלקוטי תורה: "ענין ראש
 13 הַשְּׁנָה שֶׁנִּקְרָא רֵאשׁ הוּא עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל 7 נִמְשָׁךְ חַיּוֹת כְּלָלִי לְכָל יְמֵי הַחֹדֶשׁ⁴⁴. וְלִכְאוּרָה
 14 כְּמוֹ הָרֵאשׁ שְׁבַאדָם הוּא מְקוֹר הַחַיּוֹת 8 הִיא צְרִיף לְהִיטוֹ כֵּן גַם בְּנוֹגַע לְשַׁבַּת, שְׁמִינִיָּה
 15 לְכָל הָאֲבָרִים שְׁבוּ רֵאשִׁית גִּילּוּי כְּלוּת 9 מִתְבָּרְכִין כּוֹלְהוּ יוֹמִין⁴⁵, שְׁכּוֹלֵל כָּל שַׁשַּׁת יְמֵי
 16 הַחַיּוֹת וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים לְכָל הָאֲבָרִים 10 הַשְּׁבֻעַ, כְּמוֹ שְׂרָאשׁ חֹדֶשׁ כּוֹלֵל אֶת כָּל יְמֵי
 17 חַיּוֹת וְקִיּוּמָם כְּפִרְטוֹת שֶׁמִּתְחַלְלָה הִי 11 הַחֹדֶשׁ, וְרֵאשׁ הַשְּׁנָה כּוֹלֵל אֶת כָּל יְמֵי הַשְּׁנָה,
 18 כְּלוּלִים בְּרֵאשׁ וּמוֹחַ בַּהֶעֱלֵם, כִּי מִשְׁכֵּן 12 וְאִם כֵּן, לְמָה לֹא נִקְרָא יוֹם הַשַּׁבַּת בְּשֵׁם רֵאשׁ
 19 נֶפֶשׁ הַשְּׁכֵלִית הִיא בְּמוֹחַ וּמִמֶּנּוּ 13 הַשְּׁבֻעַ, כְּמוֹ רֵאשׁ חוֹדֶשׁ וְרֵאשׁ הַשְּׁנָה⁴⁶. אֵךְ
 20 מִתְפַּשְׁטוֹת כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ לְכָל הָאֲבָרִים 14 הַעֲנִין הוּא⁴⁷, שְׁיּוּם הַשַּׁבַּת אֵינּוּ נִקְרָא רֵאשׁ
 21 מֵהַעֲלֵם אֶל הַגִּילּוּי לְעֵין לְרֵאוֹת וּלְרַגֵּל 15 הַשְּׁבֻעַ לְהִיטוֹ בְּעֵילוּי שְׁבַאדָם עֲרוּף לְגַבִּי יְמֵי
 22 הַלּוֹךְ כּו', כִּי רֵאשׁ הַשְּׁנָה הוּא רֵאשִׁית 16 הַשְּׁבֻעַ. דְּהִנְהָ, אֵךְ שְׁהַעֲבֹדָה דִּימּוֹת הַשְּׁבֻעַ
 23 גִּילּוּי כְּלוּת חַיּוֹת שֶׁל כָּל הַשְּׁנָה כִּי 17 שְׁיִיכָת לְיוֹם הַשַּׁבַּת וּפּוֹעֲלַת בּו', כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁴⁸
 24 וְאֵתָה מַחִיָּה אֶת כּוֹלֵם כְּתִיב וּבְכָל יוֹם 18 מִי שְׁטָרַח בְּעֶרְבַּ שַׁבַּת יֹאכַל בְּשַׁבַּת, מְכַל מְקוּם,
 25 וְיוֹם חֲדָשִׁים לְבָקָרִים מִתְחַדֵּשׁ הַחַיּוֹת 19 הָעֵילוּי שְׁפּוֹעֵל שַׁבַּת בִּימּוֹת הַשְּׁבֻעַ הוּא עֲנִין
 26 שַׁחִיתוֹ יוֹם זֶה אֵינּוּ כְּשֶׁל אֲתַמּוּל... הִנֵּה 20 שְׁבַאדָם עֲרוּף מֵהֶם, לְהִיטוֹ גִּילּוּי וְהַמְשַׁכַּת
 27 כָּל בְּחַיַּת הַחַיּוֹת זֶה בְּאִים וּנְמַשְׁכִּים 21 הַתַּעֲנוּג, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר⁴⁹ וְקִרְאָתָּ לְשַׁבַּת עֲנִי,
 28 מִבְּחִינַת רֵאשׁ הַשְּׁנָה וְהוּא כּוֹלֵם יַחַד... 22 שְׁעֲנִין הַתַּעֲנוּג הוּא לְמַעְלָה מִהַמּוֹכְרָח מְצַד סֵדֶר
 29 חַיּוֹת זֶה הוּא עֲלִיּוֹן יוֹתֵר וְכוּלֵל כָּל 23 הַנְּהַגַת הָעוֹלָם, וּבְנוֹסַח בְּרַכַּת בּוֹרָא נְפִשׁוֹת,
 30 חֲלָקֵי הַחַיּוֹת שֶׁל הַשְּׁנָה כֹּאחֵד אֵלָא 24 שְׁנוֹסָף עַל הַמּוֹכְרָח לְצוּרָף מִלּוּי הַחֶסְרוֹן (בוֹרָא
 31 שֶׁהֵם בּוּ בַּהֶעֱלֵם עֲדִיין כּו"ל בַּמִּשָּׁל 25 נְפִשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹן), יִשְׁנּוּ גַם הָעֲנִין דְּלֶהַחַיּוֹת
 32 וְאֵחָר כִּי נִמְשָׁכִים מֵהַעֲלֵם לְגִילּוּי בְּכָל 26 בְּהֶם נְפִשׁ כָּל חַי, שְׁהוּא עֲנִין הַתַּעֲנוּג⁵⁰. וְזוּהִי
 33 פֶּרֶק וּפְרָק כְּפִי הָרֵאוּי, אֵךְ שֶׁמִּתְחַלְלָה 27 חַיּוֹת כְּלִי לְחוֹדֶשׁ וּמִמֶּנּוּ מִתְחַלֵּק אַחַר כֵּן לַיּוֹם עַד לַשְּׁעוֹת וְהַרְגַעִים...
 34 מִתְחַלֵּק לִ"ב חֲדָשִׁי הַשְּׁנָה שְׁבִיּוֹם 28 מִבְּחִינַת רֵאשׁ הַשְּׁנָה וְהוּא כּוֹלֵם יַחַד...
 35 רֵאשׁוֹן שְׁבַחֲחֹדֶשׁ נִמְשָׁךְ חַיּוֹת כְּלִי 29 חַיּוֹת זֶה הוּא עֲלִיּוֹן יוֹתֵר וְכוּלֵל כָּל
 36 לְחוֹדֶשׁ וּנְקָרָא לְכָךְ רֵאשׁ חוֹדֶשׁ שְׁהוּא 30 חֲלָקֵי הַחַיּוֹת שֶׁל הַשְּׁנָה כֹּאחֵד אֵלָא
 37 חַיּוֹת כְּלִי לְחוֹדֶשׁ וּמִמֶּנּוּ מִתְחַלֵּק אַחַר כֵּן לַיּוֹם עַד לַשְּׁעוֹת וְהַרְגַעִים... 31 שֶׁהֵם בּוּ בַּהֶעֱלֵם עֲדִיין כּו"ל בַּמִּשָּׁל
 38 וְלִכְאוּרָה הִנְהָ צְרִיף לְהִיטוֹ כֵּן גַם בְּנוֹגַע לְשַׁבַּת, שְׁעֵלּוּ נֹאמֵר 32 וְאֵחָר כִּי נִמְשָׁכִים מֵהַעֲלֵם לְגִילּוּי בְּכָל
 39 כּוּוֹר שְׁמִינִיָּה מִתְבָּרְכִין כּוֹלְהוּ יוֹמִין⁴⁵, שְׁמִמֶּנּוּ מִתְבָּרְכִים כָּל 33 פֶּרֶק וּפְרָק כְּפִי הָרֵאוּי, אֵךְ שֶׁמִּתְחַלְלָה
 34 מִתְחַלֵּק לִ"ב חֲדָשִׁי הַשְּׁנָה שְׁבִיּוֹם 34 מִתְחַלֵּק לִ"ב חֲדָשִׁי הַשְּׁנָה שְׁבִיּוֹם
 35 רֵאשׁוֹן שְׁבַחֲחֹדֶשׁ נִמְשָׁךְ חַיּוֹת כְּלִי 35 רֵאשׁוֹן שְׁבַחֲחֹדֶשׁ נִמְשָׁךְ חַיּוֹת כְּלִי
 36 לְחוֹדֶשׁ וּנְקָרָא לְכָךְ רֵאשׁ חוֹדֶשׁ שְׁהוּא 36 לְחוֹדֶשׁ וּנְקָרָא לְכָךְ רֵאשׁ חוֹדֶשׁ שְׁהוּא
 37 חַיּוֹת כְּלִי לְחוֹדֶשׁ וּמִמֶּנּוּ מִתְחַלֵּק אַחַר כֵּן לַיּוֹם עַד לַשְּׁעוֹת וְהַרְגַעִים... 37 חַיּוֹת כְּלִי לְחוֹדֶשׁ וּמִמֶּנּוּ מִתְחַלֵּק אַחַר כֵּן לַיּוֹם עַד לַשְּׁעוֹת וְהַרְגַעִים...
 38 וְלִכְאוּרָה הִנְהָ צְרִיף לְהִיטוֹ כֵּן גַם בְּנוֹגַע לְשַׁבַּת, שְׁעֵלּוּ נֹאמֵר 38 וְלִכְאוּרָה הִנְהָ צְרִיף לְהִיטוֹ כֵּן גַם בְּנוֹגַע לְשַׁבַּת, שְׁעֵלּוּ נֹאמֵר
 39 כּוּוֹר שְׁמִינִיָּה מִתְבָּרְכִין כּוֹלְהוּ יוֹמִין⁴⁵, שְׁמִמֶּנּוּ מִתְבָּרְכִים כָּל 39 כּוּוֹר שְׁמִינִיָּה מִתְבָּרְכִין כּוֹלְהוּ יוֹמִין⁴⁵, שְׁמִמֶּנּוּ מִתְבָּרְכִים כָּל

(44) לקו"ת דרושי ר"ה נח, א. 45) זח"ב סג, ב. פח, א. 46) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ס"ע תקלו. אוה"ת ברכה ע' א'תצג. 47) ראה מאמרי אדה"ז שם ע' תקמא ואילך. אוה"ת שם ע' א'תצז. וראה אוה"ת שם ס"ע א'תצז ואילך. סה"מ עזר"ת ע' סט ואילך. 48) ע"ז ג, סע"א. 49) ישע"י נח, יג. 50) ראה ב"י או"ח סר"ז. לקו"ת בשלח א, ג. הוספות לויקרא נב, א. ואתחנן ד, ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מַה שֶׁרָאשׁ הַשָּׁנָה וְרָאשׁ הַדָּשׁ (וְכֵן
 2 כְּלָלוֹת הַמוֹעֲדִים) תְּלוּיִים בְּמוֹלַד הַלְּבָנָה, וְקִבְעוּתָם הֵיא לְפִי
 3 הַתְּאֵרִךְ בִּימֵי הַחֹדֶשׁ מִה שֶׁאֵין כֵּן יוֹם הַשִּׁבְתָּת אֵינוֹ תְּלוּי בְּמִהְלֶךְ
 4 הַלְּבָנָה⁵², פִּי אִם בְּמִהְלֶךְ גְּלָגַל הַיּוֹמִים⁵³ מַעֲרַכַת הוֹרִיחָה
 5 וְהַשְׁקִיעָה שֶׁהֵיא לֹא בַמְּחֹזֵר חוֹדֶשִׁי
 6 אֲלֹא בַמְּחֹזֵר יוֹמִי שֶׁהוּא הַגְּלָגַל
 7 שְׁלֹמְעֵלָה מִכָּל שְׁבָעָה
 8 הַגְּלָגָלִים⁵⁴ (כְּדַבְּרֵי הַרְמָבַם, "הוּא
 9 גִּלְגַּל הַחֹזֵר בְּכָל יוֹם מִן הַמִּזְרַח לַמְּעֵרֵב
 10 וְהוּא הַמְּקִיף וּמְסַבֵּב אֶת הַכֹּל"),
 11 שְׁעֵנִינוּ שֶׁל הַגִּלְגַּל הַיּוֹמִי
 12 בְּסִפְרֵי הוּא הַסִּפְרֵי
 13 הַכֶּתֶר⁵³, וְהֵינּוּ, שְׁעֵנִינוּ שֶׁל
 14 יוֹם הַשִּׁבְתָּת הוּא הַמְּשַׁכָּה
 15 שְׁלֹמְעֵלָה מִמְּצִיאוֹת הָעוֹלָמוֹת
 16 שֶׁהַחַיִּית וְהַקִּיּוֹם שֶׁלָּהֶם הֵם מַעֲשֵׂר
 17 הַסִּפְרֵי שֶׁלמִטָּה מִמְּדִרְגַת הַכֶּתֶר.
 18 וְכַמְבֹּאֵר בְּאוֹר הַתּוֹרָה לְאֲדַמְרִי
 19 הַצַּמַּח זְדַק: "... יָמִים נִמְשָׁכִים מִהַקִּיף
 20 גִּלְגַּל הַט' הוּא גִּלְגַּל הַיּוֹמִי, וְחֹדֶשִׁים
 21 נִמְשָׁכִים מִהַקִּיף גִּלְגַּל הַלְּבָנָה, וְשָׁנִים
 22 מִהַקִּיף גִּלְגַּל הַחֶמְהָ. וְלִכְאוּרָה הֵרִי
 23 הַיָּמִים חֲלָקִים פְּרִטִים אֵיךְ נִמְשָׁכִים
 24 מִגִּלְגַּל הַט' דּוּקָא, אֵךְ כִּמוֹ שֶׁלמַעֲלָה יֵשׁ
 25 ב' מִיָּנִי הַמְּשַׁכּוֹת הָא' מִמְּלֵא כֹל
 26 עֲלָמִין... וְהֵב' סוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין וְזֶהוּ
 27 בַחֲנִית כֶּתֶר, רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן... וְכֵן לַמַּטָּה
 28 נִקְרָא גִלְגַּל הַט' מְקִיף לַחֲמָה וּלְבַנָּה
 29 וְסוֹבֵב... מְקִיף הַכּוֹרֵד בְּכָל יוֹם...
 30 בַשֶּׁבֶת שְׁבָא אַחֲרֵי ד' הַקִּפּוֹת דִּגְלָגַל
 31 הַיּוֹמִי דּוּקָא לִכְּנֵן הוּא לַמַּעֲלָה מֵרָאשׁ
 32 הַשָּׁנָה... כִּי הַקִּפָּה דִּגְלָגַל הַט' זֶהוּ
 33 בַחֲנִית הַכֶּתֶר שֶׁהוּא בַחֲנִית רִצּוֹן
 34 הַעֲלִיּוֹן... הַתַּעֲנוּג שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת
 35 הַרִצּוֹן..."]

1 בְּלִיקוּטֵי תּוֹרָה: "אֲנִי רֹאִים עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל לַמַּטָּה שֶׁהַתַּעֲנוּג מִתְּפַשֵּׁט בְּאִרְכּוֹת
 2 וְרוּחַב יוֹתֵר מִכָּל הַכַּחַת שֶׁבִנְשָׁפ, הֵינּוּ שֶׁבְכָל הַדְּבָרִים הַתְּכֵלִית וְהַמְּכוּוֹן הוּא
 3 מִה שֶׁמִּתְּעַנֵּג וְשִׁמַּח מוֹדָה, וְלִהְיֵת וְנָגַד זֶה הוּא עֵינֵן צַעַר וְיִסוּרִים חִסְד־שְׁלוֹם
 4 שֶׁהֵם הֵיפֵךְ הַתַּעֲנוּג. וְאִם כֵּן זֶהוּ עֵינֵן טוֹב וְרַע שֶׁהַתַּעֲנוּג הוּא נִקְרָא טוֹב וְחַיִּית
 5 כְּעֵינֵן לַהֲחִיּוֹת בָּהֶם נֶפֶשׁ כֹּל חֵי,
 6 הַדִּפְרִיּוֹשׁ לְפִיקוּחַ תַּעֲנוּג כַּמְּבֹאֵר
 7 בְּאוֹר־חֵיִים בַּהֲלֻכּוֹת בְּרֻכּוֹת".
 8 וְזֶהוּ הַמְּעֵלָה דְיוֹם הַשִּׁבְתָּת
 9 לְגַבֵּי רָאשׁ הַשָּׁנָה (וְרָאשׁ
 10 הַדָּשׁ), שְׁפָרָאשׁ הַשָּׁנָה
 11 (וְרָאשׁ הַדָּשׁ) נַעֲשֶׂה הַמְּשַׁכָּת
 12 הַחַיִּית הַשְּׂיִיף לְעוֹלָמוֹת, הֵינּוּ
 13 הַחַיִּית הַנְּצִרְכַת לְקִיּוֹם הָעוֹלָמוֹת (אֲלֹא
 14 שְׁבִימִים אֲלוֹ הַחַיִּית הֵיא חַיִּית כְּלָלִית
 15 הַבָּהָה בַּהֲעֵלֶם, וְבִימֵי הַשָּׁנָה וְבִימֵי
 16 הַחֹדֶשׁ הַחַיִּית נִמְשַׁכַת בְּגִלּוּי, כַּמְּבֹאֵר
 17 לְעֵיל) מִה שֶׁאֵין כֵּן בְּיוֹם
 18 הַשִּׁבְתָּת נַעֲשֶׂה הַמְּשַׁכָּת
 19 הַתַּעֲנוּג שְׁלֹמְעֵלָה מְעוֹלָמוֹת,
 20 וְהַחִידוּשׁ וְהַעֲלִיּוֹ הַמִּיּוּחַד שֶׁל שֶׁבֶת
 21 הוּא שְׁגַם עֵינֵן זֶה נִמְשָׁךְ
 22 בְּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָמוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ
 23 שֶׁהַתַּעֲנוּג פּוֹעֵל הַרְחֵבָה
 24 אֶפְיִלוֹ בְּעֵצֶם שְׁפָרָגַל, כִּמוֹ
 25 שְׁנֵאָמַר⁵¹ בַּחֲהִלִּים שְׁמוּעָה
 26 טוֹבָה תִּדְשָׁן עֵצֶם, הֵינּוּ,
 27 שֶׁהַתַּעֲנוּג שֶׁהוּא כֹחַ הַיּוֹתֵר
 28 נַעֲלָה בְּכּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, פּוֹעֵל גַּם
 29 בְּמָקוֹם הַכִּי תַחְתּוֹן בְּאֲבְרֵי הַגּוֹף,
 30 בְּהַעֲצֵם שְׁפָרָגַל, שֶׁאֵינוֹ
 31 מִתְּפַעֵל מִהַשֶּׁכַּל שְׁפָרָאשׁ.
 32 וּמִזֶּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע
 33 לַהַתַּעֲנוּג דְּשִׁבְתָּת, שֶׁהוּא
 34 בְּעִלּוּי בָּאֵין עֲרוּךְ לְגַבֵּי יָמֵי
 35 הַשְּׁבֻעֵי וְרִיחּוֹק הָעֵרֶךְ הוּא עַד כִּדִּי
 36 כֵּךְ שֶׁהַשֶּׁבֶת לֹא נִקְרָא 'רָאשׁ' לִימּוֹת הַשְּׁבֻעֵי,
 37 - בְּגִלְגַּל זֶה כְּלוֹמֵר, פְּעוּלַת הַשֶּׁבֶת עַל יָמֵי הַשְּׁבֻעֵי הֵיא לְמִירוֹת רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ
 38 וְהַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָה שֶׁל הַשֶּׁבֶת לְגַבֵּי יָמֵי הַשְּׁבֻעֵי אֲלֹא דּוּקָא בְּגִלְגַּל הַמַּעֲלָה שֶׁל
 39 הַשֶּׁבֶת שֶׁהֵיא בְּאֵין-עֲרוּךְ לְגַבֵּי יָמֵי הַשְּׁבֻעֵי (הֵרִי הוּא יוֹם הַשֶּׁבֶת פּוֹעֵל
 40 וּמִשְׁפִּיעַ בָּהֶם בִּימּוֹת הַשְּׁבֻעֵי.

(51) משלי טו, ל. וראה גיטיין נו, ב. (52) ראה גם שיחת ש"פ נח תשמ"מ (התוועדות תשמ"ד ח"א ע' 401). ובכ"מ. (53) ראה אוה"ת ברכה ע' א'תתצח-ט. (54) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ג ה"א. (55) ביצה יז, א. (56) ראה סה"מ תרל"ה ח"ב ע' רצא ואילך. עטר"ת ע' תז ואילך. ה"ש"ת ע' 81 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נקבעת על ידי בני ישראל, וכפירוש רש"י על דברי הגמרא שהשבת 'מקדשא
 2 וקיימא': "מששת ימי בראשית, ואינה תלויה בקביעות דראש חודש" **מִפְּלֵ**
 3 **מְקוֹם** 56, **עַל יְדֵי עֲבוֹדַתְּם שָׁל יִשְׂרָאֵל נִיתוּסַף עוֹד יוֹתֵר**
 4 **בְּהַמְשַׁכַּת הַתַּעֲנוּג, הַנִּמְשָׁךְ בַּשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב⁵⁷ בְּתוֹרָה וְשִׁמְרוּ**
 5 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּו' לַעֲשׂוֹת אֶת**
 6 **הַשַּׁבָּת, וְהַחֹסֶפֶה הִיא עַל יְדֵי** 1
 7 **עֲבוֹדַתְּם** של בני ישראל **בְּאוֹפֵן** 2
 8 **דְּטָרַח בְּעָרֵב שַׁבָּת** בהכנות לשבת 3
 9 **שָׁעַל יְדֵי זֶה יֵאָכַל בְּשַׁבָּת,** 4
 10 **בְּשֵׁר שָׁמֶן וַיִּזֵּן יִשָּׁן⁵⁸, שְׂדָהוּ** 5
 11 **אֲכִילָה יוֹתֵר מִהַמוּכָרַח עֲנָנָן**
 12 **הַתַּעֲנוּג וּשְׁנִיתוּסַף בְּשַׁבָּת עַל**
 13 **יְדֵי עֲבוֹדַתְּם שָׁל יִשְׂרָאֵל וְכָל**
 14 **זֶה הוּא הַיְכֹלֶת וְהַכּוּחַ שֶׁל בְּנֵי**
 15 **יִשְׂרָאֵל לְהוֹסִיף בְּקִדּוּשַׁת הַשַּׁבָּת מִצַּד**
 16 **גּוֹדֵל מַעֲלָתָם שָׁל יִשְׂרָאֵל**
 17 **שְׁנִיקְרָאוּ מִקִּדְשֵׁי שְׁמֶךָ (פְּנִזְכָּר**
 18 **לְעִיל סְעִיף ג), דְּכִינָן**
 19 **שְׁשָׂרְשָׁם** של נשמות ישראל
 20 **בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּיכְלָתָם**
 21 **לְהַמְשִׁיךְ קִדּוּשַׁת הַעֲצָמוֹת**
 22 **בְּהַשָּׂם, לְהַמְשִׁיךְ קִדּוּשַׁת מִבְּחִינַת**
 23 **הוּא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצָמוֹ**
 24 **לְבַחֲיַנַּת שְׁמוֹ, וּבִיכְלָתָם** של
 25 **נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, מֵאוֹתָהּ סִיבָה, מִפְּנֵי**
 26 **שֶׁשׁוֹרֵשׁ הוּא בַּעֲצָמוֹת הָאֵלּוּקוֹת**
 27 **לְפַעוּל עֲנָנָן הַהִכְתָּרָה** של
 28 **הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלְךְ עַל הָעוֹלָם**
 29 **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהַמְשַׁכַּת**
 30 **הַתַּעֲנוּג בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כַּמְבוּאֵר**
 31 **לְעִיל, שְׁמֶזְזָה מַעֲבוֹרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
 32 **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹמְשָׁף עַל כָּל**
 33 **הַשָּׁנָה כּוֹלָה כְּנוֹכַר לְעִיל שְׁחֹדֵשׁ**
 34 **תִּשְׁרִי הוּא חֹדֶשׁ כִּלְלִי וְעֵינֵינוּ נִמְשָׁכִים**
 35 **עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה.**
 36 **(ו) וְזֶהוּ כְּלָלוֹת הַעֲנָנָן הַתּוֹכֵן**
 37 **הַכִּלְלִי דְלַעוֹשָׂה נִפְלְאוֹת**
 38 **גְּדוּלוֹת לְבָדוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ** הפסוק הפותח את המאמר
 39 **שְׁאוּמְרִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קוֹדֵם הַהִקְפּוֹת כְּהִקְפּוֹת כְּפִי**

שממשיך ומבאר. דְּהִנֵּה, כְּלָלוֹת עֲנָנָן הַהִקְפּוֹת הוּא תּוֹסַפַּת
 שְׁמֶזְזָה שְׁפּוּעֵלִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַתּוֹרָה⁵⁹ כְּמוּבָא בְּחִסְדוֹת
 שְׁבִשְׁמַחַת תּוֹרָה יֵשׁ שְׁנֵי פִירוּשִׁים, הָאֶחָד שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמַחִים בְּתוֹרָה וְהַשְּׁנִי
 שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחִים אֶת הַתּוֹרָה. וְהַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל לְזַה לְפַעוּל
 תּוֹסַפַּת שְׁמַחָה בְּתוֹרָה הוּא מִצַּד
 שְׂרָשָׁם שְׁלִמְעָלָה מִהַתּוֹרָה כִּי
 הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבוּרָה וְנַעֲלָה
 מְשׁוֹרֵשׁ הַתּוֹרָה. כִּי, אֵף שְׁאִמְרוּ
 חַז"ל⁶⁰ כּוֹהֵר יִשְׂרָאֵל
 מִתְקַשְׂרָאן בְּאוֹרֵייתָא מִתְקַשְׂרִים
 בְּתוֹרָה וְאוֹרֵייתָא הַתּוֹרָה הִיא
 הַמְקַשְׂרֶת אוֹתָן אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְהַקְבִּ"ה, וְזוּמָה מִשְׁמַע לְכַאוּרָה
 הַהַתּוֹרָה הִיא לְמַעֲלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְלִכְּן בְּכּוּחָהּ לְחַבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם
 הַתּוֹרָה מִפְּלֵ מְקוֹם, יִשְׁנֵו גַם
 הַקְּשֵׁר דִּישְׂרָאֵל עִם הַקְבִּ"ה
 כְּפִי שֶׁהוּא לְמַעֲלָה
 מִהַתּוֹרָה⁶¹, וְהַתְּקַשְׁרוֹת זֹו נּוֹבַעַת
 מִכֵּךְ שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם לְמַעֲלָה מִהַתּוֹרָה
 וְעַד כִּדִּי כֵךְ הִיא מַעֲלָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 בִּיחֹס לְתוֹרָה שִׁישְׂרָאֵל הֵם
 פּוֹעֲלִים וּמְשַׁמְּכִים בְּהַתּוֹרָה,
 כְּמֵאֲמַר⁶² הַזֹּהָר דְּדוֹד הַמֶּלֶךְ הִזִּיה
 מְחַבֵּר אוֹרֵייתָא בְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ
 הוּא, אֶת הַתּוֹרָה בְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 וְאֵף שֶׁהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת ה' מִצַּד עֲצָמָה,
 דוֹד הַמֶּלֶךְ לְמַד תּוֹרָה בְּאוֹפֵן
 שֶׁהַמְשִׁיךְ בְּהַתּוֹרָה מַעֲצָמוֹתוֹ
 וְתִבְרָךְ וּפַעַל חִידוּשׁ בְּהוֹסַפָּה בְּחִיבּוּר
 שֶׁל הַתּוֹרָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 כְּמְבוּאֵר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁאוּפֵן לִימּוֹד
 הַתּוֹרָה שֶׁל דוֹד הַמֶּלֶךְ הִיחַ כּוֹה שְׁפַעַל
 חִיבּוּר בֵּין הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא לְמַעֲלָה,
 הֵינּוּ חֲכַמְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עִם
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצָמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה
 מִהַחֲכַמָּה וְנִישׁ לְהוֹסִיף, שְׁעֲנָנָן
 זֶה שֶׁל לִימּוֹד הַתּוֹרָה בְּאוֹפֵן שְׁמוּסִיף בְּחִיבּוּר שֶׁל הַתּוֹרָה עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא שְׁיִיף גַם לְכָל יִשְׂרָאֵל, כִּינָן שְׁדוֹד הוּא מְלִיף יִשְׂרָאֵל,

(57) תשא לא, טז. (58) ראה רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ז. תניא פ"ז (יא, ב). (59) ראה סה"מ תרצ"ט ע' 68-72. לקו"ש ח"י"ד ע' 168. (60) ראה זח"ג עג, א. סה"מ תרנ"ז ע' כח. ה'ש"ת ע' 61 ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם. (61) ראה גם לקו"ש ח"י"ח ע' 408-9. חכ"ה ע' 181. תורת מנחם סה"מ אייר ע' רפח. ובכ"מ. (62) ראה זח"ג רכב, ב ברע"מ. ס' הבהיר (סנ"ח) סקצ"ו ובאור הבהיר. וראה לקו"ת שלח מז, ג. נא, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היינו, שהיא פללות פולם. ועל דרך שמצינו בנוגע לקיום
2 המצוות, שאף שכל אדם מישראל צריך לקיים כל
3 המצוות, ועד שבשבייל זה צריך לבוא בגלגולים רבים כו',
4 מכל מקום, במצוות התלויות במלך, מוציא המלך את כל
5 ישראל, פי הוא פללות
6 פולם⁶³ כדברי אדמו"ר הזקן באגרת
7 הקודש שבספר התניא: "מודעת זאת
8 מה שכתב האריז"ל שכל אדם מישראל
9 צריך לבא בגלגולים רבים עד שיקיים
10 כל תרי"ג מצוות התורה במחשבה
11 דיבור ומעשה, להשלים לבושי נפשו
12 ולתקנם שלא יהא לבושא דחסרא כו',
13 לבד מצוות התלויות במלך שהוא
14 מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם
15 כו' והטעם הוא כדי להלביש כל תרי"ג
16 בחינות וכוונת שבנפשו אחת מהנה לא
17 נעדרה". ולהעיר גם ממאמר
18 רז"ל⁶⁴ בגמרא כל ישראל בני
19 מלכים הם וגם מזה יש ללמוד
20 שכל ישראל שייכים לפעול ענינים
21 שהמלך פועל].
22 וזהו הטעם הפנימי על מה
23 שאומרים קודם ההקפות פסוק
24 זה לעושה נפלאות גדולות
25 לבדו גו', שעל ידי אמירה
26 זו, שהיא באופן דכל הקורא
27 ושונה הקב"ה קורא ושונה
28 כנגדו⁶⁵, כמו שאמרו חז"ל אודות
29 לימוד התורה בכלל פועלים בני
30 ישראל המשכת הנפלאות
31 גדולות לבדו, שפזה בכך
32 שהמשכה היא על ידי אמירתם
33 ועבודתם של בני ישראל מודגשת
34 מעלתם של ישראל שבכחם
35 לפעול המשכת הנפלאות
36 גדולות לבדו, שהכח לזה
37 הוא מצד שרשם בעצמותו
38 ותברך, למעלה גם אפילו
39 מהבחינה דהוא ושמו בלבד

1 היינו, שהיא פללות פולם. ועל דרך שמצינו
2 בנוגע לקיום המצוות, שאף שכל אדם מישראל
3 צריך לקיים כל המצוות, ועד שבשבייל זה צריך
4 לבוא בגלגולים רבים כו', מכל מקום, במצוות
5 התלויות במלך, מוציא המלך את כל ישראל,
6 כי הוא פללות פולם⁶³. ולהעיר גם ממאמר
7 רז"ל⁶⁴ כל ישראל בני מלכים הם]. וזהו מה
8 שאומרים קודם ההקפות לעושה נפלאות
9 גדולות לבדו גו', שעל ידי אמירה זו, שהיא
10 באופן דכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה
11 כנגדו⁶⁵, פועלים המשכת הנפלאות גדולות
12 לבדו, שפזה מודגשת מעלתם של ישראל
13 שבכחם לפעול המשכת הנפלאות גדולות לבדו,
14 שהכח לזה הוא מצד שרשם בעצמותו ותברך,
15 למעלה גם מהבחינה דהוא ושמו בלבד (שזהו
16 ענין דלעושה גו' לבדו, כנזכר לעיל סעיף ב).
17 וזהו ההכנה להקפות, שבהם פועלים בני
18 ישראל שמחה בהתורה, מצד שרשם בעצמותו
19 ותברך, כנזכר לעיל.
20 וכל זה ממשכים בני ישראל בעולם למטה,
21 כסיום הפסוק כי לעולם חסדו, כמו
22 שנתבאר לעיל (סעיף א) שעל ידי השלשים
23 כלים דזעיר אנפין ונוקבא דאצילות
24 שנעשים נפש רוח ונשמה לכריאה יצירה
25 ועשיה נעשית המשכת חסדו, רב חסד דעתיקא
26 קדישא (על דרך מאמר רז"ל⁶⁶ בנוגע לעשרים
27 וששה דורות שברא הקב"ה בעולמו שהיו
28 ניוזנין בחסדו⁶⁷), שמשם יומשך עד למטה מעשרה טפחים, שנה טובה
29 ומבורכת בבני חיי רוחי כפשוטו.

63 תניא אגה"ק רסכ"ט בשם האריז"ל. 64 שבת סז, א. 65 תדבא"ר רפי"ח. 66 פסחים קיח, א. וראה סה"מ תש"ד ע' 150. 67 ראה אוה"ת בראשית רפח, א. הנסמן בלקו"ש חט"ו ע' 66 הערה 21.

התוועדויות

בס"ד. שמיני עצרת, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- א. לאחר אמירת "אתה הראת" בפעם הא' – צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א להכריז:
 בעמדנו בשנת "הקהל", "הקהל את העם האנשים והנשים והטף"¹, ובפרט ב"זמן שמחתנו" – הנה
 "עמדו הכן כולכם"² לחגוג ("פראווען") את "זמן שמחתנו" דשמע"צ ושמח"ת מתוך שמחה.
 ואח"כ צוה להכריז: כיון ש"עמדו הכן כולכם" שייך ל"צבא" ("אַרמיי") – ינגנו "מאַרש" (והתחיל
 לנגן "מאַרש נפוליון", ורקד על מקומו בשמחה גדולה).
 ולאחרי אמירת "אתה הראת" בפעם הב' צוה להכריז:
 כיון ש"עמדו הכן כולכם" שייך ל"צבא", וענינו של צבא הוא לפרוץ לכל הצדדים – ינגנו "ופרצת"
 לכל הצדדים (והתחיל לנגן "ופרצת" ורקד כו').
 [לאחרי אמירת "אתה הראת" בפעם הג' – התחיל לנגן "הושיעה את עמך"].
- ב. בעת ההקפות, לפני הקפה ד', צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לכבד בהקפה זו את כל אלו ששרתים
 או שירתו בצבא, מילואים וכו'. ולאחרי שהש"ץ סיים "יודע מחשבות הושיעה נא .. ביום קראנו",
 המשיך כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר – בהתרגשות גדולה – הפסוקים "מצות ה' ברה מאירת עינים"³,
 וכן הפסוקים שלאח"ז, עד "ברכם טהרם כו'" – בניגון של "האדרת והאמונה", וכל הקהל ענה (לאחרי
 כל פסוק) "לחי עולמים", עד לסיום (שאמרו בקול שאגה) "נעימות" בימינך נצח"⁵ (והמשיך לעודד בידיו
 הק').
- * * *
- ג. לאחר תפלת מנחה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 כיון שעומדים לצאת מ"דירת עראי" ל"דירת קבע"⁶, הנה יה"ר שמכאן ואילך יהיו כל הענינים –
 החל מענין השמחה – באופן של קבע, על מנת להמשיכם על כל השנה כולה.
 והתחיל לנגן הניגון "ושמחת בחגך".

ביקור חברי הקונסולי' הישראלית, אמר כ"ק אדמו"ר לקונסול
 (בין הדברים): כבר פעלנו שיהי' "נעימות בימינך נצח"!
 (6) ראה שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) ס"ה ואילך (תורת
 מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 121 ואילך).

(1) וילך לא, יב.
 (2) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ריש ע' רעט. וש"נ.
 (3) תהלים יט, ט.
 (4) שם טז, יא.
 (5) בא' היומנים, שלמחרת, בהקפות דליל שמח"ת, בעת

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- 1 א. בעמדנו בלילה שמחבר שמיני-עצרת עם שמחת-תורה – שהרי בכמה ענינים "לילה הולך אחר
2 היום", ובכמה ענינים "היום הולך אחר הלילה"¹ – יש להדגיש ולדבר אודות הענינים שהם בשמע"צ
3 ושמח"ת בשוה².
- 4 וגם בנוגע לעניני שמח"ת (שמתחיל כבר בלילה זה) – שבכמה דינים ומנהגים חלוק הוא משמע"צ
5 – יש להתחיל בענינים שבאים מיד לאחרי שמע"צ, שהרי בשמח"ת גופא יש כו"כ ענינים: בפרטיות –
6 הרי זה מעת-לעת של כ"ד שעות שבהם הולך וניתוסף משעה לשעה ענין השמחה בריבוי יותר באופן
7 של "מעלין בקודש"³, ובכללות – הרי זה נחלק לב' הזמנים ד"ויהי ערב ויהי בוקר"⁴, ליל שמח"ת ויום
8 שמח"ת; וכיון שליל שמח"ת הוא הזמן שבו עוברים משמע"צ לשמח"ת, יש לדבר לכל לראש אודות
9 הענין של שמח"ת שבא מיד לאחרי שמע"צ (כדלקמן ס"ה).
- 10 ב. ביאור מעלת השמחה דשמע"צ ושמח"ת לגבי חג הסוכות ושאר מועדים לשמחה,
11 – שהיא למעלה ממדידה והגבלה, כיון שאינה קשורה במצוה וענין מיוחד⁵, ולכן היא אצל כל ישראל
12 בשוה (וכן בכל אחד מישראל בפרט, שהראש והרגל⁶ בשוה, כבענין הריקודים);
13 והשייכות ל"תמליכוני עליכם"⁷ בר"ה שבא בגילוי וקליטה בשמע"צ⁸ – כיון שבהכרתת המלך שוים
14 כולם, ומתבטלים למלך עצמו כפי שהוא למעלה מהתחלקות⁹ בגזירות שגוזר עליהם. וכמודגש בקריאת
15 היום: "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל"¹⁰ –
16 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ד ע' 164 ואילך.
- 17 ג. ובענין זה ניתוסף בחוץ-לארץ עוד מעת-לעת – יו"ט שני של גלויות:
18 הוספת המעל"ע בחו"ל בפשטות היא מצד אירה וגושה של ארץ העמים¹¹, שבגלל זה העבודה היא
19 קשה יותר, ולכן יש צורך ביום נוסף. אבל אפע"כ יש בזה גם עליו, כי, "לפום צערא אגרא"¹².
- 20 ויובן ע"פ המשל הידוע, משני ידידים שנפגשים לאחרי משך זמן שהיו בריחוק זמ"ז, שאז השמחה
21 היא גדולה ביותר ("מיט אַ שטורעם"), ועד שאם לא ראו זא"ז י"ב חודש, שזהו משך זמן ארוך ביותר,

(7) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
(8) להעיר מב' הפירושים ב"שמיני עצרת" (שנאמרו ע"י גדולי ישראל שמימיהם אנו שותים, ואלו ואלו דברי אלקים חיים) – מלשון מלוכה, ומלשון קליטה (נסמן בתורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' רכז), והיינו, שהענין ד"תמליכוני עליכם" שבר"ה נעשה בשמע"צ באופן של קליטה בפנימיות, ועד שחודר ("עס נעמט דורך") את כל מציאותו.
(9) ובפרט ע"פ משנת"ל (במאמרי ר"ה ושבת שובה) (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 6; ע' 16 ואילך)) שהענין ד"תמליכוני" נמשך מדרגא שלמעלה מרצון הגלוי וכו' – רצון המוחלט בעצמותו, ועד לרוממות עצמית, ששם לא שייכת התחלקות כלל, אפילו לא ההתחלקות ששייכת לאחרי שנתעורר כבר ונעשה מלך.
(10) ברכה לג, ה.
(11) ראה גיטין ת, ב. וש"נ.
(12) אבות פ"ה מכ"א.

(1) חולין פג, סע"א. וש"נ.
(2) ראה גם שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 97 ואילך).
(3) ברכות כח, א. וש"נ.
(4) בראשית א, ה. ועוד.
(5) וגם לא קשורה עם שלימות הזמן – שבעה ימים (שבעת ימי ההיקף), שלכן, כל שמחה גדולה כמו שמחת נישואין היא במשך שבעה ימים (וכפי שמצינו גם באיוב א, ה) (שהערך שמחה שבעה ימים), ועד ששמחת חנוכה ביהמ"ק (תכלית השלימות במקום) היתה "שבעת ימים ושבעת ימים" (מלכים-א ח, סה), כדי להדגיש את השלימות שבענין הזמן (ורק לאח"ז נאמר גם הסך-הכל: "ארבעה עשר יום", שגם במספר זה יש ענין מיוחד, כמבואר במק"א (ראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' קלב)).
(6) בענין זה נזכר גם שהימים טובים נקראים בשם "רגלים", וכן שמע"צ – "רגל פני עצמו" (סוכה מח, רע"א. וש"נ), שמדגיש מעלת העבודה ברגל דוקא.

1 אזי השמחה היא גדולה עד כדי כך שאפילו ברכת שהחיינו לא מספיקה לזה¹³, והיינו, שככל שהריחוק
 2 הוא גדול יותר, אזי תגדל יותר השמחה מהקירוב שלאחרי הריחוק.
 3 וזהו א' הביאורים לגדול השמחה בשמע"צ ושמח"ת – כיון שבמשך השנה היו כמה סיבות שגרמו
 4 לענין של ריחוק, ואח"כ ביוהכ"פ נעשה ענין של קירוב, כמ"ש¹⁴ "שלום לרחוק ולקרוב", "לרחוק
 5 שנעשה קרוב"¹⁵, ומזה נעשית שמחה גדולה בשמע"צ ושמח"ת¹⁶.
 6 וכיון שבקירוב שלאחרי הריחוק גופא יש חילוקי דרגות, כאמור, שככל שהריחוק גדול יותר תגדל
 7 יותר השמחה שלאח"ז – הרי מובן שהשמחה דשמח"ת (שבחור"ל) היא גדולה יותר מהשמחה דשמע"צ¹⁷,
 8 כיון שנפגשים עם ניצוצות הקרושה שהיו במקום רחוק, באיורה וגושה דארץ העמים.
 9 [ואין סתירה לזה מהמבואר בלקו"ת¹⁸ בפירוש מארז"ל¹⁹ בענין יו"ט שני של גלויות, "סבורה הייתי
 10 לקבל שכר על שניהן ואיני מקבלת אלא על יום אחד" – כיון ששם מדובר מצד ענין אחר, ואין כאן
 11 המקום להאריך בזה].
 12 ד. וע"י השמחה שלוקחים משמע"צ ושמח"ת על כל השנה כולה, מתבטלים כל המדידות והגבלות,
 13 שהרי שמחה פורץ גדר²⁰.
 14 ובפרט ששמחה זו קשורה עם הענין ד"תמליכוני עליכם", וע"י שבנ"י ממליכים את הקב"ה הנה
 15 ב"מדה כנגד מדה"²¹ נעשים גם הם מלכים – שזהו גם הפירוש ד"עצרת (מלשון מלוכה) תהי' לכם"²²,
 16 שבנ"י נעשים מלכים (החל מ"מאן מלכי רבנן"²³), וכיון "שהמלך פורץ גדר כו' ואין מוחין בידו"²⁴,
 17 "אמר מלכא עקר טורא"²⁵, מתבטלים כל המדידות וההגבלות שבאים מצד זה ש"נדמה להם כהר"²⁶.
 18 ונעשה הענין ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²⁷, ועד ש"יעלה הפורץ לפניהם"²⁸, בקרוב ממש
 19 ובעגלא דידן.

* * *

21 ה. נוסף על כללות ענין השמחה דשמע"צ ושמח"ת, ישנו גם הענין המיוחד של שמח"ת שמתחיל
 22 מיד לאחרי שמע"צ (כנ"ל ס"א):

23 החילוק שבין שמע"צ לשמח"ת, כפי שרואה אפילו ילד קטן,

24 – והרי מנהג ישראל שבשמח"ת משתתפים גם ילדים קטנים, ע"י הנפת דגלים וכו'²⁹, בשמחה גדולה
 25 יותר מאשר השמחה שבשמע"צ¹⁷. וענין זה מודגש יותר בשנת הקהל, שבה ישנו הציורי "הקהל את העם
 26 (לא רק) האנשים והנשים (אלא גם) והטף"³⁰. ואע"פ שענין זה נעשה בפועל במוצאי יו"ט הראשון³¹,
 27 הרי זה שייך ופועל גם בשמח"ת, ואדרבה, באופן ד"מעלין בקודש"³ –

(23) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

(24) פסחים קי, א. וש"נ.

(25) ראה ב"ב ג, ב.

(26) סוכה נב, א.

(27) ויצא כח, יד.

(28) ע"פ מיכה ב, יג. וראה ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י שם. אגדת בראשית ספס"ג.

(29) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד הערה 10 (תורת

מנחם – התועדויות ח"ע ע' 116). וש"נ.

(30) וילך לא, יב.

(31) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג.

(13) ראה לוח (סדר) ברכה"נ לאדה"ז פי"א סכ"ב (פי"ב

סי"א). וש"נ.

(14) ישע"י נו, יט.

(15) ראה ברכות לר, ב.

(16) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פג, ד ואילך. ובכ"מ.

(17) ראה גם שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) תשל"ב ס"ט (תורת מנחם – התועדויות חס"ו ע' 91). וש"נ.

(18) שם צב, ג.

(19) שהש"ר פ"א, ו (ה).

(20) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(21) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(22) ראה תורת מנחם – התועדויות חע"ד הערה 8.

1 שבשמע"צ יושבים בסוכה, גם ביום³², ועד להוראת רבינו נשיאנו³³ שהמהדרים ומדקדקים שלא
 2 לשנות אפילו מים מחוץ לסוכה, צריכים לנהוג כן גם בשמע"צ; משא"כ בשמח"ת יושבים בבית.
 3 והחילוק בין סוכה לבית – כפי שמבין גם ילד קטן – שסוכה היא דירת עראי (ואף שישנו החיוב
 4 ד"תשבו כעין תדורו³⁴, הרי זה רק "כעין"), ואילו בית הוא דירת קבע; והחילוק ביניהם – (א) שבדירת
 5 עראי אין את כל הנוחיות שיש בדירת קבע, (ב) שהענינים שנמצאים בדירת קבע הם באופן של קביעות,
 6 ללא שינויים.
 7 ו. והענין בזה:

8 כללות ענין העבודה צ"ל בסדר מסודר (כיון שאי אפשר לקבל ענין ללא סדר), מן הקל אל הכבד.
 9 ולדוגמא: כאשר בני"י יצאו מארץ מצרים כדי ללכת "אל ארץ טובה ורחבה"³⁵, הוצרכו לעבור תחילה
 10 דרך המדבר, וטעם הדבר – "פן ינחם העם בראותם מלחמה גו"³⁶, והיינו, שבשעה שנמצאים במעמד
 11 ומצב שזה עתה יצאו ממצרים, יש לחשוש שיתיראו ממלחמה, ולכן הוצרכו תחילה לעבור את המדבר,
 12 ששם נוכחו שאין מה להתפעל ממלחמות כיון שיכולים לנצח כו', ואז נעשו ראויים לבוא ל"ארץ
 13 נושבת"³⁷.

14 ומזה מובן גם בנוגע לקליטת הענינים היותר נעלים שבחודש תשרי, החל מהענין ד"תמליכוני
 15 עליכם³⁷ – שתחילה צריכה להיות הקליטה בדרך כלל, היינו, שקולטים אמנם את כל הענינים, אבל רק
 16 באופן כללי, ובמילא הרי זה בדרך עראי, ורק לאח"ז יכול להיות הקליטה באופן פרטי, ובדרך קבע.
 17 וזהו הביאור בפשטות לגודל השמחה שמתחילה לביל שמח"ת, כשעוברים מסוכה (דירת עראי) לבית
 18 (דירת קבע) – שאז נעשית קליטת הגילויים דחודש תשרי באופן של קביעות, ובמילא נשארים ונמשכים
 19 על כל השנה כולה ללא שינויים.
 20 ז. ובאותיות פשוטות:

21 כשעורכים התועדות בשמע"צ – הרי זה צריך להיות בסוכה דוקא, כיון שבנוגע לבית, לא יודעים
 22 עדיין אם הוא ראוי לכך; אבל בשמח"ת, הנה גם הבית (עניניו הקבועים) כבר ראוי ובתכלית השלימות
 23 לעריכת התועדות, והיינו, שזהו בית שממנו נעשית הפצת המעיינות, בדוגמת ביהמ"ק שממנו אורה
 24 יוצאה לעולם³⁸.

25 וכאמור, שכיון שזהו ענין של קביעות, הרי זה נשאר כך ונמשך בכל השנה.
 26 וענין הכניסה לבית אינו באופן שנשאר סגור בביתו, אלא הוא לוקח זאת עמו בצאתו לרחוב, וכמ"ש
 27 בשמואל³⁹ "כי שם ביתו", "שכל מקום שהלך שם, ביתו עמו"⁴⁰.
 28 והיינו, שבכל מקום שהולך שם הרי הוא מפיץ את המעיינות – לא רק המים והנהר, אלא המעיינות
 29 דוקא, ועד שנעשה המעמד ומצב ד"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁴¹.

* * *

30

(37) שם טז, לה.
 (38) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה.
 (39) שמואל-א ז, יז.
 (40) ברכות יו"ד, ב.
 (41) ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(32) טושו"ע או"ח רסתרס"ח.
 (33) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 67. לקו"ש ח"ט ע' 227.
 הערה 17.
 (34) סוכה כח, ב. וש"נ.
 (35) שמות ג, ח.
 (36) ר"פ בשלה.

ח. ביאור הטעם שהשמחה שלמעלה ממדידה והגבלה נקראת בשם "שמחת תורה", אף שהתורה היא בגדר מדידה (אלא ש"ארוכה מארץ מדה" 42) – בהקדם ב' הפירושים ב"שמחת תורה" 43: (א) שישראל שמחים בתורה, (ב) שהתורה עצמה שמחה עי"ז שישראל משמחין אותה 44 – לפי שישראל שרשם בעצמות למעלה מהתורה 45, ולכן בכחם להמשיך בתורה שמחה בל"ג. אבל ענין זה נעשה עי"ז שישראל שמחים בתורה (ומקדימים לומר פסוקי תורה להביא טעמים על השמחה דשמח"ת 46), כי, לאחר שירדו למטה 47, זקוקים לממוצע דתורה 48 כדי להתקשר עם הקב"ה 49, ודוקא עי"ז מתגלה שרשם שלמעלה מהתורה – הוגה עי"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש הנ"ל (ס"ב) ע' 168 ואילך.

* * *

ט. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ח) אודות אמירת פסוקי תורה קודם הקפות, ועד"ז אמירת פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות – יש להוסיף ולהבהיר הענין שמביאים ראי' מן התורה, שאין זו הזכרה בעלמא שכך כתוב בתורה (דא"כ, מהו הצורך להזכיר זאת בכל שנה ושנה, בה בשעה שזוכרים זאת משנה שעברה כו'), אלא צריך לחוות ולחיות זאת ("איבערלעבן") כו' 50.

וע"ד הסיפור 51 אודות המגיד ממעזריטש, שלאחרי שנעשה ממלא מקומו של הבעש"ט, נפגש פעם עם חבריו מהתקופה שלפני הגעתו אל הבעש"ט (שגם אז הי' מקובל וכו'), שתמה על כך שהמגיד מאריך ביותר בתפלה, בידעו שהוא מתמיד בלימודו וכו', ושאל אותו לפשר הדבר, והוסיף, שאם סיבת האריכות היא בגלל שצריך לכוין כוונות האריז"ל, הרי גם הוא מכווין כוונות אלו, ואעפ"כ לא מתארכת תפלתו כל כך.

ובמענה לזה, שאל המגיד את חבריו אודות סיבת נסיעתו מזמן לזמן ל"יריד" בלייפציג לצורך פרנסתו (אף שהי' מתמיד גדול וכו'): לשם מה מבזבז משך זמן רב לצורך הנסיעה כו', בה בשעה שיכול להתבונן ולכוין כל פרטי הנסיעה, כל ה"אכסניות" ("קרעטשמעס") שעוברים בדרך וכו', עד שבאים ל"יריד" וחוזרים ממנו, שהתבוננות וכוונה זו תמשך לכל היותר משך שעות אחדות בלבד, וכך לא יצטרך לאבד זמן רב כ"כ מלימוד התורה? וכאשר החבר השיב, שכדי להשיג את ה"סחורה" לא די להתבונן ולכוין,

בשורה), בכחה לפעול בעלות לשנות גם את העבר (ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חני"ו ע' 70. וש"נ).

ותירה מזה: גם ענין התשובה שלמעלה מהתורה – שלכן מועילה תשובה גם על ביטול תורה – מתגלה עי"ז התורה (ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תח), שלכן אומרים בסליחות פסוקי תורה בנוגע לענין התשובה, כיון שגילוי כל הענינים הוא עי"ז התורה. ועוד ענין בזה – הגילוי בעולם: בני"ו מצד עצמם הם למעלה מהעולם, כי, להיותם "חלק אלקה ממעל ממש" (תניא רפ"ב), אין להם שייכות לעולם. – בני"ו והעולם אינם "בני זוג"!!! וכיון שהכוונה היא שבני"ו יפעלו דירה בתחתונים, שבשביל זה צריכים להתעסק עם ענינים גשמיים, כמו אכילה ושתי' וכו', זקוקים למומוצע דתורה – שיש לה שייכות לגדרי המדידה וההגבלה של העולם, אלא שהיא למעלה מהם, "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים" – שע"ז יומשכו בני"ו בעולם, ויציפו ("פארפלייצן") את העולם כולו בענין של שמח"ת, עד ש"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(49) וכמוזכר גם בלשון הרגיל שיהודי "עולה לתורה" (ולא נגש או בא לתורה) – מלשון על"ז.

(50) חסר קצת (המו"ל).

(51) ראה סה"ש תר"ץ ריש ע' 132 הערה 2. וש"נ. וראה גם שיחת יום שמח"ת תשכ"ו ס"ו (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ה ע' 121). וש"נ.

(42) איוב יא, ט.

(43) ע"ד ב' הפירושים ב"זמן שמחטנו", לשון רבים (ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פת, ד ואילך. ובכ"מ) – דאף שנקרא "שמחת תורה", לשון יחיד, הרי זו שמחה שכוללת כמה שמחות.

(44) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 168. וש"נ.

(45) וכפי שאומרים בר"ה: "יבחר לנו את נחלתנו גו'" (תהלים מז, ה) – בחירת העצמות בישראל (לא בגלל שלומדים תורה, אלא מצד עצמם, שלכן לא נוגע גודל הגאונות כו', אלא אדרבה: "יבחר גו' את גאון יעקב" (שם), מלשון עקב.

וכמודגש גם בנוסח ברכת התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" – שהסיבה לכך ש"נתן לנו את תורתו" היא בגלל ש"בחר בנו" בבחירה עצמית, שהיא למעלה מענין התורה (חסר קצת – המו"ל 2).

(46) סד"ה לעושה נפלאות דליל שמח"ת תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 54).

(47) ונעשו בבחי' נברא – אף שאין זה כמו כל שאר הנבראים, אלא כפי שבורא נעשה נברא, כמבואר בכ"מ, וגם בהמשך ר"ה תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 24. וראה הנסמן בתורת מנחם – התוועדויות חכ"ד ס"ע 130).

(48) וע"ד שענין התשובה נפעל עי"ז התורה – שהרי ע"פ שכל, אי אפשר לתקן ענין בלתי-רצוי שנעשה בעבר, כיון שאדם הוא בעה"ב רק על ההווה והעתיד, אבל לא על העבר, ורק מצד התורה, להיותה למעלה מהגבלות הזמן (שעבר הוה ועתיד הם

- 1 אלא צריך לנסוע בעצמו וכו' – הסביר לו המגיד, שכן הוא בנוגע לכוונות האריז"ל בתפלה, שלא די
2 בכוונה בלבד, אלא צריך להיות שם; לא מספיק לכוין אודות עולם היצירה, אלא צריך באמת להיות
3 בעולם היצירה, ועד"ז בנוגע לשאר העולמות; וכדי להיות שם, יש צורך באריכות הזמן כו'.
- 4 ועד"ז בנוגע לפסוקים שמביאים ראי' מן התורה – שאין זו הזכרה בעלמא, אלא עי"ז פועלים להמשיך
5 את העיניים עי" התורה, כמבואר גם בד"ה בחכמה יבנה בית לרבינו הזקן⁵².
- 6 י. ובפרטיות – כמבואר בסד"ה לעושה נפלאות גדולות לבדו תש"ד⁴⁶ בנוגע לפסוקים "שאומרים
7 קודם הקפות עם התורה", ש"מספרם י"ז (כמנין טוב), דאין⁵³ טוב אלא תורה".
- 8 ומוכן בפשטות שהצורך ביי"ז פסוקים הוא – לפי שכל פסוק מוסיף עוד ענין בטעם השמחה שאי
9 אפשר לידע זאת משאר הפסוקים, כך, שאם יחסר פסוק אחד, אזי יחסר בשלימות השמחה; ורק לאחרי
10 שמסיימים כל יי"ז הפסוקים, אזי נעשית שמחה גדולה ביותר, עד שיהודי אינו יכול להתאפק כו', ואינו
11 מסתפק בניגון שמחה, אלא הוא מוכרח לצאת בריקוד!
- 12 ובנוגע לפירוש הפסוקים – הרי זה כמו בכל ענין בתורה שיש בו ששים ריבוא פירושים (כנגד ששים
13 ריבוא בני"י) בכל א' מד' אופני הלימוד דפרד"ס שבתורה⁵⁴, אבל לכל לראש יש להתעכב על הפירוש
14 הפשוט המוכן לכל אחד מישראל, עד לדרגא התחתונה ביותר.
- 15 ויש לבאר עכ"פ הפסוק הראשון, שהוא התחלה ו"ראש" שכולל את כל הפסוקים שלאחריו, וכן
16 הפסוק האחרון, ש"הכל הולך אחר החיתום"⁵⁵, והרי "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן"⁵⁶ (וההמשך
17 בזה – מחר או מחרתיים⁵⁷).
- 18 יא. הפסוק הראשון הוא – "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו"⁵⁸;
19 "אתה הראת לדעת" – פירושו, שהראו לכל אחד מישראל, ראי' במוחש ממש, ולא סתם ראי' מבלי
20 לדעת מה שרואים, אלא "הראת לדעת", כמבואר בחסידות⁵⁹ ש"דעת" הוא מלשון הכרה כו'.
- 21 והידיעה היא – ש"הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו":
- 22 הוי' – פירושו הי' הוה ויהי' כאחד⁶⁰, שמחד גיסא, הרי זה בגדר של זמן, "הי' הוה ויהי'", ולאידך
23 גיסא, הרי זה "כאחד", שזהו ענין נעלה יותר מאשר ענין שלמעלה מהזמן, כיון שיש כאן חיבור שני
24 הפכים: זמן ולמעלה מהזמן ביחד, שזהו ענין שלמעלה לגמרי מגדר הבריאה (שהרי ענין שאינו בגדר הזמן
25 כלל, יכול להיות גם בעולם, וכמו סברא שכלית (ולדוגמא – שמודה במקצת חייב שבועה וכופר הכל
26 פטור משבועה⁶¹) שאין מקום לקשר אותה עם ענין של זמן (שהרי כל השומע יצחק לו⁶²), כיון שאינה
27 בגדר הזמן כלל; משא"כ חיבור של זמן ולמעלה מהזמן ביחד, שהוא למעלה לגמרי מגדר הבריאה).
- 28 ואלקים – מלשון כח, כמו "ואת אילי הארץ לקח"⁶³ – פירושו בעל הכחות כו' (כמבואר בשו"ע⁶⁴),
29 כחות לשון רבים (כשם שאלקים הוא לשון רבים⁶⁵), כיון שיש בעולם כו"כ כחות שמתלבשים בפנימיות
30 בריבוי הנבראים שבעולם שעל כל אחד מהם נאמר "ויאמר אלקים יהי גו"⁶⁶, ובאופן של קדימה ואיחור,

(52) ראה מאמרי אדה"ת תקס"ד ע' ריז ואילך. וראה גם תורת
מנחם – התוועדויות חמ"א ע' 39. וש"נ.
(53) אבות פ"ו מ"ג.
(54) נסמן בלקו"ש ח"ז ע' 412.
(55) ברכות יב, א.
(56) ספר יצירה פ"א מ"ז.
(57) ראה שיחת ש"פ בראשית – התוועדות ב' המשך
לשמח"ת ט"ו ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 174
ואילך).
(58) ואתחנן ד, לה. וראה גם שיחת יום שמח"ת תשכ"ז ס"ב
(תורת מנחם – התוועדויות חמ"ח ע' 153). וש"נ.

(59) ראה סה"מ עת"ר ע' קטו ואילך. ועוד.
(60) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיה"א פ"ז
(פב, א). שו"ע אדה"ז או"ח רס"ה.
(61) ראה אנציק' תלמודית (כרך מ) ערך מודה במקצת
בתחלתו (ע' נה ואילך). וש"נ.
(62) ע"פ לשון התניא – שם פ"ט.
(63) יחזקאל יז, יג.
(64) או"ח סוס"ה.
(65) ראה גם פרש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז.
(66) בראשית א, ג. ועוד.

1 ולדוגמא: בריאת ריקע השמים – לאחרי שנבראו אש ומים⁶⁷, ועד"ז בריאת האדם בסוף מעשה בראשית,
 2 "כדי שיכנס לסעודה מיד"⁶⁸. ועד שאפילו בתומ"צ כפי שנתלבשו בעולם נוגע ענין סדר, מדידה והגבלה,
 3 כמו בלימוד התורה, שישנו הסדר ד"בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה וכו"⁶⁹, ועוד לפנ"ז,
 4 "כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה צוה כו"⁷⁰, וכן במצוות, כמו מצות סוכה ונטילת ד' מינים,
 5 הקשורים עם גדרי והגבלות הזמן, מדות ושיעורים כו'.

6 וכיון ש"הוי" קאי על דרגת האלקות שלמעלה מהעולם ו"אלקים" קאי על דרגת האלקות שמתלבשת
 7 בעולם, הרי הם לכאורה ב' ענינים שונים ועד לענינים הפכיים זמ"ז.

8 אך עז"נ בכתוב שהאמת היא ש"הוי" הוא האלקים, כיון ש"אין עוד מלבדו":

9 אילו העולם הי' מציאות בפ"ע מלבד אלקות, אזי יש מקום לומר ש"הוי" (שלמעלה מהעולם)
 10 ו"אלקים" (שמתלבש בעולם) הם שני ענינים בפני עצמם; אבל כיון ש"אין עוד מלבדו", הרי מובן,
 11 ש"הוי" ו"אלקים" אינם שני ענינים בפני עצמם, אלא "הוי" הוא האלקים, כיון ששניהם אינם אלא
 12 בגלל ש"אין עוד מלבדו".

13 [ועד"ש שמצינו בהתחלת פירוש רש"י על התורה המענה על טענת אומות העולם לישראל "ליסטים
 14 אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים" – "כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו,
 15 ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו":

16 אילו היתה הארץ שייכת מלכתחילה לאומות העולם, אזי הי' מקום לטענתם לישראל "לסטים אתם";
 17 אבל כיון ש"כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה כו",

18 – כפי שגם אומות העולם מודים בחשיבותה של התורה, והראי', שבשעה שצריכים לישיב אזי
 19 משביעים (גם) בתנ"ך (אלא שבגלל היותם עובדי ע"ז, מצרפים עוד דבר), בידעם שאי אפשר בלי תנ"ך,
 20 כיון ששקר אין לו רגלים⁷¹, אלא צריך שיהא בתחילה ענין של אמת –

21 ושייכותה של הארץ אליהם היא רק בגלל ש"הקב"ה . . ברצונו נתנה להם" – הרי מובן שכאשר
 22 "ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו", אינם יכולים לבוא בטענה כו', כיון שמצד עצמם אין להם בעלות כלל
 23 על הארץ.

24 ועד"ז בנדר"ד, שכיון שהעולם אינו מציאות בפ"ע, אלא "אין עוד מלבדו", הרי מובן, ש"הוי"
 25 ו"אלקים" אינם שני ענינים בפני עצמם, אלא "הוי" הוא האלקים].

26 וענין זה הי' באופן ש"אתה הראת לדעת" – כל אחד מישראל וכל בני" במעמד הר סיני (כמבואר
 27 בכוזרי⁷² שמאורע זה נמסר מאב לבנו כו' ע"י ששים ריבוא אנשים, ולא ע"י אחד או שנים ששייך
 28 שימציאו בעצמם כו'), שבו היו נוכחים גם הנשמות של כל בני" בכל הדורות⁷³, ולכל אחד מהם נאמר
 29 בלשון יחיד⁷⁴: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"⁷⁵ – "הוצאתיך", לשון עבר, ולכן גם בהוה
 30 ובעתיד עליך לקיים את רצונו של הקב"ה.

31 יב. ולאח"ז בא הפסוק השני וכל הפסוקים שלאח"ז, עד לפסוק האחרון (שהוא הקיצור וסך-הכל של
 32 הפסוקים שלפנ"ז) – "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"⁷⁶:

67 ראה פרש"י שם, ה.

68 סנהדרין לח, א.

69 אבות ספ"ה.

70 ראה סוכה מב, א. ועוד.

71 של"ה קכב, א. הובא באוה"ת חנוכה (כרך ה) תקטו, ב.

72 ראה יל"ש יתרו עה"פ (רמז רפו).

73 פרדר"א פמ"א. ועוד.

74 ראה יתרו כ, ב.

75 יתרו כ, ב. ג. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 232 ואילך. וש"נ.

67 ראה פרש"י שם, ה.

68 סנהדרין לח, א.

69 אבות ספ"ה.

70 ראה סוכה מב, א. ועוד.

71 של"ה קכב, א. הובא באוה"ת חנוכה (כרך ה) תקטו, ב.

72 ראה יתרו כ, ב. ג. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 4 הערה 33.

73 פרדר"א פמ"א. ועוד.

74 ראה יתרו כ, ב.

75 יתרו כ, ב. ג. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 232 ואילך. וש"נ.

76 יתרו כ, ב. ג. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 232 ואילך. וש"נ.

1 בפסוק זה מדובר אודות מעלתה של ירושלים – ע"ש יראה וע"ש שלם⁷⁷, שהו"ע שלימות היראה⁷⁸
 2 – עיר דוד, עיר הבירה של ארץ ישראל, שנקראת גם בשם "ציון", מלשון סימן, שענינו של סימן – שעל
 3 ידו נעשה הדבר מובדל משאר הדברים, גם אם לולי זאת ה"ה דומים זל"ז (וזהו המעלה בדבר שיש בו
 4 סימן, בנוגע למציאה וכיו"ב, שיכולים לדרוש דבר זה דוקא⁷⁹), ועד"ז בנוגע לארץ ישראל שהיא מובדלת
 5 מכל הארצות לפי שבה בחר הקב"ה.

6 והיינו, שכשם שהקב"ה בחר בכנ"י והבדילם מכל אומות העולם, כמ"ש⁸⁰ "והייתם לי סגולה מכל
 7 העמים", כך נתן להם ארץ מיוחדת שבתר בה והבדילה מכל הארצות – "ארץ טובה ורחבה"⁸⁵, "זבת
 8 חלב ודבש"⁸⁵, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה וגו'"⁸¹, החל מ"ארץ" סתם – "שרצתה לעשות רצון
 9 קונה"⁸², כמאמר רז"ל⁸³ "כשברא העולם.. בחר בארץ ישראל.. ובחר לחלקו ישראל.. אמר הקב"ה
 10 יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי"; וכמודגש במיוחד בעמדנו בשנת הקהל
 11 שהיא מוצאי שנת השמיטה, שאז רואים במוחש שארץ ישראל מיוחדת ומצויינת מכל שאר הארצות בכך
 12 שיש בה דינים מיוחדים מצד קדושתה כו'.

13 וענין זה תלוי בכך ש"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", היינו, שהנהגת בני"ה היא ע"פ תורה,
 14 דבר ה',

15 ולא רק בארץ ישראל, אלא בכל מקום שבו נמצא יהודי, גם במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין
 16 העמים⁸⁴, עליו להתנהג ע"פ הוראת מרדכי היהודי ש"לא יכרע ולא ישתחוה"⁸⁵, ולידע ששייך ל"עם
 17 אחד" ש"דתיהם שונות מכל עם"⁸⁴, והיינו, שבכל דבר שונים הם מאומות העולם, כפי שידע גם ילד
 18 קטן שמשחק עם ילד גוי, שאסור לו לאכול אצלו, כיון שהוא צריך לאכול מאכל כשר דוקא, ועד"ז
 19 בנוגע לבגד, שצריך להזהר משעטנז, ועד"ז בנוגע לטיול בשבת, שצריך להזהר שלא לצאת מתחום שבת,
 20 וכיו"ב בנוגע לכל הענינים.

21 וכאשר מישוהו חושב שצריך להתחשב בטענת המן "ישנו עם אחד וגו'"⁸⁴ ולבטלה ח"ו, אזי אומרים
 22 לו – שאדרבה: "לך כנוס את כל היהודים"⁸⁶ כדי להוסיף עוד ענין בתורה כו', ודוקא עי"ז מבטלים
 23 גזירת המן!

24 ודוקא כאשר ההנהגה היא ע"פ "תורה ודבר ה'", אזי יכולים לדרוש את "ציון" ו"ירושלים", ובאופן
 25 שתהי' יד ישראל על העליונה, ומתוך חיזוק בכל הקשור לבטחון אמיתי, כמ"ש⁸⁷ "ונתתי שלום בארץ
 26 ושכבתם ואין מחירי".

27 וכל זה – מתוך שמחה אמיתית, כראוי ל"זמן שמחתנו", באופן ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון
 28 ויקר"⁸⁸, וכפי שמסיימים: "כן תהי' לנו", ועד לקיום היעוד⁸⁹ "ואולך אתכם קוממיות".

(84) אסתר ג, ח.
 (85) שם, ב.
 (86) שם ד, טז.
 (87) בחוקותי כו, ו.
 (88) אסתר ח, טז.
 (89) בחוקותי שם, יג.

(77) ראה ב"ר פנ"ו, יו"ד. תוד"ה הר – תענית טז, א.
 (78) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.
 (79) להעיר גם מסוכה מא, א.
 (80) יתרו יט, ה.
 (81) עקב יא, יב.
 (82) ב"ר פ"ה, ח.
 (83) תנחומא ראה ח. וראה מכילתא בשלח טו, יז.

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- 1 ביום ששי בשבוע, ערב שבת – יש מעלה הן לגבי הימים שלפניו והן לגבי היום שלאחריו:
- 2 המעלה לגבי הימים שלפניו – שבו נעשית עיקר ההכנה ליום השבת, והיינו, שאע"פ שההכנה לשבת
- 3 יכולה להיות במשך כל ימי השבוע, כפי שמצינו בהנהגת שמאי¹, הרי עיקר ההכנה לשבת היא ביום
- 4 ששי, כדמוכח מהדין² שהרץ בערב שבת (לצורך ההכנה לשבת) וגרם היזק פטור, שלא מצינו זאת בנוגע
- 5 להתעסקות בהכנה לשבת בשאר ימי השבוע.
- 6 והמעלה לגבי היום שלאחריו – יום השבת – שכל הענינים שעל ידם תהי' האכילה דשבת (אם
- 7 מלמעלה או ע"י עבודת האדם) נעשים בפועל ביום ששי, שהרי שבת עצמו "מקדשא וקיימא"³, באופן
- 8 ש"כל מלאכתך עשוי"⁴, ואילו העש' היא ביום ששי.
- 9 ולכן, דוקא ביום ששי, ערב שבת, ישנו הענין דאמירת "ויכולו", כמארז"ל⁵ "כל המתפלל בערב שבת
- 10 ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית".
- 11 וזוהי המעלה המיוחדת בקביעות שנה זו ששמח"ת חל ביום ששי, ערב שבת – מצד ההכנה לשבת
- 12 שנעשית ביו"ט שמותר במלאכת אוכל נפש.
- 13 ובזה גופא, הנה נוסף על המעלה דערב שבת בראשית, הרי זה קשור גם עם פרשת ברכה – כי, אע"פ
- 14 שפרשת ברכה אין לה שבת, הרי לא יתכן לומר שבפ' ברכה אין העילוי ד"ויכולו", ועכצ"ל, שענין זה
- 15 נעשה ביום שמח"ת (מצד איזו הסברה שתהי').
- 16 ויה"ר שכל הברכות של פרשת "וזאת הברכה" יומשכו בשבת בראשית – שבה קורין אודות בריאת
- 17 השמים והארץ וכל צבאם: "את השמים לרבות תולדותיהם"⁶ – ענינים רוחניים, ו"את הארץ לרבות
- 18 תולדותי"⁶ – ענינים גשמיים, ועד לסיום הענין: "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"⁷;
- 19 והמשכה זו תהי' "עד היום האחרון" (כדרשת חז"ל⁸ על הפסוק⁹ "עד הים האחרון"), עליו נאמר¹⁰ "והי'
- 20 באחרית הימים יהי' הר בית ה' (ביהמ"ק) נכון בראש ההרים".

* * *

צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ביום השמיני עצרת תהי' לכם.

* * *

- 24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' – פ"א), "ניע
- 25 זשוריצי כלפציי", "הושיעה את עמך", "כי אלקים יושיע ציון", והניגון "ופרצת".
- 26 אח"כ צוה להכריז שמחר לפנות ערב תהי' התוועדות המשך להתוועדות זו, ולאחרי' יחלק מכוס של
- 27 ברכה, ועכשיו יברכו ברכת המזון ויתפללו קבלת שבת ותפלת ערבית.
- 28 לאחרי תפלת ערבית דליל שבת, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון של "ושמחת בחגך" על
- 29 התיבות "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"¹¹].

(7) שם, לא.

(8) ספרי ופרש"י.

(9) ברכה לד, ב.

(10) מיכה ד, א.

(11) נתבאר בשיחת ש"פ בראשית (התוועדות א') בתחלתה

(תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 139 ואילך).

(1) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י. וש"נ.

(2) ב"ק לב, א. רמב"ם הל' חובל ומויק פ"ו ה"ט. טושו"ע

ח"מ טשע"ח ס"ח.

(3) ביצה יז, א.

(4) ראה שו"ע אדה"ז שם ש"ו סכ"א. וש"נ.

(5) שבת קיט, ריש ע"ב. שו"ע אדה"ז שם ורס"ח. וש"נ.

(6) פרש"י בראשית א, יד.

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשל"ד.

– התוועדות א –

בלתי מוגה

1 א. אתמול בלילה לאחרי קבלת שבת, התעורר אצלי ספק אם יש מקום לנגן הניגון "ושמחת":
 2 בדרך כלל נהוג שרוצים להמשיך ("אריינציהען") את היו"ט ליום שלאחריו. ובפרט כשנכנסים מיו"ט
 3 לשבת, שאז לא עורכים הבדלה, כך, שהיו"ט נמשך לתוך השבת (כמדובר בהתוועדות הקודמת¹).
 4 אבל לאחרי כל ההסברות אודות המשך היו"ט ליום שלאח"ז – אי אפשר לומר אז "ושמחת בחגך"²,
 5 שהרי "אין מקרא יוצא פשוטו"³, שזהו ביו"ט דוקא. ובענין הקשור עם פשוטו של מקרא – בן חמש
 6 למקרא הוא בעה"ב... וכשישמע שמנגנים "ושמחת בחגך", ישאל: היתכן, הרי אין זה שייך עכשיו!
 7 לאחרי יו"ט ישנו אמנם הענין ד"אסרו חג", שבתג השבועות הרי זה מעיקר הדין, ובשאר ימים טובים
 8 הרי זה מנהג⁴, וכיון ש"מנהג ישראל תורה היא"⁵, הרי זה פורץ את כל הגדרים⁶, אבל אעפ"כ, אי אפשר
 9 לומר אז "ושמחת בחגך".

10 ולכן, נפלה ברעיוני המצאה – לנגן הניגון "ושמחת", אבל לא על אותם התיבות, אלא על תיבות
 11 אחרות.

12 ב. ובהקדמה:

13 בדרך כלל יש מעלה בניגון ללא תיבות לגבי ניגון עם תיבות⁷ – כי, בניגון עם תיבות, הניגון הוא
 14 מוגבל בתיבות שבו מנגנים את הניגון, ואילו ניגון ללא תיבות הוא ללא הגבלות. ולכן רואים בפועל
 15 שעיקר החביבות היא בניגון ללא תיבות, להיותו בלי גבול.

16 אך ישנו גם אופן שלוקחים ניגון פשוט, ללא תיבות, ומלבישים אותו בתיבות, שאז נשאר בו מעלת
 17 הפשיטות, בלי גבול, גם לאחרי שנתלבש בתיבות.

18 וענין זה תלוי באופן חיבור הניגון ע"י בעל הניגון: אם בעל הניגון חיברו בתור ניגון ללא תיבות,
 19 אזי גם לאחרי שמלבישים אותו בתיבות, יכולים לגלות בו את הענין הבלי גבול; משא"כ אם חיברו
 20 מלכתחילה בתור ניגון עם תיבות.

21 אמנם, גם בניגון שנתחבר לכתחילה עם תיבות, הנה כיון שניגון הוא קולמוס הלב⁸, יכול לבוא מישהו
 22 אחר ולפעול בו ענין של בלי גבול – בב' אופנים: (א) כשמנגן ניגון זה ללא תיבות, שע"ז מוציא אותו
 23 מהגבלות התיבות, (ב) כשמחליף את תיבות הניגון לתיבות אחרות, שגם אז מוציא את הניגון מהגבלתו
 24 בתיבות הקודמות, אלא שנוסף לזה הרי הוא חוזר וממשיכו בעולם, ע"ז שמלביש אותו בתיבות אחרות,

1 שיחת שבת חוה"מ סוכות בתחלתה (תורת מנחם –
 התוועדויות ח"ד ע' 102). וש"נ.
 2 פ' ראה טו, יד.
 3 שבת סג, א. וש"נ.
 4 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד ס"ט. וש"נ.
 5 ראה תורה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א
 יו"ד סשע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז
 או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.
 6 ראה גם שיחת יום שמחת תש"ל סט"ו (תורת מנחם –
 התוועדויות חנ"ח ריש ע' 173). וש"נ.
 7 ראה גם שיחת יום שמחת דאשתקד ס"ד (תורת מנחם –
 התוועדויות ח"ע ע' 119). וש"נ.
 8 ראה סה"ש תש"ב ע' 122. תש"ט ע' 299. וש"נ.

והיינו, שאע"פ שגם לפנ"ז הי' כבר ניגון עם תיבות, שהרי המנגן הראשון "פתח" כבר את המשכתו מלמעלה בעולם בתור ניגון עם תיבות, מ"מ, גדולה יותר פעולתו של המנגן השני, שנעשה בעה"ב על הניגון להוציא מהגבלות התיבות, שתהי' בו המעלה של ניגון פשוט שלמעלה מהגבלות, ואז לחזור ולהמשיכו בעולם עי"ז שמלביש אותו בתיבות אחרות, כך, שיש בו שתי המעלות.

ג. ובנוגע לענייננו:

הניגון "ושמחת" נתחבר ע"י בעל הניגון בתור ניגון עם תיבות, כך שהוא ניגון מוגבל וזהו המכוון בשינוי התיבות של הניגון – להוציא את הניגון מהגבלות התיבות, שתהי' בו המעלה של ניגון פשוט בלתי מוגבל, ואז לחזור ולהמשיכו בעולם, ע"י הלבשתו בתיבות אחרות.

וענין זה מודגש יותר בכך שהתיבות החדשות הם "ופרצת" דוקא – שבת ייבנות עצמם מודגש ענין הפריצה והיציאה מכל ההגבלות, ובפרט כשמנגנים זאת בניגון של שמחה שפורצת גדר⁹, וביחד עם זה, הנה ע"י ההתלבשות בתיבות ממשיכים זאת בעולם באופן של התיישבות (ע"ד שמצינו בנוגע לר"ה, שההמשכה היא מבחי' שלמעלה מכל המדידות וההגבלות, עד לפני הצמצום (כפי ששיער בעצמו כו')¹⁰, וביחד עם זה, באופן של התיישבות, "עם המלך במלאכתו ישבו שם"¹¹).

ד. ויה"ר אשר בעמדנו באסרו חג, שהוא הממוצע המחבר בין ימי החג עם שאר ימות השנה, שמזה מובן שהוא למעלה משניהם¹²,

– שהרי יש ממוצע שהוא למטה כו', כמו מתורגמן, שמעלתו היא בהעלם, אבל הממוצע דאסרו חג הוא באופן שמעלתו היא בגילוי, ובפרט כשחל בשבת, שכל הענינים שבו הם בגילוי, והרי גם יום השבת הוא ממוצע בין ימות החול שלפניו ושלאחריו, והוא למעלה משניהם –

יומשך על כל השנה כולה הענין של פריצת הגדרים, אצל כל אחד מישראל בנוגע לעצמו, ועי"ז גם בכללות העולם, שהרי בכחו של כל אחד מישראל להכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות¹³, ועאכו"כ כשמצטרפים כו"כ מבנ"י ביחד,

ועד לפריצת הגדרים ע"י הגאולה (החל מהגאולה הפרטית כו'), כאשר "יעלה הפורץ לפניהם"¹⁴.

* * *

ה. הסדר שנקבע ע"י גדולי ישראל ונתפשט בכל תפוצות ישראל הוא – שתחילה באה קריאת התורה, ואח"כ ברכת החודש¹⁵. ולכן יש לדבר לכל לראש אודות הקריאה בתורה – פרשת בראשית:

בנוגע לפרשת בראשית מצינו ענין מיוחד שאינו בשאר פרשיות התורה – שהשבת נקראת "שבת בראשית", ולא כבשאר הפרשיות שבדרך כלל נקראים שבת פרשת נח (ולא שבת נח), שבת פרשת לך לך וכו' (מלבד במקרים מיוחדים).

והביאור בזה – על יסוד פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶ בנוגע לשבת בראשית: שכפי שנעמדים בשבת בראשית כך הולך ונמשך כל השנה ("ווי מען שטעלט זיך אַוועק שבת בראשית אַזוי גייט עס אַ גאַנץ יאָר") – לא רק בנוגע לענינים הקשורים עם תורה, אלא גם כל שאר הענינים, שכולם תלויים באופן העמידה בשבת בראשית.

(9) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
(10) ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמה [שנט], ד ואילך. ובכ"מ.

(11) דברי הימ"א ד, כג. וראה ב"ר פ"ח, ז. וות רבה פ"ב, ג.

(12) ראה גם שיחת ליל שמחת תשכ"ח ס"ג (תורת מנחם – התוועדויות הנ"א ס"ע 141). שם חע"ב ע' 384. וש"נ.

(13) ראה קידושין מ, סע"א ואילך. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.
(14) ע"פ מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י שם.
(15) חסר קצת (הנו"ל).
(16) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבנה"ח וער"ח מרחשון דאשתקד ס"ב (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ס"ע 144). וש"נ.

- 1 ו. ובהקדמה:
- 2 אע"פ שכבר היתה כתיבה וחתומה (וגמר חתימה) טובה על כל השנה כולה, וכבר נמשכו כל הענינים
- 3 באופן של קליטה כו', הנה בבוא שבת בראשית, יכולים לפעול בכל ענינים אלו שיהיו באופן נעלה יותר.
- 4 והיינו, שנוסף על השינוי שיכולים לפעול ע"י התפלה בכל יום, כמבואר בארוכה בקונטרס ומעין¹⁷
- 5 בענין הדין ומשפט שבכל יום (כיון שההשפעה מלמעלה אינה באופן של מהירות, כבענין השקדים, אלא
- 6 באופן של התעכבות ושהי' כו'¹⁸), או ע"י התשובה, שעלי' אמרו¹⁹ "שאינן לך דבר שעומד בפני
- 7 התשובה", כיון שעל ידה מתעלים לדרגא שלמעלה מהגבלות הזמן, ולכן יכולים לשנות את כל הענינים
- 8 גם לאחרי שנקבעו כבר²⁰ – יש בזה ענין מיוחד מצד המעלה של שבת בראשית.
- 9 ז. והביאור בזה:
- 10 ענינו של יום השבת – ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"²¹, כל ימי השבוע שלאחריו, כולל גם יום
- 11 השבת²² שמיני' מתברכין ימי השבוע שלאח"ז, וכן הלאה במשך כל השנה כולה.
- 12 ונמצא שכל ימות השנה הם בדוגמת שבוע אחד – שכולל מספר שלם של שבעה ימים, כנגד שבעת
- 13 ימי ההיקף²³; אלא ששבוע זה חוזר ונשנה פעם אחר פעם במשך כל השנה²⁴.
- 14 ועפ"ז מובן גודל מעלת שבת בראשית – השבת הראשון של השנה (לאחרי סיום המועדים) – שכולל
- 15 את כל ימי השנה כולה, ולכן, לפי אופן העמידה בו כך נמשך על כל השנה.
- 16 ח. וענין זה מודגש גם בקריאת התורה בפרשת בראשית – ככל הענינים שמרומזים גם בנגלה
- 17 דתורה²⁵, ועד לפשטות הכתובים באופן המובן לבן חמש למקרא:
- 18 בפרשת בראשית מדובר אודות בריאת כל העולם – "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"²⁶,
- 19 "את השמים לרבות תולדותיהם, ואת הארץ לרבות תולדותי"²⁷.
- 20 וכיון שקורין זאת בתורה, ובהקדמת הברכה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו",
- 21 ומסיימים "נותן התורה", לשון הוה²⁸ – הרי מובן שאז חוזרת ונעשית בפועל התהוות השמים והארץ
- 22 וכל צבאם.
- 23 ובאותו אופן שבו נעשית התהוות הבריאה בשבת בראשית, כך הולך ונמשך במשך כל זמן קיום
- 24 הבריאה – כמובן בפשטות, גם לבן חמש למקרא, אפילו לפני שלומד תורת הבעש"ט²⁹ על הפסוק³⁰
- 25 "לעולם ה' דברך נצב בשמים", דכיון ש"חוקות שמים וארץ גו' שמתיי"³¹ באופן ש"לא ישבותו"³², הרי
- 26 מובן שכך נשאר במשך כל זמן קיום הבריאה.
- 27 ט. ומזה מובן, שבכתו של יהודי לפעול – ע"י הקריאה בתורה – שינוי וחדוש בכל הבריאה כולה,
- 28 עי"ז שממשיך ממקום נעלה ביותר עד למטה מטה ביותר.
- 29 ועד שפועל שהבריאה כולה תהי' באופן שנאמר בסיום פרשת התהוות הבריאה: "וירא אלקים את
- 30 כל אשר עשה והנה טוב מאד"³³ – "מאד" דייקא, למעלה ממדידה והגבלה, ובאופן שממשיך זאת בצירור

(25) ראה גם תורת מנחם שם ע' 20. וש"נ.

(26) ריש פרשתנו.

(27) פרש"י שם, יד.

(28) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(29) תניא שעיהיחיה"א בתחלתו.

(30) תהלים קיט, פט.

(31) ירמ" לג, כה.

(32) נח ח, כב.

(33) פרשתנו שם, לא.

(17) סוף מי"ז ואילך.

(18) ראה לקו"ת קרח נה, ג ואילך.

(19) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

(20) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"ד ע' 123 הערה

48. וש"נ.

(21) זח"ב סג, ב, פח, א.

(22) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"א ע' 298. וש"נ.

(23) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט.

(24) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

1 "אדם" (מאד אותיות אדם³⁴) שהוא כללות העולם³⁵, היינו, שממשיך את הבלי גבול בכל פרטי הענינים
2 דשמים וארץ וכל צבאם, הן בענינים רוחניים (שמים) והן בענינים גשמיים (ארץ).
3 ועד שזוכים לביאת המשיח, עליו נאמר³⁶ "ירום ונשא וגבה מאד", יבוא ויתגלה אלינו ויגאלנו
4 ויוליכנו קוממיות לארצנו.

5 * * *

6 י. לאחרי קריאת התורה בפרשת בראשית – מברכים את חודש מרחשון:

7 שמו של החודש – שמצינו שנקרא בשם "חשון" בלבד, אבל בנוסח ברכת החודש אומרים: "מרחשון"
8 – הוא ע"ש "כמר מדלי"³⁷, שפירושו טיפת מים, וענין זה קשור עם חודש חשון, שזהו זמן הגשמים,
9 וכמובא להלכה בשו"ע³⁸ שאם לא ירדו גשמים בחודש חשון אזי צריך לעשות כמה פעולות כו'.

10 אך עפ"י צריך להבין: כדי להדגיש את ענין הגשמים בשמו של החודש – הי' מתאים יותר שיקרא
11 "גשם חשון", ולמה בחרו לקרותו "מר חשון", "מר" דוקא?

12 והביאור בזה – שגשם לבד לא מספיק, כיון שיש צורך שיהיו גשמי ברכה דוקא, וענין זה תלוי
13 בירידתן באופן של טיפין טיפין, כמובן מדברי הגמרא במסכת ב"ב³⁹: "הרבה טיפין בראתי בעבים, וכל
14 טיפה וטיפה בראתי לה דפוס בפני עצמה, כדי שלא יהיו שתי טיפין יוצאות מדפוס אחד, שאלמלי שתי טיפין
15 יוצאות מדפוס אחד, מטשטשות את הארץ וכו'".

16 וענין זה שייך גם לפרשת בראשית – שבאה מיד לאחרי שמע"צ, שבו מתחילה הזכרת גשמים⁴⁰.
17 יא. וביאור ענינו של חודש מרחשון:

18 בחודש מרחשון מתחילה העבודה של כל השנה כולה – לאחרי חודש תשרי, חודש השביעי, המשובע
19 והמשובע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה⁴¹.

20 וכידוע בדברי רבותינו נשיאינו⁴² שחודש תשרי הוא כמשל ה"יריד" שבו רוכשים "סחורה" עבור כל
21 השנה כולה,

22 – וזהו גם א' הפירושים בענין ה"הקפות", שזהו כמשל רכישת ה"סחורה" בהקפה, היינו, שהקב"ה
23 נותן את כל ההשפעות על כל השנה כולה באופן של הקפה⁴³ –

24 ולאחרי שכל אחד חוזר מ"היריד" לביתו, צריך לפרוק את הסחורה ולהניחה ע"ג האצטבאות, כדי
25 להשתמש בה וכו'; והזמן שבו מתחילים לפרוק את הסחורה הוא – חודש מרחשון.

26 ואע"פ שהענין ד"יעקב הלך לדרכו"⁴⁴ מתחיל כבר מיד במוצאי שמח"ת⁴⁵, הרי רואים בפועל שאין
27 זה בדומה לענין ד"יעקב הלך לדרכו" כפי שהוא בחודש מרחשון⁴⁶:

הזקן בתניא (רפ"ז) שתכלית השלימות דימות המשיח (ש"ש נעשה לפניך .. כמצות רצונך) תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות.

41 ראה ויק"ר פכ"ט, ח.

42 ראה שיחת יום שמח"ת תרצ"ט ס"ב (סה"ש תרצ"ט ע' 313). ליל שמח"ת תש"ז ס"ו (סה"ש תש"ז ע' 74); תש"ט ס"ג (סה"ש תש"ט ע' 282). וש"נ.

43 ראה שיחת שמח"ת תרצ"ה ס"ח (סה"ש תרצ"ה ס"ע 489 ואילך); תרח"ץ ס"ה (סה"ש תרח"ץ ע' 274). וש"נ.

44 ויצא לב, ב.

45 ראה שיחת ש"פ בראשית תרצ"ו ס"ג (סה"ש תרצ"ו ע' 43). וש"נ.

46 ראה בהנסמן בסה"ש שם.

34 המשך וככה תרל"ז פ"כ (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכו ואילך).

35 ראה לקמן סט"ז.

36 ישע"י נב, יג.

37 שם מ, טו. וראה פר"ח לשו"ע אה"ע סק"ו סוס"ז. וראה

גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון תשל"ב ס"ו (תורת מנחם – התוועדות חס"ו ס"ע 159 ואילך). וש"נ.

38 או"ח רסתקע"ה.

39 טז, סע"א.

40 בענין זה נזכר גם שבזמן הבית היתה הברכה (בנוגע גשמים) באופן שמיד נמשך הענין (לא רק ברוחניות, אלא) גם בגשמיות (עכ"פ בפרט אחד), משא"כ עתה אין זה נראה בגלוי. אבל אע"כ נעשים גם עתה כל הענינים כו', ועד – כדברי רבינו

1 כל זמן שנמצאים עדיין בחודש תשרי, גם לאחרי שמח"ת, נמשך וניכר עדיין הרושם והאוירה של
 2 הימים טובים, שבזה מתבטא יחודו של חודש תשרי מכל שאר חדשי השנה (אע"פ שבחודש תשרי גופא
 3 יש חילוקי דרגות – החל מ"יום הדין" שבהתחלת החודש ועד ל"זמן שמחתנו"),
 4 וכפי שהדבר מתבטא בהלכה בפועל, שעד לסיומו של חודש תשרי אין אומרים תחנון ואין מתענים
 5 כו', דכיון שחודש תשרי "מרובה במועדות"⁴⁷, הרי זה פועל על כל ימי החודש שעומדים במעמד ומצב
 6 של יו"ט ("עס פילט זיך יו"ט'דיק");
 7 ואילו עיקר הענין ד"יעקב הלך לדרכו" בפועל הוא בחודש מרחשון.
 8 יב. אמנם, הזמן שבו מברכים חודש מרחשון הוא בחודש תשרי דוקא:
 9 ובהקדמה – שבזמן הזה לא צריכים לקדש את החודש, כיון שהלל הנשיא סידר את ה"לוח" של
 10 קביעות החדשים עד ביאת משיח צדקנו, כך, שענין זה נעשה מלמעלה, ובמילא העבודה היא בנקל יותר.
 11 אך עדיין יש צורך לפעול בחודש מרחשון שההליכה לדרכו על כל השנה כולה תהי' כדבעי, ולכן
 12 מברכים את חודש מרחשון בסיומו (בשבת האחרונה) של חודש תשרי דוקא, שע"ז ממשיכים גם בחודש
 13 מרחשון את עניני חודש תשרי באופן שיוכלו להתקבל בעולם.
 14 [וע"ד שכללות העבודה במשך כל השנה בכל יום ויום היא באופן שלפני היציאה לעולם לעבודה
 15 ד"הנהג בהן מנהג דרך ארץ"⁴⁸, צ"ל לכל לראש העבודה עם עצמו – עבודת התפלה, ולאח"ז לימוד
 16 התורה ("מבית הכנסת לבית המדרש"⁴⁹), ובכח זה תהי' העבודה בעולם באופן המתאים].
 17 ועי"ז ממשיכים את כל הברכות בכל המצטרך בבני חיי ומזוני ריחי כפשוטו, שלכל אחד מישראל
 18 יהי' כל טוב, ובאופן שאפילו אינו יהודי יראה זאת בגלוי.
 19 וכך יוצאים לעבודה ד"יעקב הלך לדרכו" במשך כל השנה, באופן ש"ויבוא יעקב שלם"⁵⁰, בשלום
 20 כפשוטו, ועד ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים.. ויקרא שם המקום ההוא מחניים" (של חוצה לארץ ושל
 21 ארץ ישראל)⁵¹.

* * *

יג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה בראשית ברא.

* * *

22
 23
 24
 25 יד. נהוג ללמוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, וכרגיל לאחרונה – להתעכב על ענינים הדורשים ביאור
 26 שלא נתבארו בפירוש רש"י:
 27 בנוגע לבריאת שמים וארץ – אינו מובן: מדוע לא נאמר בכתוב "ויאמר אלקים יהי שמים.. יהי
 28 ארץ", כפי שנאמר בנוגע לכל הנבראים, "יהי אור", "יהי רקיע", וכן הלאה?
 29 ולפלא, שלמרות שזוהי שאלה בפשוטו של מקרא שמתעוררת אצל בן חמש למקרא, לא מצינו שרש"י
 30 יבאר זאת בפירושו על התורה (אף שמבאר כמה ענינים באריכות גדולה).
 31 ולהעיר, שהגמרא⁵² (שלימודה שייך לבן חמש עשרה) מבהירה שאלה זו, באמרה ש"בראשית נמי
 32 מאמר הוא" (ואע"ג דלא כתיב בי' ויאמר יהי שמים, כמאן דכתיב דמי, דבאמירה נמי איברי ולא בידים,
 33 דכתיב⁵³ בדבר ה' שמים נעשו). אבל רש"י לא מזכיר זאת, ואדרבה: רש"י כותב⁵⁴ "ואם באת לפרשו

(51) ס"פ ויצא (ובפרש"י).

(52) ר"ה לב, א (ובפרש"י).

(53) תהלים לג, ו.

(54) ריש פרשתנו (ד"ה בראשית ברא).

(47) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב. וש"נ.

(48) ברכות לה, ב.

(49) שם בסופה. וש"נ.

(50) וישלח לג, יח.

1 כפשוטו, כך פרשהו, בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה וכו', ומזה משמע ששולל הפירוש
 2 ש"בראשית" הוא המאמר שבו ברא את השמים ואת הארץ.
 3 לכאורה הי' אפשר לתרץ, שלשון אמירה שייך רק כשיש מי שאליו נאמר המאמר, וכיון שלפני
 4 שנבראו שמים וארץ לא היתה מציאות כלל, לא שייך הלשון "ויאמר אלקים יהי שמים... יהי ארץ".
 5 אבל באמת אי אפשר לומר כן, שהרי רש"י מפרש⁵⁵ ש"שמים" היינו "אש ומים שערבן זה בזה ועשה
 6 מהם שמים", ונמצא, שלפני בריאת השמים היתה כבר המציאות של אש ומים, וא"כ, שייך שפיר הלשון
 7 "ויאמר אלקים (לאש ומים) יהי שמים".
 8 ועפ"ז נשאלת השאלה גם בנוגע לאש ומים: מדוע לא נתפרש בכתוב אודות בריאת האש והמים?
 9 וגם אם לא שייך לפרש זאת בלשון אמירה, כיון שאין עדיין מציאות אחרת (כנ"ל), הי' הכתוב צריך
 10 לומר זאת באיזה אופן שיהי'.
 11 טו. גם צריך להבין בנוגע למ"ש⁵⁶ "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור": מדוע נאמר "ויהי אור", ולא
 12 כמו שנאמר בשאר הנבראים "ויהי כן"? וממה נפשך: אם הכתוב צריך לפרש מה נברא ע"י המאמר –
 13 צריך לפרש בכל הנבראים; ואם בכל הנבראים מספיק לומר "ויהי כן" – מדוע בבריאת האור צריך לפרש
 14 "ויהי אור"?
 15 ולהעיר, שבזהר⁵⁷ איתא "יהי אור, דא חסד, ויהי אור דא גבורה", והיינו, שהטעם שלא נאמר "ויהי
 16 כן" הוא בגלל שבפועל לא נברא אותו אור שעליו נאמר "יהי אור", אלא אור שנמשך לאחרי הצמצום,
 17 שהו"ע הגבורה [וזהו] "ויהי אור", כמארז⁵⁸ "כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער", שזהו "מכת
 18 הצמצום שהוא נראה כמו צער לעולם"⁵⁹, או שענין הגבורה הוא שהקב"ה גנו את האור לעתיד לבוא
 19 או לצדיקים כו'⁶⁰.
 20 אבל, פירוש זה הוא ע"ד הקבלה, ואינו שייך לפירוש רש"י בפשוטו של מקרא, ואדרבה: רש"י שולל
 21 זאת – כיון שמפרש מ"ש⁶¹ "וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל", ש"הבדילו לצדיקים לעתיד לבוא",
 22 היינו, שענין זה נלמד ממ"ש "ויבדל גו'", ולא ממ"ש "ויהי אור" במקום "ויהי כן", ומזה מובן שהאור
 23 שנברא ("ויהי אור") הוא האור שעליו נאמר "יהי אור" (דלא כדברי הזהר), ורק לאח"ז ראה הקב"ה
 24 "שאינו כדאי להשתמש בו כו' והבדילו כו'".
 25 וכמדובר כמ"פ שכל הענינים השייכים לפשוטו של מקרא צריכים להיות מוכרחים ומובנים בפשטות
 26 הכתובים, ואם רש"י אינו מבהיר זאת על אתר (שהרי אינו יכול לסמוך על מה שיתבאר לאח"ז, כיון
 27 שהבן חמש למקרא לא למד זאת עדיין), עכצ"ל, שבפשוטו של מקרא אין מקום לשאלה וקושיא, כיון
 28 שהבן חמש למקרא מבין זאת מעצמו, וכפי שיתבאר לקמן.
 29 טז. בהערות אאמו"ר על הזהר⁶² מתעכב על מאמר הזהר בפרשת השבוע⁶³: "כד בעא קב"ה למברי
 30 אדם אזדעזעו כל עלאין ותתאיין", ומבאר, שזהו "מפני שאדם אינו פרט א' כמו שארי הנבראים, אלא
 31 הוא כולל כל הנבראים והנמצאים בתוכו, כי נברא מכולם, וכל א' הן מהעליונים והן מהתחתונים נתן
 32 בו חלקו (שלכן כתיב⁶⁴ נעשה לשון רבים, וכן בצלמנו כדמותנו לשון רבים), כי נשמתו היא מלמעלה
 33 שכוללת כל העליונים, וגופו מלמטה שכולל כל התחתונים (והיינו בצלמנו דהעליונים כדמותנו
 34 דהתחתונים), לכן אזדעזעו כל עלאין ותתאיין".

(60) ראה לקו"ש חכ"ה בתחלתו. וש"נ.

(61) בראשית שם, ד.

(62) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' ת.

(63) ח"א לד, ב.

(64) פרשתנו שם, כו.

(55) שם, ח.

(56) שם, ג.

(57) ראה זח"ב קסז, א. תקו"ז ת"ל (עד, א). וראה גם תורת

מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' פט. ע' צה. וש"נ.

(58) מגילה יו"ד, ב.

(59) או"ת להה"מ פרשתנו סוס"ב.

1]וענין זה הוא בהמשך להמדובר במשך כל החודש⁶⁵ אודות מעלת בני" שהם מושרשים בעצמותו
 2 ית', ולכן פועלים בכל הבריאה כו].
 3 וכמדובר כמ"פ שמצד קוצר הנייר וצמצום הדיו כתב אאמו"ר רק המוכרח ביותר, ובנוגע לשאר
 4 הענינים סמך שיבינו לבד, וכפי שיתבאר לקמן.
 5 [ואח"כ אמר: ע"פ המנהג שבשבת בראשית מוכרים את המצוות⁶⁶ – יעשו זאת עתה, וברוב פאר
 6 והדר (והורה להגבאי שמוכר המצוות לחבוש "שטריימל", כבכל שנה)].

* * *

7
 8 יז. הביאור בנוגע לפירוש רש"י:

9 בנוגע לבריאת השמים – לכאורה אפשר לומר ע"פ מ"ש רש"י⁶⁵ ש"שמים" היינו "אש ומים שערכן
 10 זה בזה ועשה מהם שמים", שמזה מובן ש"שמים" לא נבראו במאמר, אלא ע"י עירוב אש ומים, ולכן
 11 לא נאמר בכתוב "ויאמר אלקים יהי שמים".
 12 אבל, נוסף לכך שעדיין נשארת השאלה בנוגע לבריאת הארץ, וגם בנוגע לבריאת השמים תישאר
 13 השאלה למה לא נתפרש בכתוב אודות בריאת האש והמים – אי אפשר לומר שבריאת השמים לא היתה
 14 ע"י מאמר, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב⁶³ "בדבר ה' שמים נעשו".
 15 ויש להוסיף, שהשאלה הנ"ל היא גם בנוגע לכמה נבראים בעולם שלא נזכרו בעשרה המאמרות
 16 שבתורה – מדוע לא נתפרש בכתוב אודות בריאתם?
 17 ולדוגמא: בנוגע לעשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות⁶⁷ (כפי שילמד הבן חמש למקרא
 18 כשיגדל להיות בן עשר שנים למשנה) – מדוע לא נתפרש בתורה אודות בריאת "צבת" וכיו"ב?
 19 יח. ויובן ע"פ פירוש רש"י בהמשך הענין – שהרי כל זמן שאוחזים עדיין באמצע הענין, ממתין
 20 הבן חמש למקרא לראות אם שאלתו תובהר בהמשך פירוש רש"י בענין זה⁶⁸:
 21 על הפסוק⁶⁹ "יהי מאורות וגו'", מפרש רש"י: "מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות
 22 ברקיע. וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו. הוא
 23 שכתוב את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותי".
 24 ומזה מובן, שכל פרטי המאמרות שנאמרו במשך ששת ימי בראשית – לאחרי ש"כל תולדות שמים
 25 וארץ נבראו ביום ראשון" – הם (לא בנוגע לעצם בריאתם, שהרי כבר נבראו, אלא) רק בנוגע לשינוי
 26 שנעשה בנבראים אלו, כמו בנוגע למאורות – "צוה עליהם להתלות ברקיע" – שזהו שינוי מכמו שנבראו
 27 ביום ראשון. ועד"ז בנוגע לארץ – השינוי ד"תדשא הארץ דשא גו"⁷⁰, "תוצא הארץ נפש חי' גו"⁷¹,
 28 ועד לבריאת האדם – "עפר מן האדמה"⁷²; ואילו בנוגע לנבראים שבהם לא הי' שינוי מכמו שנבראו
 29 ביום ראשון, אין צורך במאמר מיוחד.
 30 יט. ובנוגע למ"ש "ויהי אור", ולא "ויהי כן" (כמו בשאר הנבראים) – הרי זה מובן בפשטות:
 31 גם בשאר המאמרות הי' הכתוב צריך לפרט מה נברא ע"י כל מאמר (ולא רק "ויהי כן"). אלא שבשאר

67 אבות פ"ה מ"ו.
 68 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 198. וש"נ.
 69 פרשתנו שם, יד.
 70 שם, יא.
 71 שם, כד.
 72 שם ב, ז.

65 ד"ה שיר המעלות דיום ב' דר"ה ספ"ו; ד"ה שובה דשבת שובה פ"ה; ד"ה בסוכות תשבו דליל ב' דחה"ס פ"ו (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 8; ע' 18; ע' 91). וראה גם שיחת ליל שמח"ת ס"ח (שם ס"ע 122). וש"נ.
 66 ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח וער"ח מ"ח דאשתקד סכ"ד (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 167). וש"נ.

1 המאמרות, כיון שבכל מאמר נבראו כמה דברים, הי' הכתוב צריך להאריך ולפרט כל הדברים שנבראו
2 במאמר זה, ולכן קיצר הכתוב וכתב "ויהי כן"; ורק בבריאת האור, כיון שיש ענין אחד בלבד, לכן נאמר
3 "ויהי אור"⁷³.

4 וכאן רואים החילוק בין דרך הפשט לדרך הסוד:

5 ע"פ דרך הסוד, נשאלת השאלה מדוע בבריאת האור נאמר "ויהי אור", ולא "ויהי כן"; ואילו ע"ד
6 הפשט השאלה היא להיפך: מדוע בשאר הנבראים נאמר "ויהי כן", ולא נתפרט הדבר שנברא (כמו באור
7 – "ויהי אור").

8 וטעם החילוק – כי, ע"ד הסוד, מוטב יותר לומר "ויהי כן", שמורה שהבריאה בפועל היתה בדיוק
9 כפי שרצה הקב"ה, ואילו כשנאמר "ויהי אור", הרי זה מורה על ענין בלתי-רצוי – שאין זה אותו האור
10 כמו שנאמר "יהי אור", שלכן אי אפשר לומר "ויהי כן"; משא"כ ע"ד הפשט, מוטב לפרט כל דבר, ולכן
11 יש צורך לבאר מדוע נאמר "ויהי כן", ולא נתפרטו הדברים שנבראו בפועל (כמו באור – "ויהי אור").
12 כ. ויש להוסיף ולבאר ה"יינה של תורה" – בנוגע לבריאת שמים וארץ שלא נאמר בכתוב "ויאמר":

13 שאלה זו מצינו גם בתורת המגיד⁷⁴: "בראשית נמי מאמר הוא, וקשה, לכתוב ויאמר. ושמעתי פירוש
14 על זה, כי הנה ידוע בספרי המקובלים כי ראשית הכל נאצלו האותיות, ואח"כ באותיות ברא הקב"ה כל
15 העולמות. וזה סוד בראשית ברא אלקים א"ת, פי' האותיות מא' עד ת'. נמצא כי הבריאה ראשונה דהיינו
16 האותיות בודאי נאצלו במחשבה לבד בלא אמירה, כי אמירה הוא באותיות . . ועדיין לא האציל את
17 האותיות, על כן האציל את האותיות במחשבה לבד בלא אמירה, לכן אי אפשר לכתוב אמירה, כי לא
18 היתה ע"י מאמר כו".

19 ועפ"ז מובן גם בנוגע למ"ש "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ללא תיבת "ויאמר" –
20 שבריאת "כל תולדות שמים וארץ . . ביום ראשון" (לפני עשרה המאמרות שעל ידם נעשה שינוי מכמו
21 שנבראו ביום ראשון, כנ"ל ס"ח) היתה מבחי' שלמעלה מאמירה ודיבור.

22 וענין זה מרומז גם בפירוש רש"י על הפסוק "יום אחד"⁷⁵: "לפי סדר לשון הפרשה הי' לו לכתוב
23 יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים, שני שלישי רביעי, למה כתב אחד, לפי שהי' הקב"ה יחיד בעולמו"
24 – שעפ"ז מובן גם מדוע לא כתוב "ויאמר", כי, ענין של אמירה (דיבור) שייך רק כשיש זולת, אבל
25 כש"הי' הקב"ה יחיד בעולמו", ללא מציאות של זולת, לא שייך ענין של אמירה⁷⁶.

26 כא. וביאור הענין:

27 ענין הדיבור, שהוא גילוי אל הזולת, שייך לבחי' הגילויים, שזהו גילוי שבא לאחרי העלם הצמצום
28 כו'; ואילו בריאת שמים וארץ מבחי' שלמעלה מדיבור, היא מבחי' העצמות.

29 וזהו כללות החילוק שבין עולמות העליונים לעוה"ז התחתון – כמבואר בדרושי חסידות⁷⁷ בענין "אין
30 ערוך לך כו' בעולם הזה"⁷⁸, שאמיתית הענין ד"אין ערוך לך" נרגש דוקא בעוה"ז הגשמי, שנברא מאין
31 ליש בכח העצמות⁷⁹, ואילו בעולמות העליונים, שהם מבחי' הגילויים, נרגש רק הענין ד"אין זולתך" או
32 "אפס בלתיך"⁷⁸.

33 וההוראה מזה בעבודת האדם:

34 כשיהודי מתבונן בבריאת העולם ורואה מעמד ומצב של העלם והסתר כו', ושואל, איך יוכל להגיע

(73) ראה דעת זקנים מבעה"ת כאן.

(74) פרשתנו ס"ג.

(75) שם, ה.

(76) אינו ברור וחסר קצת (הנמו").

(77) ראה התחלת וסיום ד"ה אין ערוך תרצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 107 ואילך). ובכ"מ.

(78) נוסח תפלת שחרית דשבת.

(79) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

- 1 בעבודתו לדרגא נעלית יותר מאשר יראת העונש, יראת חטא וכו' – הנה על זה אומרים לו, שדוקא
 2 למטה בעוה"ז יכולים להגיע להרגש הענין ד"אין ערוך לך" כפי שהוא לאמיתתו.
- 3 ומה שטוען שנמצא בחושך כו' – הנה אדרבה: מצד שרש הענין, הרי החושך הוא למעלה מאור,
 4 שלכן קדם החושך לאור⁸⁰ (ועד שגם לאחר בריאת האור ביום ראשון, הנה מיד נגנז האור), וקדם לכל
 5 דבר, כפי שמפרש רש"י פשטות הכתובים: "בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחושך",
 6 שזה מורה על גודל מעלת החושך, והיינו, שזוהי בחי' שלמעלה מגילויים כו'.
- 7 כב. בנוגע למ"ש בהערות אאמו"ר על הזהר ש"מה שאזדעזעו (כל עלאין ותתאין כד בעא קוב"ה
 8 למברי אדם) הוא פן יחטא ויפגום בכולם כו'":
- 9 מ"ש "פן יחטא ויפגום כו'" – אין הכוונה לחטא ופגם כפשוטו, אלא גם ל"חטא" מלשון חסרון,
 10 כמו "אני ובני שלמה חטאים"⁸¹, שפירושו "חסרים"⁸², והיינו, שמא לא תהי' עבודתו בתכלית השלימות.
- 11 וענין זה הוא לפי שעבודת האדם נוגעת לכל הבריאה, כיון שזוהי כוונת ותכלית הבריאה, כמ"ש⁸³
 12 "אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי", היינו, שבריאת הארץ היא בשביל האדם, ובריאת האדם היא
 13 בשביל קיום תרי"ג המצוות – "בראתי" בגימטריא תרי"ג⁸⁴, ולכן, כשיש חסרון בשלימות עבודת האדם,
 14 הרי זה נוגע לכל הבריאה, ולכן "אזדעזעו כל עלאין ותתאין".
- 15 ולאידך גיסא, ע"י שלימות עבודתו ה"ה פועל שהבריאה כולה תהי' באופן ד"טוב מאד"³³, שבזה
 16 נכלל גם הפיכת הענינים הבלתי-רצויים כו' (זדונות לזכויות)⁸⁵, ועד שע"ז זוכים לביאת המשיח, עליו
 17 נאמר³⁶ "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד", "מאד" דייקא, כיון שיגלה את ה"מאד" שבעולם⁸⁶,
 18 ובאופן ש"נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"⁸⁷.
- 19 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ושמחת" על התיבות "ופרצת גו'"].

בס"ד. שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשל"ד.

– התוועדות ב, המשך להתוועדות יום שמחת-תורה –

בלתי מוגה

- 20 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה. ואח"כ צוה לנגן הניגון "אתה בחרתנו".
- 21 א. ענין הבחירה בישראל שייך במיוחד ליו"ט, שבו אומרים בנוסח התפלה: "אתה בחרתנו מכל
 22 העמים"¹.
- 23 ואע"פ שגם בכל יום אומרים "ובנו בחרת מכל עם ולשון" בברכת אהבת עולם (וכפי שפוסק רבינו
 24 הזקן בשולחנ² שהיא מעין ברכת התורה) – הנה רק ביו"ט מזכירים ענין הבחירה בהתחלת תפלת
 25 העמידה (מיד לאחרי ג' ראשונות), אבל לא בכל יום (שלאחרי ג' ראשונות מתחילים בברכת "אתה
 26 חונן"), ואפילו לא בשבת.

(85) ראה בר"פ ט"ט, דיו"ד.

(86) ראה לעיל ס"ט.

(87) ישע"י מ, ה.

(1) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"א ע' 34 ואילך.

(2) אר"ח סמ"ז ס"ו.

(80) ראה סה"מ תרס"ט ע' קצה. ועוד.

(81) מלכים-א א, כא ובפרש"י.

(82) ראה פרש"י ויצא לא, לט. לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.

(83) ישע"י מה, יב.

(84) ראה מק"מ לזח"א רה, ב. "היום יום" כב חשון. ובכ"מ.

1 ובזה גופא יש מעלה מיוחדת בענין הבחירה שמודגשת בשמע"צ (ושמח"ת), ובהדגשה יתירה
 2 בקביעות שנה זו, שמיד לאחרי שמע"צ (ושמח"ת) נכנסים ליום השבת, כדלקמן.
 3 ב. ויש לבאר תחילה כללות ענין הבחירה:
 4 דובר כמ"פ (ע"פ המבואר בספרי חקירה, מוסר וחסידות, ומוכן גם בפשטות) שענין הבחירה שייך
 5 רק כשישנם שני דברים שוים, ועכ"פ יש צד השוה ביניהם, שאז בוחרים באחד משניהם בבחירה חפשית
 6 שאינה ע"פ טעם ודעת; משא"כ בדברים שאין ביניהם דמיון וצד השוה, הרי הוא מוכרח לנטות לדבר
 7 שיש לו צורך בו, וכיו"ב.
 8 ועפ"ז צריך להבין איך שייך ענין הבחירה בבנ"י מכל אומות העולם – בה בשעה שאין ערך ודמיון
 9 ביניהם כלל, כמ"ש רבינו הזקן בתניא³ ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש"?
 10 אך הענין הוא – כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁴ ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון" קאי (לא על הנשמה,
 11 אלא) על "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם".
 12 ג. ועדיין צריך להבין:
 13 כיון שהבחירה היא למטרה חשובה ונעלית ביותר, ועד שמהללים ומשבחים את הקב"ה על בחירה
 14 זו – הרי מובן שמסתכלים על החלק החשוב שבדברים העומדים לבחירה, ולא על החלק הטפל שבהם.
 15 והנה, מובן ופשוט לכל בעל שכל, גם גוי (שגם הוא בעל שכל, כמארז"ל⁵ "חכמה בגוים תאמין"),
 16 שהגוף הוא טפל לגבי הנפש, ולכן צ"ל התגברות הצורה על החומר.
 17 וגם כאשר נמשך אחר תאוות הגוף החומרי – הרי הוא יודע ומרגיש שלא זה העיקר, אלא שנשאל
 18 כיון שלא הי' יכול להתאפק ולהתגבר על תאוותו כו', ולכן גם הוא בעצמו אינו מרוצה כו'. וכידוע⁶
 19 שכאשר יש מקום לספק בנוגע לעשיית דבר מסויים אם הי' דבר רצוי שנעשה מצד השכל כו', או דבר
 20 בלתי-רצוי שנעשה מצד תאוות הגוף כו', הנה הבחינה לזה (גם אצל אינו יהודי) היא הרגש האדם לאחרי
 21 עשיית הדבר: אם יש לו הרגשה טובה, הרי זה סימן שעשה דבר טוב, ואם לאו כו'.
 22 ועד כדי כך גדול ריחוק הערך של הגוף לגבי הנפש, שמצד הגוף נאמרו⁷ בבני אדם שלשה דברים
 23 שהם כבהמה.
 24 ועפ"ז אינו מובן: איך שייך לומר שענין הבחירה הוא בנוגע לגוף החומרי, בה בשעה שאינו אלא
 25 טפל?!
 26 אך הענין הוא – שהבחירה בגוף היא לא כפי שהוא בחומריותו, אלא כפי שהוא במעמד ומצב שנעשה
 27 בו בירור וזיכוך כו'.
 28 וגם אז הרי זה גוף שנדמה לגופי אומות העולם (שלכן שייך בזה ענין הבחירה), לפי שגם אצלם
 29 שייך הענין של זיכוך הגוף:
 30 כיון שיש "חכמה בגוים" (כנ"ל), ועד שמצינו דבר פלא בדברי חז"ל, שיש ענינים שבהם נחלקו חכמי
 31 ישראל עם חכמי אומות העולם, וביניהם גם ענינים שבהם הודו חכמי ישראל לחכמי אוה"ע⁸ – צריכים
 32 אוה"ע ללמוד ולהתבונן בענינים ששייכים לז' מצוות שלהם (כמ"ש הרמב"ם⁹ שצריכים לקיימם "מפני
 33 שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו'"), החל מהענין שיש מנהיג לבירה זו¹⁰, שבכדי
 34 להבין זאת צריך להתבונן בכל סדר ההשתלשלות כו'.

(7) חגיגה טז, א.

(8) ראה פסחים צד, ב. ועוד.

(9) הל' מלכים ספ"ח.

(10) ראה ב"ר רפ"ט.

(3) רפ"ב.

(4) פמ"ט.

(5) איכ"ר פ"ב, יג.

(6) ראה שבט מוסר פכ"ה. וראה גם תורת מנחם –

התוועדויות חס"ג ע' 20. וש"נ.

- 1 וכיון שכן, הרי בודאי יכולים גם הם להתבונן ולהבין שעיקר ענינו ותכליתו של הגוף הוא להיות
2 משרת לנפש השכלית, ועי"ז מזדכך הגוף ומתעלה לדרגת נפש השכלית ואפילו למעלה יותר כו'.
- 3 וכידוע המסופר אודות "הפילוסופים מהאומות הקדמונים שהיו .. עוזבים כל תענוגים (אף שהיו
4 במעמד ומצב ש"לא יחסר להם כל מעדני עולם)" ועוסקים בכל לבבם ותשוקת נפשם .. להבין ולהעמיק
5 בענין החכמות, ותערב לנפשו ותתענג בהם כ"כ כמו זולתו בכל תענוגי העולם .. מצד מזג טבעם ..
6 שגובר בו מרה שחורה בתולדתו, תשתוקק נפשו מאד אל החכמה כו"י¹¹.
- 7 ומזה מוכן שגם אצל אוה"ע¹² יכול להיות בירור וזיכוך הגוף באופן של אתכפיא ואפילו באופן של
8 אתהפכא כו'.
- 9 [אלא שאין זה בירור אמיתי כמו אצל בני" באופן שמתעלה לקדושה ממש כו'. ולא עוד אלא שגם
10 בענין השכל לא משתווים אוה"ע לבני"י, כיון שהשכל של אוה"ע הוא ע"ד שכל הנקנה¹³, שישנו גם
11 אצל בעלי-חיים כו'.]
- 12 ד. ועפ"ז יש לבאר הטעם שענין הבחירה מודגש (לא בימות החול, ולא בשבת, כי אם) ביו"ט דוקא:
13 בימות החול – כיון שאז עוסק יהודי בענינים גשמיים באופן שמונח בהם לגמרי, אזי לא נרגש בגילוי
14 ענין הברור והזיכוך כו'.
- 15 ולעומת זאת, ביום השבת, ש"מקדשא וקיימא"¹⁴ – מודגש רק ענין הקדושה, ובאופן שלא ניכרת
16 כלל מציאות האדם ועניניו הגשמיים, כיון שבכל הענינים נרגש רק התענוג דשבת ("וקראת לשבת
17 עונג"¹⁵), כמו אכילה ושת"י, שכל ענינם הוא מצות עונג שבת, ועד שאפילו שינה בשבת תענוג¹⁶ (ורק
18 בערך לעניני תומ"צ עצמם נחשבים הם לענינים גשמיים).
- 19 ואילו ביו"ט – שאינו כמו שבת ש"מקדשא וקיימא" מצ"ע, אלא באופן של "מקראי קודש"¹⁷, מקרא
20 מלשון הזמנה, שמזמינים וממשיכים את הקודש לימים שמצד עצמם אינם קודש¹⁸, וגם לאחרי המשכת
21 הקדושה כו', הרי הוא מותר במלאכת אוכל נפש (ולא כמו שבת, ש"אין עצב בה"¹⁹, גם לא העצב שמצד
22 הצורך לעסוק במלאכת אוכל נפש) – נרגשת מציאות האדם ועניני הרשות שלו, אלא שבהם ממשיכים
23 שמחת יו"ט כו', באופן ש"אין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביי"ן²⁰, שבזה מודגש בגילוי ענין
24 בירור וזיכוך הגשמיות, שגם עניני הרשות (שאינם מצוות שעליהם נאמר "קדשנו במצוותיו וצווננו") הם
25 באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"²¹ ו"בכל דרכיך דעהו"²² (ולא כמו בשבת, שמלכתחילה אין עניני
26 רשות, כי אם עניני קדושה בלבד).
- 27 ולכן, ענין הבחירה – שהוא בגוף החומרי שנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע, אבל לא כפי שהוא
28 בחומריותו, אלא כפי שכבר נתברר ונזדכך כו' – שייך ליו"ט דוקא (ולא לימות החול – שבהם לא נרגש
29 בגילוי הברור והזיכוך של עניני הרשות, וגם לא ליום השבת – שאין בו מלכתחילה עניני רשות, אלא
30 כולו קדושה).
- 31 ה. ונוסף על כללות ענין הבחירה ששייך לכל הימים טובים שבהם אומרים "אתה בחרתנו מכל
32 העמים" – יש הדגשה מיוחדת בנוגע לשמע"צ:

(11) תו"א תולדות יט, ג.
(12) ברשימה נוספת, שלכאורה שייך ענין זה אצל אוה"ע
(13) ראה גם קונטרס ומעין מאמר כה פ"ד.
(14) ביצה יז, א.
(15) ישע"י נח, יג.
(16) ראה לקו"ש ח"ב ע' 254. וש"נ.
(17) אמור כג, ב"ד.
(18) ראה לקו"ש ח"ט ע' 189. וש"נ.
(19) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד –
מו"ק כג, ב.
(20) פסחים קט, א.
(21) אבות פ"ב מ"ב.
(22) משלי ג, ו.

ובהקדים – שיש חילוק במעמד ומצב של הדברים העומדים לבחירה, אם קודם הבחירה היתה
לשניהם שייכות לבחור אם לאו, ומובן, שכאשר שני הדברים הם באופן שהיתה להם שייכות לבחור,
אזי מודגשת יותר מעלת הבחירה באחד מהם.

ובנוגע לעניננו:

שמע"צ בא אחרי חג הסוכות, שבו מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם, ולאח"ז
מקריבים בשמע"צ "פר אחד איל אחד" ²³ כנגד בני"י, וכמבואר במדרשי חז"ל ²⁴ שזהו כמשל המלך שעשה
סעודה לכל בני המדינה, ואח"כ אומר לאוהבו נגלגל אני ואתה כו', באופן ש"יהיו לך לבדך ואין לזרים
אתך" ²⁵.

ומובן, שכאשר המלך יושב בסעודה עם אוהבו ביחד עם כל בני המדינה, שאז הוא בקירוב ובגילוי
לכולם, אזי יש לכולם שייכות אל המלך; וכאשר לאח"ז אומר המלך לאוהבו "נגלגל אני ואתה", אזי
מודגשת יותר המעלה המיוחדת של אוהבו.

וזוהי המעלה המיוחדת בענין הבחירה בישראל מכל העמים כפי שהיא בשמע"צ לגבי שאר הימים
טובים – שבשאר הימים טובים לא מצינו שלפני הבחירה היתה לשניהם (בני"י ואוה"ע) שייכות אל
הבוחר, ורק בשמע"צ, שבא אחרי חג הסוכות שבו השתתפו גם אוה"ע בסעודה עם המלך, כך, שגם
להם היתה שייכות למלך כמו לבני"י, ואעפ"כ בוחר הקב"ה בישראל דוקא, אזי מודגשת יותר מעלת
הבחירה.

ו. ובזה גופא יש הדגשה נוספת בקביעות שנה זו, שמשמע"צ (ושמח"ת) נכנסים מיד ליום השבת:
יש עוד חילוק בענין הבחירה – אם אחרי שהדבר הנבחר מתעלה ע"י הבחירה אזי נשאר הדבר
השני במעמדו ומצבו הקודם, או שנדחה ויורד למטה ממדרגתו הקודמת (וכמו ברקיע המבדיל בין מים
העליונים למים התחתונים, שלאחרי ההבדלה ירדו מים התחתונים למטה מכמו שהיו קודם ההבדלה) ²⁶,
שאז מודגשת יותר מעלת הבחירה.

ובנוגע לעניננו:

כאשר נכנסים משמע"צ (ושמח"ת) ליום השבת, אזי מודגש שהבחירה בישראל היא באופן שאוה"ע
נדחים ויורדים ממדרגתם הקודמת – כי, בה בשעה שישראל חייבים לשבות בשבת, ושקולה שבת כנגד
כל המצוות ²⁷, הנה עכו"ם ששבת, הרי זה אצלו ענין של היפך החיים ²⁸, ולכן מודגשת יותר מעלת
הבחירה בישראל.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:;) ומיום השבת (שאליו נכנסים מיד לאחרי שמע"צ ושמח"ת) באים
ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" ²⁹.

* * *

ז. האמור לעיל אודות הבחירה בגוף דוקא, קשור גם עם הכלל ³⁰ שכל מה שנופל למטה יותר הרי
זה מורה ששרשו למעלה יותר, וכמבואר בכתבי האריז"ל ³¹ בפירוש מ"ש ³² "כי לא על הלחם לברו יחי'
האדם כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם" – דלכאורה אינו מובן: מהו הצורך ב"מוצא פי ה'" שבלחם,

(29) תמיד בסופה.

(23) פינחס כט, לו.

(30) ראה לקו"ת ראה יט, ג. ובכ"מ. ובארוכה – שערי אורה
שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פי"ב ואילך. פל"ב ואילך.
ועוד.

(24) סוכה נה, ב. תנחומא פינחס טז. במדב"ר פכ"א, כד.
פרש"י פינחס שם, יח. שם, לה.

(25) משלי ה, יז.

(26) ראה לקו"ת שלח מב, ב. ובכ"מ.

(31) ל"ת עקב ח, ג.

(32) עקב שם. וראה תו"א בשלח סה, ד ואילך. לקו"ת צו יג,

(27) ירושלמי נדרים ספ"ג.

(28) סנהדרין נח, סע"ב.

1 כה בשעה שישנו "מוצא פי ה'" באדם עצמו – שה"מוצא פי ה'" שנפל למטה יותר, בלחם, הוא נעלה
2 יותר מה"מוצא פי ה'" שבאדם (כולל גם היהודי שאוכל את הלחם ע"פ שו"ע וע"פ כתבי האריז"ל).

3 ומזה מובן גם בנוגע לירידת הנשמה להתלבש בגוף, שזוהי ירידה גדולה, מאיגרא רמה (בהיותה
4 במעמד ומצב שעליו נאמר³³ "חי הוי' אשר עמדתי לפניו") לבירא עמיקתא³⁴ – שע"ז ניתוסף אצלה
5 עילוי גדול יותר:

6 אע"פ שירידת הנשמה למטה אינה בשביל עצמה (שהרי "הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל"),
7 אלא כדי לתקן ולברר את הגוף כו'³⁵, מ"מ, ע"י ירידתה למטה ועבודתה בבירור הגוף ניתוסף עילוי גדול
8 יותר גם בנשמה³⁶.

9 וזהו גם ששלימות השכר לעתיד לבוא (שאז יהיו כל הענינים כפי שהם לאמיתתם) יהי' לנשמות
10 בגופים דוקא³⁷, ולא עוד אלא שהנשמה תהי' ניזונית מן הגוף³⁸, והיינו, שנוסף על העילויים של הנשמה
11 מצד עצמה, תקבל הנשמה גם ממה שפעלה וגילתה בגוף כו'³⁹.

12 ח. ועד"ז מצינו גם בנוגע לראש ורגל:

13 אע"פ שבנוגע לג' החלקים ראש גוף ורגל, הראש הוא נעלה יותר באין ערוך לגבי הרגל, שהרגל הוא
14 רק משרת לראש (כשם שהגוף הוא רק משרת לנשמה), כמובן אפילו בשכל הפשוט – הרי לאידך גיסא,
15 מזה גופא שהרגל הוא למטה יותר מוכח ששרשו למעלה יותר.

16 ולהעיר גם מהמבואר בלקו"ת⁴⁰ ש"בבחינה אחת יש יתרון ומעלה להרגלים, שצריך להלך בהם וכו",
17 ועד שהרגל מוליך את הראש למקום שאינו יכול להגיע מצד עצמו כו', שלכן הרי זה בבחי' עיגולים
18 שאין בהם ראש וסוף כו'.

19 והענין בזה – דלכאורה למה עשה ה' ככה, שהראש יצטרך לרגל שלמטה ממנו – שכיון שהקב"ה
20 הוא תכלית הטוב, לכן ברא את העולם באופן שאין לך דבר שהוא רק מקבל (רגל), שזהו חסרון בשלימות
21 העולם, אלא בכל דבר יש גם מעלה שאין בזולתו, שצריך לקבל ממנו, ובענין זה נחשב הוא לראש
22 ומשפיע כו'.

23 ט. וכן הוא בנוגע לראש ורגל שבכללות בני"י:

24 ובהקדם מ"ש⁴¹ "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד גו'", היינו, שגם בהיותו "מפוזר ומפורד", הרי הוא
25 "עם אחד".

26 וענין זה אמור (לא רק בנוגע לאותו זמן שבו נאמר פסוק הנ"ל, אלא גם) בנוגע לכל הדורות, החל
27 ממעמד הר סיני (שנוסף לכך שבו נכחו כל הנשמות כו'⁴², הרי "ציבור אינו מת"⁴³), עד סוף כל הדורות,
28 שכולם "עם אחד", "קומה אחת שלימה"⁴⁰ – כשם שכל "נפש אחת מישראל" היא "עולם מלא", כפי
29 שלמדים מזה ש"נברא אדם יחיד"⁴⁴.

30 [ועפ"ז יובן איך יתכן שמעשה אחד של יהודי יכריע את העולם כולו לכף זכות⁴⁵ – כיון שכל אחד
31 מישראל הוא "עולם מלא", ולכן צריך לנצל זאת כדי לפעול שינוי בכל העולם כו'⁴⁶].

39) בענין זה נזכר המשל (שמביא האבן עזרא) שלפעמים משתמשים באבנים טובות ומרגליות או כלי זהב כדי לתקן כלי חרס, ומובן, שאז מקבל כלי החרס מעלה אפילו לגבם.

40) ר"פ נצבים.

41) אסתר ג, ה.

42) פרדר"א פמ"א. ועוד.

43) ראה הוריות ו, א.

44) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

45) קידושין מ, ריש ע"ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

46) ראה גם לקמן סכ"ח.

33) מלכים ב, טז. ועוד. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53. וש"נ.

34) ע"פ ל' חז"ל – חגיגה ה, ב.

35) תניא פל"ז (מח, ב).

36) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ו ע' 328. וש"נ.

37) ראה תורת מנחם ספר המאמרים אייר ע' ריז הערה 7.

וש"נ.

38) ראה המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרכב ואילך). סה"מ תרע"ח ע' תיז. וראה גם סה"ש תורת שלום

ס"ע 127 ואילך. סה"מ תרח"ץ ע' ריט. ובכ"מ.

1 ובכללות בני"י ישנו החילוק שבין ראש גוף ורגל, שישנם אלו שהם בבחי' ראש ומוח⁴⁷, "זרועות
2 וירכין בסטרא דקדושה"⁴⁸, ועד לאלו שהם בבחי' רגל; ועד"ז בכללות הדורות – החל מהדורות
3 הראשונים ועד לדרא דעקבתא דמשיחא.

4 ואף שגדלה מעלת הראש על הרגל, יש גם מעלה מיוחדת ברגל – כפי שאמר משה רבינו בזמנו
5 בנוגע לדור דעה⁴⁹: "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו"⁵⁰,

6 ועד"ז בנוגע למעלת דרא דעקבתא דמשיחא – כדברי רבותינו נשיאינו⁵¹ בפירוש הכתוב⁵² "והאיש
7 משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", שעיקר ענוותנותו של משה היתה כלפי דרא דעקבתא
8 דמשיחא, בראותו את מעמדו ומצבם בלימוד התורה וקיום המצוות מתוך מס"נ – מס"נ כפשוטה, או
9 מס"נ באופן ד" (מה לי קטלה כולה מה לי) קטלה פלגא"⁵³, ועד למס"נ מתוך הרחבה, באופן של מסירת
10 הרצון⁵⁴ – שבבחי' הראש הרי זה קשה הרבה יותר מאשר בבחי' הרגל שענין המס"נ הוא אצלו
11 בפשטות⁵⁵.

והגע עצמך:

12 משה רבינו הוא חכמה דקדושה⁵⁶, ורק הוא "קיבל תורה מסיני"⁵⁷ – אפילו לא יהושע, שעליו לא
13 נאמר "קיבל כו'", כי אם שמושה "מסרה ליהושע"⁵⁷, שהוא "כפני לבנה"⁵⁸ (ביחס למשה – "פני
14 חמה"⁵⁸); ועד שהתורה נקראת על שמו של משה⁵⁹, שנאמר⁶⁰ "זכרו תורת משה עבדי".

15 ולהעיר גם מסיפור הגמרא⁶¹ שהקב"ה אמר למשה "אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות
16 ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תלין תלין של הלכות, אמר לפניו, רבש"ע, הראהו
17 לי, אמר לו חזור לאחורך, הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא הי' יודע מה הן אומרים, תשש כחו, כיון
18 שהגיע לדבר אחד (שצריך טעם) אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך, אמר להן הלכה למשה מסיני, נתייבשה
19 דעתו", והיינו, שגם כאשר משה רבינו יושב אצל ר"ע בסוף שמונה שורות ולא יודע מה הם אומרים,
20 הנה האמת היא שכל הענינים הם "הלכה למשה מסיני".

21 ולמרות גודל הפלאת מעלתו של משה בנוגע לתורה, שבה ישנו ה"יחוד נפלא" של המשכיל עם
22 המושכל כו'⁶² – הנה כאשר משה רואה (ובלשון חז"ל⁶³: "אמת ראה") את העבודה של דרא דעקבתא
23 דמשיחא, הרי זה פועל אצלו רגש של ענוה, עד כדי כך, שלגבי מעלת דרא דעקבתא דמשיחא נחשב
24 משה (שמצד עצמו הוא בבחי' ראש) לבחי' רגל!

25 וכן הוא גם בכללות הענין דלימוד התורה (ראש) וקיום המצוות (רגל) – שגדול תלמוד שמביא לידי
26 מעשה⁶⁴, ש"המעשה הוא העיקר"⁶⁵, ולכן, מי שכיוון כל הכוונות ולא קיים המצוה בפועל, לא יצא י"ח,
27 ולאידך, מי שקיים המצוה בפועל ללא כוונה (ואפילו בשביל איזו פני'), יצא י"ח⁶⁶, כי, אע"פ שהמעשה
28 הוא בדוגמת הרגל בלבד, הרי דוקא הרגל מוליך את הראש למקום שאינו יכול להגיע מצד עצמו.
29

(47) ראה תניא פ"ב.

(48) נוסח ה"מענה לשון". וראה זח"ב רנח, א.

(49) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

(50) בהעלותך יא, כא. וראה תורת מנחם ספר המאמרים אדר ע' לד. וש"נ.

(51) ראה תו"א שמות נב, ב. סה"מ תרפ"ט ס"ע 215 ואילך.

(52) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חס"ג ע' 384. וש"נ.

(53) שם יב, ג.

(54) ב"ק סה, א. ועוד.

(55) ראה תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת שלח מה, סע"ד. ובכ"מ.

(56) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפז. ועוד. הנסמן בתורת מנחם

ספר המאמרים אדר ע' עז.

(56) ראה אוה"ת וזארא ע' קלג. ועוד.

(57) אבות רפ"א.

(58) ב"ב עה, א. ספרי ופרש"י פינחס כז, כ. ועוד.

(59) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(60) מלאכי ג, כב.

(61) מנחות כט, ב (ובפרש"י).

(62) ראה תניא פ"ה.

(63) סנהדרין קיא, סע"א.

(64) קידושין מ, ב. וש"נ.

(65) אבות פ"א מ"ז.

(66) ראה תניא רפ"ח.

1 י. ומזה מובן גם בנוגע לעבודה בפועל:

2 כשבאים ליהודי שלומד תורה, תושב"כ ותושבע"פ, נגלה וחסידות, ואומרים לו: שמע נא! כ"ק מו"ח
3 אדמו"ר צוה ללכת לשמח יהודים – יתכן שיתחיל לערוך חשבון⁶⁷ כמה זמן דרוש לכך, ללכת עד מקום
4 פלוני, ולשהות שם משך זמן ולחזור למקומו, ולהגיע למסקנא שאינו יכול לבטל ריבוי זמן כ"כ, ולכן
5 יעדיף לשלוח לשם מישהו אחר שיודע לרקוד טוב יותר ממנו... ויצא ידי חובתו ע"י שליח, שהרי "שלוחו
6 של אדם כמותו"⁶⁸, ואילו הוא בעצמו ישאר במקומו ויעסוק בלימוד התורה!

7 ומוסיף לטעון, שגם אם צריך לשמח יהודים שנמצאים במקום שההליכה לשם דורשת משך זמן, הרי
8 ההליכה עצמה אינה "עבודה" – כידוע⁶⁹ השקו"ט אם הולכת הדם לצורך הזריקה על המזבח נחשבת
9 למצוה, דכיון שיש אפשרות לשחוט בצד המזבח⁷⁰ ולזרוק מיד (ללא צורך בהולכה), הנה כאשר השחיטה
10 היא באופן שיש צורך בהולכה כדי לזרוק על המזבח, יש מקום לומר שההולכה אינה נחשבת למצוה.

11 זאת ועוד: גם אם לא יצטרך לילך לשם כיון שהיהודי שנמצא שם יבוא אליו – יטפח על שכמו
12 ויאמר לו: כיון שהיום שמח"ת, אתה צריך לרקוד, אבל אני צריך ללמוד תורה!... ויסביר לו, שלכל אחד
13 יש תפקיד, ומי שהוא בבחי' ראשיכם, אינו יכול לעסוק בעבודה פשוטה, וכפי שמצינו שפרנס שנתמנה
14 על הציבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה⁷¹.

15 ועד"ז בנדו"ד: כיון שהתורה "היא חכמתכם ובינתכם"⁷², והוא "חכם" ששייך ללימוד התורה, שלכן
16 אומרים לו שצריך לברך ש"נתן לנו את תורתו" – הנה כשאומרים לו שצריך לרקוד עם הרגלים, אזי
17 צועק "געוואַלד": היתכן שמי שראוי לעבוד עם הראש, יבזבז זמן וכחות כדי לעבוד עם הרגלים!...

18 ובכן: צריך לידע שזוהי רק "אמתלא", שפירושה האמיתית⁷³: אמת לא!... כיון שהאמת היא שיש
19 מעלה גם ברגל, ולא עוד אלא שזוהי "מצות היום"⁷⁴ (ע"ד שמצינו בנוגע לר"ה ש"מצות היום בשופר"⁷⁵),
20 ולכן צ"ל העבודה עם הרגל דוקא, ובאופן של יגיעה, וכאשר "יגעתי", אזי "ומצאת"⁷⁶.

21 ועד"ז בנוגע להליכה ברגל כדי לשמח יהודים נוספים, שגם להם יהי' חג שמח, עי"ז שיקיימו את
22 המצוה "ושמחת בחגך"⁷⁷ – שאז הנה לא זו בלבד שיש לו חלק בשמחתו של חברו, כיון שזהו באופן
23 ש"שנים אוחזין בטלית"⁷⁸, אלא עוד זאת, שעיי"ז מביא לקב"ה את בנו!... וזהו העיקר, שכן, במה נחשב
24 התענוג שלו, תענוג נברא, לגבי התענוג והנח"ר שנעשה לפניו ית' מזה שניתוסף עוד יהודי ששמח ב"זמן
25 שמחתנו", לשון רבים, "ישמח⁷⁹ ישראל בעושו" ו"ישמח⁸⁰ ה' במעשיו"⁸¹.

26 יא. ולכן, אלו שהלכו לבתי-כנסיות לשמח יהודים – אשרי חלקם בזה ובבא, וירבו כמותם בישראל.
27 ויאמרו כולם "לחיים" עתה – בזמן של רעוא דרעוין, וכל הקהל יעזור להם עם ניגון של שמחה –
28 "מאַרש", מתוך ריקוד.

29 ומזה יומשך גם בעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו"⁸², שבמשך השנה יעשה כל אחד את כל התלוי בו
30 כדי לקרב עוד יהודים להקב"ה.

(67) ע"ד המסופר בשמח"ת – שיחת ליל שמח"ת ס"ט (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע"ד ע' 123 ואילך). וש"נ.
(68) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.
(69) ראה לקו"ש ח"ו ע' 188. וש"נ.
(70) ראה זבחים יג, א (במשנה).
(71) קידושין ע, א.
(72) ואתחנן ד, ו.
(73) ראה לחם שמים (להיעב"ץ) ותפא"י גיטין פ"ט מ"ט. ועוד.
(74) ראה שיחת שמח"ת תש"ג ותש"ה (סה"ש תש"ג ריש ע' 8, תש"ה ע' 58).
(75) ר"ה כו, ב. כז, א.
(76) מגילה ו, ריש ע"ב.
(77) פ' ראה טז, יד.
(78) ב"מ בתחלתה. וראה סה"מ תרפ"ט ע' רכה. וש"נ. ובארוכה – רשימת "שנים אוחזין בטלית" (קה"ת תשנ"ו. תשפ"א).
(79) תהלים קמט, ב.
(80) שם קד, לא.
(81) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פת, ד ואילך.
(82) ויצא לב, ב. וראה שיחת שבת בראשית תרצ"ו ס"ג (סה"ש תרצ"ו ע' 43). וש"נ.

1 ועד שעי"ז נזכה לקיבוץ נדחי ישראל, ובאופן ש"קהל גדול ישובו הנה"⁸³ – לארצנו הקדושה, בקרוב
2 מממש.

3 * * *

4 יב. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "מאָרש נפוליון", ואח"כ אמר:]

5 ידוע הסיפור⁸⁴ אודות הניגון הנ"ל – הנקרא בפי חסידים בשם "מאָרש נפוליון" – שהביאו לרבינו
6 הזקן (ע"פ בקשתו) את הניגון שעמו יצא נפוליון למלחמה, ורבינו הזקן לקח ניגון זה ועשהו לשיר
7 של נצחון עבור בני"י, שינצחו בעניני עבודתם לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁸⁵, שצ"ל דוקא מתוך שמחה
8 וטוב לבב, כלשון הכתוב⁸⁶ "עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". וכבר נהגו לנגן ניגון זה במוצאי
9 יוהכ"פ⁸⁷.

10 ומובן גודל העילויי שבענין זה – להפוך לקדושה ניגון שהי' שייך ללעו"ז, באופן ד"מיני וכי' אבא
11 לשדי' בי' נרגא"⁸⁸.

12 ובפרט ע"פ הידוע⁸⁹ עד כמה התנגד רבינו הזקן לנצחוננו של נפוליון במלחמה נגד הרוסים, כמ"ש
13 במכתבו⁹⁰, שאם ינצח נפוליון, יורבה העושר בישראל, אבל יתפרדו ויתנתקו לבן של ישראל מאביהם
14 שבשמים, ואם ינצח מלך רוסיא, יורבה העוני בישראל, אבל יתענגו ויתקשרו ויתחברו לבן של ישראל
15 לאביהם שבשמים.

16 כלומר: למרות גודל התמסרותו של רבינו הזקן אפילו בנוגע לטובה גשמית של אשה אחת מישראל
17 בליאזנא⁹¹, ועאכו"כ כשמדובר אודות טובתם הגשמית של מאות אלפי יהודים שדרו אז ברוסיא – ויתר
18 רבינו הזקן על ריבוי העושר של בני"י, בגלל גודל התנגדותו לנפוליון, שמסמל את תוקף הלעו"ז כו'.

19 ועפ"ז מודגש יותר גודל ההפלאה שבפעולת רבינו הזקן להפוך לקדושה ניגון נצחון של נפוליון,
20 היינו, שמנגנים ניגון שנקרא על שמו של זה שרוצים לנצחו ע"י הניגון שלו!

21 יג. אמנם, עדיין צריך להבין למה מספרים לנו כל פרטי הענינים הנ"ל – דלכאורה הרי זה ענין
22 ששייך ליחידי סגולה כמו רבינו הזקן, ולמאי נפק"מ לאנשים כערכנו?!

23 אך הענין הוא⁹² – ע"פ הידוע⁹³ בענין "פתח אליהו", "פתח ר"ש" וכיו"ב, שלאחרי שפעלו פתיחת
24 דרך ואפשרות חדשה בעניני עבודת ה', נעשית דרך זו דרך רחבה וסלולה עבור כל ההולכים באורחותם
25 שגם הם יוכלו לילך בה.

26 וכפי שמצינו בפועל – כידוע הסיפור⁹⁴ אודות הבית יוסף שהתייגע על ענין שהוקשה לו למצוא
27 הסברה כו', ולמחרת נכנס לבית-המדרש וראה שמישהו לומד ענין זה, וללא השתדלות יתירה מגיע באופן
28 ישר לאותה סברא שהגיע אלי' לאחרי יגיעה עצומה, והיתה לו נמיכות הרוח מזה, ואמרו לו, שלאחרי
29 שהוא גילה והמשיך סברא זו בעולם, אזי יכול להגיע אלי' גם מי שאינו בערכו כלל.

30 וזהו גם הביאור בהנהגת הרב המגיד⁹⁵ שהי' אומר עניני תורה כדי להמשיכם בעולם כו'.

90) אג"ק שלו ע' שצו. וש"נ. וראה גם אג"ק אדהאמ"צ ע' לה. וש"נ.

91) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ריש ע' שסא. וש"נ.
92) ראה גם מכתב תחילת חודש תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ט ס"ע קצ ואילך), ובהערה שם.

93) ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74. וש"נ.

94) ראה כש"ט סני"ו, ובהנסמן בהערות וציונים לשם.

95) ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ס"ע תסד. וש"נ.

83) ירמי' לא, ז.

84) ראה גם שה"ש תש"ג ע' 118.

85) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

86) תבוא כח, מזו. וראה רמב"ם הל' לולב בסופן.

87) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ס"ע קס. וש"נ.

88) סנהדרין לט, ב. הובא בתניא פל"א.

89) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ט ס"ע 392 ואילך. וש"נ.

- 1 ואם הדברים אמורים בנוגע ללימוד התורה, הרי עאכו"כ בנוגע לעניני עבודה פשוטים יותר, שלאחרי
2 שנעשה הענין ד"פתח", אזי נקל יותר לפעול זאת.
- 3 יד. ובנוגע לעניננו:
- 4 אע"פ שמאז זמנו של נפוליון עד היום נשתנו כמה ענינים במדינת צרפת (כידוע ליודעים סדר
5 השתלשלות תולדות ימי חיי צרפת⁹⁶), ובכמה ענינים הרי זה ע"ד ש"עמון ומואב טהרו בסיחון"⁹⁷, מ"מ,
6 יש צורך לפעול שם ענין של בירור כו'⁹⁸, ע"י עבודה באופן של מס"נ (אם כי מתוך הרחבה כו'), היינו,
7 עבודה שאינה רגילה שהיא בבחי' עבודת פרך כו'.
- 8 וזהו הביאור על ה"המצאה" שהיתה בעת רצון של שמח"ת (כידוע הפתגם⁹⁹: "שמחת תורה שאדט
9 ניט"), ליקח ניגון שלהם, שמסמל את המהות של צרפת באופן המתאים לרצונו של נפוליון כו', ולהפכו
10 לניגון של קדושה, שינגנוהו השייכים לזה – אלו שעוסקים שם בעניני יהדות, תורה ומצוותי', הן בעצמם
11 והן בהפצתם בכל סביבתם באופן ד"ופרצת", מתוך חיות, להט ("א קאך") ושמחה, ועד ל"מאָרש" של
12 נצחון; ובחרו לנגן ניגון זה על תיבות בסדר דא"ב שישנם בסידור ונקל לזוכרם: "האדרת והאמונה
13 וכו'"¹⁰⁰.
- 14 (וסיים:) ועד שבקרוב ממש נלך עם "מאָרש של נצחון" לקבל פני משיח צדקנו בארצנו הקדושה
15 תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן.
- 16 [כ"ק אדמו"ר שליט"א קרא להרב שמואל (מולע) אזימוב: "גראַנד ראָפּין", ונתן לו קנקן משקה לחלק
17 לכל האורחים מצרפת,
- 18 – ונתן גם מהחלה עבור הנשים והבנות¹⁰¹, והוסיף, שכיון שנותן הן לאנשים והן לנשים, הרי זה
19 כולל בדרך ממילא גם את הטף, באופן שיפעל "למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל
20 דברי התורה הזאת"¹⁰² –
- 21 והורה שיעמדו ביחד בקירוב מקום, וינגנו הניגון "האדרת והאמונה".
- 22 אח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שיחה קצרה בצרפתית, בהסבירו שתוכן הניגון הוא לעשות
23 "מהפכה" בצרפת נגד היצה"ר, בהקדם האפשרי (באמרו באנגלית: "אַז סון אַז פּאַסיבל"), מתוך שמחה
24 וטוב לבב, מתוך להט ("קאָכן זיך") ב"האדרת והאמונה לחי עולמים", והשי"ת יברך אתכם לקבל פני
25 משיח צדקנו בקרוב.
- 26 והתחיל לנגן "האדרת והאמונה" (וסימן בידו הק' שימשיכו לנגן¹⁰³, ועודד הנגינה בשמחה רבה)].

* * *

27

הבימה שלו, כשפניו פונות לבימת ההקפות, והתחיל בעצמו לנגן
התיבות "האדרת והאמונה לחי עולמים" עד "התהלה והתפארת
לחי עולמים" בניגון ההימנון של צרפת ("מאָרסעיעז"). – ראה
גם התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 407 ואילך.
לאחרי סיום ההקפה, קרא כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל
האורחים מצרפת לבימה שלו, והורה ליתן לכל א' מהם כוסיט
לחיים, וברכם בעניית "לחיים ולברכה" במאור פנים.
101) באמרו, שלא נהוג ליתן משקה לנשים, והוסיף בבת-
שחוק, שישנו פתגם עממי ברוסית, שאפשר לעשות מחטים גם
"משקה" וגם "לחם"!
102) וילך לא, יב.
103) כמה מהאורחים ניגנו הניגון ללא התיבות, והורה כ"ק
אדמו"ר שליט"א שיביאו להם סידורים כדי שינגנו עם התיבות
"האדרת והאמונה".

96) בענין זה הזכיר גם שדרך צרפת הגיעו מאות אלפי
יהודים מרוסיה ופולין.
97) גיטין לח, א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת חוקת כא, כו.
98) ברשימה נוספת: בנוגע לענין של העדר העבודה, כידוע
מכבר ששם אין סבלנות לעבודה, אלא עובדים קצת ומיד
מפסיקים ("מילאָזט אָפּ") כו'.
99) ראה שיחת שמח"ת תרס"ה (סה"ש תורת שלום ע' 53
ואילך. ע' 56. ע' 58). הובא באג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע'
קפת.
100) הערת המו"ל: בעת ההקפות דליל שמח"ת, צוה כ"ק
אדמו"ר שליט"א לכבד בהקפה החמישית את האורחים ממדינת
צרפת (והורה שכולם יגיעו לבימת ההקפות), ולאחרי שניגנו כמה
ניגונים כשכ"ק אדמו"ר שליט"א מעודדם במחיאית כפיו והנפת
ידיו הק', נטל כ"ק אדמו"ר שליט"א את סידורו וצעד עד לקצה

- טו. דובר לעיל¹⁰⁴ אודות אמירת י"ז הפסוקים לפני הקפות, שהם טעמים וראיות מהתורה על השמחה דשמח"ת, ובאופן שכל פסוק מוסיף עוד ענין בשמחה לגבי הפסוק שלפניו, ולכן לא די באמירה בעלמא, לצאת י"ח מנהג ישראל... אלא צריך לאמרם מתוך כוונה כו' – ע"ד האמור בנוגע לקריאת הפרשיות דהקהל, ש"חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע... כיום שניתנה בו בסיני... כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה¹⁰⁵, לא סתם לשמוע, אלא "דערהערן"¹⁰⁶, ובאופן שמתאחדים עם הענין כו'.
- ובהמשך להמדובר לעיל אודות הפסוק הראשון, "אתה הראת לדעת גו"¹⁰⁷ – ידובר עתה אודות התוכן של הפסוק השני: "לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו"¹⁰⁸ (א' מכ"ו כל"ח שב"ההלל הגדול"¹⁰⁹), על יסוד ביאורי רבותינו נשיאינו.
- טז. במאמר ד"ה לעושה נפלאות גדולות לבדו דשנת תש"ד¹¹⁰ – "ויהי בשלושים שנה"¹¹¹ – נתבאר כו"כ ענינים; אבל כיון שרוצים לעורר את ענין השמחה אצל כל אחד מישראל, יש להתחיל לכל לראש עם הביאור ששייך לכל אחד מישראל.
- ולכן מתחיל כ"ק מו"ח אדמו"ר עם פירוש רש"י, פשוטו של מקרא¹¹²,
- במכ"ש מפירושו על הש"ס שאינו פסקי דינים אלא ע"ד הפשט¹¹³ (וכפי שמצינו שבשו"ת שלו משנה רש"י כמה ענינים מפירושו בש"ס¹¹⁴), אף שאין זה דרך הפשט כמו בפירושו על התורה לכן חמש למקרא. ועד"ז בנוגע לפירושו בתהלים, שאין זה בפשטות כ"כ כמו בחומש¹¹⁵, כיון שהלומד כבר גדל קצת, ויש לו הבנה רחבה יותר –
- "בראשונה לא נברא מלאך כשעשאן לנפלאות הללו, השמים והארץ השמש והירח".
- ומבאר, ש"מובן פירושו דנפלאות קאי על הנבראים הגדולים הכוללים כמה נבראים כלליים ופרטיים, ובכללות הוא מ"ש¹¹⁶ בראשית ברא אלקים את השמים כולל כל צבא השמים ואת הארץ כולל כל צבא הארץ".
- וממשיך לבאר "טעם הדבר מה שרש"י מזכיר את השמש והירח, דלכאורה המה נכללים בצבא השמים, ומדוע מפרטן רש"י. אלא לפי שכללות ענין הבריאה מוגדר במקום זמן, הנה השמים והארץ הוא רק גדר המקום, ולזאת מפרט גם השמש והירח, שהם גדר הזמן" (כמ"ש¹¹⁷ "יהי מאורות גו' והיו גו' למועדים ולימים ושנים").
- "ומ"ש לבדו הוא להורות כי הוא ית' לבדו הוא העושה את הנפלאות", ש"הם מקום זמן... להיות בדרך בריאה יש מאין" (כולל גם בריאת הזמן, כמאמר הרב המגיד¹¹⁸ שגם הזמן הוא נברא), וכפי שמבאר בארוכה שכללות ענין בריאה יש מאין הוא רק בחיק הבורא, ואין דוגמתו בחיק הנבראים, שלכן הרי זה פליאה גדולה, והפליאה היא לא רק ביחס אלינו, אלא גם אצלו ית' הרי זה כביכול בגדר פלא (וע"ד

(111) יחזקאל א, א. וראה תורת מנחם – התוועדויות ח"כ ע' 108. וש"נ.

(112) חסר קצת (המור"ז).

(113) נסמן בלקו"ש חי"ח ס"ע 34.

(114) ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 354 הערה 29.

(115) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ריש ע' 68. וש"נ.

(116) פרשתנו א, א.

(117) שם, יד ובפרש"י.

(118) ראה סידור (עם דא"ח) שער הק"ש עה, סע"ד ואילך [קכא, ד]. אמ"ב שם פל"ז (מ, ג ואילך).

(104) שיחת ליל שמח"ת ס"י ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 124 ואילך).

(105) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ו.

(106) ראה סה"ש תש"ח ע' 225. וש"נ.

(107) ואתחנן ד, לה.

(108) תהלים קלו, ד. וראה גם שיחת ליל שמח"ת תשכ"ג ס"ט ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חל"ה ע' 138 ואילך).

וש"נ.

(109) פסחים ק"ה, א.

(110) סה"מ תש"ד ע' 48 ואילך. וראה גם ד"ה זה שנאמר בהתוועדות (תורת מנחם שם ע' 153 ואילך).

1 שמצינו בחז"ל¹¹⁹ "קשה כו' כקריעת ים סוף", והיינו, שגם למעלה יש כמה ענינים שאומרים עליהם
2 "קשה" כביכול, וביניהם גופא יש חילוקי דרגות, ועד שעיקר ענין הקושי הוא בנוגע לקרי"ס¹²⁰).

3 ומוסיף לבאר, ש"הוד כ"ק אאמור" נ"ע פי' בשם הבעש"ט נ"ע, לעושה נפלאות, שהקב"ה הנה כל
4 מה שהוא עושה (לאו דוקא ענין הבריאה מאין ליש) הוא נפלאות גדולות, וגודל הנפלאות של הנפלאות
5 הוא רק לבדו יודע זאת (כמאמר¹²¹ "אפילו בעל הנס אינו מכיר בניסו"). . וא' מגדולתם של הנפלאות
6 הוא זה מה שע"י כ"י, שהם ל' כלים דזו"נ דאצ"י, יהי' גילוי חסדו ית', שהוא רב חסד דעתיקא קדישא,
7 בעולם".

8 ומבאר בסיום המאמר¹²², שהפסוק "לעושה נפלאות גו'" בא לאחרי הפסוק "אתה הראת לדעת כי
9 הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו", "שהם ב' אופני ועניני השגה בהשגות אלקות, הא' הוא ההשגה
10 דהוי' ואלקים כולא חד, והב' הוא ההשגה דאין עוד מלבדו (שעל זה דרשו רז"ל¹²³: "ואפילו כשפים ..
11 שמכחישינן פמליא של מעלה"), ומשתי השגות אלו יכול האדם לעמוד על ידיעה זו דכל עשיותיו של
12 הקב"ה הם נפלאות, ואשר נפלאות אלו הם באמת למעלה מהשגת האדם, ורק הוא לבדו יודע גודל
13 הנפלאות".

14 ועוד ענין בזה – הדיוק ד"לעושה נפלאות גדולות גו'", היינו, שהנפלאות גדולות" נחשבים אצל
15 הקב"ה לענין של עשי' בלבד, ע"ד המבואר בשער היחוד והאמונה¹²⁴ בפ"י מ"ש¹²⁵ "כולם בחכמה
16 עשית", "שלגבי הקב"ה נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשי' ממש, דהיינו, לומר שהוא רם ונשא ..
17 ממדרגת החכמה, ולא שייך כלל לייחס אצלו שום ענין המתייחס לחכמה, אפילו .. לומר עליו שאי
18 אפשר .. להשיג חכמתו או מהותו .. כי אינו בבחי' השגה כלל, והאומר עליו שאי אפשר להשיגו הוא
19 כאומר על איזה חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים, שכל השומע יצחק לו כו'".

20 יז. וענין זה שייך לשמחת תורה – שלכן אומרים פסוק זה בין הפסוקים שלפני הקפות בשמח"ת:

21 ובהקדמה – שבנוגע לתורה ישנו הענין שתורה היא מלשון הוראה¹²⁶, שזהו הלימוד שיש בו נפק"מ
22 להלכה בפועל, ונוסף לזה ישנו גם הלימוד שאינו נוגע להלכה בפועל, אלא רק באופן ד"דרוש וקבל
23 שכר"¹²⁷, שעז"נ¹²⁸ "יגדיל תורה ויאדיר".

24 ובנוגע לענינו:

25 כל האמור לעיל אודות הידיעה וההשגה ד"לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו" – בא ע"י
26 לימוד התורה, החל מהענין ד"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", שכולל כל צבא השמים
27 וצבא הארץ, שהם הנפלאות הגדולות כו'.

28 ומזה נעשית שמחה גדולה אצל יהודי, בראותו לאן הוא מגיע ע"י לימוד התורה – שנפלאות גדולות
29 שרק הוא ית' לבדו יודע גדולתן, נמשכים ומתגלים אליו כפי שנמצא למטה בעולם כו'.

30 יח. ויה"ר שכל אחד ינצל זאת כדי להוסיף בשמחה דשמח"ת – הן בנוגע לשמחה שלו עם התורה,
31 והן בנוגע לשמחה של התורה עמו, בהתאם לב' הענינים ד"זמן שמחתנו" לשון רבי¹²⁹, ובאופן
32 שהשמחה תומשך על כל השנה כולה, שתהי' שנה של שמחה בגשמיות וברוחניות.

(119) פסחים שם, א. סוטה ב, א. וש"נ.
(120) ראה לקו"ש ח"כ ע' 100. וש"נ.
(121) נדה לא, א.
(122) שם ע' 54.
(123) חולין ז, ב. וראה ד"ה אתה הראת לדעת דיום שמח"ת
(124) תורת מנחם – התועדויות חמ"ח ע' 143 ואילך. וש"נ.
(125) תהלים קד, כד.
(126) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ריש פרשתנו (בשם
הרד"ק). זח"ג נג, ב.
(127) סוטה מד, א. וש"נ.
(128) ישעי' מב, כא. וראה חולין סו, ב. וש"נ.
(129) ראה תורת מנחם – התועדויות חמ"ח ע' 122,
ובהערה 43 שם. וש"נ.

ומהענין ד"לעושה נפלאות גו"ו שבשמח"ת יומשך גם לאחרי שמח"ת בעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" ¹
 — שתהי' הליכה נעלית יותר מכמו לפני שמח"ת, ועד להליכה נפלאה ביותר, כיון שהולך בעולם שבו ²
 נמשכים "נפלאות גדולות לבדו", ובאופן שרואים בגלוי "כי לעולם חסדו", ועד לראי' בעיני בשר ממש. ³

* * *

יט. לאחרי הפסוק "לעושה נפלאות גו"ו" — נאמר הקצה השני בפסוק¹³⁰ "אין כמוך וגו'":
 לכאורה צריך להבין: מהו החידוש בפסוק זה, מאי קמ"ל — הרי זה דבר פשוט ביותר לכל מי שהוא ⁶
 רק קצת מאמין שהקב"ה הוא בעה"ב והבעלות היא שלו, וא"כ, מהו הצורך לשלול ש"אין כמוך"? ! ⁷
 ועכצ"ל, שיש ענינים שמצדם יכול להיות קס"ד כזו, ולכן צריך לשלול ולהבהיר שאעפ"כ "אין כמוך ⁸
 גו'". ⁹

כ. ויובן בהקדם מארז"ל¹³¹ "בשעה שהי' משה כותב את התורה הי' כותב מעשה כל יום ויום, כיון ¹⁰
 שהגיע לפסוק . . ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו¹³², אמר לפניו, רבון העולם, מה אתה נותן ¹¹
 פתחון פה למינים (שכתוב בלשון רבים, לומר ב' רשויות הן), אתמהא, אמר לו, כתוב, והרוצה לטעות ¹²
 יטעה". והיינו, שאע"פ שזוהי תורתו של הקב"ה, תורת אמת, מ"מ, מצד זה שהקב"ה הוא "כל יכול", ¹³
 הכניס בתורה גם נתינת מקום לטעות, אלא שענין זה תלוי ברצון האדם, ש"הרוצה לטעות יטעה". ¹⁴

וגם לולי הנתינת מקום בתורה לענין של טעות, מדגישה התורה את החשיבות של ההנהגה ע"פ ¹⁵
 המדידה וההגבלה שקבע הקב"ה בטבע העולם — החל מהעסק בענין הפרנסה, כמ"ש¹³³ "וברכך ה' ¹⁶
 אלקיך בכל אשר תעשה", שצ"ל עשי' (עכ"פ באצבע קטנה¹³⁴) בדרך הטבע דוקא, ובאופן ש"אין סומכין ¹⁷
 על הנס"¹³⁵, ועד שגם קיום התומ"צ צ"ל באופן טבעי דוקא (כידוע השקו"ט בנוגע לנס חנוכה, איך היו ¹⁸
 יכולים להדליק את המנורה בשמן של נס¹³⁶).

וזוהו גם הביאור בסיפור¹³⁷ אודות רבינו הזקן בהיותו במאסר, שבנסעו בספינה ביקש מהפקיד להעמיד ²⁰
 את הספינה כדי שיוכל לקדש את הלבנה מעומד ובישוב הדעת, וכשהפקיד סירב, העמיד רבינו הזקן את ²¹
 הספינה באופן נסי, ולאח"ז חזר וביקש מהפקיד להעמיד את הספינה באופן טבעי, ורק אז קידש את ²²
 הלבנה — כיון שהשלימות של קיום המצוה היא דוקא כשנעשית בדרך הטבע, ולכן עשה רבינו הזקן את ²³
 כל התחבולות כדי להעמיד את הספינה בדרך הטבע דוקא. ²⁴

כא. ועפ"ז יש לבאר דבר תמוה בסיפור המרגלים, שאמרו "כי חזק הוא ממנו" (כביכול כלפי מעלה ²⁵
 אמרו)¹³⁸, "אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם"¹³⁹: ²⁶

לכאורה אינו מובן¹⁴⁰: כיון שהמרגלים היו שלוחי משה, עם כל ההפלאות שבדבר — איך עלה על ²⁷
 דעתם הרעיון ש"אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם", שזוהי סתירה מיני' ובי'?! ואיך נתקבל ²⁸
 הדבר אצל בני"ה שהם "מאמינים בני מאמינים"¹⁴¹, ועד כדי כך, שגם לאחרי ששמעו את דברי יהושע ²⁹
 וכלב, הי' המאורע ד"ויבכו¹⁴² העם בלילה ההוא"? ! ³⁰

התוועדויות חס"ג ס"ע 43. וש"נ.

(138) שלח יג, לא (ובפרש"י).

(139) סוטה לה, א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"פ. וראה גם

שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (התוועדות ב) תשל"א
 סט"ז (תורת מנחם — התוועדויות חס"ב ס"ע 186). וש"נ.

(140) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ס ע' 480 ואילך.
 וש"נ.

(141) שבת צז, א.

(142) שלח יד, א.

(130) תהלים פו, ח. וראה גם שיחת ליל שמח"ת הנ"ל סכ"ב

ואילך (תורת מנחם שם ס"ע 141 ואילך).

(131) ב"ר פ"ח, ח (ובפרש"י, מהרז"ו ומת"כ).

(132) פרשתנו א, כו.

(133) פי' ראה טו, יח.

(134) ראה קה"ר שבהערה 173.

(135) ראה פסחים סד, ב.

(136) ראה תורת מנחם — התוועדויות חע"א ריש ע' 15. וש"נ.

(137) סה"ש תרצ"ב ע' 13. וש"נ. וראה גם תורת מנחם —

1 והביאור בזה¹⁴³, ע"פ האמור לעיל, שע"פ תורה צריכים להיות כל הענינים כפי שנקבעו ע"י הקב"ה
2 בדרך הטבע, כך, שמצד האמונה בהקב"ה שהוא כמו בעה"ב שמסדר את כליו באופן מסויים, ובנדו"ד,
3 ש"ברצונו נתנה להם"¹⁴⁴, יש מקום לסברא שאין בעה"ב יכול להוציא את כליו; ע"פ הטבע שהטביע
4 הקב"ה בעולם, אין אפשרות שבני"ה שהם מועטים יוכלו לכבוש את אומות העולם שהם מרובים (כולל
5 גם בפנימיות הענינים – מצד החילוק שבין אורות מועטים דתיקון לאורות מרובים ותקיפין דתהו¹⁴⁵).
6 ולהעיר גם מהמסופר בסוגיא דרבה בר בר חנא¹⁴⁶: "שמעתי בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי
7 ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי".

8 **כב.** אך עפ"ז נשאלת השאלה לאיך גיסא: מהי הטענה נגד המרגלים?

9 והביאור בזה – שהיתה חסרה להם האמונה במשה רבינו, שבאמרו בשם הקב"ה שצריך לעלות לארץ
10 ישראל, יש לקיים זאת, גם אם זה בניגוד לאמונה שלהם שאין בעה"ב יכול להוציא את כליו; גם
11 כשיודעים שהכח שלהם הוא בגלל ש"ברצונו נתנה להם", הנה כיון שהקב"ה הוא בעה"ב, אזי "ברצונו
12 נטלה מהם ונתנה לנו"¹⁴⁴, וברור הדבר ש"עלה נעלה וירשנו אותה"¹⁴⁷, "כי .. סר צלם .. וה' אתנו"¹⁴⁸.
13 וכן הוא בנוגע לכללות ההתייחסות להנהגה שקבע הקב"ה בעולם ע"פ דרך הטבע – שאין להתחשב
14 בכך אם הדבר הוא בניגוד להוראת הקב"ה בתורה.

15 ובלשון חז"ל¹⁴⁹: "כדרך שעשו חנני' מישאל ועזרי' שאמרו לנבוכדנצר .. במסים ובארנוניות כו' את
16 מלך עלינו, אבל לדבר הזה שאתה אומר לנו (לעבוד ע"ז, היפך ציווי הקב"ה "לא יהי' לך אלהים
17 אחרים"¹⁵⁰) .. את אחד כלב שוין עלינן כחדא" – "כלב" דייקא¹⁵¹, שהוא למטה מהאדם ומשרת אותו,
18 שזהו ההיפך לגמרי מן הקצה אל הקצה מ"מלך".

19 **כג.** וזהו גם תוכן הכתוב "אין כמוך באלקים גו'":

20 "אלקים" – קאי¹⁵² על כל הענינים והכחות השייכים לגדרי העולם, שכיון שנקבעו ע"י הקב"ה, יש
21 להם תפיסת מקום כו', שלכן יש צורך להבהיר ש"אין כמוך באלקים".

22 ומוסיף בכתוב¹³⁰ "אין כמוך באלקים הוי'"¹⁵³, והיינו, שגם אם מצד שם אלקים יש איזה תפיסת מקום
23 לגדרי העולם כו', הנה ביחס לשם הוי', אין תפיסת מקום כלל.

24 **כד.** ולאחרי הסברת הענין ד"אין כמוך גו'" לבעלי שכל, ממשיך הכתוב בנוגע לפועל – "ואין
25 כמעשיך":

26 אף ש"רבו מעשיך"¹²⁵ ו"גדלו מעשיך"¹⁵⁴, ישנו ענין מיוחד כמעשיו של הקב"ה שאין דוגמתו בעולם
27 – שבכל העולם כולו לא שייך שיהיו שני הפכים בבת אחת, מלבד כמעשיו של הקב"ה, כפי שמצינו
28 בנוגע לארון, שמחד גיסא, הוצרך להיות במדה מדוייקת, "אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו וגו'"¹⁵⁵,
29 ומאידך גיסא, הנה "מקום ארון אינו מן המדה" (אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלום)¹⁵⁶; ובארון
30 כזה – מכניסים את הלוחות.

31 וכן הוא בעבודת כל אחד מישראל במשכן הרוחני שבו, כמ"ש¹⁵⁷ "ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר

(143) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ד ע' 331. וש"נ.

(144) פרש"י ריש פרשתנו.

(145) ראה גם רד"ק ומצו"ד.

(146) ראה ע"ח ש"י פ"ה. ש"א פ"א"ב.

(147) ראה מנחת שי עה"פ: "במקצת ספרים כ"י .. הוי'".

(148) ב"ב עד, א.

וראה אג"ק ח"ב ע' לז.

(149) שם יג, ל.

(150) תהלים צב, ו.

(151) שם יד, ט.

(152) תרומה כה, יו"ד.

(153) ויק"ר ספ"ג.

(154) יומא כא, סע"א (ובפרש"י).

(155) יתרו כ, ג.

(156) שם, ח.

1 אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד¹⁵⁸, שיש בו מנורה ושולחן וארון כו' – שעבודתו צריכה להיות באופן
2 של חיבור הפכים.

3 ובהקדמה – שמצינו אצל היהודי הראשון, אברהם אבינו, שהקב"ה אמר לו "כי ביצחק יקרא לך
4 זרע"¹⁵⁹, ולאחרי כן ניסהו בא' הנסיונות הכי גדולים, באמרו לו: "קח נא את בנך גו' את יצחק גו'
5 והעלהו גו' לעולה"¹⁶⁰, שזהו ההיפך בתכלית ממה שאמר לו לפנ"ז "כי ביצחק יקרא לך זרע"¹⁶¹ (שהרי
6 אברהם לא ידע שאח"כ יאמר לו הקב"ה "אל תשלח ידך אל הנער וגו'"¹⁶², דאל"כ, לא הי' נסיון בדבר).
7 והרי אין לך קושיא גדולה מזו: בתחילה כאשר אברהם אמר להקב"ה בנוגע לאליעזר "בן ביתי יורש
8 אותי"¹⁶³, או כשאמר לאח"ז שמסתפק בכך ש"ישמעאל יחי' לפניך"¹⁶⁴ – אמר לו הקב"ה: "אָ נעכטיקער
9 טאָג... לא שייך דבר כזה, אלא דוקא "שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקימותי את
10 בריתי אתו לברית עולם ולזרעו אחריו"¹⁶⁵; ולאחרי כל זה, צוהו הקב"ה להעלותו לעולה!?

11 אך הענין הוא, שמיהודי נדרשת הנהגה של חיבור הפכים, וצריך לעשות זאת "ברצון ושמחה"¹⁶⁶,
12 כמו שהי' מבין זאת בפשטות.

13 וכן הוא בכללות הנהגתו של יהודי בעולם:

14 מחד גיסא – עליו לעסוק בעניני העולם במסחר וכו', כדי שיוכל להרויח עבור כל ההוצאות הכספיות
15 כו', כולל גם נתינה לצדקה, וחינוך בניו ובנותיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים; ולאידך גיסא – צריך
16 לסגור את העסק בשבת ויו"ט, ולהזהר מהשגת גבול, אבק גזילה וכו', אף שלכאורה אי אפשר לנהל
17 מסחר באופן שהוא היפך מנהג התגרין... (והרי גם ע"פ שו"ע חו"מ צריך להתחשב במנהג התגרין¹⁶⁷).

18 וכפי שרואים גם בהנהגת אסתר בזמן גזירת המן¹⁶⁸, שביחד עם זה שעשתה פעולות בדרך הטבע,
19 לדבר עם המלך וכו', ידעה שהעיקר תלוי בפעולות הרוחניות, כמו "לך כנוס את כל היהודים וגו'"¹⁶⁹,
20 ולימוד התורה ע"י תינוקות של בית רבן, "קול גדיא"¹⁷⁰, שדוקא עי"ז בטלה הגזירה כו'.

21 ודוקא ע"י הנהגה זו נעשה "דידן נצח"¹⁷¹ – בהמשך לענין הנצחון שמתגלה בחג הסוכות, כדאיתא
22 במדרש¹⁷² "משל לשנים שנכנסו אצל הדיין ולית אנן ידעין מאן הוא נוצח, אלא מאן דנסב באיין בידי'
23 אנן ידעין דהוא נצוחיאי, כך... במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן אנו יודעין
24 דישראל אינון נצוחיאי", והיינו, שהנצחון הי' כבר בר"ה ויוהכ"פ, ובחג הסוכות רואים גם כל אומות
25 העולם ש"ישראל אינון נצוחיאי".

26 כה. וזוהי השייכות לשמחת תורה – כיון שהתורה נותנת כח ליהודי שעשייתו בעניני העולם תהי'
27 באופן של יציאה מכל המדידות וההגבלות שבדרך הטבע, שלכן יכולה להיות הנהגתו היום-יומית באופן
28 של שני הפכים בבת אחת, בדוגמת הענין ד"מקום ארון אינו מן המדה" – "אין כמעשיך".

29 אלא שמלבד הנתינת כח מלמעלה ע"י התורה, יש צורך גם בפעולתו של יהודי, עכ"פ באצבע קטנה,
30 וכסהיפור במדרש קהלת¹⁷³ (שיש בו הוראה כללית) אודות רבי חנינא בן דוסא, ש"ראה בני עירו
31 מעלין נדרים ונדבות לירושלים, אמר, הכל מעלין לירושלים נדרים ונדבות ואני איני מעלה דבר... יצא

167 ראה רמב"ם הל' מכירה ספכ"ו. ספכ"ז. ספכ"ח. ועוד.

168 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ע' 325. וש"נ.

169 אסתר ד, טז.

170 ראה אסתר"ר פ"ט, ד.

171 ויק"ר פכ"ד, ג.

172 שם פ"ל, ב.

173 קה"ר בתחלתו. וש"נ. וראה גם תורת מנחם –

התוועדויות חס"ח ס"ע 63 ואילך. וש"נ.

158 ראה אלשיך עה"פ. שלה"ה טז, א. ועוד.

159 וירא כא, יב.

160 שם כב, ב.

161 ראה פרש"י שם, יב.

162 שם, יב.

163 לך לך טו, ג.

164 שם יז, יח.

165 שם, יט.

166 פרש"י וירא שם, ו.

1 למדברה של עירו וראה שם אבן אחת ושכבה וסיתתה ומירקה ואמר הרי עלי להעלותה לירושלים ..
2 זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים בדמות בני אדם, אמר להם, אתם מעלין לי אבן זו, אמרו לו .. ובלבד
3 שתתן ירך ואצבעך עמנו, נתן ידו ואצבעו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים",

4 והגע עצמך: מחד גיסא – מדובר אודות רבי חנינא בן דוסא, שהי' ניזון "בקב חרובין מערב שבת
5 לערב שבת"¹⁷⁴, כך, שמוכן באיזו מדה היתה אצלו הרחבה בגשמיות... ומאידך גיסא – מדובר אודות
6 חמשה מלאכים; ואעפ"כ, יש צורך בהשתתפותו של רחב"ד שיתן ידו ואצבעו עמהם, ודוקא עי"ז "נמצאו
7 עומדים בירושלים".

8 ועד"ז בנוגע לכל אחד מישראל – שצריך לרצות להביא "אבן טובה" לירושלים, ואז עוזרים לו
9 המלאכים – "כי מלאכיו יצוה לך גוי"¹⁷⁵ – להביא את האבן, לאחר שנתן אצבעו עמהם, כדי שלא
10 יהי' "נהמא דכיסופא"¹⁷⁶, ותיכף ומיד, "כהרף עין"¹⁷⁷, באים לירושלים, ולבית המקדש שיבנה במקומו
11 ע"י משיח צדקנו¹⁷⁸, בקרוב ממש.

* * *

12 כו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה לעושה נפלאות גדולות לבדו.

* * *

13 כז. בנוגע למ"ש¹⁷⁹ "ביום השמיני עצרת תהי' לכם", לשון רבים – הנה:

14 הפירוש הפשוט הוא – שקאי על כלל ישראל, וכפשטות הענינים, שהקרבת הקרבנות דשמע"צ
15 (שבהמשך הכתובים), שהם קרבנות ציבור שבאים מתרומת הלשכה¹⁸⁰, הוא חיוב המוטל על הציבור
16 דכלל ישראל.

17 ונוסף לזה יש עוד פירוש, ש"לכם" קאי על ה"רבים" שבכל אחד מישראל (גם יהודי אחד שנמצא
18 בריחוק מקום בגשמיות או ברוחניות) – החל מעשר כחות נפשו, והיינו, שכל עניני העבודה דשמע"צ,
19 "עצרת" וקליטת¹⁸¹ כל עניני חג הסוכות, סוכה ולולב כו', כולל גם הקרבת הקרבנות כפי שהיא בעבודה
20 הרוחנית, שיכולה להיות אצל כל אחד מישראל, גם בלילה ובחוץ לארץ ובזמן הגלות – שצריכים להיות
21 באופן שחודרים בכל כחות נפשו ובכל פרטי עניניו וחיייו של כל אחד מישראל.

22 כח. ובהקדמה – שהחשיבות של כל אחד מישראל מודגשת בכללות השקפת התורה:

23 איתא בגמרא⁴⁴ "שכל .. נפש אחת מישראל .. (היא) עולם מלא", ובענין זה מודגש דיוק לשון
24 הגמרא⁴⁴ "לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך כו'", היינו, שהחשיבות של נפש אחת מישראל השפיעה על
25 אופן בריאת אדה"ר, "יציר כפיו של הקב"ה"¹⁸², שנברא יחידי, כדי ללמדך שנפש אחת מישראל, יהודי
26 פשוט שבפשוטים שנמצא בפינה נדחת, הוא "עולם מלא".

27 ועוד זאת, שחשיבותו של כל אחד מישראל היא גם ביחס לכלל ישראל, כמובן ממארז"ל¹⁸³ שאילו
28 היו ישראל ששים ריבוא חסר אחד לא היתה נתנית התורה לישראל.

29 וכמובן גם מהדין דפיקוח נפש של קטן בישראל – שהחיוב להציל נפש מישראל, אפילו על הספק,
30 ספק ספיקא ועד למאה ספיקות, מוטל גם על כהן גדול בהיותו באמצע הקטרת הקטורת בקדש הקדשים

179 פינחס כט, לה.

180 רמב"ם הל' שקלים רפ"ד.

181 ראה תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' רכו. וש"נ.

182 ראה ב"ר פכ"ד, ה. ועוד.

183 ראה מכילתא יתרו יט, יא. יל"ש שם רמו רפ. ב"ר פ"ע,

ט. דב"ר פ"ז, ח.

174 ברכות יז, ב. וש"נ.

175 תהלים צא, יא.

176 ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד.

ובכ"מ.

177 מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

178 רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

- 1 ביוהכ"פ, שעם היותה עבודה הכי נעלית שנעשית עבור כלל ישראל בנוגע לכל השנה כולה, צריך להפסיק
2 ולצאת מקד"ק כדי לנסות להציל נפש אחת מישראל!
- 3 ומזה מובן גם בנדו"ד, שכדי שיהי' הענין ד"עצרת תהי' לכם" בנוגע לכלל ישראל, היינו, שלמרות
4 חילוקי הדרגות מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימין"¹⁸⁴, יהי' הענין ד"עצרת תהי'
5 לכם" בשוה אצל כולם – צ"ל גם הענין ד"עצרת תהי' לכם" כפי שהוא בנוגע לכל אחד מישראל, שכל
6 פרטי עניניו, הראש הגוף והרגל (שבהם תלוי מציאותו בתור "אדם", "אתם קרויין אדם"¹⁸⁵, ע"ש "אדמה
7 לעליון"¹⁸⁶), הן ברוחניות והן בגשמיות, יהיו חדורים בענין ד"עצרת תהי' לכם" בשוה אצל כולם
8 (ואדרבה: הענין ד"עצרת" אצל חלק מסויים הוא רק בשעה ש"עצרת תהי' לכם", בכל פרטי הענינים).
- 9 כט. וענין זה מודגש בחג הסוכות – ש"שמיני עצרת" הוא המשכו וסימו:
10 ובהקדמה – שבחג הסוכות היא התחלת העבודה של השנה החדשה, כמובן מדברי המדרש¹⁸⁷ בביאור
11 הטעם שנקרא "יום הראשון"¹⁸⁸ (אף שהוא יום הט"ו), כיון ש"הקב"ה אומר להם לישראל, מה דאזיל
12 אזל, מן הכא ולהלן נחיל חושבנא", "ראשון לחשבון כו" על כל השנה כולה.
- 13 וכיון שבחג הסוכות היא התחלת העבודה – נותנים מיד את הכלל של כל העבודה במצוות המיוחדות
14 של חג הסוכות, כדלקמן.
- 15 ל. המצוה הראשונה והעיקרית של חג הסוכות היא מצות סוכה, שקודמת גם למצות נטילת ד'
16 מינים¹⁸⁹, ולא עוד אלא שגם בנוגע לנטילת ד' מינים יש להדר שתהי' בסוכה דוקא¹⁹⁰.
- 17 ובמצות סוכה יש ענין מיוחד – שקיומה הוא באופן שהאדם כולו (ראשו ורובו¹⁹¹, שחשיב ככולו)
18 נכנס בתוך הסוכה, ראשו גופו ורגליו, יחד עם הלבושים, כולל גם לבושי הרגל¹⁹².
- 19 וענין זה הוא "כלל" בנוגע לכללות העבודה – שקיום כל מצוה, גם מצוה ששייכת לאבר פרטי או
20 לאברים אחדים בלבד, צריך להיות באופן שכל מציאותו של היהודי שמקיים את המצוה – לא רק כח
21 המעשה, אלא גם המדות והשכל כו' – היא בתוך המצוה!
- 22 הן אמת ש"המעשה הוא העיקר"⁶⁵, וגם אם המעשה הוא ללא כוונות כו' ה"ה יוצא י"ח⁶⁶, אבל
23 אעפ"כ, אין זה מגיע למעלת קיום המצוה כשהמעשה חדור בכל כחות הנפש, שכל ומדות, החל מהענין
24 דאהבת ה', כמ"ש בהתחלת ק"ש: "ואהבת את ה' אלקיך גו"¹⁹³, שעז"נ¹⁹⁴ "לית פולחנא כפולחנא
25 דרחימותא", שאז משתדל לעשות המצוה בהידור ובשלימות (משא"כ מצד יראה בלבד, ועאכו"כ יראת
26 העונש, שיכול להיות באופן שרוצה רק לצאת י"ח, להיפטר כו').
- 27 וכשם שבמצות סוכה מודגש קיום המצוה ע"י כל מציאותו של האדם בכל פרטיו, כמו"כ מודגשת
28 בה גם השלימות דכלל ישראל – כמארז"ל¹⁹⁵ "שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת".
- 29 לא. וענין זה מודגש עוד יותר במצות נטילת ד' מינים:
- 30 במצות נטילת ד' מינים נאמר¹⁸⁸ "ולקחתם לכם", והיינו, שאע"פ שהלקיחה היא ביד, הרי זה באופן
31 שלוקח בכל מציאותו, החל מכח המעשה של כל הגוף. ועאכו"כ כשהלקיחה היא באופן של נענועים –

מנחם שם ע' 58. וש"נ.

191) ראה סוכה ג, א.

192) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד סט"ו (תורת מנחם

– התוועדויות ח"ע ע' 129). וש"נ.

193) ואתחנן ו, ה.

194) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג.

195) סוכה כז, ב.

184) ר"פ נציבים.

185) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

186) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

187) ויק"ר פ"ל, ז. תנחומא אמור כב.

188) אמור כג, מ.

189) ראה שיחת ליל שמח"ת תשל"ב ס"ד (תורת מנחם –

התוועדויות חס"ו ע' 86). וש"נ.

190) סידור אדה"ז "דיני הלולב" (לפני הלל). וראה גם תורת

1 הן בעת נטילת הלולב (אע"פ שגם ע"י לקיחה בעלמא יוצאים י"ח¹⁹⁶), והן באמירת הלל ב"הודו"
2 וב"אנא", כפי שרואים בחוש שבעת הנענועים מתנענע כל הגוף.

3 וכשם שנטילת ד' מינים היא ע"י האדם כולו בכל פרטיו, מודגשת בזה גם השלימות של כלל ישראל
4 – שהרי ד' המינים מורים על ד' הסוגים שבבנ"י, החל מאלו שהם בדוגמת פרי עץ הדר, שיש בו הן
5 טעם והן ריח, ועד לאלו שהם בדוגמת הערבה שאין בה לא טעם ולא ריח, ואעפ"כ מתאחדים כולם
6 לאגודה אחת¹⁹⁷.

7 ומעלה יתירה באחדות של כלל ישראל שבנטילת ד' מינים לגבי האחדות שבמצות סוכה – כי, הענין
8 "שכל ישראל ראוים לישיב בסוכה אחת" הוא באופן שמלכתחילה לא ניכרים חילוקי הדרגות שבבנ"י
9 [וכידוע שיש ענינים שבהם לא ניכר החילוק שבין "ראשיכם שבטיכם" ל"חוטב עציך" ו"שואב מימך",
10 כמו ענין המס"ע והקב"ע שאצל כל בנ"י בשוה], משא"כ בד' מינים ניכרים חילוקי הדרגות שביניהם,
11 ואעפ"כ מתאחדים כולם ביחד¹⁹⁸.

12 וע"ד החילוק שבין יחיד לאחד¹⁹⁹ – כידוע בענין "שמע ישראל גו' הוי' אחד"²⁰⁰, "אחד" דייקא, ולא
13 "יחיד", אף שענין האחדות מודגש ב"יחיד" יותר מאשר ב"אחד", שהרי כשאומרים "אחד", יש גם
14 "שני", כמו "יום אחד" ו"יום שני"²⁰¹, משא"כ כשאומרים "יחיד", כמו "בנך יחידך"¹⁶⁰, ואעפ"כ, בתור
15 הקדמה ל"ואהבת גו' אומרים "הוי' אחד" דוקא – כיון שהתכלית היא שענין האחדות יהי' באופן שגם
16 בז' הרקיעים והארץ (ח') וד' רוחות העולם יומשך אלופו של עולם²⁰²; ועד"ז בנדו"ד, שצריכים להמשיך
17 האחדות גם במעמד ומצב שניכרים חילוקי הדרגות שבבנ"י, ודוקא אחדות זו מביאה לידי שמחה –
18 "ושמחתם לפני ה' אלקיכם"¹⁸⁸.

19 לב. ובהמשך לעבודה הנ"ל בחג הסוכות, הן במצות סוכה והן במצות נטילת ד' מינים – הנה "ביום
20 השמיני עצרת תהי' לכם", עצרת מלשון קליטה¹⁸¹, ובאופן ד"לכם", הן בנוגע לכלל ישראל, והן בנוגע
21 לכל אחד מישראל, כנ"ל בארוכה.

22 והכוונה בזה – שענין האחדות יהי' לא רק בשעה שבנ"י נמצאים במעמד ומצב ד"יראה כל זכורך
23 את פני האדון ה'"²⁰³, אלא שגם ההליכה בעבודה במשך כל השנה כולה תהי' באופן ד"כולנו כאחד"²⁰⁴.

24 ועי"ז יומשך הענין ד"ברכנו אבינו .. באור פניך"²⁰⁴, ו"באור פני מלך – חיים"²⁰⁵, שנמשך ענין
25 החיים כו', ותהי' שנה טובה ומבורכת, הן בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות עד לענין ד"בכל דרכיך
26 דעהו"²², והן בנוגע לבני חיי ומזוני ריחי כפשוטו.

27 * * *

28 לג. דובר כמ"פ אודות תורת הבעש"ט²⁰⁶ שמכל דבר שבעולם יש הוראה בעבודת ה', ועאכו"כ בענין
29 הקשור עם קביעות הזמנים והמועדים, שצ"ל בזה גם הוראה בעבודה בפועל, ובדוגמת הלשון הרגיל:
30 "למאי נפק"מ" או "מאי בינייהו". ועד"ז גם בנוגע לענין המיוחד שבשנה זו – שנת הקהל.

31 [ולהעיר, שאע"פ שקיום מצות הקהל הוא במוצאי יו"ט ראשון של חג הסוכות²⁰⁷, הרי זה שייך גם

(203) תשא לד, כג.
(204) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא
פל"ב.
(205) משלי טז, טו.
(206) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק
ב"היום יום" ט אייר).
(207) סוטה מא, א (במשנה). רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג.

(196) ראה שם מב, רע"א.
(197) ראה ויק"ר פ"ל, יב.
(198) ראה לקו"ש ח"ט ס"ע 354 ואילך. ועוד.
(199) ראה תו"א וארא נה, ב. ובכ"מ.
(200) ואתחנן ו, ד.
(201) פרשתנו א, ה-ח.
(202) ראה לקו"ש ח"א ע' 11. וש"נ.

1 לשמע"צ (ושמח"ת), שבו היא הקליטה של כל עניני חג הסוכות, כולל גם הענין דהקהל. ובפרט ע"פ
2 הדעה²⁰⁸ שאם לא נערך המעמד דהקהל במוצאי יו"ט ראשון, יש לערוך זאת בשמיני עצרת].

3 ואף שקיום מצות הקהל בפועל תלוי אמנם בכך שיש מלך בישראל, שמקהיל את כל העם בעזרה
4 שבביהמ"ק כו'²⁰⁹, אבל אעפ"כ, התוכן הפנימי שבזה ברוחניות הענינים ישנו גם בזמן הזה, וכמו בנוגע
5 לכללות הענין של ביהמ"ק, שבכל מקום ובכל זמן ישנו אצל כל אחד מישראל ביהמ"ק הרוחני שהוא
6 בדוגמת המשכן וביהמ"ק הגשמי²¹⁰.

7 לד. והענין בזה:

8 כתיב²¹¹ "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה וגו' הקהל את העם וגו'", והיינו, שהענין דהקהל
9 הוצרך להיות לאחר שנת השמיטה, שהיתה שנת מנוחה – לאחר שש השנים שבהם עסקו בעבודת
10 האדמה – שהוקדשה להתעסקות והעמקה בלימוד התורה באופן נעלה יותר מאשר במשך שש השנים
11 שלפנ"ז²¹², שגם בהם קבעו עתים ללימוד התורה, אבל אין זה בדומה לזמן שבו משוחררים מעבודת
12 האדמה, ויכולים להקדיש את כל הזמן ללימוד התורה ועניני אלקות.

13 אמנם, אע"פ שהסדר הוא שתחילה צ"ל ההתעסקות בעבודת האדמה במשך שש שנים, ורק לאח"ז
14 באה שנת השמיטה – נאמר בכתוב²¹³ "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה' (ואח"כ נאמר)
15 שש שנים תזרע שדך וגו'".

16 ומבואר בזה (כנ"ל במאמר²¹⁴), שהכניסה לארץ צריכה להיות מתוך ידיעה שהארץ שייכת לה', ותכלית
17 המכוון הוא "ושבתה הארץ שבת לה'", אלא כיון שרצונו של הקב"ה שתהי' ההנהגה בדרך הטבע, באופן
18 ש"מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת²¹⁵, לכן, "שש שנים תזרע שדך וגו'", אבל, מיד בתחילת השנה
19 הראשונה יודע וזוכר ומשנן שהתכלית היא "ושבתה הארץ שבת לה'", ולכן, גם במשך שש השנים שבהם
20 עוסק בחרישה וזריעה כו', ה"ה קובע עתים לתורה וכו',

21 – ועי"ז מצליח גם בהתעסקותו בעבודת האדמה וכיו"ב בכל עניני הפרנסה, באופן ש"יברכך ה'",
22 "שיתברכו נכסיך", "וישמרך", "שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממונך", והיינו, שאין זה כמתנת בשר
23 ודם "שהנותן מתנה .. אינו יכול לשמרו מכל אדם .. אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר²¹⁶ –

24 ולאח"ז בא לדרגא נעלית יותר – "ובשנה השביעית שבת שבתון יהי' לארץ שבת לה' שדך לא תזרע
25 וגו'²¹⁷, כך, שיכול לעסוק בלימוד התורה באופן ש"תורתו אומנתו"²¹⁸, ללא דאגות הפרנסה, כיון
26 שהקב"ה אומר "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית גו' לשלש השנים"²¹⁹.

27 ובהמשך לזה – "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה .. בבוא כל ישראל .. תקרא את התורה
28 הזאת (המלך הי' קורא כו'²²⁰) נגד כל ישראל באזניהם הקהל את העם האנשים והנשים והטף .. למען
29 ישמעו ולמען ילמדו .. ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת"²¹¹, עד להקהל הבא – בעוד שבע
30 שנים – שיהי' באופן נעלה יותר, כהציווי "מעלין בקודש"²²¹.

31 לה. ובכן: נוסף על הענין בנגלה שידובר לקמן (סמ"ב) בתור השתתפות בכינוס תורה שיערך מחר,
32 יש להתעכב על ההוראה החדשה שלמדים מהענין דהקהל בעבודה הרוחנית – באופן שאינה מוגבלת

208 ראה אנציק' תלמודית (כרך י) ערך הקהל ס"ג (ע' תמו ואילך). וש"נ.

215 ע"ז ג, סע"א.

216 נשא ו, כד ובפרש"י.

217 בהר שם, ד.

218 שבת יא, א.

219 בהר שם, כא.

220 פרש"י עה"פ.

221 ברכות כח, א. וש"נ.

209 ראה אנציק' שם ס"א (ע' תמו ואילך). וש"נ.

210 ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"ד ע' 55.

211 וילך לא, יו"ד-יב.

212 ראה ספורנו בהר כד, ב"ד.

213 שם, ב"ג.

214 פ"ד (תורת מנחם – התוועדיות חע"ד ס"ע 157

1 בזמן, ואין צורך להמתין שבע שנים כו' – שיש ענינים שצריכים להיות באופן ד"הקהל את העם האנשים
2 והנשים והטף".

3 ובהקדמה – שבאים עתה משמח"ת שבו האנשים שמחים ורוקדים עם התורה, ואילו אצל הנשים
4 שנמצאות לחוד בעזרת-נשים הרי זה באופן דמהיכי תיתי; ועד"ו כמה ענינים שהזמן גרמא שבהם
5 נתחייבו רק אנשים, ולא נשים; אבל הענין דהקהל (עם היותו מ"ע שהזמן גרמא) הוא בשוה אצל אנשים
6 ונשים (ולא כמו מצות ראי', שאע"פ שיש גזירה שוה שהקישוה תורה מצות ראי' והקהל זו לזו, מ"מ,
7 אין חיוב ראי' על נשים²²²).

8 ישנו אמנם החילוק ש"האנשים ללמוד (ומובן שבזה גופא יש חילוק בין חכמים גדולים וכו'), והנשים
9 לשמוע, והטף .. לתת שכר למביאייהם²²³, אבל חילוק זה הוא לאחרי שישנו כבר הענין ד"הקהל",
10 ואילו הענין ד"הקהל" עצמו הוא בשוה ובאותו "שטורעם" אצל כולם, אנשים ונשים וגם טף – לא רק
11 קטנים שהגיעו לחינוך (בני ה' ו'), אלא אפילו קטני קטנים, בני שנתיים או שנה ועד לתינוק שזה עתה
12 נולד²²⁴.

13 ומזה מובן גם בנוגע לתוכן הענין דהקהל בעבודת כל אחד מישראל:

14 כשם שבמעמד דהקהל הי' המלך קורא פרשיות מסויימות בתורה, וכולם היו "חייבין להכין לבם
15 ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני .. כאילו עתה נצטוה בה
16 ומפי הגבורה שומעה"¹⁰⁵ – כן הוא גם בנוגע לכל אחד מישראל, שבנוגע למשפחתו הרי הוא (ועכ"פ
17 עליו להיות) ה"מלך" (שהמלך הוא הכל²²⁵, וכולל את כל אנשי המדינה כו'), שעליו מוטלת השליחות
18 להביא את דבר ה' לכל בני משפחתו, כולל גם הקטנים ביותר, באופן שכאשר יגדלו יהיו במעמד ומצב
19 ש"שמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

20 ונקודת הדברים – שבשנת הקהל יש להרעיש על כך שכולם ידעו שהתורה היא המציאות של עם
21 ישראל, ובלשון הרס²²⁶: "אין אומתנו אומה אלא בתורתה", וענין זה צריך להיות בשוה אצל כל בני,
22 האנשים והנשים והטף, ולהסביר לכל אחד ואחת, אשר, מבלי הבט על מעמדם ומצבם הרי הם חלק
23 מעם ישראל, וכל אחד ואחת, אפילו תינוק קטן ("א פיצל קינד") הוא בן אברהם יצחק ויעקב, בת שרה
24 רבקה רחל ולא, ולכן צריך לעשות הכל כדי להביאם למעמד ומצב ש"שמרו לעשות את כל דברי התורה
25 הזאת".

26 לו. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע לגודל החשיבות שבהתעסקות עם הטף:

27 לכאורה אינו מובן: מהי התועלת שבגללה הוצרכו לטרוח ולטלטל את הטף, עוללים ויונקים, כדי
28 להביאם למעמד דהקהל – זהו דבר פראי ("א ווילדע זאך")? ...!

29 והגע עצמך: כשהביאו לעזרה עוללים ויונקים, בודאי בלבלו והפריעו לקריאת ושמיעת פרשיות
30 התורה מפי המלך; לא הניחו למלך להוציא תיבה אחת מהפה... וגם לא הניחו להורים לשמוע, כיון
31 שכל תינוק וכל ילד דרש תשומת לב וכו'.

32 ואעפ"כ מצוה התורה להביא למעמד דהקהל לא רק אנשים ונשים וקטנים שכבר הגיעו לחינוך, אלא
33 גם טף, אפילו תינוק קטן שזה עתה נולד!

34 ומזה מוכח שאין זה ענין של חינוך (בלבד), אלא ההדגשה היא על עצם חשיבות הבאת הטף לעזרה,
35 באופן שבהיותו טף קולטת אזנו דברי תורה.

222 רמב"ם הל' חגיגה רפ"ב. וראה אנציק' שם ס"ב (ע') תשרי שנה זו בהערה (אג"ק חכ"ט ע' ז). לקו"ש דלקמן בפנים
תמו). וש"נ. סמ"ב.

223 חגיגה ג, סע"א. הובא בפרש"י עה"פ. 225 ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו. פרש"י חוקת כא, כא.

224 ראה אנציק' שם (ע' תמה). וש"נ. וראה גם מכתב ו' 226 בספרו אמנות ודעות מ"ג פ"ז.

1 וע"ד המסופר במדרשי חז"ל²²⁷ אודות רבי יהושע בן חנני, שאמו הביאה אותו בעריסתו לבית המדרש
2 כדי שאזניו ישמעו דברי תורה, ועי"ז גדל להיות במעלת ריב"ח!

3 ועל זה אמרו²²⁸ "אשרי יולדתו" – שאין זה רק סיפור דברים אודות מעלת אמו של ריב"ח, אלא
4 הוראה בתורה, והיינו, שלאחרי פתיחת הדרך ע"י אמו של ריב"ח, הרי זה נעשה הוראה לכל האמהות
5 בישראל.

6 לז. וענין זה נוגע במיוחד לנשים בישראל:

7 תפקידה של אשה בישראל – להבטיח שיהי' "זרע ברך ה'", ולא רק בבית, אלא באופן שגם בחוץ
8 הנה "כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'"²²⁹, והיינו, ע"י החינוך הראוי, אשר, היסוד לזה הוא בזמן
9 שהתינוק צריך לאמו [ולהעיר, שאצל בעלי-חיים יש מינים שהאב מטפל בוולדות, אבל אצל מין המדובר
10 הסדר הוא שעד גיל ה' ו' זקוק התינוק לאמו דוקא²³⁰], ועל"י להתמסר לגמרי לגידולו וחינוכו באופן
11 הראוי.

12 וכפי שלמדים מהנהגת חנה²³¹ – כמסופר בהפטרה דר"ה²³² שחנה ויתרה על ההליכה לשילה, "כי
13 אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאותיו ונראה את פני ה' וישב שם עד עולם", והיינו, שהמעמד ומצב
14 ד"וישב שם עד עולם" תלוי בכך שבילדותו מתמסרת אמו לחינוכו; וככל סיפורי התורה – ובפרט סיפור
15 בנוגע לחנה שמהנהגתה למדים "כמה הלכתא גברותא"²³³, אפילו מפרט קטן, ועאכו"כ מענין עיקרי
16 כזה – הרי זו הוראה שנוגעת לכל נשי ישראל, עד כמה עליהן להתמסר לגידול וחינוך הילדים.

17 ויש להעיר על כך, שלדאבוננו, הנה דוקא במדינה זו נעשית ההנהגה אצל כו"כ נשים להזניח את
18 גידול וחינוך הילדים – להשאיר אותם אצל "בייבי-סיטער" וכיו"ב, ולכל היותר מסתפקים בכך שמכינים
19 להם דבר מאכל ומשקה ושולחים אותם לבית-ספר פרטי, "חדר" וכו' – כדי שיוכלו לעסוק בענינים
20 אחרים, כמו עסקנות ציבורית, לרוץ להשתתף באסיפות ולשאת נאומים וכו'²³⁴, ושוכחות שתפקידן
21 העיקרי הוא להתמסר לגידול וחינוך הילדים, וכאמור, "עד יגמל הנער". ונראה את פני ה' וישב שם
22 עד עולם".

23 ואח"כ מתפלאים על כך שגדל ילד ש"אומר²³⁵ לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו
24 לא ידע"!!!

25 איך הגיע עם קדוש וטהור למעמד ומצב של קשיים חמורים עם הדור הצעיר כפי שקורה בדור זה?!
26 – ואף שתמיד אמרו שבדור הקודם הי' מעמד ומצב טוב יותר, "פרימער וכו'", אבל לאחרונה הורע
27 המצב באופן שבאין ערוך!!!

28 (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:) בשמח"ת אפשר לדבר על זה, כידוע הפתגם⁹⁹: "שמחת תורה
29 שאדט ניט".

30 ויש להוסיף ולהעיר, שגם כשמדובר אודות אשה שסיימה לגדל ולחנך את ילדי', והיא כבר מזמן
31 סבתא... יכולה וצריכה גם היא לעסוק בלהט ("קאָכן זיך") בחינוך הנכדים, ועי"ז תפעל עליהם יותר
32 ממה שיקראו בספרים וישמעו מחבריהם כו'.

33 לת. ויה"ר שההוראה הנ"ל תומשך על כל השנה כולה, להסביר לכל אשה בישראל גודל האחזרות
34 והזכות שיש לה בחינוך הילדים, להבטיח ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'".

(232) שמואל-א א, כב.

(233) ברכות לא, סע"א.

(234) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר גם אודות נשים

שמתערבות בעניני הנהגת בית הכנסת, ודורשות שיתנו להן

"עליות" וכו' (ראה גם תורת מנחם שם ע' 44).

(235) ברכה לג, ט.

(227) ירושלמי יבמות פ"א ה"ו.

(228) אבות פ"ב מ"ט.

(229) ישעי' סא, ט.

(230) ראה עירובין פב, א"ב.

(231) ראה גם שיחת וא"ו תשרי ס"ט ואילך (תורת מנחם –

התוועדויות חע"ד ע' 41 ואילך).

1 ובזכותן של נשי ישראל "יכלו כל הנשמות שבגוף" ויבוא "בן דוד" 236 – מלך המשיח, שיהי ה"שליח
 2 .. להשמיע דברי האל" 105 בקריאת פרשיות התורה במעמד דהקהל, לאחר ש"יבנה מקדש במקומו
 3 ויקבץ נדחי ישראל" (כפי שמדייק הרמב"ם 178 בסדר זה דוקא 237).

4 ונזכה ללמוד תורה מפיו של משיח, ועד לקיום היעוד 238 "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

* * *

6 לט. מיד לאחר שמימיים את התורה בשמח"ת, מתחילים לקרוא פרשת בראשית, כנוסח ה"רשות
 7 לחתן בראשית": "מתכיפין התחלה להשלמה", ומהטעמים בזה, לפי שנעוץ סופן בתחלתן ותחלתן
 8 בסופן 239 (יש בזה כמה ענינים, אבל לכל לראש – אין ענין יוצא מידי פשוטו). ובהדגשה יתירה
 9 בקביעות שנה זו, שמיד ב"אסרו חג" של שמח"ת קורין פרשת בראשית כולה.

10 ויש לבאר הקשר בין שמח"ת עם פרשת בראשית שבה מדובר אודות בריאת שמים וארץ – דלכאורה,
 11 ה"יו"ט דשמח"ת קשור עם לימוד והבנת התורה, ומה שייך ענין זה לבריאת שמים וארץ?

12 ונקודת הביאור בזה – שאע"פ שבריאת שמים וארץ היתה ע"י עשרה מאמרות 240, ואילו מתן תורה
 13 שהי' לאחר כ"ו דורות 109 קשור עם עשרת הדברות, הרי ידוע שעשרת המאמרות ועשרת הדברות מכוונים
 14 זה כנגד זה 241, וע"י עשה"ד (תורה) נעשה קיום ותוקף בעשרת המאמרות (עולם), כמובן מדברי הגמרא 242
 15 בפירוש הכתוב 243 "ארץ יראה ושקטה", "בתחילה יראה ולבסוף שקטה" .. דאמר ריש לקיש מאי דכתיב 244
 16 ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה (הששי, משמע הששי המיוחד במקום אחר) למה לי, מלמד
 17 שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו כו"
 18 (והיינו, שויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי, והוא ששי בסיון, שנתנה בו תורה).

19 מ. ובפרטיות יותר:

20 אמרו רז"ל 245 "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו". ומזה מובן, שכאשר יהודי מסיים את
 21 כל התורה בשמח"ת, וחוזר ומתחיל עוה"פ מחדש מהתחלת התורה וקורא "בראשית ברא אלקים את
 22 השמים ואת הארץ", ועד לסיום הקריאה בשמח"ת: "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" 246,
 23 ומזה באים ליום השבת: "ויכולו השמים והארץ וגו'" עד "אשר ברא אלקים לעשות" 247, "לתקן" 248
 24 (שע"ז "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" 249) – אזי גם הקב"ה קורא פסוקים אלו, וכיון שדיבורו
 25 של הקב"ה חשיב מעשה 250, "כי הוא אמר ויהי" 251, אזי נעשים "שמים חדשים וארץ חדשה" 252.

26 ונמצא, שע"ז שיהודי מתקשר עם התורה, אזי נעשה בעה"ב על העולם, כמארו"ל 253 על הפסוק 254
 27 "לא-ל גומר עלי", שע"י פס"ד בתורה נעשה שינוי בעולם – "בתולי' חוזרין", ועד שיש בכחו לבנות
 28 "שמים חדשים וארץ חדשה".

29 ולא עוד אלא שהתכלית של התורה היא לפעול בעולם דוקא:

(245) תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(246) שם, לא.

(247) שם ב, א"ג.

(248) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י.

(249) שבת קיט, ריש ע"ב.

(250) ראה שבת שם. ב"ר פ"ג, ב. פמ"ד, כב.

(251) תהלים לג, ט.

(252) ישע"י סה, יז.

(253) ירושלמי כתובות פ"ב ה"א. וש"נ.

(254) תהלים נו, ג.

(236) יבמות סב, סע"א. וש"נ.

(237) ראה לקו"ש ח"ה ע' 149 בהערה. וראה גם תורת מנחם

שם ע' 111. ע' 114. וש"נ.

(238) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(239) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(240) אבות רפ"ה.

(241) ראה זח"ג יא, ב.

(242) שבת פח, א (ובפרש"י).

(243) תהלים עו, ט.

(244) פרשתנו א, לא.

- 1 ויובן ע"פ המבואר בסוגיא דמ"ת²⁵⁵ "בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה,
 2 רבוננו של עולם, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן, לקבל תורה בא, אמרו לפניו, חמורה גנוזה שגנוזה
 3 לך .. אתה מבקש ליתנה לבשר ודם .. תנה הודך על השמים²⁵⁶, אמר לו הקב"ה למשה, החזיר להן
 4 תשובה .. אמר להן למצרים ירדתם .. יצר הרע יש ביניכם וכו'", והיינו, שהתכלית של התורה היא
 5 לפעול דוקא בעולם שבו ישנו הענין של ירידה למצרים ויצה"ר וכו'.
- 6 וזהו גם מה ש"אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה"²⁵⁷ – דלכאורה אינו מובן מהו הצורך
 7 שדוקא משה ישיב להם – שגם המענה על טענת המלאכים צריך לבוא מ"ילוד אשה" דוקא, כיון שהתורה
 8 "לא בשמים היא"²⁵⁸, אלא בארץ דוקא, שעל זה אמרו רז"ל²⁵⁹ "למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות
 9 רצון קונה" – "רצתה" דייקא, שמזה מוכח שעדיין לא עשתה זאת, וצריך לפעול בה "לעשות רצון קונה".
 10 ולכן, תכלית השלימות של התורה וישראל – שזוהי תכלית הבריאה, שזהו"ע דבראשית, ב' ראשית,
 11 בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית²⁶⁰ – היא (לא כ"כ בלימוד סוגיא בתורה,
 12 כמו) בהנהגה בעניני הרשות באופן ש"בכל דרכיך דעהו"²², שעל זה אמרו רז"ל²⁶¹ שזוהי "פרשה קטנה
 13 שכמה גופי תורה תלויין בה", ובלשון הרמב"ם בהל' דעות²⁶²: "החכם .. צריך שיהי' ניכר במעשיו
 14 במאכלו ובמשקלו וכו'"; ועד"ו בנוגע לתורה ש"היא חכמתכם ובינתכם"⁷², שענין זה ניכר בעיקר בעניני
 15 הרשות.
- 16 ויש להוסיף בנוגע לפעולת התורה בעולם, שיש בזה עליו גם לגבי פעולת התפלה – כפי שמצינו
 17 ב' אופני פעולה הנ"ל בש"ס ובזהר – שבנוגע לתפלה איתא בגמרא²⁶³ ש"שלחו לחוני המעגל התפלל
 18 וירדו גשמים, התפלל ולא ירדו גשמים, עג עוגה ועמד בתוכה וכו' התחילו גשמים מנטפין וכו'", ורק
 19 בסופו של דבר "ירדו כתיקנן"; ואילו בנוגע לתורה איתא בזהר²⁶⁴ שכאשר "איצטרך עלמא למיטרא"
 20 אמר ר"ש תורה על הפסוק²⁶⁵ "הנה מה טוב ומה נעים וגו'", ומיד ירדו גשמים כו'.
- 21 ושני סיפורים הנ"ל מהווים הוראה בנוגע לאופן ההנהגה במצב דומה, לאחרי שהיתה בזה
 22 ה"פתיחה"⁹³ ע"י גדולי ישראל בזמנם.
- 23 מא. וע"פ מ"ש²⁶⁶ "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", ובפרט בנוגע לתורה, שעלי' נאמר²⁶⁷ "כי
 24 מציון תצא תורה וגו'" – הנה לכל לראש צריכה להיות פעולת התורה בנוגע לארץ ישראל:
 25 ובהקדים – שבנוגע ל"הקהל" הסדר הוא שלאחרי שהמלך קורא פרשיות התורה, "מוסיף שבע ברכות
 26 ואלו הן .. שביעית מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול, וחותרם בה הושע ה' את עמך ישראל שעמך
 27 צריכיך להושע כו'"²⁶⁸.
- 28 ואם צריך לעזור לכל אחד מישראל בכל מקום שהוא – עאכו"כ שצריך לעזור לרבים מישראל, ובארץ
 29 ישראל, ובפרט כשנמצאים במעמד ומצב ד"נכרים שצרו על עיירות ישראל"²⁶⁹ (כלשון רבינו הזקן²⁷⁰).
- 30 ובכן: בעמדנו במעמד ומצב של "הקהל", שמתאספים עשרה מישראל, שעז"נ²⁷¹ "ונקדשתי בתוך בני
 31 ישראל", ועאכו"כ כמה פעמים עשרה,

(263) תענית כג, א. וראה גם יט, א.

(264) ח"ג נט, ריש ע"ב.

(265) תהלים קלג, א.

(266) שם קלז, ו.

(267) ישע"י ב, ג.

(268) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ד.

(269) כנראה בהמשך למלחמת יום הכיפורים (המו"ק).

(270) שו"ע או"ח ססכ"ט ס"ו. וש"נ.

(271) אמור כב, לב. וראה ברכות כא, ב. וש"נ.

(255) שבת פח, ב ואילך.

(256) שם ת, ב.

(257) ראה גם סה"מ תש"ו ע' 108. תורת מנחם – התוועדויות

ח"ח ס"ע 225 ואילך.

(258) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

(259) ב"ר פ"ה, ח.

(260) פרש"י ורמב"ן ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(261) ברכות סג, א.

(262) רפ"ה.

1 ובזמן של שמחה [בבואנו מסיום וחותם "זמן שמחתנו"²⁷², שבו ישנה השלימות ד"באספך מגרנך
2 ומיקבך"²⁷³, שלכן נאמר בתורה ג"פ שמחה²⁷⁴, וב"זמן שמחתנו" גופא – שמחת תורה, עלי' נאמר²⁷⁵
3 "פיקודי ה' ישרים משמחי לב"] שפורצת גדר²⁷⁶,

4 הנה יה"ר שיקויים היעוד²⁷⁷ "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד", ועד "ואולך אתכם קוממיות",
5 "בקומה זקופה"²⁷⁸, לעמוד בתוקף שלא לשמוע בקול הגויים בענין שיכול להזיק ח"ו לבנ"י, וזו תהי
6 הכנה קרובה לביאת משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

8 מב. הביאור בענין מצות הקהל – החידוש בדברי הגמרא²²³ "אם אנשים באים ללמוד נשים באות
9 לשמוע וכו'" (דלכאורה מפורש בקרא¹⁰² "למען ישמעו ולמען ילמדו"), שאע"פ שהמצוה היא על היחיד
10 (המלך²⁷⁹) שצריך להקהיל²⁸⁰ את העם²⁸¹, מ"מ, מצד זה נעשה גם חיוב גברא על האנשים והנשים לקיים
11 המצוה (של המקהיל)²⁸², ע"ד שגם האשה שאינה מצווה על פו"ר יש לה מצוה מפני שמסייעת לבעל,
12 וע"ד שיש מצוה על ישראל להתברך מהכהנים – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²⁸³ בלקו"ש
13 חי"ט ע' 363 ואילך.

14 (ואח"כ אמר:) מסתמא ידברו ב"כינוס תורה" על הענין ד"הקהל".

15 ויה"ר שבקרוב ממש נבוא לקיים מצות הקהל בפועל – שלאחרי שתהי' קיום מצות שמיטה מן התורה,
16 הנה "מקץ שבע שנים כמועד שנת השמיטה בחג הסוכות"²¹¹ יקיים מלך המשיח מצות הקהל, ועד אז
17 – ועאכו"כ אז – יקויים מ"ש¹⁰² "למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרנו לעשות את כל דברי התורה
18 הזאת".

* * *

20 מג. כרגיל בהתוועדות זו (בסיום כללות העבודה דחודש תשרי החל מר"ה) להזכיר אודות "קרן
21 השנה"²⁸⁴ – לנדב ל"קופה" סכום שמתאים למספר ימי השנה, כולל שבתות וימים טובים, שממנה נותנים
22 לצדקה בכל יום ויום (כולל גם בשבת ויו"ט, באופן המותר) עבור כל אלו שתרמו לקופה זו.

23 ויה"ר שתהי' זו האתערותא דלתתא שתמשיך את האתערותא דלעילא באופן של "מדה כנגד מדה"²⁸⁵
24 – נתינת הצדקה "שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד"²⁸⁶, בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

(280) כלשון הכתוב: "הקהל את העם", ולא "יקהל כל העם".
(281) ובהכרח לומר כן, כי, אם נאמר שהמצוה היא על העם,
נמצא, שיש חילוק בין "האנשים והנשים והטף", שבנוגע לאנשים
ונשים המצוה היא עליהם בעצמם, ואילו בנוגע לטף המצוה היא
על מביאיהם. ועכצ"ל, שהמצוה היא על המלך שצריך להקהיל
את העם, ואילו בנוגע לעם – אין חיוב, אלא מי שלא בא, הפסיד
ענין גדול כו'.

(282) ועפ"ז יש לתווך בין הדעות שזוהי מצוה על המלך או
שזוהי מצוה על כל אחד מישראל (הדעות בזה – ראה לקו"ש
שבפנים ע' 367) – שמצד החיוב על המלך נעשה גם חיוב על
כל אחד מישראל.

(283) בשילוב שיחות פורים תשכ"ז, שמחת בית השואבה
(הקהל) תשי"ג.

(284) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד סכ"ג (תורת מנחם
– התוועדויות ח"ע ע' 136). וש"נ.

(285) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(286) תניא אגה"ק ס"ז (קכה, א).

(272) בענין זה נזכר שיש מעלה מיוחדת בזמן שאין מקדשים
ע"פ הרא"י, שהקביעות ד"זמן שמחתנו" היא ע"פ החשבון שסידר
הלל הנשיא על כל הזמנים שלאח"ז עד ביאת גואל צדק (ראה גם
תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 145) – שבמשך זמן רב
לפנ"ז יודעים מלכתחילה אימתי יהי' "זמן שמחתנו".

(273) פ' ראה טז, יג.

(274) יל"ש אמור רמז תרנד (קרוב לתחלתו).

(275) תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א.

(276) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(277) בחוקותי כו, ו.

(278) שם, יג ובתו"כ ופרש"י.

(279) דובר גם אודות השקו"ט אם המצוה היא על המלך
דוקא או על גדול שבישראל (ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 189 הערה
20. וש"נ), וגם אודות הטעם שאין עושים (זכר ל)הקהל לאחרי
חורבן ביהמ"ק – דבשלמא אם זוהי מצוה המלך, אין זה שייך
בזמן הזה, אבל אם החיוב הוא על הגדול שבישראל וכו"ב, אינו
מובן מדוע אין עושים זאת בזמן הזה (ראה גם תורת מנחם –
התוועדויות חע"ד ע' 54 ואילך). וש"נ.

- 1 ו"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"²⁸⁷, באופן ש"מיד הן נגאלין"²⁸⁸, בקרוב ממש, "ושמחת עולם
 2 על ראשם"²⁸⁹.
- 3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' – ג"פ),
 4 והניגון "ניע זשוריצי כלֶאָפֶצִי".
- 5 לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה – חילק לכל הנאספים שיחיו בידו הק' מ"כוס של ברכה"].

(289) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(287) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.
 (288) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח מ"ח, תשי"ח
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה תשרי,

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כ"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

ובשאלתו בענין הדירה, בכלל ע"פ המבואר בכ"מ בעניני דירה מתחשבים ביותר בדעת
 בעלת הבית ומכמה טעמים, ולכן באם בדרכי נועם יוכל לפעול אצלה שתסכים על דירתם בה דרים
 עתה, ובפרט שמתאים לכתבו כבר דרים בה כשנתיים מה טוב. ובאם לא תסכים בשו"א על זה,
 יש לעשות כרצונה.

בקשר למצב בתם... תחיי והתפתחותה - שאינה משביעה רצון וכו'. בטח יודע שבשנים
 האחרונות המציאו כמה מיני טיפול חדשים בענינים כאלו. ולכן כדאי לשאול דעת רופא במקצוע
 זה, וביחוד ע"ד הטיפולים החדשים, באם מתאימים הם לנידון זה. ויה"ר שייעצו באופן הכי טוב
 לבתו תחיי בטוב הנראה והנגלה.

וכיון שחותם מכתבו אשר עובד כמורה מקצועי וכו', ז"א שיש לו השפעה על כו"כ מבני
 ישראל, הנה אף שאינו מפרט המקצוע בו מלמד, בכל זה רואים במוחש, שלמורה באיזה מקצוע
 שיהי יש לו השפעה מיוחדת על אלו השומעים לקחו - גם בעניני דת ומוסר. ותקותי שינצל אפשרות
 זו ככל יכלתו, ובמדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכ"פ ככה, ישולם לו ולזוגי תחיי
 בתוספת נחת מכל יו"ח שי', שבה גם בתם הנ"ל תחיי.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ.ב. בטח יודע משלשת השיעורים בחומש תהלים ותניא הידועים אשר כפי ששמענו כ"פ
 מכ"ק מו"ח אדמו"ר שוים הם לכל נפש. וסגולה לכו"כ ענינים, ועכ"פ ישמור עליהם מאן ולהבא.

לקוטי שיחות

פרשת בראשית

כך כ, ב

מתורגם ללשון הקודש

26 ודחוק ביותר לומר, שרש"י סובר כדעה³ שלפני
27 החטא לא היו חיות טורפות בעולם, ורק לאחר מכן
28 באמצעות החטא נשתנתה תכונתם – משום שחידוש
29 מפליא כל כך היה רש"י צריך לציין במקום כלשהו
30 בפירושו על התורה, או לפחות לרמוז זאת⁴.

31 הרא"ם מסביר שהמשמעות של "השוה" בין האדם
32 לחיות היא, שכשם ש"לא הותר לחיה לאכול .. את
33 האדם .. כך לא הותר לאדם .. להמית בריה לאכול
34 בשרה". אך דחוק ביותר להסביר שזוהי כוונת רש"י,
35 משום שאם כן "העיקר חסר מן הספר" – רש"י צריך
36 היה להזכיר את האיסור החל על החיות "לאכול .. את
37 האדם".

38 (ב) מצד שני, כשאלת ה"גור-אריה": לשם מה יש
39 צורך בהיקש – "השוה... למאכל" – כדי ללמוד שאדם
40 ואשתו היו אסורים באכילת בשר – הרי דבר זה מובן
41 מן הפסוק בפשוטו: נאמר בתורה "הנה נתתי לכם את
42 כל עשב... לכם יהיה לאכלה", הקדוש-ברוך-הוא הותר
43 אכילת ירק עשב⁵, וכלשון רש"י בסוף פירושו: "כירק
44 עשב שהותרת⁶ לאדם הראשון". כלומר, ירק עשב
45 התרתי, אך לא משהו אחר – בשר?⁷

46 (ג) והעיקר: מטרתו של פירוש רש"י על התורה היא
47 לפרש פשוטו של מקרא. מהו הקושי כאן בפשוטו של
48 מקרא, שרש"י בא ליישבו בפירושו "השוה להם
49 בהמות וחיות למאכל...?"

ב.

הדיוקים בניסוח דברי רש"י

50 כן יש מספר דיוקים בלשון רש"י:

א.

"השוה להם בהמות וחיות..."

1 לאחר שמספרת התורה אודות בריאתם של בעלי
2 החיים בארץ ואודות בריאת אדם ואשתו ביום הששי
3 למעשה בראשית, כולל דבריו של הקדוש-ברוך-הוא
4 אל אדם וחיה¹ "ויברך... פרו ורבו... ורדו בדגת
5 הים...", נאמרים בתורה שני פסוקים² בקשר למזונם
6 של האדם ושל בעלי החיים:

7 "ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זורע
8 זרע... לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ וכל עוף
9 השמים... את כל ירק עשב לאכלה".

10 רש"י מצטט בפירושו את סופו של הפסוק הראשון
11 ביחד עם תחילתו של השני – "לכם יהיה לאכלה ולכל
12 חית הארץ" – ומפרש: "השוה להם בהמות וחיות
13 למאכל, ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה
14 ולאכול בשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם".

15 בפשטות מובן, שהמילים "השוה להם בהמות
16 וחיות למאכל" באות ללמד שאסור היה לאדם ולאשתו
17 לאכול בשר. כפי שמפרש ה"גור-אריה": "מה בהמה
18 וחיה אינם אוכלים רק עשב, הכי נמי אדם – אכילתו
19 עשב וירק ולא מידי אחריתי".

20 אך לכאורה, קשה לפרש כך, כפי ששואל בעל
21 ה"לבוש":

22 (א) כיצד ניתן להסיק מהמילים "השוה להם בהמות
23 וחיות" את המסקנה שאסור לאדם לאכול בשר, כאשר
24 רואים במציאות שהרבה מאד "חיות" הן חיות טורפות
25 האוכלות בשר בהמה וכדומה?

בארץ שימצאו אכילתם" צע"ג, דמאי קמ"ל קרא. ובפרט שמלשון רש"י
"שהתרת" (דלקמן בפנים) מוכח שהוא ציווי ולא סיפור דברים.

(6) ובדפוס שני: "שנתתי".

(7) וראה גם ראב"ע כאן. וברא"ם כאן, שלפי גירסא אחת בגמרא (סנה'
נט, ב) זהו הלימוד לאסור אכילת בשר לאדם.

(1) פרשתנו א, כח.

(2) שם, כט"ל.

(3) ראה רמב"ן בחוקתי כו, ו. נח ט, ה. ועוד.

(4) ולהעיר מפרש"י פרשתנו ד, טו. נח ט, ה. ואכ"מ.

(5) ומ"ש הגוי"א לתרץ שיש הפרש בין אכילת תדיר לבשר תאוה הוא
לכאורה (ע"פ כמה מפרשים) דוחק. וכן מ"ש "עיקר קרא אתא שנותן ירק

31 המאוחרים יותר הותרה אכילת בשר. כי הפירוש,
32 ש"לא הרשה..." סותר למציאות שמכיר בן החמש,
33 בראותו ששוחטים בהמה ואוכלים את בשרה.

34 אך אין מובן:

35 (א) כדי להבהיר פרט זה, די לציין את הדין –
36 "וכשבאו בני נח התיר להם בשר כדלקמן" וכדומה.
37 מדוע חשוב לדעת כאן את המקור המדויק לדין זה
38 בפסוקים?

39 (ב) ואם רש"י מוצא לנכון לצטט את הפסוק, מסיבה
40 כלשהי¹⁰, הוא צריך היה לצטט את תחילת הפסוק:
41 "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה", שממנו
42 מובן שהקדוש־ברוך־הוא התיר לאכול בשר. מדוע
43 רש"י (א) משמיט את העיקר, את המילים "לכם יהיה
44 לאכלה", והוא רק רומז אליהן ב"וגו". (ב) מצד שני
45 הוא מוסיף ומרחיב "כירק עשב – שהתירתי לאדם
46 הראשון – נתתי לכם את כל".

ד.

כוונת רש"י היא לתרץ קשיים בפסוקים

47 ההסבר לכל זאת הוא:

48 בפירושו מתכוון רש"י להשיב על מספר שאלות
49 המתעוררות בפסוקים אלו:

50 (א) מהו המקום בכלל להודיע בסיפור על מעשה
51 בראשית, מה מותר ואפשרי לאנשים ולבעלי חיים
52 לאכול? לכאורה, מדובר כאן רק על ענין הבריאה
53 באופן כללי, ולא על צרכי הנבראים¹¹:

54 הברכות "פרו ורבו..." הן חלק ממעשה בראשית,
55 הן מבהירות כיצד יש לבריאה המשך וקיום עד היום
56 הזה: הברואים נבראו באופן שהם יהיו פרים ורבים.

57 כן מובן מדוע קשור הציווי "ורדו בדגת הים..."
58 למעשה בראשית, כי הוא מתאר את מעמדו של האדם
59 הנברא¹² – הבדלתו מיתר הנבראים, כנאמר "נעשה

1 (א) מדוע משתמש כאן רש"י בביטוי שאיננו נפוץ:
2 "ולא הרשה..." – שזהו סגנון של סיפור, ואינו בסגנונו
3 הרגיל "אבל בשר אסור", וכדומה?

4 (ב) רש"י מוסיף ומדייק שהאיסור המוטל על אדם
5 ואשתו הוא "להמית בריה ולאכול בשר", ואינו אומר
6 בקצרה ובאופן סתמי: "ולא הרשה לאדם ולאשתו
7 לאכול בשר". מכך מובן, לכאורה, ש"אכילת בשר" של
8 בעל חיים שמת מאליו מותרת⁸ – מהו ההכרח לכך
9 לפי פשוטו של מקרא?

10 (ג) מדוע צריך רש"י לחזור שנית ובהרחבה – "אך
11 כל ירק עשב יאכלו יחד כולם"? לאחר שרש"י כבר
12 דיבר לפני כן על איסור אכילת בשר, ובמיוחד כאשר
13 בפסוק נאמר במפורש ש"ירק עשב" הוא "לאכלה" הן
14 לאדם והן לחית הארץ – מה מוסיף הפירוש הנ"ל?

ג.

וכשבאו בני נח התיר להם בשר

15 לאחר מכן ממשיך רש"י ואומר: "וכשבאו בני נח
16 התיר להם בשר שנאמר:⁹ כל רמש אשר הוא חי וגו'
17 כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון התירתי לכם את
18 כל".

19 הסיבה לכך שרש"י צריך להדגיש מיד בפרשתנו
20 שבני נח הותרו באכילת בשר היא מובנת: כאמור
21 מספר פעמים, אמנם, רש"י אינו מתרץ בפירושו קושי
22 שיתעורר בלימוד פסוק מאוחר יותר בתורה שבכתב,
23 ועל־אחת־כמה־וכמה אין הוא מתרץ ענין שיילמד
24 בתורה שבעל־פה, ואף יותר מכך: מאחר שפירוש
25 רש"י על התורה הוא לפי פשוטו של מקרא אין כלל
26 הכרח שהוא יתואם למסקנת הענין להלכה. אך בכל
27 זאת כאשר רש"י מפרש פסוק עבור בן החמש למקרא,
28 הוא חייב להתחשב במציאות הנראית לעיניו של בן
29 החמש למקרא.

30 לפיכך צריך רש"י להבהיר מיד, שבדורות

(8) וכמפורש ברא"ם ועוד. וראה גם פרש"י ד"ה למישרי בשר – סנה' ג, א.

ומ"ש בגו"א שגם אכילת בשר מתה מאל"א אסור אלא שנקט רש"י הטעם – הוא (ע"פ כמה מפרשים) דוחק. ובפרט שעפ"ז מתורץ פרש"י שלפניו (א, כב ד"ה ויברך): "שמחסרין אותם וצדין מהם ואוכלים אותם*", שאת"ל שרק "להמית" אסור, ו"ל שהכוונה לדגים המתים מאליהם (לאחרי שנצודו) ביבשה, דאי"ל נקרא "להמית".

(* אבל י"ל שהוא ע"ש הנהיג (נ"ד פרש"י) לקמן ב. ג.

(9) נח ט, ג.

(10) וכמ"ש המשכיל לדוד, שמלשון הכתוב "אשר הוא חי" מוכח שההיתר הוא "להמית", דבשר מתה מאל"א לאדם נמי הוא שרי.
(11) וע"ד מ"ש רש"י (א, כז) גבי זכר ונקבה: כאן הודיעך כו' ולא פירש כו'. לקמן (ב, ח): פרטו של ראשון. ועד"ז שם, יט. ולהעיר מלשון הכתוב לקמן ב, טז: ויצו גר מכל עץ הגן אכל תאכל.
(12) ראה אברבנאל כאן. מו"נ ח"ג פ"ג. ועוד.

30 שהפסוק מתיר לאכילה רק ירק עשב מובן מאליו
31 שהבשר אסור באכילה.
32 אך התורה מוסיפה מיד, שהעשב הוא גם מזונם של
33 "כל חית הארץ וכל עוף השמים...", כדי להדגיש את
34 ההשוואה בין האדם לבין החיות והבהמות¹⁴.
35 אמנם, החיות אינן אוכלות רק ירק עשב כי אם גם
36 בשר, וההשוואה היא רק מצד אחד לגבי מזונו של
37 האדם, שהמזון שלו, עשב, זהה למזונם של החיות
38 והבהמות¹⁵. ולכן מאריך רש"י בדבריו וחוזר שנית על
39 ההשוואה "אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם".

ו.

שלטון האדם על בעלי החיים ניטל ממנו בענין המזון
40 מדוע חשוב להזכיר בספור בריאת האדם את
41 ההשוואה שבין מזונו לבין מזון חית הארץ?
42 התשובה לכך מובנת:
43 תחילה מספרת התורה אודות מעלת האדם על-פני
44 הנבראים האחרים – הוא נברא בצלם אלקים ולפיכך
45 הוא רודה ושולט על כל הנבראים האחרים –
46 "ורדו..."

47 ובהמשך לכך מדגישה התורה, ש"השנה להם
48 בהמות וחיות למאכל": בלי להתחשב במעלתו על-פני
49 שאר הנבראים הוא נברא, אשר הקדוש-ברוך-הוא
50 בראו באופן שמוזנו, אשר בכך תלוי קיומו של החי,
51 הוא ישווה לחית הארץ וכדומה¹⁶, וכך מזכירים
52 לאדם¹⁷ שהוא שייך לאותו סוג של "בהמות וחיות"¹⁸.
53 אך עדיין אין זה מובן, שהרי בכל זאת נאמר בתורה
54 "ורדו..."? לכן ממשיך רש"י ואומר "ולא הרשה לאדם
55 ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר": לגבי המתת בריה
56 ואכילת בשרה ניטלו מן האדם הכח והרשות לרדות
57 ולשלוט על החיות ועל הבהמות¹⁹.

58 ולפיכך מדייק רש"י ואומר "לא הרשה", ואינו אומר
59 "נאסרו" וכדומה, כי הדגש איננו על איסור אכילת

1 אדם בצלמנו כדמותנו – וירדו בדגת הים...", ובהמשך
2 לכל מספרת התורה: "ויברא אלקים את האדם
3 בצלמו... ויאמר להם... ורדו...".
4 אך כאשר מגיעים לפסוקים המציינים את מזונם
5 של האדם ושל חית הארץ, אין מובן: מהו הקשר בין
6 ענין זה לבין מעשה בראשית?
7 (ב) אף אם נמצא הסבר מדוע קשור לכאן הציווי
8 לאדם, עדיין אין מובן מדוע צויה הקדוש-ברוך-הוא
9 לאדם ולאשתו מה יהיה מזונם של חית הארץ ושל עוף
10 השמים?

11 בנוסף לכך: האם עופות השמים, שנבראו ביום
12 החמישי, לא אכלו עד להוראה זו?
13 ואין לתרץ, שזהו המשך לציווי "ורדו בדגת
14 הים...", שמשום שהקדוש-ברוך-הוא מינה אותם
15 כרודים על המין החי, הוא צריך היה להורות להם ממה
16 ניזונים בעלי החיים. כי, לכאורה, לא זוהי המשמעות
17 של "ורדו".

ה.

העיקר – מזון משותף לאדם ולבעלי החיים

18 כדי להשיב לשאלות אלו, מצטט רש"י מן הפסוק
19 את המילים "לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ",
20 המקשרות בין שני הפסוקים באמצעות וא"ו החיבור,
21 והוא מסביר את משמעות הפסוק "השנה להם בהמות
22 וחיות למאכל": המטרה של סוף הפסוק הראשון ביחד
23 עם הפסוק השני איננה לצייץ איסורים, ולא לפרט מידע
24 מה מותר לאדם לאכול ומה צריכים בעלי החיים
25 לאכול. אלא, מטרת הפסוק היא רק אחת, להדגיש את
26 המשותף שבין האדם לבין בעלי החיים לגבי מזונם –
27 למאכל¹³.

28 – המקור לאיסור אכילת בשר שחל על אדם ואשתו
29 – "לא הרשה..." הוא אכן בפסוק הראשון: מכך

16 ולהעיר מחגיגה (טז, א): שלשה כבהמה אוכלין ושותין כבהמה.

17 ראה פרש"י פרשתנו ב, יח.

18 ראה אברבנאל כאן בשם רבינו נסים. ועוד.

19 עפ"ז יומתק לשון רש"י "ולא הרשה כו" – בוא"ו המוסיף – כי תיבות אלו אינן הפירוש (והפירוט) של ההשוואה בין האדם וחיות למאכל (שכתב רש"י לפניו), כ"א דבר נוסף (לתרץ ה"ורדו").

[משא"כ לפי המפרשים דמה ש"השווה להם בהמות וחיות למאכל" בא ללמד האיסור דאכילת בשר, הול"ל "השווה כו" למאכל שלא הרשה כו"י].

13 וי"ל שלפי זה מובן מדוע הושמטו דגים מפסוק זה – כי מכיון שהם נבראים שבים, אין הם שוים במאכל לנבראים שבארץ.

14 ולהעיר שלא נאמר עזה"פ "נתתי" בנוגע לחית הארץ גו', כ"א נכלל בה"נתתי" שנאמר בפסוק שלפניו גבי האדם – כולם נכללו בנתתי ("נתתי") אחת.

15 ואף ששונים גם בהתייחס מים ובנשימת אויר וכו' – י"ל, דבזה אין חידוש, דדוקא באכילת צומח הוא עוקר דבר מגידולו – חיות שלו (ראה משכיל לדוד כאן. ובפ' נח שם).

ה.

"זכה - רודה, לא זכה - ירוד לפניהם"

31 ההוראה הנלמדת מכך בעבודת ה' היא:
 32 האמור לעיל, שהאדם צריך לדעת ולחוש, ביחד עם
 33 "ורדו", שאין הוא יותר מאשר יצור נברא, אינו רק כדי
 34 למנוע גאווה ותוצאות בלתי רצויות העלולות לנבוע
 35 מהבנה בלתי נכונה של השלטון "ורדו", אלא, ובעיקר
 36 - בכך תלוי שלטונו, "ורדו":
 37 כאשר האדם סבור, שהמשמעות של "ורדו" היא
 38 שהוא הרודה, בכחו ובעוצם ידו, אז אין הוא יכול
 39 לשלוט כלל, כי אזי הוא שווה, נברא ככל הנבראים. רק
 40 כאשר הוא זוכר את האמת, שהוא שווה לכל הנבראים,
 41 וכחו לרדות ניתן לו מאת הקדוש-ברוך-הוא, רק אז
 42 הוא יכול להיות שליט אמיתי,
 43 אין זה השלטון שלו, אלא "ה' אלקיך הוא הנותן
 44 לך כח לעשות חיל"²², ולכן - השלטון האמיתי הוא
 45 של הקדוש-ברוך-הוא, בורא האדם ומנהיגו.
 46 וכפירוש רש"י על "ורדו בדגת הים..."²³ - "יש
 47 בלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה, זכה רודה... לא
 48 זכה נעשה ירוד לפניהם והחיה מושלת בו". משמעות
 49 פירוש זה בפנימיות הוא:
 50 "זכה" - מלשון זיכך. כאשר אדם מתעדם ומזדכך,
 51 אין בו גאווה ותחושת ישות עצמית, אלא הוא פועל
 52 בכחו של הקדוש-ברוך-הוא - אזי "רודה בהם". אך
 53 כאשר "לא זכה", הוא לא הזדכך דיו, והוא חש את
 54 ישותו ומציאותו העצמית, הוא מרגיש שהוא רוצה
 55 ושולט בכחו שלו - אזי "נעשה ירוד לפניהם". לא זו
 56 בלבד שהוא בדרגה שווה לכל הנבראים, אלא יותר
 57 מכך - הוא נחות יותר מהם.
 58 ויש לומר, שזהו ההסבר לכך שבהמשך לצייוי
 59 "ורדו..." הורה הקדוש-ברוך-הוא ש"השוה להם
 60 בהמות וחיות למאכל" - כדי שעל ידי כך יבינו טוב
 61 יותר את האופן של "ורדו", כדלעיל.

1 בשר, אלא על המשמעות של "ורדו", ששלטון זה אינו
 2 כולל את הרשות "להמית בריה ולאכול בשר".

3 לפי זה מובן טעמו של רש"י לכך שהאיסור על
 4 הבשר הוא רק "להמית בריה ולאכול בשר": כיון
 5 שהבסיס לאיסור הוא לשלול מן האדם את שלטונו -
 6 "ורדו" - על חית הארץ בענין המזון, הרי מובן,
 7 שמדובר כאן דוקא במקרה של "להמית בריה ולאכול
 8 בשר" - כי אופן זה של אכילת בשר מוכיח על שלטון
 9 על החיות עד כדי כך שמתר להמית כדי לאכול את
 10 בשרן. אך כאשר החיה "מתה מאליה" אין קיים טעם
 11 זה לאיסור אכילת בשר.

ז.

היתר אכילת בשר לבני נח מאותה סיבה של היתר
 אכילת ירק לאדם הראשון

12 לפי זה מובנת ההרחבה בדברי רש"י בסוף פירושו:
 13 כאשר רש"י מבהיר כיצד הותר לבני נח לאכול
 14 בשר, מתעורר הקושי: האיסור "להמית בריה ולאכול
 15 בשר" בא כדי להזכיר לאדם שאין הוא יותר מאשר יצור
 16 נברא, כדלעיל, והאם אין בני נח זקוקים לתזכורת זו?!
 17 לכן מאריך רש"י בדבריו ומצטט את הפסוק שבו
 18 כתוב ההיתר, ובכך רש"י: (א) מצטט את סוף הפסוק
 19 "כירק עשב..." (ב) הוא מוסיף ומפרש את לשון הפסוק
 20 "כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון" -

21 בכך מבהיר רש"י, שההיתר של אכילת בשר לבני
 22 נח, אינו נובע מכך שאין קיימת אצלם המגבלה
 23 בשלטון - "ורדו" - בענין המזון²⁰, אלא שזהו
 24 היתר²¹, הנובע מאותו טעם - בדיוק מאותה סיבה
 25 שהקדוש-ברוך-הוא התיר "ירק עשב" שהתירתי לאדם
 26 הראשון, כדי שהוא יחיה ויהיה בריא.

27 ולכן משמיט רש"י את המילים "לכם יהיה
 28 לאכלה", כי כאן אין חשיבות להיתר אכילת בשר, אלא
 29 לטעם ההיתר, אשר הוא "כירק עשב שהתירתי לאדם
 30 הראשון...".

(22) עקב ת, יח.
 (23) א, כו.

(20) להעיר מרמב"ן כאן: ובעבור נח כו' נתן להם רשות לשחוט
 ולאכול כו' ועם כל זה לא נתן הרשות בנפש כו'.
 (21) ולהעיר מהשינוי בלשון רש"י כאן מפירושו ב' נח - "שהפקרתי".

13 מושלת בו": לא זו בלבד שהגויים אינם מתייחסים
14 אליו בכבוד וכדומה, כיחס אל המושל והשליט, אלא
15 להיפך, עד אשר גם הוא חש את עצמו נחות כלפיהם
16 וכלפי "גויות" בכלל.

17 רק כאשר "זכה", הוא מזדכך, והוא יודע שה'
18 אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ולכן אין הוא
19 פועל ב"חכמה ותבונה" שלו, אלא, להבדיל, בחכמתו
20 של הקדוש-ברוך-הוא, התורה והשולחן ערוך, והוא
21 מתנהג לפי הוראותיו של הקדוש-ברוך-הוא, ופועל
22 בכח המשלח, אזי הוא רודה, ואז רואים בגלוי את
23 "והיו מלכים אומניך..." כבר בזמן הגלות, עד אשר
24 מגיעים לידי "ועמדו זרים ורעו צאנכם", בביאת משיח
25 צדקנו.

(משיחת ש"פ בראשית תשמ"ב)

ט.

שלטון ישראל על האומות באופן של "זכה"

1 מכך נלמדת הוראה גם לתקופתנו:

2 אמרו חז"ל "אתם קרויים אדם"²⁴, שעיקר הכינוי
3 והתואר אדם אמור לגבי ישראל²⁵.

4 והקדוש-ברוך-הוא אומר לישראל "ורדו..."²⁶, כנאמר
5 "ועמדו זרים ורעו צאנכם"²⁶, שישראל ירדו וישלטו
6 בהם בענין העבודה וכדומה. עד אשר גם בזמן הגלות,
7 כאשר הגויים הם מלכים ושרים, גם אז נאמר²⁷ "והיו
8 מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

9 וההוראה בכך היא: אם האדם יסמוך על "כוחי
10 ועוצם ידי", אף אם הוא יתלה זאת בהיותו "אדם –
11 אדמה לעליון"²⁸ – בעל מעלות גדולות, שאלה הן
12 המעלות שלו, כחו ועוצם ידו – אזי "לא זכה" ו"החיה

(26) ישע' סא, ה.

(27) שם מט, כג. וראה זבחים יט, רע"א. לקו"ש חלק כד ע' 175.

(28) של"ה כ, ב. ובכ"מ.

(24) יבמות סא, רע"א.

(25) וראה רמב"ם הל' טו"מ פ"א ה"ג. הראב"ד הל' אבה"ט פ"ב ה"י.

ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, ו' מ"ח, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק והקודמו, בו כותב אודות סברתו ללמוד דא"ח בהסמינר אשר
בכפר חב"ד.

ומובן אשר נכון הדבר ביותר וביותר [כמובן אם זה נעשה ע"פ הצעת והסכמת הסמינר,
והלימוד יהי' באופן לפי"ע הבנת התלמידות], וכבר ידוע כמה השתדלות והמכתבים שכתב כ"ק
מו"ח אדמו"ר בכגון דא בעת התיסדות אגודת בנות חב"ד בריגא, כן מובן אשר נכון למלאות
בקשת מר... לקבוע אתו לימוד דא"ח, וכוונה פנימית בזה בעיקר בהנוגע "להלחלוחית", יותר
נכון - כפי הביטוי הרגיל בדא"ח בכגון דא - פון דער עסענציע, שהרי הני"ל יש לו השפעה בכוי"כ
חוגים ובזה גם על המשפיעים בחוגים, ז.א. שכל הוספה בהני"ל תוכפל כמה פעמים ככה בתלמידיו
ותלמידי תלמידיו.

בברכה לבשו"ט בכהני"ל.

לְקוּטֵי שִׁיחוֹת

י"ט כסלו

כרך ב, א

מתורגם ללשון הקודש

26 ("המרגליות") עיקר ההרחבה במשל היא לגבי הפחם
 27 ("גחלים"). ויותר מכך: בנמשל מפרש הרבי רק את ענין
 28 הפחם, ולא מזכיר כלל את "המרגליות". ומהי הסיבה לכך?
 29 דחוק ביותר לומר, שכיון שהרבי מסיים ש"את הנמשל
 30 יכול כל אחד להבין", הוא סמך על כך שמשל הפנינים יובן
 31 על כל פרטיו מעצמו, שהרי את ענין הפחם הוא בכל זאת
 32 מסביר בנמשל, ואינו סומך שהדברים יובנו מאליהם, ומכך
 33 מובן, שבביקור חשוב לדעת שהענין של החסידות הוא
 34 כמשל הפחם.
 35 ג) כל ענין המובא בתורה הוא מדויק לחלוטין. צריך,
 36 אפוא, לומר שהקשר שבין פחם לאדמה, ושבין פנינים לים,
 37 איננו רק מפני שזה מקומם בגשמייות², אלא מפני שיש
 38 קשר פנימי במהותם. וצריך להבין: מהו הקשר המהותי
 39 שבין פחם לאדמה, ושבין פנינים לים?

ג.

ים – כיסוי; אדמה – גילוי

40 ההבדל שבין אדמה לים מוסבר במספר מקומות, והוא
 41 מובן על פי ההבדל שבין הברואים שעל פני האדמה לבין
 42 הברואים שבים³:
 43 הרי "הכל היה מן העפר"⁴ – הכל נברא "מן הארץ"⁵,
 44 והנבראים מקבלים את חיותם מן הארץ ("ארץ ממנה
 45 יצא לחם"⁶). למרות זאת, הקשר וההתחברות שבין
 46 הנבראים לבין האדמה איננו נראה לאחר שנבראו.
 47 לעומת זאת, הברואים שבים – הדגים, כשהם פורשים
 48 מן הים מיד הם מתים⁷, הם מוכרחים להימצא במקור
 49 חיותם.
 50 לכן נאמר³, ש"ים" הוא משל לעולמות שבהם הכוח
 51 האלוקי, המהוה, מחיה ומקיים אותם, מאיר בגלוי, כך
 52 שהנבראים חשים בצורכם התמידי להיות קשורים למקור

א.

פחם – משל לחסידות

1 כ"ק מורי וחמי אדמו"ר המשיל פעם (בשיחה לחג
 2 הסוכות¹). משל לענין החסידות, ואלה דבריו (מובאים כאן
 3 בתרגום חפשי):
 4 "מרגליות" – (פנינים) נמצאות בקרקעית הים.
 5 "גחלים" של פחם, המאירים ומחממים, נמצאים בעמקי
 6 האדמה. הסדר הוא שצריך להיות אדם שיכוון, היכן
 7 לחפור וכיצד למצוא אותם. הפועלים יכולים לסמוך על
 8 חכמתו של המכוון, אך עליהם להישמע להוראותיו באופן
 9 מדויק. מאידך, אין הם יכולים, בהיותם בעמקי האדמה,
 10 לסמוך על האויר שנושם המכוון. כל פועל צריך בעצמו
 11 להתחבר לרוח החיים על האויר הצח המצוי על פני
 12 האדמה, ולא – הוא עלול ח"ו ליפול ללא רוח חיים. וכך
 13 גם אדם הצולל אל תוך המים כדי למצוא את הפנינים,
 14 מוכרח לנשום אויר מן המצוי על פני האדמה. עד כאן
 15 תוכן דבריו.
 16 והרבי סיים, שאת הנמשל יכול כל אחד להבין:
 17 החסידות מאירה ומחממת, כפחם, אבל צריך לחזור
 18 לעמקי האדמה, לברר ולזכך וכו', וכאשר שרויים בעמקי
 19 האדמה צריכים להישאר קשורים למעלה כדי לחיות.

ב.

השאלות על המשל

20 מובן, שכל פרט במשל מתאים בדיוק לנמשל. וצריך
 21 להבין:
 22 א) מדוע מציין הרבי במשל שני דברים – פחם
 23 שבעמקי האדמה ופנינים שבים – ולא הסתפק באחד
 24 מהם?
 25 ב) למרות שהרבי מתחיל במשל על הפנינים

(3) בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ת צו יד, ב ואילך. שער האמונה פ"ב (פד, א ואילך). סה"מ תרנ"ט ע' קמה ואילך. סה"מ תרע"ח ע' רנד ואילך. ועוד.

(1) ליל ש"ק חוהמ"ס (ס' השיחות תש"ה ע' 50).

(2) גם הגחלים שמתחת למי הים – הם שם חלק מהאדמה, משא"כ מרגליות והם גם חיים מהמים וממה שבמים.

28 ("טועמיה חיים זכו"16).

29 אחד ההבדלים שבין שני ההסברים הללו הוא¹⁷:

30 לפי הטעם הראשון, שהחסידות באה כנגד חושך
31 הגלות, קשור הענין לכוחות הגלויים שבאדם⁸, הנלחמים
32 בגלות, וכובשים את גופו ונפשו הבהמית ואת חלקו
33 בעולם, אשר באמצעות החסידות ניתן להם כוח ותוקף
34 (מפנימיות ו"סתים הנשמה") כדי לאפשר להתגבר על
35 חושך העולם, ואפילו על החושך כפול ומכופל שבדורות
36 האחרונים.

37 לעומת זאת, לפי הטעם השני, שהחסידות היא
38 "טעמיה" מן הגילוי שלעתיד, אין זה דבר שנועד להתמודד
39 עם החושך (דבר הנעשה ממילא), אלא כדי להתאחד עם
40 אלקות, (כידוע¹⁸, שלעתיד לבוא לא תתבצע עבודה של
41 "לברר בירורים" – כי "ואת רוח הטומאה אעביר מן
42 הארץ"¹⁹ – אלא תתבצע רק עליות מחיל אל חיל
43 בקדושה עצמה). וזה קשור ל"סתים דנשמתא"⁸ מצד עצמה,
44 שזהו דבר אחד, כביכול, עם סתים דקודשא-בריך-הוא²⁰
45 (ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד).

46 וכיון שהענין הראשון, ההתגברות על החושך, הוא
47 הכרח מוחלט בעבודת האדם לקונו – כדברי כ"ק מורי
48 וחמי אדמו"ר בשיחה הנ"ל – כדי לא ליפול ח"ו ללא רוח
49 חיים – לכן, מושווה ענין זה שבחסידות ל"גחלים של פחם
50 המאירים ומחממים", צרכים חיוניים בחיי האדם, כדלהלן.

51 לעומת זאת, השפעת החסידות בסתים דנשמתא בפני
52 עצמה מושווה לפנינים, כי בזמן הגלות אין זה כל-כך ענין
53 של הכרח, אלא דבר המייפה את האדם, כפנינים.

54 וזוהי הסיבה לכך שעיקר ההרחבה בשיחה הוא בענין
55 הפחם, ולא בענין הפנינים, כי ענין זה בחסידות הוא חיוני
56 עתה בעבודת האדם.

1 חיותם כדי לא לאבד את קיומם. ולפיכך נקראים העולמות
2 "עלמין סתימין", כי מציאותם העצמית של העולמות
3 "מכוסה" על ידי המקור שלהם, כדגים שבים.

4 לעומת זאת, "ארץ" היא משל לעולמות שבהם אין
5 הנבראים חשים בכוח האלקי שבאדם, ואינם מרגישים את
6 הקשר למקור חיותם. לכן הם נקראים "עלמין דאתגליין"
7 – מציאותם ה"עצמית" "גלויה" – הם חשים עצמם
8 כמציאות נפרדת.

9 זו תמצית ההסבר לשני הדברים שבמשל – פחם
10 שבאדמה ופנינים שבים. השפעת החסידות על נפש האדם
11 נחלקת, באופן כללי, לשנים: א) ב"גליא" שבאדם –
12 בבחינת "אדמה" שבו. ב) ב"סתים" שבאדם, בבחינת "ים"
13 שבו⁸, כדלהלן.

ד.

שני הסברים לגילוי החסידות עתה מתאימים לשני המשלים

14 כדי להבין זאת יש להקדים תחילה את ההסברים על
15 גילוי החסידות דוקא בדורות האחרונים. שהרי לכאורה,
16 יש לתמוה⁹: "אכשור דרא?!", ומהם:

17 א) ככל שהגלות מחשיכה יותר¹⁰, נדרש אור נעלה
18 יותר כדי להתגבר על החושך¹¹. לכן נתגלתה נשמת התורה,
19 שהיא מעוררת ומגלה את הכוחות העמוקים יותר,
20 החבויים, של הנשמה – סתים דנשמתא.

21 ב) כיון שנמצאים בסוף תקופת הגלות, כאשר צריך
22 להתכונן לגאולה העתידה לבוא – והרי הכנה צריכה
23 להיות מעין הדבר שאליו מתכוננים – ניתנה מלמעלה
24 "מעין" ו"טעמיה" מן הגילוי שיהיה לעתיד לבוא¹².
25 בדומה לנאמר בכתבי האריז"ל¹³ (ומובא להלכה ב"מגן
26 אברהם"¹⁴ ובשולחן ערוך אדמו"ר הזקן¹⁵ – בעל הגאולה
27 והשמחה) שבערב שבת צריך לטעום מאכלי השבת

ד"ר ט כסלו הוא פנימיות הגאולה" (וראה שם ע' 26). וראה לקולוי"צ
אגרות-קודש ע' רכד (נח' בלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 212 הערה 56).

13) שער הכוונות ענין טבילת ערב שבת. פע"ח שער יח רפ"ג. ובמט"מ
(סי' תח) ושל"ה מס' שבת (קלב, סע"ב) הובא זה "מצאתי בשם הירושלמי".

14) אר"ח סר"ג סוסק"א.

15) שם סעיף ח.

16) שעה"כ ופע"ח שם. מט"מ ושל"ה שם (מירושלמי).

17) להעיר גם מלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 180) ע"ד החילוק דמן
ושליו.

18) אגה"ק סו"ס כו (קמה, א"ב). ובכ"מ.

19) זכר"י יג, ב.

20) ראה זח"ג עג, א.

4) קהלת ג, כ.

5) ב"ר פי"ב, יא.

6) איוב כח, ה.

7) ראה ע"ז ג, סע"ב. וראה ברכות סא, ב. חולין קכו, א.

8) ראה לקו"ת ר"פ שמיני ע"ד שני מיני צדיקים, אותם שעבודתם
ברוחניות נק' "נוני ימא", ואותם שעבודתם בגשמיות. ע"ש באורך. ולהעיר
ג"כ מהמשך שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (שם בהתעודות שלאח"ז – ליל
שמע"צ) ע"ד "גוף און נשמה פון חסידות".

9) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש [המתורגם] חט"ז סע"ב 302 ואילך. ועוד.

10) ראה סוטה מט, א: בכל יום כו'.

11) קונטרס עה"ח פי"ג. ועוד.

12) ראה בארוכה שיחת י"ט כסלו תרס"ג (בספר השיחות תורת שלום)

ה.

החסידות – חום ואור בעבודת ה'

32 של האדם. כשם שלכל בעל חיים יש חיות (ויש אף בעלי
 33 חיים שחומם גבוה יותר משל האדם). אבל חיות זו היא
 34 בהתאם לטבעו²⁶ – איך הוא יכול לשנות את טבעו.
 35 מעלתו של היהודי היא²⁶, שלא זו בלבד שהוא עצמו
 36 חם ומחמם יהודי אחר, אלא בכחו גם להאיר את עצמו:
 37 לראות בעיני שכלו – "החכם עיניו בראשו", בהוא
 38 דשריא אל רישא²⁷ (=במי ששורה על ראשו) – לא כפי
 39 שמתחשק לו ולסביבתו, אלא כפי שצריך להיות והוא מסוגל
 40 לבצע זאת אף כאשר אין הדבר מתאים לטבעו, ואף אם
 41 הוא מנוגד לטבעו.
 42 כפי שנאמר בגמרא²⁸, שיתכן שאדם יקיים את כל
 43 רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, ויקיימם
 44 בחיות, ובכל זאת הוא מכונה "לא עבדו"²⁹, מפני שהוא
 45 איננו עושה את ההיפך מטבעו.
 46 כדי שיהיו "עושים רצונו של מקום" הכרחית עבודה
 47 של "בכל מאודך"³⁰, עשיה מעל למדידות ולמגבלות
 48 הטבעיות של האדם דבר המתאפשר על ידי כך ש"מאיר".
 49 כיון ששני הענינים של חום ואור הם ענינים פנימיים
 50 בעבודת התורה והמצוות, לכן, כפי שאומר הרבי בשיחתו,
 51 "צריך להיות אדם שיכוון" את סדר העבודה³¹.
 52 ואלה הם רבותינו נשיאינו בכל דור ודור, המראים את
 53 סדר העבודה – יחד עם נתינת כח לכך – כיצד להתחמם
 54 ולהאיר את עצמנו וסביבתנו. ו"הפועלים יכולים לסמוך על
 55 חכמתו של המכוון, אך עליהם להישמע להוראותיו באופן
 56 מדויק".

ו.

לימוד חסידות – חובת כל אדם בכל יום

57 על כך מוסיף הרבי עוד ענין בשיחתו: "מאידך, אין הם
 58 יכולים... לסמוך על האויר שנושם המכוון, כל פועל בעצמו
 59 צריך להתחבר לרוח החיים..."
 60 ניתן לחשוב, שכיון שמסתמכים על חכמת המדריך
 61 וצריך להישמע לו בדיוק, די בהתמסרות זו.

1 ההסבר המפורט לכך הוא:
 2 בענין הפחם מציין הרבי שני פרטים: "המאירים
 3 ומחממים", שהצד השווה ביניהם הוא:
 4 חום – (שהוא מראה על) חיות – ואור, אינם מוסיפים
 5 תוספת חדשה על הדבר עצמו, אלא הם גורמים לכך
 6 שהדבר עצמו, (הקיים לפני כן בשלמותו), יהיה חם (חם)
 7 ומאיר.
 8 ובדומה לכך תורת החסידות²¹: החסידות אינה מוסיפה
 9 ח"ו שום פרטים חדשים לתורה – בתורה לא ייתכן שום
 10 שינוי, גרעון או תוספת²². גם לפני גילוי תורת החסידות
 11 קיימו כל תרי"ג המצוות בשלמות, אלא, שהיה צורך –
 12 כאשר העולם נעשה קריר יותר וחשוך יותר, ועד לקור
 13 וחושך גדולים ביותר – בגילוי של חיות וחום ואור בעשיה
 14 זו.
 15 וזוהי התשובה לשאלתם של אחדים: מעשה אבותינו
 16 בידינו, וסבו של השואל הסתדר, לפני התגלות הבעל-שם-
 17 טוב ותורת החסידות, בלעדי זאת. אלא, שהוא עצמו יודע,
 18 שאצל סבו היה חם ומואר הרבה יותר לאין ערוך, וכך בכל
 19 דורו (שהרי "איכשר דרא? – בתמיהה").
 20 הדבר דומה לאדם שמחליט²³: כיון שבתקופת תמוז
 21 אין הוא צריך להסיק את התנור, ואינו צריך לסגור את
 22 הדלת והחלונות הפתוחים כלפי חוץ, לפיכך הוא ינהג כך
 23 תמיד, גם בתקופת טבת.
 24 החסידות הכניסה חיות ואור לכל עניני התורה
 25 והמצוות, באמצעות גילוי פנימיות נשמתו של היהודי.
 26 ואחת ההדגשות העיקריות של תורת החסידות היא,
 27 שעבודת ה' מוכרחה להעשות בחיות ובשמחה²⁴, ומצד
 28 שני, היא מדגישה את הסכנה שבהעדרה, ואפילו
 29 בהחלשותה של חיות זו, סכנה של קרירות ואדישות ח"ו,
 30 שזהו סימן להיפך החיים ר"²⁵.
 31 החיות בעבודת ה' יכולה להיות מדודה, בהתאם לטבעו

וברושים ע"ד עמלק – של רבותינו נשיאינו בארוכה.
 (26 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 118 ואילך.
 (27 קהלת ב, יד. זח"ג קפז, א.
 (28 חגיגה ט, ב. תניא פט"ו. תו"ח ויקהל תקפח, ב ואילך. ועוד.
 (29 מלאכי ג, יח.
 (30 ברכות לה, ב ובחדא"ג מהרש"א שם. לקו"ת שלח מב, ג. ועוד.
 (31 עייג"כ תניא בהקדמה.

(21 ראה אגה"ק דכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע (נדפסה בקונטרס ומעין ע' 17. היום יום בתחלתו) "י"ט כסלו .. אור וחיות נפשנו ניתן לנו" (נת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 163 ואילך).
 (22 רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ט. ועוד.
 (23 בנוגע לציבור בני"י (דציבור אינו מת (הוריות ו, א) והוא אותו הציבור) אלא שהזמן נשתנה מתמוז לכ"ו.
 (24 ראה תניא פכ"ו ואילך. ובכ"ו.
 (25 ראה ד"ה זכור תרצ"ד (בסה"מ קונטרסים ח"ב) בתחלתו,

32 ובאמצעות זאת תבצע עבודתו במשך כל היום
33 בחמימות ובאור כראוי³⁷.

ז.

ה"גליא" וה"סתים" שבלימוד החסידות

34 כל זה הוא ענין ה"פחס" שבחסידות, הקשור
35 ל"אדמה" – גליא שבאדם. אמנם, הפחס מצוי בעמקי
36 האדמה, דבר המורה על פנימיות האדם, אך בכל זאת,
37 מדובר בעמקי האדמה.

38 לכן אין עבודה זו מונעת מן האדם העובד תחושה של
39 היותו מציאות עצמאית. אמנם, הוא עובד את ה' בחיות
40 גדולה, ויותר מכך: הוא משנה והופך את טבעו והרגליו,
41 מעבר למגבלותיו, אך לאחר כל זאת הוא "יש מי
42 שאוהב"³⁸, מציאותו העצמית היא "בהתגלות" – הוא עמל
43 בהתלהבות בעבודת ה', עד להתלהבות שמעבר להגבלות.

44 ברם, יש ענין נעלה יותר בחסידות: להגיע לענין של
45 "אתכסיא" – שהיהודי יהיה כולו "מכוסה" ושקוע עד
46 מעל לראשו³⁹ במקור חיותו, באלקות, עד אשר הוא לא
47 יהיה מציאות עצמאית.

48 לכן מגיעים באמצעות לימוד פנימיות התורה,
49 המעניינות שבתורה, ששם האלקות גלויה, כמוסבר במספר
50 מקומות⁴⁰, שבנגלה של התורה ייתכן, כנאמר בגמרא, מצב
51 של "לא ברכו בתורה תחילה" (ברכת "נותן התורה",
52 למרות שקיימת חביבות לתורה⁴¹) – שוכחים את ברכת
53 נותן התורה ח"ו. לעומת זאת, בפנימיות התורה מורגשת
54 האלקות (למרות שאין מתבטלת הבחירה, ולכן אפשר
55 לגרות ח"ו את היצר הרע וללמוד את פנימיות התורה
56 באופן בלתי רצוי).

57 ועל ידי לימוד חסידות בשופי נעשים "מכוסים" לגמרי
58 ושרויים באלקות, מעין מה שיהיה לעתיד לבוא, כאשר
59 "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁴².

60 וכיון שאין זה ענין של עשייה בפועל – כפי שמוצאים

1 – כפי שטען פעם משהו, שיכתיבו לו בדיוק מה עליו
2 לעשות, מאל"ף ועד תי"ו, והוא יישמע לכך, כי מסר את
3 רצונו, אבל לעמול ולחשוב בעצמו אין הוא רוצה –

4 לכך אומרים, שיחד עם מסירת הרצון, יש צורך
5 ב"קומה שלימה", עם חב"ד (שכל) חג"ת (מדות) ונה"י
6 (עשייה). אלא שאת השלמות הזאת צריך "לרתום" לביצוע
7 רצון המשלה, "להישמע להוראותיו באופן מדויק".

8 זוהי משמעות דברי הרבי בשיחתו, שלגבי האויר שכל
9 אחד צריך לנשום, אין הוא יכול לסמוך על המדריך, שלא
10 כשיטה³² של "צדיק באמונתו יחיה"³³, אל תיקרי יְחִיָּה
11 אלא יְחִיָּה שמתמכים על הצדיק שהוא יחיה³⁴ את
12 האחרים, אלא כל אחד צריך להיות בעצמו מחובר לרוח
13 החיים.

14 במילים פשוטות: יש הכרח בקביעת עתים בכל יום
15 ויום ללימוד החסידות, ולא לימוד שטחי, אלא לעמול
16 ממש כדי להבין חסידות וכו', עד שירגישו את העמל.

17 וזה חייב אכן להיות בכל יום ויום ממש. אין לסמוך
18 על כך שהוא כבר מלא וגדוש ויודע כך וכך מאמרים ובעל
19 פה, ואף לא על כך שרק אתמול הוא עמל על מאמר
20 חסידות, אלא יש ליצור את הקשר לרוח החיים בכל יום
21 ויום מחדש. כי בענין של חיים לא תיתכן הפסקה³⁵.

22 כשם שהדבר בחיים כפשוטם: אם יטען אדם שהוא
23 רוצה לחיות ביום ראשון וביום שלישי, אבל ביניהם –
24 ביום שני – הוא רוצה לנוח מחיו, מובן שאז לא יהיה
25 ח"ו יום שלישי ..

26 והעיקר, על האדם ליזכור, שהכוונה היא לפועל ממש
27 ואכן לגביו ממש. שלא יישאר כפי שהיה אתמול, אלא כפי
28 שקם היום בבוקר והחזירו לו את הנשמה מחדש – חדשים
29 לבקרים³⁶ – כך הוא צריך לחדש את הקשר עם רוח
30 החיים³⁵, על ידי קביעות בלימוד החסידות, בחשק מחדש
31 כמי שלא למד מימיו.

39 ראה רמב"ם סוף ה' מקואות – ברמז ענין טבילה (אותיות הביטול – סדור קנט, סע"ד) – "והביא נפשו בני הדעת הסודר".

40 ראה קנטרס עה"ח פי"א. ועוד.

41 נדרים פא, א ובר"ן שם (מרבינו יונה) ש"וראי עוסקין היו בתורה תמיד". וראה גם ב"ח לטאור"ח סמ"ז.

42 ישע"י, ט. וראה רמב"ם בסיום ותחת ספרו יד החזקה: ולא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים ושיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

32 ראה לקוטי דיבורים ח"א קמא, ב. ועוד. ולהעיר מסד"ה להבין ענין קליפות של הצדקים (מאה שערים מ, ב. ב. סה"מ תקס"ה ע' סב).

33 חבקוק ב, ד.

34 ראה אנה"ק סי' זך וביאורו.

35 נוסף על זה שמכיון שיצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום (סוכה נב, סע"א. קידושין ל, ב) צריך להמשיך בכל יום אש שלמעלה (לקו"ת ר"פ תצא).

36 איכה ג, כג. שו"ע אדה"ז או"ח (מהד"ק) ריש סי' ד.

37 ראה כתובות סז, א.

38 ראה תניא פל"ה (מד, סע"א ואילך).

בלחודוהי⁵² – הרי צריך להתכונן לכך כראוי. יש צורך²⁴
 ב"פנינים"⁵³ שאתן "ילכו אל החופה" עם מלך מלכי²⁵
 המלכים הקדוש-ברוך-הוא⁵⁴. מוכרחים ללמוד חסידות,²⁶
 ובשופי.²⁷

ט.

החיפוש אחר הפנינים – הננה לנישואי ישראל והקב"ה

זוהי התשובה⁵⁵ גם לאלה הטוענים: אמנם החסידות²⁸
 היא דבר טוב, ואף מושווה למרגליות, אך אין הוא להוט²⁹
 אחרי מרגליות, אדם זה די לו בכך ש"לבושיו" (מחשבה³⁰
 דיבור ומעשה של תרי"ג מצוות התורה⁵⁶) יהיו מושלמים³¹
 ויש לו אף תכשיטים, אבל ה"פנינים" אינן חסרות לו!³²
 צריך אפוא לדעת, שבנוסף לכך שזוהי הלכה בשולחן³³
 ערוך, שחובה ללמוד את פנימיות התורה ואת כל חלקי³⁴
 התורה⁵⁷, ויותר מכך – עקב החושך של עקבתא דמשיחא³⁵
 הכרחי לימוד החסידות למען שלימות הלבושים, כדלעיל –³⁶
 הרי סדר עבודה כזה, (שלא להיות להוט אחר הפנינים)³⁷
 היה אפשרי בדורות הקודמים. אבל עתה כאשר "הנהנה"⁵⁸ זה³⁸
 עומד אחר כתלנו", צריך להתכונן "ללכת לחופה" עם מלך³⁹
 מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא. ומה פירושו של דבר,⁴⁰
 שאין הוא להוט אחר הפנינים! ⁴¹

נאמר בזהר⁵⁹, שבזמן הגלות ישראל הם ככלה⁴²
 הנמצאת ב"שוקא דבורסקי", שעקב אהבתו הגדולה של⁴³
 החתן – הקדוש-ברוך-הוא – לכלתו, הוא מוחל על הריח⁴⁴
 הרע של שוקא דבורסקי – הגלות. והולך למקום ששם⁴⁵
 נמצאת הכלה, ישראל.⁴⁶

(54) שזהו ג"כ מה שהפליג בוהר (ח"ג צח, א"ב) ע"ד ענין התכשיטי
 כלה שהוצרך להיות כמת – דיום חתונתו הוא יום מ"ת (רש"י שה"ש ג,
 יא).

(55) נוסף על הנ"ל ס"ה.

(56) תניא רפ"ד.

(57) ראה פס"ד ברוך בהל' ת"ת לאדה"ז (פ"א ס"ד) שכל נפש צריכה
 לעסוק גם בחלק הסוד שבתורה (עיי"ש עד היכן הדברים מגיעים). וראה
 אגה"ק סכ"ו בשם האריז"ל* דדוקא בדורות אלו מצוה לגלות זאת התכמה.
 וראה קר"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, ב). וראה בארוכה ע"ד הכרח
 לימוד פנימיות התורה – קונטרס עה"ח פי"ג ואילך. מכתב כ"ק מו"ח
 אדמו"ר ב"התמים" ח"א (ע' כה יד, א) ואילך. אגרות קודש שלו ח"י ע'
 שסח ואילך). קונטרס תורת החסידות ולימוד החסידות לכ"ק מו"ח
 אדמו"ר. ועוד.

(58) הנה – לשון שמחה (ספרי קרח יח, ח הובא בפרש"י עה"ת שם).

(59) ס"פ בחוקותי.

1 בדומה לכך גם בנגלה שבתורה, שלימוד התורה הוא באופן
 2 של "יגדיל תורה ויאדיר"⁴³, ללא הבדל במעשה בפועל,
 3 לימוד שהוא רק "דרוש וקבל שכר"⁴⁴, – לפיכך מושווה
 4 ענין זה ל"מרגליות", שאינן חיוניות לחלוטין, ואדם יכול
 5 לחיות בלעדיהן.

ה.

בדורות האחרונים יש הכרח בפנינים

6 כל האמור לעיל, שאפשר להסתדר בלי פנינים, אמור
 7 רק כאשר אדם נשאר בד' אמותיו.
 8 אך כאשר צריך להתייצב לפני המלך, ולא כאשר
 9 המלך בשדה, אלא בהיכל מלכותו, חדר לפנים מחדר⁴⁵,
 10 אז אין להסתפק במלבושים שלמים ואפילו לא במלבושי
 11 עשירים, אלא יש צורך גם בתכשיטים ופנינים, כיאה למי
 12 שעומד לפני המלך – ולא, לא זו בלבד שחסר פרט
 13 כלשהו, אלא זוהי פגיעה בכבוד המלך⁴⁶.
 14 וכך גם בנמשל: לימוד החסידות בפני עצמו, למען
 15 "דע את אלקי אביך"⁴⁷, לא היה נחוץ כל כך⁴⁸ בדורות
 16 הקודמים, מפני שעדיין לא החלו ההכנות האחרונות
 17 לביאת המשיח, ולא היה הכרח כל כך ב"פנינים".

18 אך כאשר נמצאים במצב של "הנה זה עומד אחר
 19 כתלנו"⁴⁹ – הנה הנה בא משיח, שבביאתו קץ שם לחושך,
 20 ומתחילה הגאולה האמיתית והשלמה, שהיא, כמוסבר
 21 במספר מקומות⁵⁰, ה"נישואין" של הקדוש-ברוך-הוא עם
 22 ישראל, כביכול, שיתגלה שישאל והקדוש-ברוך-הוא הם
 23 דבר אחד ("והיו לבשר אחד"⁵¹) – ישראל ומלכא

(43) ישע"י מב, כא. חולין סו, ב.

(44) סוטה מד, א. וש"נ.

(45) עיין לקו"ת ראה לב, ריש ע"ב.

(46) ע"ד עבודת כהן מחוסר בגדים.

(47) ד"ה א, כה, ט.

(48) ראה המצויין לקמן הערה 57 ע"ד גודל הכרח לימוד פנימיות
 התורה.

(49) שה"ש ב, ט. וראה "קול קורא" לכ"ק מו"ח אדמו"ר (נדפס
 ב"הקריאה והקדושה" סיון תש"א, אגרות קודש שלו ח"ה ע' שסז) דמפרש
 זה על משיח.

(50) שמו"ר ספט"ו. לקו"ת שה"ש מח, א"ב. סידור קלא, ג. קלח, ג
 ואילך. ועוד.

(51) בראשית ב, כד.

(52) ראה זח"ג לב, א.

(53) ואף שכ"ק מו"ח אדמו"ר לא האריך בהשיחה בענין המרגליות –
 ה"ז מפני שאז עדיין לא הי' סמוך כ"כ לזמן הגאולה. משא"כ עתה כו'.

* ראה הקדמת הר"ח לשער התקדמות הוענתקה בהוספות לקונטרס עה"ח הנ"ל.

- 1 כל זאת בתקופת הגלות. עתה הגיע הזמן שבו צריך
 2 להיות "דאלאי גלות"! (=הלאה הגלות!), עוד בהיותם
 3 במצרים הרי "לכל בני ישראל היה אור במושבותם"⁶⁰,
 4 וצריך להיות מוכנים לגאולה האמיתית והשלמה – וכיצד
 5 יתכן לומר, שמתכוננים ל"חופה" בלבושים שהם מתאימים
 6 לרחוב שהוא שוקא דבורסקי ..
 7 ובאמצעות הכנה מתאימה ל"חופה" עם הקדוש-ברוך-
- 8 הוא, בריבוי של פנינים – הפצת לימוד החסידות בעולם
 9 "כמים לים מכסים" – מזרזים וממהירים⁶¹ את השמחה
 10 הגדולה של הנישואין⁶² של ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא,
 11 – ויראו בעיני בשר, ולמטה מעשרה טפחים, שישראל
 12 וקודשא-בריך-הוא כולא חד, ישראל ומלכא בלחודוהי,
 13 ובמהרה בימינו ממש.
- (משיחת שמחת בית השואבה תשכ"א)

(62) ע"פ המבואר בפנים תומתק השייכות דשיחה זו (זמן אמירתה –) חג הסוכות – כי סוכה היא בדוגמת חופה (פרדס ש' ערה"כ ע' סוכה), ולכן היא זמן שמחתינו (וראה לקו"ת ברכה (צו, א) דו' ימי הסוכות הם דוגמת ד' ימי המשתה – שאז מוכרחים תכשיטי כלה).

(60) בא י, כג.
 (61) כהבטחת מלכא משיחא להבעש"ט, דכשיפוצו מעינותיך חוצה קא אתי מר (אגה"ק דהבעש"ט – נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף. כתר שם טוב בתחלתו. ועוד).

אגרות קודש

ב"ה, ה' מ"ח, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו עם הפ"נ המוסגר בו, בו כתב אודות הענין דלימודי חול, ולכתוב עדי"ז להמנהל וכו'.

והנה מובן שאין זה הדרך, כיון שזהו ענינו של כאו"א ולא ענין של המוסד שיש לו טשארטער בזה, והדבר הוא ענינו של כאו"א מההורים הרוצים בטובתם האמיתי של ילדיהם שיחיו שעליהם לקיים הוראת חז"ל ורז"ל דספי לי כתורא, ואם הודיעונו דבמקום דליעול ירקא ליעול בשרא, עאכו"כ בנדו"ד שגם ירקא אין זה. ועוד להיפך, וכמבואר בחל' ת"ת לרבנו הזקן, בתניא ועוד.

ומ"ש שאמרו לו, שצריך לדעת איך לשאול וכו',

אמת שאין לשאול עדי"ז, כי כנ"ל הדבר פשוט בהלכות ת"ת, בתניא ובכ"מ.

ולהודעתו ממצב זוגתו תחי', השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

בברכה לבשו"ט.

בשאלתו כיון ששי"ת תו"א ולקו"ת סדר לימודו תמורת זה - ילמד עוה"פ הנ"ל, ובטח יראה הוספה בהבנה וכו'.

ילקוט לוי יצחק על התורה

הרומז על מלכות³, נחלק לחצאין, כי חוט הסיקרא' הי' באמצע גובה המזבח.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רסא

והיא בחי' תשב"כ כי ס"ר אותיות התורה היינו אותיות המחשבה כמ"ש במ"א ע"פ את שבתותי תשמרו [לקו"ת בהר מא, ב]. ורחל היא אותיות הדבור תשב"ע. . כי לאה היא בחי' מחשבה ורחל היא בחי' דיבור וגם בחי' מעשה עשייה שבאצילות היא המל' ועמ"ש בפ' שלח [לקוטי תורה לו, ב] בענין דור המדבר כו' מענין לאה ורחל והם ג' לבושים מדומ"ע. עיי"ש.

וראה תורת חיים בראשית מה, ג. אור התורה תולדות קמה, ב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סימן פד. חלק א סימן רו.

(3) **זיבחה היינו בחי' מלכות:** ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ג ע' כט וז"ל: בבית המקדש וכן במשכן הי' ג' דוירים, קודש הקדשים, אוהל מועד (היכל), וחצר אוהל מועד, כנגד תלת עלמין שהן ג' מדריגות כלליים, עולמות הא"ס שלפני האצילות, עולם האצילות ועולמות בי"ע. דקודש הקדשים מכוון נגד עולמות הא"ס שלפני האצילות, ואוהל מועד וההיכל הוא נגד עולם האצילות, והעזרה וחצר המשכן הוא נגד עולמות בי"ע, והקרבת הקרבנות היא על מזבח החיצון בחצר המשכן, דמזבח הוא בחינת מלכות, ומקומו בחצר המשכן היינו כמו שהוא מקור לבי"ע, עיי"ש.

וראה מאורי אור אות מו' סעיף נד. מאמרי אדה"ז תקס"ו ח"א ע' רמג. שם על פרשיות התורה ח"ב ע' תשכט. תורת חיים יתרו רסט, ג. ויקהל שפז, א. תכ, ג עיי"ש. אור התורה ויקהל (שמות כרך ו) עמוד ב'קצה.

(4) ראה מדות פרק ג משנה א: "וחוט של סיקרא חוגרו באמצע, להבדיל בין הדמים העליונים לדמים התחתונים". ובפי' הרע"ב: וחוט הסיקרא חוגרו באמצע. חוט אדום הי' עשוי סביב למזבח באמצע לסוף חמש אמות של גובה, דהיינו אמה אחת למטה מעליונו של סובב. להבדיל בין דמים העליונים. חטאת בהמה ועולת העוף שדמן נורק למעלה מחוט הסיקרא. לדמים התחתונים. לכל שאר הקרבנות שזריקת דמן למטה מן החוט.

שמות כז, ה - ונתתה אתה תחת כרנב המזבח מלמטה והיתה הרשת עד חצי המזבח

לג

ביאור ענין חוט הסיקרא (מדות פ"ג מ"א) שהי' ב"אמצע" המזבח, דבחי' מלכות נחלקת לחצאין – בחי' רחל ולאה

בחי' מלכו"ת' נחלקת לחצאין לאה? ורחל, וכן המזבח

(1) מצינו בחז"ל שאשה ונקבה נמשלה ל"אריך", וכמארו"ל (תענית ו, ב) "מיטרא בעלה דארעא הוא", וכן (סנהדרין עד, ב) "אסתר קרקע עולם היתה", דכמו הארץ מקבל הגשם ועי"ז מצמיחה, כן האשה מקבלת מהזכר ועי"ז מולידה, (ועיין פירוש המשניות להרמב"ם פאה פרק ח משנה א).

ובלשון הקבלה והחסידות: בחי' מלכות – שנמשלה לאשה – מקבלת מספירות העליונות, כדי לברר בירורי ניצוצות דעולמות בי"ע.

וכן בחי' אותיות נק' מלכות, ומבאר כאן דבחי' מלכות נחלקת לשתיים (ראה הערה 2), ע"ד אותיות המחשבה – בחי' "לאה" ואותיות הדיבור בחי' "רחל".

ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סימן כ. חלק ה סי' קי.

(2) **לאה ורחל. פירוש:** מבואר בחסידות (תורה אור ויצא כב, ד. תורת חיים שם קסה, ג ואילך. אור התורה פרשת בשלח עמוד תסח. בהעלותך עמוד שצז. ועוד) עפ"י מ"ש בזה, דמ"ש (ויצא כט, טז) "ולבן שתי בנות שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל", ה' גדולה, ה' קטנה, דהנה שם הוי' הוא (ראה תניא – אגרת התשובה פ"ד. לקוטי תורה פ' ראה יח, א): אות י' הוא חכמה, ה' בינה, ו' מדות (ז"א), ה' אחרונה – דיבור ומעשה.

וזהו, דלאה רמו לאות "ה" גדולה (הראשונה) בחי' בינה – אותיות מחשבה, ובחי' רחל "ה" קטנה (האחרונה) הוא בחי' דיבור ומעשה.

וזהו בחי' מלכות – הנחלק לשנים, ועי"ז הוא במזבח.

וראה לקוטי תורה פ' מצורע כד, ג וז"ל: לאה היא אותיות המחשבה

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שלישי עמ' 1

מתרצת הגמרא: אלא מתוך שצדקניות הן, נעשה להן גם, כמו שנעשה ליוכבד אמו של משה רבינו, שילדה את משה אחרי גיל שישים, כמו שיבואר שילדה אותו בת מאה ושלושים, והיו בטוחות שיעשה להם נס, ולכן חיכו. מבררת הגמרא מנין שיוכבד ילדה אחר גיל שישים: דבתיב (שמות ב א), 'ויילך איש מבית לוי ויפק את בת לוי, ר' איש מבית לוי' הוא עמרם, ולקח את יוכבד בתו של לוי בן יעקב.

1 מארבעים שנה, מחמת שהיו מצפות להינשא להגון להם.
2 מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא הדבר, והא אמר רב הסיקרא,
3 אשה שניסת – שנישאה פחותה מבת עשרים, טבעה שהיא יולדת
4 עד גיל שישים, ואם נישאה בת עשרים, יולדת עד ארבעים, אך
5 אשה שנישאה רק כשהיא בת ארבעים, שוב אינה יולדת כלל. ואם
6 היו ממתנות עד גיל ארבעים לא היה אדם נושאן, וגם לא היה
7 ראוי להן להמתין לגיל כזה, שלא יהיו ראויות ללדת.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם" (רמב"ם סוף הלכות מלכים).

ואף שחלק זה בתורה חייב להיות נסתר, "צריך לכסא רזין דאורייתא" (רע"א מהימנא פינחס רכו, א) - הרי לעתיד לבוא לא יהיה עוד נתינת מקום לרע, "ואת ריח הטמאה אעביר מן הארץ" (זכריה יג, ב), וממילא לא יהיה שום תוצאה שלילית מהתגלות זו.

(לקוטי שיחות כרך ה, עמ' 130. מתוך לקראת שבת)

כל רגע יקר

אף שנאמר בדרך דעקבתא דמשיחא. "כי לא בחפזון תצאו" (ישעיהו נב, יב). הדברים אמורים כשתתחיל הגאולה והציאה מהגלות בפעל. מה שאין כן ברגעים האחרונים דימי הגלות. אדרבה: כל רגע ורגע מתגדל ערכו יותר ויותר. שכן עוד מעט ויגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (שבת קנא, ב).

ולכו ההכרח לנצל כל רגע ורגע באופן היחיד מועיל.

(אגרות קודש ח"ג עמ' תמד. מתוך לקראת שבת)

לא להמתין אפילו רגע אחד

כאשר יהודי אומר בתפלתו "כי לישועתך קנינו כל היום" בשמעו "פרוש המלות", ומסים "ברוך אתה הוי". ואומר כל זה "כעבדא קמי מריה" - בודאי לא יסכים להמתין אפילו רגע אחד בלבד!

(התוועדות תשמ"ה ח"ג ע' 2014. מתוך לקראת שבת)

פעלת מעשינו במשך זמן הגלות

על ידי כללות מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות פועלים למעלה שתמורת ההנהגה באפן של משפט, תהיה ההנהגה באפן של חסד, ובפרט לאחרי שכבר עברו כל הענינים הבלתי רצויים דחבלי משיח, הרי בודאי שמכאן ולהבא צריכים להיות כל הענינים בחסד וברחמים, בטוב הנראה והנגלה, בגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(תורת מנחם ח"ב ע' 90. מתוך לקראת שבת)

גאולה מהשעבוד לעניני תאוה וכבוד

הגאולה הכללית מתחילה מהגאולה הפרטית של האדם, כפי שידע איניש בנפשיה שהוא משעבד לעניני תאוה וכבוד, אכילה ושתייה וכיוצא בזה, עד למצב שאינו בעל הבית על עצמו ה"ממון" - הוא זה ששולט ומושל עליו, ולכן מתנהג בהתאם להוראות של ה"ממון"... וכיוצא בזה בשאר עניני תאוות, ולכן עליו להשתחרר מגלות פנימית זו, ולבוא למצב של גאולה - בחייו הפרטיים, ועל ידי זה לגאולה הכללית דכלל ישראל.

(התוועדות תשמ"ה ח"ג ע' 1532-3. מתוך לקראת שבת)

הלכות והגאולה

על ידי למוד הלכות התורה, "דבר הוי" זה הלכה", הנה מזה באים גם ל"דבר הוי" זה העץ".

ולהעיר בנוגע לשיכות ד"הלכות" לגאולה - כמו שכתוב (ישעיהו א, כז) "ציון במשפט תפדה", הלכות התורה, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה (ויקרא רבה פרשה ז, ג) "אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות", הלכות פסוקות (לקוטי תורה דברים בתחלתו).

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 300 ובהערה 116. מתוך לקראת שבת)

יקר הזמן

אם בכל תקופה היה הזמן דבר שאינו חוזר, הרי על אחת כמה וכמה בתקופתנו, סוף זמן הגלות. כל רגע יקר הוא, ועלינו לנצל כל האפשר להכנת עצמנו, משפחתנו וסביבתנו לביאת המשיח.

בכל רגע נתן לפעל גדולות ונצורות "עד סוף כל העולם" - "עולם" מלשון "העלם". יש להרבות באור התורה והמצוה עד להסרת החשך המעלים והמסתיר את אור הגאולה.

(אגרות קודש ח"ו ע' טז. מתוך לקראת שבת)

גלוי פנימיות התורה

לעתיד לבוא התגלה פנימיות התורה: "יהיו ישראל

פרשת וזאת הברכה

~ יום ראשון י"ח תשרי ~

א וְדָא בְרַפְתָּא דִּי כְרִיף מְשֵׁה נְכִיָּא דִּינִי ת?
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדָם מוֹתָה:

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

כט"ו ◀ וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ - שָׁאֵם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימְתִי?.

ב וְאָמַר יְיָ מְסִינֵי אֲתַגְלִי וְזֹהוּר יִקְרָה מְשַׁעִיר
אֲתַחְזִי לְנָא אֲתַגְלִי בְּגִבְרַתָּה מְשׁוּרָא דְפֶאֶרְן
וְעַמָּה רַבַּת קְדִישִׁין כְּתַב יְמִינָה מִגּוֹ אֲשַׁתָּא
אֲוִרְתָּא יְהֵב לְנָא:

כז (ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינֵי בְּאֵ וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פֶּאֶרְן וְאֲתָה מְרַבֶּבֶת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת
לְמוֹ:

וְלֹא רְצוֹ. הוֹפִיעַ • לְהֵם. מִהַר פֶּאֶרְן • שְׁהֶלֶךְ שֵׁם
וּפְתַח לְבָנֵי יִשְׁמַעֵאל שְׁיִקְבְּלוּהָ, וְלֹא רְצוֹ. וְאֲתָה •
לְיִשְׂרָאֵל (ספרי). מְרַבֶּבֶת קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מְקַצֵּת רַבּוֹת
מִלְּאֲכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלֶם, וְלֹא רַבֶּם, וְלֹא בְּדֶרֶךְ
בְּשֶׁר־וֹדֶם שְׁמֶרְאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ בְּיוֹם
חַפְּתוֹ. אֵשׁ דָּת • שְׁהִיְתָה כְּתוּבָה מֵאֵז לִפְנֵי בָּאֵשׁ
שְׁחֹרָה עַל גְּבֵי אֵשׁ לְבָנָה, נִתַּן לְהֵם בְּלוּחֹת כְּתַב
יְדֵי יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אֵשׁ דָּת", כְּתַרְגוּמוֹ, שְׁנַתְנָה
לְהֵם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

כט"ו ◀ וַיֹּאמֶר, ה' מְסִינֵי בָּא • (ספרי) פְּתַח תַּחֲלֶה
בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחֲר־כֵּן פְּתַח בְּצִרְכֵיהֶם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וַיִּבְשְׁבַח שֶׁפְּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְּכָרֹת זְכוֹת
לְיִשְׂרָאֵל. וְכֵן זֶה דְרָךְ רְצוֹי הוּא, כְּלוּמַר כְּדָאֵי הֵם
אֵלוֹ שֶׁתַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה. מְסִינֵי בָּא • יֵצֵא
לְקִרְאָתָם בְּשִׁבְאוֹ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתֵית הַהָר, כְּחֻזְן
הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָה, שְׁנַאֲמַר: (שְׁמוֹת ט) "לְקִרְאֵת
הָאֱלֹהִים", לְמַדְנוֹ שֶׁיֵּצֵא כְּנֹגְדָם. וְזָרַח מְשַׁעִיר
לְמוֹ • (ספרי) שֶׁפְּתַח לְבָנֵי עֲשׂוֹ שְׁיִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~

(ג) בְּאֵלוֹ שֶׁלֹּא חָטְאוּ בְּעֵגְלָה עֲבוּרַת הַתְּשׁוּבָה – עֲבוּדָה
בְּכַח עֲצָמוֹ.

וְכַאֲשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָם בְּמִילוּאָה, אִזּוֹ נִתַּן לְהֵם הַקֶּבֶ"ה
אֶת הַלוּחֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שְׁבִזָּה הִרְאָה לְעֵין כֹּל שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ
קִבַּל תְּשׁוּבָתָם וְנִתְרַצָּה הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׂמְחָה וּבְלֵב
שָׂלֵם וְנִתַּן לְהֵם לּוּחֹת שְׁנִיּוֹת, הִינּוּ שָׂגַם בְּתוֹרָה תְּהִיָּה
הַעֲבוּדָה וַיִּגְיַעַה – לַמּוֹד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ.

וְכַאֲשֶׁר בָּאִים לְשִׁמְיַנֵּי־עֲצָרָת לְאַחַר ז' יְמֵי הַסְּפֹכֹת, הַזְּמַן
שֶׁכֹּל הַהִמְשָׁכוֹת נִקְלָטוֹת בְּפְנִימִיּוֹת, וְגַם כְּחִינַת הַתּוֹרָה
שֶׁנִּתְנָה בְּלוּחֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הִרִי אִזּוֹ בָּאָה הַשְּׂמִחָה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׁלִימָה בְּלַמּוֹד הָאֲדָם בְּתוֹרָה בְּכַח עֲצָמוֹ.

וְלָכֵן לְאַחַר סִיּוּם הַתּוֹרָה "לְעִינֵי כֹל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין

בְּתַחֲלַת פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" מְדוּבָר בְּלוּחֹת
הִרְאִשׁוֹנוֹת: "הִנֵּן מְסִינֵי בָּא גו'", וְעַל זֶה נֶאֱמַר "תּוֹרָה
צִוָּה לְנוֹ מֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב", "מוֹרְשֵׁה" לְשׁוֹן
רְיוּשָׁה, הִינּוּ שְׁנִיתְנָה וּבָאָה בִּירוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ מְמִילָא וְלֹא
עַל יְדֵי עֲבוּדָה וַיִּגְיַעַה. וְסִיּוּם פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה"
(שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּם) הוּא "לְעִינֵי כֹל יִשְׂרָאֵל",
שֶׁקָּאֵי עַל שְׂבִירַת הַלוּחֹת, "שְׁנִשְׂאוּ לְבוֹ לְשִׁבּוֹר הַלוּחֹת
לְעִינֵיהֶם, וְהִסְפִּימָה דַעַת הַקֶּבֶ"ה לְדַעַתוֹ, שְׁנַאֲמַר אֲשֶׁר
שְׁבַרְתָּ, יִשְׂרָאֵל כְּחֵךְ שֶׁשְׁבַרְתָּ", שְׁבִזָּה מְרָמֵז עִילוּיִם שֶׁל
הַלוּחֹת הָאֲחֻרָנוֹת לְגַבֵּי לּוּחֹת הִרְאִשׁוֹנוֹת (שֶׁלֹּכֵן אָמַר
לוֹ יִשְׂרָאֵל כְּחֵךְ שֶׁשְׁבַרְתָּ), כִּי דוֹקָא עַל יְדֵי שְׁנִשְׂאוּ לְבוֹ
לְשִׁבּוֹר אֶת הַלוּחֹת לְעִינֵי כֹל יִשְׂרָאֵל, פְּעַל בְּכֹל יִשְׂרָאֵל

בנרא ומנהגה מאין; אכל פשעבודתו היא בכת עצמו, הפעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, פנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם ד"לא הנני ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנני ליה", על-דין-זה נעשה דומה לבנרא - שתף בשלימות להקב"ה, ובנרא שמים וארץ "חדשים" שנגש בהם ש"ה' אלמי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(לקוטי שיחות כרך יד, פרשת וזאת הברכה - שמחת-תורה)

לקרוא תפך "בראשית ברא אלקים, את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכת עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הפעל-תשובה שהיא בכת עצמו ובכחינת התחדשות ממש) נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית, שהוא מוסיף ומשפיע בכיכול במעשה בראשית - כי שתפות בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהכת אל הפעל (הן הכחות שלו, והן בדיה שעושה בעולם) אין ה"שתפות" בשלימותה - שהרי הקב"ה

גאף חבבנון לשבטאי כל קדישוי בית ישראל בבנרא אפקנון ממצרים ואנון מדברין תחות ענגד נטלין על מימרך :

(ג) אַף חבב עמ״ם פּל־קדשׁוּ בַיְדֵךְ וְהֵם תּפּוּ לְרַגְלֵךְ יִשְׂא מַדְבְּרֹתֶיךָ :

ו"אשמע את מדבר אלי", כמו 'מתדבר אלי', אף זה "מדברתיך", מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיש פורפולירי"ש בלע"ז (זיינע אונטערעדנוגען). ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על-פי דבריך, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון 'מן'. דבר אחר: "אף חבב עמ"ם", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. פל-קדשיו בידך • כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם. והם תפּוּ לְרַגְלֵךְ • והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך. יִשְׂא מַדְבְּרֹתֶיךָ • מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

כ"ש" אף חבב עמ"ם • גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד לפאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". פל-קדשיו בידך • נפשות הצדיקים גנוזות אתו, בענין שנאמר: (ש"א כה) "והיתה נפש אדני צרוכה בצרור החיים את ה' אלהיך". והם תפּוּ לְרַגְלֵךְ • והם ראויים לך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית הקר לרגלך, בסיני. "תפּוּ" לשון פעלו, התוכו לתוך מרגלותיך. יִשְׂא מַדְבְּרֹתֶיךָ • נשאו עליהם על תורתך. מַדְבְּרֹתֶיךָ • המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו: (במדבר ז) "וישמע את הקול מדבר אלי", (יחזקאל ב)

ד אורינתא יחב לנא משה מסרה ירפא לכונשת יעקב :

(ד) תּוֹרָה צִוְּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב :

כ"ש" תורה • אשר "צוה לנו משה, מורשה" היא ל"קהלת יעקב", אחזניה ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~

תקמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת-תורה עד-כדי-ך שהוא משפיע על כל עניניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחנינו? על כך מסבך בפירשתנו: "תורה צוה לנו משה מרשה..." - התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של הירוש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה. ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשחמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו נכרים הם בין הבריות, כך תלמידי-תקמים נכרים בהילוכם ובדבורם ובצטיפתם בשוק" (ויכפי שמפרש הרמב"ם את הפסטים שבבבב). אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי תקמים, שהתחלת למוד התורה שוב, היא אצלם באופן חדש לגמרי, מוכן, שנגרמת התחדשות ותוספת הנבחרת "בהילוכם ובדבורם...", אכל אצל יהודים שאינם תלמידי

<p>עצמה – כי עקר השמחה בשמחת תורה, איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחגיגו" – מתנה אותנו בכל עונגנו, עד לעשיה בפעל. (משיחות ליל שמחת-תורה תשל"ל, תשל"א)</p>	<p>בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה. ולכן עקר השמחה בשמחת תורה, מתבטאת דוקא בהקפות – לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה.</p>
--	---

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:

כ"ט • ויהי • הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך • תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף • בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי • כמו (שמות ל) "כי-תשא

היהוה בישראל מלפא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

את ראש, ראויין אלו שאברכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאסףם יחד, באגדה אחת ושלוש ביניהם – הוא מלכם, ולא כשיש מחלקת ביניהם.

(ו) יחי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ס

יחי ראובן לחיי עמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון: שנאמר: (בראשית לה) "וישפכ את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

כ"ט • יחי ראובן • בעולם הזה. ואל-ימת • לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלהה. ויהי מתיו מספר • נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פענין

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

וידא ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודה במפקה (באגחא) לקרבא וילעמה תתיכנה לשלם ידוהי ועבדן לה פרענותא מסנאוהי וסעיד מפעלי דכבוהי הוי לה:

זאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

סנחריב. ואל-עמו תביאנו • לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה) • ידיו רב לו • יריבו ריבו וינקמו נקמתו. ועזר מצריו תהיה • על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", (ספר) כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתיו של יהודה. ואף פשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: (יהושע ט) "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון". [ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שנהיה בלבו עליו על מה שעשה בשטים, כך כתיב באגדת תהלים (מזמור צ):]

כ"ט • וזאת ליהודה • (מכות יא) סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבידם, שנאמר: (איוב ט) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לברם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פרוש רבותינו שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדווי שקבל עליו, שנאמר: (בראשית מד) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר משה: 'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו'. שמע ה' קול יהודה • תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה מפני

~ יום שני י"ט תשרי ~

(ח) וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במפה תריבהו על-מי מריבה:

ח וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במפה תריבהו על מי מצותא ואשתכח מהימן:

דָּבַר אַחֵר: "תְּרִיבֶהוּ עַל מִי מְרִיבָהּ", נִסְתַּקְפֶּתָּ לֹו לְבֹא בְּעֲלִילָה, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר ט) "שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמְרָגִים מָה עָשׂוּ?.

כִּי- וְלֹלֹו אָמַר • וְעַל לֹו אָמַר • תִּמְיֵךְ וְאוֹרֵיךְ • כְּלָפִי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר • אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמִסָּה • שְׁלֹא נִתְלוֹנְנוּ עִם שְׂאֵר הַמְּלִינִים • תְּרִיבֶהוּ וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ.

ט דַּעַל אֲבוּהֵי וְעַל אִמָּה לֹא רַחֵם כַּד חֲבוּ מִן דִּינָא וְצַפִּי אַחוּהֵי וּבְנוּהֵי לֹא נְסִיב אַרְי נְטֵרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ וּקְנִמָךְ לֹא אֲשַׁנְיִו:

(ט) הָאֲמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנוֹ לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶיךָ יִנְצְרוּ:

לֹו לֹא חֲטָא אֶחָד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לֹו". כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ • לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֵרִים". וּבְרִיתֶיךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִיִּלָּה, שְׁאוֹתֶם שְׁנוֹלְדוּ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִינִין וּמְלִינִין אֶת בְּנֵיהֶם: (ספרים אחרים: אוֹתִם שְׁנוֹלְדוּ בַּמִּדְבָּר, שִׁישְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִינִין) •

כִּי- הָאֲמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו • כְּשִׁחַטְאוּ בְּעִגְל וְאִמְרֹתֵי: (שמות לב) "מִי לָה' אֱלִי", נֶאֱסַפּוּ אֱלִי כָּל בְּנֵי לֹו, וְצוּיִתִּים לְהַרְג אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ "אָבִיו" מִמָּשׁ, וְ"אָחִיו" מֵאָבִיו, וְכֵן "בְּנָיו" מִמָּשׁ, שֶׁהָרִי לֹוִיִּים הֵם וּמִשְׁבָּט

יִשְׂרָאֵל אֲלֵיךְ דִּילְפּוֹן דִּינֵיךְ לִיעֲקֹב וְאוֹרֵיךְ לִיִּשְׂרָאֵל וְשׁוֹן קְטָרַת בּוֹסְמִין קְדִמָּךְ וּגְמִיר לְרַעוּא עַל מְדַבְּחֶךָ:

(י) יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לִיִּשְׂרָאֵל קְטוֹרֶת בְּאֶפְדֶּךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:

יֵא בְּרַךְ יי נְכִסוּהֵי וְקִרְבָּן יְדוּהֵי תִקְבַּל בְּרַעוּא תִּבְר חֲרָצָא וְסְנֵאוּהֵי וּדְבַעְלֵי דְכְבוּהֵי דְלָא יְקוּמוּן:

כִּי- יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלֶּוּ לְכָךְ • וּכְלִיל • עוֹלָה.

(יא) בְּרַךְ יְהוָה חִילּוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחַץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאָיו מִן־יְקוּמוּן: ם

וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהָיוּ מוֹעֲטִים: שְׁנַיִם־עָשָׂר בְּנֵי חֲשֹמוֹנָאִי וְאֶלְעָזָר, כְּנָגֵד כְּמָה רַבּוּת. לְכָךְ נֶאֱמַר: "בְּרַךְ ה' חִילּוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה". וּמִשְׁנֵאָיו מִן־יְקוּמוּן • מִחַץ קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאָיו מִהָיֹוֹת לָהֶם תְּקוּמָה.

כִּי- מִחַץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ • מִחַץ קָמְיוֹ מִכַּת מִתְנַיִם, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים טט) "וּמִתְנַיִהֶם תְּמִיד הַמְּעַד", וְעַל הַמְּעוֹרְרִין עַל הַכְּהֵנָה אָמַר כֵּן. דְּבַר אַחֵר: רָאָה שְׁעִתִּידִין חֲשֹמוֹנָאִי וּבְנָיו לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,

יֵב לְבַנְיָמִן אָמַר רַחִימָא דִּי יִשְׂרָאֵל לְרַחֲמָן עֲלוּהֵי יְהִי מִגֵּן עֲלוּהֵי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעֵה תִּשְׁרִי שְׁכֵנְתָא:

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטְחָ עֲלֵיו חַפָּה עֲלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ם

מִשְׁנֵבְחָהּ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שָׁרְתָה שְׂכִינָה בְּמִקוֹם אַחֵר. וּבֵינָן כְּתָפָיו שָׁכֵן • בְּגִבָּה אֲרָצוֹ הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנֵי, אֶלָּא שְׁנַמְוּךְ עֲשָׂרִים וְשִׁלְשׁ אִמָּה מַעֲיִן עֵיטִם, וְשֵׁם הָיָה דַעְתוֹ שֶׁל דָּוִד לְכַנּוּתוֹ, כְּדֵאִתָּא ב'שְׁחִיטַת קְדָשִׁים': 'אֲמַרִי נַחְתִּי בֵיה פּוֹרְתָא', מִשׁוּם דְּכְתִיב: "וּבֵינָן כְּתָפָיו שָׁכֵן", אֵינן לָךְ נֶאֱחָה בְּשׁוֹר יוֹתֵר מִכְּתָפָיו.

כִּי- לְבַנְיָמִן אָמַר • לְפִי שְׁבַרְכַת לֹו בְּעַבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת, וְשֶׁל בְּנֵימִין בְּכַנּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקוֹ, סְמָכָן זֶה לְזֶה, וְסִמְךָ יוֹסֵף אַחֲרָיו שְׂאָף הוּא מִשְׁפָּן שִׁילָה הָיָה בְּנֵי בְּחֻלְקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם עח) "וַיִּמָּאֵס בְּאֶהֱל יוֹסֵף וְגו'", וּלְפִי שְׁבִית עוֹלָמִים חֲבִיב מִשִּׁילָה, לְכָךְ הִקְדִּים בְּנֵימִין לְיוֹסֵף. חַפָּה עֲלָיו • מְכַסֶּה אוֹתוֹ וּמִגֵּן עֲלָיו. כָּל־הַיּוֹם • לְעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

לֹא הָיָה גְבוּהָ לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אִז הָיָה נִעְלָה מִכְּדֵי שְׁיוּכַל לְהֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֶלָּא נַחְתִּי בֵיה פּוֹרְתָא, וְאִז

אֲמַרִי, נַחְתִּי בֵיה פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר לְהֵאִיר אוֹר אֱלֹקֵי כָּל הָעוֹלָם, עַד לְחֻלְקוֹ חֲכִי נְמוּךְ. לְכֵן

אֵלָא הִיא מִתְעַסְקַת אַתָּם וּמִתְלַבְּשַׁת בְּהֵם, בְּכַדֵי לְבָרְרָם וּלְזַכְּכֵם – נַעֲשִׂים כָּלֵם מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה. (לקוטי־שיחות, כרך י', עמ' 146)

הוא שִׁיף וְקָרוֹב לְעוֹלָם. וְהוּא הַדִּין לְמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי שְׁבִתוֹךְ כֹּל יְהוּדֵי: כְּשֶׁנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית שָׁבוּ אֵינָה בְּכַחֲנִית הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַבְּדֻלָּה מִנִּפְשׁוֹ הַבְּהִמִית, גּוֹפּוֹ, וְחִלְקוֹ בְּעוֹלָם,

~ יום שלישי כ' תשרי ~

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַּת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּנּוּד שְׁמֹיִם מִפֶּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַּת ה' אֲרָצוֹ • שְׁלֵא הִיְתָה בְּנַחֲלַת הַשְּׂבָטִים אֲרָץ מְלֵאָה כָּל טוֹב בְּאֲרָצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמֶּנּוּד • לְשׁוֹן עֲדָנִים וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחַלְח מִלְּמַטָּה

אוֹתָהּ מִלְמַטָּה. אֵתָה מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מֵעֵין בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

~ נקודות משיחות קודש ~

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַּת ה' אֲרָצוֹ מִמֶּנּוּד שְׁמֹיִם מִפֶּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַּת ה' אֲרָצוֹ מִמֶּנּוּד שְׁמֹיִם מִפֶּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

(שיחת ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם, התוועודיות כט עמ' 131)

יד וּמִמֶּנּוּד תְּבוּאוֹת שְׁמֵשׁ וּמִמֶּנּוּד גֵּרֵשׁ יְרֵחִים:

יד וּמִמֶּנּוּד תְּבוּאוֹת שְׁמֵשׁ • שֶׁהִיְתָה אֲרָצוֹ פְּתוּחָה לְחַמָּה, וּמִמֶּתְקַת הַפְּרוֹת. גֵּרֵשׁ יְרֵחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְבְּנָה מִבְּשִׁלְתָּן, וְאֵלוֹ הֵן: קִשׂוּאִין וְדִלּוּעִין. דְּבַר מִמֶּנּוּד הַרְרֵי־קָדָם וּמִמֶּנּוּד גְּבְעוֹת עוֹלָם:

טו וּמִמֶּנּוּד הַרְרֵי־קָדָם וּמִמֶּנּוּד גְּבְעוֹת עוֹלָם:

טו וּמִמֶּנּוּד הַרְרֵי־קָדָם • וּמִבְּרַכַּת מִרְאשִׁית בְּשׂוּל הַפְּרוֹת, שֶׁהַרְרֵיָהּ מִקְדִּימִין לְכַפֵּר בְּשׂוּל פְּרוֹתֵיהֶם. דְּבַר אַחֵר: מַגִּיד שֶׁקְדָּמָה בְּרִיאַתָּן לְשָׂאֵר הָרִים.

טז וּמִמֶּנּוּד אֲרָץ וּמִלְאָהּ וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה תְּבוּאוֹתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָּקָד נְזִיר אַחִיו:

טז וּמִמֶּנּוּד אֲרָץ וּמִלְאָהּ וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה • כְּמוֹ שׁוֹכֵן סְנָה, וְתַהֵא אֲרָצוֹ מִבְּרַכַּת מִרְצוֹנוֹ וְנַחַת רוּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַנִּגְלָה עָלֵי תַחֲלָה בְּסְנָה. רְצוֹן • נַחַת רוּחַ וּפְיוּס,

יו רבא דכנוהי זינא לה וגבורין דאתעבידא לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה עממא קטל פחדא עד ספי ארעא ואנון רבוקא דבית אפרים ואנון אלפאי דבית מנשה:

(י) בְּכוֹר שׁוּרוֹ הִדָּר לוֹ וְקַרְנֵי רֵאִם קַרְנָיו בָּהֶם עֲמִים יִנְגַח יַחְדָּו אַפְסֵי־אֲרָץ וְהֵם רַבְבוֹת אַפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ם

קרני ראם. אפסי-ארץ. שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שקשובה לכלם היא, שגאמר: (ירמיה א) ונתלת צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים. אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שגאמר: (שופטים ח) וזבח וצלמנע בקרקר וגו'.

כ"א בְּכוֹר שׁוּרוֹ • יֵשׁ "בְּכוֹר" שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלָּה וּמְלֻכּוֹת, שְׁנֵאָמַר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וכן: (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור • מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. שורו • שכחו קשה כשור לכבש כמה מלכים. הדר לו • נתון לו, שגאמר: (במדבר כז) "ונתתה מהדרך עליו". וקרני ראם קרניו • שור כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויופי

~ יום רביעי כ"א תשרי ~

יח וזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגחא קרבא על בצלי דבבד ויששכר במהבד למעבד זמני מוצדיא בירושלם:

(יח) וְזָבֻלוֹן אָמַר שְׁמַח זָבֻלוֹן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּאַהֲלֶיךָ:

של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על-ידי זבולון היתה. שמח זבולן בצאתך • הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר • הצלח בשיבת אהליך לתורה, לישב ולעבד שנים ולקבץ חדשים, כמו שגאמר: (דה"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי קביעת עתיהם ועבוריהם.

כ"א וזבולן אמר • אלו חמשה שבטים שברך באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שגאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שגראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך • זבולון ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף ימים ישפן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתפר ונותן לתוף פיו

יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא יתפנשוין תמן יכסון נכסת קודשין לרעוא ארי נכסי עממא ייכלון וסימא דמטמרא בחלא מתגליא להון:

(יט) עֲמִים הֲרִי־קָרְאוּ שֵׁם יוֹבְחוֹ וּבְחִי־צָדֵק כִּי שָׁפַע יָמִים יִינְקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל: ם

למות", משום ד"נפתלי על מרומי שדה", שהיה מתרעם וזבולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים וכו'. ושפני • לשון כסוי, כמו שגאמר: (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ז) "וספון בארז", ותרגומו: 'ומטלל בכיורי (קפרים אחרים: בכסוי) ארזא'. דבר אחר: "עמים הרי-קראו", על-ידי פרקמטיא של זבולון, תגרי עובדי-כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד

כ"א עמים • של שבטי ישראל. הרי-קראו • להר המוריה גאספו. כל אסיפה על-ידי קריאה היא, ושם יזבחו ברגלים ובחיי-צדק. כי שפע ימים יינקו • יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. ושפני טמוני חול • (מגילה ר) כסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן היס ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולון הנה, כמו שאמר במסכת מגילה: (שופטים ה) "זבולון עם חרף נפשו

שָׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים 'אֵין אוֹמֵה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ' וּמִתְגַּדְּרִין שָׁם, שְׁנֹאֲמַר: "שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי-צֶדֶק". כִּי שִׁפְעַ זְמַיִם יִינָקוּ. זְבוּלוֹן וַיִּשְׁשָׁכֶר, הֵנָּה נֹתֵן לָהֶם מָמוֹן בְּשִׁפְעָה.

ירושללים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעובדי-כוכבים, אלהות של זה לא פאלהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו

כִּי יִלְגֵּד אָמַר בְּרוּךְ אֲפָתֵי לְגַד כְּלִיתָא שְׂרֵי וַיִּקְטוּל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִין:

(כ) וילגד אמר ברוך מרחיב גוד בלביא שכן וטרף זרוע אף קדקד:

לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף קדקד. הרוגייהן היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

כ"א ברוך מרחיב גוד. מלמד שהיה תחמו ש' גוד מרחיב והולך כלפי מזרח. בלביא שכן. לפי שהיה סמוך לספר. לפיכך נמשל באריות, שכל הסמוכים

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם הקדמת בני גוד לבני יהודה - בכבוש הארץ

תתה לי ערף" "כי יגוסו ויהפכו לי ערף". מה שאין-כן בני גוד היו הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת".

והנה במלחמת שבועה עממין, נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיוחדת בכבוש הארץ ונקא בבני גוד שהיו הורגין אותם מיד. מה שאין-כן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים, כהגבעונים בימי יהושע, וכהפנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים טו, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני ישראל. לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם.

(על-פי לקוטישיחות חלק ט עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וטרף זרוע אף קדקד: הרוגייהם היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת (לג, כ. ובפירוש רש"י)

בפסוק שלאחריו, "ויתא ראשי עם", פרש רש"י ששבת גוד היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים.

וצריך להבין, הרי בכרפת יעקב לשבטים בפרשת ויחי, נאמר בנוגע ליהודה "ידך בערף אויביך גו' גור ארזה יהודה גו' ומזה שנמשל לארזה - מלך שבחיות, משמע, שיהודה היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גוד ללכת לפני החלוצים בכבוש הארץ ולא לבני יהודה?

ויבין בהקדים החלוק בין יהודה לגד, שעל יהודה נאמר "ידך בערף אויביך" שפרשו שלרוב גבורתו היו האויבים בורחים מפניו, וכפירוש המצודות' על הפסוק "ואיבי

(כא) וירא ראשית לו בישם חלקת מתק ספון ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם ישראל: ם

הם היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ, לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב) "חלוצים תעברו לפני אחיכם וגו'". צדקת ה' עשה. שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבר את הירדן, עד שכבשו וחלקו. דבר אחר: "ויתא", משה. "ראשי עם". צדקת ה' עשה. על משה אמור.

כ"א וירא ראשית לו. ראה ליתן לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ. בישם חלקת מתק. כי ידע אשר שם בנתחלו חלקת שדה קבורת מתק, והוא משה. ספון. אותה חלקה ספונה וטמונה מפל ברעה, שנאמר: (לקמן לד) "ולא ידע איש את קבורתו". ויתא. גוד. ראשי עם.

~ יום חמישי כ"ב תשרי ~

כב וילדן אמר דן תקיף כגור אריגון ארעה
שתאיא מן נחליא דנגדן מן מהנן:

(כב) וילדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן:

ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונית
מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא
במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה
בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה
של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא
שנאמר: (ס) "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן
וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מכל אותו הרוח
שהתחילו לנחל בו.

כ"ג◀ דן גור אריה • אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך
מושלו באריות. יזנק מן הבשן • בתרגומו, שהיה
הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס והיא לשם שהיא
בחלקו של דן, שנאמר: (יהושע ט) "ויקראו ללשם דן",
וזנוקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זנוק זה
יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו
של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית
מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו

כג וילנפתלי אמר נפתלי שבע רעוא ומלי
ברכן מן קדם יי מערב ים גנוסר ודרומא
ירת:

(כג) וילנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא
יהוה ים ודרום ירשה: ם

ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם
למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן:
"ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מצינו
ב'אלפא ביתא' לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

כ"ד◀ שבע רצון • שהיתה ארצו שבעה כל רצון
יושביה. ים ודרום ירשה • גם בנרת נפלה בחלקו,
ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים
ומכמורות. ירשה • לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה
רש", והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: ירש,

כד ולאשר אמר בריך מברכת בניא אשר יהי
רעוא לאחיה ויתרבי בתפנוקי מלכין:

(כד) ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו
וטבל בשמן רגלו:

ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים,
הנמשחים בשמן זית. וטבל בשמן רגלו • (ספר)
שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה
שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם
פולמוסטוס אחד וכו' כדאיתא ב'מנחות' (ס"ב).

כ"ה◀ ברוך מבנים אשר • ראיתי ב'ספרי': אין לה
בכל השבטים שנתברך בכנים כאשר, ואיני יודע
פיצד. יהי רצוי אחיו • שהיה מתרצה לאחיו
בשמן אנפיקינון ובקפלאות, והם מרצין לו
בתבואה. דבר אחר: "יהי רצוי אחיו", שהיו בנותיו
נאות, והוא שנאמר ב'דברי הימים': (א) "הוא אבי

~ נקודות משיחות קודש ~

לבנים 'כהנים גדולים', כלומר: הכהן הגדול נכנס לקדש
הקדשים, שם היה הארון, שבו הלוחות, שעליהם
תקוקות עשרת הדברות (לא כתובות בדיו, שהוא דבר
נוסף על הקלף); וכמו כן, האדם והתורה שלומד הם
דבר אחד.

שהיו בנותיו נאות . . נשואות לכהנים גדולים (רש"י לג,
כד) יש לשאל, מה הקשר בין שני הדברים. ויש לומר,
דהנה הנוי האמתי של אשה הוא צניעותה, כל כבודה
בת מלך פניהה. וצניעות מביאה ומועילה לכהונה
גדולה, כפי שנאמר במדרש שאשה צנועה ראיה שתנשא
לכהן ותצמיד כהנים גדולים, ובזכות צניעותה זכתה
לקחת לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה

(לקוטי משיחות, כרך א', עמ' 109)

כה תקיף כפרזלא ונחשא וכיומי עולמתך
תקפך:

(כה) ברזל ונחשת מנעלך וכימיוך דבאך:

נְעוּרֶיךָ, כִּי יְהִי יָמֵי זְקֻנָתְךָ, שֶׁהֵן דּוֹאֲבִים, זָבִים וּמְתֻמּוּטִים. דָּבָר אַחֵר: "וּכְיָמֶיךָ דְבָאֶף", וּכְיָמֶיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, כְּמַנְיָן יָמֶיךָ כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתָּם עוֹשִׂים רְצוֹנֹךָ שֶׁל מְקוֹם יְהִי דְבָאֶף, שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת יְהִי דּוֹבְאוֹת כְּסָף וְזָהָב לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁתְּהֵא מְבֻרַכַת בְּפָרוֹת, וְכָל הָאֲרָצוֹת מִתְּפָרְסוֹת הַיָּמֵה וּמִמְשִׁיכוֹת לָהּ כְּסָפָם וְזָהָבָם, אִשְׁקִלוּנָט, הַכְּסָף וְהַזָּהָב כִּלְהָ מֵהֶם, שֶׁהֵן מְזִיבוֹת אוֹתָם לְאַרְצְכֶם.

כ"י» בְּרִזָּל וּנְחֻשֶׁת מְנַעֲלָךְ • עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כְּנִגְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיו גְּבוּרֵיהֶם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסְּפָר וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ, שְׁלֵא יוֹכְלוּ הָאוֹיְבִים לִיְכַנְּס בָּהּ, כְּאֵלוּ הִיא סְגוּרָה בְּמְנַעוּלִים וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרִזָּל וּנְחֻשֶׁת. דָּבָר אַחֵר: "בְּרִזָּל וּנְחֻשֶׁת מְנַעֲלָךְ", אֲרָצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שְׁחוֹצְבִין מֵהֶם בְּרִזָּל וּנְחֻשֶׁת, וְאַרְצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִתְהַ מְנַעוּלָה שֶׁל אֲרָץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיָמֶיךָ דְבָאֶף • וּכְיָמֶיךָ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהֵן יָמֵי תְּחִלָּתְךָ, יָמֵי

(כו) אֵין פֶּאֶל יִשְׂרוֹן רַכֵּב שָׁמַיִם בְּעוֹרֶךָ וּבִגְאוּתוֹ שְׁחָקִים: כו לית אלה פאלהא דישראל דשכנתה בשמיא בסעדרך ותקפה בשמי שמיא:

כ"י» אֵין פֶּאֶל יִשְׂרוֹן • דַּע לָךְ יִשְׂרוֹן, שְׁאִין פֶּאֶל בְּכָל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים, וְלֹא כְּצוּרָךְ צוּרֶם. רַכֵּב שְׁחָקִים.

בארץ הקודש ממשיכים בעמוד 92, פסוק כז ואילך

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים הפטרה לשמיני עצרת לחול

אלֵיעֻזְבֻנוּ וְאֵלֵיִשְׁשֻנוּ: נַח לְהַטּוֹת לְכַבְּנוּ אֵלֵינוּ בְּהוֹת הַדְּבוּר מִצִּיּוֹ לְהֵם לְלַכֵּת בְּכָל־דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אַבְתְּרֵינוּ: נַח וְיִהְיֶה דְבָרֵינוּ אֱלֹהֵי הָאֲמֹרִים לְמַעַל אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֵתִי לִפְנֵי יְהוָה קְרִבִים אֵלֵי־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדֵינוּ דְבַר הַנְּצַד לֹא וּמִשְׁפָּט עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְהַבִּיעַ עֲלֵינוּם מִדֵּי הָאוֹיֵב דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: ם לְמַעַן דַּעַת כְּלֵעִמּוֹ הָאֲרָץ בְּרִאוֹתֶם הַשְּׁמַחְתוּ הַנְּפִלְאָה בְּעִמּוֹ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד: סֵא כִּן יִתֵּה פֶּאֶשֶׁר וְיִתֵּה לְכַבְּכֶם שְׁלָם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת

מַלְכִים א פֶּרֶק ח
ח נַח וְיִתֵּה כְּכֹלוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל אֵלֵי־יְהוָה אֵת כְּלֵי־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחַנְּנָה הַזֹּאת קָם מַלְפְּנֵי מִזְבַּח יְהוָה מִכְּרַע עַל־בְּרַכְיוֹ וּכְפִיו פְּרֻשׁוֹת הַשָּׁמַיִם: נַח וְיַעֲמֵד וַיְבָרֵךְ אֵת כְּלֵי־קַהֲלֵי יִשְׂרָאֵל קוֹל גְּדוֹל לֵאמֹר: נו כְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר לְאַנְפֵּל דְבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵינוּ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מוֹשֶׁה עִבְדֵינוּ: נו יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עֲמָנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אַבְתְּרֵינוּ אֵלֵיעֻזְבֻנוּ

עטרת מרים
נַח וְיִתֵּה כְּכֹלוֹת שְׁלֹמָה לְהַתְּפַלֵּל אֵלֵי־יְהוָה אֵת כְּלֵי־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחַנְּנָה הַזֹּאת קָם מַלְפְּנֵי מִזְבַּח יְהוָה מִכְּרַע עַל־בְּרַכְיוֹ וּכְפִיו פְּרֻשׁוֹת הַשָּׁמַיִם בְּעַת תְּפִלָּתוֹ: נַח וְיַעֲמֵד וַיְבָרֵךְ אֵת כְּלֵי־קַהֲלֵי יִשְׂרָאֵל קוֹל גְּדוֹל לֵאמֹר: נו כְּרוּם כְּרוּךְ אֵת הַעַם, רֵאָה כִּי טוֹב לְכַרֵךְ אֵת ה' בְּרִאוּשָׁנָה וְאָמַר: כְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר לְאַנְפֵּל לֹא נְחַסֵּר דְבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרֵינוּ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מוֹשֶׁה עִבְדֵינוּ: נו יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עֲמָנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אַבְתְּרֵינוּ אִנְשֵׁי דוֹר הַמְּדֻבָּר, שְׁתַּחֲתֵה הַשְּׂכִינָה שׁוּרָה עִמָּהּ בְּתַמִּידוֹת

וְאֵלֵיִשְׁשֻנוּ: נַח לְהַטּוֹת לְכַבְּנוּ אֵלֵינוּ לְלַכֵּת בְּכָל־דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אַבְתְּרֵינוּ: נַח וְיִהְיֶה דְבָרֵינוּ אֱלֹהֵי הָאֲמֹרִים לְמַעַל אֲשֶׁר הִתְחַנְּנֵתִי לִפְנֵי יְהוָה קְרִבִים אֵלֵי־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדֵינוּ וּמִשְׁפָּט עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: ם לְמַעַן דַּעַת כְּלֵעִמּוֹ הָאֲרָץ כִּי יְהוָה

עטרת מרים

בחקיו ולשמור מצותיו כיום הנה אשר לבבכם שלם עם ה', אבל בולח זאת לא תועיל התפלה גם שתתנה בבית הנה: סב והמלך וכל ישראל עמו זכחים זבח לפני יהוה: סג ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח ליהוה בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנכו את בית יהוה המלך וכל בני ישראל: סד ביום ההוא מרוב הפרגנות שהקריבו קדש המלך בקדשת המזבח את התודך החצר את רצפת חצר הכהנים אשר לפני בית יהוה כיעשה שם על הרצפה ההיא את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים כיימזבח הנחשת אשר עשה שלמה והנה רק מזופח נחשת אבל תחמו היו אבנים שלמות אשר לפני יהוה והנה עשרים על עשרים אמה קטן מהכיל מלחחוק את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים: סה ויעש שלמה

עטרת מרים

בעתה היא את ההג תנופת הבית וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עדינחל מצרים ברומה לפני יהוה אלהינו שבעת ימים של חינוך ושבעת ימים חג הסוכות ארבעה עשר יום ויום רצופים: סו ביום השמיני מימי החג, הוא שמיני העצרת שלח את העם וימלו ממנו רשות ללכת ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל המזבח אשר עשה יהוה לדוד עבדו שקדם לו הכנתו אשר בנו הישב על כפאו בנה הבית ולישראל עמו כי ראו אשר שרתה השכינה בבית הנבי:

הוא האלהים אין עוד: סא והיה לבבכם שלם עם יהוה אלהינו ללכת בחקיו ולשמור מצותיו כיום הנה: סב והמלך וכל ישראל עמו זכחים זבח לפני יהוה: סג ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח ליהוה בקר

עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנכו את בית יהוה המלך וכל בני ישראל: סד ביום ההוא קדש המלך את התודך החצר אשר לפני בית יהוה כיעשה שם את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים כיימזבח הנחשת אשר עשה לפני יהוה קטן מהכיל את העלה ואת המנחה ואת חלבי השלמים: סה ויעש שלמה גדול מלבוא חמת עדינחל מצרים לפני יהוה אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום: סו ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל המזבח אשר עשה יהוה לדוד עבדו ולישראל עמו:

~ בארץ ישראל ממושכים כאן ביום חמישי (בכל העולם יום שישי כ"ג תשרי) ~

(כו) מענה אלהי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמר:

וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהלח והגבורה שלו בעזרה. ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך 'השמד אותם'. מענה. כל תבה שצריכה למד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

כ"ט מענה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל האלים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל פעלי זרוע שוכנים. זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי פנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על-כרחם יחרדו ויזעזעו

כח ושרא ישראל ליהצן בלחודוהי פעין ברפתא דברכונן יעקב אביהון לארעא עבדא עבדו ותמר אף שמאי דעלויהון ישמשון בטלא:

(כח) וישבן ישראל במח ברדל עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש אף-שמי ויערפו-טל:

יחד מפני האויב. עין יעקב. פמו: (במדבר יא) 'ועינו כעין הדלח', פעין הברכה שברכם יעקב, לא

כ"ט במח ברדל. כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב

שיעור יומי ליום חמישי (בכל העולם יום שישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת וזאת הברכה צג

זַעֲרֹפוּ • יְטִיפוּ • אַף שָׁמְיו זַעֲרֹפוּ-טַל • אַף בְּרַכְתּוֹ
שֶׁל יִצְחָק נּוֹסֶפֶת עַל בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב: (שם כז) "וַיִּתֵּן לָךְ
הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וְגו'".

כְּ"בָדָד" שְׁאָמַר יִרְמְיָהּ: (ירמיה טו) "בָּדָד יִשְׁבְּתִי", אֲלָא
כְּעֵין הַבְּטָחָה שֶׁהַבְּטִיחַם יַעֲקֹב: (בראשית מח) "וְהָיָה
אֲלֵהֶם עִמָּכֶם, וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ אַבְוֹתֵיכֶם".

כט טוֹבָךְ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּמָךְ עִמָּא דְּפִרְקָנָה
(מז) גְּדָם ?? תְּקִיף כְּסַעֲדָךְ וּדְמֵן קְדַמְוֵהי
נִצְחֵן גְּבוּרָתְךָ וּיְכַדְבּוּן סְנַאֲךָ לָךְ וְאֵת עַל
פְּרִיקַת צוּאָרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרֹךְ:

(כט) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ עִם נוֹשֵׁעַ בִּיהוָה מִגֵּן
עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוּתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבֵיךָ לָךְ וְאִתָּהּ
עַל-בְּמוֹתֵימֹו תִדְרֹךְ: ם

אֵיבֵיךָ לָךְ • כְּגוֹן הַגְּבָעוֹנִים שְׁאָמְרוּ: (יהושע ט) "מֵאֶרֶץ
רְחוֹקָה בָּאוּ עִבְדֶיךָ וְגו'". וְאִתָּהּ עַל-בְּמוֹתֵימֹו
תִדְרֹךְ • כְּעַנְיָן שְׁנֵאָמַר: (שם י) "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל
צוּאָרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה".

כט"א אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל • לְאַחַר שִׁפְרֹט לָהֶם הַבְּרֻכּוֹת,
אָמַר לָהֶם: 'מַה לִּי לִפְרֹט לָכֶם, כָּלֵל דְּבַר: הַפֵּל
שְׁלָכֶם'. אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ • תְּשׁוּעָתְךָ בְּה'
אֲשֶׁר הוּא מִגֵּן עֲזָרְךָ, (וְאֲשֶׁר הוּא) חָרַב גְּאוּתְךָ. וַיִּכְחָשׁוּ

א וּסְלַק מֹשֶׁה מִמִּישְׁרָא דְּמוֹאֵב לְטוֹרָא דְּנָבו
רִישׁ רְמְתָא דִּי עַל אֲפִי יִרְחוּ וְאִחְזִינָה ?? יְת
כָּל אַרְעָא יְת גְּלַעַד עַד דִּין:

(א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֵרְבַת מוֹאָב אֶל-הַר נָבו רֹאשׁ
הַפְּסֻלָּה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יִרְחוּ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-
הָאָרֶץ אֶת-הַגְּלַעַד עַד-דִּין:

עבודת כוכבים, שְׁנֵאָמַר: (שופטים יח) "וַיִּקְיֵמוּ לָהֶם בְּנֵי
דָן אֶת הַפְּסֻלָּה", וְהִרְאֶהוּ שִׁמְשׁוֹן שְׁעֵתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ
לְמוֹשִׁיעַ.

כט"א מֵעֵרְבַת מוֹאָב אֶל-הַר נָבו • כְּמַה מַעְלוֹת הָיוּ,
וּפְסָעַן מֹשֶׁה בְּפִסְיַעַה אַחַת. אֶת-כָּל-הָאָרֶץ • הִרְאֶהוּ
אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹתָהּ, וְהַמְצִיקִין הָעֵתִידִין
לְהִיֹּת מְצִיקִין לָהּ. עַד-דִּין • הִרְאֶהוּ בְּנֵי דָן עוֹבְדִים

~ נקודות משיחות קודש ~

(בְּעַנְיַי הַרְשׁוּת) זָכָה לְהַשְׁלִיחוֹת לִילָךְ וְלוֹמַר לְאַבְרָהָם
יִצְחָק וַיַּעֲקֹב שֶׁהִקְבִּי"ה קָיָם אֶת שְׁבוּעָתוֹ:
וּבְהַקְדָּיִם – שֶׁלְכַאוּרָה אֵינֹו מוֹכֵן:
כִּינּוֹן שְׁבָגֵי יִשְׂרָאֵל הֵם "מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים", וְעַל-
אַחַת-כַּמָּה וְכַמָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁהוּא "רֹאשׁ לְמֵאֲמִינִים"
– אִיךְ שִׁיךְ לֹמַר שִׁיְהִיָּה סִפְק אֲצֵל אַבְרָהָם בְּנוֹגַע לְקִיּוֹם
שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל הַקְבִּ"ה, שִׁיִּצְטָרְכוּ לְשַׁלַּח לֹמַר לוֹ שֶׁהִקְבִּי"ה
קָיָם אֶת הַשְׁבוּעָה? !
וּבְעַנְיַן זֶה רוֹאִים נִקְדָּה נִפְלְאָה – שְׁעַל-יְדֵי עַנְיָן הַזְּרִיזוֹת
(בְּעַנְיַי הַרְשׁוּת) הִגִּיעַ מֹשֶׁה רְבִינּוֹ לְמִדְרִיגָה נְעִלִית יוֹתֵר
אֶפְלוּ מֵאֲמוּנָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ.
(שיחת ש"פ האיונו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

יִשְׁגֹּם הַחוֹשָׁבִים שְׁעַנְיָן הַזְּרִיזוֹת צְרִיף לְהִיֹּת רַק בְּעַנְיָן שֶׁל
מְצוּהָ, כְּלִשׁוֹן חו"ל: "זְרִיזוֹן מְקַדִּימִין לְמַצּוֹת", אֲבָל
בְּעַנְיָן שֶׁל רְשׁוּת – "כָּל מַעֲשֶׂיךָ יְהִי לְשֵׁם שְׁמַיִם" ו"כָּבֵל
דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ" – לֹא נּוֹגַע עַנְיָן הַזְּרִיזוֹת.
וְעַל זֶה בָּאָה הַהוֹרָאָה מִהַנְּהַגַּת מֹשֶׁה רְבִינּוֹ כְּעִלְיָה לְהַר נָבו
לְרֹאוֹת אֶת הָאָרֶץ – שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׁאֵרְאֵתוֹ אֶת הָאָרֶץ לֹא
הִיָּתָה עַנְיָן שֶׁל מְצוּהָ, כִּי-אִם דְּבַר הַרְשׁוּת, מְכַל-מְקוֹם
"וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֵרְבַת מוֹאָב אֶל הַר נָבו", "כְּמַה מַעְלוֹת הָיוּ
וּפְסָעַן מֹשֶׁה בְּפִסְיַעַה אַחַת", שְׁעַשֶׂה זֹאת בְּזְרִיזוֹת כו',
שְׁמֹזָה לְמַדִּים שְׁגָם בְּעַנְיַי הַרְשׁוּת צְרִיכָה לְהִיֹּת הַנְּהַגָּה
בְּאֶפֶן שֶׁל זְרִיזוֹת.
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּנָה – עַל-פִּי הָאָמֹור לְעִיל שְׁבִשְׁכַר הַזְּרִיזוֹת

ב וַיֵּת כָּל נִפְתָּלֵי וַיֵּת אַרְעָא דְּאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
וַיֵּת כָּל אַרְעָא דִּיהוּדָה עַד יָמָא מֵעֵרְבָא:

(ב) וְאִת כָּל-נִפְתָּלֵי וְאִת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאִת
כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

עם סיסרא וחילותיו. וְאִת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה •
הִרְאֶהוּ אֶרְצָם בְּשִׁלּוֹתָהּ וּבְחַרְבָּנָהּ, וְהִרְאֶהוּ יְהוֹשֻׁעַ

כט"א וְאִת כָּל-נִפְתָּלֵי • הִרְאֶהוּ אֶרְצוֹ בְּשִׁלּוֹתָהּ
וּבְחַרְבָּנָהּ, וְהִרְאֶהוּ דְבוּרָה וּבָרַק מְקַדֵּשׁ נִפְתָּלֵי נְלַחְמִים

בשְׁלוֹתָהּ וּבַחֲרַבְנָהּ. דָּבַר אַחֵר: אֵל תִּקְרֵי "הַיָּם הָאֲחֵרוֹן", אֲלֵא 'הַיָּם הָאֲחֵרוֹן', הֲרָאֵהוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כָּל הַמְּאֲרָעוֹת שֶׁעֲתִידִין לֵיֵאָרֵעַ לְיִשְׂרָאֵל עַד שְׂיֻחֵיו הַמְּתִים.

נִלְחַם עִם מַלְכֵי כְּנָעַן, שָׂבָא מֵאֲפָרַיִם, וְגִדְעוֹן שָׂבָא מִמְּנַשֶּׁה, נִלְחַם עִם מֶדִּיָן וְעַמְלֶק. וְאֵת כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה • בְּשִׁלוֹתָהּ וּבַחֲרַבְנָהּ, וְהֲרָאֵהוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וְנִצְחָוֹנָם. עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן • אֶרֶץ הַמַּעְרָב

ג. וְגֵית דְּרוֹמָא וְגֵית מִישְׁרָא בְּקַעְתָּא דִּירְחוֹ קִרְתָּא דְּדִקְלִיא עַד צַעֲר:

(ג) וְאֵת-הַנֶּגֶב וְאֵת-הַכְּפָר בְּקַעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד-צַעֲר:

הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנָאֲמַר: (מלכים א' ט) "כִּכְכַּר הִירְדֵן יִצְקֶם הַמַּלְאָךְ בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה".

כ"ט • וְאֵת-הַנֶּגֶב • אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דָּבַר אַחֵר: מְעַרַת הַמַּכְפֵּלָה, שְׁנָאֲמַר: (במדבר יג) "וַיַּעֲלוּ בְּנֵגֶב, וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֻרוֹן". וְאֵת-הַכְּפָר • הֲרָאֵהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלֵי בֵּית

ד. וַיֹּאמֶר יְיָ לֵה דָא אַרְעָא דִּי קִנְיַת לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימְרָא לְבְנֵיהּ אֲתַנְנָה אַחֲרֵיהּ בְּעֵינֵיהּ וְלִתְמֵן לֹא תַעֲבֹר:

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֲתַנְנָה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:

ה. הָרְאִיתִיךָ לָךְ, אֲכַל גִּזְרָה הִיא מִלְפָּנַי שְׁשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלֻלֵי כָּךְ, הֵייתִי מְקַיֵּם עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם בְּטוֹעִים וּקְבוּעִים בָּהֶן, וְתִלָּךְ וְתִגִּיד לָהֶם.

כ"י • לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֲתַנְנָה הָרְאִיתִיךָ • כִּדֵּי שֶׁתִּלָּךְ וְתִאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: 'שְׂבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לָכֶם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, קִיְּמָה', וְזֶהוּ "לֵאמֹר", לְכָף

ו. וְיָמַת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל-פִּי יְהוָה:

(ה) וְיָמַת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל-פִּי יְהוָה:

ז. סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם, וְהוּא אוֹמֵר (לעיל לא): "לְקוֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה? אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעוֹ. עַל-פִּי ה' • בְּנִשְׁיָקָה.

כ"ג • וְיָמַת שָׁם מֹשֶׁה • (בי"ב טו) אֲפֹשֶׁר מֹשֶׁה מֵת, וְכַתִּיב: "וְיָמַת שָׁם מֹשֶׁה"? אֲלֵא עַד כַּאֲן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכַּאֲן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֲפֹשֶׁר

ח. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אֲנִשׁ יֵת קְבֻרָתָהּ עַד יוֹמָא הַדִּין:

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת-קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ט. אוֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה", וְכִי אַחֲרִים מִשְׂאִים אוֹתָם? אֲלֵא הֵם מִשְׂאִים אֵת עֲצָמָם. מוֹל בֵּית פְּעוֹר • קִבְרוֹ הָיָה מוֹכֵן שָׁם מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְּעוֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעָרֵב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת (אבות פ"ה) •

כ"ד • וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכַבּוּדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: הוּא קִבֵּר אֵת עֲצָמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה 'אֵתִין שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "בַּיּוֹם מְלֹאת יְמֵי נְדָרוֹ" כִּיֵּא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֵת עֲצָמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהֵשִׂיאוּ

י. וּמֹשֶׁה בֶּר מָאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כִּד מֵית לֹא כִּהַת עֵינֻוּהִי וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דַּאֲפוּהִי:

(ז) וּמֹשֶׁה בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא-כִּהַתָּה עֵינָיו וְלֹא-נָס לָחָה:

יא. וּמֹשֶׁה בֶּר מָאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כִּד מֵית לֹא כִּהַת עֵינֻוּהִי וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דַּאֲפוּהִי:

כ"ה • לֹא-כִּהַתָּה עֵינָיו • אִף מִשְׁמַת. וְלֹא-נָס לָחָה • לְחֻלּוּחֵית שְׁבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רִקְבוֹן וְלֹא נִהַפֵּף הָאֵר פְּנֵיו.

יב. וַיִּכְבְּרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרָאָה דְּמוֹאָב תְּלַתִּין יוֹמִין וּשְׁלִימוֹ יוֹמֵי כְּבִיתָא אֲבָלָא דְּמֹשֶׁה:

(ח) וַיִּכְבְּרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעָרֶכֶת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיְהִימוּ יְמֵי כְּבִי אֲבָל מֹשֶׁה:

שיעור יומי ליום חמישי (בכל העולם יום שישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת וזאת הברכה צה

כ"ט בני ישראל • הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה ורדף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה ונקבות.

~ נקודות משיחות קודש ~

גם אדם פנה שבשבילו מכרחים לשנות מן האמת. במשך חיי משה, כשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק בלעבדוהו שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

(לקוטי-שיחות, כרך כד, עמ' 255)

הזכרים, אבל באהרן . . . זכרים ונקבות (רש"י לד, ח) לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את החסרון שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על-ידי ששנה קצת מן האמת. אף משה, שמדתו אמת, אינו מסגל לפעל בדרך זו. ויש בנה מה שאין בנה: משה - אינו נוטה מן האמת. אהרן - מביא שלום לכל יהודי,

ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמתא ארי סמך משה נת ידוהי עלוהי וקבילו מגה פני ישראל ועבדו כמא די פקיד יי נת משה:

(ט) ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה פירסמך משה את-ידיו עליו וישמעו אליו בני-ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את-משה:

י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די אתגלי לה יי אפין באפין:

(י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:

לב "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

כ"ט אשר ידעו ה' פנים אל-פנים • שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות

יא לכל אתיא ומפתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמאריים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

(יא) לכל-הארת והמופתים אשר שלחו יהוה לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארצו:

יב ולכל ידא תקפתא ולכל חוננא רבא די עבד משה לעיני כל ישראל: חזק

(יב) ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל-ישראל:

טז "ואשרם לעיניכם", והסכימה דעת הקדוש-ברוך הוא לרעתו, שנאמר: (לעיל ז) "אשר שברת", יישר כחך ששברת (שבת פז):

כ"ט ולכל היד החזקה • שקבל את התורה בלוחות בידיו. ולכל המורא הגדול • נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא. לעיני כל-ישראל • שנשאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם, שנאמר: (לעיל

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

הפטרת וזאת הברכה לשמו"ת, נדפסה בעמוד 122

~ נקודות משיחות קודש ~

מעלת משה בשבירת הלוחות

וצריך-עיון איך מתאים שלאחרי שהכתוב מספר על המעלות הגדולות והנפלאות של משה רבנו, יסיים ב"לעיני כל ישראל", שנשאו לבו לשבר הלוחות

ולכל היד החזקה גוי אשר עשה משה לעיני כל-ישראל: לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם (לד, יב. ובפירושו רש"י)

לעיניהם?

וגיש לומר על-פי המדרש (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "משל למלך שהלך למדינת הנם והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר, אם יאמר המלך להרגה, אמר לו עדן אינה אשתך. . המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל".

ועל-פי זה מובנת בפשטות מעלת משה בשבירת

הלוחות, שמעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות בכתוב, שהרי מוכן גדל ויקר ערך התורה בעיני משה רבנו, ובפרט שהוא זה שקבלה מידו של הקב"ה, ואף-על-פי-כן כפאשר ראה משה רבנו, הושיע הנאמן והאוהב ישראל, שיש מקום לחשוש שמציאותם של הלוחות יכולה לפגוע בישראל חס-ושלום, לא הסס כלל ושברם מיד כדי להציל את בני ישראל מהענש.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך לד, עמוד 217 - מתוך 'לקראת שבת')

א (א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:

"בראשית ממלכת יהוים", "ראשית ממלכתו", "ראשית דגנך". אף כאן אתה אומר: "בראשית ברא אלהים את השמים וגו'", כמו בראשית ברא, ודומה לו: "תחלת דבר ה' בהושע", כלומר תחלת דבורו של הקדוש-ברוך-הוא, בהושע: "ויאמר ה' אל הושע וגו'". ואם תאמר להורות בא, שאלו תחלה נבראו ופרושו 'בראשית הכל ברא אלו', וגיש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תבה אחת, כמו: "פי לא סגר דלתי בטני", ולא פרש מי הסוגר. וכמו: "ישא את חיל דמשק", ולא פרש מי ישאנו. וכמו: "אם יחרש בבקרים", ולא פרש אם יחרש אדם בבקרים. וכמו: "מגיד מראשית דבר. אס כן, תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב: (לקמן א, ב) "וירח אלהים מרחפת על פני המים", ועדין לא גלה המקרא, בסדור הקודמים והמאחרים כלום, בריאת המים מתי היתה, הא למדת, שקדמו המים לארץ. ועוד שהשמים מאש וממים נבראו, על-כרחך לא למד המקרא בסדר המקדמים והמאחרים כלום.

כ"ט « בראשית. אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם", שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל. ומה טעם פתח ב"בראשית"? משום (תהלים קי"א): "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", שאם יאמרו אמות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקדוש-ברוך-הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. בראשית ברא. אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני, כמו שדרשוהו חכמינו זכרונם-לברכה: בשביל התורה שנקראת (משלי ח): "ראשית דרכו", ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב): "ראשית תבואתה". ואם באת לפרשו בפשוטו, כן פרשהו: בראשית בריאת שמים וארץ, והארץ היתה תהו ובהו וחשך וגו', ויאמר אלהים יהי אור", ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה, לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כן, היה לו לכתב: בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך 'ראשית' במקרא שאינו דבוק לתבה שלאחריו, כמו:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרייקט רס"ג)

מהורש"ב נ"ע] לומד תורה (חומש) עם איזה פירוש אחר. פעם הפנים יפות. שאלתי על-דבר פירוש הרב אברהם בן עזרא, ואמר שפירוש זה גם כן.

רשימת היומן תרצ"א - עם פענוחים עמוד קפו (א) ראשית לכל ברא ה' את השמים (לשון רבים) ואת הארץ.

פירוש רש"י, והזמן שבו היו מקבלים את ההחלטה בזה, והיו נכנסים להצמח צדק' בשכינות לזה - היה בשבת בראשית.

שיחת שבת פרשת בראשית (התוועדות ב) תשכ"א סוף סימן ז (תורת מנחם חלק ב"ט עמוד 311). מלבד זה [=לימוד פרשה חומש עם פירוש רש"י] היה [=אדמו"ר

דרכו של אמו"ר ללמוד בכל שנה לבר פירוש רש"י, עוד איזה פירוש (רמב"ן).

ספר השיחות תרצ"ו עמוד 54 וזהו גם כן ביאור הסיפור אודות בני אדמו"ר ה'צמח צדק', שבכל שנה היו מקבלים על עצמם ללמוד חומש עם פירוש אחד המפרשים (מלבד

בְּרָא אֱלֹהִים • וְלֹא אָמַר בְּרָא ה', שְׁבִתְחִלָּה עָלָה
בַּמַּחְשָׁבָה לְבְרֵאתוֹ בַּמַּדָּת הַדִּין, וְרָאָה שְׂאִין הָעוֹלָם

~ נקודות משיחות קודש ~

כבוש הארץ על ידי בני ישראל

אך בשונה מכך היא ארץ ישראל, שעל ידי כבושה, נשתנתה מהותה: לפני זה הייתה ארץ ככל הארצות, ועכשו נשתנתה להיות ארץ ישראל. ושנוי זה הוא בפנימיותה ולעולם, ומעשה אינה יכולה להשתייך לשום אמה אחרת, וגם בזמן הגלות כאשר "גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו" היא נקראת "ארצנו" ו"אדמתנו"; ויתרה מזו: אסור לנכרי להתיישב בארצנו.

וזהי טענת אמות העולם "לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים": ביודעם, שעל ידי כבוש בני ישראל נשתנתה הארץ במהותה שנוי תמידי להיות ארץ ישראל, ומעשה אינה יכולה להשתייך עוד לאמה אחרת, אם-כן נטלה מהם שיכותם לארץ לחלוטין, ולא ככבוש שאר הארצות שאפשר לחזור ולכבשם, ואם כן "לסטים אתם".

והמענה לכך הוא: "כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה וגו' ובוצונו נטלה מהם ונתנה לנו": היות שהקב"ה ברא את הארץ, לכן "כל הארץ של הקב"ה היא" היינו לא רק מציאות השליטה בארץ אלא גם עצם מהותה, ולכן הוא יכול לשנות את מהותה של הארץ להיות ארץ ישראל.

(על פי לקוטי שיחות כרך ה עמוד 2 - מתוך 'לקראת שבת')

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ:
בראשית - אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם.. ומה טעם פתח בבראשית, משום פח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אמות העולם לישראל, לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקדוש-ברוך-הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו. . . ובוצונו נטלה מהם ונתנה לנו" (א, א. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין: הרי בני ישראל כבשו את הארץ ככבוש מלחמה, וכבוש מלחמה אינו בכלל אסור גזל. וכמו שלא מצינו שום אמה שתענש על ענין זה ככבוש מלחמה, הגם שאסור גזל הוא משבע מצוות בני נח. ואם כן, מהו היסוד לטענתם: "לסטים אתם"?

ויש לומר: בהעברת דבר מאדם אחד לזולתו באחד מדרךי הקנין (מכירה, מתנה, כבוש מלחמה וכו'), אין משתנה דבר במהות החפץ, והשנוי הוא רק בפעולות. וכן בארץ: כשאימה כובשת ארץ מאמה אחרת, מהות הארץ לא משתנית, והאמה השנייה יכולה לכבוש את הארץ ולהחזירה אליה.

(ב) וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ וְחָשֵׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם
וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

אלהים מרחפת. כפא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים, ברוח פיו של הקדוש-ברוך-הוא ובמאמרו, פיונה המרחפת על הקן, אקובטי"ר בלע"ז.

יש"י תהו ובהו • תהו, לשון תמה ושמון, שאדם תוהה ומשתומם על בהו שבה. תהו • אשטורדישו"ן בלע"ז. בהו • לשון ריקנות וצדו (בספרים אחרים אינו). על פני תהום • על פני המים שעל הארץ. ורוח

ג ואמר יי יהי נהורא ונהו נהורא: (ג) ויהאר אלהים יחי אור ויהי אור:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ב) והארץ הייתה מוצפת מים וכלה
ים, וחשך והעדר אורו מעל פני שטף פני המים.

(ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיְבַדֵּל אֱלֹהִים
 וַיַּחַד אֶת-נֹחַ וְאֶת-נָחֻם וְאֶת-רֵם וְאֶת-גִּיֹם וְאֶת-יָפֶת וְאֶת-כָּנָן וְאֶת-מֶטֶח וְאֶת-טָרֵחַ וְאֶת-יָבֶל וְאֶת-טוֹב־מֵטֶח וְאֶת-וֵאלֹתָיִם וְאֶת-בְּנֵי-אִשְׁתּוֹ
 בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

לְבַא'. וַלְפִי פִשְׁטוֹ, כֵּף פָּרַשְׁהוּ: רָאָהוּ "כִּי טוֹב",
 וְאֵין נֶאֱחָ לּוֹ וְלַחֹשֶׁךְ שִׁיחֵי מְשַׁמְשֵׁין בְּעֵרְבוּכְיָא,
 וְקִבַּע לְזֶה תַחֲמוֹמוֹ בְּיּוֹם, וְלְזֶה תַחֲמוֹמוֹ בַּלַּיְלָה.

כִּי-יָרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיְבַדֵּל - אִף
 בְּזֶה אֲנוּ צָרִיכִים לְדַבְּרֵי אַגְדָּה: רָאָהוּ שְׁאִינוּ כִּדְאֵי
 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ רַשְׁעִים, וְהַבְּדִילוֹ לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד

(ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קִרְיָ לַיְלָה
 וַיַּחַד עֶרֶב וַיַּחַד בֹּקֶר יוֹם אֶחָד:

הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יַחִיד בְּעוֹלָמוֹ, שֶׁלֹּא נִבְרָאוּ
 הַמַּלְאָכִים עַד יוֹם שְׁנֵי, כֵּף מַפְרֵשׁ בִּיבְרָאשִׁית רִבְהוּ'.

כִּי-יּוֹם אֶחָד - לְפִי סֵדֵר לְשׁוֹן הַפָּרָשָׁה, הִזְיָ לּוֹ
 לְכַתֵּב יוֹם רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּשָּׂר בְּשָׁר הַיָּמִים: שְׁנֵי,
 שְׁלִישִׁי, רְבִיעִי. לְמָה כָּתֹב "אֶחָד"? לְפִי שֶׁהִזְיָ

(ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רִקיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מְבַדֵּיל
 בֵּין מַיִם לְמַיִם:

מַגְעַרַת הַמַּיִם עַלֵי. בְּתוֹךְ הַמַּיִם • בְּאֲמַצַּע הַמַּיִם,
 שִׁישׁ הַפָּרֶשׁ בֵּין מַיִם הַעֲלִיּוֹנִים לְרַקִיעַ, כְּמוֹ בֵּין
 הַרְקִיעַ לְמַיִם שֶׁעַל הָאָרֶץ. הָאֵ לְמַדְתָּ, שֶׁהֵם תְּלוּיִים
 בְּמַאָמְרוֹ שֶׁל מְלַךְ.

כִּי-יְהִי רִקִיעַ • יַתְחַזֵּק הַרְקִיעַ, שְׂאֵף-עַל-פִּי שֶׁנִּבְרָאוּ
 שְׁמַיִם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, עַדִּין לַחִים הִיּוּ, וְקָרְשׁוּ בִּשְׁנֵי
 מַגְעַרַת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בְּאָמְרוֹ: "יְהִי רִקִיעַ", וְזֶהוּ
 שֶׁכָּתוּב: "עֲמוּדֵי שְׁמַיִם יְרוּפְפוּ" כֹּל יוֹם רִאשׁוֹן,
 וּבִשְׁנֵי: "וַיִּתְמַהוּ מַגְעַרַתוֹ", כְּאֲדָם שֶׁמְשַׁתּוּמֵם וְעוֹמֵד

(ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ וַיְבַדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר
 מַתַּחַת לְרַקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מַעַל לְרַקִיעַ וַיְהִי-כֵן:

עַד יוֹם שְׁלִישִׁי, וַהֲרִי הַתְּחִיל כֵּה בִּשְׁנֵי, וְדָבָר שֶׁלֹּא
 נִגְמַר אִינוּ בְּמֵלוֹאוֹ וְטוֹבוֹ. וּבְשְׁלִישִׁי שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכָת
 הַמַּיִם וַהֲתְחִיל וּגְמַר מְלָאכָה אַחֲרָת, כִּפַּל בוֹ "כִּי
 טוֹב", שְׁתֵּי פְעָמִים, אַחַד לְגַמְרֵ מְלָאכָת הַשְּׁנֵי וְאַחַד
 לְגַמְרֵ מְלָאכָת הַיּוֹם.

כִּי-יַעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הַרְקִיעַ • תַּקְּנוּ עַל עַמּוּדוֹ,
 וְהִיא עֲשִׂיתוֹ, כְּמוֹ: "וַעֲשִׂתָּה אֶת צַפְרֻנְיָה". מַעַל
 לְרַקִיעַ • "עַל הַרְקִיעַ" לֹא נֹאמַר, אֶלָּא "מַעַל לְרַקִיעַ",
 לְפִי שֶׁהֵן תְּלוּיִים בְּאֹרִי. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֹאמַר: "כִּי
 טוֹב" בְּיוֹם שְׁנֵי? לְפִי שֶׁלֹּא הִזְיָ נִגְמַר מְלָאכָת הַמַּיִם

(ח) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרַקִיעַ שָׁמַיִם וַיַּחַד עֶרֶב וַיַּחַד בֹּקֶר
 יוֹם שְׁנֵי:

כִּי-יִקְרָא אֱלֹהִים לְרַקִיעַ שְׁמַיִם • שָׂא מַיִם, שָׂם מַיִם, אִשׁ וּמַיִם שֶׁעַרְבָן זֶה בְּזֶה וְעָשָׂה מְהֵם שְׁמַיִם.

(בְּפָסְקִים אַחֲרֵי: שְׁמַיִם, שָׂם מַיִם, דָּבָר אַחֵר: אִשׁ וּמַיִם) •

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"א)

(ד) בֵּינָן שִׁדְעָ ה' שֶׁהָאֹר טוֹב הַבְּדִיל
 בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ.
 (ה) וְקָרָא ה' לְזִמְנֵי הָאֹר בְּשֵׁם יוֹמָם,
 וְלְזִמְנֵי הַחֹשֶׁךְ בְּשֵׁם לַיְלָל. כֵּאֲשֶׁר עָבַר
 מִן הַלַּיְלָה וּמִן הַיּוֹם וַהֲרִי יוֹם אֶחָד.
 (ו) וַיַּחַד עֶרֶב וַיַּחַד בֹּקֶר יוֹם שְׁנֵי
 שֶׁכָּבֵה בְּאֲמַצַּע הַמַּיִם אֲשֶׁר תְּבַדִּיל בֵּין
 שְׁנֵי סוּגֵי הַמַּיִם.
 (ז) וַיַּעַשׂ ה' אֶת הַשְּׁכָבָה, וַהֲבַדִּיל בֵּין
 הַמַּיִם אֲשֶׁר מַתְּחֵתֵיהָ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן:

כ"ט - יקוו המים • שטוחין היו על פני כל הארץ והקנם באוקיגנוס, הוא הים הגדול שבכל הימים.

(י) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיִּרְא אֱלֹהִים בִּיטוֹב:

כ"י - קרא ימים • והלא ים אחד הוא? אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו, לדג העולה מן הים באספמאי.

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרֵיע זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זֶרְעוּבוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:

כ"ג - תדשא הארץ דשא עשב • לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ, שמיני דשאיין מחלקיין, כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני, שלשון דשא הוא לבישת הארץ בעשבים כשהיא מתמלאת בדשאים. תדשא הארץ • תתמלא ותתכסה לבוש עשבים, בלשון לע"ז נקרא דשא ארבאז"י, בלן בערבובקא, וכל שרש לעצמו נקרא

(יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרֵיע זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זֶרְעוּבוֹ לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים בִּיטוֹב:

כ"ד - ותוצא הארץ וגו' • אף-על-פי שלא נאמר "למינהו" בדשאיין בצוויייהן, שמעו שנצטוו האילנות

(יג) וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(א) נתאנה (עלה ברצונו של) ה' כי תוציא האדמה בכת-אחת חציר ועשבים בעלי גרעינים, ועצים המוציאים פרות למיניהם אשר בהם הנרעים לנטיעה, ומיד היה כן. (ב) והוציאה האדמה חציר, עשבים בעלי זרעים למיניהם, ונציעה המוציאים פרות אשר זרעי הנטיעה מצויים בהם, כי ידע הקדוש ברוך הוא כי טוב הדבר. (ג) כאשר עבר מן הלילה ומן היום והיה יום שלישי.

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֲרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם
 לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים
 וַלַּיָּמִים וְשָׁנִים:

כְּשֶׁמְאֻרֹת לֹקִין, סִימָן רַע הוּא לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר
 (רמב"ם): "ומאות השמים אל תחתיו", בעשותכם רצון
 הקדוש-ברוך-הוא, אין אתם צריכין לְדַאג מן
 הפְּרָעוֹת. וּלְמוֹעֲדִים. על שם העתיד, שְׁעֵתִידִים
 יִשְׂרָאֵל לְהַצְטוֹת על המוֹעֲדוֹת, וְהֵם נִמְנִים לְמוֹלַד
 הַלְּבָנָה. וַלַּיָּמִים. שְׁמוֹשׁ הַחֲמֵה חֲצִי יוֹם, וְשְׁמוֹשׁ
 הַלְּבָנָה חֲצִי, הַרִי יוֹם שְׁלֵם. וְשָׁנִים. לְסוֹף שִׁס"ה
 יָמִים (סְפָרִים אֲחֵרִים: וְרַבִּיעַ יוֹם), וְגִמְרוּ מִהַלְכָן בִּי"ב מְזֻלוֹת
 הַמְּשָׁרְתִים אוֹתָם, וְהִיא שָׁנָה. (סְפָרִים אֲחֵרִים: וְהוּא שִׁס"ה יוֹם
 וְרַבִּיעַ יוֹם), וְחוֹזְרִים וּמִתְחִילִים פַּעַם שְׁנֵי לְסַבָּב בְּגִלְגָל
 כְּמִהַלְכָן הַרְאֵשׁוֹן.

כִּי יְהִי מֵאֲרֶת וְגו' • מִיּוֹם רֵאשׁוֹן נִבְרָאוּ, וּבְרַבִּיעִי
 צִוָּה עֲלֵיהֶם לְהַתְּלוֹת בְּרָקִיעַ. וְכֵן כָּל תּוֹלְדוֹת שָׁמַיִם
 וָאָרֶץ נִבְרָאוּ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, וְכָל אֶחָד וָאֶחָד נִקְבַּע
 בְּיוֹם שְׁנֵי עָלְיוֹ, הוּא שְׁכַתוֹב: "את השמים", לְרַבּוֹת
 תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְ"את הארץ", לְרַבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהָ. יְהִי
 מֵאֲרֶת • חֶסֶר וִי"ו כְּתִיב, עַל שֵׁם שֶׁהוּא יוֹם מֵאֲרֶת,
 לְפַל אֶסְכְּרָה בְּתִינוּקוֹת, הוּא שְׁשָׁנִינוּ: 'בְּרַבִּיעִי, הִיוּ
 מִתְּעַנִּים עַל אֶסְכְּרָה, שְׁלֹא תִפֵּל בְּתִינוּקוֹת'. לְהַבְדִּיל
 בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה • מִשְׁנֵינֵנו הָאוֹר הַרְאֵשׁוֹן, אֲבָל
 בְּשַׁבַּעַת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, שְׁמֵשׁוּ הָאוֹר וְהַחֲשֵׁךְ
 הַרְאֵשׁוֹנִים יַחַד, בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְהִיוּ לְאֹתוֹת •

טו וַיְהוֹן לְנִהוּרֵין בְּרַקִּיעָא דְשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא
 עַל אַרְעָא וְהוּא כֵן:

(טו) וַהֲיוּ לְמֵאוֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ
 וַיְהִי-כֵן:

כִּי יְהִיוּ לְמֵאוֹרֹת • עוֹד זֹאת יְשַׁמְשׁוּ, שְׁפִירוֹ לְעוֹלָם.

טז וַעֲבַד יְיָ יְתֵ תְרִין נְהוּרֵיָא רַבְרַבִּיָא יְתֵ
 נְהוּרָא רַבָּא לְמַשְׁלַט בִּימְמָא וְיְתֵ נְהוּרָא
 זְעֵרָא לְמַשְׁלַט בְּלֵילָא וְיְתֵ פּוֹכְבֵיָא:

(טז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמֵּאוֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת-
 הַמֵּאוֹר הַגָּדֹל לְמַשְׁלַת הַיּוֹם וְאֶת-הַמֵּאוֹר הַקָּטָן
 לְמַשְׁלַת הַלַּיְלָה וְאֵת הַפּוֹכְבִים:

שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בְּכֶתֶר אֶחָד". וְאֵת הַפּוֹכְבִים • עַל-יַדִּי
 שְׁמַעַט אֵת הַלְּבָנָה, הַרְבֵּה צְבָאֵיהָ לְהַפִּיס דַּעְתָּה.

כִּי הַמֵּאוֹרֹת הַגְּדֹלִים וְגו' • שְׁוִים נִבְרָאוּ, וְנִתְמַעְטָה
 הַלְּבָנָה עַל שְׁקֻטְרָגָה וְאַמְרָה: "אי אפשר לשני מלכים

יז וַיְהִיב יְתֵהוֹן יְיָ בְּרַקִּיעָא דְשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא
 עַל אַרְעָא:

(יז) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר
 עַל-הָאָרֶץ:

יח וְלְמַשְׁלַט בִּימְמָא וּבְלֵילָא וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין
 נְהוּרָא וּבֵין חֲשׁוֹכָא וְחֲזָא יְיָ אַרְי טָב:

(יח) וְלְמַשְׁלַת בְּיוֹם וּבַלַּיְלָה וְלְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין
 הַחֲשֵׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיָמוֹב:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יז) וְהַצִּיב ה' אוֹתָם בְּשַׁכְּבַת הַשָּׁמַיִם
 כְּדִי לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.
 (יח) וְלְהָאִיר בְּיוֹם וּבַלַּיְלָה, וְלְהַבְדִּיל
 בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֲשֵׁךְ כִּי יָדַע ה' כִּי
 טוֹב הַדְּבָר.

לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ, וּמִיָּד הָיָה כֵּן.
 (טז) וַעֲשֵׂה ה' אֵת שְׁנֵי הַמֵּאוֹרֹת
 הַעֲצָמְתִיִּים, אֵת הַמֵּאוֹר הַגָּדוֹל יוֹתֵר
 לְהָאִיר בְּיוֹם, וְאֵת הַמֵּאוֹר הַקָּטָן
 לְהָאִיר בַּלַּיְלָה וְאֵת הַפּוֹכְבִים.

(יד) נִתְאַנְהוּ (עלה ברצונו של) ה' שִׁיְהִיו
 מֵאוֹרוֹת בְּשַׁכְּבַת הַשָּׁמַיִם (שמים בלשון
 ייחוד) אֲשֶׁר יְבַדִּילוּ בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה,
 וְהֵם יְהִיוּ לְסִמְנִים וְלְזִמְנִים, לַיָּמִים
 וְלְשָׁנִים.
 (טו) וַיְהִיו הַמֵּאוֹרוֹת בְּשַׁכְּבַת הַשָּׁמַיִם

יט ותהי רמש ותהי צפר יום רביעי:

(יט) וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי:

כ ואמר יי ירחשון מיא רחש נפשא חיתא ועופא יפרא על ארעא על אפי רקיעא דשמאי:

(כ) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם:

בשקצים, בגון נמלים וחסושים ותולעים. ובבירות, בגון חלד ועכבר וחמט וכיוצא בהם, וכל הדגים.

כט • נפש חיה • שיהא בה חיות. שרץ • כל דבר חי שאינו גבה מן הארץ, קרוי שרץ: בעוף, בגון זבובים.

כא וברא יי ית תנינא רבכניא וית כל נפשא חיתא דרחשא די ארחישו מיא לזניהון וית כל עופא דפרא לזניהו ויחא יי ארי טב:

(כא) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּיִנִּים וְאֶת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם וְאֶת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיְבָרֵא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

ורבו - לא יתקיים העולם בפניהם. "התנינים" כתיב. נפש החיה • נפש שיש בה חיות.

כט • התנינים • דגים גדולים שבים. ובדברי אגדה: הוא לזיתן וכן זוגו, שבראם זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד-לבא, שאם יפרו

~ נקודות משיחות קודש ~

קנה לך חבר

רק בנוגע לאנשים רגילים, אבל כשמדבר באנשים שהם בדרגת "לזיתן", אולי אין הם צריכים ל"חבר", ויכולים להסתדר לבד בעבודת ה'. ועל זה באה ההוראה מהלזיתן שגם לו ברא ה' "בן זוג", להראות שגם אצל מי שעבודתו קונו היא באופן גבוה ביותר, גם הוא צריך ל"חבר" ו"בן זוג" בעבודת ה'. (ומכאן ראיה עד היכן חשוב "חבר" ו"בן זוג" בעבודת ה' אצל כל אחד, ובקל-יחמר מאלו שבבחינת "לזיתן").

(על-פי לקוטי-שיחות כרך ה עמוד 16 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ויברא אלהים את-התנינים הגדלים הוא לזיתן וכן זוגו (א, כא. ובפירוש רש"י) יש לפרש זה על-פי דרך התסידות: בספר "לקוטי תורה" (שמיני יח, ב) מבאר אדמו"ר הזקן ש'לזיתן' הוא 'לשון התחברות, כמו הפעם לנה אישי אלי', ומרמז על צדיק שמחבר כל פלו לעבודת ה'. והנה, הנה אפשר לחשוב שאף שכלל גדול בעבודת ה' הוא "קנה לך חבר", שבשביל להצליח בעבודת ה' צריך כל אחד שיהיה לו חבר, שיעזרו אחד לרעהו להתגבר על כל המכשולים, הרי אפשר שיעלה על הדעת שזהו

כב וביריף יתהון יי למימר פושו וסגו ומלו ית מיא ביממא ועופא יסגי בארעא:

(כב) וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרֶב בָּאָרֶץ:

כט • ויברך אתם • לפי שמחפרים אותם, וצדין מהם ואוכלין אותם, הצרכו לברכה, ואף החיות הצרכו

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יט) כאשר עבר מן הליקלה ומן היום וקחה יום רביעי. (ב) נתאנה (עלה ברצונו של) ה' שיוצרו מן המים ויצאו החוצה שרצים (שרץ משום שרץ ברגליו) בעלי נפש חיה, ומעופפים שיעופפו על הארץ כנגד שקבת רקיע השמים (באן שמים לשון יחיד). (כא) וברא ה' את התנינים העצומים ואת יתר הנפשות החיות ההולכות ברגליהן אשר עלו מן המים למיניהן, וכל מעופף בעל כנפים למיניהו פי דע ה' כי טוב הדבר. (כב) והשרה ה' את ברכתו עליהם ואמר להם בגורה: פרו ורבו ופוצו במים אשר בים, והעוף יתרבה בארץ.

אָחַד מוֹלִיד אָחַד וְלֹא יוֹתֵר, וְכֹא "וּרְבּוּ", שְׁאֶחָד מוֹלִיד הֲרֵבָה.

לְבַרְכָּהּ, אֲלֵא מִפְּנֵי הַנְּחֹשׁ שֶׁעֲתִיד לְקַלְלָהּ, לְכַף לֹא בְרָכָן, שְׁלֹא יֵהָא הוּא בְּכֹל. פְּרוּ • לְשׁוֹן פְּרִי, כְּלוּמֵר עֲשׂוּ פְרוֹת. וּרְבּוּ • אִם לֹא אָמַר אֲלֵא "פְּרוּ", הִנֵּה

כג וְהָיָה רִמְשׁ וְהָיָה צֶפֶר יוֹם חֲמִישָׁאִי:

(כג) וְהָיָה עֶרֶב וְהָיָה בֹקֵר יוֹם חֲמִישִׁי:

כד וְאָמַר יי תִּפְק אַרְעָא נִפְשָׁא חִיתָא לְזִנְה בְּעִיר וּרְחֹשׁ וְחֹת אַרְעָא לְזִנְה וְהָיָה כֵן:

(כד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וּרְמֵשׁ וְחֵיתוֹ-אָרֶץ לְמִינָהּ וְהָיָה כֵן:

ורומשים על הארץ ונראים פאלו נגריים, שאין הלוכן נפר. כל לשון "רמש" ו"שרץ", בלשוננו קונמובריי"ש.

כ"ט • תּוֹצֵא הָאָרֶץ • הוּא שְׁפָרְשֵׁתִי, שֶׁהִלְל נִבְרָא מִיּוֹם רֵאשׁוֹן, וְלֹא הִצְרִיכוּ אֲלֵא לְהוֹצִיאֵם. נֶפֶשׁ חַיָּה • שֵׁישׁ בָּהּ חַיּוֹת. וּרְמֵשׁ • הֵם שְׂרָצִים, שֶׁהֵם נְמוּכִים

כה וְעָבַד יי ית חות ארעא לזנה וית בעירא לזנה וית כל רחשא דארעא לזנהי וחזא יי ארי טב:

(כה) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיֵּי הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת כָּל-רִמְשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

כ"ט • וַיַּעַשׂ • תִּקְנָם בְּצִבְיוֹנָם, בְּתִקּוּנָן וּבְקוּמָתָן.

כו וְאָמַר יי נַעֲבִיד אִינוּשָׁא בְּצִלְמָנָא כְּדוֹמוֹתָנָא וְיִשְׁלֹטוּן בְּנוּנֵי יָמָא וּבְעוֹפָא דְשָׁמַיָא וּבְבַעֲרָא וּבְכָל אַרְעָא וּבְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אַרְעָא:

(כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצִלְמָנוּ כְּדוֹמוֹתֵנוּ וַיִּרְדּוּ בְדִגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ:

במעשה בראשית. נעשה אדם • אף-על-פי שלא סיעוהו ביצירתו ויש מקום לאפיקורסים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד 'דרף ארץ' ומדת עגנה, שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן, ואם כתב "אעשה אדם", לא למדנו שהיה מדבר עם בית דינו, אלא עם עצמו, ותשובתו כתב בצדו: 'ויברא אלהים את האדם' ולא כתב 'ויבראו'. בצלמנו • בדפוס שלנו. כדומותנו • להבין ולהשפיל. וירדו בדגת הים • יש בלשון הנה לשון רדוי ולשון רידה: זכה, רודה בחיות ובבהמות. לא זכה, נעשה ירוד לפניהם והחיה מושלת בו.

כ"ט • נַעֲשֵׂה אָדָם • עֲנוּתָנוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמַדְנוּ מִכָּאן: לְפִי שֶׁהָאָדָם הוּא בְּדִמוֹת הַמַּלְאָכִים וַיִּתְקַנְאוּ בוֹ, לְפִיכֵף נִמְלָךְ בָּהֶם. וּכְשֶׁהוּא דָן אֶת הַמַּלְאָכִים הוּא נִמְלָךְ בְּפִמְלֵיא שְׁלוֹ, שֶׁכֵּן מְצִינוּ בְּאַחָאב, שְׁאָמַר לוֹ מִיכָּה: "וְאִתִּי אֶת ה' יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ, וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ". וְכִי יֵשׁ יָמִין וּשְׁמָאל לְפָנָיו? אֲלֵא אֵלּוּ מִימִינִים לְזִכּוֹת וְאֵלּוּ מִשְׁמָאֵלִים לְחוּבָה, וְכֵן "בְּגוֹרֵת עִירִין פִּתְגָמָא וּבְמֵאמַר קְדִישִׁין שְׁאֵלְתָּא". אִף כָּאן בְּפִמְלֵיא שְׁלוֹ נִטַּל רְשׁוּת, אָמַר לָהֶם: יֵשׁ בְּעִלְיוֹנֵים כְּדוֹמוֹתֵי. אִם אֵין כְּדוֹמוֹתֵי בְּפִתְחוֹנֵים, הֲרִי יֵשׁ קִנְיָה

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(כז) וְאָמַר ה': נַעֲשֵׂה אָדָם כְּצוֹרְתָנוּ כְּדוֹמָה לָנוּ, שְׁלִיט. יִשְׁתַּלֵּט עַל דְּגֵי הַיָּם, עַל עוֹף הַשָּׁמַיִם, עַל הַבְּהֵמוֹת שֶׁעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְעַל כָּל שְׂאֵר הַרְמֵשׁ הַזּוֹחֵל עַל הָאָרֶץ.

(כח) וַיַּעַשׂ ה' אֶת חַיֵּי הַפָּרָא לְמִינֵיהֶן וְאֶת הַבְּהֵמוֹת לְמִינֵיהֶן וְאֶת שְׂאֵר רִמְשׁ הָאֲדָמָה לְמִינֵיהֶן, כִּי יַדַּע ה' כִּי טוֹב הַדָּבָר.

(כג) כְּאֶשֶׁר עָבַר מִן הַלְּזִלָּה וּמִן הַיּוֹם וְהָיָה יוֹם חֲמִישִׁי. (כד) נִתְאַוָּה (עלה ברצונו של) ה' שְׁתוֹצִיא הָאֲדָמָה נִפְשׁוֹת חַיֵּי לְמִינֵיהֶן, בְּהֵמוֹת וּרְמֵשִׁים וְחַיֵּי פָּרָא לְמִינֵיהֶם, וּמִיַּד

(כו) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:
כז וַיְבָרָא יי ית אָדָם בְּצַלְמָה בְּצַלְמֵ אֱלֹהִין בָּרָא יְתָה דְכָר וּנְקֵבָה בָּרָא יְתָהוּן:

לו, צלם דיוקן יוצרו הוא. זכר ונקבה ברא אתם. ולהלן הוא אומר: "ויקח אחת מצלעתיו וגו'". מדרש אגדה, שנבראו שני פרצופים בכריאה ראשונה, ואחר-כך חלקו. ופשוטו של מקרא: כאן הודיעך שנבראו שניהם בשרי, ולא פירש לך כיצד ברייתן, ופרש לך במקום אחר.

י"ז וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ • בְּדְפוּס הַעֲשׂוּי לוֹ, שֶׁהֵחֵל נִבְרָא בְּמֵאֵמֶר וְהוּא נִבְרָא בְּיָדָם, שְׁנֵאֵמֶר (תהלים קלט): "וַתִּשֶׁת עָלַי פִּכְכָה", נַעֲשֶׂה בְּחוֹתֶם כְּמִטְבַּע הַעֲשׂוּיָה עַל־יַד־רֶשֶׁם, שְׁקוּרִין קוּנִי"ו בְּלַע"ז, וְכֵן הוּא אֹמֵר: "תִּתְהַפֵּף כְּחֹמֶר חוֹתֶם". בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ • פִּרְשׁ לךְ שְׂאוֹתוֹ צֶלֶם הַמִּתְקֵן

כח ובריהו דתהוון יי נאמר להוון יי פושו וסגו ומלו ית ארעא ותקופו עליה ושלוטו בנוני ימא ובעופא דשמאי ובכל חיתא דרחשא על ארעא:

(כח) וַיְבַרְךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ ורְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹשׁוּהָ וּרְדוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּי הַרְמִישֵׁת עַל־הָאָרֶץ:

י"ט וְכַבְּשׁוּהָ • חֲסֹר וַי"ו, לְלַמֵּדךְ שֶׁהַזְכָּר כּוֹבֵשׁ אֶת הַנְּקֵבָה שְׁלֵא תְהֵא יַצְאֲנִית. וְעוֹד, לְלַמֵּדךְ שֶׁהַאִישׁ שְׂדֻכְרֹו לְכַבֵּשׁ, מַצְוָה עַל פְּרִיָה וּרְבִיָה – וְלֹא הָאִשָּׁה.

כט ונאמר יי הא יקבית לכון ית כל עסבא דבר זרעה מזרע די על אפי כל ארעא וית כל אילנא די בה פירי אילנא דבר זרעה מזרע לכון יהא למיכל:

(כט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב וְזֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בוֹ פְּרִי־עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ:

יחד בלם. וכשבאו בני נח, התיר להם בשר, שנאמר: "כל רמש אשר הוא חי וגו'", "כירק עשב", שהתרתו לאדם הראשון, "נתתי לכם את כל".

י"ט לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ וּלְכָל חַיַּי הָאָרֶץ • הַשּׁוּהָ לָהֶם בְּהֵמוֹת וּחַיּוֹת לְמֵאֲכָל וְלֹא הִרְשָׁה לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ לְהִמִּית בְּרִיָה וּלְאָכַל בְּשׂוֹר, אֵךְ כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב יֹאכְלוּ

לילכל חות ארעא וילכל עופא דשמאי וילכל דרחש על ארעא די בה נפשא חיתא ית כל זרוק עסבא למיכל והוה כן:

(ל) וּלְכָל־חַיַּי הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוֹ נֶפֶשׁ חַיָּיָה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן:

לא ויחזא יי ית כל די עבד והא תקין לחדא והוה רמש והוה צפר יום שתיתאי:

(לא) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי:

י"ט יוֹם הַשְּׁשִׁי • הוֹסִיף ה' בְּשִׁשִּׁי, בְּגִמְרַ מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, לוֹמֵר שֶׁהַתְּנָה עִמָּהֶם עַל־מְנַת שִׁיקְבֵּלוּ עֲלֵיהֶם

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

ולעוף השמים ולשאר הזוחל על הארץ אשר בו נפש חיה, נתתי להם את כל העשב הירק למאכל, ומיד היה כן. (לא) כי ידע ה' שכל אשר עשהו הנו טוב מאד. פאשר עבר מן הלילה ומן היום והיה יום הששי.

הרומשת על הארץ. (כט) ואמר ה': הנה זה נתתי לכם את כל עשב בעל גרעינים אשר על פני כללות הארץ, ואת כל העץ אשר בו פרי בעל גרעינים, כל זה יהיה לכם (היינו לבני האדם) למאכל. (ל) ולכלל חיות הפרא שבארץ

(כו) וברא ה' את אדם הראשון בצורתו, שליש ברא אותו, זכר ונקבה ברא את שניהם. (כח) והשקה ה' את ברכתו בשניהם ואמר לשניהם: פרו ורבו ופוצו בארץ, וקנו קנין בה, השתלטו על דגני הים ועוף השמים, ושאר החיה

יצירת בראשית, ונתקב כאלו נברא העולם עתה, וזהו "יום הששי" בה"א, אותו יום ו' בסיון) המוכן למתן תורה.

ישראל תמשה חמשי תורה. דבר אחר: "יום הששי", כלם תלויים ועומדים עד "יום הששי", הוא ששי בסיון. (ספרים אחרים, שביום ו' בסיון, שקבלו ישראל התורה, נתחזקו כל

א ואשתכללו שמא וארעא וכל חיליהון:

ב (א) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם:

ב ושיצוי יי ביומא שביעאה עבדתה די עבד ונח ביומא שביעאה מפל עבדתה די עבד:

(ב) ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מפל מלאכתו אשר עשה:

כאלו פלה בו ביום. דבר אחר: מה היה העולם חסר? מנוחה. באת שבת, באת מנוחה, פלטה ונגמרה המלאכה.

כשי"א ויכל אלהים ביום השביעי. רבי שמעון אומר: בשר-יודם שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחל על הקדש, אבל הקדש-ברוך הוא שיודע עתיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה

~ נקודות משיחות קודש ~

יהודי המרגיש את קדושת השבת יודע מתי השבת נכנסת (וכמסופר על הרב הקדוש רבי ישראל מרוז'ין, שנהג לעשן מקטרת בערב שבת, וכשהרגיש את זמן כניסת השבת, זרק את המקטרת מידו ופניו נשתנו). זו משמעות שני הלשונות שברש"י, "עתיו" ו"רגעיו": עתיו - מבין לידעה שמרגיש את הזמן מחמת עצמו, דהינו שיודע שהשבת נכנסת מתוך הרגשת קדושת השבת. כפי "עת" פירושה זמן לענין מסויים, כמו "עת ללדת גו' עת לשחק גו'" (קהלת ג'). רגעיו - מבין לידעה שיודע על בוא הדבר מתוך ספירת הזמן שעבר עד עתה, דהינו שיודע על כניסת השבת מספירת הימים, השעות והרגעים מהשבת שעברה. (לקוטי שיחות, כרך ה, עמ' 25)

ויכל אלהים ביום השביעי (ב, ב) ויכל אלקים ביום השביעי: רבי שמעון אומר, בשר-יודם שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחל על הקדש; אבל הקדוש-ברוך הוא, שיודע עתיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה כאילו פלה בו ביום (רש"י) מהו הנפל "עתיו" ו"רגעיו" ומה משמעות כל אחד מהם? ידיעת זמן מסויים, כגון ידיעת שעת כניסת השבת, יכולה להיות בשתי דרכים: א) על-ידי ספירת הימים, השעות והרגעים שעברו מהשבת שעברה עד עתה, וכשעוברים תמשה ימים וכך וכך שעות ורגעים של היום השישי, יודעים שעכשיו מתחיל יום השבת. ב) על-ידי ש'מרגישים את השבת עצמה, כשהיא מגיעה.

ג ובריה יי ית יומא שביעאה וקדיש תה ארי בה נח מפל עבדתה די ברא יי למעבר:

(ג) ויברך אלהים את-יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מפל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

אשר ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת, כפל ועשאה בששי, כמו שמפרש ב'בראשית רבה'.

כשי"א ויברך ויקדש. ברכו במן, שכל ימי השבוע ירד להם עמר לגלגלת, ובששי "לחם משנה", וקדשו במן שלא ירד כלל בשבת, והמקרא כתב על העתיד.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"א)

השביעי וקדש אותו, כי בו שבת מלכרא בו דבר פלשהו מעין הבריאה אשר עשה.

(א) נשלמו השמים והארץ וכל צבאם. דבר מעין יצירתו אשר עשה. (ב) והשלים ה' ביום השביעי את (ג) והשנה ה' את ברכתו ביום

נקודות משיחות קודש

התשובה על-כף היא – "אשר ברא אלקים לעשות, לתקן". תכלית הפננה של בריאת העולמות היא – לתקן: הקדוש-ברוך-הוא נותן כוח ויכולת לכל אחד מישראל שעל-ידי עבודתו לתקן את הקסר בעולם ויביאו לידי שלימות! זוהי אפוא הפננה והתכלית של בריאת העולם כולו.

(משיחת פרשת בראשית תשט"ו)

אשר ברא אלקים לעשות (ב, ג)
"אשר ברא אלקים ועשה" אין כתיב כאן, אלא "אשר ברא אלקים לעשות", לומר שהכל צריך תיקון (רש"י לבי"ר פי"א)
אדם עלול לחשוב: כיצד דורשים ממנו לתקן ולהעלות את עניני העולם על-ידי עבודתו, והרי הקדוש-ברוך-הוא ברא את העולם כפי שהוא, וכיצד יבוא הוא וישנה את מה שהקדוש-ברוך-הוא קבע בעולמו?!

ד אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ ושמים:

הנה נברא בה"א. (ספרים אחרים: רמו כמו שהנה"א פתיחה למטה, כף העולם פתוח לשבים בתשובה, ועולם הבא נברא ביו"ד, לומר שצדיקים שבאוחו זמן מועטים כמו י' שהיא קטנה באותיות) רמוז שייקרו הרשעים למטה לראות שחת, כה"א זאת שסתומה מכל צדדיה ופתוחה למטה, לרדת דרך שם.

כ"י אלה. האמורים למעלה. תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'. ללמדך שכלם נבראו בראשון. דבר אחר: "בהבראם", בה"א בראם, שנאמר: "ב'יה ה' צור עולמים", בב' אותיות אלו של השם, יצר שני עולמים, ולמדך כאן, שהעולם

ה וכל אילני חקלא עד לא היו בארץ וכל עשב דחקלא עד לא צמח ארי לא אחית מטרא יי אלהים על ארעא ואנש לית למפלח ית אדמתא:

ה וכל אילני חקלא עד לא היו בארץ וכל עשב דחקלא עד לא צמח ארי לא אחית מטרא יי אלהים על ארעא ואנש לית למפלח ית אדמתא:

כ"י טרם יהיה בארץ. כל "טרם" שבמקרא לשון 'עד לא' הוא, ואינו לשון קדם, ואינו נפעל, לומר הטרים, כ'אשר יאמר הקדים, וזה מוכיח. ועוד אחר: "כי טרם תיראון", עדין לא תיראון. ואף זה תפרש: עדין לא היה בארץ, כשנגמרה בריאת העולם ב'ששי קדם שנברא אדם. וכל עשב השדה. עדין לא צמח, ובשלישי שכתוב "ותוצא הארץ", לא יצאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי, ולמה?.

ו וינענא הוה סליק מן ארעא ואשקי ית כל אפי אדמתא:

ו וינענא הוה סליק מן ארעא ואשקי ית כל אפי אדמתא:

כַּגְבֹּל זֶה, שְׁנוֹתַי מִים וְאַחֲרֶיכֶם לֵשׁ אֶת הָעֶסֶה, אִף הַתְּהוֹם וְהַשְּׂקָה עֲנִיִּים לְשֵׁרוֹת הָעֶפֶר, וְנִבְרָא אָדָם,

(ז) וַיִּצְרֶה יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֹפֹר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:
וַיִּבְרָא יי אֱלֹהִים יְת אָדָם עֹפֹר מִן אֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּוֵהוּ נִשְׁמַת דְּחַי וַיְהִי הָאָדָם לְרוּחַ מִמְלָלָא:

נִבְרָאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ. בַּשָּׁנִי, בְּרָא רִקִּיעַ לְעֵלְיוֹנִים. בְּשִׁלְשִׁי, "תִּרְאָה הַיְבֹשָׁה" לַתְּחִלָּה. בְּרַבִּיעִי, בְּרָא מְאוֹרוֹת לְעֵלְיוֹנִים. בְּחֲמִשִּׁי, "וַיִּשְׂרְצוּ הַמַּיִם" לַתְּחִלָּה. הַזֶּקֶק בְּשִׁשִּׁי לְבְרָאוֹת בּוֹ בְּעֵלְיוֹנִים וּבַתְּחִלָּה, וְאִם לֹא, יֵשׁ קִנְיָה בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, שִׁיחֵיו אֱלוֹי רַבִּים עַל אֱלוֹי בְּבְרִיאַת יוֹם אֶחָד. נֶפֶשׁ חַיָּה. אִף בְּהֵמָה וְחַיָּה נִקְרְאוּ: "נֶפֶשׁ חַיָּה", אִף זֶה שֶׁל אָדָם - חַיָּה שֶׁבְּכֹל, שְׁנוֹתוֹסָף לֹא דַעַה וְדַבּוּר.

כַּסִּי וַיִּצְרֶה שְׁמַי וְצִירוֹת, וְצִירָה לְעוֹלָם הַזֶּה וְצִירָה לַתְּחִלָּה הַמַּתִּים. אֲבָל בְּהֵמָה, שְׂאִינָה עוֹמֶדֶת לְדִין, לֹא נִכְתָּב בִּיצִירָתָהּ שְׁנֵי יוֹדִיִן. עֹפֹר מִן הָאֲדָמָה. צָבָר עֹפֹרוֹ מִכָּל הָאֲדָמָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁבְּכָל מְקוֹם שְׂמִימוֹת, שֶׁסָּם תְּהֵא קוֹלְטָתוֹ לְקִבּוּרָה. דְּבָר אַחֵר: נִטְל עֹפֹרוֹ מִמְּקוֹם שְׁנֵאֲמַר בּוֹ: "מִזֶּבַח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי", אָמַר: הַלֹּאִי תִהְיֶה לוֹ כְּפָרָה וְיוֹכֵל לְעַמֵּד. וַיִּפַּח בְּאַפָּיו. עֲשָׂאוֹ מִן הַתְּחִלָּה וּמִן הָעֵלְיוֹנִים, גּוֹף מִן הַתְּחִלָּה וְנִשְׁמָה מִן הָעֵלְיוֹנִים. לְפִי שְׂבִיּוֹם רֵאשׁוֹן

(ח) וַיִּטַּע יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן־עֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:
ח וַיִּצְיֵב יי אֱלֹהִים גִּינְתָא בְּעֵדֶן מִלְּקַדְמִין וַאֲשׁוּי תְּמֹן יְת אָדָם דִּי בְרָא:

לוֹ גֶן־עֵדֶן, וַיִּנְיַחְהוּ בְּגֶן־עֵדֶן, וַיִּפֹּל עָלָיו תִּרְדָּמָה. הַשּׁוֹמֵעַ סָבוּר שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה אַחֵר, וְאִינוֹ אֵלָא פְּרִטּוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן. וְכֵן אֲצֵל הַבְּהֵמָה, חֲזוֹר וְכַתֵּב: "וַיִּצְרֶה ה' וְגו'" מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיֵּי הַשָּׂדֶה" כְּדִי לְפָרֵשׁ "וַיִּבְרָא אֶל הָאָדָם" לְקִרְוֹת שֵׁם, וְלִלְמַד עַל הַעוֹפוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ מִן הַרְקָק.

כַּסִּי מִקְדָּם. בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל עֵדֶן, נִטַּע אֶת הַגֶּן. וְאִם תֹּאמְרוּ, וְהָרִי כְּתִיב: "וַיִּבְרָא וְגו'" אֶת הָאָדָם וְגו'?" רֵאשִׁית בְּבְרִיאתָ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, מַל"ב מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת, וְזוֹ אַחַת מֵהֶן, כָּלֵל שֶׁלְאַחֲרָיו מַעֲשֵׂה, הוּא פְּרִטּוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן: "וַיִּבְרָא וְגו'" אֶת הָאָדָם" זֶהוּ כָּלֵל, סָתֵם בְּרִיאַתוֹ מֵהִיכָן, וְסָתֵם מַעֲשִׂיו. חֲזוֹר וּפְרֵשׁ "וַיִּצְרֶה ה' אֱלֹהִים וְגו'" וַיִּצְמַח

(ט) וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה כֹּל־עֵץ נִחְמָד לְמַרְאֵה וְטוֹב לְמֵאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֶּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע:
ט וַאֲצֵמַח יי אֱלֹהִים מִן אֲרַעָא כָּל אֵילָן דְּמִרְגָּג לְמַחְזִי וְטַב לְמִיכָל וְאֵילָן חַיָּיָא בְּמַצִּיעוֹת גִּינְתָא וְאֵילָן דְּאֶקְלִין פִּירוּהִי חַיִּימִין בֵּין טַב לְבִישׁ:

כַּסִּי מִקְדָּם. בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל עֵדֶן, נִטַּע אֶת הַגֶּן. וְאִם תֹּאמְרוּ, וְהָרִי כְּתִיב: "וַיִּבְרָא וְגו'" אֶת הָאָדָם וְגו'?" רֵאשִׁית בְּבְרִיאתָ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, מַל"ב מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת, וְזוֹ אַחַת מֵהֶן, כָּלֵל שֶׁלְאַחֲרָיו מַעֲשֵׂה, הוּא פְּרִטּוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן: "וַיִּבְרָא וְגו'" אֶת הָאָדָם" זֶהוּ כָּלֵל, סָתֵם בְּרִיאַתוֹ מֵהִיכָן, וְסָתֵם מַעֲשִׂיו. חֲזוֹר וּפְרֵשׁ "וַיִּצְרֶה ה' אֱלֹהִים וְגו'" וַיִּצְמַח

כַּסִּי וַיִּצְמַח. לְעֵנֶן הַגֶּן, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. בְּתוֹךְ הַגֶּן. בְּאֲמֻצַּע הַגֶּן.

(י) וַנְהַר יִצְא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַת רְאשִׁים:
י וְנִהְרָא יִצְא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד גִּינְתָא וּמִתְּמֹן יִתְפָּרֵשׁ וְהָיָה לְאַרְבַּעַת רְשִׁי: נִהְרִין:

וְאֶת עֵץ יָדִיעַת הַטּוֹב וְהָרָע. (י) וְנִהְרָא יִצְא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּנוֹת, וּמִשָּׁם מִתְּפָרֵד וְנִהְיָה לְאַרְבַּעַת רְאשִׁים.

(ז) וְנִהְרָא ה' בְּרָא אֶת אָדָם הַרְאשׁוֹן אֲשֶׁר בְּרָא. (ח) וְהַצְמִיחַ ה' מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ אֲשֶׁר מֵרְאֵהוּ יָפֵה, וְטוֹבָה אֲכִילָתוֹ, וְאֶת עֵץ הַחַיִּים וְהַבְּרִיאוֹתוֹ בְּאֲמֻצַּע הַגֶּנוֹת (ח) וְנִטַּע ה' גִּנוֹת בְּעֵדֶן בְּמִזְרְחוֹ, וְשֵׁם

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יא) שם האחד פישון הוא הפֹּכֵב את כָּל־אֶרֶץ החוּלָה אֲשֶׁר־שָׁם הַיָּבֵשׁ:
יא שום חד פישון הוא מקיף ית כל ארע דחוליה די תמן דהבא:
החוליה אשר-שם היבש:

כ"ג פישון • הוא נילוס נהר מצרים, ועל שם שמימיו מתברכין ועלין ומשקין את הארץ, נקרא פישון, כמו "ופשו פישו". דבר אחר: "פישון", שהוא מגדל פשתן, שנאמר אצל מצרים: "ובושו עובדי פשתים".

(יב) וַיְהִי הָאָרֶץ הַהִוא טוֹב שָׁם הַבְּדֵלַח וַאֲבֵן הַשָּׁהִם:
יב ודהבא דארעא ההיא טב תמן בדלחא ואבני בירלא:

(יג) וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשְּׁנַי גִּיחוֹן הוּא הַפּוֹכֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ:
יג ושום נהרא תנינא גיחון הוא מקיף ית כל ארעא כוש:

כ"ג גיחון • שהיה הולך והומה, והמיתו גדולה מאד, כמו: "וכי יגח", שמנגח והולך והומה.

(יד) וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשְּׁלִישִׁי חֲדַקְל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנְּהַר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרַת:
יד ושום נהרא תליתאה דיגלת הוא מהלך למדנחא דאתור ונהרא רביעאה הוא פרת:

כ"ג חדקל • שמימיו חדין וקלין. פרת • שמימיו פרין ורבין, ומברין את האדם. כוש ואשור • עדין לא היו, וכתב המקרא על שם העתיד. קדמת אשור • למזרחה של אשור. הוא פרת • הקשוב על כלם, הנזכר על שם ארץ ישראל.

(טו) וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגִן־עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ:
טו ונדבר יי אלהים ית אדם ואשרה בגינתא דעדן למפלחה ולשמרה:

כ"ג ויקח • לקחו בדברים נאים ופתהו ליפנס. 'בראשית רבה'.

(טז) וַיֵּצֵא יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ־הַגֵּן אֲכַל תֹּאכַל:
טז ופקיד יי אלהים על אדם למימר מכל אילן גינתא מיכל תיכול:

(יז) וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכַלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:
יז ומאילן דאקלין פירוהי חכימין בין טב לביש לא תיכול מנה ארי פימא דתיכול מנה מימת תמות:

(יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לוֹ עֵזֶר בְּנִגְדּוֹ:
יח ואמר יי אלהים לא תקין למהוי אדם בלחודוהי אעביד לה סמך לקבלה:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יא) שם אחד מהם נילוס והוא הסובב את ארץ אל-חוליה אשר שמה הנֹכַב.
(יב) ויחב הארץ ההיא טוב, שמה הפנינים ואבני הקריסטל.
(יג) ושם הנהר השני גיחון והוא סובב את כללות ארץ אל-חבש.
(יד) ושם הנהר השלישי חדקל, הוא מהלך ממזרח העיר מוסול, והנהר הרביעי הוא הפרת.
(טו) ולקח ה' את אדם הראשון והושיבו בגנות עדן לעבד אותן ולשמר עליהן.
(טז) ויצא יהוה אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל: כי ביום שתאכל ממנו ראוי שתמות.
(יז) ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום שתאכל ממנו ראוי שתמות.
(יח) ואמר יי אלהים לא תקין למהוי אדם בלחודוהי אעביד לה סמך לקבלה: אפתה למות.

כ"ט - לא טוב היות וגו' • שלא יאמרו שתי רשיות
הן, הקדוש-ברוך הוא יחיד בעליונים ואין לו זוג,
עזר"ל, לא זכה - "כנגדו" להלחם.

יט) ויצר יהוה אלהים מן האדמה פלחית השדה
ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות
מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה
הוא שמו:

כ"ט - ויצר וגו' מן האדמה • היא יצירה, היא עשייה
הקמורה למעלה: "ויעש אלהים את חית הארץ
וגו'", אלא בא ופרש שהעופות נבראו מן הרקק.
לפי שאמר למעלה, מן המים נבראו, וכאן אמר, מן
האדמה נבראו. ועוד, למדך כאן, שבשעת יצירתן
מיד בו ביום הביאם אל האדם לקרות להם שם.

כ) ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף
השמים ולכל חית השדה ולאדם לא מצא עזר
כנגדו:

כ"א) ויפל יהוה אלהים | תרדמה עליהם ויישן
ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה:

כ"ט - ולאדם לא מצא עזר • ויפל ה' אלהים
תרדמה. כשהביאן, הביאן לפניו כל מין ומין, זכר
וניקבה, אמר: לכלם יש בן זוג, ולי אין בן זוג, מיד:
"ויפל" • מצלעותיו • מסטרו, כמו: "ולצלע

כ"ב) ויבן יהוה אלהים | את הצלע אשר לקח
מן האדם לאשה ויבאה אל האדם:

כ"ט - ויבן • כבנין, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה,
לקבל הולד. כאוצר של חטים, שהוא רחב מלמטה
וקצר מלמעלה, שלא יכביד משאו על קירותיו.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

יח) והנה אמר ה': אין תועלת
בהשאר אדם הראשון לבדו, אעשה
לו עזר לצדו.
יט) יצר ה' בבת-אחת מן האדמה
את כלל חיות המדבר ואת כלל עוף
השמים, הביאם אל אדם הראשון כדי
לראות אלו שמות יקרא להם, וכל

כ"א) והפיל ה' תרדמה על אדם
הראשון כדי שלא ירגיש, אזי ישן,
ושלף אחת מצלעותיו וסתם את
מקומה בבשר.
כ"ב) וכנה ממנה אשה והביא אותה
אל אדם הראשון.

שקראו אדם הראשון בשם למי מנפש
חיה, זהו שמו עד היום.
כ) וקרא אדם הראשון שמות לכלל
הבהמות ולעוף השמים ולכלל חיות
הטורף של המדבר. ולא מצא לאדם
הראשון עזר לצדו.

כג ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת:

כ"י - זאת הפעם. מלמד שבא אדם על כל בהמה וחייה, ולא נתקרה דעתו עד שבא על חנה. לזאת

כד על פן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד:

כ"י - על פן יעזב איש. רוח הקדש אומרת פן, לאסר על בני נח את העריות. לבשר אחד. הולד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד.

כה ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו:

כ"י - ולא יתבששו. שלא היו יודעים דרך צניעות, להבחין בין טוב לרע, ואף-על-פי שנתנה בו דעה

ג (א) והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה יהוה אלהים ויאמר אל-האשה אף כר-אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן:

כ"י - והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן, היה לו לסמוך: "ויעש לאדם ולאשתו פתנות עור וילבשם"? אלא ללמד, מאיזו סבה קפץ הנחש עליהם, ראה אותם ערמים ועוסקים בתשמיש לעין כל ונתאנה להם. ערום מכל. לפי ערמתו וגדלתו,

ב ותאמר האשה אל-הנחש מפרי עץ-הגן נאכל:

ג (ג) ומפרי העץ אשר בתוך-הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן-תמתו:

כ"י - ולא תגעו בו. הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון, הוא שנאמר: (משלי ל) "אל-תוסף על דבריך".

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

כג) אמר אדם הראשון: זאת הפעם צפיתי בעצם מן עצמותי ובבשר מבשרי, וראוי שתכנה בשם אשה כי היא נלקחה מאיש. (כד) לכן יעזב האיש את אביו ואת אמו וידבק באשתו, ויתפללו בגוף אחד. (כה) והיו שניהם ערמים, אדם הראשון ואשתו, ולא הרגישו בושה מפך. (א) והנחש היה מתחכם מכל חיות המדבר אשר ברא ה' אותם, ואמר אל

ד) וַיֹּאמֶר הַנָּחֹשׁ אֶל־הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת תָּמוּתוֹן: וַיֹּאמֶר חַוָּה לְאִתְּתָא לֹא מוֹת תָּמוּתוֹן:

ט"ז - לֹא־מוֹת תָּמוּתוֹן • דַּחְפָּה עַד שְׁנַגְעָה בּוֹ, אָמַר לָהּ: 'כִּשֵּׁם שְׂאֵין מִיִּתָּה בְּנִגְיָעָה, כִּן אֵין מִיִּתָּה בְּאֲכִילָה' (בראשית רבה)

ה) כִּי יִדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמֶּנּוּ וַנִּפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כַּאֱלֹהִים יִדְעִי טוֹב וְרָע:

ט"י - כִּי יִדַע • כָּל אִמָּן שׁוֹנָא בְּנֵי אִמְנוֹתוֹ, מִן הָעֵץ אָכַל וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם (בראשית רבה) • וְהִייתֶם כַּאֱלֹהִים • יוֹצְרֵי עוֹלָמוֹת.

ו) וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכָל וְכִי תֹאֲוֶה הוּא לְעֵינַיִם וַנְּחַמֵּד הָעֵץ לְהַשְׁפִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם־לְאִישָׁהּ עִמָּה וַיֹּאכַל:

ט"ז - וַתֵּרָא הָאִשָּׁה • רָאתָה דְבָרֵינוּ שֶׁל נָחֹשׁ וְהִנָּאוּ לָהּ וְהִאֲמִינָתוֹ (בראשית רבה) • כִּי טוֹב הָעֵץ • לְהִיּוֹת כַּאֱלֹהִים. וְכִי תֹאֲוֶה־הוּא לְעֵינַיִם • כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָהּ: "וַנִּפְקְחוּ עֵינֵיכֶם". וְנִחְמַד לְהַשְׁפִּיל • כְּמוֹ שֶׁאָמַר לָהּ "יִדְעֵי טוֹב וְרָע". וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ • שְׁלֹא תָמוּת הִיא, וְיִחְיֶה הוּא וַיִּשָּׂא אַחֲרָתָּה. גַּם • לְרַבּוֹת בְּהִמָּה וְחִיָּה.

ז) וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עֵירָמָם הֵם וַיִּתְּפוּרוּ עָלֶיהָ תֹאֲוֶה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת:

ט"ז - וַתִּפְקַחְנָה וְגו' • לְעַנְּן הַחֲכָמָה דְבַר הַכְּתוּב, וְלֹא לְעַנְּן רְאִיָּה מִמֶּשׁ, וְסוּף הַמִּקְרָא מוֹכִיחַ. וַיִּדְעוּ כִּי עֵירָמָם הֵם • אִף הַסּוּמָא יוֹדֵעַ כִּשְׁהוּא עֵרֶם, אֲלֹא מֵהוּ "וַיִּדְעוּ כִּי עֵרָמִים הֵם"? מִצְּוָה אַחַת הִיָּתָה בְּיָדָם וַנִּתְעַרְטְלוּ הַיִּמְנָה (בראשית רבה) • עָלָה תֹאֲוֶה • הוּא הָעֵץ שֶׁאָכְלוּ מִמֶּנּוּ, בְּדָבָר שֶׁנִּתְקַלְקַל, בּוֹ נִתְקַנֵּי (סנהדרין ט), אָכַל שְׂאֵר הָעֵצִים מִנְעוּם מִלְטַל עֲלֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נִתְפָּרְסָם הָעֵץ? שְׂאֵין הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא חָפֵץ לְהוֹנוֹת בְּרִיָּה, שְׁלֹא נְכַלִּימוּהוּ וַיֹּאמְרוּ: 'זֶהוּ שְׁלִקָּה הָעוֹלָם עַל־יָדוֹ' (מדרש רבי תנחומא).

ח) וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהִלָּתָּהּ בְּגֵן לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בַּתּוֹךְ עֵץ הַגֵּן:

ט"ז - וַיִּשְׁמְעוּ • יֵשׁ מְדַרְשֵׁי אֲגַדָּה רַבִּים, וּכְבַר סְדָרוֹם רַבּוֹתֵינוּ עַל מְכוּנָם בְּבְרָאשִׁית רַבָּה וּבְשָׂאֵר מְדָרְשׁוֹת, וְאֵנִי לֹא בָאתִי אֲלֹא לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, וְלֹאֲגַדָּה הַמִּשְׁבָּת דְּבָרֵי הַמִּקְרָא דְבַר דְּבוּר עַל אִפְנֵינוּ. וַיִּשְׁמְעוּ • מָה שִׁמְעוּ? שִׁמְעוּ אֶת קוֹל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִיָּה מִתְּהִלָּתָּהּ בְּגֵן. לְרוּחַ הַיּוֹם • לְאוֹתוֹ רוּחַ שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה מִשָּׁם (סְפָרִים אַחֲרִים: לְשָׁם, וְדו"ק כִּי כֵן עָקַר), וְזוֹ הִיא מְעַרְבִית, שְׁלִפְנוֹת עָרַב חֲמָה בְּמַעְרָב, וְהֵם (שם לה) סָרְחוּ בְּעֵשִׂרִית.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

ד) אָמַר לָהּ: "לֹא מוֹת תָּמוּתוֹן".
ה) כִּי יִדַע ה' כִּי בְיוֹם שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ תִפְקַחְנָה עֵינֵיכֶם, וְאֵזִי תִהְיֶי מִפְּרִים הֵיטֵב אֶת הַטוֹב וְהָרַע כְּמוֹ הַמְּלָאָכִים.
ו) וְכֹאשֶׁר רָאתָה הָאִשָּׁה אֶת הָעֵץ כִּי טְעִימָה אֲכִילָתוֹ, וְכִי מִרְאֵהוּ תֹאֲוֶה, וְכִי הוּא מִשָּׂאת נֶפֶשׁ לְשָׂכַל, אֵזִי לְקַחַת מִפְּרִיו וְאֲכָלָה וְנִתְנָה גַם־כֵּן לְבַעֲלָהּ אֶתָּה וְאָכַל.
ז) מִיָּד נִפְקְחוּ עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּמִיָּד יִדְעוּ כִּי עֵרָמִים הֵם, וּלְכַךְ תִּפְרוּ מִן עַל־יִתְּנָה וְעֵשׂוּ לָהֶם כְּפִי תְלָצִים.
ח) וּמִיָּד שִׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' מִתְּהִלָּתָּהּ בְּגֵן בְּנַחַת כְּחֶלֶק מִרְחֵשֵׁי הַתְּנוּעָה שְׁבִיּוֹם, וְלָכֵן, מִהַבּוּשָׁה מִפְּנֵי ה',

(ט) וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָבָה: ט וַקְרָא יי אֱלֹהִים לָאָדָם וַאֲמַר לֵה אֵן אָת:

כ"י • אֵיכָבָה • יודע היה היכן הוא, אלא לפנס עמו בדברים, שלא יחא נבְהַל לְהַשִּׁיב אִם יַעֲנִישֶׁהוּ פְתָאֵם (בראשית רבה). וְכֵן בְּקִינ אָמַר לוֹ: (בראשית ד) "אֵי הֶבֶל כְּשִׁי" מִי הֵגִיד לָךְ • מֵאֵינן לָךְ לְדַעַת מַה בִּשְׁת יֵש בַּעוֹמַד עֵרֶם? אֲחִיד? "וְכֵן בְּבַלְעָם: (במדבר כב) "מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ"? לְפָנֵס עִמָּהֶם בְּדַבְרִים, וְכֵן בְּחֻזְקָהוּ, בְּשְׁלוּחֵי מְרוֹדָךְ בַּלְעָדָן (ישעיה לט).

(י) וַיֹּאמֶר אֶת־קִלְדָּךְ שָׁמַעְתִּי בְּגֹן וַאֲיִרָא פִּי־עֵירֶם אֲנִי וְאַחֲבָא:

(יא) וַיֹּאמֶר מִי הֵגִיד לָךְ פִּי עֵירֶם אֶתָּה הַמִּזְנֵה־עֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֶכְל־מִמֶּנּוּ אֶכְלָת:

כ"י • מִי הֵגִיד לָךְ • מֵאֵינן לָךְ לְדַעַת מַה בִּשְׁת יֵש בַּעוֹמַד עֵרֶם? הַמִּזְנֵה־עֵץ • בְּתַמִּיקָה.

(יב) וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִיא נִתְנָה־לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל:

כ"י • אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי • (ע"ז ה) כָּאֵן כְּפַר בְּטוֹכָה.

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וְתֹאמַר הָאִשָּׁה הִנֵּחֵשׁ הַשִּׂיאֲנִי וְאָכַל:

כ"י • הַשִּׂיאֲנִי • הַטְעֲנִי, כְּמוֹ: (ישעיה לו) "אֵל יִשְׂיֵא לָכֶם חֻזְקָהוּ".

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הַנְּחָשׁ פִּי עָשִׂית זֹאת אֲרוּר אַתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל־גְּחֹנֶךָ תֵּלֵךְ וְעַפְרָ תֹאכַל כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ:

כ"י • פִּי עָשִׂית זֹאת • מֵכָאֵן שְׂאִין מִהַפְּכִים בְּזֻכּוֹתוֹ שֶׁל מְסִית, שְׂאֵלוֹ שְׂאֵלוֹ: לְמַה עָשִׂית זֹאת? הִיָּה לוֹ לְהַשִּׁיב: דְּבָרֵי הַרֵב וְדְבָרֵי תַּלְמִיד, דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין? (סנהדרין כט). מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה • אִם מִבְּהֵמָה נִתְקַלַּל, מִחֻזָּה לֹא כָל־שָׂפָן? הַעֲמִידוֹ רַבּוֹתֵינוּ מְדַרְשׁ זֶה בְּמַסְכַּת בְּכוֹרוֹת (דף ח), לְלַמֵּד שְׂיָמִי עֲבוּרוֹ שֶׁל נָחֵשׁ שְׁבַע שָׁנִים. עַל־גְּחֹנֶךָ תֵּלֵךְ • רְגָלִים הֵיוּ לוֹ וְנִקְצָצוּ.

(טו) וַאֲיִבָּהּ אִשִּׁית בִּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זְרַעְךָ וּבֵין זְרַעָהּ הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפְנֹו עֵקֶב:

פִּרוּשׁ רַבִּי סַעֲדִיָּה גֶאֹן (פְּרוּיֶקֶט רס"ג)

הַסְתַּמְתֶּרוֹ אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְאַשְׁתּוֹ בְּתוֹכֵכִי עֲצֵי הַגִּנּוֹת. (ט) וְה' קָרָא אֶל אָדָם הָרֵאשׁוֹן וַאֲמַר לוֹ בְּהִחְלָטִיתִי: אֵיפֶה אַתָּה? (י) אָמַר: אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת קוֹלְךָ בְּגִנָּה וַיִּרְאֵתִי כִּי עֵרֶם אֲנִי וְהִסְתַּמְתִּיתִּי. (יא) אָמַר: מִי הוֹדִיעַ לָךְ כִּי עֵרֶם אַתָּה? הָאִם מִן הָעֵץ אֲשֶׁר פָּקַדְתִּי עֲלֶיךָ כִּי לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, אֶכְלָתָּ? (יב) אָמַר אָדָם הָרֵאשׁוֹן: הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ אוֹתָהּ עִמִּי הִיא נִתְנָה לִּי מִן הָעֵץ, וְלָכֵן אֶכְלָתִּי. (יג) וַאֲמַר ה' אֶל הָאִשָּׁה: מַה עָשִׂיתָ? אָמַרְתָּ: הִנֵּחֵשׁ הִלְהִיט אוֹתִי לְפָרֵץ גְּבוּל וְלָכֵן אֶכְלָתִּי. (יד) וַאֲמַר ה' אֶל הַנְּחָשׁ: כִּי עָשִׂית זֹאת בְּמוֹדֵעַ, לָכֵן יִמְנַע מִמֶּךָ הַשִּׁפְעַת יוֹתֵר מִכָּל הַבְּהֵמוֹת וּמִכָּל חַיּוֹת הַמִּדְבָּר; תִּגְוַע עַל הַחֹזֶה שְׁלֹךְ, וְעַפְרָ תֹאכַל כָּל חַיֶּיךָ. (טו) וַאֲיִבָּהּ אִשִּׁים בִּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה,

תְּשׁוּפְנוּ עִקְבֹּב. לא יהא לך קומה ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון 'תשופנו', כמו: (ישעיה מ) "נשף בהם", כשהנחש בא לנשף הוא נושף כמין שריקה. ולפי שהלשון נופל על הלשון, כתב לשון נשיפה בשניהם.

כ"ט וְאִיכָה אֲשִׁית. אתה לא נתפונת אלא שמימות אדם, כשיאכל הוא תחלה, ותשא את חנה, ולא באת לדבר אל חנה תחלה אלא לפי שהנשים דעתן קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך: "וְאִיכָה אֲשִׁית". ישופך (סוטה ט) כתתך, כמו: (דברים ט) וְאָכַת אוֹתוֹ וְתַרְגְּמוּ: וְשָׁפִית יָתֵהּ. וְאֵתֶה

טז לאתתא אמר אסגאה אסגי צעריכי ועדייכי בצער תלדי בנין ולות בעלך תהא תאובתיך והוא ישלט בך:

(טז) אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֵּה עֲצָבוֹנְךָ וְהַרְבֵּה בְּעֵצָב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל־אִישׁךָ תִּשְׁוֹקְתֶךָ וְהוּא יִמְשָׁל־בְּךָ:

לך מצח לתבעו בפה, אלא "הוא ימשל-בך", הכל ממנו ולא ממך. תשוקתך. תאודתך, כמו: (ישעיה כט) "ונפשו שוקקה".

כ"י עֲצָבוֹנְךָ. זה צער גדול בנים. והרבה. זה צער העבור. בעצב תלדי בנים. זה צער הלדה. ואל-אישך תשוקתך. לתשמיש, ואף-על-פי-כן אין

יז ולאדם אמר ארי קבילת למימר אתהך ואכלת מן אילנא די פקידתך למימר לא תיכול מנה ליטא ארעא ארעך ארעך בעמל תיכלינה כל יומי חייך:

(יז) וְלָאָדָם אָמַר כִּי שָׂמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ וְתָאכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרְוֵרָה הָאֲדָמָה בְּעֵבוֹרְךָ בְּעֲצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

ליוצא לתרבות רעה, והבריות מקללות שדים שינק מהם.

כ"י אַרְוֵרָה הָאֲדָמָה בְּעֵבוֹרְךָ. תעלה לך דברים ארורים, כגון: זבובים, ופרעושים ונמלים. משל

יח וכיבין ואטדין תצמח לך ותיכול ית סבא דחקלא:

(יח) וְקוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמַיֵחַ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:

מה אמור כאן בראש הענין: "ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה", ואחר העצבון: "וקוץ ודרדר תצמיח לך", כשתזרענה קטניות, או ירקות גנה, היא תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי השדה, ועל-כרחך תאכלם.

כ"י וְקוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמַיֵחַ לְךָ. הארץ, כשתזרענה מיני זרעים, תצמיח קוץ ודרדר, קונדס ועכבות, והן נאכלים על-ידי תקון (ביצה לד). ואכלת את-עשב השדה. ומה קללה היא זו, והלא בכרחה נאמר לו: "הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו'?" אלא

יט בזעתא דאפך תיכול לחמא עד דתיתוב לארעא דמנה אתברייתא ארי עפרא את ולעפרא תתוב:

(יט) בְּזַעַת אִפְיֶךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֶךָ אֶל־הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לִקְחַתְּ כִּי־עֵפֶר אֶתֶּה וְאֶל־עֵפֶר תִּשׁוּב:

כ"י בְּזַעַת אִפְיֶךָ. לאחר שתטריח בו הרבה.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

חייך. (יח) קוצים ודרדרים תצמיח לך, ותאכל את עשב המדבר. (יט) בזעת אפך תאכל את המזון, עד עת חוררתך אל האדמה אשר גלקחת ממנה כי עפר אתה ואל העפר תשוב.

ימשל עליך. (יז) ואמר אל אדם הראשון: כי הספמת למאמר אשתך, ואכלת מן העץ אשר פקדתי עליך באמרי: "לא תאכל ממנו", לכן בגללך ימנע השפע מהאדמה, ובקששים תאכלנה כל ימי

בין זרעך ובין השושלת שלך; הוא ימחצך בראש ואתה תכיש אותו בעקב. (טז) ואמר אל האשה: הרבה ארבה את קשייך והריונך; בקששים תלדי לדים, אחר בעלך תהיה נהיתך והוא

(כ) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הִיְתָה כִּי־קָרָא אָדָם שֵׁם אִתְּתָה חַוָּה אַרְי הִיא הֵנָּה אָמָא דְכָל בְּנֵי אָנְשָׁא : **אִם פְּלִחִי:**

סמך לו פרשת הנחש, להודיעך שמתוך שראה אותם ערמים וראה אותם עסוקים בתשמיש, נתאנה לה ובא עליהם במחשבה ובמרמה. חוה • נופל על לשון חיה, שמתיה את ולדותיה, כאשר תאמר (קהלת ב כב): "מה הנה לאדם" בלשון חיה.

כ"י • ויקרא האדם • חזר הפתוב לענינו הראשון: "ויקרא האדם שמות", ולא הפסיק אלא ללמדך ששל-ידי קריאת שמות נזדווגה לו חיה, כמו שכתוב "ולאדם לא מצא עזר כנגדו". לפיכך: "ויפל... תרדמה", ועל-ידי שכתב: "ויהיו שניהם ערומים",

(כא) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ פְתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם: כא ועבד יי אלהים לאדם ולאשתה לבושין דיקר על משך בשריהון ואלבישונן:

הבא מן העור, כגון צמר הארנבים שהוא רך וחס, ועשה להם פתנות ממנו.

כ"י • פתנות עור • יש דברי אגדה אומרים: חלקים כצפרן היו מדבקים על עורן. ויש אומרים: דבר

כב ונאמר יי אלהים הא אדם הנה יחידי בעלמא מנה למידע טב וביש וכען דילמא יושיט ידה ויסב אף מאילן חייא ויכול ויחי לעלם:

(כב) ויאמר י יהוה אלהים הן האדם היה פאתר ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן-ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם:

פן-ישלח ידו וגו' • ומשיחיה לעולם, הרי הוא קרוב להטעות הבריות אתרי, ולומר אף הוא אלוה. ויש מדרשי אגדה, אבל אין מישיבין על פשוטו.

כ"י • הנה פאתר ממנו • הרי הוא יחיד בפתחונים, כמו שאני יחיד בעליונים, ומה היא יחידתו? "לדעת טוב ורע", מה שאין-פן בבהמה ומה. ועתה

(כג) וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִצֹּרְעֶדָן לַעֲבָד אֶת הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם: כג ושלחה יי אלהים מגינתא דעזן למפלח בארעא דאיתברי מתמן:

(כג) וישלחיהו יהוה אלהים מצורעזן לעבד את האדמה אשר לקח משם:

כד ומריף ית אדם ואשרי מלקדמין לגינתא דעזן ית כרוביא וית שגן חרבא דמתהפכא למיטר ית אורח אילן חייא:

(כד) ויגרש את-האדם וישפן מקדם לגן-עזן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את-דרך עץ החיים:

תרגום "להט", שגן, כמו שלף שגנא, ובלשון לע"ז לאמ"ה (קלינגט), ומדרשי אגדה יש, ואני איני בא אלא לפשוטו.

כ"י • מקדם לגן עזן • במזרחו של גן עזן, חוץ לגן. את-הכרבים • מלאכי חבלה. החרב המתהפכת • ולה להט לאים עליו מלפנס עוד לגן.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ב) וכנה אדם הראשון את שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי מדבר ומבני אדם.
(כא) ועשה ה' לאדם הראשון ולאשתו בגדי גוף והלביש לשניהם.
(כב) ואמר ה': "הנה אדם הראשון כפר נעשה כאתר מאתנו בענין ידיעת הטוב והרע, וכעת נפעל שלא יושיט את ידו ויקח גם מעץ החיות ויאכל ויחיה לעולם".
(כג) מיז גרש ה' אותו מגנות עזן כדי לעבד את האדמה אשר נלקח

ד (א) וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֶד אֶת־קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְהוָה:
א וְאָדָם יָדַע יְת חַוָּה אִתָּהּ וַעֲדִיאת וילידת
יְת קַיִן וַאֲמָרַת קָנִיתִי גְבֵרָא (מִן) קָדָם יְיָ:

שְׁתֵּפִים אָנוּ עִמּוֹ (גדה לא). אֶת־קַיִן אֶת־אָחִיו אֶת־
 הֶבֶל • ג' אֶת־יָם רַבּוּיִים הֵם, מִלְמַד שְׁתֵּאוּמָה נוֹלְדָה
 עִם קַיִן, וְעַם הֶבֶל נוֹלְדוּ שְׁתֵּי־יָם, לְכַךְ נֹאמַר "וַתֵּלֶד"
 (בראשית רבה) •

כִּי • וְהָאָדָם יָדַע • כָּבֵד קָדָם הֶעֱנִין שֶׁל מַעֲלָה, קָדָם
 שְׁחָטָא וְנִטְרַד מִגִּן־עֵדֶן, וְכֵן הִתְרִיץ וַתְּלַדָה, שָׂאֵם
 כְּתוּב "וַיַּדַּע אָדָם", נִשְׁמַע שֶׁלְאַחַר שְׁנִטְרַד הָיוּ לוֹ
 בְּנִים. קַיִן • עַל שֵׁם "קָנִיתִי". אֶת ה' • כְּמוֹ עִם ה',
 כְּשֶׁבֵרָא אוֹתִי וְאֶת אִישִׁי, לְבִדּוֹ בְרָאֲנוּ. אָבֵל בְּזָה,

ב וְאִוִּסִּיפֶת לְמִילֵד יְת אַחִוָּהִי יְת הֶבֶל וְהוּוּה
 הֶבֶל רְעִי עָנָא וְקַיִן הָוָה פְּלַח בְּאַרְעָא:

**(ב) וַתִּסַּף לְלֶדֶת אֶת־אָחִיו אֶת־הֶבֶל וַיְהִי־הֶבֶל רֹעֵה
 צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:**

כִּי • רֹעֵה צֹאן • לְפִי שְׁנַתְקַלְלָה הָאֲדָמָה, פִּרְשׁ לוֹ מִעֲבוֹדָתָה.

ג וַיְהִי מִקַּיִן יָמִים וַיֵּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה
 לַיהוָה:

**(ג) וַיְהִי מִקַּיִן יָמִים וַיֵּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה
 לַיהוָה:**

כִּי • מִפְּרִי הָאֲדָמָה • מִן הַגְּרוּעַ, וַיֵּשׁ אֲגָדָה שְׁאוּמְרַת: 'זֶרַע פְּשֵׁתָן הִיָּה'. (דָּבָר אַחֵר: מִפְּרִי, מֵאִיזָה שְׂבָא לִידוֹ, לֹא טוֹב וְלֹא
 מְבַחֵר) •

~ נקודות משיחות קודש ~

קרבנו של קין משובח או גרוע

הַגְּרוּעַ" לֹא יִתְקַבֵּל קִרְבָּנוּ?
 וְעַל זֶה הִבִּיא רַש"י אֶת הָאֲגָדָה שֶׁהִבִּיא "זֶרַע פְּשֵׁתָן",
 שֶׁפְּשֵׁתָן הוּא מִין מִשְׁבַּח. דְּטַעְמוֹתוֹ שֶׁל קַיִן הִיָּתָה שֶׁחִשַּׁב
 שֶׁאִפְּי שֶׁהִבִּיא רַק מִסּוּג הַצּוּמֵחַ שֶׁהוּא מִין "גְּרוּעַ", הָרִי
 מִכִּיָּן שֶׁהִבִּיא מֵהַמְּבַחֵר שֶׁבְּמִין הַצּוּמֵחַ, יִתְקַבֵּל קִרְבָּנוֹ.
 וּמוֹכֵן הַטַּעַם שֶׁחָרָה לוֹ כְּשֶׁלֹּא נִתְקַבֵּל קִרְבָּנוֹ. וְזוֹ הִיָּתָה
 טַעְמוֹתוֹ, דְּלֹא דִי לְהִבִּיא מֵהַמְּשֻׁבָּח שְׂבָאוֹתוֹ הַמִּין, אֲלֵא יֵשׁ
 לְהִבִּיא מֵהַמִּין הַנֶּעֱלָה יוֹתֵר, סוּג חֲזִי וְק"ל.
 (על-פי לְמוֹטִי־שִׁיחוֹת כִּרְךְ טו עמוד 20 ואילך - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שַׁבַּת')

וַיֵּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיְיָ: מִן הַגְּרוּעַ, וַיֵּשׁ אֲגָדָה
 שְׁאוּמְרַת זֶרַע פְּשֵׁתָן הִיָּה (ד, ג. ובפירושו רש"י)
 יֵשׁ לְעִיָּן, מִדּוּעַ הִבִּיא רַש"י אֶת הָאֲגָדָה שֶׁקִּרְבָּנוֹ שֶׁל קַיִן
 "זֶרַע פְּשֵׁתָן הִיָּה", מֵה זֶה נוֹגַע לְהַבְנֵת הַכְּתוּבִים?
 וַיֵּשׁ לוֹמַר בְּפִשְׁטוּת, דְּבְּזָה בְּאֵר דְּבָר תְּמוּנָה בִּיּוֹתֵר:
 הָרִי קַיִן הִבִּיא קִרְבָּן כְּמִנְחָה וְתוֹדָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְאִם־כֵּן
 תְּמוּנָה מִדּוּעַ הִבִּיא קִרְבָּן "מִן הַגְּרוּעַ"? וַיִּתְיַדָה מִזֶּה: לְאַחֲרֵי
 שֶׁהִבִּיא אֶת הַקִּרְבָּן וְרָאָה שֶׁלֹּא נִתְקַבֵּל בְּשָׂמִים, כְּתוּב "וַיִּחַר
 לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו", וְכִי לֹא חִשַּׁשׁ שָׂאֵם קִרְיִב "מִן"

**(ד) וְהֶבֶל הִבִּיא גַם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאֲנוֹ וּמִחֻלְבֵּתוֹ
 וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל־הֶבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:**

מִעֲלִיו", פְּנָה מִעֲלִיו. וַיִּשַׁע • יְרָדָה אֵשׁ וְלַחֲכָה
 מִנְחָתוֹ.

כִּי • וַיִּשַׁע • וַיִּפְּן, וְכֵן: "וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה", לֹא
 פְּנָה. וְכֵן "וְאֵל יִשַׁעוּ", לֹא יִפְּנוּ. וְכֵן: (אִיוב יד) "שָׁעָה

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

**(א) וְהָיָה אָדָם הַרְאִשׁוֹן הַתִּיחַד עִם
 חַוָּה אִשְׁתּוֹ וְהִרְתָּה וַיֵּלְדָה אֶת קַיִן. אַזִּי
 אָמְרָה: כִּי הִקְנָה לִי אִישׁ מֵאֵת ה'.**
**(ב) וְהוֹסִיפָה וַיֵּלְדָה אֶת אָחִיו הֶבֶל,
 וְהֶבֶל הָיָה רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד
 אֲדָמָה.**
**(ג) וְהָיָה לְאַחַר יָמִים הִבִּיא קַיִן מִפְּרִי
 הָאֲדָמָה מִנְחָה לַה'.**
**(ד) וְהֶבֶל גַּם הוּא הִבִּיא מִבְּכֹרוֹת
 צֹאֲנוֹ וּמִן הַשְּׂמָנִים שְׂבָהֵם, וַיִּבְרָצוּן
 קֶבֶל ה' מֵהֶבֶל אֶת מִנְחָתוֹ.**

(ה) וְאֶל־קִין וְאֶל־מִנְחֹתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקִין מְאֹד
הַיִּלְקִינִי וַיִּלְקוּרְבָנִי לֹא הָיָה רַעוּא וְהִתְקַף
לְקִין לַחֲדָא וְאֶתְכַבִּישׁוּ אִפּוּהִי:
וַיִּפְּלוּ פָּנָיו:

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קִין לָמָּה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ
פָּנֶיךָ:
וַיֹּאמֶר יי לְקִין לָמָּה תִקְרֶה לְךָ וַיִּלְמָא
אֶתְכַבִּישׁוּ אִפּוּיךָ:

(ז) הֲלוֹא אִם־תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִיטִיב לַפֶּתַח
חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תִשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִמְשָׁל־בוֹ:
וְהָלֹא אִם תִּיטִיב עוֹבְדֶךָ יִשְׁתַּבֵּק לְךָ וְאִם
לֹא תִיטִיב עוֹבְדֶךָ לְיוֹם דִּינָא חַטָּאת נָטִיר
וְדַעֲתִיד לְאֶתְפָּרַעָא מִנְךָ אִם לֹא תִתּוּב וְאִם
תִּתּוּב יִשְׁתַּבֵּק לְךָ:

כשיי◀ הלא אם תיטיב • כְּתַרְגוּמוֹ פְּרוּשׁוֹ. לַפֶּתַח
חַטָּאת רֹבֵץ • לַפֶּתַח קִרְבָּךְ חַטָּאָךְ שְׁמוּר. וְאֵלֶיךָ
תִּשׁוּקָתוֹ • שֶׁל חַטָּאת, הוּא יִצְרֵר הָרַע, תְּמִיד שׁוֹקֵק
וּמִתְאַוֶּה לְהִכְשִׁילְךָ. וְאַתָּה תִמְשָׁל־בוֹ • אִם תִּרְצֶה,
תִּתְנַבֵּר עָלָיו.

(ח) וַיֹּאמֶר קִין אֶל־הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי בְחַיּוֹתֵם בְּשֵׂדֶה
וַיִּקָּם קִין אֶל־הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:
חַיִּי אִמֵּר קִין לְהֶבֶל אָחוּהִי וַיְהִי בְּמַהוּיָהוּן
בְּחַטָּלָא וְקָם קִין בְּהֶבֶל אָחוּהִי וְקָטְלָהּ:

כשיי◀ וַיֹּאמֶר קִין • נִכְנַס עִמּוֹ בְּדַבְרֵי רִיב וּמִצָּה, לְהַתְעוֹלֵל עָלָיו
וַיִּשׁ בְּזָה מְדַרְשֵׁי אַגְדָּה, אִף זֶה
יִשׁוּבוּ שֶׁל מִקְרָא.

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קִין אֵי הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא
יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:
ט וַיֹּאמֶר יי לְקִין אֵן הֶבֶל אָחוּיךָ וַיֹּאמֶר לֹא
יָדַעְנָא הַנִּטֵּר אָחִי אָנָא:

כשיי◀ אֵי הֶבֶל אָחִיךָ • לְהַכְנִס עִמּוֹ בְּדַבְרֵי נַחַת, אוֹלִי
יָשׁוּב, וַיֹּאמֶר: 'אֲנִי הִרְגִיתִי וְחַטָּאתִי לְךָ'. לֹא יָדַעְתִּי •
נַעֲשֶׂה כְּגוֹנֵב דַּעַת הַעֲלִינָהּ. הַשֹּׁמֵר אָחִי • לְשׁוֹן
תְּמָה הוּא, וְכֵן כָּל ה"א הַנִּקְוָה בַּחֲטָף פֶּתַח"ח.

(י) וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעְקִים אֵלַי
מִן־הָאָדָמָה:
י וַיֹּאמֶר מַה עֲבַדְתָּא קַל דִּם זָרַעִין דַּעֲתִידִין
לְמַפֵּק מִן אָחוּיךָ קַבִּילִין קְדָמִי מִן אַרְעָא:

כשיי◀ דְּמֵי אָחִיךָ • דְּמוֹ וְדָם זָרַעִיוֹתָיו. דְּבַר אַחַר, שֶׁעָשָׂה בּוֹ פְּצָעִים הַרְבֵּה, שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ מַהִיכֵן נִפְשׁוּ
יּוֹצֵאָה (סנהדרין לו').

(יא) וְעַתָּה אָרוּר אַתָּה מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר פָּצַתָּהּ
אֶת־פִּיהָ לְקַחַת אֶת־דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ:
יא וַיְכַעַן לִיט אֶת מִן אַרְעָא דַּפְתַּחַת יַת פּוּמָה
וְקַבִּילַת יַת דְּמֵיהּ דְּאָחוּיךָ מִן יָדְךָ:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ה) וְאֵת קִין וּמִתְנַתּוֹ לֹא קָבַל בְּרַצוֹן. רֹבֵץ וּמִשְׁתוֹקֵק אֵלֶיךָ, וְאַתָּה בַּעַל
אֲזִי מַהְבוּשָׁה הַקְּשָׂה מְאֹד עַל קִין
וְנָפַל עַל פָּנָיו.
(ו) מִיָּד אָמַר ה' לְקִין: לָמָּה חָרָה לְךָ
וְלָמָּה נָפְלוּ פָּנֶיךָ.
(ז) אִם תִּשְׁתַּפֵּר אֲזִי תִתְקַבֵּל, וְאִם לֹא
תִשְׁתַּפֵּר אֲזִי לְכָל מְקוֹם שֶׁתִּפְגַּח הַחַטָּאָךְ
(ח) לְאַחַר מִכֵּן הַתְּנוּכָת קִין עִם הֶבֶל
אָחִיו, וְכֹאשֶׁר הָיָה שְׁנֵיהֶם בְּמִדְבַר קָם
קִין עַל הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ.
(ט) מִיָּד אָמַר לוֹ ה' בְּהַחֲלָטִיּוֹת:
אִיפֹה הֶבֶל אָחִיךָ? אִמֵּר קִין: לֹא
יָדַעְתִּי, הָאִם אֲנִי הַשֹּׁמֵר שֶׁל אָחִי! ?
(י) אָמַר לוֹ ה': מַה עָשִׂיתָ? קוֹל דִּם
אָחִיךָ זוֹעֵק אֵלַי מִן הָאָדָמָה.
(יא) וְכַעַת זִמְנַע מִמְךָ הַשְּׁפַע מִן
הָאָדָמָה אֲשֶׁר פָּתַחְתָּ אֶת פִּיהָ וְקַבְּלָהּ
אֶת דִּם אָחִיךָ מִיָּדְךָ.

לה קללה אצלך: "לא תסוף תת-כחה" (ספרים אחרים: הכל דבור אחר, מ"מן האדמה" עד כאן) •

כ"ג • מן האדמה • יותר ממה שנתקלה היא כבר בעונה, וגם בזו הוסיפה לחטא. אשר פצתה את-פיה לקחת את-דמי אחיה וגו' • והנני מוסיף

יב ארי תפלה בארעא לא תוסיף למתן חילה לך מטלטל וגלי תהי בארעא:

(יב) כי תעבד את-האדמה לא-תסוף תת-כחה לך נע ונד תהיה בארץ:

כ"ג • נע ונד • אין לך רשות לדור במקום אחר.

יג ואמר קין קדם יי סגי חובי מלמשבק:

(יג) ויאמר קין אליהוה גדול עוני מנשוא:

כ"ג • גדול עוני מנשוא • בתמיהה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר לך לטען? (כ"ג) •

יד היא תריכתא יתי יומא דין מעל אפי ארעא ומן קדמך לית אפשר לאשמרא ואהי מטלטל וגלי בארעא ויהי כל דישכחני יקטליני:

(יד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אפתר והייתי נע ונד בארץ והיה כל-מצאי יהרגני:

טו ואמר לה יי לכן כל קטיל קין לשבעא דרין יתפרע מנה ושוי יי לקין אתא בדיל דלא למקטל יתה כל דישכחנה:

(טו) ויאמר לו יהוה לכן פלהרג קון שבעתים יקם וישם יהוה לקון אות לבלתי הפות-אתו כל-מצאו:

אותם יפה, על אשר אמרו: 'העור והפסח לא יבא אל תוף הבית', המכה את אלו, אני אעשנו ראש ושר, כאן קצר דבריו, ובדברי הימים' א' (יא) פרש: יהיה לראש ולשר. וישם ה' לקין אות-חקק לו אות משמו במצחו. (ספרים אחרים: דבר אחר: "כל מוצאי יהרגני", בהקמות והחיות, אבל בני אדם עדין לא היו שיירא מהם, רק אביו ואמו, ומהם לא היה נרא שיהרגוהו, אלא אמר: עד עכשו היה פחדתי על כל החיות, כמו שכתוב: "וימוראכם וגו'", ועכשו, בשביל עון זה לא ייראו ממני החיות ויהרגוני, מיד: "וישם ה' לקין אות", החזיר מוראו על הכל.

כ"ג • לכן פלהרג קין • זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם, ורמזו ולא פרשו: "לכן פלהרג קין", לשון גערה, כה יעשה לו, כך וכך ענשו, ולא פרש ענשו. שבעתים יקם • איני רוצה להנקם מקין עכשו, לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו, שיעמד למך מבני בניו ויהרגוהו, וסוף המקרא שאמר: "שבעתים יקם", והוא נקמת הכל מקין, למדנו שתחלת המקרא לשון גערה היא שלא תהא ברירה מזיקתו. וכיצא בו (שמואל ב ה): "ויאמר דוד כל מכה יבوسی ויגע בצנור", ולא פרש מה יעשה לו, אבל דבר הכתוב ברמז, "כל מכה יבوسی ויגע בצנור ויקרב אל השער ויכבשנו, ואת העורים וגו'", וגם

טז ונפק קין מן קדם יי ויחיב בארעא גלי ומטלטל דתהו עבידא עלוהי מלמקמין דיגיתא דעדן:

(טז) ויצא קין מלפני יהוה וישב בארץ-גוד קדמת-עדן:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

ההורג את קין נחמת הרשות לאחרים לענותו רבות. וה' שם לקין אות כדי שלא יהרגוהו כל המוצא אותו. (טז) ויצא קין מלפני ה' והתישב בארץ נד במורח עדן.

(יד) אם תגרש אותי היום מעל פני האדמה אהיה נסתר מהשגחתך, ואם אהיה נע ונדוד בארץ אזי כל מוצאי יהרג אותי. (טז) ואמר עליו ה' בגזרה: לכן כל

(יב) וכאשר תעבד אותה היא לא תוסיף לתת לך את כחותיה. נע ונדוד תהיה בארץ. (יג) ואמר קין לה: הנה עוני עצום מסלח!

שיעור יומי ליום חמישי (בכל העולם יום שישי) ושנים מקרא ואחד תרגום - ד - פרשת בראשית ק"ז

מזרחית קולטת בכל מקום את הרוצחים, שנאמר: (ברם ה) "אז יבדיל משה וגו' מזרחה שמש". דבר אחר: "בארץ נוד", כל מקום שהלך, היתה הארץ מזדעזעת תחתיו, והבריות אומרים: "סורו מעליו, זהו שהרג את אחיו".

כ"י • ויצא קין • יצא בהכנעה, פגונב דעת העליונה. בארץ נוד • בארץ שכל הגולים נדים שם. קדמת עדן • שם גלה אביו כשגרש מגן-עדן, שנאמר: "וישפן מקדם לגן-עדן וגו'", לשמו את שמירת דרוך מבוא הגן, שיש ללמד שהיה אדם שם, ומצינו רוח

יו וידע קין את אשתו ועדיאת וילידת ית חנוך ויהי בני קרמא וקרמא שקמא דקרמא בשום ברה חנוך:

(י) וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר בנו חנוך:

כ"י • ויהי • קין "בנה עיר ויקרא שם העיר" לגר בנו חנוך.

יח ואתיליד לחנוך ית עירד ועירד אוליד ית מחויאל ומחויאל אוליד ית מתושאל ומתושאל אוליד ית למך:

(יח) ויולד לחנוך את-עירד ועירד ילד את-מחויאל ומחויאל ילד את-מתושאל ומתושאל ילד את-למך:

כשהוא אומר 'הוליד', בלשון הפעיל, מדבר בלדת האשה: פלוני הוליד את אשתו, בן או בת. וכשהוא אומר 'ילד', מדבר בזריעת האיש, והוא בלע"ז אניידר"ר.

כ"י • ועירד ילד • יש מקום שהוא אומר בזכר 'הוליד', ויש מקום שהוא אומר 'ילד', שהלדה משמשת שתי לשונות: לדת האשה, נישטר"א בלע"ז, וזריעת תולדות האיש, אינזינדר"ר בלע"ז.

יט וינסיב לה למך תרמין נשין שום חד עדה ושום תננתא צלה:

(יט) וינחלו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה:

ומקשטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחקרתה נזופה ואבלה כאלמנה. וזהו שפרש איוב (כד כא): "רוצה עקרה לא תלד, ואלמנה לא ייטיב", כמו שמפרש ב'אגדת חלק'. עדה • היא של פריה ורביה, על שם שמגנה עליו ומוסרת מאצלו (ספרים אחרים: מפאבלו). "עדה" תרגום של סורה. צלה • היא של תשמיש, על שם שיושבת תמיד בצלו, דברי אגדה הם ב'בראשית רבה'.

כ"י • וינח לו למך • לא היה לו לפרש כל זה, אלא למדנו מסוף הענין שקים הקדוש-ברוך-הוא הבטחתו שאמר: "שבעתים יקם קין", ועמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי והרג את קין, זהו שאמר "כי איש הרגתי לפצעי וגו'". שתי נשים • (כ"ה) כך היה דרכן של דור המבול: אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרין (ספרים אחרים אינו), כדי שתעקר,

כילידת עדה ית יכל הוא הנה רבהון דכל דיתבי משפנין ומרי בעיר:

(כ) ותלד עדה את-יבל הוא היה אבי ישוב אהל ומקנה:

אגדה: בונה בתים לעבודת אלילים, כמה דאתא אמר (יחזקאל א ח): "סמל הקנאה המקנה", וכן אחיו: "תפש כנור ועוגב" לומר לעבודת אלילים.

כ"י • אבי ישוב אהל ומקנה • הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות, וישוב אהלים, חדש פאן וחדש פאן בשביל מרעה צאנו, וכשפלה המרעה במקום זה, הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יז) והתניח קין עם אשתו והרתה וילדה את חנוך. ולכך בנה קרנה וכנה אותה בשם בנו חנוך. (יח) ואתרי בן הוליד חנוך את עירד, (יט) ולמך לקח לו שתי נשים, שם ועירד הוליד את מחויאל, ומחויאל הוליד את מתושאל, ומתושאל הוליד את למך.

(כא) וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָל־תַּפְּשֵׁי בְנוֹר וְעוֹגֵב:
 כא וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הָיָה אָבִי כָל־תַּפְּשֵׁי בְנוֹר וְעוֹגֵב:
 דמנגן על פום גבלא ידעי זמר פנורא ואבובא :

(כב) וַצֵּלָה גַם־הוּא יִלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קָזָן לְטֵשׁ כָּל־חֲרֵשׁ נְחֹשֶׁת וּבְרִזָּל וְאַחֹת תּוֹבֵל־קָזָן נַעֲמָה:
 כב וַצֵּלָה גַם־הוּא יִלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קָזָן לְטֵשׁ כָּל־חֲרֵשׁ נְחֹשֶׁת וּבְרִזָּל וְאַחֹת תּוֹבֵל־קָזָן נַעֲמָה:
 דכל ידעי עיבדית נחשא ופרזלא ואחתה דתובל קזן נעמה :

ט"ז • תובל קזן • תובל אמנותו של קזן. תובל, לשון תבלין, תובל והתקין אמנותו של קזן, לעשות פלי זין לרוצחים. **לטש** כל־חרש נחשת וברזל • מחדד אמנות נחשת וברזל, כמו (א"ב טו ט): "לטש עיניו ל"ז" • "חרש", אינו לשון פעל (בסגול) אלא לשון פועל (בצירי), שהרי נקוד קמץ קטן וטעמו למטה, כלומר מחדד ומצמצם כל פלי אמנות נחשת וברזל. **נעמה** • היא אשתו של נח, ב'בראשית רבה'.

~ יום שישי כ"ג תשרי (לכל העולם זה המושך יום שישי) ~

(כג) וַיֹּאמֶר לְמֹד לְנַשְׂוֹ עֵדָה וַצֵּלָה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לְמֹד הָאֲזוּנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הִרְגָתִי לְפִצְעֵי וַיִּלְד לְחַבְרָתִי:
 כג וַיֹּאמֶר לְמֹד לְנַשְׂוֹ עֵדָה וַצֵּלָה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לְמֹד הָאֲזוּנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הִרְגָתִי לְפִצְעֵי וַיִּלְד לְחַבְרָתִי:
 כג ואמר למד לנשויה עדה וצלחה שמען קולי נשי למד אציתא לממרי לא גברא קטלית דבדילה אנא סביל חובין ואף לא עולימא חבלית דבדילה ישתיצי זרעי :

ט"ח • שמען קולי • שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש, לפי שהרג את קזן ואת תובל קזן בנו, שהיה למד סמא ותובל קזן מושכו, וראה את קזן ונדמה לו פחה, ואמר לאביו למשך בקשת, והרגו, וכיון שידע שהוא קזן זקנו, הפה כף אל כף וספק את בנו ביניהם והרגו, והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפיסן. **שמען קולי** • להשמע לי לתשמיש: וכי איש אשר הרגתי, לפצעי הוא נהרג, וכי אני פצעתי מזיד, שיהא הפצע קרוי על שמי? וילד אשר הרגתי, לחברתי נהרג? כלומר על־ידי חברתי, בתמיהה. והלא שוגג אני ולא מזיד, לא זהו פצעי ולא זהו חברתי. **פצע** • מפת חרב, או חץ, מקאדור"ה בלע"ז.

(כד) כִּי שְׁבַעֲתִים יָקַם־קָזָן וְלִמֹּד שְׁבָעִים וְשִׁבְעָה:
 כד ארי לשבעא דרין איתלין לקזן הלא ללמד ברה שבועין ושבעא :

ט"ט • כי שבעתיים יקם קזן • קזן, שהרג מזיד, נתלה לו עד שבעה דורות, אני שהרגתי שוגג, לא כל־שכן שיתלה לי שביעיות הרבה? • **שבעים ושבעה** • לשון רבוי שביעיות אחז לו, כף דרש רבי תנחומא. ומדרש 'בראשית רבה': לא הרג למד כלום, ונשיו פורשות ממנו משקמו פריה ורביה, לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קזן לאחר שבעה דורות, אמרו: מה אנו יולדות לבהלה. למחר המבול בא ושופך את הכל'. והוא אומר להן: "וכי איש הרגתי לפצעי", וכי אני הרגתי את הכל שהיה איש בקומה וילד בשנים, שיהא זרעי פלה באותו עון? ומה קזן שהרג, נתלה לו שבעה דורות, אני שלא הרגתי, לא כל־שכן שיתלו לי שביעיות הרבה? וזהו קל־חומר של שטות. אם כן, אין הקדוש־ברוך הוא גובה את חובו ומקנים את דברו.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(כא) וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל; הוא הנה הראשון שנשא את הסנביר ואת הגיטרה.
(כב) וַצֵּלָה, גם היא ילדה לו את תובל קזן; הוא הנה את כל מלאכת הנחשת והברזל, ואחותו הייתה נעמה.
(כג) וַיֹּאמֶר לְמֹד לְנַשְׂוֹ בְּהַחֲלִיטוֹת: הוא הנה הראשון שלטש נשי למד, האזנה אל מאמרי! האם הרגתי איש במכתי או נער בחברתי? **(כד)** כִּי הִזְתָּה רְשׁוֹת לְאַחֲרִים לַעֲנוֹת: הוא הנה הראשון שפצע את חביו ואת חברתו.

(כה) וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת־לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֲרֵי תַחַת הַבַּל כִּי הִרְגוּ קַיִן:

כה וידע אדם עוד ית אתתה וילדת בר וקרת ית שמה שת ארי אמר ית לי יי בר אחרן חלף חלף דקטלה קין:

מאשתך זה מאה ושלישים שנה, משננסה מיתה על-ידיך, מיד: "וידע אדם וגו'", ומאז 'עוד' ללמד, שנתוספה לו תאנה על תאנתו (בראשית רבה).

כ"ג וידע אדם וגו' • בא לו למה אצל אדם הראשון וקבל על נשיו, אמר להם: 'וכי עליכם לדקדק על גזרתו של מקום? אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו'. אמרו לו: 'קשט עצמך תחלה, והלא פרשת

(כו) וּלְשֵׁת גַם־הוּא יֹלְדֵ־בֶן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָנֹשׁ אִזּו הוֹחֵל לְקָרָא בְשֵׁם יְהוָה:

כו ולשת אף הוא אתיליד בר וקרא ית שמה אנוש בכך בימוהי חלו בני אינשא מלצלצה בשמא דיני:

כ"ג אז הוחל • לשון חלין, לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, לעשותן אליים ולקרותן אלהות.

ה (א) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:

א דין ספר תולדות אדם ביומא דברא יי אדם בדמות אלהים עבד יתה:

כ"ג זה ספר תולדות אדם • זו היא ספירת תולדות אדם, ומדרשי אגדה יש רבים. ביום ברא וגו' • מגיד שביום שנברא, הוליד.

(ב) זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיִּבְרָךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם:

ב דבר ונקבה בראנון ובריה יתהון וקרא ית שמיהון אדם ביומא דאתבריאו:

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁמֵם אָדָם – הַשֵּׁם הַנִּעְלָה בְּיֹתֵר, הַמּוֹרָה עַל תְּכַלִּית שְׁלֵמוֹת הָאָדָם. וְיֵשׁ לְהַעִיר מ'שְׂדֵי חֶמֶד' (א כללים מע' א אות עו): אָדָם הוּא כְּנוּי לְאִינִישׁ דְּעָלְמָא שְׂאִינוּ תְלִמִיד חֲכָם כּו', עֵינֵי שָׁם בְּאַרְכָּה.

(תורת מנחם, כרך לג, עמ' 80)

וַיִּבְרָךְ אוֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם (ה, ב) הָאָדָם נִקְרָא בְּאַרְבָּעָה תְּאָרִים. אָדָם – מַעֲלַת הַשְּׂכָל. אִישׁ – מַעֲלַת הַמַּדּוּת. גֵּבֶר – הַהִתְגַּבְּרוּת לְהַשִּׁיג מַעֲלַת הַשְּׂכָל אוֹ מַעֲלַת הַמַּדּוּת, הֵינּוּ שְׂגָבֵר עוֹסֵק עִם הָאָנוּשׁ, לְהַגְבִּיהוּ לְמַעֲלַת אָדָם אוֹ לְמַעֲלַת אִישׁ. זֶהוּ וַיִּבְרָךְ אוֹתָם וַיִּקְרָא אֶת

(ג) וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלַד בְּדָמוֹתוֹ בְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:

ג וחינא אדם מאה ותלתין שנין ואוליד בדמותה דדמי לה וקרא ית שמה שת:

פירוש רבי עסדיה גאון (פרויקט רס"ג)

הרבה את מי שהורג את קין, אזי בעבור למה הרשות היא לענות הרבה הרבה יותר. (כה) והנה אדם הראשון התיחד עוד עם אשתו וילדה בן, וקראה את שמו שת. אמרה: הנה הקנה לי ה' שושלת הרבה את מי שהורג את קין, אזי בעבור למה הרשות היא לענות הרבה הרבה יותר. (כה) והנה אדם הראשון התיחד עוד עם אשתו וילדה בן, וקראה את שמו שת. אמרה: הנה הקנה לי ה' שושלת הרבה את מי שהורג את קין, אזי בעבור למה הרשות היא לענות הרבה הרבה יותר. (כז) ולשת גם בן נולד בן וקרא את שמו אנוש. אזי התחללה הקריאה בשם ה'. (א) הנה באור שרשרת הלידות מאז אדם הראשון, כל אשר הנה מיום אשר

כ"ג - שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה • עַד כָּאֵן פָּרַשׁ מִן הָאִשָּׁה (כ"ה) •

- ד וַיְהִי יוֹמֵי אָדָם כֶּתֶר דְּאוֹלֵיד יְת שֶׁת תִּמְנִי
מָאָה שָׁנִין וְאוֹלֵיד בְּנִין וּבָנָן :
- ה וַיְהִי כָּל יוֹמֵי אָדָם דְּחַיָּא תִּשְׁעָה מָאָה
וּתְלָתִין שָׁנִין וּמֵית :
- ו וַיְחַיָּא שֶׁת מָאָה וּחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלֵיד יְת
אַנּוּשׁ :
- ז וַיְחַיָּא שֶׁת כֶּתֶר דְּאוֹלֵיד יְת אַנּוּשׁ תִּמְנִי
מָאָה וּשְׁבַע שָׁנִין וְאוֹלֵיד בְּנִין וּבָנָן :
- ח וַיְהִי כָּל יוֹמֵי שֶׁת תִּשְׁעָה מָאָה וּתְרַמָּא
עֶשְׂרֵי שָׁנִין וּמֵית :
- ט וַיְחַיָּא אַנּוּשׁ תִּשְׁעִין שָׁנִין וְאוֹלֵיד יְת קִינָן :
- י וַיְחַיָּא אַנּוּשׁ כֶּתֶר דְּאוֹלֵיד יְת קִינָן תִּמְנִי
מָאָה וּחֲמִשׁ עֶשְׂרֵי שָׁנִין וְאוֹלֵיד בְּנִין וּבָנָן :
- יא וַיְהִי כָּל יוֹמֵי אַנּוּשׁ תִּשְׁעָה מָאָה וּחֲמִשׁ
שָׁנִין וּמֵית :
- יב וַיְחַיָּא קִינָן שְׁבַעִין שָׁנִין וְאוֹלֵיד יְת
מִהֲלָאֵל :
- יג וַיְחַיָּא קִינָן כֶּתֶר דְּאוֹלֵיד יְת מִהֲלָאֵל תִּמְנִי
מָאָה וְאַרְבָּעִין שָׁנִין וְאוֹלֵיד בְּנִין וּבָנָן :
- (ד) וַיְהִי יוֹמֵי אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוּ אֶת־שֶׁת שְׁמֹנֶה
מֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת :
- (ה) וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי אָדָם אַשְׁרֵי־חַי תִּשְׁעָה מֵאֹת שָׁנָה
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת :
- (ו) וַיְחַי־שֶׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־
אַנּוּשׁ :
- (ז) וַיְחַי־שֶׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוּ אֶת־אַנּוּשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים
וּשְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת :
- (ח) וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי־שֶׁת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּתִשְׁעָה
מֵאֹת שָׁנָה וַיָּמָת :
- (ט) וַיְחַי אַנּוּשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־קִינָן :
- (י) וַיְחַי אַנּוּשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוּ אֶת־קִינָן חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת :
- (יא) וַיְהִי כָּל־יוֹמֵי אַנּוּשׁ חֲמִשׁ שָׁנִים וּתִשְׁעָה מֵאֹת
שָׁנָה וַיָּמָת :
- (יב) וַיְחַי קִינָן שְׁבַעִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־מִהֲלָאֵל :
- (יג) וַיְחַי קִינָן אַחֲרֵי הוֹלִידוּ אֶת־מִהֲלָאֵל אַרְבָּעִים
שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת :

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

- שָׁנָה וְהוֹלִיד בֶּן בְּרוּמָה לוֹ בְּתַמוּנָתוֹ, וְקָרָא אֶת שְׁמוֹ שֶׁת :
- (ד) וְחַי לְאַחַר מִכְּן שְׁמוֹנֶה מֵאֹת שָׁנִים וְחַי לְאַחַר מִכְּן שְׁמוֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה שְׁבַעֲמֵתָלְכֶם הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.
- (ה) וְהָיָה כָּל חַיָּו תִּשְׁעָה מֵאֹת וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמָת.
- (ו) וְחַי אַנּוּשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וְהוֹלִיד אֶת קִינָן.
- (ז) וְהָיָה כָּל חַיָּו תִּשְׁעָה מֵאֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמָת.
- (ח) וְחַי שֶׁת מָאָה וּחֲמִשׁ שָׁנִים וְהוֹלִיד אֶת אַנּוּשׁ.
- (ט) וְחַי לְאַחַר מִכְּן שְׁמוֹנֶה מֵאֹת וְאַרְבָּעִים שָׁנָה שְׁבַעֲמֵתָלְכֶם הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.
- (י) וְחַי לְאַחַר מִכְּן שְׁמוֹנֶה מֵאֹת וּחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים שְׁבַעֲמֵתָלְכֶם הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.

- (יד) וַיְהִי כָּל-יוֹמֵי קִיּוֹן עֵשָׂר שָׁנִים וַתִּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
- יד וְהָיוּ כָּל יוֹמֵי קִיּוֹן תִּשְׁעַת מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים וּמֵיָמָת:
- (טו) וַיְחִי מִהֶלְלָאֵל חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיֹּלְדֵת אֶת-יִרְדָּ:
- טו וַחֲזָא מִהֶלְלָאֵל שְׁתֵּי וְחֲמֵשׁ שָׁנִים וְאֹלִידֵי יֵת יִרְדָּ תִּמְנִי מֵאָה וְתִלְתֵּי שָׁנִים וְאֹלִידֵי בְּנִין וּבָנָן:
- (טז) וַיְחִי מִהֶלְלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-יִרְדָּ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵת בָּנִים וּבָנוֹת:
- טז וַחֲזָא מִהֶלְלָאֵל בְּתַר דְּאֹלִידֵי יֵת יִרְדָּ תִּמְנִי מֵאָה וְתִלְתֵּי שָׁנִים וְאֹלִידֵי בְּנִין וּבָנָן:
- (יז) וַיְהִי כָּל-יוֹמֵי מִהֶלְלָאֵל חָמֵשׁ וַתִּשְׁעִים שָׁנָה וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
- יז וְהָיוּ כָּל יוֹמֵי מִהֶלְלָאֵל תִּמְנִי מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵיָמָת:
- (יח) וַיְחִי-יִרְדָּ שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵת אֶת-חֲנֹךְ:
- יח וַחֲזָא יִרְדָּ מֵאָה וְשִׁשִּׁים וְתִשְׁתֵּי וְתִרְתֵּי שָׁנִים וְאֹלִידֵי יֵת חֲנֹךְ:
- (יט) וַיְחִי-יִרְדָּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-חֲנֹךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵת בָּנִים וּבָנוֹת:
- יט וַחֲזָא יִרְדָּ בְּתַר דְּאֹלִידֵי יֵת חֲנֹךְ תִּמְנִי מֵאָה שָׁנִים וְאֹלִידֵי בְּנִין וּבָנָן:
- (כ) וַיְהִי כָּל-יוֹמֵי מִהֶלְלָאֵל חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַתִּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
- כ וְהָיוּ כָּל יוֹמֵי יִרְדָּ תִּשְׁעַת מֵאָה וְשִׁשִּׁים וְתִרְתֵּי שָׁנִים וְתִשְׁתֵּי שָׁנִים וּמֵיָמָת:
- (כא) וַיְחִי חֲנֹךְ חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיֹּלְדֵת אֶת-מְתוֹשֶׁלַח:
- כא וַחֲזָא חֲנֹךְ שְׁתֵּי וְחֲמֵשׁ שָׁנִים וְאֹלִידֵי יֵת מְתוֹשֶׁלַח:
- (כב) וַיְתִתְּלֵךְ חֲנֹךְ אֶת-הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-מְתוֹשֶׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵת בָּנִים וּבָנוֹת:
- כב וְהִלִּיךְ חֲנֹךְ בְּדַחְלֵתָא דִּי בְּתַר דְּאֹלִידֵי יֵת מְתוֹשֶׁלַח תִּלְתַּת מֵאָה שָׁנִים וְאֹלִידֵי בְּנִין וּבָנָן:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

- (יד) וְהָיוּ כָּל חַיֵּי תִּשְׁעַת מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים וּמֵיָמָת.
- (טו) וַיְחִי מִהֶלְלָאֵל חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְהוֹלִידֵת אֶת יִרְדָּ.
- (טז) וַיְחִי מִהֶלְלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-יִרְדָּ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵת בָּנִים וּבָנוֹת.
- (יז) וַיְחִי כָּל-יוֹמֵי מִהֶלְלָאֵל חָמֵשׁ וְתִשְׁעִים וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת.
- (יח) וַיְחִי-יִרְדָּ שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵת אֶת-חֲנֹךְ.
- (יט) וַיְחִי-יִרְדָּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-חֲנֹךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵת בָּנִים וּבָנוֹת.
- (כ) וַיְחִי כָּל-יוֹמֵי מִהֶלְלָאֵל חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַתִּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת.
- (כא) וַיְחִי חֲנֹךְ חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיֹּלְדֵת אֶת-מְתוֹשֶׁלַח.
- (כב) וַיְתִתְּלֵךְ חֲנֹךְ אֶת-הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-מְתוֹשֶׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵת בָּנִים וּבָנוֹת.

(כג) ויהי פְּלִימֵי חֲנוּךְ חֲמֹשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: (כד) ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו פי־לקח אתו אלהים:

כד ויהי חנוך בְּדַחְלָתָא דִּינִי וְלִיתוּהִי אַרְי (לא) אַמִּית יְתָהּ יִי:

הפסוקים בְּמִיתָתוֹ לְכַתֵּב: "וְאֵינְנוּ" בְּעוֹלָם לְמֵלֵאוֹת שְׁנוֹתָיו. פִּי לִקַּח אֹתוֹ • לִפְנֵי זְמַנּוֹ, כְּמוֹ: (יחזקאל כד) "הֲנִי לֹקַח מִמֶּךָ אֶת מִחְמַד עֵינְיֶךָ."

עטרת מרים

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה בן־נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת כי אלו היה עבדו חי, לא יקלעם לעבור את הירדן כי עליו נגזר לכל עבדו ועתה קום עבר את־הירדן הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג על פל־מקום אשר תדרוך פרי־רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל־משה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד־הנהר הגדול נהר־פְּרַת כל ארץ החתים ועד־הים הגדול בריח־מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא־יתצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר יהיה עמך לא אפוך לא אפוך לך חולשה

הפטרת וזאת הברכה־שמחת תורה

לשמו"ת ביהושע פרק א

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל־יהושע בן־נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת ועתה קום עבר את־הירדן הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג פל־מקום אשר תדרוך פרי־רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל־משה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד־הנהר הגדול נהר־פְּרַת כל ארץ החתים ועד־הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא־יתצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר

עטרת מרים ולא אפוך: ו חזק ואמץ בהנהגת העם כראוי פי אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רץ חזק ואמץ מאד בתורה לשמור לעשות ככל־התורה אשר צוה משה עבדי כי הלא זאת, לא תועיל כלום בהנהגת העם כראוי, אל־תסור ממנו מספר התורה ימין ושמאל למען תשפיל תצליח בכל אשר תלך: ח לא־ימוש ספר התורה הזה האמור במקרא שלפניו מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל־הכתוב בו כִּי־אֲנִי תְּצַלִּיחַ בְּכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁפָּיל: ט הלא צויתוך חזק ואמץ במלחמה מול האויב אל־תערץ ואל־תחת פי עמך יהוה

הייתי עם־משה אהיה עמך לא אפוך ולא אפוך: ו חזק ואמץ פי אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רץ חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל־התורה אשר צוה משה עבדי אל־תסור ממנו ימין ושמאל למען תשפיל בכל אשר תלך: ח לא־ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל־הכתוב בו כִּי־אֲנִי תְּצַלִּיחַ בְּכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁפָּיל: ט הלא צויתוך חזק ואמץ אל־תערץ ואל־תחת פי עמך יהוה אלהיך

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(כג) והיו כל חיי שלש מאות ושישים וחמש שנה.

(כד) וכאשר הלך חנוך בדרך הציות אל ה' אזי גוע והתקבל אצל ה'.

עטרת מרים

אֱלֹהֶיךָ כָּכֹל אֲשֶׁר תִּלְדָּ: י בַּיּוֹם שֶׁתִּמְנוּ יָמוּ כְּכִי אֶבֶל מֹשֶׁה וַיִּצְוּ יְהוֹשֻׁעַ
 אֶת־שֹׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יֵא עֲבְרוּ | בְּקֶרֶב הַמַּחְנֶה וַצִּוּ אֶת־הָעָם
 לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צֹדָה מִיַּיִן מֵאֲכָלִים וּלְחֵם, כִּי בִשְׂבַעַת בָּאָדָם
 שְׂמֹת מֹשֶׁה לָקְטוּ מִן שֶׁהִסְתַּפְקוּ בּו עַד ט"ו בְּנִיסָן כִּי בָּעוֹד | בְּסוּף שְׁלֹשֶׁת
 יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן
 הַזֶּה לְבֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם
 לְרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלֹאֲוֹבְנֵי וְלִגְדֵי
 וְלַחֲצֵי שַׁבֵּט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר
 יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר עֲלֵיכֶם
 לְזִכֹּר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה
 אַתְּכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ לָכֶם נִתַּן
 לָכֶם מָקוֹם מְנוּחָה וְנָתַן לָכֶם אֶת־
 הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם
 וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן
 לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
 תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים מֵיָמִים לִפְנֵי
 אַחֵיכֶם כֹּל גְּבוּרֵי הַחַיִל שִׁבְּכֶם

עטרת מרים

וְעָבְרוּ הַלְּוִיִּם וְעִזְרַתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | יְמֵן ה' מָקוֹם
 מְנוּחָה גַם לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיְרָשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְּתֶם לְאָרֶץ יִרְשַׁתְּכֶם וִירְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אוֹ
 תִּחְזְוּ בָּהּ מִכָּל־י מַעֲרַעַר אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה
 בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ
 בְּעֶבֶר הַמְּזֻרְחִי, הוֹאִיל וְתִקְיָמוּ הַתְּנָא:
 טז וַיִּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל
 אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא לָדָר
 תִּדְבַר הָיָה שְׁחִיבְנו עָלֵינוּ מִצַּד הַיָּשָׁר, כִּי
 גַם וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדָּ: יז
 כָּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה
 כִּן נִשְׁמַע אֲלֶיךָ רַק אִם יִהְיֶה
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה
 עִם־מֹשֶׁה וְלֹא זֹאת לָדָר, כִּי גַם:
 יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה יִמְרָד
 אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ
 לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת כִּדְּוֹן מוֹרֵד
 בְּמַלְכֵי רַק חֲזַק וְאַמִּץ לַעֲנֹשׁ
 הַמְּוֹרְדִים וְלֹא לְמַחֹל עַל כְּבוֹדֶךָ:

כָּכֹל אֲשֶׁר תִּלְדָּ: י וַיִּצְוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁמְרֵי
 הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ | בְּקֶרֶב הַמַּחְנֶה וַצִּוּ
 אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צֹדָה כִּי בָּעוֹד |
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה
 לְבֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 נָתַן לָכֶם לְרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלֹאֲוֹבְנֵי וְלִגְדֵי וְלַחֲצֵי
 שַׁבֵּט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר
 אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אַתְּכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה
 לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם

אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
 וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כֹּל גְּבוּרֵי הַחַיִל וְעִזְרַתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה |
 לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיְרָשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְּתֶם לְאָרֶץ יִרְשַׁתְּכֶם
 וִירְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיִּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
 לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדָּ: יז כָּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כִּן
 נִשְׁמַע אֲלֶיךָ רַק יִהְיֶה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ
 וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק חֲזַק וְאַמִּץ:

~ שבת קודש כ"ד תשרי ~

כה) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח שִׁבְעַ וְשִׁמְנִים שָׁנָה וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־לָמֹךְ:
 כה) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח מֵאָה וְשִׁמְנִים וְשִׁבְעַ שָׁנָה וַיִּתְּנֵהּ לְאֶת־לָמֹךְ:
 כה) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח מֵאָה וְשִׁמְנִים וְשִׁבְעַ שָׁנָה וַיִּתְּנֵהּ לְאֶת־לָמֹךְ:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

כה) וַיְחִי מֵתוֹשְׁלַח מֵאָה וְשִׁמְנִים וְשִׁבְעַ שָׁנָה וַיִּתְּנֵהּ לְאֶת־לָמֹךְ.

כו וַיְחַיֵּא מֵתוֹשֶׁלַח בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת לְמֶדְרָה
שְׁבַע מָאָה וּתְמַנָּן וּתְרַמִּין שְׁנַיִן וְאוֹלִיד בְּנִין
וּבָנָן :

(כו) וַיְחַיֵּא מֵתוֹשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לְמֶדְרָה שְׁתַּיִם
וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:

כז וַהֲוֹי כָּל יוֹמֵי מֵתוֹשֶׁלַח תְּשַׁע מָאָה וּשְׁתַּיִן
וּתְשַׁע שְׁנַיִן וּמֵית:

(כז) וַיְהִי כָּל־יְמֵי מֵתוֹשֶׁלַח תְּשַׁע וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּתְשַׁע
מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

כח וַיְחַיֵּא לְמֶדְרָה מָאָה וּתְמַנָּן וּתְרַמִּין שְׁנַיִן
וְאוֹלִיד בָּר:

(כח) וַיְחַיֵּא לְמֶדְרָה שְׁתַּיִם וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה
וַיּוֹלֵד בָּן:

כט"א וַיּוֹלֵד בֶּן • שְׁמֹנְנִי נְכֵנָה הַעוֹלָם.

כט וַיְקַרָּא יֵת שְׁמָה נַח לְמִימֵר דִּין יִנְחַמְנָנָא
מַעוֹבְדָּנָא וּמְלֵאוֹת יִדְנָא מִן אַרְעָא דִּי לְטַטָּה
יֵי:

(כט) וַיְקַרָּא אֶת־שְׁמוֹ נַח לְאֹמֶר זֶה יִנְחַמְנֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ
וּמִעֲצוֹנוּ יִדְיֵנוּ מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָה יְהוָה:

נח נחה, ונהו "ינחמנו". ואם לא תפרשהו כן, אין
טעם הלשון נופל על השם, ואתה צריך לקרות שמו
מנחם.

כט"א זה ינחמנו • נניח ממנו את עצבון דינו. עד
שלא בא נח, לא היה להם כלי מחרשה, והוא הכין
להם, והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים
כשזורעים חטים, מקללתו של אדם הראשון, ובימי

ל וַיְחַיֵּא לְמֶדְרָה בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת נַח חֲמֵשׁ מָאָה
וּתְשַׁעִין וּחֲמֵשׁ שְׁנַיִן וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן :

(ל) וַיְחַיֵּא לְמֶדְרָה אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נַח חֲמֵשׁ וּתְשַׁעִים
שָׁנָה וּחֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:

לא וַהֲוֹי כָּל יוֹמֵי לְמֶדְרָה שְׁבַע מָאָה וּשְׁבַעִין
וּשְׁבַע שְׁנַיִן וּמֵית:

(לא) וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לְמֶדְרָה שִׁבְעַת וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת
מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

לב וַיְהִי־נַח בֶּן־חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד נַח
יֵת שֵׁם יֵת חָם וַיֵּת יָפֶת:

(לב) וַיְהִי־נַח בֶּן־חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד נַח אֶת־שֵׁם
אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת:

שנה, כדי שלא יהא יפת, הגדול שבבניו, ראוי לענשין
לפני המבול (כ"ו), דכתיב: (ישעיה סב) "כי הנער בן מאה
שנה ימות", ראוי לענש לעתיד, וכן לפני מתן תורה.
את־שם את־חם ואת־יפת • והלא יפת הגדול הוא? !
אלא בתחלה, אתה דורש את שהוא צדיק, ונולד
כשהוא מהול ושאברהם יצא ממנו וכו' (בבראשית רבה).

כט"א בן חמש מאות שנה • אמר רבי יודן: מה
טעם כל הדורות הולידו למאה שנה, וזה לחמש
מאות? אמר הקדוש־ברוך־הוא: 'אם רשעים הם,
יאבדו במים ורע לצדיק זה (ספרים אחרים: לנבוע של צדיק
זה), ואם צדיקים הם, אטריח עליו לעשות תבות
הרבה? כפש את מעניו ולא הוליד עד חמש מאות

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

וּתְשַׁעִים וּחֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה שְׁבַע־לָכֶם
הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.
(לא) וַהֲוֹי כָּל חַיֵּי שְׁבַע מֵאוֹת
וּשְׁבַעִים וּשְׁבַע שָׁנָה וַמָּת.
(לב) וְכַאֲשֶׁר נִקְיָה נַח בֶּן חֲמֵשׁ מֵאוֹת
שָׁנָה הוֹלִיד אֶת שֵׁם וְאֶת חָם וְאֶת יָפֶת.

שנה והוליד בן.
(כט) וקרא את שמו נח באמירה: זה
יגרם לנו נחמה מן עבודותינו ומקשינו
דינו באדמה אשר מנע ה' את השפע
ממנה.
(ל) וחי למך אחרי זה חמש מאות

(כו) וחי אחרי זה שבע מאות
ושמונים וששים שנה שבמהלכם
הוליד בנים ובנות.
(כז) והיו כל חיי תשע מאות וששים
ותשע שנה ומת.
(כח) וחי למך מאה וששים ושמונים

ו (א) וַיְהִי כִּי־הִחַל הָאָדָם לָרֵב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה
 וּבָנוֹת יִלְדוּ לָהֶם:
 א וַיְהִי כִּד שָׁרְיָאוּ בְּנֵי אֲנָשָׁא לְמַסְגֵי עַל
 אִפִי אַרְעָא וּבְנָתָא אֲתִילִידוּ לְהוֹן:

(ב) וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת
 הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:
 ב וּבְחִזּוּ בְּנֵי רַבְרַבְיָא יָת בְּנַת אֲנָשָׁא אַרְי
 שְׁפִירָן אַנְיָן וַיְנַסִּיבוּ לְהוֹן נָשִׁין מִכָּל דִּי
 אֲתַרְעִיאוּ:

טבת הנה • אמר רבי יודן: "טבת" כתיב, כשהיו
 מיטיבין אותה מקשטת ליכנס לחפה, היתה גדול נכנס
 ובויעלה תחלה (כ"ח) • מכל אשר בחרו • אף בעולת
 בעל, אף הזכר והבהמה (כ"ח) •

כ"ח • בני האלהים • בני השמים והשופטים. דבר
 אחר: בני האלהים, הם השמים ההולכים בשליחותו
 של מקום, אף הם היו מתערבים בהם. כל 'אלהים'
 שבמקרא לשון מרות, ונה יוכיח: (שמות ד) 'ואתה
 תהיה לו לאלהים', (שם ט) 'ראה נתתיך אלהים'. כי

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יֵדוּן רוּחִי בָּאָדָם לְעַלְמֵ בְשָׂגָם
 הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יַמְיוֹ מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה:
 ג וַאֲמַר יי לא יתקנם דרא בישא הדין קדמי
 לעלם בדיל דאנון בשרא ועובדיהון בישא
 ארכא ויהיבת להון מאה ועשרין שנין אם
 תובנין:

מדבר עמי", כמו שאתה, אף "בשגם" כמו בשגם.
 והיו ימיו וגו' • עד מאה ועשרים שנה אאריך להם
 אפי, ואם לא ישובו, אביא עליהם מבול. ואם תאמר:
 משנולד יפת עד המבול אינו אלא מאה שנה, אין
 מקדם ומאחר בתורה (פסחים 1) • כבר היתה הגזרה גזורה
 עשרים שנה קדם שהוליד נח תולדות, וכן מצינו
 ב'סדר עולם' • יגש מדרשי אגדה רבים ב"לא ידון",
 אבל זה הוא צהצוח פשוטו.

(ג) ויאמר יהוה לא ידון רוחי באדם לעלם בשגם
 הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה:

כ"ח • לא ידון רוחי באדם • לא תרעם ויריב רוחי
 עלי בשביל האדם. לעלם • לארך ימים, הנה רוחי
 גדון בקרבי אם להשחית ואם לרחם, לא יהיה מדון
 זה ברוחי לעולם, כלומר, לארך ימים. בשגם הוא
 בשר • כמו בשגם בסגו"ל, כלומר, בשביל שגם זאת
 בו, שהוא בשר ואף על-פי-כן אינו נכנע לפני, ומה
 אם יהיה אש, או דבר קשה? פי' צא בו: (שופטים ה)
 "עד שקמתי דבורה", כמו שקמתי, וכן "שאתה

(ד) הַנַּפְלִיִּים הָיוּ כְּאָרְיָן בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי־כֵן
 אֲשֶׁר יָבִאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בְּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדוּ
 לָהֶם הֵמָּה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר מַעֲוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם:
 ד גַּבְרַיָּא הוּוּ בְּאַרְעָא בְּיֻמְיָא הָאֲנִין וְאַף
 פְּתַר פִּן דִּי עֲלִין בְּנֵי רַבְרַבְיָא לֹות בְּנַת
 אֲנָשָׁא וַיִּלְדוּן לְהוֹן אַנְיָן גַּבְרַיָּא דְּמַעְלָמָא
 אֲנָשִׁין דְּשָׁמַי:

ללמד מהם. אשר יבאו • היו יולדות ענקים כמוהם.
 הגברים • למרד במקום. אנשי השם • אותם שנקבו
 בשמות: עירד, מחויאל, מתושאל שנקבו על שם
 אבדן, שנמחו והותשו. דבר אחר: אנשי שממון,
 ששקמו את העולם.

(ד) הנפלים היו כארין בימים ההם וגם אחרי-כן
 אשר יבאו בני האלהים אל-בנות האדם וילדו
 להם המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם:

כ"ח • הנפלים • על שם שנפלו והפילו את העולם.
 וב'לשון עברית, לשון ענקים הוא. בימים ההם •
 (כ"ח) בימי דור אנוש ובני קנן. וגם אחרי-כן •
 אף על-פי שראו באבדן של דור אנוש, שעלה
 אוקיגנוס והציף שליש העולם, לא נכנע דור המבול

(ה) וַיִּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בְּאַרְיָן וּכְלֹ-יֹצֵר
 מַחֲשַׁבְתּוֹ לָבוֹ רַק רַע כָּל־הַיּוֹם:
 ה הַחֲזָא יי אַרְי סְגִיאת בִּישַׁת אֲנָשָׁא בְּאַרְעָא
 וְכָל יִצְרָא מַחֲשַׁבַת לְבָהּ לְחֹדוּ בִּישׁ כָּל
 יוֹמָא:

פרוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)
 נשים מפלן ככל אשר בחרו מהן. (א) וכאשר החלו בני האדם לגדל
 (א) ולכן אמר ה': לא תתערבב רוחי במספרם על פני האדמה ונולדו להם
 באנשים האלה ללא קץ כי הם בשר-בנות.
 ודם, ויהיו ימיהם מאה ועשרים שנה. (ב) ראו בני הנקבדים את בנות
 (ב) והגבורים היו מצויים בארץ פשוטי העם שהן יפות, לקחו לעצמם
 באותה העת ואתריה גם-כן. נהגו בני הנקבדים לבא באסור על בנות פשוטי
 העם, וכך הן ילדו להם את הגבורים אשר מאז ומתמיד הם אנשי שם.
 (ג) וראה ה' כי כבר התרבה רע

(ו) וַיִּנְחָם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בְּאָרְץ וַיִּתְעַצֵּב
וַיֹּתֵב יְיָ בְּמִימְרָה אֲרִי עֶבֶד יְת אֲנָשָׁא
בְּאַרְעָא וַאֲמַר בְּמִימְרָה לְמַתְבַּר תְּקַפְהוּן
כְּרַעוּתָהּ :
אֶל־לְבוֹ:

ב (ט) "נִעְצַב הַמֶּלֶךְ עַל בְּנוֹ", וְזֶה כְּתַבְתִּי לְתַשׁוּבַת
אֶפְיָקוֹרוֹס אַחַד שִׁשָּׁל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה,
אָמַר לוֹ: 'אֵינְ אַתָּם מוֹדִים שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה
אֶת הַנּוֹלָד? אָמַר לוֹ: 'הֵן'. אָמַר לוֹ: 'וְהָא כְּתִיב
'וַיִּתְעַצֵּב אֶל־לְבוֹ'? אָמַר לוֹ: 'נּוֹלַד לָךְ בֶּן זָכַר
מִיְמֶיךָ? אָמַר לוֹ: 'הֵן', אָמַר לוֹ: 'וְמָה עֲשִׂיתָ? אָמַר
לוֹ: 'שָׂמַחְתִּי וְשִׂמַּחְתִּי אֶת הַכֹּל'. אָמַר לוֹ: 'וְלֹא הָיִיתָ
יֹדֵעַ שְׂסוּפוֹ לְמוֹת? אָמַר לוֹ: 'בְּשַׁעַת חֲדוּתָא –
חֲדוּתָא, בְּשַׁעַת אַבְלָא – אַבְלָא'. אָמַר לוֹ: 'כִּף מַעֲשֵׂה
הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אֶף־עַל־פִּי שְׂגָלוֹי לְפָנָיו שְׂסוּפוֹן
לְחַטָּא וְלֹא־בִדְוֹן, לֹא נִמְנַע מִלְּבָרְאָן (וַעֲיִין בְּרַא"ם) בְּשִׁבִיל
הַצְדִּיקִים הַעֲתִידִים לַעֲמֹד מִהֶם'.

כ"ד וַיִּנְחָם ה' כִּי־עָשָׂה • נִחָמָה הִיְתָה לְפָנָיו שִׁבְרָאוּ
בַתְּחִתּוֹנִים, שְׂאֵלוּ הִיָּה מִן הַעֲלִיּוֹנִים, הִיָּה מִמְרִידוֹן.
ב'כְּרַאשִׁית רַבְחָ'. וַיִּתְעַצֵּב • הָאָדָם. אֶל־לְבוֹ • שֶׁל
מְקוֹם. עָלָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל מְקוֹם לְהַעֲצִיבוֹ, זֶה תְּרַגּוּם
אוֹנְקָלוֹס. דָּבַר אַחַר: "וַיִּנְחָם", נִהְפָּכָה מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל
מְקוֹם מִמְדַת רַחֲמִים לְמַדַת הַדִּין, עָלָה בְּמַחְשַׁבָּה
לְפָנָיו מֵה לַעֲשׂוֹת בְּאָדָם שַׁעֲשֵׂה בְּאָרְץ. וְכֵן כֹּל לְשׁוֹן
'נַחוּם' שֶׁבְּמִקְרָא, לְשׁוֹן נִמְלֶךְ מֵה לַעֲשׂוֹת: (בְּמַדְבַּר כג)
'וַיִּבֶן־אָדָם וַיִּתְנַחֵם', (וּרְבִים לב) "וְעַל עֲבָדָיו יִתְנַחֵם",
(שְׁמוֹת לב) "וַיִּנְחָם ה' עַל הָרָעָה", (שְׁמוּאֵל א טו) "נִחַמְתִּי כִי
הַמְּלַכְתִּי". כֹּלֶם לְשׁוֹן מַחְשַׁבָּה אַחֲרַת הַסֵּ. וַיִּתְעַצֵּב
אֶל־לְבוֹ • נִתְאַבַּל עַל אֲכָדָן מַעֲשֵׂה יְדָיו, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל

(ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחָה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בְּרָאתִי
מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ
וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתָם:
ז וַאֲמַר יְיָ אֲמַחִי יְת אֲנָשָׁא דִי בְרָאתִי מֵעַל
אֶפִי אֲרַעָא מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רַחֲשָׂא
וְעַד עוֹפָא דְשָׁמַיָא אֲרִי תְבִית בְּמִימְרֵי אֲרִי
עֶבְדְּתַנּוּן :

ב(ח) דָּבַר אַחַר: הַכֹּל נִבְרָא בְּשִׁבִיל אָדָם, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא
כְּלָה, מֵה צִרְךָ בְּאֵלוֹ? כִּי נַחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתָם •
חֲשַׁבְתִּי מֵה לַעֲשׂוֹת עַל אֲשֶׁר עָשִׂיתָם.

כ"ז וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחָה אֶת־הָאָדָם • הוּא עָפֶר,
וְאֲבִיא עֲלָיו מִים וְאֲמַחָה אוֹתוֹ, לְכֶךְ נִאֲמַר לְשׁוֹן
'מַחִוּי'. מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה • אֶף הֵם הַשְּׁחִיתוּ דְרַכָּם

ח וְנַח אֲשַׁפַח רַחֲמִין קְדָם יְיָ:

(ח) וְנַח מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

אָלָא עוֹלָם הִנֵּה הַתְּחַתּוּן דְּנֻקָּא. וְזֶהוּ מֵה שִׁכְתוּב (דְּרַמְיָה
לא, א) מִצָּא חֵן בְּמַדְבַּר – ה'חֵן' מִתְגַּלְגַּל דְּנֻקָּא ב'מַדְבַּר',
מְקוֹם נְחֵשׁ שֶׁרָף וְעַקְרָב וְצַמָּאוֹן אֲשֶׁר אֵין מִים.
(תּוֹרַת מִנְחָם, כִּרְך יח, עמ' 113)

וְנַח מִצָּא חֵן בְּעֵינֵי ה' (ו, ח)
גְּלוּי שְׁלֵמוֹת מִצִּיאַת הַחֵן תְּהִיָּה לַעֲתִיד לְבוֹא, כְּמֵאֲמַר
הַזֶּהר נִיחָא לַעֲלָמָא דְאַתִּי. וְהַגְּלוּי יְהִיָּה בְּעוֹלָם הִנֵּה דְנֻקָּא,
וְכַמְבָּאָר בְּתַנּוּיָא, שְׁתַּכְלִית הַפְּנֹנָה אֵינָה הַעוֹלָמוֹת הַעֲלִיּוֹנִים

פפפ קמ"ו פסוקים, אמציה, יחזקיהו סימן. חסלת פרשת בראשית

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ערב - עדר

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

הָאֲנָשִׁים בְּאָרְץ, וְכֹל בְּסִיס מַחְשַׁבַת
רַעֲיוֹנוֹת לְבוֹתֵיהֶם רַע מַחְלֹט כֹּל
הַזְּמַן.
(ו) וּמֵרֹאשׁ יַעַד ה' אוֹתָם כְּאֲשֶׁר
רָמַשׁ וְעַד חִיָּה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם, כִּי
מֵרֹאשׁ יַעַדְתִּי אוֹתָם כְּאֲשֶׁר בְּרָאתִי
אוֹתָם.
(ח) וְנַח מִצָּא חֵן אֲצֵל ה'.

לוח תהלים

יום ראשון, י"ח תשרי < פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט

יום שני, י"ט תשרי < פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו

יום שלישי, כ' תשרי < פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג

יום רביעי, כ"א תשרי < פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה

יום חמישי, כ"ב תשרי < פרק כ, מפרק קו עד סוף פרק קז

יום שישי, כ"ג תשרי < פרק כ, מפרק קח עד סוף פרק קיב

שבת קודש, כ"ד תשרי < פרק כ, מפרק קיג עד סוף פרק קיח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון י"ח תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלו, וההפרש שבין השראה... עד עמ' קלו, עמלה בה.

יהיה מוגבל. ובלשון רבנו הזקן: **לְכַן גַּם אוֹר ה' המאיר בָּהּ** – בנפש, הוא גְּבוּלִי, מְצַמְצֵם, וּמְתַלְבֵּשׁ בְּתוֹכָהּ, – בתוך הנפש, שהנפש תופסת את אור ה' בפנימיות, וְעַל כֵּן – ולכן, יתְפַעֵל לֵב מִבְּקִשֵׁי ה' בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כִּי בּו יִשְׁמַח לָכֵם, וְיִגִּיל –

בגילה גלויה, המתבטאת ב־אֵף גִּילַת וְרִנָּה, וְתִתְעַנֵּג נַפְשָׁם בְּנֶעֱם ה' [סֵפֶח אַחֵר: עַל ה' – על הקדוש-ברוך-הוא עצמו] וְאוֹרוֹ, בְּהַגְלוֹתָיו – כשאור ה' מתגלה מִמַּעֲמָה לְבוֹשׁוֹ שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, וְיִצָּא כְּבָרֶק חֲצוֹ, – אור כזה שהתחלתו יוצא מלבוש התורה כחץ של ברק לנפש¹⁷. וְזוֹ הִיא קְבִיעַת שֶׁכֶר הַתּוֹרָה, הַקְּבוּעָה תְּמִיד בְּנֶפֶשׁ עֲמֵלָה בָּהּ.

– הרי שהשכר של תורה קבוע תמיד בנפש, לא רק בעולם הבא כשהיה שכר המצוה ש"בהאי עלמא ליכא"²⁰ (שאינו ניתן בעולם הזה), אלא תמיד, גם בהיות הנשמה בגוף, קבוע בה שכר זה של תורה, זה שכר ואור מוגבלים שיכולים "להתפס" בנפש גם כשהיא מלוכשת בגוף. לכן אומרים, גם כשאחד יושב ולומד תורה קבוע לו הקדוש-ברוך-הוא שכר.

וְהַהֲפָרֵשׁ שֶׁבֵּין הַשְּׂרָאָה לְקְבִיעוֹת שֶׁכֶר – בין השראה של קדושה שנעשית על ידי תורה בציבור, לבין קביעת שכר שנעשה על ידי תורה של יחיד, מוֹכֵן לְמִבְיַי מִדַּע. כִּי קְבִיעַת שֶׁכֶר הוּא, שֶׁמֵאִיר ה' לְנֶפֶשׁ הַתְּרַשְׁנָנוּ, בְּאוֹר הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא מַעֲמָה לְבוֹשׁוֹ מִמַּשׁ, –

שהקדוש-ברוך-הוא מתעטף ומתלבש בתורה – ועל ידי לבוש זה מאיר הקדוש-ברוך-הוא לנפשו של יהודי המחפש את ה', החיפוש יכול להיות בעבודת התפלה שלפני תורה, או בתורה עצמה, כפי שהוא אומר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" סוף פרק ל"ז,

ש"קורא בתורה" זה כמו בן הקורא לאביו שיבוא אליו ויהיה אתו יחד, וְלְכַן נִקְרָאת הַתּוֹרָה "אוֹר", שְׁנֵאמַר¹⁷: "עֲמָה אוֹר בְּשִׁלְמָה"¹⁸, – שזה מוסב על אור התורה שהוא "לבוש" (שלמה), מפני שהוא בהגבלה, וְהַנֶּפֶשׁ הִיא בְּעֵלַת גְּבוּל וְתַכְלִית כָּכֵל בְּחֻזְתֶּיהָ, – כלומר, גם בכמות וגם באיכות, כל כוחות הנפש הם מוגבלים, וכיוון שהאור המאיר לנפש צריך להתקבל בתוך כוחות הנפש, מן ההכרח הרי שגם האור

אגרת הקדש

וההפרש שבין השראה לקביעות שכר מוכן למביני מדע. כי קביעת שכר הוא שמאיר ה' לנפש תדרשנו באור תורתו שהוא מעמלה לבושו ממש ולכן נקראת התורה אור שנאמר עוטה אור כשלמה והנפש היא בעלת גבול ותכלית בכל כחותיה לכן גם אור ה' המאיר בה הוא גבולי מצומצם ומתלבש בתוכה וע"כ יתפעל לב מבקשי ה' בשעת התפלה וכיוצא בה כי בו ישמח לכם ויגיל אף גילת ורנן ותתענג נפשם בנועם ה' [ג"א על ה'] ואורו בהגלותו ממעמלה לבושו שהיא התורה ויצא כברק חצו וזו היא קביעת שכר התורה הקבועה תמיד בנפש עמלה בה.

– הרי שהשכר של תורה קבוע תמיד בנפש, לא רק בעולם הבא כשהיה שכר המצוה ש"בהאי עלמא ליכא"²⁰ (שאינו ניתן בעולם הזה), אלא תמיד, גם בהיות הנשמה בגוף, קבוע בה שכר זה של תורה, זה שכר ואור מוגבלים שיכולים "להתפס" בנפש גם כשהיא מלוכשת בגוף. לכן אומרים, גם כשאחד יושב ולומד תורה קבוע לו הקדוש-ברוך-הוא שכר.

~ יום שני י"ט תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלו, אבל ההשראה היא... עד עמ' 272, ממצויאותו לגמרי.

עֲצוּמָה מֵאוֹר ה' המאיר בָּהּ – בנפש עצמה, לא בכוחות הנפש שהם מוגבלים, כִּי־אֵם

אגרת הקדש

אבל ההשראה היא הארה עצומה מאור ה' המאיר בה בלי גבול ותכלית ואינו יכול להתלבש

אֲבָל הַהֲשָׂרָה – השראת השכינה, מה שאומרים "שכינה שרויה ביניהם", הִיא הָאֲרָה

17. תהלים קד, ב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ מובא ע"ז הכתוב כי נר מצוה ותורה אור – אבל כאן הכוונה להביא ראיה ש"מאיר ה'" ע"י תורה אור, "אור תורתו" כמו שע"י "שלמה" מתגלים כמה ענינים דהמלוכבש בה. [ולכן נק' אור – שזהו עילוי לגבי תורה אור מצ"ע – מפני שהוא שלמה שע"י יתגלה ה']. ועיין הצ"צ עה"פ עוטה אור". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק ס"ו טו שזהו ממקור כו". 20. קידושין לט, ב.

מצוה בעולם הזה – אין. שזה מוסב על האור וההתגלות הבלתי מוגבלות, הבאות על ידי מצוה – התגלות זו איננה בעולם הזה. שכן, העולם הזה הרי מתנהג בצורה מוגבלת – ולכן אין בעולם הזה התגלות אור בלתי מוגבל, **כִּי אִי אֲפֹשֶׁר לְעוֹלָם לְהַשִּׁיגוֹ**, – את

האור שהוא בלי-גבול, **כִּי־אִם בְּהַתְּפַשְׁמוֹת הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוֹף**. – אז, כשאין על הנפש ההגבלות שמן הגוף, בכוח הנפש להשיג התגלות שבלי גבול, **וְאִם גַּם זֹאת – שִׁבְכוּחַ הַנֶּפֶשׁ לְהַשִּׁיג זֹאת אִז – הָרִי זֶה עַל הַדָּרָךְ הַחֲסֵד, – הָרִי זֶה חֶסֶד מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ – הוּא שְׁנוֹתֵן הַכּוּחַ לַנֶּפֶשׁ לְ"תַפְסוֹס" הַתְּגָלוֹת כּוֹז, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב²³: "וְלִדְרָךְ ה' חֲסֵד, כִּי אֵתָה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ"²⁴, – שְׁתִּלּוּם הַשֶּׁכֶר לְפִי מַעֲשֵׂי הָאֲדָם הוּא חֶסֶד מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל²⁵, שֶׁתְּקַדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן פֶּחַ בְּצַדִּיקִים כּו'. –**

– לקבל את שכרם לעתיד לבוא. שכן, השכר הוא הרי בלתי מוגבל, וכדי שהנשמה שהיא מוגבלת – גם אחרי שהיא מתפשטת מהגוף ואין עליה הגבלות הגוף – תוכל לקבל שכר שהוא בלתי מוגבל, צריך הקדוש ברוך הוא להעניק לה כוח על כך. **מִה־שֵׁאִין־כֵּן בְּמִלְאָכִים²⁶**, – שאין בכוחם לקבל התגלות בלתי מוגבלת, **כְּמוֹ שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִרְבוֹתַי**, – הכוונה על הבעל-שם-טוב והמגיד ממזריטש, **כִּי אֵלּוּ נִמְצָא מִלְאָךְ²⁷ אַחַד²⁸ עוֹמֵד בְּמַעֲמַד עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד**, – הרי זה רק מה שעשרה יהודים נמצאים יחד – ש"אכל בי עשרה שכינתא שריא" – שורה הרי שם השכינה, **אִם שֵׁאִינָם מְדַבְּרִים בְּדַבְּרֵי תוֹרָה – תִּפְּלַ עֲלֵיו אֵימָתָהּ וּפְחַד בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, מִשְׁכִּינְתָּא דְשָׂרְיָא עֲלֵיהּ**, – מהשכינה השורה עליהם, **עַד שֶׁהָיָה מִתְּפַטֵּל מִמְּצִיאוֹתָיו לְגַמְרֵי**. – מצד הביטול והפחד הגדולים שהיתה משרה עליו השראת השכינה השורה על

בנפש עצמה, **בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, וְאִינוּ יוֹבֵל לְהַתְּלַבֵּשׁ – בְּפָנִימִיּוֹת, בְּנֶפֶשׁ גְּבוּלִית – בְּנֶפֶשׁ מוּגַבֶּלֶת, כִּי־אִם – בְּבַחֲינָה שֶׁל אֹר מִקִּיף עֲלֵיהָ מִלְּמַעְלָה מֵרֵאשִׁית וְעַד רִגְלָהּ, – מִהַמְּדִירָגָה הָעֲלִינָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ עַד לְמַדְרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁכֵּל**

כוחות הנפש מוקפים ב"אור ה'" הבלתי מוגבל, **כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חו"ל²⁹: "אֶבֶל בִּי עֲשָׂרָה שְׁכִינְתָּא שָׂרְיָא"**, – על כל עשרה יהודים שורה שכינה, **כְּלוּמַר, עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה**, – הרי על-דרך שרבותינו ז"ל אומרים בענין השראת השכינה השורה על כל בני ישראל, גם כשאין הם לומדים תורה (כפי שיסביר להלן), שם הרי ודאי שהכוונה היא להשראה בבחינת מקיף, וכפי הלשון "אכל", "על כל", שעליהם בבחינת מקיף מאירה השראת השכינה, על-דרך-זה גם בהשראת השכינה שעל ידי תורה של רבים – הרי עיקר האור הוא גם כן

באופן מקיף. שכן, זה אור שבבחינת בלי-גבול שיכול להתקבל בנפש רק באופן של מקיף. **כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב³⁰: "וַיְהִי נֶעַם ה' עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנְנָה עֲלֵינוּ"**, **כְּלוּמַר, בִּי "נֶעַם ה'" אֲשֶׁר הוֹפִיעַ בְּ"מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ²², בְּעַסְקַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, דְּאִרְיִיתָא וְקַרְשָׁא-בְּרוּךְ-הוּא בְּלֵא חַד – שֶׁהַתּוֹרָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא הֵם דָּבָר אֶחָד לְגַמְרֵי, וְיִתְבּוֹנֵן וַיִּשְׂרָה עֲלֵינוּ מִלְּמַעְלָה**, – "עלינו", מעלינו, בבחינת מקיף, **לְהִיּוֹתוֹ בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית וְאִינוּ מִתְּלַבֵּשׁ בְּנֶפְשָׁנוּ וּשְׁכֻלְנוּ, וְעַל כֵּן – וְלִכֵּן, אִין אֲנוּ מְשִׁיגִים בְּשִׁכְלָנוּ הַנְּעִימוֹת וְהָעֲרֻבוֹת מִ"נֶעַם ה'" וַיּוֹי הַשְּׁכִינָה – הוּא, בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית, אֲשֶׁר מִתְּבּוֹנֵן וַיִּשְׂרָה עֲלֵינוּ בְּ"מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ"**, בתורה – הנלמדת, וּמִצְוֹת – הַנְּעֻשׂוֹת, בְּרַפִּים דְּרַקָּא. – שדוקא בתורה ובמצוות שברבים, ישנה השראה מאור בלי גבול, **וְעַל זֶה אֲמָרוּ רְבוֹתֵינוּ וְ"ל²⁰: "שֶׁכֶר מִצְוָה בְּהָאֵי עֲלָמָא לִיבָא"**, – שֶׁכֶר

21. תהלים צ, יז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע הפי' ב"מעשה ידינו" שזהו 'עסק התומו'צ". 23. תהלים סב, יג. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה באם זהו כמעשהו – מהו החסד – אלא שזהו שיכול לקבלו". 25. סנהדרין ק, ב. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלא ניתן להם הכח". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שהרי מלאכים מעלים התפלות גם דצבור". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע – הכוונה?".

(המלאכים) מתבטלים מ"אור הוי" ששכינתא שריא (שהשכינה שורה) במעמד עשרה מישראל, למרות שאין הם מדברים בדברי תורה, והוא – ממשיך כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לספר – סיפר לי שמונה סיפורים בנוגע להלכות שלומדים בגן עדן, וסיים: וכל זה הוא ב"תניא" הקדמה לכך, לעשות קביעות בכל יום ללמוד "עין יעקב", שהוא אומר על כך שרוב סודות התורה מוסתרים בו וזה מכפר על עוונות האדם. להלן³¹ הוא מביא שם, שהרבי (מוהרש"ב) נ"ע אמר לו גם אז, שלחסידיים מלפנים היתה קביעות בחוק לימודים (בלימודים שהיו לומדים כל יום כחוק בל יעבור), שנוסף על השיעורים במשניות, עמוד גמרא ותניא, היו גם לימודים פסקא ב"עין יעקב", ועל-כּל-פנים הלכה אחת בקיצור שולחן ערוך שני סעיפים³², אם היה זה סעיף גדול היו לומדים באופן כזה שהיה זה הלכה אחת, ועל פי רוב הלכה אחת חלוקה בשני סעיפים,

עשרה מישראל יחד, למרות שאין הם עוסקים בשעת מעשה בתורה²⁹. בספר השיחות תש"ד³⁰ מביא כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, כשאביו למד אתו אגרת קדושה זו בפעם השניה, הרי בשעה שהגיע למה שרבנו הזקן מדבר אודות מעלת הנשמות לגבי מלאכים, ומסיים "כמו ששמעתי מרבותי" וכו' – דיבר הרבי (מוהרש"ב) נ"ע אודות הלשון "שמעתי מרבותי" – שלעיל ב"תניא" פרק ל"ה (בהגהה) כתוב הלשון "שמעתי ממורי", ואילו כאן הוא אומר הלשון "שמעתי מרבותי", והוא אמר על כך: "שמעתי ממורי" הוא מתכוון להוד כבוד קדושת הרב המגיד ממזריטש, ו"שמעתי מרבותי" הכוונה למורנו הבעל-שם-טוב והרב המגיד ממזריטש. לאחר מכן, אומר שם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, אמר הוד כבוד קדושת אאמו"ר (אדוני אבי מורי ורבי), שאלו הן המהלכות שלומדים בגן-עדן אודות מעלת הנשמות לגבי מלאכים, כפי שהם

~ יום שלישי כ' תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 272, וע"כ רע בעיני... עד עמ' 272, כמ"ש בוה"ק.

שְׁיוֹשְׁבוּ וְאִין בִּינִיהֶם דְּכָרֵי תוֹרָה כּוּ"ו, – הרי זה מושב לצים, וְאִם נַעֲשֶׂה "מוֹשֵׁב לְצִים" פְּעֻשָׁה, – מישראל, דְּשִׁכְנִיתָא שְׂרִיא עֲלֵיהּ – שהשכינה שורה עליהם, אִין לָךְ עֲלִבּוּנָא וְקִלְנָא דְּשִׁכְנִיתָא – עלבון וקלון השכינה, גְּדוּל

מִזָּה רַחֲמֵנָא לְצִלָּן, וְאִם אֲמַרוּ רַ"ל³⁷ עַל הַעוֹבֵר עֲבָרָה בְּפִתְרֵי שְׂדוּחָק רְגְלֵי הַשִּׁכְנִינָה חֲסֵי וְשְׁלוֹם, – הרי, הַעוֹבֵר עֲבָרָה בְּרַגְבִּים – דוּחָק בְּלִ שְׁעוֹר קוֹמָה שֶׁל "יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית" בְּכִיבּוּל³⁸, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוּ רַ"ל³⁹: "אִין אֲנִי וְהוּא וְכוּ", – יכולין לדור בעולם, הרי שהוא דוחה את השכינה לגמרי, שאין היא יכולה לשרות שם.

וְעַל כֵּן, – ולכן, רַע בְּעֵינֵי הַמַּעֲשֶׂה³³ אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כְּכֹל, – כלומר, באלה שעוסקים בעסק או בעבודה, שהם ענינים שתחת השמש (לא כמו תורה שהיא "לעילא מן שמשא", למעלה מן השמש), הרי גם כשהם עושים מה שהוא

אומר להלן, שלפני התפלה או אחרי התפלה, אין הם לומדים תורה, אלא זה נעשה מושב לצים – הרי זה "רע בעיני", וּבְפִתְרֵי בֵּין אֲחֵי וְרַעֲי תַנְגְּשִׁים אֶל ה'!³⁴, "הַנְּשָׂה – זו תְּפִלָּה"³⁵, – כלומר אלה העוסקים בעבודת התפלה, וְאַחַר הַתְּפִלָּה או לְפָנֶיהָ, נַעֲשֶׂה "מוֹשֵׁב לְצִים" רַחֲמֵנָא לְצִלָּן, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוּ רַ"ל³⁶: "שְׁנַיִם

אגרת הקדש

וע"כ רע בעיני המעשה אשר נעשה תחת השמש בכלל ובפרט בין אחיי ורעיי הנגשים אל ה' הגשה זו תפלה ואחר התפלה או לפני נעשה מושב לצים ר"ל כמו שארז"ל שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת כו' ואם נעשה מושב לצים בעשרה דשכינתא שריא עליהו אין לך עלבונא וקלנא דשכינתא גדול מזה רחמנא ליצלן ואם אמרו רז"ל על העובר עבירה בסתר שדוחק רגלי השכינה ח"ו העובר עבירה ברבים דוחק כל שיעור קומה של יוצר בראשית כביכול כמ"ש רז"ל אין אני והוא וכו' אלא שמלך אסור ברהטים כו'. אבל ווי למאן דדחקין

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והא דהעשרה אינם בטלים כו' ואינם בפחד כו' עכצ"ל משום דלא חזי אפילו מזליהו (דאז צ"ל בחרדה וכמדר"ל בחברי דניאל [מגילה ג, א]), ומוכרח להיות כן דאם לאו – בטלה הבחירה כמובן ממצב חברי דניאל. והתועלת דשכינתא שריא – סיוע (בהעלם) להעבודה". 30. ע' 97-98. 31. ע' 101. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם אינו טה"ד: (1) לא ה' נפוך לימודו ברוסיה אפילו בדורות האחרונים. (2) ע"פ רוב כל סעיף – ה'ל' בפ"ע. (3) נדפס לראשונה – בסוף ימי הצ"צ ומחוץ לרוסיה. (4) שו"ע אדה"ז נדפס בתחלת נשיאות אדהאמ"צ, ובטח נקבעו שיעורים בו מאז. וה"ז לימוד ה'ל' פסוקות. ומה יגרום לשנות ולהחליף?!". 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב – קהלת ב, יז". 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פרש"י יתרו יט, כב. ותפלות במקום קרבנות תקנום". 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"ר פמ"ט. פרש"י עה"פ". 36. אבות פרק ג' משנה ב'. 37. קידושין לא, א. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ע"ח ש' השמות פ"ז. יהל אור ע' תקעג ואילך". 39. סוטה ה, א.

יקים אותה, וַיִּמָּא לָהּ: – ויאמר לה: "הַתְּנַעֲרֵי מֵעַפְרֵי קוּמֵי וְגו'"⁴¹, וְעַל תְּלַת מַלְיֵן מִתַּעֲכָבֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹתָא: – על שלשה דברים מתעכבים בני ישראל בגלות: עַל דְּחַקְיֵין

לְשִׁכְיִנְתָּא, – על שהם מצירים לשכינה, וְעַל דְּעִבְדֵין בְּשִׁכְיִנְתָּא – ועל שגורמים קלון לשכינה, וכו', כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּזַהַר תְּקַדּוּשׁ"⁴².

אֶלָּא שׁ"מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרַחֲמֵי" כו' – השכינה היא באופן של "אסור" – כקשורה נגד רצונה שלא לשרות במקום כזה – הרי יש בכך משום עלבון וקלון לשכינה הנמצאת שם

באופן של "מלך אסור וכו'". אֶבֶל "וַיִּלְמָאן דְּחַקְיֵין לְשִׁכְיִנְתָּא כִּד יוֹקִים לָהּ קַדְשָׁא-בְּרִיךְ הוּא, – וי לאלה ש'דוחקים' את השכינה, כאשר הקדוש-ברוך-הוא

אגרת הקדש

לשכינתא כד יוקים לה קודשא ב"ה ויימא לה התנערי מעפר קומי וגו' ועל תלת מלין מתעכבי ישראל בגלותא על דחקין לשכינתא ועל דעבדין קלנא בשכינתא וכו' כמ"ש בוזה"ק.

~ יום רביעי כ"א תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 272, ע"כ אהובי אחי... עד עמ' קלז, בפרש"י ז"ל שם.

שהרי החלק "אורח חיים" שב'שולחן ערוך' נחרך לכל אחד לדעת הלכותיו, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבֵּינוּ⁴⁶: "כָּל הַשּׁוֹנֵה הִלְכוֹת בְּכָל יוֹם כּו'", – מובטח לו שהוא בן עולם הבא", שְׁחַן הִלְכוֹת בְּרוּרוֹת וּפְסוּקוֹת הִלְכָה לְמַעֲשָׂה, – לדעת איך לעשות בפועל, כְּמִבְאֵר בְּפִרְוֵשׁ רַש"י ז"ל שם⁴⁷.

– שב"הלכות" מתכוונת הגמרא להלכות ברורות, בלי השקלא-וטריא והמחלוקת שבדבר, כפי שרש"י מפרש במסכת מגילה לפני המאמר "כל השונה הלכות", אלא בנוגע להספד על "שונה הלכות" שלמד את ההלכות עצמן בלי השקלא-וטריא וכו', ובמס' נדה על מאמר זה עצמו מפרש רש"י, שאלו הן משניות, ברייתות והלכה למשה מסיני, שגם הן בלי השקלא-וטריא של הגמרא, ועל-דרך-זה בנוגע ל'שולחן ערוך' הכוונה להלכות פסוקות ברורות הנוגעות למעשה.

על כן, – לכן, אַהֲבֵי אֲחֵי וְרַעֲי, אֵל נָא תַרְעוּ תַרְעָה הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת, – לעשות, לפני התפלה או אחרי התפלה, מושב לצים רחמנא-ליצלן, וְתַנּוּ כְּבוֹד לַח' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִרְם יחשד⁴³, דְּהֵינּוּ בֵין מִנְחָה לְמַעְרִיב כָּל יְמוֹת הַחַל"ל⁴⁴, לְלַמֵּד

בְּעֵשְׂרָה פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שְׁהִיא אֲנֵרָה שְׂבַסְפֵר "עֵין יַעֲקֹב", שְׂרַב סוּדוֹת הַתּוֹרָה גְּנוּזִין בָּהּ, וּמְכַפֶּרֶת עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, כְּמִבְאֵר הָאֲרִיז"ל⁴⁵, וְהַנְּגִלוֹת שֶׁבָּהּ – סוּדוֹת הַתּוֹרָה, הֵרִי אִמֵר, גְּנוּזִין בְּאֵגְדָה שֶׁבְּ"עֵין יַעֲקֹב", וְהַדְּבָרִים הַגְּלוּיִים אֹדוּתָם לֹמְדִים בַּחֵלֶק הַנִּגְלָה שֶׁל הָאֵגְדָה, הֵן דְּרַכֵּי ה' שִׁלְפָּה בְּהֵם הָאָדָם, וַיִּשְׁרֵת עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ כְּמִלֵּי דְשִׁמְיָא – בעניני תורה ומצוות, וּבְמִלֵּי דְעֲלָמָא, – בעניני עולם, וְכִידּוּעַ לְכָל חֲכָמֵי לֵב. וְגַם לְלַמֵּד מַעֲט – בין מנחה למעריב, בְּשִׁלְחֵן עֲרוּךְ אֲרַחֲחִיִּים הִלְכוֹת הַצְּרִיכוֹת לְכָל אָדָם, –

על כן אהובי אחי רעיי אל נא תרעו הרעה לה' אלהיכם בטרם יחשך דהיינו בין מנחה למעריב כל ימות החול ללמוד בעשרה פנימיות התורה שהיא אגדה שבס' ע"י שרוב סודות התורה גנוזין בה ומכפרת עונותיו של אדם כמבואר בכהאריז"ל והנגלות שבה הן דרכי ה' שילך בהם האדם וישית עצות בנפשו במילי דשמיא ובמילי דעלמא וכידוע לכל חכמי לב וגם ללמוד מעט בשו"ע או"ח הלכות הצריכות לכל אדם וע"ז אריז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו' שהן הלכות ברורות ופסוקות הלכה למעשה כמבואר בפרש"י ז"ל שם

40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מאגה"ת רפ"ד". 41. כמ"ש בישע"י נב, ב. 42. ח"ג עה, ב. 43. ע"פ ל' הכתוב - ירמי' יג, טז. 44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל הא דאינו מתחיל בנוגע לתפלה הא, שחירת - כי אז הרי דין מפורש הוא בשו"ע (ספ"ט ס"ד) דאסור לעסוק בצרכיו קודם התפלה, וכן שלאחרי" צ"ל ת"ת דרבים, מביהכנ"ס לביהמ"ד (סקנה"ס ס"א)". 45. ראה הלכות ת"ת לאדמו"ר הזקן פ"ב ה"ב ובנסמן שם (בהוצאת קה"ת). הקדמת הרמב"ן לשיר השיירים. 46. מגילה כח, ב. נדה עג, א. 47. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ב.

~ יום חמישי כ"ב תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלו, ובשבת קדש בעלות... עד עמ' קלו, כן יהי רצון:

אֶפְלוּ לְלַמַּד עֲנִין אַחַר, – גַּם כֵּן אֵל יִפְרוֹשׁ הַיְחִיד מִן הַצִּיּוּר, בִּי־אִם – יִצְטָרֵף בְּדָבָר שֶׁהַצִּיּוּר עֲסוּקִין בּוֹ, וְאִין צְרִיף לֹא יִצְאָה הַחֻצָּה – בְּשֶׁעָה הַצִּיּוּר לֹמַד אִם לֹא יְהִי עֲשָׂרָה מִבְּלָעָדוֹ, וְעֵלְיוֹ – עַל מִי שִׁוְצָא הַחֻצָּה,

אֲנִי – רַבְנֵי הַזִּקֵּן, קִנְיָא תַּפְסוּק⁵²: "וְעֵזְבֵי ה' –

אֵלֶּה שְׁעוּבִים תּוֹרַתוֹ שֶׁל ה', יִכְלוּ כו", כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל⁵³ עַל כָּל דָּבָר שֶׁבִקְדוּשָׁה, כִּי אִין קְדוּשָׁה בְּקְדוּשַׁת הַתּוֹרָה, דִּ"א אֲוִיָּתָא וְקְדוּשָׁא בְּרִיָּדָהּ הִיא בְּלֹא חֵד". –

הַתּוֹרָה וְהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ הוּא הֵם דְּבַר אֶחָד, שֶׁלֶכֶן, לְמַרְתֵּי שְׂרַבּוּתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ זֹאת רַק לְגַבֵּי דְבַר שֶׁבִקְדוּשָׁה, שֶׁבָּהֶם הַעֲנִין שֶׁל עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל (מִנִּין) הוּא תְּנַאי שֶׁבִלְעָדוֹ אִי אֶפְשָׁר לֹמַר אוֹתוֹ דְּבַר שֶׁבִקְדוּשָׁה, מֵה־שְׁאִין-כֵּן בְּלִימּוּד תּוֹרָה הִרִי אִין זֶה תְּנַאי שֶׁמֶן הַהִכְרַח שִׁיְהִי עֲשָׂרָה, זֶה רַק עֵילוֹי

כְּשַׁעֲרָה מִיִּשְׂרָאֵל הֵם בִּיחָד – בְּכָל זֹאת, כִּיוּן שְׁאִין קְדוּשָׁה כְּקְדוּשַׁת הַתּוֹרָה, וְכַשֶּׁעֲרָה מִיִּשְׂרָאֵל לְמוֹדִים תּוֹרָה בִּיחָד הֵם הִרִי מְשִׁיכִים כְּאִמּוֹר לְעִיל, אֵת הַבְּחִינָה הַגְּבוּהָה שֶׁל קְדוּשָׁה וְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה – לֶכֶן מִי שִׁוְצָא הַחֻצָּה וּבְגַלְלֵה זֶה לֹא נִשְׂאָר "צִיּוּר" בְּשַׁעַת הַלִּימּוּד, הוּא עַל-דֶּרֶךְ מִי שֶׁהוֹלֵךְ מְדַבֵּר שֶׁבִקְדוּשָׁה וְעַל-יְדוֹ מוֹפְרַע הַדְּבַר שֶׁבִקְדוּשָׁה. וְ"כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִן הַצִּיּוּר כו", – אִינוֹ זוֹכֵה לְרֹאוֹת בְּנַחֲמַת הַצִּיּוּר⁵⁴, וְשׁוֹמֵעַ לִי – אוֹמֵר רַבְנֵי הַזִּקֵּן, וְשׁוֹבֵן בְּטַח, וְכִימִיו וְכִימִינוֹ תִּשְׁמַע יְהוָה, וְיִרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכֹּן לְבִטָּח⁵⁵, אָמֵן כֵּן יְהִי רַצוֹן:

וּבְשֶׁבֶת-קְדֵשׁ בְּעֵלוֹת הַמִּנְחָה – וְעִסְקוּ בְּהַלְכוֹת שַׁבָּת, כִּי הַלְכָתָא רַבְתָּא לְשַׁבְתָּא, – שַׁבַּת הִיא הַלְכָה גְּדוּלָּה, יִשְׁנֵן הַרְבֵּה הַלְכוֹת שִׁישׁ לְדַעְתֵּן בְּנוּגַע לְשַׁבַּת, וְכָקַל יָכוֹל הָאָדָם לְכַשֵּׁל בָּהּ חֲסִיּוּשָׁלוֹם, אֶפְלוּ בְּאִסּוּר בְּרַת

וּסְקִילָהּ, מְחַסְרוֹן יְדִיעָה, – שֶׁל הַדִּינִים, וְ"שִׁנְגַת תְּלִמּוּד עוֹלָה

זְרוֹן" חֲסִיּוּשָׁלוֹם, –

כְּשֶׁעוֹשִׂים אִיסוּר מְבַלִּי לְדַעַת שְׁזֵה אִיסוּר, וְאִי הַיְדִיעָה הוּא מְפַנֵּי שֶׁלֹּא

לְמַד – נַחֲשֵׁב הַדְּבַר כְּאִילוֹ עֲשֵׂה זֹאת בְּמִזִּיד חֲסִיּוּשָׁלוֹם, כְּפִי שֶׁהִמְשַׁנָּה

אוֹמֵר בְּמַסַּכַת אֲבוֹת⁴⁸.

הִרִי שֶׁאֶפְלוּ בְּאִיסוּרִים שֶׁל כֶּרֶת וּסְקִילָה יְכוּלִים

לְהִיכְשֵׁל חֲסִיּוּשָׁלוֹם כְּשֶׁלֹּא יוֹדְעִים הַלְכוֹת

שַׁבַּת, וְאִין צְרִיף לֹא יִמְרַ

בְּאִיסוּרֵי דְבְרֵי סוֹפְרִים, שְׂרַבּוּ כְּמוֹ רַבּוֹ

לְמַעַלָּה, וּבְפִרְטָא בְּאִיסוּרֵי מְקַצָּה דְשִׁבְיָתִי

מוֹבָא, – הַקְרוּרִים לְעַתִּים

קְרוּבוֹת מְאֹד, וְחֲמוּרִים דְבְרֵי סוֹפְרִים – דְּמִדְרַבְנֵן, יוֹתֵר מִדְּבְרֵי תּוֹרָה⁴⁹, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל⁵⁰, שֶׁכָּל הַעוֹבֵר עַל

דְּבְרֵי חֲכָמִים אֶפְלוּ בְּאִיסוּר קָל שֶׁל דְּבְרֵיהֶם, – שֶׁהַחֲכָמִים אִסְרוּהוּ, כְּמוֹ הָאוֹכֵל קֶדֶם תְּפִלַּת עֲרֵבִית וּבְהֵאֵי גִּוְנָא –

וְכַדּוּמָה, חֵיב מִיתָה פְּעוּבָר עַל חֲמוּרוֹת שַׁבְּתוֹרָה⁵¹. –

עַל-כֹּל-פָּנִים נוֹגַע הַדְּבַר מְאֹד לְלִמּוּד וְלְדַעַת הַלְכוֹת וְדִינֵי שַׁבַּת, אֲשֶׁר לֶכֶן יִלְמְדוּ הַלְכוֹת שַׁבַּת בְּעֵלוֹת הַמִּנְחָה שֶׁל שַׁבַּת, וְכָל יְחִיד אֵל יִפְרֹשׁ עֲצָמוֹ מִן הַצִּיּוּר – בְּשֶׁעָה הַצִּיּוּר לֹמַד

הַלִּימּוּדִים הָאִיסוּרִים בִּ"עֵין יַעֲקֹב", "שׁוֹלְחֵן עֵרוֹן" וְכַדּוּמָה,

48. פרק ד' משנה י"ב. 49. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. 50. ברכות ד, ב. 51. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לאכורה מאי קמ"ל - טובא קמ"ל שלא כהדעות דלהפלגה וגוזמא כוונתו. וראה שו"ע אדה"ז ס"ג ס"ה. שד"ח כללים ע' 386. פאת השדה ח, טו - בארוכה. אנציק' תלמודית יד ע' תקצט ואילך". 52. ישעי' א, כח. 53. ברכות ח, א. ירושלמי מגילה פ"ד ה"ד. 54. מסכת שמחות ב, י. אבל שם מדרכי ציבור. ועיין רמב"ם הלכות אבל פ"א ה"ג. 55. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "השייכות כאן - אולי - ע"פ תענית (יא, א) הדמעצר עצמו עם הציבור וראה בנחמת הציבור. ולהעיר מברכות ל, רע"א".

~ יום שישי כ"ג תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 274, כד. אהובי... עד עמ' קלח, לעין כל.

התפלה היא זמן של "מוחין דגדלות" למעלה, ולמטה היא "שעת הכושר" לכל אדם – הרי זו קריאה בכל רחבי מלכותו של הקדוש-ברוך-הוא. ועל האדם רק להכין את עצמו שיוכל "לקבל" התגלות זו – על ידי התבוננותו בגדולת הקדוש-ברוך-הוא בשעת התפלה,

וכפי שרבנו הזקן פירש בתורה קצרה את המאמר¹ "אם כיוון לבו יצא", אם פתח חלון בלבו, "כיוון" מלשון "וכוין פתיחין ליה" הכתוב בתפלתו של דניאל² שהכוונה היא שחלונות היו פתוחים

אצלו – כך כאן הכוונה ב"אם כיוון לבו" היא, שפתח חלון בלבו שתוכל להאיר דרכו בלבו ההתגלות המאירה במוח על ידי ההתבוננות בגדולת ה'.

וכאשר מישוה מדבר אז בעניניו הוא, ויהיו אלה גם דברים הנחוצים לו, הוא מראה – כאמור לעיל – שאין הוא רוצה לראות התגלות המלך שישנה בשעת התפלה, ויתירה מזו, זהו בזיונו של המלך ולפני עיני כל.

לכן מסיים רבנו הזקן בגזירת גזירה שלא לדבר שום "שיחה בטילה" מהשעה שהחזן מתחיל בתפלה עד לסוף הקדיש האחרון שאחרי התפלה. ומי שיעבור על כך במזיד ישב על הקרקע ויבקש משלשה אנשים להתיר לו הנידוי שלמעלה. אך, זה רק בשעה שהוא עושה זאת במזיד, לא כאשר שכח או שהתפרצו מפיו כמה מלים, שאז לא חל עליו מלכתחילה ענין הנידוי, ורבנו הזקן מסיים ב"הטיבה ה' לטובים ולישירים בלבותם".

אַהוּבֵי אַחֵי, אֵל נָא תַרְעוּ, רַעִים הָאֱהוּבִים לְיוֹצְרֵם וְשֵׁנוּאִים לְיוֹצְרֵם, – צריכים הרי לעשות מה שהאזהב (הבורא) רוצה, ולא מה שהשונא (היצר הרע) רוצה, וְאֵל יַעֲשֶׂה אָדָם עֲצֻמוֹ רְשַׁע שְׁעָה אַחַת – השעה היחידה והמיוחדת של תפלה, לְפָנֵי הַמָּקוֹם, – לפני הקדוש-ברוך-הוא, אֲשֶׁר – הקדוש ברוך הוא, בְּחַר בָּהּ מִכָּל הַיּוֹם, לְהַקְהֵל וְלַעֲמֹד לְפָנָיו בְּשַׁעָה זו, – של תפלה, שְׁהִיא עַת רְצוֹן לְפָנָיו, לְהַתְגַּלּוֹת לְבוֹא אֵל הַמְּקַדֵּשׁ מַעֲמֵי, – "בית המקדש" הקטן, כפי שנקרא בית הכנסת בו יהודים מתפללים,⁴ לְפָקֵד לְשִׁכְנֵית כְּבוֹדוֹ, הַשּׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ מְאֻמָּתָם, – שגם במצב של גלות ושל טומאה – שוכנת בכל זאת השכינה עם בני ישראל, הרי בשעת הרצון של תפלה, בא כביכול

כד. באגרת הקדושה הקודמת, סימן כ"ג, הסביר רבנו הזקן את ההפלאה הגדולה, בהשראת השכינה, כשעשרה מישראל לומדים תורה ביחד או עושים מצוה ברבים, ולכן (אמר) "רע בעיני המעשה" שיוכל לקרות, שגם אלה אשר "ניגשים אל ה' הגשה זו תפלה", שעוסקים בעבודת התפלה, ובכל זאת לפני או אחרי התפלה נעשה מושב לצים מפני שלא לומדים תורה, ולכן תבע לעשות קביעות ברבים ללמוד "עין יעקב" ו"שולחן ערוך" הלכה

למעשה, בין מנחה למעריב. לאחר האגרת האמורה, באה האגרת הקדושה סימן כ"ד, בה תובע רבנו הזקן בצורה חריפה מדוע ישנם כאלה שמדברים בשעת התפלה. ואין הכוונה לדברים בטלים, אלא אפילו כשמדברים בתוכן של "סיפור בצרכיו", הוא מדבר אודות דברים הנצרכים לו, ואם היה מדבר בהם בזמן אחר (שלא בשעת התפלה) לא היה בזה משום חטא. שכן, הוא צריך לדבר אודות דברים אלה: אך אם הוא מדבר אותם בשעת התפלה, אומר רבנו הזקן, שהוא מראה בכך שאין הוא רוצה להתבונן ולראות את ההתגלות האלקית שהקדוש-ברוך-הוא מתגלה בשעת התפלה.

רבנו הזקן מביא דוגמה לכך, כמו למשל במלך למטה שברוך כלל כבודו וגדולתו מוחבאים בחדרי חדרים, ורבים מחכים ימים ושנים שיעלה בידם לראות אותו, וכשעלה ברצון המלך לצוות להכריז בכל רחבי ממלכתו שיתאספו בזמן מסויים, והוא יראה להם כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו, הרי מי שעומד אז מן הצד ואינו מתעניין לראות את המלך – עד כמה מטופש הוא נראה בעיני הכל, וגם יש בכך משום בזיון למלך, שאין המלך חשוב בעיניו לשאוף נחת ותענוג מההסתכלות בכבודו ובתפארת גדולתו, וחשוב לו יותר לספר ולדבר אז בעניינים הנחוצים לו. יתירה מזו, הוא מתחייב בנפשו למלך בהראותו עלבונו ובזיונו כלפי המלך בעיני כל.

כך הדבר בנמשל, בענין התפלה, שמלך מלכי המלכים ציווה לקבוע זמני התפלה בהם הוא מתגלה לכל דורשי שמו על ידי התבוננותם בגדולתו של הקדוש-ברוך-הוא. וגם כאן הרי זה כאילו ציווה המלך להכריז בכל רחבי ממלכתו, שכן זמני התפלה הם עת רצון גם למעלה וגם למטה, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק י"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", ששעת

1. ברכות יג, א. 2. דניאל ו, יא. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר ממתחיל אין עמידה אלא תפלה (ברכות ו, ב)". 4. מגילה כט, א. 5. אחרי טז, טז. וראה תניא פמ"ה.

מַלְכוּתָא דְאַרְעָא¹⁰, – מלכות השמים דומה למלכות על הארץ, להנהגת המלכות למטה, שְׁדַרְךָ הַמֶּלֶךְ לְהַיּוֹת "חֲבִיּוֹן עֵז"¹¹ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, וְכַמָּה שׁוֹמְרִים עַל הַפְּתָחִים, (עַד) אֲשֶׁר כַּמָּה וְכַמָּה מְצַפִּים יָמִים וְשָׁנִים לְרֵאוֹת עֵז וְכַבּוּד,

וְכַשְׁעֵלָה
לְהַתְנַלּוֹת לְכָל, וְהַעֲבִיר
קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ
לְהַקְהֵל וְלַעֲמֹד לְפָנָיו,
לְהֵרְאוֹתָם
מַלְכוּתוֹ וְיִקַּר תַּפְאֶרֶת
גְּדֻלָּתוֹ, מִי שְׁעוֹמֵד
לְפָנָיו וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ
לְרֵאוֹתוֹ
בְּצַרְכּוֹ – כַּמָּה גְרוּעַ
וְסָכַל וּפְתִי הוּא, וְנִמְשָׁל
בְּכַהֲמוֹת נְדָמָה בְּעֵינָיו
כָּל הַבְּרִיּוֹת. וְגַם הוּא
בְּזִיוֹן הַמֶּלֶךְ – בְּהֵרְאוֹתוֹ
לְפָנָיו שְׂאִינוֹ – שֶׁהַמֶּלֶךְ
אֵינוֹ סָפוֹן – חֲשׁוֹב
בְּעֵינָיו לְקַבֵּל נַחַת
וְשִׁעֲשׁוּעִים מִהַבִּיט אֶל
כַּבּוּדוֹ וְיִפְּיוֹ, יוֹתֵר
מֵעֵסֶק צַרְכּוֹ. וְגַם הוּא
מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ לְמֶלֶךְ,
עַל הֵרְאוֹת קְלוֹנוֹ
וּבְזִיוֹנוֹ אֶת הַמֶּלֶךְ לְעֵין
כָּל רוּאָה, וְעַל זֶה
נֶאֱמָר¹²: "וְכַסִּילִים
מְרִים קְלוֹן", כְּלוֹמֵר:
אֵף שֶׁהוּא כַּסִּיל – לֹא
יִהְיֶה "מְרִים קְלוֹן",
שִׁיְהִי נִרְאָה הַקְלוֹן

לְעֵין כָּל. – ועל הראותו קלונו של המלך לעיני כל, הוא הרי לא רק מבוזה את המלך אלא מתחייב בנפשו למלך.

הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבַקֵּר אֶת הַשְּׂכִינָה הַשׁוֹכֵנֶת אִתָּם, וְלְהַמְצִיא
לְדוֹרָשָׁיו וּמְבַקְשָׁיו וּמְיַחֲלִיו. – וּבַעַת רְצוֹן זֶה שֶׁהִיא שַׁעַת
הַתְּפִלָּה, הִרִי וְהִמְסַפֵּר בְּצַרְכּוֹ – מִרְאָה בְּעַצְמוֹ שְׂאִינוֹ חָפֵץ
לְהַתְּבוֹנֵן וְלְרֵאוֹת בְּגִלּוֹי כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, וְנַעֲשֶׂה מִרְכַּבָּה

מְמַאָּה – נַעֲשֶׂה בַטֵּל כְּמוֹ
מִרְכַּבָּה לְכַסִּיל הָעֲלִיוֹן,
– לְקַלִּיפָה, הַנִּקְרָאת
"כַּסִּיל הָעֲלִיוֹן", שְׂנֵאֱמַר
עֲלִיוֹ: "לֹא יַחְפִּץ כַּסִּיל
בְּתַבּוּנָה כּוֹ", כְּמוֹ
שֶׁכָּתוּב הַיְהִי וְהָאֵרִי
וְלִי, דְהֵינּוּ שְׂאִינוֹ חָפֵץ
לְהַתְּבוֹנֵן וְלְרֵאוֹת בִּיקָר
תַּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוּשִׁים
בְּרוּךְ-הוּא, הַנִּגְלָוֹת
לְמַעַלָּה בְּשַׁעַת זֶה, –
שַׁעַת הַתְּפִלָּה הִיא הִרִי
עַת רְצוֹן לְמַעַלָּה, וְגַם –
זֶה נִתְגַּלֶּה לְמַטָּה אֶל
הַחֲפָצִים – בְּרְצוֹן פְּנִימִי,
לְהַבִּיט אֶל כְּבוֹדוֹ
וְגִדְלוֹ, הַמִּתְעַמָּף
וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ תַּבּוּת
הַתְּפִלָּה הַסְּדוּרָה בְּפִי
כָּל, וּמִתְגַּלֶּה לְכָל אֶחָד
לְפִי שֶׁכָּלוּ – וְהַבְּנוֹתוֹ,
וְשִׁרְשׁ נִשְׁמָתוֹ,
בְּדַבְּתִיב: – כְּמוֹ
שֶׁכָּתוּב: "לְפִי שֶׁכָּלוּ
יִהְלֵל אִישׁ" – "יִהְלֵל"
בְּתִיב; – בְּלִי וְאִי –
שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ, שֶׁבַּהֲתַאֵם

לשכלו ולהבנתו בגדולת הקדוש-ברוך-הוא, מהלל האדם את הקדוש-ברוך-הוא בשעת התפלה, וּמַלְכוּתָא דְאַרְעָא דְרַקִּיעַ בְּעֵין

אגרת הקדש

וְלַהֲמַצֵּא לְדוֹרָשָׁיו וּמְבַקְשָׁיו וּמְיַחֲלִיו וְהַמְסַפֵּר בְּצַרְכּוֹ
מִרְאָה בְּעַצְמוֹ שְׂאִינוֹ חָפֵץ לְהַתְּבוֹנֵן וְלְרֵאוֹת בְּגִלּוֹי
כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְנַעֲשֶׂה מִרְכַּבָּה טְמֵאָה לְכַסִּיל הָעֲלִיוֹן
שֶׁנֶּאֱמַר עֲלִיו לֹא יַחְפִּץ כַּסִּיל בְּתַבּוּנָה כּוֹ כַּמֶּ"שׁ
הַזֶּה וְהָאֵרִיז"ל דְהֵינּוּ שְׂאִינוֹ חָפֵץ לְהַתְּבוֹנֵן וְלְרֵאוֹת
בִּיקָר תַּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מוֹ"מ הַקַּב"ה הַנִּגְלָוֹת
לְמַעַלָּה בְּשַׁעַת זֶה וְגַם לְמַטָּה אֶל הַחֲפָצִים לְהַבִּיט אֶל
כְּבוֹדוֹ וְגִדְלוֹ הַמִּתְעַמָּף וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ תִּיבוֹת הַתְּפִלָּה
הַסְּדוּרָה בְּפִי כָּל וּמִתְגַּלֶּה לְכָל אֶחָד לְפִי שֶׁכָּלוּ וְשׁוֹרֵשׁ
נִשְׁמָתוֹ כְּדַבְּתִיב לְפִי שֶׁכָּלוּ יוֹהֵל אִישׁ יוֹהֵל כְּתִיב
וּמַלְכוּתָא דְרַקִּיעַ כְּעֵין מַלְכוּתָא דְאַרְעָא שְׁדַרְךָ הַמֶּלֶךְ
לְהִיּוֹת חֲבִיּוֹן עֵזוֹ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים וְכַמָּה שׁוֹמְרִים עַל
הַפְּתָחִים (עַד) אֲשֶׁר כַּמָּה וְכַמָּה מְצַפִּים יָמִים וְשָׁנִים
לְרֵאוֹת עֵזוֹ וְכַבּוּדוֹ וְכַשְׁעֵלָה רְצוֹנוֹ לְהַתְּנַלּוֹת לְכָל
וְהַעֲבִיר קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ לְהַקְהֵל וְלַעֲמֹד לְפָנָיו
לְהֵרְאוֹתָם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְיִקַּר תַּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ מִי
שְׁעוֹמֵד לְפָנָיו וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְרֵאוֹתוֹ וּמִתְעַמָּק בְּצַרְכּוֹ
כְּמוֹ גְרוּעַ וְסָכַל וּפְתִי הוּא וְנִמְשָׁל בְּכַהֲמוֹת נְדָמָה
בְּעֵינָיו כָּל הַבְּרִיּוֹת וְגַם הוּא בְּזִיוֹן הַמֶּלֶךְ בְּהֵרְאוֹתוֹ
לְפָנָיו שְׂאִינוֹ סָפוֹן בְּעֵינָיו לְקַבֵּל נַחַת וְשִׁעֲשׁוּעִים מִהַבִּיט
אֶל כְּבוֹדוֹ וְיִפְּיוֹ יוֹתֵר מֵעֵסֶק צַרְכּוֹ וְגַם הוּא מִתְחַיֵּב
בְּנַפְשׁוֹ לְמֶלֶךְ עַל הֵרְאוֹת קְלוֹנוֹ וּבְזִיוֹנוֹ אֶת הַמֶּלֶךְ לְעֵין
כָּל רוּאָה וְעִ"ז נֶאֱמָר וְכַסִּילִים מְרִים קְלוֹן כְּלוֹמֵר אֵף
שֶׁהוּא כַּסִּיל לֹא יִהְיֶה מְרִים קְלוֹן שִׁיְהִי נִרְאָה הַקְלוֹן
לְעֵין כָּל.

6. משלי יח, ב. 7. ראה זח"א קטט, א. 8. ראה רמ"ז לזח"א שם. 9. משלי יב, יח. 10. ברכות נח, א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקות" (דרושי יוהכ"פ - סד"ה שבת שבתון) בי' דרגת חביון עוזו למע' שמוה מובן למטה, כביכול". 12. משלי ג, לה.

~ שבת קודש כ"ד תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלה, וע"כ קבעו חז"ל... עד עמ' קלה, בלכותם:

השליח צבור – החזן, להתפלל התפלה עד גמר קדיש בתרא, – עד סוף הקדיש האחרון, שחרית ערבית ומנחה וכו'. והעובר על זה בודון – ישב על הארץ ויבקש משלשה אנשים שיתירו לו נדוי שלמעלה, – שמגיע למי שעובר על גזירה שגזרו, "ישב – יעשה תשובה,

שלא לדבר יותר בשעת התפלה, ורפא לו", ולא חל עליו שום נדוי למפרע כל עקר, – לא זו בלבד שיירפא מהנידוי על להבא, אלא תשובה זו גורמת שמלכתחילה לא היה עליו שום נדוי, פי מתחלתו לא חל – הנידוי, כיראם על המורדים והפושעים, שאינם חוששים כלל לבקש כפרה מן השמים ומן הכריות על העון פלילי הזה. וגם דוקא בשמדברים בודון בשאט נפש, ולא על השוכח או שנזרקו מפיו כמה תבות בלא מתבונן, שאינו צריך התרה כלל, – שיתירו

לו את הנידוי, ומי שידבר במזיד ויאמר שהיה זה שלא במתכוין וכו' – עליו הוא אומר: "ובותן לבות וכליות אלקים צדיק"¹⁸, "הטיבה ה' לטובים – לאלה שעושים טוב ושומרים את עצמם מלדבר כלל, ולשירים בלבבותם"¹⁹: – שלא חשבו בלבם לדבר, אלא נזרקו מפייהם כמה תבות שלא במתכוין – גם להם יעשה ה' טוב.

ועל כן – ולכן, קבעו חז"ל בתפלה: – שעליה להיות כאלו עומד לפני המלך¹³. – שבאמת הוא הרי עומד לפני מלכי המלכים, אם-כן מדוע אומרים "כאילו" עומד לפני המלך? אלא, הכוונה היא: על-כל-פנים יהיה מראה בעצמו

כאלו עומד בו' – לפני המלך, כך יראה עצמו לעין כל רואה בעיני בשר אל מעשיו ודיבוריו, יראה שמעשיו ודיבוריו הם כפי שהם צריכים להיות כשהוא עומד לפני המלך, אף שאין לו מחשבה לכסיל. – להרגיש במחשבתו שבעמדו בתפלה הוא עומד לפני המלך, ועל זה הענין – שעומדים לפני המלך שקבע זמן זה להתגלות לכל הדורשים אותו, נתקן¹⁴ כל התפלות, למתבונן בהם היטב, ומי שאינו מראה בן – מתחייב בנפשו. ועליו אמרו "האנשים שיתירו לו נדוי שלמעלה" – ר"ל ע"כ שליחותיהו דרו"ל קא עבידנא לגזיר גזירה שוה לכל נפש שלא לשוה שיחה במלה משיתחיל השי"ן להתפלל התפלה עד גמר קדיש בתרא שחרית ערבית ומנחה וכו'. והעובר ע"ז בודון ישב על הארץ ויבקש מג' אנשים שיתירו לו נדוי שלמעלה ושב ורפא לו ולא חל עליו שום נדוי למפרע כל עיקר כי מתחלתו לא חל כ"א על המורדים והפושעים שאינם חוששים כלל לבקש כפרה מן השמים ומן הכריות על העון פלילי הזה. וגם דוקא כשמדברים בודון בשאט נפש ולא על השוכח או שנזרקו מפיו כמה תבות בלא מתכוין שא"צ התרה כלל ובוחן לבות וכליות אלקים צדיק. הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם:

"דאנהיג קלנא בתקונא עלאה – הוא מכניס קלון בתיקון העליון, ואחיו פרודא, – ומראה היפרדות (מקדושה) ולית ליה חלקא פאלהא דישראל", – ואין לו, חלק באלקי ישראל, רחמנא-לצלן. – על כן – לכן, אומר רבנו הזקן, שליחותיהו דרו"ל קא עבידנא, – מקיים אני שליחותם של רבותינו ז"ל, לגזיר גזירה שוה לכל נפש, שלא לשוה שיחה במלה משיתחיל

13. ברכות לג, א. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכרר בשאר הדפוסים הצ"ל 'נתקנו'". 15. ח"א קלא, ב. 16. עיין סמ"ק סוף סימן יא. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג"ל בדא"פ לתרץ הסדר: שחרית ערבית (ואפילו) מנחה, היינו, אפילו בתפלת מנחה שבאה בהמשך לתפלת שחרית (שלבן אצל ק"ש עוה"פ), ג"כ כל כך חמורה הפסק שיחה (ואף שמפסיק בפשטות בין ק"ש דשחרית ששייכת גם למנחה – למנחה)". 18. ל' הכתוב – תהלים ז, י. 19. ל' הכתוב – תהלים קכה, ד.

לוח היום יום ...

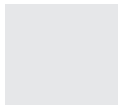
יום ראשון	יום ראשון	יום ראשון	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: וההפרש . . . קלו עמלה בה.</p> <p>אומרים "אום אני חומה" וגם "אדון המושיע", אבל אין מקיפים אלא פעם אחת. אומרים תבת "הושענא" הן בראש והן בסוף - באותם האותיות שאומרים השליח צבור בקול רם. בהשאר - אומרים רק פעם אחת. מנהגנו להתחיל בקול רם מאות "ס" או "ע". מדיקים לעשות הקף שלם, ומשלימים באות "ת".</p>			

יום שני	יום שני	יום שני	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י. תהלים: צ"צו. תניא: אבל ההשראה . . . 272 לגמרי.</p> <p>איתא [מובא בספרים], שכל השנה באמרו בשמונה עשרה ואת כל מיני תבואתה לטובה, צריך לכוון לחטים למצה ואתרוג - במקום אחד נזכר מלבד הנ"ל גם יין לקדוש - ואז במילא תהיה כל התבואה לטובה.</p>			

יום שלישי	יום שלישי	יום שלישי	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י. תהלים: צוקג. תניא: וע"כ . . . כמ"ש בזה"ק.</p> <p>בצת הנענועים צריך להגיע עד החוה, מקום שמביים באמירת "אשמנו". אמר אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] באחת ההתעודיות, שיש לומר שזהו כמו הענין שעל ידי הכבוד ראש שקדם התפלה, שמתמרמר בנפשו, על ידי זה דוקא יכול להיות אחר כך התפעלות המדות בתפלה.</p>			

יום רביעי	יום רביעי	יום רביעי	ה'תש"ד
<p>שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: ע"כ אהוביי . . . בפירש"י ז"ל שם.</p> <p>בתקון ליל הושענא רבה גם פרשה "ברכה" אומרים רק פעם אחת מקרא - היו חידים שאדוני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] צום לאמרה בהושענא רבה עם פרוש רש"י, ואינה הוראה לרבים. ובערב שמחת תורה אומרים אותה שנים מקרא ואחד תרגום.</p>			

קדם הלל מסירים שתי הכריכות שעל הלולב, ונשארים רק הג' המאגדים ג' המינים יחד. ערוב תבשילין. בהושענא רבה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל לא בשמיני עצרת ושמחת תורה.

יום חמישי כב תשרי, שמיני עצרת [בארץ ישראל – שמע"צ ושמח"ת] ה'תש"ד

יום חמישי

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קרקו.
תניא: ובשבת קדש . . . יהי רצון.

מקדשים ואוכלים ושותים בסכה בין בלילה בין ביום. הקפות בליל שמיני עצרת. הפטורה: ויהי בכלות – ולשקאל צמו.
אין אומרים ה"ה רצון" ביציאה מן הסכה.

שמיני עצרת וראש השנה משתנים בכמה עניני פגנות ויחודים עליונים, אלא שבראש השנה הם פענן העליה ובשמיני עצרת הם פענן ההמשכה. בראש השנה העבודה בתחנונים בהכנעה ובמרירות עצומה, ובשמיני עצרת היא פקו השמחה.

יום ששי כג תשרי, שמחת תורה [בחול. בא"י – אסרו חג] ה'תש"ד

יום ששי

אין קוראים בתורה בלילה. נושאים בפנים בשחרית. אין נוהגים לפרוש טלית על ראשי העולים לחתן תורה או לחתן בראשית. גם העולה לתורה אומר חוק חוק ונתחזק.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי ושביעי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.
תניא: כד. אהוביי . . . קלח לעין כל.

בשמחת תורה תק"מ אמר רבנו הזקן: "עץ חיים היא למחזיקים בה" – אלו בעלי השגה הלומדים תורה. "ותומכיה מאשר" – אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה. "מאשר" – כדאיתא בזהר (חלק ג' נג. ב), אל תקרי 'מאשר' אלא 'מראשו', דעל-ידי עבודתם ממשיכים מראשו, הינו מפנימיות האין-סוף ברוך-הוא, וכמעלת הרגל המקים את הראש דוקא.

שבת כד תשרי, אסרו חג [בחול"ל] ה'תש"ד

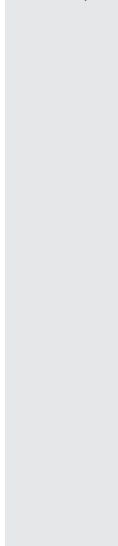
שבת קודש

מברכים ראש חדש מרחשון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התועדות. הפטורה: כה אמר – ויאדיר.

שיעורים. חומש: בראשית, כל הסדרה עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיד.
תניא: וע"כ קבעו . . . בלבותם.

ההתועדות – פארבריינגען – ברבים בכלל, ובשבת או במוצאי שבת בפרט, היא אחת היסודות בדרכי החסידים והחסידות, ופתח ומבוא למצוה היסודית דאהבת ישראל.

רפא דרפא [ברוב המקרים], הנה בכל התועדות הרי ראשי המדברים תובעים מאת המסבים שייטבו הנהגותיהם ודרכיהם, שיקבעו עתים ללמד דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ושישמרו הקביעות, ואשר הלמוד יהיה על-מנת ללמד ולקיים. – והנה כללות ענין ואפן התוכחה מבאר היטב בדבור-המתחיל "ואם רוח המושל" (קנטרס למ"ד), אשר ראוי לכל אחד ואחד מאנ"ש ללמדו היטב אדעתא דנפשיה [=עם עצמו] – אמנם הוכחה זו בעת ההתועדות היא רק על דברים וענינים שאין בהם משום הלבנת פנים ולא כלום, כמו שהיה מאז ומקדם, אשר איש את רעהו הוכיחו באהבה ובחבה גדולה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון י"ח תשרי ~

טומאת נגעים מספק

להלן (פ"ו ה"ה) פסק הרמב"ם שאדם שהיו בו בהרת אחת כגריס ואחת כסלע ולאחר שהסגירו הכהן נמצאו שתייהן בשיעור כסלע, אך אין ידוע איזו מהן היתה תחילה כגריס והתרחבה, טהור. ואף על פי שיש בו בוודאי בהרת אחת שהתרחבה (שהוא סימן טומאה), אין מטמאים אלא כאשר ידוע בוודאות איזה נגע הוא הטמא.

ולכאורה כיון שבספק אם השער הלבן קדם או הבהרת קדמה טמא בספק, מדוע לא נטמא גם את שני הנגעים בתורת ספק?

אך לפי האמור יש לבאר:

להלן הספק על כל אחד מהנגעים שקול – האם טהור או טמא ועל כך למדים מהכתוב שאין לטמא מספק אך כאן מסתבר יותר לומר שאכן טמא, וכטעמו של הר"ש, ועל כך לא אמרו שאין לטמא מספק, אלא שמכל מקום אין בכוח סברא זו להחשיבה כטומאה וודאית (באר החיים).

הלכות טומאת צרעת פרק ב, הלכה ט: **סָפֵק שְׁעַר לְבָן קָרֵב, סָפֵק הַתְּהַרְתָּ קְרָמָה - הָרִי זֶה טָמֵא; וְרָאָה לִי, שְׁטַמְאָתוֹ בְּסָפֵק.**

דין זה שנוי במחלוקת תנאים (נגעים פ"ד, מ"א). לדעת רבי יהושע בספק האדם טהור כי הוחזק כטהור ומכוח ה'חזקה' מניחים שהמצב לא השתנה מקדמותו כל עוד לא ידוע לנו בוודאי אחרת ואילו לדעת חכמים טמא. ואת טעמם מבאר הר"ש (שם), כי מאחר שחלקה הראשון של הבהרת (כחצי גריס) בוודאי קדם לשער, יש להניח שגם החצי האחרון קדם לשער והסתברות זו גוברת על החזקה.

הרמב"ם פוסק כחכמים שטמא, אך מוסיף שטומאתו היא בספק ולא בוודאי (ולכן נוקטים כן רק להחמיר אך לא להקל ואם נגע אדם זה בתרומה טהורה, אין לשורפה כדין תרומה טמאה, כי יש לחשוש שמא התרומה טהורה ואסור לשורפה).
ויש להקשות:

~ יום שני י"ט תשרי ~

בין צרעת לשחיטה

ונהג בהלכות שחיטה (פ"א ה"ב) פסק הרמב"ם שהשחיטה כשרה, היינו שהדקירה קודמת לכווייה. ומדוע אם כן בהלכה זו הדבר נשאר בספק?

ומבאר ה'כסף משנה': בסכין של שחיטה שהיא מחודדת ביותר ברור שפעולת החיתוך קודמת לכווייה ולכן השחיטה כשרה, אך כאן מדובר בשיפור שהוא מעט עבה מסכין, ובוהו יש ספק האם הדקירה קודמת לכווייה או להיפך.

ויש שביארו באופן אחר: אין כאן ספק במציאות וברור שהדקירה קודמת לכווייה ולכן השחיטה בוודאי כשרה. והספק הוא משום שלגבי נגעים אין הנידון רק לגבי מקום הדקירה אלא גם לגבי התפשטות המכה מסביב והתפשטות הכווייה על השטח שמסביב, קודמת להשפעת הדקירה.

והספק הוא האם הדין נקבע על פי הטיבה הגורמת לנגע והרי סיבת הדקירה קודמת לסיבת הכווייה או על פי הרגע שבו נעשה הנגע בפועל והרי הכווייה קודמת למכה (ברכות) משה חולין ס"ו כא, מב).

הלכות טומאת צרעת פרק ה, הלכה ב: **לְבָן שְׁפֹד וְהָפָה בּוֹ... אִם הָיָה רֵאשׁוֹ הָרִי זֶה סָפֵק אִם הִיא מְכֻנָּה אוֹ שְׁחִין.**

טעם הספק הוא משום שההכאה בשיפור מלוכך יוצרת פגיעה כפולה: הן מחמת חוד השיפור והן מצד חומו. ויש להסתפק האם הנזק שנוצר מחמת הדקירה קודם לנזק של החום או להיפך וההשלכה מכך היא האם הפצע נחשב 'מכה' (היינו נגע שנוצר מחמת אש) או 'שחין' (נגע שאינו מחמת אש) שכן דין המקום נקבע על פי הנגע האחרון שארע בו. ולכן, אם הדקירה קודמת לכווייה, הכווייה מבטלת את הדקירה והרי זו מכוה. ואם הכווייה קודמת לדקירה, הרי זה שחין (חולין ה, א).

ושאלה זו נוגעת גם לדיני שחיטה: השוחט בסכין מלוכנת - האם השחיטה כשרה או פסולה? אם נניח שהדקירה קודמת לכווייה, נמצא שהבהמה נשחטה כדין על ידי חיתוך, אך אם הכווייה קודמת, אין זו שחיטה כשרה.

~ יום שלישי כ' תשרי ~

מתי מעכבים את ראיית הנגע

לכל אחד מישראל, גם לרשע, שכדי להפרישו מדרכו משנה הקב"ה את טבע הבריאה ("אות ופלא") עד שישוּב ויהיה ככשרי ישראל.

ומטעם זה אמרה תורה שיש מצבים המעכבים את טומאת הנגע - הן בנגעי בתים ("צוה הכהן ופינו את הבית בטרם יבוא הכהן... ולא יטמא כל אשר בבית") והן בנגעי אדם (חתן - נותנין לו שבעת ימי המשתה)2- ללמדנו שהנגעים באים מחסרו של הקב"ה.

ויתירה מזו: החדש שעושה הקב"ה עם מי שסיפר בלשון הרע הוא שגם על ממונו חסה התורה, כמודגש במשנה (נגעים פ"ב מ"ה) "על מה חסה התורה, על כלי חרסו... ממונו הבזוי... של רשע".

ובזה ניכרת מעלתו של כל איש ישראל וגם "ישראל שחטא - ישראל הוא" (פנהדרין מד, א), וגם אם מדובר ב'ממונו הבזוי', הקב"ה חס עליו.

ומטעם זה נותנים לחתן שבעה ימים, וממתנים לו ודוחים את ראיית הנגע, מצד חביבותו של ישראל.

(לקוטי שיחות לר. עני' 37)

הלכות טומאת צרעת פרק ט, הלכה ח: **חָתָן שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע, נּוֹתְנִין לוֹ שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה; וְכֵן אִם נִרְאָה בְּנִגְדָיו אוֹ בְּבֵיתוֹ, אֵין רוֹאִין אוֹתוֹ עַד אַחַר הַמִּשְׁתָּה. וְכֵן בְּרִנְלוֹ, נּוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמוֹת הַרְגֵּל - שְׁנַאמְרֵי: "וְצִוְהָ הַכֹּהֵן, וּפְנֹו אֶת הַבַּיִת"; אִם הִמְתִּינָה תּוֹרָה לְדַבְרֵי הַרְשׁוֹת, שְׁלֹא יִמָּאֵו פְּלִיּוֹ - קָל וְחֹמֶר לְדַבֵּר מִצְוָה.**

כתב הרמב"ם (להלן פט"ז ה"ט): "זה השינוי האמור בכגדים ובבתים שקראה אותו תורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהותן הבית משתנין כלי העור שבביתו... אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהיא הליצות ולשון הרע".

ומזה מובן שהנגעים הם חסד מלמעלה לטובת האדם, כדי שישוּב מדרכו הרעה. ונראית כאן גודל אהבתו של הקב"ה

~ יום רביעי כ"א תשרי ~

גילוח מצורע על ידי כהן

מצות גילוח המצורע יכולה להתקיים בגילוח שתי שערות בלבד (וכמבואר בהלכה זו). וזוהי קושיית התוספות, הרי גילוח המצורע יכול להתקיים מבלי לעבור על איסור הקפת הראש, כאשר אשה או נכרי יגלחו תחילה את פאות הראש ואחר כך הכהן יגלח את השערות שנותרו ואם כן מצות הגילוח נעשית על ידי הכהן מבלי לעבור על ה'לא תעשה' של הקפת הראש.

וה'אבני נזר' (יור"ד סי' פו בהגה) הקשה על תירוץ זה: 'מל ולא פרע את המילה, כאילו לא מל' (רמב"ם הל' מילה פ"ב ה"ד). אך מכל מקום גם המילה (החיתוך) היא מצוה ודוחה את השבת. ואף שהמילה (החיתוך) אינה מעכבת - ואם אין לו אלא עור הפריעה קיים את המצוה בשלימותה - הרי היא חלק מן המצוה. וכך צריך לומר גם לענין מצות תגלחת מצורע, אף שרק שתי שערות אחרונות מעכבות - גם גילוח השערות הראשונות הוא מצוה וצריך להיעשות על ידי כהן.

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ג: **כִּשְׁהוּא מְגַלַּח בְּשֵׁתֵי הַתְּגָלְחוֹת, אֵינוֹ מְגַלַּח אֶלָּא בְּתַעֲרֵי... וְאֵינוֹ מְגַלְחוֹ אֶלָּא בְּכֶן.**

מקור דברי הרמב"ם הוא ב'תורת כהנים' (מצורע פ"א ה"א): "והובא אל הכהן... אין לי אלא טומאתו וטהרתו בכהן... תגלחתו בכהן מנין, תלמוד לומר תורת המצורע". והנה, תגלחת המצורע היא מצות 'עשה' על המצורע לגלח את כל שער ראשו ודוחה את איסור ה'לא תעשה' של הקפת פאות הראש. והקשו התוספות (שבעות ג, א ד"ה ועל): מדוע דוחה ה'עשה' את ה'לא תעשה' והרי אפשר לקיים את המצוה על ידי אשה (שאינה מצוה על 'בל תקיף') או נכרי? ותמה ה'שער המלך' (הל' ע"ז פ"ב ה"א): הרי גילוח המצורע נעשה רק על ידי כהן!

ותירצו אחרונים (חתם סופר יור"ד סי' קמ, מנ"ח מ' שעג בשם הר"מ

איגרא):

~ יום חמישי כ"ב תשרי ~

'כדי אכילת פרס' – לבית המנוגע ולברכה אחרונה

הוא ביחס למאכל המדובר, ולמשל באכילת בשר שיעור הצירוף לחיוב ברכה אחרונה הוא בטווח הזמן של אכילת בשר בכמות של שלוש ביצים, ואילו באכילת ענבים השיעור הוא כדי אכילת ענבים בשיעור זה (ראה המצוין ב'מדות ושעורי תורה' עמ' שדמ).

ויש שדייקו כן אף מדברי הרמב"ם, שרק לגבי טומאת בית המנוגע כתב 'פת חייט'ם' ולא בשאר המקומות שבהם הזכיר שיעור זה, וכגון לגבי איסורי אכילה (הל' מאכלות אסורות פי"ד ה"ח) כתב: "אם שהה מתחלה ועד סוף כדי אכילת שלוש ביצים יצטרף הכל והרי הוא חייב", ולא הזכיר פת חייט'ם, ומובן מכך כי מדובר על שיעור של כדי אכילת שלוש ביצים מהמאכל שאוכל עכשיו (ראה התעוררות תשובה ח"א, ריד).

אך יש אומרים שלעולם השיעור של כדי אכילת פרס (שמקורו כאמור מהלכה למשה מסיני) נאמר על אכילת פת חייט'ם דווקא, ולפי זה גם לגבי ברכה אחרונה יש שיעור זמן אחיד לכל המאכלים כדי להתחייב בברכה אחרונה, שהוא כדי אכילת פרס של פת חייט'ם (סדר ברכה"ג לאדמו"ר הזקן פ"ח ס"ב, בית אפרים אר"ח סי' יג).

הלכות טומאת צרעת פרק טז, הלכה ו: אָבַל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנוּעָה, וְהוּא לְבוֹשׁ בְּגָדָיו, וְסָנְדָלָיו בְּרַגְלָיו, וְטַפְעוֹתָיו בְּיָדָיו... בְּגָדָיו טְהוֹרִים, עַד שִׁישְׁתָּה שָׁם כְּדֵי שִׁסַּב אָדָם וַיֹּאכַל כְּשֵׁלֶשׁ בִּיצִים פֶּת חַיִּטִּים בְּלַפְתָּן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִשְׁכַּב בְּפִיִּת, וַיִּכַּס אֶת פְּגָדָיו; וְהֶאֱכַל בְּפִיִּת, וַיִּכַּס אֶת בְּגָדָיו"... אִם שָׁתָה כְּדֵי לֶאֱכֹל שְׂעוֹר הָאֲכִילָה הָאֲמוּרָה, נִטְמָאוּ בְּגָדָיו.

מהפסוק 'והאוכל בבית יכבס את בגדיו' למדים שטומאת הבגדים חלה רק לאחר ששהה בבית כשיעור אכילה (אף אם לא אכל בפועל), והלכה למשה מסיני ששיעור זה הוא כזמן אכילת פת חייט'ם בגודל של שלוש ביצים - 'כדי אכילת פרס' ('פרס' - חצי שיעור סעודה, שהיא שש ביצים).

שיעור זה נאמר גם לכל דיני אכילה בתורה, כגון במצוות אכילת מצה יש לאכול שיעור 'כזית' במשך זמן זה וכן חיוב ברכת המזון חל רק כשאוכל שיעור כזית בשיעור זמן זה. והנה, הרמב"ם כאן כותב שהשיעור הוא כדי אכילת פת חייט'ם, ומקורו מדברי הגמרא (ברכות מא, א). ונחלקו הפוסקים בדבר: יש אומרים שדין זה נאמר לגבי בית המנוגע בלבד, אך בנוגע לכל דיני אכילה שבתורה שיעור כדי אכילת פרס

~ יום שישי כ"ג תשרי ~

טומאה למפרע בראיית כתם

לכאורה, דברי הרמב"ם כאן שהרואה כתם טמאה למפרע עד שעת הבדיקה ואף קודם 'מעט לעת', הם בסתירה לדבריו בהלכות איסורי ביאה (פ"ט ה"ז) שבראיית כתם טמאה למפרע רק 'עד עשרים וארבע שעות'!

וב'פתחי נדה' (נדה נג, ב. וכו"כ ב'חידוד הלכות' נדה נב, ב) ביאר: כאן מדובר ברואה כתם על בגדה וטמאה למפרע עד שעת הבדיקה אף שהוא קודם 'מעט לעת' ואילו בהלכות איסורי ביאה מדובר שראתה כתם על בשרה, וטמאה רק 'מעט לעת' כיון שיותר מכך לא שכח שישאר הכתם על הבשר אלא הוא מתייבש ונופל.

ויש שביארו (מי נפתח אמנה פ"ד. חמדת שלמה יו"ד סי' ס): בהל' 'איסורי ביאה' מדובר שבדיקת הבגד היתה תוך 'מעט לעת' מראיית הכתם והבגד טמא רק עד שעת הבדיקה והאשה שראתה את הכתם טמאה למפרע 'מעט לעת', כי מבדיקת הבגד אין הוכחה שהאשה לא ראתה דם (ויתכן ששהה בין כותלי בית הרחם ואח"כ הגיע אל הבגד). ואילו בהלכה זו מדובר

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ג, הלכה ז: הַרְוָאָה כֶּתֶם - טַמְאָה לְמַפְרַע... וְכֵן הַגָּד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכֶּתֶם, טַמְאָה לְמַפְרַע; עַד כַּמָּה? עַד שְׁתַּאֲמַר: 'בְּדִקְתִּי הִחְלֹק הָיָה, וְלֹא הָיָה עָלָיו כֶּתֶם'.

הרואה כתם טמאה למפרע עד השעה שבדקה את הבגד ולא היה עליו כתם או עד שעת כיבוס הבגד (כי בכיבוס חזקה בדרך - כס"מ).

וראיית הכתם חמורה מראיית דם, כי בראיית דם טמאה למפרע רק 'מעט לעת' (ואם בדיקת הבגד היתה בתוך 'מעט לעת', טמאה משעת הבדיקה, לעיל ה"ד) ואילו בראיית כתם טמאה למפרע עד שעת הבדיקה אף קודם 'מעט לעת'. והחמירו בכתמים יותר מבדם, כי בדם אין הדבר מצוי שכותלי בית הרחם יחזיקו את הדם יותר מ'מעט לעת', ואילו בכתם שלא ידוע מתי יצא מגופה, לא נתנו בו שיעור של 'מעט לעת' (ספר האשכול הל' נדה סי' לא. וראה כס"מ).

והקשה ה'סדרי טהרה' (יו"ד סי' קצ סקע"ד):

שהבדיקה היתה קודם 'מעט לעת' וכיון שהבגד טמא עד שעת הבדיקה, גם האשה שראתה את הכתם טמאה עד זמן זה, כי מאחר שאי אפשר לדעת מתי יצא הדם מגופה, יש להחמיר עד שעת הבדיקה.

~ שבת קודש כ"ד תשרי ~

דין 'מסולקת דמים'

בברייתא, בה נאמר רק שתי פעמים "עברו עליה שלש עונות וראתה".

והוסיף שלפי גרסא זו מיושבת שאלת התוספות (שם) המקשה מדברי המשנה (שם ז, א): "ארבע נשים דיין שעתן... ובמה אמרו דיה שעתה – בראיה ראשונה, אבל בשניה מטמאה מעת לעת", היינו שדווקא בראיה ראשונה שלאחר שלש עונות דיין שעתן של נשים אלו, אבל בראיה השניה (שלאחר שלש עונות) מטמאות למפרע "שהרי חזרה לקדמותה להיות דמים מצויים בה" (רש"י). ואילו בברייתא נאמר שרק לאחר הראיה השלישית (שלאחר שלש עונות) היא חוזרת להיות ככל הנשים!

אבל לפי גרסת הרמב"ם, הרי גם בברייתא נאמר שלאחר שתי פעמים שחוזרת לראות היא ככל הנשים – בדיוק כפי שנאמר במשנה ואין מקום לקושיית התוספות.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ד, הלכה א: עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֲוֹנוֹת וְרָאָתָהּ, וְחֹזְרָה וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֲוֹנוֹת אַחֲרָיו... וְרָאָתָהּ - הָרִי הִיא כְּכֹל הַנְּשִׂימ, וּמִטְמָאָה לְמִפְרַע.

כאשר אשה הנחשבת ל'מסולקת דמים' רואה דם לאחר שלש עונות, אינה טמאה למפרע אלא "דיה שעתה", אמנם כאשר הדבר חוזר על עצמו פעם נוספת והיא רואה דם פעם שניה "הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע".

והנה, בגמרא (נדה ט, ב) נאמר: "תנו רבנן: זקנה שעברו עליה שלש עונות וראתה, דיה שעתה. ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה, דיה שעתה. ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה, הרי היא ככל הנשים". כלומר, שבכדי ש'מסולקת דמים' תחזור לטמא למפרע ככל הנשים עליה לראות שלוש עונות, ומדוע פסק הרמב"ם שההלכה אמורה אם חזרה לראות פעמיים?

וכתב ה'כסף-משנה' שלרמב"ם אכן היתה גירסא אחרת

אגרות קודש

ב"ה, ו' מ"ח, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק, בו כותב אודות מצב בריאות זוגתו תחי' ודעת הרופא בהנוגע לנתוח באזן.

וכנראה כוונתו לנתוח הגורם אפשרית תנועה עצם קטן שבאזן, ובאם כן הוא ויעשה זה ע"י מומחה במקצוע זה, נכון לעשות נתוח זה, כיון שכשנעשה ע"י מומחה דבר קל הוא, ודרך אגב נתוח זה נקרא על שם מחדשו ד"ר ראזין, ואפשר זה יעזור להוודע הפרטים בהאמור, בכל אופן ידוע שבכגון דא סומכים על שני רופאים מומחים במקצוע, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בהאמור וכן בכלל בענייני, ובהעיקר שבהם מעניני תורה ומצות.

בברכה לבשו"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ח תשרי ~

הלכות טמאות צרעת

פרק שני

(1) יבאר שיער לבן שהוא סימן טומאה, וכמה שערות יהיו ושיעורם, לוכן השערות מטמא בכל מראה ובאי זה מקום יהיו, אם קדם שיער לבן את הבהרת, שיער פקודה אם הוא סימן טומאה, היתה בו בהרת כגריס ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גריס וטהר.

א. שער לבן שהוא סימן טמאה בצרעת - אין פחות משתי שערות.² וכמה יהיה ארפו? פדי שיהיו נטלות בזוג.³ היתה אחת ארפה ואחת קצרה משעור זה, או אחת שחורה ואחת לבנה, או אחת מלמטה ונחלקה מלמעלה ונראית כשתיים, או שהיה עקרון משחיר⁴ וראשן מלביץ⁵ - הרי זה טהור. הנה עקרון מלביץ וראשן משחיר, אף על פי שהלכין כל שהוא - טמא.

(2) בתורת כהנים על הכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן" דרוש: "ושער - מיעוט שיער שניים", פירוש "שערה" משמעותה - אחת, אבל "שיער" הוא שם כולל היינו שם המין וכולל כמה פרטים.³ שאפשר יהיה לגוון במספרים. במשנה נדה נב, ב נחלקו תנאים בדבר שיעורן של השערות, ובגמרא שם אמר מר עוקבא: "הלכה כדברי כולם להחמיר", ומפני שלדעת רבינו (בפירושו למשנה שם) שיעור זה הוא הקטן שבכולם קיבלו כאן להלכה. ולקמן בפרק ח הלכה ו בעניין שתי שערות שחורות שהן מצילות בנגעי ראש וזקן ומטהרות את המנוגע, מצריך רבינו השיעור הגדול היינו כדי לכופ ראשן לעיקרן גם כן להחמיר. [נראה שרבינו מפרש שמר עוקבא, באמרו: "הלכה כדברי כולם להחמיר" לא התכוון להגיד שמחמירים מפני הספק, אלא קבע הלכה וודאית, שלטמא ולפסול מספיק השיעור הקטן, אבל להציל מן הטומאה או מן הפסול צריך שיעור גדול, ולפיכך סתם רבינו כאן וכן לקמן בפרק ח הלכה ו וכתב סתם "טמא" ולא כתב "טמא מספק". והוכחה חותכת לפירושו זה ממה ששינו בנגעים פרק ה משנה א: "ספק נגעים טהור", וכן פסק רבינו לקמן פרק ו הלכה ה, ולמה החמירו כאן? שמע מינה, שהלכה וודאית אמרו ולא חומר מפני הספק. (4) לאו דווקא שחורה, אלא כל צבע שהוא חוץ מלבן, ונקט שחורה, מפני שרוב בני האדם במקומם ובזמנם שערותיהם שחורות היו. (5) אפילו כל שהוא (6) בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב למדו זה מהכתוב (שם) "ושער בנגע הפך לבן". משמע חלק השיעור שנוגע בנגע הלבין.

ב. שתי שערות לבנות שהן בתוף הנגע, אף על פי שיש שער שחור ביניהן והן מפזרות אחת פאן

ואחת פאן - הרי אלו סימן טמאה.⁷ אפילו הנה הנגע כגריס מצמצם - אין מקום שער השחור ממעטו.⁸ ובין שהיו שתי השערות בתוף הבהרת והיא מקפתן ובין שהיו בסופה - הרי זה טמא.⁹ אבל אם היו בצדה מבחוץ - הרי זה טהור,¹⁰ עד שיהיה העור שצומחת בו שתי השערות הלכות לבן. הרי שתי שערות בתוף הנגע¹¹ ושוככות חוצה ל¹² - טמא¹³; הרי חוצה לו ושוככות בתוכו - אינן סימן טמאה.¹⁴

(7) ששיער לבן מטמא וכו' במכנס ובמפוזר. וכשהן מפוזרות יש ביניהן שערות מצבע הטבעי. (8) אם היה נגע כגריס מצומצם ובו שיער שחור אין אנו אומרים שמקום השיער השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס, ולמדנו למעלה בפרק א הלכה ז שפחות מכגריס אינו מטמא (שם משנה ד). ומובן מאליו ששיער לבן - שהוא סימן טומאה וודאי אינו ממעט. (9) שם משנה ג אמרו: "מטמא וכו' במבוצר ושלא במבוצר", פירוש בין שהשערות מוקפות נגע כעיר בצורה מוקפת חומה ובין כשאין הנגע מקיף אותן אלא עומדות על גבולו ממש. (10) שם משנה א: שער לבן מטמא בתוך הנגע בלבד. (11) פירוש, צמחו בתוך הנגע. (12) נכפפו לצד העור הבריא ושוככות עליו. (13) תורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב: "ושער בנגע, להביא את מה שבתוכו (פירוש שצמח בתוך הנגע) ואפילו שוכב חוצה לו". (14) שם: "פרט שחוצה לו ושוכב בתוכו".

ג. לבן¹⁵ השערות מטמא בכל מראה, בין שהיו לבנות פשלג בין שהיו לבנות לבן דהה ביותר¹⁶, הואיל ומראיהן לבן - טמא.

(15) נגעים פרק ד משנה א: "ששיער לבן ... ומטמא בכל מראה לוכן". (16) אפילו למטה מקרום ביצה, "ומראה הנגע עמוק - אין שער לבן עמוק" (תורת כהנים פרשת נגעים פרק ב, ה).

ד. אין שער לבן סימן טמאה עד שיהיה בגוף הבהרת¹⁷. פיצר? בהרת ובתוכה שחין או מכה או בהק או מחית השחין או מחית המכה, ושתי שערות לבנות בתוף השחין או המכה או הבהק שבתוף הנגע - אינן סימן טמאה¹⁸, והרי זו כבהרת שאין בה שער לבן ונסגיר. אף על פי שהבהרת מקפת¹⁹ את השחין או את המכה או את מחיתן או את הבהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה שחין או מכה או מחיתן או בהק מקיף את שתי השערות²⁰ - הרי אלו אינן סימן טמאה²¹, והרי הבהרת כבהרת שאין בה שער לבן ונסגיר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁעָר פְּקֻדָּה²⁹, וְאִינוּ סִימָן טְמֵאָה; שְׁנֵאמָר: וְהִיא הִפְכָּה שְׁעָר לְבָן - שֶׁהִפְכָּתוּ הַיָּא, לֹא שֶׁהִפְכָּתוּ חֲבֵרָתָהּ³⁰.

28) אף על פי שהשערות נשארו, המנוגע טהור כיוון שהבהרת נתרפאה. 29) כאילו הבהרת הראשונה שהלכה לה הפקידה כאן את שערותיה הלבנות (רבינו בפירושו על המשנה). 30) והפירושו, שאינה מטמאה אלא אם נגע זה הפך את השיער ללבן אבל לא כשנגע אחר עשה זאת.

ח. הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרַת פְּגָרִים וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְהַחֲלִיט, וְהִלְךְ מִמֶּנָּה פְּחָצֵי גְרִיס וְטְהַר³¹, וְנִשְׁאַרְוּ שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת פְּחָצֵי גְרִיס הַנִּשְׁאַר, וְחִזַּר פְּחָצֵי גְרִיס בְּמִקּוֹם זֶה שֶׁהִלְךְ וְהָרִי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְבָנוֹת בְּבֵהֲרַת פְּגָרִים - אֵינָן סִימָן טְמֵאָה³², עַד שֶׁיִּהְיֶה שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת בְּהֵרַת אַחַת.

31) מפני שלא נשאר בה כשיעור. 32) גם במקרה זה אין אנו אומרים שחצי הגריס שהלך הוא הוא שחור, אלא אנו רואים את הגריס החדש כצירוף של שתי בהרות ויוצא מזה שבהרת אחרת הפכה את השיער.

ט. בְּהֵרַת פְּחָצֵי גְרִיס וְאֵינָן בָּהּ פְּלוּם, וְנוֹלְדָה פְּצָדָה³³ בְּהֵרַת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁴. בְּהֵרַת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת, וְנוֹלְדָה לָהּ בְּהֵרַת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁵. בְּהֵרַת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְנוֹלְדָה לָהּ בְּהֵרַת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהִסְגִּיר³⁶. בְּהֵרַת פְּחָצֵי גְרִיס וְאֵינָן בָּהּ פְּלוּם, וְנוֹלְדָה לָהּ בְּהֵרַת פְּחָצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - הָרִי זֶה לְהַחֲלִיט, שֶׁהָרִי קִדְּמָה בְּהֵרַת לְשְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת הַלְּבָנוֹת³⁷. סִפֵּק שְׁעָר לְבָן קִדְּם סִפֵּק הַבְּהֵרַת קִדְּמָה - הָרִי זֶה טְמֵאָה³⁸. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁטְמֵאָתוֹ בְּסִפֵּק.

33) כלומר, סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. 34) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. בבא זו אין בה כל חידוש ונאמרה כהקדמה לבבות הבאות אחריה, וכולן נשנו בסדר "לא זו אף זו". פירושו, כל בבא יש בה יותר חידוש. 35) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הנגע. שנינו בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ג, הלכה ו: "והיא הפכה, שהפכה כולה את כולו ולא שהפכה כולה את מקצתו". 36) ולא להחליט, מפני שחצי הנגע הפך את שתי השערות ולא כולו. וברור, שמכל שכן אם אין שערה בחצי השני הדין כך. 37) כשנהפכו ללבן הייתה כבר בהרת שלימה והפכה "כולה את כולו". 38) כתנא קמא שם בסוף הפרק. בבבא מציעא פא, א מסופר, ששאלה זו נידונה בשמים בישיבה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אמר טהור וכל בני הישיבה אמרו טמא, ושאלו את רבה בר נחמני ואמר טהור. ומבאר הכסף משנה

17) נגעים פרק א, משנה ה. נקדים פירוש המונחים: א. שחין - מכה בעור שלא מחמת האש ונפשט העור; ב. מכווה - כמו שחין, אבל מכוויית אש; ג. מחיית השחין - התחיל להתרפאות ועלתה על השחין כעין קליפה דקה. בתורה: "צרבת השחין"; ד. מחיית המכווה - כמו מכות השחין; ה. בוהק, ראה למעלה פרק א הלכה א. 18) והמדובר כשהשחין או המכווה הם פחות מכגריס, שאם הם כגריס, מטמאים מחמת עצמם מבלי צירוף הבהרת כשיש בהם שיער לבן. 19) אין אנו רואים את השערות כאילו הן בתוך הבהרת, ומכל שכן אם הבהרת אינה מקיפה אותם מכל צדיהם, שזה כבהרת הסמוכה לשחין שהיא טהורה אפילו כשיש בה סימני טומאה, מפני שהבהרת אינה מטמאה אלא אם כן "כל שחוצה לנגע הוא בעור הבשר וראוי לפשויון" (לשון רבינו שם), ומקום השחין או המכווה אינו ראוי לכך, ואם פשה הנגע לתוכם אין זה סימן טומאה. 20) והם מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין ובהרת חיצונית בצורת טבעת. 21) מפני שאין השערות שבבהרת הפנימית מועילה לבהרת החיצונית. והפנימית גם כן אינה מטמאה מפני שאין עור בשר ראוי לפשויון מקיף אותה. במשנה שם נמצא עוד דין אחד: "או שחילקן", פירושו, השחין נכנס בין שתי השערות והפריד ביניהן - טהור.

ה. הִלְכוּ לְהֵן הַשְּׁחִין²² וְהִבְהִק וְהִמְכֹּה שֶׁהִקִּיפוּ אֶת הַשְּׁעָרוֹת הַלְּבָנוֹת אוּ נִסְמְכִין לְהֵן אוּ חוֹלְקִין אוֹתוֹ, וְנִמְצְאוּ שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַבְּהֵרַת²³ בְּגוֹפָה²⁴ בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן אוּ בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי - הָרִי זֶה מַחֲלֵט; וְאִם לֹא הִלְכוּ לְהֵן - יִפְטָרְנוּ²⁵.

22) בסוף הסגר ראשון או שני וכן מסיים רבינו לקמן. 23) כגון שנרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו וכן בבוהק המדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. 24) בלי הפסק שחין או מכווה בינן ובין הבהרת. 25) יטהרנו, כדין כל בהרת שלא נולדו בה סימני טומאה אחרי ההסגר. והמדובר בסוף הסגר שני, אבל אם לא הלכו בסוף שבוע ראשון אין פוטריין אותו אלא מסגירים אותו שנית.

ו. אֵין שְׁעָר לְבָן²⁶ סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁתִּקְדִּים הַבְּהֵרַת אֶת הַשְּׁעָר הַלְּבָן; שְׁנֵאמָר: וְהִיא הִפְכָּה שְׁעָר לְבָן - שֶׁתִּהְיֶה אוֹתוֹ²⁷ הַבְּהֵרַת. אֲבָל אִם קִדְּם שְׁעָר לְבָן אֶת הַבְּהֵרַת - הָרִי הִיא כְּבֵהֲרַת שְׁאִין בָּהּ סִימָן טְמֵאָה וְיִסְגִּיר.

26) שם פרק ד משנה יא: "אם בהרת קדמה לשיער לבן - טמא, ואם שיער לבן קדם לבהרת - טהור". 27) כלומר, המלה "והיא" נמשכת אל הצרעת. והכוונה, שהצרעת הפכה את השיער השחור ללבן.

ז. הִיָּתָה בּוֹ בְּהֵרַת וּבָהּ שְׁעָר לְבָן וְהַחֲלִיט בּוֹ, וְאַחַר כֵּן הִלְכָה הַבְּהֵרַת וְהִנִּיחָה שְׁעָר לְבָן בְּמִקּוֹמוֹ וְטְהַר²⁸, וְאַחַר כֵּן חִזְרָה בְּהֵרַת אַחֲרַת בְּמִקּוֹם הַבְּהֵרַת הָרִאשׁוֹנָה וְהָרִי הַשְּׁעָר לְבָן בְּתוֹכָהּ - זֶהוּ הַנִּקְרָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתוך המכה או בתוך מחיתן או בתוך הבהק, אף על פי שהמחיה באמצע הבהרת - אינה סימן טמאה, מפני שהיא בתוך השחין או המכה או בתוך הבהק או מחיתן. וכן אם הקיף השחין או מחיתו והמכה את מחיתה¹⁵ והבהק את המחיה¹⁶, או שנסמך אחד מהן למחיה מצדה, או שחלק אחד מהן את המחיה ונכנס לתוכה - אינה סימן טמאה, והרי זו כבהרת שאין בה סימן וסיגרי. הלכו להן השחין או המכה או הבהק שהיו תחת המחיה או שהיו בצדה או שהיו מקיפין אותה או שהיו נכנסין לתוכה, ונמצאת המחיה לבדה בתוך הבהרת בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני - הרי זה יחליט; אם לא הלכו להן - יפטר¹⁷.

11) נגעים פ"א מ"ה. 12) בדפוס רומי (ר"מ) ובכת"י תימן, הגירסא "שהיה" (והיא הגירסא הנכונה). 13) צ"ל: באמצע (כת"י תימן), כלומר שבאמצע הבהרת היה שחין או מכווה. 14) מחית שחין או מחית מכווה. ראה למעלה פ"ב ה"ד. 15) טעות סופר, וצ"ל "או" מחיתו. . . "או" מחיתתה. וכן הגירסא בכת"י תימן ובדפוס רומא (ר"מ). 16) אף-על-פי שהמחיה מטמאה בכל מראה, אינה זהה עם בוחק. שבוהק הוא לובן קשור במחלה - אלא שהוא למטה מקרום ביצה, אבל מחיה בשר כריא הוא (תוספות יום טוב' נגעים פ"ו מ"ו). 17) כל הדינים שבהלכה זו, מתאימים להאמור למעלה בפ"ב ה"ד וה"ה, בדין שער לבן. ראה שם. ד. המחיה סימן טמאה לעולם¹⁸, בין שקדמה מחיה את הבהרת בין שקדמה בהרת את המחיה, לפי שלא נאמר בה 'והיא הפכה'¹⁹. זה שנאמר בתורה: והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת - אינו צריך לשגיח, לשער ולמחיה, אלא כל אחד מהן סימן טמאה; ולא נאמר שער לבן עם המחיה אלא לתן שעור למחיה, שתהיה פרי לקבל שער לבן, שהוא שתי שערות.

18) שם פ"ד מ"ג: "שהמחיה מטמאה . . . הפוכה ושלא הפוכה", פירוש: בין שהבהרת הפכה למחיה ובין שהמחיה קדמה לבהרת. 19) ראה למעלה פ"ב ה"ו (בתורת כהנים' פרשת נגעים, אמרו לימוד אחר, וידוע דרכו של רבינו להביא את הלימוד שלדעתו הוא יותר פשוט, ואף-על-פי שבתלמוד או במדרשי הלכה נאמר לימוד אחר).

ה. בהרת כגריס מצמצם²⁰ ובאמצעה מחיה פעדשה מצמצמת - הרי זה מחלט. נתמעטה הבהרת²¹ או שנתמעטה המחיה²² - טהור²³. וכן אם רבתה המחיה שבתוך בהרת זו - טהור; שאין הבהרת מטמאה במחיה עד שתהיה יתרה על המחיה רחב שתי שערות מפל צד²⁴. היתה המחיה פחותה מפעדשה ורבתה המחיה עד שנעשית פעדשה - הרי זה מחלט²⁵. נתמעטה המחיה ממה שהיתה או

כאן, שנקבעה הלכה: "תורה לא בשמים היא", פירוש, הקדוש ברוך הוא מסר לחכמי ישראל את הסמכות הבלעדית להכריע הלכות, וההכרעה בישיבה של מעלה אינה קובעת.

פרק שלישי

1) יבאר המחיה שהיא סימן טמאה כמה שיעורה ואם היתה מפוזרת, אם המחיה מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחיה את הבהרת או בהרת למחיה, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחיה.

א. אין המחיה² סימן טמאה עד שתהיה פעדשה³ מרבעת⁴ או יתרה על זה. וכמה שעורה? פדי צמיחת ארבע שערות⁵, שמים ארף ושמים רחב⁶. והוא שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת אותה מפל צד⁷, והיא יתרה על המחיה רחב שתי שערות או יתרה. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת - אינה סימן טמאה. היתה מפזרת, כגון שהיה בשר חי פתרדל במקום זה ובשר חי פתרדל במקום אחר, אף על פי שהכל באמצע הבהרת - אינן מצטרפין לכעדשה⁸, עד שהיה במקום אחד באמצע הבהרת פעדשה מרבע או יתרה.

2) בשר חי בתוך הבהרת הוא אחד משלושת סימני הטמאה, שהם: שערות לבנות, פשיון, מחיה. ומרומזים בנוטריקון של המלה "שפם" (שערות, פשיון, מחיה) שנאמרה במצורע (ויקרא יג, מה "ועל שפם יעטה"). 3) נגעים פ"ד מ"ה. 4) העדשה היא עגולה, ומוסיפים עליה את הקרנות כדי לרבעה. תבניתה של המחיה אינה קובעת אלא גודלה, ואינה סימן טמאה אלא כשיש בה מקום להכניס בו עדשה שמילאו את קרנותיה ועשאוה רבוע, שאורכו ורחבו שוים. שם פ"א מ"ה. וראה רבינו בפירושו למשנה שם פ"ו, א. 5) משנה שם. 6) בתורת כהנים' פרשת נגעים פרשת ג ה"ז, שנינו: מה שיער לבן מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. 7) שם פ"א, מ"ה: "מבוצרת". פירוש, כעיר מבצר המוקפת חומה מכל צדדיה, שנאמר בתורה (שם, ט "ומחית בשר חי בשאת"), וההיקף צריך להיות ברוחב של שתי שערות (תורת כהנים' שם ה"ט). 8) נגעים פ"א מ"ה: "מכונסת ונתפזרה . . . הרי אלו להקל".

ב. המחיה מטמאה בכל מראה⁹, בין שהיה מראה המחיה אדם או שחור או לבן. והוא שלא יהיה הלכן מארבע המראות שבארנו¹⁰.

9) משנה שם פ"ד, ב. 10) למעלה בפ"א. ואם מראה שלה כלובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

ג. אין המחיה¹¹ סימן טמאה עד שתהיה בגופה של בהרת. כיצד? בהרת שהיתה¹² באמצע¹³ שחין או מכה או מחיה¹⁴ או בהק, והמחיה בתוך השחין או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. בַּהֲרַת שְׁהִיָּה בְּרֹאשׁ אֵיבָרִים³⁵ מִן הָאֵיבָרִים, וְהַמְחִיָּה בְּאִמְצַע הַבְּהֵרַת בְּרֹאשׁ הָאֵיבָר - אֵינָה סִימָן טְמָאָה. מִפְּנֵי שֶׁהַמְחִיָּה חוֹלְקַת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיֹרֵד מִפָּאֵן וְנִאֶמַר בְּנִגְעִים: וְרָאֵהוּ הַפֶּהֶן - שְׁהִיָּה רֹאֵה הַנֶּגַע פְּלוֹ פְּאֶחַת. וְאֵלּוּ הֵן רְאֵשֵׁי אֵיבָרִים שְׂאִינָם מִטְמָאִין בְּמַחֲיָה: רְאֵשֵׁי אֶצְבְּעוֹת יָדִים וְיָגְלִים, וְרְאֵשֵׁי אֶזְנִים, וְרֹאשׁ הַחֹטֵם³⁶, וְרֹאשׁ הַעֲטָרָה³⁷, וְרְאֵשֵׁי דְדִין שֶׁל אִשָּׁה. אֲבָל רְאֵשֵׁי דְדִין שֶׁל אִישׁ וְהִיבְלַת וְהִדְלָדְלוּיִן³⁸ מִטְמָאִין בְּמַחֲיָה³⁹.

35) שם מ"ו. נאמרו פירושים רבים על משנה זו. והכסף-משנה כאן מפרש לדעת רבינו, שיש הבדל בין בהרת בלי מחיה ובין בהרת שיש בה מחיה, והמדובר בהלכה זו כשיש בראש האבר מקום כגריס, ואף-על-פי-כן אינה נראית כאחת אם יש באמצעה מחיה, אבל אם אין בה מחיה היא נראית כאחת. ולפיכך כתב רבינו בה"ט: "שהיה מקומן יושב כגריס מטמאים בנגעים" פירוש, אם אין מחיה חולקת אותם. [אולם אין פירוש זה מתיישב לפי דברי התוספתא נגעים פ"ה, עיי"ש וצריך-עיון. ראה השגת הראב"ד כאן, ופירוש הרא"ש על המשנה]. 36) האף. 37) ראש אבר הזכרות. 38) גידול חולני על העור (רבינו בפירושו על המשנה). 39) שם במשנה, אומר ר' אליעזר, שגם יבלות ודלדולים אינם מטמאים, ומשמע שתנא-קמא חולק עליו. ופסק רבינו - כדרכו בכל מקום - כתנא-קמא. ולא נתבאר טעם ההבדל בין אלה ובין ראשי איברים (ראה 'תוספות יום טוב' שם).

ט. וְכָל רְאֵשֵׁי אֵיבָרִים⁴⁰ אֵלּוּ שְׁהִיָּה מְקוֹמָן יוֹשֵׁב בְּגָרִים - מִטְמָאִין בְּנִגְעִים; אֲבָל אִם הָיוּ עֲגָלִין כְּרַב בְּרִית בְּנֵי אָדָם - טְהוֹרִין. פִּיֶּצֵד? בְּהֵרַת כְּגָרִים בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ אוֹ בְּרֹאשׁ אֶצְבְּעוֹ שׁוֹפֵעַת אֵילֶף וְאֵילֶף - טְהוֹר; שְׁנֵאֲמַר: וְרָאֵהוּ הַפֶּהֶן - עַד שְׁיִרְאֵהוּ פְּלוֹ פְּאֶחַת.

40) תוספתא נגעים פ"ב. ראה ה"ח והערות שם.

פֶּרֶק רִבְעִיעִי

1) יבאר כמה שיעור פשיון הטמא, ומאי זה מראה, ואם פשה לתוך הנגע, אי זה פשיון הוא סימן טומאה, ובהרת שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמות שהיתה, בהרת כגריס ובה כעדשה ושיער לבן בתוך המחיה והחליטו, הטמא שהוחלט בתחילתו או בסוף שבוע ראשון או שני.

א. הַפְּשִׁיּוֹן מִטְמָא בְּכָל שְׁהוּא². וְהוּא שְׁהִיָּה הַפְּשִׁיּוֹן מֵאֶחַת מִמְּרָאוֹת הַנֶּגְעִים³; אֲבָל אִם הָיָה הַפְּשִׁיּוֹן מִרְאָה בְּהַק - אֵינּוּ פְּשִׁיּוֹן. וְאֵין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמָאָה עַד שְׁיִפְשָׁה הוּיָן לְנֶגַע⁴; אֲבָל אִם פָּשָׂה לְתוֹךְ הַנֶּגַע - הָרִי הוּא כְּמוֹת שְׁהִיָּה. פִּיֶּצֵד? בְּהֵרַת וּבִתְרוּכָה בְּשָׂר חַי פְּחוֹת מִפְּעֻדָּה וְהִסְגִּירָה, וּבְסוּף הַשְּׁבוּעַ נִתְמַעְטָה הַמְחִיָּה מִמָּה שְׁהִיָּה⁵ אוֹ שְׁהִלֶּף

שְׁהִלְכָה לָהּ²⁶ - הָרִי זֶה כְּמוֹת שְׁהִיָּה²⁷, וְאֵין פָּאֵן סִימָן טְמָאָה.

20) ביחד עם העדשה שבתוכה. 21) מבחריך. 22) אחרי הסגר. 23) נתמעטה הבהרת - טהור, מפני שאין בה כגריס. ואם נתמעטה המחיה - טהור, מפני שאין בה כעדשה. ומשמיענו שאע"פ שפשתה הבהרת אינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה חוץ לנגע (לקמן פ"ד ה"א) וכאן פשה לתוכו. 24) ומכיוון שכל הבהרת היא כגריס מצומצם, היינו שש שערות באורך וברוחב (למעלה פ"א ה"ז), והעדשה שבאמצעה תופסת יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד. 25) שהרי נולד סימן טומאה. 26) פירוש, הבהרת נכנסה לתוך המחיה ומיעטה אותה או תפסה כל מקומה. 27) ומסגירים את המנוגע. ואינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה מחוץ לנגע, כמו שביארנו למעלה. והמדובר כשנתמעטה אחר הסגר הראשון, אבל אחר הסגר שני - טהור. מחלוקת ר' מאיר ורבנן שם פ"ו מ"ג, ופסק כרבים. [בעדשה מצומצמת, גם ר' מאיר מודה שהוא טהור כשנתמעטה או הלכה, שהרי היה כאן סימן טומאה והלך לו. אבל מחיה פחותה מכעדשה אינה סימן טומאה, ודינה כעור בלתי מנוגע, ולפיכך אם פשה הנגע לתוכה - טמא. דעת ר' מאיר שפשיון מבפנים מטמא (תפארת ישראל שם)]. ראה פירוש רבינו למשנתנו, ועליו מסתמך ביאורנו כאן.

ו. בְּהֵרַת²⁸ יִתְרָה מִכְּגָרִים וּבִהּ מְחִיָּה יִתְרָה מִפְּעֻדָּה, וְרָבוּ אוֹ שְׁנַתְמַעְטוּ - טְמָא; וּבִלְבָד שְׁלֹא יִתְמַעַט בְּהֵרַת מִכְּגָרִים, וְלֹא תִתְמַעַט הַמְחִיָּה מִפְּעֻדָּה, וְלֹא תִקְרַב הַמְחִיָּה לְסוּף הַבְּהֵרַת בְּפָחוֹת מִכְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ²⁹.

28) שם מ"ד. 29) בפרק זה.

ז. בְּהֵרַת³⁰ כְּגָרִים וּבְשָׂר חַי פְּעֻדָּה אוֹ יִתְרָה מִקִּיפָה מִבְּחוּץ, וּבְהֵרַת שְׁנִיָּה מִקְּפַת אֶת הַבְּשָׂר חַי - הָרִי הַבְּהֵרַת הַפְּנִימִית לְהִסְגִּיר, שְׁהִיָּה אֵין בָּהּ סִימָן טְמָאָה³¹, וּבְהֵרַת הַחִיצוֹנָה לְהַחֲלִיט³², שְׁהִיָּה הַמְחִיָּה בְּאִמְצַעָה. נִתְמַעַט הַבְּשָׂר חַי שְׁבִינִיָּה³³ אוֹ שְׁהִלֶּף פְּלוֹ, בֵּין שְׁהִיָּה מִתְמַעַט וְכֵלָה מִבְּפָנִים בֵּין שְׁהִיָּה מִתְמַעַט מִבְּחוּץ - הָרִי שְׁתִּיָּהֶן כְּבֵהֵרַת אֶחַת שְׂאִין בָּהּ סִימָן טְמָאָה³⁴.

30) שם מ"ה. 31) מפני שהמחיה אינה בבהרת אלא מחוצה לה. 32) כתנא-קמא שם, האומר שמחיה זו מבוצרת היא ע"י הבהרת החיצונית. 33) ונשאר פחות מכעדשה. 34) והפשיון אינו סימן טומאה, מפני שפשה לתוך המחיה. פסק כר' עקיבא, ואף-על-פי שהמחיה אינה סימן טומאה לפנימית, אין הפשיון שלה לתוך המחיה נקרא פשיון מבחוץ (ראה ה"ח). ואין הבדל בין אם היתה המחיה כעדשה מצומצמת, ובין אם היתה גדולה יותר, ולא כר' שמעון שם במ"ו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַבֶּשֶׂר הַחַי כְּלוּ - אֵין זֶה פִּשְׁיוֹן; שְׂאִין הַבְּהֵרֶת פּוֹשֶׁה לְתוֹכָהּ אֲלֵא חוּצָהּ לָהּ.

15) שם פ"ד מ"ט. 16) אחרי ההסגר. 17) משהו יותר מחצי גריס. 18) מצדו השני נתמעט הנגע. 19) והתוצאה היא פשיון כשיעור ה"ועוד". 20) כחכמים, שם. ונימוקם: הנגע הראשון נתמעט ולא נשאר בו כשיעור, והרי כולו כאילו אינו, ולפיכך אין הפשיון מצטרף עם הנותר להשלים את שיעורו, והחדש לבדו אינו כגריס. (רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשתה כחצי גריס", מפני שפסק כחכמים שמתהרים בכחצי גריס ועוד, ומכל-שכן בכחצי גריס מצומצם. והמשנה באה להשמיענו דעתו של רבי עקיבא שמחלק בין שני המקרים. ראה שם מ"ח ומ"ט, וראה כסף-משנה לקמן ה"ה, ד"ה באור). 21) והוא-הדין אם פשתה כגריס מצומצם, ורבינו נקט לשון המשנה (שם) שרבי עקיבא חולק ומטמא בכגריס ועוד, אבל בכגריס מודה לחכמים. 22) ונשאר כל הפשיון שיש בו כגריס ועוד, היינו יותר מהאום. 23) צ"ל: כתחילה. כחכמים שם, בהתאם למה שביארנו למעלה בפשיון של כחצי גריס, שהפשיון נידון כנגע חדש. 24) פירוש, שני הסגרים חדשים אם לא פשתה הבהרת אחרי ההסגר הראשון (שהוא למעשה הסגר שני), ויוצא מזה אפשרות של שלושה הסגרים. 25) שם מ"א. 26) במשנה שלפנינו, הגירסה: "הלכה וחזרה בסוף שבוע". ואפשר לפרש, שהלכה באמצע ימי ההסגר וחזרה בסופם. ונראה שגירסת רבינו במשנה היא: "הלכה בסוף שבוע וחזרה". 27) באותו מקום עצמו של הבהרת הראשונה. 28) לא יתירה על הראשונה ולא פחותה ממנה. 29) כלומר, אין דנים אותה כנגע חדש להטיל עליו שני הסגרים, אלא דיו בהסגר נוסף אחד. ומדובר כשלא פטר הכהן את המנוגע לפני שחזרה, אבל אם פטרו - דינה כבהרת חדשה. במשנה שם, אמרו: "לאחר הפטור תראה כתחילה". 30) אחרי ההסגר. 31) בתוך ימי ההסגר. 32) בסוף ההסגר. 33) אם הוא בסוף שבוע ראשון. 34) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני ומשמיענו רבינו שאין זה פשיון כלל, ודין הנגע כאילו לא נשתנה כלל. ומקור דין זה ב"תורת כהנים" פרשת נגעים פ"ב ה"ז: "שאם כנס ופשה, כאילו לא כנס. ואם פשה וכנס, כאילו לא פשה", שכל השינויים בתוך ימי ההסגר אינם לא מעלים ולא מורידים (ראה רב"ד וכסף-משנה).

2) נגעים פ"ד מ"א. 3) שם. ואפילו הפשיון אינו ממראה הנגע הראשון. ב"תורת כהנים" פרשת נגעים פ"ב ה"ד, שנינו: "המראות שהאום (הנגע העיקרי) מטמא - הפשיון מטמא". 4) ראה למעלה פ"ג ה"ה וה"ו. 5) והבהרת תפסה מקומה.

ב. אֵין הַפִּשְׁיוֹן סִימָן טְמֵאָה עַד שִׁיְהִי אַחַר הַסְּגָר; אָבֵל אִם בָּא בְּתוֹכָהּ וְרָאָה הַפֶּהן אֶת הַנֶּגַע שֶׁהוּא פּוֹשֶׁה וְהוֹלֵךְ - אֵינוּ מְחַלְטוּ, אֲלֵא מְסַגְרוּ עַד סוֹף הַשְּׁבוּעַ וְרָאָה.

6) נגעים פ"ג מ"ג: "ובפשיון (מטמא) בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני". וכן משמע שם בפ"ד מ"ב. ב"תורת כהנים" שם ה"ג למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ז): "אחרי הראותו אל הכהן".

ג. אֵין הַבְּהֵרֶת? פּוֹשֶׁה לְתוֹךְ הַשְּׁחִין וְלֹא לְתוֹךְ הַמְּכוּהַ, וְלֹא לְתוֹךְ מַחֲנֵת הַשְּׁחִין; וְלֹא לְתוֹךְ מַחֲנֵת הַמְּכוּהַ, וְלֹא לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָקֵן אֶף עַל פִּי שְׁנִקְרָחוּ וְהִלֵּךְ הַשַּׁעַר מִהֵן; שְׁנֵאָמַר: וְאִם פָּשָׂה תִּפְשָׂה הַמְּסַפַּחַת בְּעוֹרָי. אָבֵל בְּהֵרֶת שֶׁפִּשְׁתָּהּ לְתוֹךְ הַבֶּהָק - הֲרִי זֶה פִּשְׁיוֹן.¹⁰

7) שם פ"ו מ"ח. 8) שם פ"א, מ"ה. וראה למעלה פ"ב ה"ד פירוש המונחים. 9) ולא בשחין ומכווה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים מיוחדים לענין נגעים (ראה לקמן פ"ח). 10) מפני שבוהק אינו נגע, ודינו ככל עור בשר. (ומה שאמרו ב"תורת כהנים" פרשת נגעים סוף פ"ב "פטר שפשה לבוהק" הכוונה שהפשיון הוא מראה בוהק. ראה שם).

ד. הַשְּׁחִין¹¹ וְהַמְּכוּהַ וְהַבֶּהָק וּמַחֲנֵת הַשְּׁחִין וּמַחֲנֵת הַמְּכוּהַ שֶׁהֵן חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לַפִּשְׁיוֹן¹² - אֵינוּ סִימָן טְמֵאָה. הַסְּגָר¹³ וְהִלְכוּ לָהֵן עַד שְׁנִמְצָא¹⁴ הַפִּשְׁיוֹן סְמוּךְ לָאוֹם - הֲרִי זֶה מְחַלְט.

11) משנה, שם. 12) אחרי שבוע ההסגר, פשה הנגע והפשיון אינו נוגע בבהרת, ואחד מאלה מבדיל בינו לבינה. 13) הסגר שני. 14) אחרי שבעת ימי ההסגר.

ה. בְּהֵרֶת כְּגָרִיס¹⁵ וּפִשְׁתָּהּ¹⁶ כְּחֻצֵי גְרִיס וְעוֹד¹⁷, וְהִלֵּךְ מִן הָאוֹם¹⁸ כְּחֻצֵי גְרִיס¹⁹, אֶף עַל פִּי שֶׁהִנּוֹתָר מִן הָאוֹם עִם הַפִּשְׁיוֹן יָתֵר מִכְּגָרִיס - [הֲרִי] זֶה טְהוֹר²⁰. הֵיתָה כְּגָרִיס וּפִשְׁתָּהּ כְּגָרִיס וְעוֹד²¹, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם²² - תִּרְאָה בְּתוֹכָהּ²³ וְיִסְגְּרִי שְׁבוּעַ אַחַר שְׁבוּעַ²⁴. הֵיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת וְהַסְּגָר, וְהִלְכָה הַבְּהֵרֶת²⁵ בְּסוֹף יְמֵי הַסְּגָר²⁶, וְחִזְרָה בְּהֵרֶת בְּמִקְוֵה²⁷ כְּמֹת שִׁיְהִי²⁸ - הֲרִי הוּא כְּמוֹ שִׁיְהִי²⁹. נִתְמַעְטָה [בְּתוֹךְ יְמֵי הַסְּגָר] וּפִשְׁתָּהּ וְחִזְרָה כְּמֹת שִׁיְהִי³⁰, או

ו. בְּהֵרֶת כְּגָרִיס³⁵ וּפִשְׁתָּהּ כְּגָרִיס³⁶, וְנוֹלְדָה³⁷ בְּפִשְׁיוֹן מַחֲנֵה אוֹ שַׁעַר לָבָן, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם - תִּרְאָה בְּתוֹכָהּ³⁸. הֵיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת כְּגָרִיס וְהַסְּגָר, בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ וְהֲרִי הִיא כְּפִלְעֵל³⁹, סִפְקָ שִׁיְהִי הִיא⁴⁰ סִפְקָ שִׁיְהִי אַחֲרָת⁴¹ בְּאֵה תִּחְתֶּיָהּ - הֲרִי זֶה טְמֵא⁴². 35) שם מ"ו. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים. 36) והוחלט. 37) אחרי שפשתה והוחלט, אבל אם בא הפשיון ביחד עם המחיה או עם שיער לבן, מודים חכמים שנשאר בטומאת הראשונה ('תפארת ישראל'. ראה שם טעמו של דבר). 38) כאילו הוא נגע חדש, וצריך הכהן להתבונן בסימני הטומאה. כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא האומר שנשאר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פשיון ומטמא (כן משמע במשנה נגעים פ"ט, מ"ג. וראה כסף-משנה כאן). (54) מפני שלא פשתה ולא נולדו בה מחיה או שתי שערות לבנות. (55) לפני הפיטור. (56) ואף-על-פי שאמרנו בה"ח שפשיון אחרי פיטור מטמא, היינו אם הנגע גדול משהיה בשעת הפיטור.

י. **בַּהֲרַת⁵⁷ כְּגָרִיס וְכִּהּ מִחִיָּה פְּעֻדָּשָׁה⁵⁸ וְשֹׁעֵר לִבָּן בְּתוֹךְ הַמִּחִיָּה וְהַחֲלִיטוּ⁵⁹, וְלֹאֲחֵר הַחֲלִיט הַלֵּכָה הַמִּחִיָּה⁶⁰ - טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעֵר לִבָּן⁶¹; הַלֵּךְ הַשֹּׁעֵר לִבָּן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחִיָּה. הִיָּה הַשֹּׁעֵר לִבָּן בְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת וְהַלֵּךְ לוֹ - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחִיָּה; הַלֵּכָה הַמִּחִיָּה - טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעֵר לִבָּן.**

(57) שם פ"ד מ"ו. (58) לשון המשנה. שתי כבות בהלכה זו: א. שיער לבן בתוך המחיה: ב. שיער לבן בתוך הבהרת, ושתיהן שניות שם במחלוקת רבי שמעון וחכמים, רבי שמעון מטהר וחכמים מטמאים. ומדובר שם, בבא ראשונה כשהבהרת לבדה - בלי המחיה - היא כגריס, והבבא השניה עוסקת במקרה שאין בבהרת כגריס אלא ביחד עם מחייתה. ומכאן שינוי הלשון בבבא כגריס, ובשתייהן באה המשנה להשמיענו כוחו של רבי שמעון שהוא מטהר אפילו כשהבהרת לבדה היא כגריס אם השיער הלבן הוא במחיה, ואם אין בבהרת כגריס הוא מטהר אפילו אם השיער הוא בתוך הבהרת ממש (ראה שם ניםוקו). וחכמים מטמאים אפילו כשאין בבהרת כגריס בלי המחיה והשיער הלבן נמצא במחיה. רבינו פוסק כחכמים, ולפיכך דילג בבבא שניה על המילים: "היתה היא ומחייתה כגריס", כי שתי הבבות עוסקות באותו המקרה עצמו, היינו כשאין בבהרת כגריס אלא עם המחיה ואעפ"כ טמא, וכל-שכן אם יש בה כגריס (ראה פירוש רבינו למשנה שם, וראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות מב ומה, ולשונו של רבינו בפירושו למשנה שם, מוכיחה את נכונות פירושי). (59) מפני שני סימני הטומאה. (60) ונתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא השיער הלבן בתוך הבהרת. (61) ואע"פ שאמרנו למעלה (פ"ב ה"ו) שאם קדם שיער לבן לבהרת אינו סימן טומאה, והרי כאן היה שיער לבן במקום זה לפני שהגיעה הבהרת, סוברים חכמים שהמחיה נחשבת כחלק מאותו הנגע, והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) "ושער בנגע הפך לבן" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א פרשתא ב' ה"ז).

יא. **בַּהֲרַת⁶² וְכִּהּ מִחִיָּה וּפְשִׁיּוֹן⁶³: הַלֵּכָה הַמִּחִיָּה - טָמֵא מִפְּנֵי הַפְּשִׁיּוֹן; הַלֵּךְ הַפְּשִׁיּוֹן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחִיָּה. וְכֵן בַּשֹּׁעֵר לִבָּן וּבַפְּשִׁיּוֹן. הַחֲלִיטוּ⁶⁴ בַּשֹּׁעֵר לִבָּן וְהַלֵּךְ הַשֹּׁעֵר וְחִזֵּר בּוֹ שֹׁעֵר לִבָּן אֲחֵר אוֹ שְׂנוּלְדָה לוֹ מִחִיָּה אוֹ פְּשִׁיּוֹן, אוֹ שֶׁהֲחִלִּטוּ בְּמִחִיָּה וְהַלֵּכָה הַמִּחִיָּה וְנִוְלְדָה לוֹ מִחִיָּה אֲחֵרֶת אוֹ שֹׁעֵר לִבָּן אוֹ פְּשִׁיּוֹן, אוֹ שֶׁהֲחִלִּטוּ בַּפְּשִׁיּוֹן וְהַלֵּךְ הַפְּשִׁיּוֹן וְחִזֵּר בּוֹ פְּשִׁיּוֹן אֲחֵר אוֹ שְׂנוּלְדָה בָּהּ מִחִיָּה אוֹ שֹׁעֵר לִבָּן - הִרִי זֶה בְּטִמְאָתוֹ פְּמוֹת שְׁהִיָּה⁶⁵. אֶחָד הַטָּמֵא שֶׁהֲחִלִּט בְּתַחֲלָה⁶⁶ אוֹ שֶׁהֲחִלֵּט בְּסוֹף שְׂבוּעַת רֵאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שְׂבוּעַת שְׁנִי⁶⁷ אוֹ אֲחֵר הַפְּטוּר⁶⁸, הוֹאִיל**

בטומאתו הראשונה מפני הפשיון (רבינו בפירושו על המשנה, שם). (נראה, שרבינו שם מתכוון לבאר מהו ההבדל שבין רבי עקיבא לחכמים, שהרי לדברי שניהם המנוגע טמא, ולפיכך הוא מפרש, שלדעת חכמים שזה נגע חדש צריך להכין לבדוק את כל הפרטים המחייבים במחיה ובשיער לבן, אבל רבי עקיבא לשיטתו שהפשיון הוא חלק מהנגע הראשון ואין צורך בבדיקת כהן. ומכאן, שאם לא נולד סימן טומאה חדש והלכה האום, אף-על-פי שנשאר הפשיון כגריס - טהור לדעת חכמים. ור"ש שם כתב שההבדל הוא לענין קרבנות, לדעת רבי עקיבא מביא קרבן אחד, ולדעת חכמים - שנים. ובגליון הש"ס על ה'ירושלמי' מועד קטן פ"א ה"ה מעיר, ש'בירושלמי' שם נשאלה שאלה זאת: "מה ביניהון?" ומתפלא למה לא הזכירו רבינו והר"ש וגם ה'כסף משנה' את ה'ירושלמי' הזה). (39) שם פ"ה מ"א. הסלע גדול מגריס. (40) ופשתה והיא טמאה. (41) וטעונה הסגר. (42) רבינו לא ביאר כאן אם ספק טמא או ודאי טמא. ומפירושו על המשנה כאן משמע שהוא ספק טמא כמו בספק אם בהרת קדמה לשיער לבן או להיפך בסוף פ"ב.

ז. **בַּהֲרַת⁴³ כְּגָרִיס וְחוֹט יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁴⁴, אִם יֵשׁ בּוֹ רַחֲב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זוֹקָקָה⁴⁵ לְשֹׁעֵר לִבָּן וּלְפְשִׁיּוֹן⁴⁶, אָבֵל לֹא לְמִחִיָּה⁴⁷; שְׂאִין הַמִּחִיָּה סִימָן טָמְאָה עַד שֶׁתִּקַּף אוֹתָהּ הַבְּהֵרֶת וְהִיָּה בֵּין סוֹף הַמִּחִיָּה וְסוֹף הַבְּהֵרֶת רַחֲב צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת. הִיָּה שְׁתֵּי בְּהֵרוֹת וְחוֹט יוֹצֵא מִזּוֹ לְזוֹ: אִם יֵשׁ בּוֹ רַחֲב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - מְצָרְפָן, וְאִם לֹא - אֵינּוּ מְצָרְפָן⁴⁸ הַסְּגִירוֹ שְׂבוּעַת אַחַר שְׂבוּעַת, וְלֹא נוֹלַד לוֹ סִימָן טָמְאָה וּפְטוּר, וְלֹאֲחֵר הַפְּטוּר פְּשָׁה הַנֶּגַע כֹּל שֶׁהוּא, הִרִי זֶה מִחֲלָט.**

(43) שם מ"ה. (44) פס מנוגע צר. (45) פירוש, דין החוט כבהרת עצמה. (46) אם יש שתי שערות לבנות בתוך החוט, או אם התרחב החוט המנוגע - טמא. (47) כי אי אפשר לה למחיה שהוא סימן טומאה, להימצא במקום צר שכזה, כמו שמסיים רבינו, אבל אם רוחב החוט הוא כמקום צמיחת שש שערות, ובאמצע המחיה רחבה שתי שערות - מטמאה. (48) כאן מסתיימת ה"ז לפי הענין.

ח. **בַּהֲרַת שְׁטֵהֲרָה⁴⁹ מִתּוֹךְ הַסְּגִיר⁵⁰ אוֹ מִתּוֹךְ הַחֲלָט, שֶׁהֲלָכוּ מִמֶּנָּה סִימָנֵי טָמְאָה⁵¹ - אֵין מְסַגְרִין בָּהּ לְעוֹלָם⁵².**

(49) תוספתא נגעים פ"ב. (50) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. (51) או שפרחה בכל גופו (ראה לקמן פ"ז ה"א). (52) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשיון, שיער לבן או מחיה - מחליטים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ט. **בַּהֲרַת⁵³ שְׂכֻנְסָה אֲחֵר הַפְּטוּר⁵⁴ וּפְשִׁתָּה לְכֻמוֹת שְׁהִיָּתָה⁵⁵, אוֹ שֶׁפְּשִׁתָּה וְחִזֵּרָה לְכֻמוֹת שְׁהִיָּתָה - הִרִי הוּא בְּטִהֲרָתוֹ⁵⁶.**

(53) מדובר כשהיתה כגריס מצומצם (ראב"ד כאן), אבל כשהיא יותר מכגריס ופחתה לכגריס וחזרה ופשתה, הרי זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהַחֲלֵט מִכָּל מְקוֹם - אֵינוֹ טְהוֹר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר בּוֹ
 סִימָן טְמֵאָה, לֹא סִימָן הַחֲלֵט⁶⁹ וְלֹא סִימָן אַחֵר⁷⁰.
 וַיֵּשׁ בְּהֵן הַסֵּגֵר שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(11) פשיון, שיער לבן ומחיייה.

ד. הַתְּחִילוּ¹² הַשְּׁחִין וְהַמְּכָה לְחִיּוֹת וְלִהְיֵת רַפְּאוֹת
 וְנַעֲשִׂית עֲלֵיהֶן קְלִפָּה כְּקִלְפַת הַשּׁוֹם - זֶה הִיא צְרֵבֶת
 הַשְּׁחִין הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה וּמַחֲיַת הַמְּכָה הָאֲמוּרָה שָׁם,
 וּמִטְמָאוֹת בְּשָׁנֵי סִימָנִין: בְּשָׁעֵר לָבָן אוֹ בְּפִשְׁיֹן¹³,
 וְאֵין בְּהֵן הַסֵּגֵר אֲלֵא שָׁבוּעַ אֶחָד¹⁴. פִּיצֵד? בְּהֵרֵת¹⁵
 שֶׁהֵיחָה בְּצְרֵבֶת הַשְּׁחִין אוֹ בְּמַחֲיַת הַמְּכָה: אִם הִיחָה
 בְּהָ שָׁעֵר לָבָן - יַחְלִיט; לֹא הֵיחָה בְּהָ שָׁעֵר לָבָן -
 יִסְגִּיר שָׁבוּעַ אֶחָד. וַיִּרְאֶה בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ: אִם נִוְלַד
 בְּהָ שָׁעֵר אוֹ פִּשְׁתָּה - יַחְלִיט; וְאִם לֹא נִוְלַד בְּהָ פְּלוֹם
 - יִפְטֹר. פִּשְׁתָּה לְאַחַר הַפְּטוֹר אוֹ נִוְלַד בְּהָ שָׁעֵר לָבָן
 - יַחְלִיט¹⁶.

(12) שם. בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו:
 "שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר
 "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שייעשה צלקת (שיתרפא
 לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר
 "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. (13) אבל מחיייה
 אינה סימן טומאה. (14) ואם לא נולד סימן טומאה אחר
 ההסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכווה.
 (15) כבר ביארנו, שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם
 ללא קשר עם דירוג הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות,
 שלג, צמר, סיד, קרום ביצה. (16) בזה דין שחין ומכווה
 כדין נגע בעור הבשר.

ה. הַשְּׁחִין וְהַמְּכָה אֵין מִצְטָרְפִין¹⁷ זֶה עִם זֶה.
 לְפִיכָּה חֲלָקֵן הַפְּתוּב, לִזְמַן שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם
 זֶה. וְאֵין פּוֹשִׁין זֶה לְזֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין לְעוֹר הַבָּשָׂר,
 וְלֹא בְּהֵרֵת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשִׂיחַ לְתוֹכָן. פִּיצֵד? הֵיחָה
 שְׁחִין בְּצֵד הַמְּכָה וּבְהֵרֵת כְּגַרְסֵי בְּשִׁתֵּיהֶן¹⁸ - הֲרִי
 זֶה טְהוֹר. הֵיחָה בְּאַחַת מֵהֶן וּפִשְׁתָּה לְשִׁנְיָה אוֹ
 שִׁפְשֵׁתָה לְעוֹר הַבָּשָׂר - טְהוֹר¹⁹. הֵיחָה בְּהֵרֵת בְּעוֹר
 הַבָּשָׂר וּפִשְׁתָּה לְאַחַת מֵהֶן - אֵינוֹ פִּשְׁיֹן. הֵיחָה בַּתּוֹרָה
 כְּפֹ צְרֵבֶת שְׁחִין כְּגַרְסֵי²⁰ וּבְהָ בְּהֵרֵת כְּגַרְסֵי²¹ -
 יִסְגִּיר; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְשָׁעֵר לָבָן²² וְלֹא
 לְפִשְׁיֹן, שְׁמָא יוֹלַד לוֹ שְׁחִין אַחֵר בְּצֵדָה וְתִפְשָׂה
 לְתוֹכוֹ.

(17) אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכווה אין
 מצטרפים לכגריס ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני
 שחין ומכווה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או
 ... מכוות אש" המלה "או" באה לחלק ביניהם.
 (18) בשניהם יחד. (19) והפשיון מטמא רק אם פשה
 במקום אותה המחיייה עצמה. (20) מצומצם. (21) ומילא
 את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשיון,

וְהַחֲלֵט מִכָּל מְקוֹם - אֵינוֹ טְהוֹר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר בּוֹ
 סִימָן טְמֵאָה, לֹא סִימָן הַחֲלֵט⁶⁹ וְלֹא סִימָן אַחֵר⁷⁰.

(62) שם מ"ז. (63) פירוש, אחר ההסגר נמצאו בה שני
 סימני טומאה אלה, שהרי פשיון לפני ההסגר אינו מטמא
 (למעלה ה"ב). (64) כאן מתחילה בבא חדשה, ואינה
 קשורה עם הדינים שלפניה. (65) ואינה זקוקה להערכת
 כהן. (66) בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה
 או שערות לבנות. (67) ע"י אחד מסימני הטומאה.
 (68) אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והחלט,
 ואחר-כך הלך סימן זה ובא במקומו אחר. (69) מחיה
 ושער לבן. (70) פשיון, שאינו סימן החלט בתחילה, אלא
 אחר הסגר.

~ יום שני י"ט תשרי ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר אי זו היא מכווה ושחין וצרבת השחין ודיניהם,
 ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכווה או בהיפך,
 ומי שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין, ואי
 זה קרח גיבח ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיער
 מעולם.

א. מִי שֶׁהֵיחָה לוֹ מְכָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וּנְפִשֵׁט הָעוֹר
 מִחֲמַת הַמְּכָה: אִם הֵיחָה הַמְּכָה מִחֲמַת הָאֵשׁ, כְּגוֹן
 שֶׁנִּכְוָה בְּנִחְלָת אוֹ בְּרִמְזָה אוֹ בְּכַרְוֹל אוֹ בְּאֶבֶן שֶׁלָּבָנוּ
 בְּאֵשׁ³ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - הֲרִי זֶה נִקְרָאת מְכָה; וְאִם
 הֵיחָה הַמְּכָה⁴ שֶׁלֹּא מִחֲמַת הָאֵשׁ, בֵּין שֶׁלָּקַח בְּאֶבֶן
 אוֹ בְּעֵץ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן בֵּין שֶׁהֵיחָה הַמְּכָה מִחֲמַת חֲלִי
 הַגּוֹף, כְּגוֹן גָּרַב אוֹ חֲזִזִית⁵ שֶׁהִפְסִיד הָעוֹר, אוֹ
 שִׁחֲפַת אוֹ קִדְחַת וְדִלְקַת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן שֶׁהִשְׁחִיתוּ
 הָעוֹר - הֲרִי זֶה נִקְרָא שְׁחִין.

(2) אפר חס. (3) אבל מכה באבן וכו' שנתלבנו במעיינות
 חמים או בלוע הר געש אינה מכווה אלא שחין. (4) בכתב
 יד תימן: "המכה". (5) מיני צמחים חולניים בעור.

ב. לִבֵּן שְׁפוֹד⁶ וְהִפָּה בּוֹ⁷: אִם הֵיחָה רְאוּשׁוֹ (מְבָרֵז)
 [כְּדוֹר] - הֲרִי זֶה מְכָה, וְאִם הֵיחָה רְאוּשׁוֹ חֵד⁸ - הֲרִי
 זֶה סִפְקָה⁹ אִם הִיא מְכָה אוֹ שְׁחִין. לָקַח בְּמִי טְבִרְיָא
 אוֹ בְּגִפְתָּה¹⁰ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - הֲרִי זֶה שְׁחִין.

(6) כעין רומח. (7) מכת דקירה. (8) לא חד ממש אלא
 מחודד קצת וההכאה פוצעת. (9) אבעיא שלא נפשטה שם,
 אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבונה"
 כלומר, הפצע מחוד הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון
 כשחין. (10) רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנשחטו
 להוציא שמנם.

ג. הַשְּׁחִין וְהַמְּכָה כֹּל זְמַן שֶׁהֵן מְפּוֹת טְרִיּוֹת הֵן
 נִקְרָאִין מוֹרְדִין, וְאֵינָן מִטְמָאִין בְּנִגְעִים כָּלֵל. חֲזִי
 הַשְּׁחִין וְהַמְּכָה וְנִתְרַפְּאוּ רַפּוּי גְּמוֹר, אָף עַל פִּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכיצד מטמאין בשני סימנין ובשני שבועות? שאם היתה בקרחתו או בגבחתו והיתה בה מחיה - יחליט; לא היתה בה מחיה - יסגיר. ויראה בסוף השבוע: אם נולדה בה מחיה או פשיון - יחליט; לא נולד בה פלום - יסגיר שבוע שני. פשת או שגולד בה מחיה - יחליט; לא נולד בה פלום - יפטור. ואם פשת או נולד בה מחיה לאחר הפטור - יחליט.³⁵

32) אם נראה בהן נגע. (33) משמע שדינן כעור בשר. (34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש בתורת כהנים שם ולמדו זה מהמלה "היא". (35) כאמור למעלה בנגעי עור בשר.

י. הקרחת והגבחת אינן מצטרפות זו עם זו; שנאמר: בקרחתו או בגבחתו - מלמד שהן שתיים. ואין פושות מזו לזו ולא לשאר עור הבשר, ולא בקרחת עור הבשר פושא לתוכן.

יא. הקרחת או הגבחת או הזקן שנקרח ונעשה בהן שחין או מכנה - מטמאין בשחין וכמכנה שבועור הבשר; שהראש או הזקן שנקרחו - בעור הבשר לכל דבר, אלא שאין מטמאין בשער לבן. הראש והזקן קדם שיצמח בהן השער ועדין לא העלו שער מעולם³⁶, וכן הדלדולין שבראש ושפזקן - הרי הן בעור הבשר ומתטמאין בשלשה סימנין³⁷ ושני שבועות. וכן זקן האשה והסריס³⁸ עד שלא העלו שער - הרי הן בעור הבשר; ואם העלו שער - הרי הן פזקן האיש, שמתטמא בנתקין כמו שיתבאר, ואינו מתטמא בקרחת.

36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו שערות ראשו. (37) פשיון, מחייה ושיער לבן. (38) הסנטר.

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם, גוי שהיתה בו בהרת והתגייר או בעובר, נולד בקמט ונגלה ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספיקם טהור.

א. אלו מקומות² באדם שאין מתטמאין בקרחת: תוף העינין, ותוף האזן, ותוף החטם, ותוף הפה, והקמטים שבפזקן, והקמטים שבצואר, ותחת היד, ובית השחי³, וכף הרגל⁴, והצפרן, והראש והזקן שיש בהן שער, והשחין והמכנה המורדין⁵. כל אלו המקומות אין מתטמאין בנגעים, ואין מצטרפין בנגעים, ולא הנגע פושא לתוכן, ואין מתטמאין משום מחיה, ואין מעכבין את ההופך פלו לכו⁶. שנאמר: בעור בשרו, וכל אלו אינו עור גלוי, אלא מהן שאינו עור⁷ ומהן שהוא עור והוא מקסה ואינו

שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. (22) אין שערות צומחות על כף היד.

ו. שחין שנעשה מכנה - בטלה מכנה את השחין²³; ומכנה שנעשית שחין - בטל שחין המכנה. אם אין ידוע אם שחין היה אם מכנה - אין בכך פלום²⁴; ששניהם סימן אחד וטמאה אחת, ולא חלקן הכתוב אלא לומר שאין מצטרפין.

(23) השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לעניין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. (24) ומטמא.

ז. הסגירו בקרחת שבשחין ובסוף השבוע נעשה עור הבשר²⁵, או שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין - יראה בתחלה²⁶.

(25) נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. (26) צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.

ח. מי שנשר²⁷ כל שער ראשו, בין מחמת חלי²⁸ בין מחמת מכה שאינה ראויה לגדל שער, בין שאכל דברים המשירין את השער או סך דברים שהשירו שערו, אף על פי שראוי לגדל לאחר זמן, הואיל ואבד כל שער ראשו עתה - הרי זה נקרא קרח או גבח. אם נשר שערו מן הקדקד²⁹ ולמטה שופע לאחור ועד פקה של צואר³⁰ - נקרא קרח; ואם נשר מן הקדקד ולמטה שופע לפניו עד כנגד פדחתו³¹ - נקרא גבח.

(27) הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרחת ובגבחת. כתוב בתורה (ויקרא יג, מ) "קרח הוא טהור הוא" ובפסוק שלאחריו כתוב: "גבח הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרחת או בגבחת. ובכן הקרחת והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן, ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים האלה. (28) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו: יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא בנגעים)? תלמוד לומר "קרחת וגבחת", מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה ראויה לגדל שער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שיער, מניין אכל נשם (סם שמשיר את השערות) סך נשם? תלמוד לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה (כל קרחת שהיא - כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת וגבחת. (29) הנקודה האמצעית בגובה הראש. (30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. (31) מצחו.

ט. הקרחת והגבחת מטמאות³² בשני סימנין: במחיה ובפשיון, ויש בהן הסגר שני שבועות; שנאמר בהן: כמראה צרעת עור בשר³³. ולפי שאין בהן שער, אין השער הלכן סימן טמאה בהן³⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גלויה⁸. ואדם השפתיים נדון כבית הסתרים⁹ ואינו מטמא בנגעים.

פקרום ביצה¹⁰ ולאחר שנתגיר נעשית פשלג, או שהיתה פשלג ולאחר שנתגיר נעשית פקרום ביצה - תראה בתחלה. וכן בקטן שנולד, ובקמט שנגלה, ובראש ובזקן שנקרחו, ובשחין ובמקוה שחיו: אם נשתנה מראה אותן בהירות - יראו בתחלה, ואם לאו - טהורות.

(13) משנה שם פ"ז, א. (14) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהי בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים שפרחו לפני מתן-תורה אף-על-פי שנשאו אחרי שניתנה תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום הראוי לטומאה. (15) שאינו מקום גלוי. (16) כחכמים, נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף-על-פי שאמרו (עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה ר"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד מלאכי אות טו). (17) שלבנוניתם נעשתה יותר עזה. (18) צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש לתקן להלן. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. (19) רבינו נקט השינויים הקיצוניים. ומובן שהוא-הדין בשינויים שביניהם, מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

ה. פל ספק²⁰ נגעים, הוי' משגי ספקות שמנינו כבר²¹, טהור עד שלא נזקק לטמאה²²; אבל משנזקק לטמאה - ספקו טמא²³. כיצד? שנים שבאו אצל פהו, בזה בהרת כגריס ובזה פסלע, והסגירן, ובסוף השבוע היה פזה פסלע ובזה פסלע ואין ידוע באיזה מהן פשטה²⁴, בין פשגי אנשים בין באיש אחד²⁵ - הרי זה טהור. שאף על פי שודאי פשה הנגע בזה²⁶, הואיל ואינו ידוע אי זו היא הבהרת שפשטה - הרי זה טהור, עד שיידע פאי זה נגע טמא²⁷.

(20) שם פ"ה מ"א. (21) בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או הראשונה הלכה וזו אחרת היא. (22) שלא הוחלט, ואפילו אם הוסגר. (23) שם משנה ד', וה'. (24) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. (25) שהיו בו שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע. (26) באדם זה. (27) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד ה"ח: "וטמא אותו" (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו יודעים איזה נגע פשה.

(2) משנה נגעים פ"ו, ח. (3) תחת הזרוע, במקום שהיא מחוברת לגוף. (4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב. אבל לא שאר העקב הנמשך לפנים, מחוץ לעצם הרגל. (5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף-משנה. בדפוסים החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. (6) אם פרחו הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור (לקמן פ"ז ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. (7) צפורן, וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה), אולם בכסף-משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו". (8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". (9) תוספתא שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף-משנה.

ב. הראש והזקן ששאר פל שערן, והשחין והמקוה שהעלו צרבת - מטמאין בבהרת, כמו שבארנו¹⁰, ואין מצטרפין זה עם זה, ואין נגע עור הפשור פושה לתוכם, ואין מטמאים משום מחיה, אבל מצבדין את ההופך פלו לבן¹¹.

ב. הראש והזקן ששאר פל שערן, והשחין והמקוה שהעלו צרבת - מטמאין בבהרת, כמו שבארנו¹⁰, ואין מצטרפין זה עם זה, ואין נגע עור הפשור פושה לתוכם, ואין מטמאים משום מחיה, אבל מצבדין את ההופך פלו לבן¹¹.

(10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. (11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו ח.

ג. בהרת¹² הסמוכה לראש או לעין או לאזן וכיוצא בהן או לשחין או למקוה - טהורה; שנאמר: וראה הפהן את הנגע בעור הפשור - שיהיה פל שחופצה לנגע בעור הפשור וראוי לפשיון.

(12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק רבינו כמותו, אף-על-פי ש'תורת כהנים' משמע שהתנא קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"י נאמר דכריו בלשון "סתם" (כסף-משנה).

ד. אלו בהרות¹³ טהורות: עובד כוכבים שהיתה בו בהרת ונתגיר¹⁴, היתה בעבר¹⁵ ונולד, בקמט ונגלה, בראש ובזקן פשהיה בהן שער ונקרחו ונשאר פל השער ונתגלתה הבהרת, היתה בשחין ובמקוה פשהן מורדין והעלו צרבת - הרי אלו טהורות. וכן אם היתה הבהרת בראש או בזקן קדם שיעלו שער מעולם והעלו שער והלף השער, או שהיתה הבהרת בעור ונעשה מקומה שחין או מקוה וחיו והרי הן בעור הפשור, אף על פי שתחלתה וסופה טמאין, הואיל והיתה טהורה בינתים - הרי זו טהורה¹⁶. נשתנו מראיהן, בין שהעזו¹⁷ או שכהו - יראה בתחלה¹⁸. כיצד? עובד כוכבים שהיתה בו בהרת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין שנשארו (תפארת ישראל).

פָּרָק שְׁבִיעִי

1) יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה, ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער לבן והשחירו שתיים, אם פרחו הצרעת בכולו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה כעדשה והוחלט במחייה ופרחה צרעת בכולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אם מעכב ההופך כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

א. מי שהיתה בו בהרת והחלט באחד מסימני טמאה, בין בתחלה³ בין אחר הסגר⁴, או שהסגר, ואחר כך⁵ פרחו הצרעת בכלו ונהפך לבן, בין שנהפך מתוך הסגר⁶ בין מתוך החלט - הרי זה טהור. אבל אם הסגר ולא נולד לו סימן טמאה ונפטר, ולאחר הפטור פרחו הצרעת בכלו - הרי זה טמא מחלט⁷.

2) משנה, נגעים פ"ח, א. 3) כשבא אל הכהן היה בו אחד מסימני טומאה והוחלט. 4) בסוף שבוע ראשון או שני, נמצא סימן טומאה והוחלט. 5) זה נמשך על כל המקרים שנאמרו למעלה. 6) ולא הוחלט עדיין. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד-לומר: "וטיהר את הנגע... טהור הוא" - לרבות את כולו. 7) במשנה שם אמרו: הפורח מן הטמא - טהור... מן הטהור - טמא.

ב. הבא בתחלה⁸ והוא פלו הפך לבן: אם היתה בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטין אותו; אם אין שם סימן טמאה - מסגירין אותו שבווע ראשון. נולד לו שער לבן או מחיה - מחליטו; לא נולד בו כלום - מסגירו שבווע שני. לא נולד לו סימן טמאה - הרי זה טהור. שדין בהרת זו הגדולה פדין הקטנה. החליטו בשער לבן⁹ שנולד בו והשחירו שתייהן או אחת מהן, הקצירו שתייהן או אחת מהן, נסמך השחין לשתייהן או לאחת מהן, הקיף השחין את שתייהן או אחת מהן, או שחלקן השחין ומחנית השחין והמכנה ומחנית המכנה והבהק - הרי זה טהור¹⁰. נולד לו שער לבן אחר או מחיה - הרי זה טמא, מפני שבא פלו לבן בתחלה¹¹. אחד שפרחה הצרעת בכלו פאחת ואחד¹² שפשתה ופרחה מעט מעט עד שהלבין פלו, אם מתוך הסגר או מתוך החלט - טהור¹³, ואם אחר הפטור - טמא¹⁴, ואם בתחלה - יסגירו¹⁵. אחד שהיה פלו מראה אחד או שהיה פלו לבן בארבע המראות שבלבן ובארבע של פתוף¹⁶ - הפל מצטרפין¹⁷, בין לטהרו בין לטמאו, כמו שבארנו.

ו. משנזקק²⁸ לטמאה - ספקו טמא. פיצד? שנים שבאו אצל פהן, בזה בהרת כגריס ובזה כסלע, והסגירם, בסוף השבוע והרי בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד - שניהן טמאין²⁹. חזרו שניהן להיות כסלע, שהרי הלך הפשוט³⁰ מאחד מהן³¹, הואיל ואינו ידוע אי זהו - שניהן טמאים³², עד שיתחזרו שניהן להיות כגריס. וזהו שאמרו: משנזקק לטמאה - ספקו טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שער לבן שקדם את הבהרת³³ ושער לבן שהפכתו הבהרת³⁴, ואינו ידוע זה שקדם³⁵ מזה שנהפך: אם מתוך הסגר נסתפק לו³⁶ - הרי זה טהור³⁷, ואם אחר החלט³⁸ - הרי זה טמא. אף על פי שהלך שער אחד³⁹ מהן ואינו ידוע אי זה הלך, אם השער שהיה סימן טמאה או השער האחר.

28) משנה שם. 29) שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו הדוגמה לנזקק לטומאה, אלא הבא שלאחריה. 30) כולו. 31) מזה שבתחילה היה בו כסלע. 32) ב'תורת כהנים' שם סוף ה"ט, למדו: "וטיהרו" - את הוודאי הוא מטהר, ואינו מטהר את הספק. 33) ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב ה"ו) והוסגר. 34) והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת ושתיים שנולדו לבהרת. 35) אין הכהן מכיר בין השיער שקדם לשיער שנהפך. 36) אחר ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. 37) אע"פ שבוודאי יש כאן סימן טומאה - מפני שאינו ידוע איזו שערות הן המטמאות, כמו שאמרנו בפשוט. 38) כגון שמתחילה הכיר והחליט ואחר-כך נשורו שתיים, ואינו ידוע איזו נשורו. 39) "שיער" הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שערה יחידה. רבינו דייק וכתב "שיער אחד". והכוונה, שאחד משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו ידוע איזהו. ומה שאמר "אף-על-פי" הכוונה: לא רק כשהלכה אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתיים, ואפשר שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. [אפשר גם לפרש, שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל שערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל]. מקור דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

ז. מי שבא⁴⁰ אצל פהן וראהו שצריך הסגר או שהוא פטור, ועד שלא הסגירו או פטרו נולדו לו סימני טמאה - הרי זה יחליט. וכן אם ראהו שיש בו סימני טמאה וקדם שניחליטו ויאמר לו 'טמא אתה' הלכו להן סימני טמאה: אם היה בתחלה או בסוף שבוע ראשון - יסגירו⁴¹, ואם היה בסוף שבוע שני או לאחר הפטור - יפטר אותו.

40) משנה נגעים פ"ז, ג. 41) אבל אם נולדו סימני טומאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חי אֶפְלוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים - הָרִי זֶה מִחֻלָּה. נִהְפֵּךְ כְּלוּ לְמִרְאָה צָרַעַת חוּץ מִפְּעֻדָּשָׁה, אֶפְלוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים, שֶׁנִּהְפֵּךְ לְבִהֵק - הָרִי זֶה טָמֵא מִחֻלָּט²⁹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה כִּסְתֵה הַצָּרַעַת - לֹא הִבְהִיק³⁰. אֶפְלוּ הֵייתָה מְקַצֵּת הַעֲדָשָׁה בְּשָׂר חֵי וּמְקַצֵּתָה בִּהֵק - הָרִי זֶה סִימָן טָמֵא³¹. נִהְפֵּךְ כְּלוּ לְמִרְאָה צָרַעַת וְטָהַר, וְאַחַר כֵּן חֲזַר בּוֹ בְּשָׂר מִמִּרְאָה הִבְהִיק³² - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיִּרְאֶה בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר חֵי; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָיִים הָרְאוּת בּוֹ בְּשָׂר חֵי - לֹא הִבְהִיק³³. חֲזַר בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה מְקַצֵּתָה בְּשָׂר חֵי וּמְקַצֵּתָה בִּהֵק - אֵינּוּ סִימָן טָמֵא³⁴ וְהָרִי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ.

26 ראה למעלה פ"ג ה"ח. 27 ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. 28 משמע מדבריו שאם נשאר פחות מכעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). 29 שם פ"ח מ"ו. 30 שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לבן. 31 כל בבא זו, החל מ"אפילו" אינה צריכה לגופה, שהרי לא כל-שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. 32 בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. 33 [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, טז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן טהור". 34 כל זמן שאין בו מחיה ממש כעדשה. במשנה שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוהק היתה שם גם מחיה, וביחד - הבוהק עם המחיה - יש בכעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוהק ופחות מכעדשה" ומפרש, בוהק כעדשה או מחיה פחות מכעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מכעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

ה. כָּל טָמֵא שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת כְּלוּ³⁵ - טָהוֹר, וְנִתְגַּלָּה מִמֶּנּוּ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר חֵי - נְטָמָא. חֲזַר וְנִתְפַּסָּה בְּצָרַעַת - טָהוֹר, חֲזַר וְנִתְגַּלָּה - נְטָמָא, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים³⁶. הַתְּחִילָה³⁷ הַבְּשָׂר הַחֵי לְהִתְגַּלּוֹת וְהָרִי הוּא מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ וְהַצָּרַעַת מִתְמַעֵט - הָרִי זֶה בְּטָמְאָתוֹ עַד שֶׁתִּתְמַעֵט הַבְּהֵרֶת מִכְּגָרִיס.

35 אם נשאר פחות מכעדשה, הרי זה ככולו. 36 שם מ"ד. 37 שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

ו. כָּל הָרְאוּי³⁸ לְטָמֵא פִּגְגַע הַבְּהֵרֶת³⁹ - מְעַכֵּב הַהוֹפֵךְ כְּלוּ לְכֵן⁴⁰, וְכָל שֶׁאֵינּוּ רְאוּי לְטָמֵא פִּגְגַע הַבְּהֵרֶת -

8 שם מ"ז. 9 לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיער לבן מטמאו (ראה לקמן ה"ג). 10 כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"ג). 11 טעם זה נמשך לדין שיער לבן, שאינו מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה לקמן ה"ג. 12 אחד... ואחד, תוקן עפ"י כת"י תימן, ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחר... ואחר. 13 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפרחה כולה כאחת, פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין? תלמוד-לומר: ואם פרוח תפרח." 'חוזרת' היינו מפסיקה את הפריחה ('חפץ חיים'). 14 נתבאר בהלכה א. 15 ואינו טמא, שהפשוטן מטמא אחר הסגר בלבד. 16 אדמומית מעורבת בלובן. 17 נגעים פ"א מ"ג.

ג. הֵייתָה בּוֹ¹⁸ בְּהֵרֶת כְּגָרִיס וּבָהּ מְחִיָּה פְּעֻדָּשָׁה וְהַחֲלִט בְּמְחִיָּה, וּפְרָחָה הַצָּרַעַת כְּלוּ¹⁹ וְאַחַר כֵּן הִלְכָה הַמְּחִיָּה²⁰, אוּ שֶׁהִלְכָה הַמְּחִיָּה תִּחְלָה וְאַחַר כֵּן פְּרָחָה כְּלוּ²¹ - הָרִי זֶה טָהוֹר²², וְאֶפְלוּ נוֹלָד לוֹ שְׂעֵר לְכֵן²³. נוֹלָדָה בּוֹ מְחִיָּה - טָמֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָיִים הָרְאוּת בּוֹ בְּשָׂר חֵי יְטָמֵא. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה פְּעֻדָּשָׁה מְרַבֶּעֶת²⁴ אוּ יִתֵּר. הֵייתָה בּוֹ בְּהֵרֶת וּבָהּ שְׂעֵר לְכֵן וְהַחֲלִט בְּשְׂעֵר לְכֵן, וְאַחַר כֵּן פְּרָחָה כְּלוּ, אֵף עַל פִּי שְׂשֵׁעֵר לְכֵן בְּמִקְוֵמוֹ עוֹמֵד - טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבָיִים הָרְאוּת בּוֹ בְּשָׂר חֵי יְטָמֵא - בְּמְחִיָּה מִתְטָמֵא זֶה שֶׁנִּהְפֵּךְ כְּלוּ לְכֵן אַחַר הַחֲלִט אוּ אַחַר הַסִּגְר, וְאֵינּוּ מִטָּמֵא בְּשְׂעֵר לְכֵן²⁵. הַחֲלִיטוּ בְּפִשְׁוֹן וְאַחַר כֵּן פְּשְׁתָּהּ וּפְרָחָה כְּלוּ - טָהוֹר. וְאֵם נְרָאִית בּוֹ מְחִיָּה - טָמֵא.

18 שם פ"ח מ"ב. 19 וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו בטומאתו. 20 פשתה הצרעת לתוכה. 21 לפני שטיהרו הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. 22 שהרי נהפך בזמן טומאה. 23 כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. 'תורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "ובימים הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיער לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. 24 כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק רמב"ם יוסי 'תורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפיטור בהופך לבן מטמאה בכל שהיא. 25 ואפילו אם נטמא בתחילה - לפני שהפך כולו לבן - ע"י אותו שיער לבן עצמו.

ד. אֵף רְאֵשֵׁי אֵיבָרִים שֶׁאֵינָן מִטָּמְאִין מִשׁוּם מְחִיָּה²⁶ שֶׁבְּתוֹךְ הַבְּהֵרֶת, מִטָּמְאִין וּמְעַכְבִּין אֶת הַנִּהְפֵּךְ כְּלוּ לְכֵן²⁷. פִּיצֵד? מִחֻלָּט אוּ מִסִּגְר שֶׁהִלְבִּין כְּלוּ בְּצָרַעַת חוּץ מִפְּעֻדָּשָׁה²⁸ בְּשָׂר חֵי אֶפְלוּ בְּרֹאשׁ אֶצְבְּעוֹ אוּ בְּרֹאשׁ חֲטָמּוֹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - הָרִי הוּא בְּטָמְאָתוֹ. וְכֵן זֶה שֶׁנִּהְפֵּךְ כְּלוּ לְכֵן וְטָהַר, אִם חֲזַר בּוֹ פְּעֻדָּשָׁה בְּשָׂר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הספיק להראותו לכהן עד שפָּרְחָה בְּכָלוֹ - טהור; וְאִלּוּ קָדַם וְהָרְאָה לַכֹּהֵן וּפְטָרוֹ קָדַם שִׁיחָפֵךְ וְנִהַפֵּךְ אַחַר הַפְּטוּר - הִיָּה מַחְלָט, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵¹. הִיָּתָה בּוֹ בְהֵרֵת וְאִין בְּהַ פְּלוּם⁵², וְלֹא הִסְפִּיק לְהִרְאוֹתוֹ לַכֹּהֵן עַד שֶׁפְּרָחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא וְצָרִיךְ הַסֵּגֵר; וְאִלּוּ קָדַם וְהָרְאָה לַכֹּהֵן וְהִסְגִּירוֹ קָדַם שִׁיחָפֵךְ וְנִהַפֵּךְ מִתּוֹךְ הַסֵּגֵר - הִיָּה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵³.

(50 שם מ"י. 51) למעלה ה"א. (52) כל סימן טומאה. (53) שם.

~ יום שלישי כ' תשרי ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר הנתקים ובכמה סימנים מטמאים ואם יש בהם הסגר וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם מצטרפים.

א. נִגְעֵי הָרֹאשׁ וְהַזְקָן הוּא שִׁיפֵל הַשַּׁעַר שֶׁבֵּהֶן מַעְקָרוֹ וְיִשְׁאָר מְקוֹם הַשַּׁעַר פְּנִי. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא נִתְקָ². וְאִין נִתְקַ פְּחוֹת מַכְגָּרִיס³ הַמְרַבֵּעַ. בֵּין שְׁהִיָּה מִרְאֵהוּ עֲמֹק בֵּין שְׁלֹא הִיָּה עֲמֹק. וְלֹא נֶאֱמַר עֲמֹק בְּנִתְקִין אֲלֵא לִזְמַר לָךְ: מַה מִּרְאֵה עֲמֹק - בִּידֵי שְׁמִינִי, אִף נִתְקַ הַמְטַמֵּא - בִּידֵי שְׁמִינִי; לְהוֹצִיא שְׁנִתְקוֹ אֲדָם⁴, שְׁהוּא טָהוֹר. וְהָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס שֶׁהֶעֱלָה זְקָנָם שַׁעַר - הָרִי זֶה מְטַמֵּא בְּנִתְקִים⁵.

2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוכרים שאין נגע בלי שינוי בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת ובין נתק? ומבאר שם בכסף משנה, שקרחת וגבחת פירושו, שנקרח כל הצד האחורי או לצד הפנים וזהו דבר טבעי ולא חולני, ונתק הוא אם נקרח באמצע הראש או הזקן ושערות מקיפות את הקרחת מכל צדדיה. 3) "הקיש נגע לנתק, מה נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות מכגריס". 4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט אותן. 5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה והסריס ... משהעלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".

ב. הַנִּתְקִין מְטַמֵּאִין בְּשִׁנֵי סִימָנִים: בְּשַׁעַר צָהָב דֶּק וּבְשִׁיזוֹן. וְיֵשׁ בֵּהֶן הַסֵּגֵר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְכָל זֶה מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה. פִּיֶּצֵד? מִי שְׁנוֹלֵד לוֹ נִתְקַ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בְּזָקְנוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת צָהָבוֹת דְּקוֹת וְלֹא יוֹתֵר⁶ וְאִין שֵׁם בְּנִתְקַ שַׁעַר שְׁחוֹר כָּלֵל - יִחְלִיט; לֹא הִיָּה בּוֹ שַׁעַר לֹא שְׁחוֹר וְלֹא צָהָב - נִסְגִּיר שְׁבוּעַ אֶחָד. וּבְשִׁבְעֵי רוֹאֵהוּ: אִם נוֹלֵד בּוֹ שַׁעַר צָהָב דֶּק אוֹ שֶׁפְּשָׁה הַנִּתְקַ - יִחְלִיט; נוֹלְדוֹ בּוֹ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שְׁחוֹרוֹת - יִפְטֹר אוֹתוֹ; לֹא פֶּשָׁה וְלֹא נוֹלֵד בּוֹ שַׁעַר צָהָב וְלֹא שַׁעַר שְׁחוֹר - יִגְלַח סְבִיבוֹת הַנִּתְקַ וְלֹא

אִינוֹ מַעְכָּב. פִּיֶּצֵד? פְּרָחָה בְּכָלוֹ אֲכָל לֹא בְּרֹאשׁ וּבְזָקָן. בְּשָׁחִין וּבְמַכְוָה הַמּוֹרְדִין, אוֹ שֶׁנִּשְׁאָר פְּחוֹת מִפְּעֻזָּה⁴¹ בְּשַׁר חֵי סְמוּךְ לְשָׁחִין וְלַמַּכְוָה הַמּוֹרְדִין וְלֹרֵאשׁ וְלִזְקָן - הָרִי זֶה טָהוֹר. חִזֵּר הָרֹאשׁ וְהַזְקָן וְנִקְרָחוּ, וְכֵן אִם חֵי הַשָּׁחִין וְהַמַּכְוָה וְהֶעֱלוּ צְרַבְת⁴² - הָרִי זֶה טָמֵא⁴³ עַד שֶׁתִּפְּרַח הַצְּרַעַת בֵּהֶן, שְׁתֵּרִי הֵן רְאוּיִין לְכַהֲרֵת⁴⁴. הָיָה בְּהַ שְׁתֵּי בְּהֵרוֹת⁴⁵, אַחַת יֵשׁ בְּהַ סִימָן טָמֵאָה וְאַחַת טָהוֹרָה, וּפְרָחָה הַטָּהוֹרָה לְטָמֵאָה⁴⁶ וְאַחַר כֵּן פְּרָחָה בְּכָלוֹ - הָרִי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה מַחְלָט בְּטָמֵאָה⁴⁷, אִף עַל פִּי שֶׁהַטָּהוֹרָה הִיא שֶׁפְּרָחָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוֹ הָיָה אַחַת בְּשִׁפְתּוֹ הֶעֱלִיזָה וְאַחַת בְּשִׁפְתּוֹ הִתְחַתְּנָה, אוֹ בְּשִׁפְתֵי אֲצָבְעוֹתָיו אוֹ בְּשִׁנֵי רִיסֵי עֵינָיו, וּבְשָׁחִין נִדְבָקִין זֶה לְזֶה נְרִאִין שְׁתֵּי הַבְּהֵרוֹת פְּכַהֲרֵת אַחַת⁴⁸, הוֹאִיל וּפְרָחָה בְּכָלוֹ⁴⁹ - טָהוֹר.

(38 שם מ"ה. 39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה - תטמא. (40) אם נשאר ממקום זה כעדשה שלא פשתה בו הצרעת (ראה למעלה הערה לב). (41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מכעדשה: ב. פחות מכעדשה בשר חי בעור, אף-על-פי-כן טהור ('קרית ספר'). (42) אף-על-פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל-שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"ג). (43) ואף-על-פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה, שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והריפוי מטמאים ('משנה אחרונה'). מפרשי המשנה וכן נושאי-כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי ערשה נאמר שם "טמא". ונראה שגירסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף-משנה). (44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. (45) שם מ"ו. (46) וכל-שכן אם פרחתה מטמאה לטהורה ('קרית ספר' ומשנה אחרונה). ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח). (47) האדם היה כבר טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני שהטהורה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא'). (48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן. (49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא זו עוסקת בפריחה בכולו, אבל מפרשים אחרים סוכרים, שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושו אין מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד בהשגתו).

ז. יֵשׁ⁵⁰ מִרְאֵה נִגְעוֹ לַכֹּהֵן וְנִשְׁכַּר מִפְּנֵי שֶׁהַקְדִּים לְהִרְאוֹתוֹ וְלֹא נִתְאַחַר, וְיֵשׁ מִרְאֵה וּמִפְּסִיד. פִּיֶּצֵד? מִי שְׁהִיָּה מַחְלָט וְהִלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טָמֵאָה, וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנֶּתֶק, וּמִצִּילוֹת מִיַּד הַפְּשִׁיּוֹן וּמִיַּד הַשְּׁעָר הַצָּהָב. בֵּין שְׂצֻמְחוֹ בְּאֲמֻצֵּי הַנֶּתֶק בֵּין שְׂצֻמְחוֹ בְּסוֹפוֹ. שְׂהַצּוּמָח¹⁹ מִצִּיל בְּכָל מְקוֹמוֹ²⁰, וְהַנְּשֹׂאֵר²¹ אֵינוֹ מִצִּיל עַד שֶׁיְהִי רְחוֹק מִן הַקָּמָה²² שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת.

16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה (ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר ההסגר כתוב בתורה בפירוש (שם לו): ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא. 17) שיעור זה הוא יותר גדול מהשיעור ניטלות בזוג. 18) ולא על גבול הנתק ממש סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון המשנה. 19) אחרי החלט. 20) אפילו אינו מבוצר. 21) השערות השחורות שלא נקרוהו כלל. 22) השיער הבריא המקיף את הנתק.

ז. שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׂצֻמְחוֹ, אַחַת שְׁחוּרָה וְאַחַת לְבָנָה²³ או צְהָבָה, אַחַת אֲרָפָה וְאַחַת קְצָרָה - אֵינָן מִצִּילוֹת.

23) שתי שערות ושתיהן שחורות מצילות ואין לבנה מצטרפת להציל.

ח. נֶתֶק שֶׁהֶחֱלַט בְּשֵׁעַר צָהָב או בְּפִשְׁיּוֹן וְנוֹלַד בוֹ שֵׁעַר שְׁחוֹר וְטָהַר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶלֶף הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיּוֹלַד בוֹ שֵׁעַר צָהָב אַחֵר או יִפְשֵׁה פִּשְׁיּוֹן אַחֵר מֵאַחֵר שֶׁהֶלֶף הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר. שְׁנֵאֲמַר: נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא - בֵּינָן שְׁנֵתְרַפָּא טָהוֹר הוּא, אֵף עַל פִּי שְׁסִימְגֵי טַמְאָה בְּמִקּוֹמָן²⁴.

24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשארו במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.

ט. הֶחֱלִיטוּ בְּשֵׁעַר צָהָב, בֵּין שֶׁהֶחֱלִיטוּ בְּתַחֲלָה בֵּין שֶׁהֶחֱלִיטוּ בְּסוֹף שְׂבוּעַת רֵאשׁוֹן או בְּסוֹף שְׂבוּעַת שְׁנִי או שֶׁהֶחֱלִיטוּ אַחֵר הַפְּטוּר²⁵, וְהֶלֶף הַשְּׁעָר הַצָּהָב וְנוֹלַד בוֹ שֵׁעַר צָהָב אַחֵר או שְׁנוֹלַד לוֹ פִּשְׁיּוֹן - הָרִי זֶה מְחֻלָּט בְּשֵׁהִיָּה²⁶. וְכֵן אִם הֶחֱלִיטוּ בְּפִשְׁיּוֹן, בֵּין בְּסוֹף שְׂבוּעַת רֵאשׁוֹן או בְּסוֹף שְׂבוּעַת שְׁנִי או אַחֵר הַפְּטוּר, וְהֶלֶף הַפִּשְׁיּוֹן וְחָזַר פִּשְׁיּוֹן אַחֵר או שְׁנוֹלַד לוֹ שֵׁעַר צָהָב - הָרִי זֶה מְחֻלָּט בְּשֵׁהִיָּה. עַד שֶׁלֹּא יִשָּׂאָר סִימָן טַמְאָה או עַד שֶׁיִּצְמִיחַ בוֹ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׁחוּרוֹת.

25) כשצמחו שתי שערות צהובות. 26) וכל הדינים הללו מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור ובשר.

י. שְׁנֵי נֶתֶקִים זֶה בְּצַד זֶה²⁷ וְשִׁטָּה²⁸ שֶׁל שֵׁעַר שְׁחוֹר מִפְּסָקַת בִּינְיָהוֹן²⁹, וְנִפְרִיז³⁰ הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר [וְנֶתֶק] מִמְּקוֹם אֶחָד - הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָרִי³¹, שֶׁהַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר הַנְּשֹׂאֵר בִּינְיָהוֹן הָרִי הוּא בְּצַד הַנֶּתֶק; נִפְרָצָה

יִגְלַח הַנֶּתֶק? וְיִסְגִּיר שְׂבוּעַת שְׁנִי. וְחוֹזֵר וְרוֹאֵהוּ בְּסוֹף שְׂבוּעַת שְׁנִי: אִם פִּשְׁה הַנֶּתֶק או נולד בו שֵׁעַר צָהָב דֶּק - יִחְלִיט; לֹא נולד בו כְּלוּם - יִפְטוֹר, שְׂאִין הַסִּגְר בְּנֶתֶקִין יָתֵר עַל שְׁנֵי שְׂבוּעוֹת. וְאִם אַחֵר שֶׁפְּטָרוֹ נולד בו שֵׁעַר צָהָב או פִּשְׁה - יִחְלִיט⁸.

6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד תימן. בתורת כהנים שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות. 7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה. 8) כדין נגע בעור הבשר.

ג. בְּצִד מְגַלְחִין אֶת הַנֶּתֶק? מְגַלְחַת חוּצָה לוֹ וּמְנִיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁיְהִי נֶדֶר הַפִּשְׁיּוֹן. וְתַגְלַחְתּוּ בְּשֵׁהִיָּה בְּכָל אֶדָם⁹, שְׁנֵאֲמַר: וְהַתְּגַלְחָה¹⁰. וְכֵן בְּשֵׁהִיָּה בְּכָל דְּבָרִי¹¹. וְאִפְלוּ הָיָה נִזְוֵר¹² - הָרִי זֶה מְגַלְחָה. הַסִּגְרִי וְלֹא גִלְחוּ - הָרִי זֶה מְסֻגָּר.

9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא. 10) משמע בכל אופן שהוא. 11) ולא דווקא בתער כתגלחת הטהרה. 12) שאסור לו לגלח שער.

ד. שֵׁעַר צָהָב הָאֲמוֹר בְּתוֹרָה הוּא שֶׁיְהִי כְּתַבְנִית¹³ הַזָּהָב. וְזֶה שְׁנֵאֲמַר דֶּק הוּא שֶׁיְהִי קְצָר¹⁴; אֲבָל אִם הָיָה אָרָף, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא צָהָב כְּתַבְנִית הַזָּהָב - אֵינוֹ סִימָן טַמְאָה.

13) כגון. 14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי שיינטל בזוג.

ה. שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת הַצָּהָבוֹת הַדְּקוֹת סִימָן טַמְאָה בֵּין שֶׁהִיוּ זֶה בְּצַד זֶה בֵּין שֶׁהִיוּ מִרְחֻקוֹת זֶה מִזֶּה, בֵּין שֶׁהִיוּ בְּאֲמֻצֵּי הַנֶּתֶק בֵּין שֶׁהִיוּ בְּסוֹף הַנֶּתֶק, בֵּין שֶׁקָּדַם הַנֶּתֶק אֶת הַשְּׁעָר הַצָּהָב בֵּין שֶׁקָּדַם הַשְּׁעָר הַצָּהָב אֶת הַנֶּתֶק - הָרִי הוּא סִימָן טַמְאָה. וְהוּא שֶׁהִיוּ נִטְלוֹת בְּזוּג¹⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּשֵׁעַר הַלְּבָן.

15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפרוטרוט.

ו. הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר הַמִּצִּיל בְּנֶתֶקִין¹⁶ אֵין פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. וְאֵינָן מִצִּילוֹת עַד שֶׁיְהִי אֲרָפָה כְּדֵי לִכְפֹּר רֵאשׁוֹן לְעֶקְרָן¹⁷. בֵּין שֶׁהִיוּ זֶה בְּצַד זֶה בֵּין שֶׁהִיוּ מְפֻזְרוֹת. וְהוּא שֶׁהִיוּ בְּאֲמֻצֵּי הַנֶּתֶק¹⁸ וַיִּשָּׂאָר מִן הַנֶּתֶק פְּנוּי בֵּין הַשְּׁעָר הַשְּׁחוֹר שֶׁבְּתוֹכּוֹ וּבֵין הַשְּׁעָר שְׁחוּצָה לוֹ כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת; אֲבָל אִם נִשָּׂאָרוּ הַשְּׁתֵּי שְׁעָרוֹת הַשְּׁחוּרוֹת בְּצַד הַנֶּתֶק בְּסוֹפוֹ - אֵינָן מִצִּילוֹת. בְּצִד מִצִּילוֹת? שְׂאִם נִשָּׂאָר בְּתוֹךְ הַנֶּתֶק שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׁחוּרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁנוֹלַד בְּנֶתֶק שֵׁעַר צָהָב דֶּק או שֶׁפְּשָׁה - הָרִי זֶה טָהוֹר. הֶחֱלִיטוּ בְּשֵׁעַר צָהָב או בְּפִשְׁיּוֹן וְצִמַּח בְּנֶתֶק שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת שְׁחוּרוֹת - טָהַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - הָרִי זֶה טְהוֹר, בֵּין שְׁנַתֵּק פְּלוֹ מִתּוֹךְ הַסֵּגֵר אוֹ מִתּוֹךְ הַחֲלֹט אוֹ אַחַר הַפִּטּוֹר; שְׁנֵאמַר: קָרַח הוּא טְהוֹר הוּא⁴³. וְכֵן אִם הָיָה הַנֶּתֶק בְּזַקְנוֹ וְנִתְּקָה פֶלֶז זָקְנוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְאַף עַל פִּי שְׂאִיִן זֶה מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב, קִבְּלָהּ הֵיא, שְׂאֵם הֶלֶךְ פֶּלֶז שְׁעַר הַזָּקֵן - טְהוֹר הוּא. וְיִתְּמָא עוֹר הַזָּקֵן שֶׁקָּרַח⁴⁴ בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי.

43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב. ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרח בכולו אחר הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת אחר הטומאה בלבד. 44) והוא הדין לעור הראש.

יג. הֵבֵא בַּתְּחִלָּה וְכָל רֵאשׁוֹ נְתוּק אוֹ פֶלֶז זָקְנוֹ נְתוּק - יִסְגִּיר⁴⁵ שְׁבוּעַ אֶחָד. אִם לֹא נוֹלַד לוֹ שְׁעַר צָהָב - יִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְ�נַי. אִם נוֹלַד לוֹ שְׁעַר צָהָב דֶּק - טְמֵא; לֹא נוֹלַד לוֹ - פִּטְר. נוֹלַד לוֹ אַחַר הַפִּטּוֹר שְׁעַר צָהָב - הָרִי זֶה מִחֲלֹט. נוֹלַד לוֹ שְׁעַר שְׁחֹר⁴⁶ - הָרִי זֶה טְהוֹר⁴⁷. הֵבֵא פְּלוֹ נְתוּק רֵאשׁ אוֹ זָקֵן וְנוֹלַד לוֹ שְׁעַר שְׁחֹר⁴⁸ - טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי. הֶלֶךְ הַשְּׁעַר הַשְּׁחֹר - טְמֵא מִשּׁוּם פְּשִׁיזוֹן⁴⁹.

45) ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרח רק חצי הראש, אבל אם נקרח כולו הרי זה נתק. 46) אחר שצמח שיער הצהוב. 47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו בנתק קטן. 48) אחר ההסגר. 49) תוספתא שם. והמדובר כשיעור השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא באמצע אינו מטמא משום פשיון, שהרי אין הנגע פושה לתוכו אלא מחוצה לו.

יד. הָרֵאשׁ וְהַזָּקֵן אֵינָן מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה⁵⁰, וְאֵינָן מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵינָן פּוֹשְׁטִין מִזֶּה לְזֶה; שְׁנֵאמַר: צָרַעַת הָרֵאשׁ אוֹ הַזָּקֵן - מִלְּמַד שֶׁהֵן חֲשׂוּבִין שְׁנַיִם. וְאֵי זֶהוּ זָקֵן? מִהַפְּרָק שֶׁל לְחֵי הָעֵלְיוֹן עַד פְּקָה שֶׁל גְּרִגְרָת. מוֹתַח אֶת הַחוּט מֵאַזְוֵן לְאַזְוֵן, כֹּל שֶׁמֶן הַחוּט וְלִמְעָלָה - הָרִי הוּא מְפָלֵל הָרֵאשׁ, וּמִן הַחוּט וְלִמְטָה - מְפָלֵל הַזָּקֵן.

50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך. פסק כרבי יהודה.

פֶּרֶק הַשְּׁעִיזוֹ

1) יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות שטומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המטמא את הטהור או איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה בו נגע, אין מסגיירים ולא פוטרים אלא ביום שיראה בו תחילה או בשביעי או בי"ג, אם מסגיירים או מחליטים בתוך ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר, וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.

הַשְּׁטָה מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת³² - טְהוֹר, שֶׁהָרִי הַנֶּשְׂאָר מִן הַשְּׁטָה בְּאִמְצַע הַנֶּתֶק. וְכִמְהָ יִהְיֶה כָּל פְּרָצָה מִהֵן? אֵין פְּחֹת מִמְּקוֹם צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת³³. וְאִם הָיְתָה פְּרָצָה מִמְּקוֹם אֶחָד בְּגָרִיס - הָרִי זֶה טְמֵא; שֶׁהַפְּרָצָה עֲצָמָה נִתְּקָ אַחֲרָי³⁴, וְהָרִי שְׁעַר שְׁחֹר בְּצִדוֹ וְאֵינוֹ כְּנוֹס לְתוֹכוֹ. נִתְּקָ שֶׁהַשְּׁעַר הַשְּׁחֹר מְקִיפוֹ וְנִתְּקָ אַחֲרֵי מְקִיף אֶת הַשְּׁעַר הַשְּׁחֹר: נִפְרָץ הַשְּׁעַר שֶׁבִּיגְיָהֵן מִמְּקוֹם אֶחָד - טְמֵא³⁵; שֶׁהַנֶּתֶק הַפְּנִימִי לֹא נִצְלַל³⁶, שֶׁהָרִי הַשְּׁעַר הַשְּׁחֹר בְּצִדוֹ, לֹא בְּתוֹכוֹ. נִפְרָץ הַשְּׁעַר מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - טְהוֹר, וְאִפְּלוֹ הָיְתָה פְּרָצָה בְּגָרִיס³⁷; שֶׁהָרִי הַנֶּתֶק הַפְּנִימִי וְהַחִיצוֹן נִעְשׂוּ נִתְּקָ אֶחָד וְשְׁעַר שְׁחֹר בְּאִמְצַע. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה הַפְּרָצָה פְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אוֹ תָּר.

27) ובכל אחד מהם כגריס. 28) שורה. 29) ואינו מציל, מפני שאינו מבוצר. 30) למעלה או למטה והשיעור השחור נשאר בלתי מבוצר. 31) במשנה כתוב "טמא" ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה. ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו מטמא אלא אחר הסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב), ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה שהשיעור השחור אינו מציל וטעון הסגר. 32) למעלה ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשיעור השחור מוקף נתק מכל צדדיו. 33) פחות מזה אינו נקרא מבוצר. 34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגייסה כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פירצה באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני הנתקים תידון כחלק מהם. 35) האדם. 36) אבל החיצון ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. 37) אין אנו דנים אותה כנגע חדש.

יא. נִתְּקָ שֶׁהָיָה חוּט יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נִתְּקִין שְׁחוּט יוֹצֵא מִזֶּה לְזֶה³⁸, אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַחוּט הַנְּתוּק³⁹ פְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זוֹקְקִין לְטְמֵא⁴⁰ בְּשְׁעַר צָהָב דֶּק וּפְשִׁיזוֹן וּמְצִילִין בְּצוּמַח בּוֹ⁴¹; אֲבָל שְׁעַר שְׁחֹר הַנֶּשְׂאָר בְּאוֹתוֹ הַחוּט אֵינוֹ מְצִיל עַד שֶׁיְהִיָּה רֹחַב הַחוּט בְּגָרִיס⁴².

38) ומחברם. 39) הנגוע בנתק. 40) אם נולד בחוט אחד מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם. 41) אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש סימן טומאה בנתקים. 42) מפני שהמשואר אינו מציל אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

יב. מִי שֶׁהָיָה בְּרֵאשׁוֹ נִתְּקָ בְּגָרִיס וּפְשָׁה הַנֶּתֶק [עַל פֶּלֶז רֵאשׁוֹ וְלֹא נֶשְׂאָר שָׁם שְׁעַר פְּלָל אֲלֵא פְּחֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. הכל² מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומא³ והעבדים⁴, אבל לא עובד פוכבים ולא גר תושב⁵. והכל פשרין⁶ לראות את הנגעים. וכל הנגעים אדם רואה אותן, חוץ מנגעי עצמו⁷.

14) שם ה"י. ראה למעלה פ"ו ה"ג והערות שם. 15) תוספתא שם ה"א ויב, ר' תורת כהנים' שם ב, ד. 16) שם. 17) פירוש, אם מפני סיבה שהיא, עבר הענין מידו ליד כהן אחר.

ה. חלל¹⁸ פסול¹⁹ לראית נגעים; שנגמר: אחד מבניו הפהנים - בכהנתם. אבל בעלי מומין פשרים²⁰ לראית נגעים, ובכלבד שלא יהיה סומא ואפלו באחת מעיניו²¹. ואפלו פהן שפחה מאור עיניו²² לא יראה את הנגעים, שנגמר: לכל מראה עיני הפהן.

18) שנולד מאשה שכהן אסור בה. 19) 'תורת כהנים' נגעים פ"א ה"ח: יכול שאני מרבה חללים? תלמוד לומר "הכהנים", כלומר, מי שהוא בקדושת כהונה. 20) שם. מפני שנאמר (ויקרא יג, ב): או אל אחד מבניו, ובעל מום הוא גם כן מבניו, וחלה עליו קדושת כהונה, אלא שאסור בעבודת הקרבנות. 21) נגעים פ"ב מ"ג. 22) שם. עיני הכהן - "עיני" משמע שתי עיניים, ומהמילה "לכל" לומדים שצריכה ראייה מליאה ולא כהה. וב'תוספות' יום טוב' שם מפרש, שאם כהתה ראיית עין אחת כשר. סומא בעין אחת אמרו שפסול, אבל כהייה דוקא בשתי עיניו.

ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום²³, בין להסגיר בין להחליט בין לפטר, שהרי בכל הענין הוא אומר 'ביום' ובימים'. ואין רואין לא בשחרית²⁴ ולא בין הערבים ולא בתוך הפית ולא ביום המעון, לפי שפחה נראית עזה; ולא בצהרם, לפי שפחה נראית כהה²⁵. אימתי רואין אותן? בשעה רביעית²⁶ ובחמישית ובשמינית ובתשיעית. בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ובתים²⁷.

23) 'תורת כהנים' נגעים פרק ב, ה"א. 24) שם, ומשנה נגעים פ"ב, ב. 25) מפני שאור השמש חזק אז. 26) כר' יהודה שם. 27) כתוב בתורה (ויקרא יד, נד-נה): "לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית", הוקשו כל הנגעים זה לזה (לקמן פ"ג ה"ד).

ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת²⁸ ויום טוב²⁹. חל יום שביעי שלו להיות בשבת או ביום טוב - מעבירין לאחוריו³⁰. ויש בדבר³¹ להקל ולהחמיר. שאפשר שיהיה ביום שבת זה, שהוא יום הראוי לראות, טמא³², ולמחר ילכו להן סימני טמאה³³; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר יגלדו לו סימני טמאה³⁴. ואין דנין אותו אלא בשעת ראייתו לאחר השבת.

28) כחכמים במשנה נגעים פ"א, ד. 29) משנה שם פ"ג, ב. ומועד קטן ז, א. פסק כחכמים שאין רואים נגעים כל ימי הרגל (אפילו בחול המועד). ראה לקמן ה"ח.

2) משנה נגעים פ"ג, א. 3) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם מד, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. 4) עבדים כנענים שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. 5) גוי שקיבל עליו שבע מצוות, שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). 6) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרוטרוט. 7) נגעים פ"ב מ"ה. אבל רשאי לראות נגעי קרוביו. כתנא-קמא שם.

ב. אף על פי⁸ שהכל פשרין לראות נגעים, הטמאה והטהרה תלויה בכהן. כיצד? פהן שאינו יודע לראות - החכם רואהו ואמר לו: אמר טמא⁹, והכהן אומר טמא; אמר טהור, והכהן אומר טהור; הסגיר, והוא מסגירו. שנגמר: ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפלו היה הפהן קטן או שוטה - החכם אומר לו והוא מחליט או פוטר או סגר. במה דברים אמורים? פשהיה הפהן סומך על דברי החכם; אבל אם היה הפהן רואה וסומך על עצמו - אסור לו לראות נגע מפל נגעים עד שיורנו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן בנגעי אדם כלם ובנגעי בגדים ובנגעי בתים¹⁰.

8) שם פ"ג ה"א. 9) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. 10) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י.

ג. פהן¹¹ שטמא את הטהור או טהר את הטמא - לא עשה כלום; שנגמר: טמא הוא וטמא הפהן¹², טהור הוא וטהרו הפהן. ומצרע שנופא, בין מתוך הסגר בין מתוך החלט, אפלו אחר פמה שנים - הרי זה בטמאתו עד שיאמר לו פהן טהור אתה¹³.

11) תוספתא נגעים פ"א ה"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט ה"ז. 12) כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. 13) תוספתא שם ה"י.

ד. אין הפהן רשאי¹⁴ לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום הנגע פעור הפשר שחוצה לו. וכהן שראה¹⁵ הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, והוא שמשגירו או מחליטו או פוטר. מת הפהן שראהו תחלה או שחלה - רואהו פהן אחר¹⁶. ואין השני יכול לטמאו בפשויו, שאין יודע אם פשה אם לא פשה אלא ראשו. ונאמן פהן¹⁷ לומר: נגע זה פשה ונגע זה לא פשה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכתב ה"חינוך" "משורשי המצוה שרצה האל בטובו הגדול לייסרנו כאשר ייסר איש את בנו... מאהבת ה' אותם יודיע מוסרו". ואפילו את הרשע אוהב ה' ומשנה סדרי עולם למען תשובתו.

שני האופנים הנ"ל: הפקעת דין ראיית הנגע מפני "דבר מצוה" או דחיית הנגע אפילו לדבר רשות, מלמדים על שני סוגי המעלות שביהודי. בזה שהתורה חסה על ממונו של כל יהודי הרשע, מתבטאת מעלתו שכל-כך חביב הוא אצל הקב"ה עד שהתורה חסה לא רק עליו אלא אף על ממונו, עם היות שזהו דבר הרשות. ואילו זה שמפקיעים דין ראיית הנגע מפני דבר מצוה, מורה על מעלת מעשה המצוה של איש ישראל, שגם אם מדובר על מי שנראה בו הנגע שעמד ברשעו כ"כ שגם אחרי שנשתנו קירות ביתו ונשתנו בגדיו ואפילו עור גופו, מכל-מקום יש בכח ה"דבר מצוה" שלו להפקיע דין ראיית הנגע, ובזה נרגש גודל קדושת מעשה המצוה שלו שבגללה אי אפשר שיחול דין טומאת נגעים.

זהו גם הביאור הפנימי במחלוקת רבי ורבי יהודה, שרבי סובר שהמעלה הראשונה שהתורה חסה על ממונו הבזוי של רשע מצד ש"ישראל הוא" היא מעלה גדולה יותר, וזוהי הסיבה שבגללה ממתנים לחתן שבעה ימים ודוחים את ראיית הנגע שלו. וזהו גם הק"ו שלו "אם ממתנים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" שאם חביבותן של ישראל מועילה לדחות ראיית הנגע בשביל דברי הרשות של ישראל, כל-שכן בעניין של מצוה.

אבל רבי יהודה סובר שזה שגם מעשה המצוה של הנגוע יכול להפקיע דין ראיית הנגע מצד קדושתו, היא מעלה גדולה יותר, ולכן סובר שזהו חידוש התורה בדין "חתן... נותנין לו ז' ימי המשתה".

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן י"ג מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(30) לאחר השבת. (31) דחייה זו גורמת. (32) ואם יראנו הכהן - יטמא. (33) ויסגירונו שנית, ובשבוע שני - יטהרנו. זה הוא להקל. (34) אע"פ שסימני טומאה מטמאים גם אחרי הפטור, יש כאן להחמיר, שאם היה רואה אותו בשבת אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע שני יש בדחייה זו להחמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו עד שיראנו הכהן ויטמאו.

ח. חֲתָן שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - נּוֹתְנִין לוֹ כֹּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה³⁶. וְכֵן אִם נִרְאָה בְּבִגְדָיו אוּ בְּבֵיתוֹ³⁷ - אֵין רּוֹאֵין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמִּשְׁתָּה. וְכֵן בְּרִגְלָו³⁸ נּוֹתְנִין לוֹ כֹּל יָמֵי הַרְגָּל. שֶׁנֶּאֱמָר: וְצִוָּה הַפֶּה וּפְנֵי אֵת הַבֵּית וּגְמוֹר³⁹. אִם הִמְתִּינָה תּוֹרָה לְדַבֵּר הַרְשׁוֹת שְׁלֵא יִטְמָאוּ פְּלִיו, קָל וְחֶמֶר לְדַבֵּר מִצְוָה⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חֲתָן שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - נּוֹתְנִין לוֹ כֹּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה... אֵין רּוֹאֵין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמִּשְׁתָּה כו'".

ומקור הדברים במשנה (נגעים פ"ג מ"ב), אבל בטעם הדין נחלקו התנאים בגמרא, לדעת רבי יהודה למדים מהפסוק "וביום הראות בו" שיש יום שאי אתה רואה בו "מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע, נותנין לו שבעה ימים" אבל לדעת רבי לומדים זאת מקל-וחומר "הרי הוא אומר וצוה הכהן ופינו את הבית, אם ממתנים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" (שהרי אפשר לפנות הכלים שהיו בבית לפני שיבוא הכהן וטהורים הם). והרמב"ם נקט הטעם כדעת רבי.

ויש לומר ששני הטעמים חלוקים בעצם גדר הדין שממתנים לחתן. לדעת רבי יהודה, זה שאין רואים נגעי החתן הוא מצד שימים אלו הופקעו מראיית נגעים ולא שנדחו. אבל לדעת רבי שהדין הוא מצד שהתורה חסה על כליו שלא יטמאו, הרי הדין הוא בגדר של דחיה.

ואולי יש לומר נפק"מ לדינא שאם "ממתנים לו" הוא רק היתר שאפשר לדחות ראיית הנגע לאחרי הרגל, הרי שאם בדיעבד ראה הכהן את הנגע בימים אלו ה"ז טמא. משא"כ לדעה שימים אלו הופקעו מראיית נגעים, הרי שגם אם ראה הכהן את הנגע בימים אלו אין ראייתו כלום.

בדרך הדרוש והמוסר יש לפרש שני אופנים אלו על-פי דברי הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת, שמבאר שכל עניין הצרעת הוא לטובת האדם שיעשה תשובה מעניין לשון הרע, והיוצא מדבריו שענין הנגעים הוא ענין של חסד מלמעלה לטובת האדם כדי שישוב מדרכו, וכמו

(35) נגעים שם. (36) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. (37) ראה לקמן פ"ג ו"ד דיני נגעי בגדים, ובפס"ו דיני נגעי בתים. (38) הכוונה לחול המועד, שהרי ביום טוב, נאמר כבר למעלה בהלכה ז. (39) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירושו, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. (40) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

ט. אֵין מְסַגְרִין וְלֹא מְחַלְטִין וְלֹא פּוֹטְרִין אֶלָּא בְּיּוֹם שֶׁנִּרְאָה בּוֹ בַּתְּחִלָּה⁴¹, אוּ בְּשִׁבְעֵי⁴², אוּ בְּיּוֹם שֶׁלֶשָׁה עָשָׂר בְּנִגְעִים שֶׁמְסַגְרִין בֵּהֶן שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת⁴³, מִפְּנֵי שְׁיּוֹם שְׁבִיעֵי עוֹלָה לְמִזְבֵּן שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן וְלְמִזְבֵּן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבוע שני בכל הנגעים, בין בנגעי אדם בין בנגעי בתים ובגדים.
- הרי זו תגלחת פשרה, ואין פה זקוק לחפש בפשר מקומות שמא נשאר בהן שער, אף על פי שהוא צריך לגלח הכל, כמו שיתבאר.⁶⁷

(52) נגעים פ"ב, מ"ד. (53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. (54) זרועותיו, בבית השחי. (55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. (56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. (57) שהוא טהור (למעלה פ"ז ה"א). אם נשאר מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. (58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכוז, ונגלים בעמידה באופן אחר. (59) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. (60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. (61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף-על-פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עומד ואינם נגלים בשעת לישה. (62) לנגע שהיא תחת הוד. (63) לנגע סביב בית השחי. (64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. (65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). (66) במצורע שנתרפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שערו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. (67) לקמן פ"א ה"א.

פרק עשירי

1) יבאר התולש סימני טומאה או הכוה המחייה או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא בכוונה, והתולש שעה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המוחלט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, ודין שניהם לטומאה.

א. התולש² סימני טמאה³, בין בלן בין מקצתו, או הפונה את המחקה⁴, בלה או מקצתה, או הקוצץ הנגע פלו⁵ מבשרו או מן הפגד או מן הבית, בין קדם שיבא לפהן בין בתוך הסגר או בתוך החלט או אחר הפטור - הרי זה עובר בלא תעשה. שגאמר: השמר⁶ בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הפהנים הלויים פאשר צויתם תשמרו - שלא יתלש או שיקץ. אבל אינו לוקה עד שיועילו מעשיו, ואם לא הועילו - אינו לוקה⁸. פיצד? היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות ותלש אחת⁹, פנה מקצת המחקה ונשאר מפנה פעדשה¹⁰ - אינו לוקה, שהרי הוא טמא פשהיה. וכן כל פיוצא בזה. ומפין אותו מפת מרדות¹¹. וכן המגלח את הנתק - לוקה, שגאמר: ואת הנתק¹² לא

41) כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטים; וכשמראהו למטה מקרום ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרים. (42) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבוע - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. (43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"ג).

י. אין מסגירין⁴⁴ בתוך ימי הסגר⁴⁵, ולא מחליטין בתוך ימי הסגר אם נולד לו סימן החלט⁴⁶, ולא מחליטין המחלט אם נולד לו נגע אחר, ולא מסגירין אותו בתוך ימי חלוטו אם נולד לו נגע אחר שראוי להסגר. אבל אם היו בו שני נגעים וראה זה וחזר וראה זה⁴⁷ - הרי זה מתר לומר לו: הרי אתה מסגר בזה ומחלט בזה, או מחלט בזה ומסגר בזה. בין בתחלה בין בסוף, בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע שני⁴⁸. ואין רואין שני נגעים כאחת⁴⁹, בין בשני אנשים בין באיש אחד; שגאמר: וראה הפהן את הנגע.

44) שם, פ"ג, א. (45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. (46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר ובו סימני טומאה. (47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. (48) תוספתא פ"א ה"י. (49) בבת אחת, אלא מתבונן באחד ואחר-כך מתבונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

יא. נגוע⁵⁰ שבא לכהן לראותו - לא יאמר לו לך ושוב, אלא נזקק לו מיד. באו לפניו שנים - רואה את הראשון, מסגירו או פוטרו או מחליטו, וחזר וראה את השני⁵¹.

50) תוספתא שם פ"א ה"א. (51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

יב. אין הפהן⁵² זקוק לבקש⁵³ תחת אצילי ידיו⁵⁴ של נגוע או בין פחדיו⁵⁵ או בתוך הקמטים שמא שם נגע, שגאמר: לכל מראה עיני הפהן⁵⁶. וכן בהופך פלו לבן⁵⁷. וכיצד יעמד⁵⁸ לפני הפהן? אם איש הוא - נראה ערם, ועומד פעודר⁵⁹ וכמוסק⁶⁰ זיתים. ואם אשה היא - נראית ערמה, ויושבת פעורכת⁶¹ וכמניקה את פנה⁶² וכאורגת⁶³ בעומדים⁶⁴, שמגבהת ידה הימנית עד שנגלה בית השחי. אם היה הנגע נראה בהן בזמן שהן עומדין⁶⁵ פה - הרי זה טמא; ואם אינו נראה בהן פשהן עומדין פה - אין נזקקין לו. וכשם שהאדם נראה לנגעו, פה הוא נראה לתגלחתו⁶⁶. שאם לא יראה שער בכל בשרו פשיעמד ערם פעודר וכמוסק או פשתשב האשה כמו שבארנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. התולש²⁰ שערה לבנה אחת ונשרה השניה - הרי זה טהור²¹. היו שלש, תלש שתיים ונשרה אחת - הרי זה בטמאת²². היתה בו מחיה פעדשה²³, פנה חציה והלף חציה - הרי זה טהור. היתה לתרה מפעדשה: פנה המותר²⁴ והלף פעדשה - הרי זה טהור²⁵; פנה פעדשה והלף המותר - הרי זה טמא.

(20) תוספתא שם ה"ג וה"ד. (21) שאפילו אם לא תלש היה נטהר. (22) שאלמלי לא תלש היו נשארות שתי שערות. ומשמיענו, שאין אנו אומרים כשם שנשרה האחת שנשארה, כך היו נושרות גם השתיים שנתלשו. (23) מצומצמת. (24) החלק העולה על ערשה מצומצמת. (25) מכיוון שגם בלי מעשיו הוא טהור. הכלל המונה ביסוד דינים אלה הוא: המעשה שעשה באיסור אינו מועיל לטהר, אבל גם אינה גורמת לטומאה במקרה שגם בלי מעשה האסור היה טהור.

ה. מי שהיתה²⁶ בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי שהיא מילה שלא בזמנה²⁷; שמצות עשה דוחה את לא תעשה בכל מקום. ואם מל והלף בעור הערלה סימן שהיה מחלט ב²⁸ - הרי זה חייב בקרבן מצרע²⁹.

(26) משנה, שם סוף הפרק. (27) גמרא שבת קלב, ב. מילה בזמנה היינו כיום השמיני ללידתו, ואחר יום זה הוא שלא בזמנה. (28) שכבר החליטו הכהן. (29) שהרי נטהר בטומאתו, אבל מוסגר שמל והעביר סימן הטומאה פטור מן הקרבן, מפני שלא נטמא מעולם (תוספתא שם פ"ג ה"ו).

ו. מצות עשה³⁰ שיהיה המצרע המחלט מכסה ראש כל ימי חלוטו, ועוטה על שפם כאבל, ופורם³² בגדיו, ומודיע העוברים עליו שהוא טמא; שגאמר: והצריע אשר בו הנגע וגומר. אפלו כהן גדול³³ שנוצטע פורע³⁴ ופורם, שעשה דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל, שגאמר: ועל שפם יעטה - שיהיו שפתיו דבוקות. אבל קורא ושונה ודורש. ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי הוא מתר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל³⁵ ובתשמיש המטה³⁶ וזוקף את מטתו³⁷ כשאור העם.

(30) כל זה כתוב בתורה (ויקרא יג, מה) ומבואר בגמרא מועד קטן, דף טו וטז. (31) מלשונו של רבינו משמע, שפריעה האמורה בתורה, פירושה כיסוי הראש. וזוהי דעת רבי עקיבא במועד קטן טו, א. אולם ב'ספר המצוות' לא תעשה קסג, פירש שהכוונה לגידול שיער, כרבי אליעזר שם, וכן פירש את האמור ככהן גדול (שם כא, י): "את ראשו לא יפרע", וכן פסק להלכה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. וצ"ע. (32) קורע. (33) שנאמר בו (שם) את ראשו

יגלח. ואינו חייב עד שיגלח כל הנתק בתער¹³. ומתר למצרע לשא במוט על כתפו שיש בה הצרעת¹⁴ ולקשר הסיב¹⁵ על רגלו, ואם הלכו סימני טמאה - ילכו. והוא שלא נתפון לכהן.

(2) נגעים פ"ו, מ"ד. (3) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב שבנתק. (4) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה, ואם נכוותה אין דינה כמחיה ואינה מטמאה. (5) כלומר, עצמו ולא את סימני הטומאה שבו. והוא-הדין אם קצץ מקצתו. (6) וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" הוא לא-תעשה (מכות יז, ב ובכמה מקומות). (7) 'ספרי' פרשת כיתצא פיסקא רעד. רבינו לא פירש מהו דין קוצץ נגע טהור לגמרי כגון בזהק. רש"י במסכת שבת קלב, ב - אומר בפירוש שעובר בלא-תעשה. (8) במס' שבת צד, ב - נחלקו רב ששת ורב נחמן בדין זה, רב ששת אמר פטור, ורב נחמן אומר חייב, ופסק כרב ששת (ב'תוספות' עירובין לב, א ד"ה רב ששת, כתבו בשם רבינו שמשון, ש'בעל הלכות גדולות' פוסק כרב ששת באיסורים, וכרב נחמן בדינים. וכן כתב שם הרא"ש בשם 'השובות הגאונים'). (9) ונשארו שתיים והן מטמאות. (10) שיעור מחיה לטמא (למעלה פ"ג ה"א). (11) מדרבנן, ומספר המכות לפי שיקול דעת בית-הדין. (12) פירוש, שתי שערות הגובלות את הנתק (ראה פ"ח ה"ב וה"ג). (13) כתגלחת הטהרה (לקמן פ"א ה"א). (14) ואפשר שהמוט יעביר אותה (תוספתא שם פ"ג ה"ב). (15) חוטים הנכרכים סביב הדקל, ועושים מהם חבלים.

ב. התולש סימני טמאה או שפנה את המחיה עד שלא בא אצל פהן - הרי זה טהור. וכן אם עשה פן בימי הסגר - הרי זה טהור לאחר ימי הסגר¹⁶. ואם הלשן אחר שהחלט פהן - הרי זה מחלט כשהיה, ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת ככלו או עד שתתמעט בהרתו מפגריס¹⁷.

(16) אם לא מצא סימן טומאה אחר. פסק כרבי עקיבא במשנה נגעים פ"ז מ"ד, מפני שבתוספתא שם ה"ג קיבלו דבריו רבן גמליאל ורבי יהושע (ראה ביאור הגר"א שם). (17) כחכמים במשנה, שם.

ג. מי שנקצצה בהרתו פלה שלא בכונה - טהור¹⁸. קצצה בכונה: אם קצץ כל הבשר החי המקיפה אפלו פחוט השערה - אין לו טהרה עולמית¹⁹; קצצה בצמצום - אין לו טהרה עד שתפרח ככלו.

(18) משנה, שם. (19) בתוספתא שם ה"ה אמרו, שבזה הכל מודים שאין לו טהרה כלל, אפילו אם תפרח בכלו. והטעם, שמא לא היתה פורחת בבשר החי שקצץ, אבל אם נשאר מקצת בשר חי ופרחה בכלו טהור אפילו לדעת רבי אליעזר במשנה (מפני שאפשר לתלות ולומר, כשם שפרחה באותו מקצת הנשאר, כך היתה פורחת בכל החוט המקיף): כמה נחלקו? כשקצץ בצמצום את הבהרת. ורבינו פסק כחכמים, שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טְמֵאָה, אֶלֶּא פְרִיעָה וּפְרִימָה וְתַגְלַחַת וְצַפְרִים, שְׁהִטְהוּר מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר פְּטוּר מִן הַתַּגְלַחַת וּמִן הַצַּפְרִים וְהִטְהוּר מִתּוֹךְ הַחֶלֶט חֵיב בְּהֵן, אֲבָל טְמֵאָה שֶׁנִּיְהֶן שָׁנָה בְּכָל דְּבָר.

42) דין אחד לשניהם. 43) אבל לענין חיוב קרבנות אינם שוים, שהמוחלט חייב להביא אשם ולוג שמן, והטהור מתוך הסגר אינו מביא. ולמה הוציא רבינו כאן מן הכלל פריעה ופרימה תגלחת וציפורים, ולא כתב קרבנות? מפני שמדובר לפני טהרתו, וכל ד' הדברים שמונה רבינו הם בעודו בטומאתו, אבל קרבנות מביא אחרי שנטהר (ראה לקמן פ"א ה"ב).

יא. הַמְצָרְעֵה⁴⁴ - אֵב מְאֻבּוֹת הַטְּמֵאוֹת⁴⁵. מְטֵמֵא אֶדָם וְכֵלִים בְּמַגְעוֹ וְכֵלֵי חָרָס בְּאִוִּירוֹ⁴⁶, וּמְטֵמֵא אֶדָם בְּמִשְׁאֵא⁴⁷, וּמְטֵמֵא מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁸ אֶפְלוֹ תַחַת אֶבְרָן⁴⁹ כְּזָב וְכִזְבָּה. שְׁנֵאָמֵר: וְכִסֵּס בְּגָדָיו וְטָהַר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁטְהַר מְטֵמֵא מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב⁵⁰. וְאֶחָד הַמְּסֻגָּר וְאֶחָד הַמְּחֻלָּט בְּכָל אֶלּוֹ⁵¹.

44) כלים פ"א ה"א. 45) הטומאות שטמאות אדם וכלים נקראות אב הטומאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטומאה והוא מטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. 46) כלי חרס אינו מיטמא כשנגעה טומאה בדופנו החיצון אלא מתוכו, ואפילו לא נגעה הטומאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באוירו - טמא (ראה ה' כלים פ"ג ה"א וה"ב). 47) אף-על-פי שלא נגע בו, כגון שישב על קרש ובא זה והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. 48) שם מ"ד. אם שכב או ישב על סדינים וכדומה - טמאים, ואפילו אם היו עשרה סדינים זה תחת זה והמצורע שכב או ישב על העליון ולא נגע באחרים - כולם טמאים. 49) שהיו הסדינים תחת אבן והוא ישב על האבן, אין האבן מצילה מן הטומאה (ראה כסף-משנה, שהקשה מפסחים סז, שאמרו שם: זב חמור ממצורע, שכן עושה משכב ומושב. וראה משנה-למלך כאן). 50) ומשמע שלפני-זה מטמא משכב ומושב. 51) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

יב. הַמְּרֵא יִתְרָה יֵשׁ בְּמַצְרַע, שְׁמֵטֵמֵא בְּבִיאָתָו⁵² לְבֵית, בֵּין בְּיָמֵי הַחֶלֶט בֵּין בְּיָמֵי הַסֵּגֶר. פִּיעַד? נִכְנַס לְבֵית - נְטֵמֵא⁵³ כָּל אֲשֶׁר בְּבֵית, בֵּין אֶדָם בֵּין פְּלִים, אִף עַל פִּי שְׁלֵא נִגַּע בְּהֵן, נִעֲשֹׂו רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. שְׁנֵאָמֵר: מִחוּץ לְמַחְנֵה מוֹשָׁב⁵⁴ - מָה הוּא טְמֵא⁵⁵, אִף מוֹשָׁבֵו טְמֵא. הִיָּה עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעֵבֵר אֶדָם טְהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נְטֵמֵא⁵⁶. הִיָּה הַטְּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעֵבֵר הַמְּצָרַע תַּחְתּוֹ - לֹא טְמֵאָהוּ; וְאִם עוֹמֵד - נְטֵמֵא, שֶׁהָרִי נִעֲשֶׂה לּוֹ מוֹשָׁב. סִפֵּק עוֹמֵד סִפֵּק לֹא עוֹמֵד - טְהוֹר⁵⁷. הַכֹּהֵן הַמְּצָרַע רֵאשׁוֹ וְרֵבֹו⁵⁸ לְבֵית - נְטֵמֵא כָּל שֵׁישׁ בְּתוֹכֵו⁵⁹. נִכְנַס⁶⁰ לְבֵית הַכֹּהֵן - עוֹשִׂין לּוֹ מַחְיֵצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים⁶¹ וְרִחְבָּה

לא יפרע ובגדיו לא יפרום. 34) ראה הערה ל. 35) כל שלושת הדברים הללו הם בעיה שלא נפשטה במועד קטן שם, ופסק להקל. 36) מחלוקת תנאים שם ז, ב - ופסק כרבי יהודה להקל. 37) ולא כאבל שצריך להפוך את המיטה.

ז. דִּין הַמְּצָרַע שֶׁיְהִיָּה לּוֹ מוֹשָׁב לְבָדוֹ חוּץ לְעִיר, שְׁנֵאָמֵר: מִחוּץ לְמַחְנֵה מוֹשָׁבֵו. וְדָבָר זֶה בְּעִירוֹת הַמְּקֻפּוֹת חוֹמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלְבָד³⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"דין המצרע שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר, שנאמר: מחוץ למחנה מושבו".

מהציווי בעניין מרים "הסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף" משמע שהשהות מחוץ לשלוש מחנות היא תנאי בטהרת המצורע, ונפק"מ במקרה שאין מחנה ואין שייך להיות מחוץ למחנה, האם הוא מעכב את טהרת המצורע.

ולפי זה תהיה נפק"מ למעשה העלולה להיות נוגעת גם בימינו, שהרי הדין הוא שטהרת המצורע נוהגת בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית. וא"כ, לפי הדעות שאין קדושת מחנות וירושלים בזמן הזה, ישנה שאלה האם מצורע יכול להגיע לטהרתו לאחר החורבן. אם נאמר שעיקר העניין של "בדד ישב" הוא שלא יהיה במחנה, אפשרי הדבר גם בזמן הזה, אבל אם עניינו הוא שצריך להיות "מחוץ למחנה מושבו" הרי שאין זה שייך אחר החורבן.

(על-פי לקו"ש חלק י"ח עמוד 135 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

38) במסכת כלים פ"א מ"ז, שנינו: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחים מתוכן את המצורעין.

ח. הַמְּצָרַעֵת³⁹ אֵינָה פּוֹרַעַת וְאֵינָה פּוֹרְמַת וְלֹא עוֹטָה עַל שְׁפָם, אֲבָל יוֹשְׁבַת הִיא מִחוּץ לְעִיר וּמוֹדִיעָה לְאַחֵרִים שֶׁהִיא טְמֵאָה. וְלֹא הַמְּצָרְעִים בְּלְבָד, אֶלֶּא כָּל הַמְּטֵמֵאִים אֶת הָאֶדָם⁴⁰ חֵיבִין לְהוֹדִיעַ לְכָל שֶׁהֵן טְמֵאִין, כְּדִי שִׁיפְרְשׁוּ מֵהֵן; שְׁנֵאָמֵר: וְטֵמֵא טְמֵא יִקְרָא - הַטְּמֵא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא טְמֵא.

39) משנה, סוטה כג, א. ובגמרא שם למדו זה מן הכתוב (שם יג, מד) "איש צרוע הוא" ולא אשה. 40) 'תורת כהנים' נגעים פ"ב ה"ט.

ט. וְטְמֵטוֹם וְאַנְדְרוֹגִינוֹס פּוֹרַע וּפּוֹרֵם וְעוֹטָה עַל שְׁפָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סִפֵּק⁴¹.

41) ומחמירים בו כמו בכל ספק של תורה.

י. אֶחָד מְצָרַע מְסֻגָּר וְאֶחָד⁴² מְצָרַע מְחֻלָּט לְעִנְיָן טְמֵאָה⁴³. וְאִין בֵּין מְצָרַע מְסֻגָּר לְמְצָרַע מְחֻלָּט לְעִנְיָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁנָאֵמַר: מִחוּץ לְעִיר אֶל פְּנֵי הַשְּׂדֵה. שְׁלָחָה וְחִזְרָה - חֹזֵר וּמְשַׁלְּחָה, אֶפְלוּ מֵאֵה פְּעָמִים²⁷. וְאַחַר כֵּן מְגַלַּח הַפֶּה אֶת הַמְּצָרֵעַ. כִּי־צַד מְגַלְּחוֹ²⁸? מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנֶּרְאָה, אֶפְלוּ בֵּית הַשְּׂחִי וּבֵית הָעֵרֶוּה שְׁעָר שְׁעַל כָּל הַגּוֹף, עַד שְׁיַעֲשֶׂה כְּדִלְעַת. **שְׁנָאֵמַר:** אֶת כָּל שְׁעָרוֹ²⁹. אִם כֵּן, לְמָה נֶאֱמַר רֹאשׁוֹ וְזָקְנוֹ וְגִבּוֹת עֵינָיו³⁰? לְרִבּוֹת כָּל פִּי־צַעַר בְּהֵן, וְלִמְעַט שְׁעָר שִׁבְתוֹף הַחֲטָם, לְפִי שְׂאִינוֹ נֶרְאָה³¹. וְאַחַר כֵּן מְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטָמָא בְּבִיאַה וּמִלְּטָמָא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכְנַס לְפָנִים מִן הַחוּמָה, וּמוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים. וְאִסּוּר בְּהֵן בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה, שְׁנָאֵמַר: מִחוּץ לְאֶהְלוֹ³² - מְלַמֵּד שְׂאִסּוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה. וְהַמְּצָרֵעַ מִתְּרַת³³ בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה.

(2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. (3) בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרותו"]. (4) ספל גדול. (5) אמנם בגמרא סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה. (6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. (7) מי מעיין או נהרות שוטפים. (8) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת. (9) מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות תרבות. (10) כשרות לאכילה. (11) שיקח אותן הכהן בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע פרשת א הלכה ו: "ולקח למיטהר" לשם מיטהר, בין איש בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה, לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר לבית. (12) הכריאה יותר. (13) בפני המצורע. (14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור כרע המטה. (15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. (16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח. (17) צמר צבוע במיין גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. (18) פירוש, אם טבל בנוזל זה צמר אחר. (19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. (20) תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. (21) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). (22) צפרים, ארו, איזוב ושני תולעת. (23) שהורדה קליפתם. (24) היא תולעת השני שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. (25) מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות",

אַרְבַּע אַמּוֹת⁶² עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנַס רֹאשׁוֹן וְיוֹצֵא אַחֲרוֹן, כְּדִי שִׁיחִיה מוֹשְׁבוֹ לְבָדוֹ וְלֹא יַעֲמֵד עִם הָעַם בְּעָרְבוֹב וְיִטְמֵא אוֹתָם.

(52) שם. ונגעים פי"ג, מי"א. (53) משמע אפילו לא שהה כהרף עין, ויצא. כדעת תנא-קמא במשנה נגעים שם. (54) המקום שהוא נמצא בו. (55) 'תורת כהנים' פי"ב, הי"ד. (56) דין זה והבאים אחריו עד "ואם עמד נטמא", מבוארים במס' נגעים שם מ"ז. (57) משנה, טהרות פ"ו, מ"ב. ראה מה שכתב רבינו שם בפירושו. (58) ושאר גופו מחוץ לבית. (59) נגעים, שם מ"ח. (60) כלומר, כשהוא רוצה להכנס. (61) מכל צד. (62) והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושבו", ובית הכנסת מחוץ למושבו, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

~ יום רביעי כ"א תשרי ~

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר שטהרת המצורע ותגלחתו מצוות-עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור והתגלחת והזייה, ושאר מעשיו אם כשרים כלילה, ודין טהרת מצורע איפה ומתי נוהגת, והכשרים לטהר מצורע, ואם מטהרים שנים כאחת, צפור השחוטה והמשתלחת אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן.

א. טְהַרַת מְצָרֵעַ מְצוֹת עֲשֶׂה², וְתַגְלַחְתוּ כְּשִׁיטְהַר מְצוֹת עֲשֶׂה³. כִּי־צַד מִטְהַרִּין אֶת הַמְּצָרֵעַ? מִבִּיא מִזְרָק⁴ שֶׁל חֶרֶשׁ חֹדֶשׁ, וְקַבְלָה הִיא⁵ שִׁיחִיה [חֹדֶשׁ], וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית⁶ מִיֵּם חַיִּים⁷ הָרְאוּיִין לְקֹדֶשׁ אוֹתָן מִי חֲטָאת⁸, וְשַׁעוֹר זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִבִּיא שְׁתֵּי צִפְרִים דְּרוֹר⁹ שְׁהוֹדוֹת¹⁰ לְשֵׁם טְהַרַת צְרַעַת¹¹, שְׁנָאֵמַר: וְלָקַח לְמִטְהַר. וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה¹² שְׁבִשְׁתִּיהֶן עַל הַמַּיִם שֶׁבְּכִלֵי חֶרֶס, וּמִמָּצָה עַד שִׁיחִיה הֵדֵם נִכַּר בְּמַיִם, וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצְּפוֹר הַשְּׁחוּטָה כְּפָנָיו¹³. וְדָבָר זֶה קַבְלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ אֲרִז, וּמְצוֹתוֹ שִׁיחִיה אֲרִכּוֹ אִמָּה וְעִבּוֹ כְּרִבִיעַ כְּרַע מִפְּרַעֵי הַמָּטָה¹⁴, וְאִזּוֹב שְׂאִין לוֹ שֵׁם לוֹ¹⁵, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ, אֵין פְּחוֹת מִטְּפַח¹⁶, וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת¹⁷, מְשַׁקְלוֹ שְׁקָל. וְאִם טַעֲמוֹ¹⁸ - פְּסוּל¹⁹, כְּצִבְעַת הַתְּכֵלֶת²⁰. וְכָל הַשְּׁעוּרִים - הִלְכָה²¹. וְלִזְקָח עִם שְׁלִשְׁתֵּן הַצְּפוֹר הַחִיָּה. וְאַרְבַּעָה מִיָּנִין אֵלוֹ²² מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֲרִז וְאִזּוֹב שְׁנַתְּקִלְפוֹ²³ - פְּסוּלִין. וְכוּוֹף הָאִזּוֹב עִם הָאֲרִז בְּלִשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית²⁴, וּמְקוּף²⁵ לְהֵן רֹאשִׁי אֲגָפִים וְרֹאשׁ הַזָּבֵב שֶׁל צְפוֹר הַחִיָּה, וְטוֹבֵל אַרְבַּעַתָּן בְּמַיִם שֶׁבְּכִלֵי וּבְדָם שְׁעֲלִיהֶן, וּמִזֶּה שְׁבַע פְּעָמִים עַל אַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצָרֵעַ, וּמְשַׁלַּח אֶת הַצְּפוֹר. וְכִי־צַד מְשַׁלְּחָה? עוֹמֵד בְּעִיר וְזוֹרְקָה חוּץ לְחוּמָה. וְאִינוֹ הוֹפֵף פָּנָיו לֹא לָיִם וְלֹא לְעִיר וְלֹא לְמִדְּבָר²⁶,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39) בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים.

ה. שְׁחִיטַת הַצֵּפּוֹר וְהַתְּגַלְחַת וְהַהֲזֵיחַ - בַּיּוֹם, וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֱלוֹ - בְּאַנְשִׁים, וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּאַנְשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֱלוֹ - בְּכַהֲנִים, וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכַהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרָאֵל.

ו. טְהַרַת מִצְרַע זוֹ נוֹהֶגֶת בְּאַרְץ וּבְחוּצָה לְאַרְץ, בַּפְּנֵי הַבַּיִת וְשֵׁלָא בַּפְּנֵי הַבַּיִת. וְכֵהֵן שִׁטְמָאוּ מִצְרַע לְטַהְרוֹ, שְׁנֵאמַר: לְטַהְרוֹ אוֹ לְטַמְאוֹ. וְהַפֵּל פְּשָׁרֵי⁴⁰ לְטַהַר אֶת הַמִּצְרַע, אֶפְלוּ זָבִי⁴¹ וְאַפְלוּ טָמֵא מֵת. וְאִין מִצְרַע מְטַהַר מִצְרַע. וְאִין מְטַהְרִין שְׁנֵי מִצְרַעִין בְּאַחַת, שְׁאִין עוֹשִׂין מִצְוַת חֲבִילוֹת.

40) כל הכהנים. 41) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא בכהן שמותר לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזב וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה.

ז. עֵץ אֲרֵז וְאֲזוֹב וְשְׁנֵי תוֹלַעַת שְׁטֵהַר בֵּהֵן מִצְרַע זֶה - מְטַהַר בֵּהֵן מִצְרַעִים אַחֲרֵים. וְכֵן צִפּוֹר הַמְּשַׁתְּלַחַת מְטַהַר לְטַהַר בֵּהּ מִצְרַעִים אַחֲרֵים מֵאַחַר שְׁנֵשְׁתְּלַחָהּ, וּמְטַהַר בְּאַכִּילָהּ⁴². אֲבָל הַצֵּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה. וּמֵאִמְתִּי תֹאסֵר? מִשְׁעַת שְׁחִיטָתָהּ. שְׁחִטָהּ וְאִין שָׁם אֲזוֹב וְלֹא עֵץ אֲרֵז וְלֹא שְׁנֵי תוֹלַעַת⁴³ - הֲרִי זוֹ אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה, שִׁשְׁחִיטָהּ שְׁאִינָה רְאוּיָה שְׁמָה שְׁחִיטָהּ⁴⁴. וְהָאוֹכֵל פְּזִית מִצֵּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. שְׁנֵאמַר: וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שְׁזֶה לְרַבּוֹת הַצֵּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה. וְשֵׁנִי אֲכָלוּ - הֵא אַחֲרֵת לֹא תֹאכְלוּ; וְלֹא הֵבֵא מִכָּל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה.

42) והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילווחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. 43) ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. 44) מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה (פרט לכיסוי הדם).

ח. אִין לֹקְחִין שְׁתֵּי הַצֵּפּוֹרִים מִצֵּפְרֵי עֵיר הַנְּדֻחַת, וְלֹא מִצֵּפְרֵים שֶׁהִחְלִיפִין בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְלֹא מִצֵּפְרֵים שֶׁהֲרִגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצִּוְתָן⁴⁵ שְׁיֵהִי שְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת

בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. 26) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. 27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם אמרו: "חמש ושש פעמים" ומוכן שהכוונה הרבה פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השדה, אבל כשהגיעה לשדה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה ולטהרת מצורע אחר. 28) תגלחת ראשונה. 29) לרבות מקומות שאינם גלויים. 30) פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. 31) כלל, ואינו דומה לשיער של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זרועו (כסף משנה). 32) "וישב מחוץ לאהל שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו. 33) כריתות ח, ב "מחוץ לאהל" ולא מחוץ לאהלה. לא יבאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפוי). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעזויהו בימי צרעתו, ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עזויהו שמר על המצוות כמו שכתוב (מלכים ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבת קרבנות.

ב. כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים³⁴ הָאֵלוֹ עֲדִין הוּא אֵב הַטְּמֵאָה. מְטֵמֵא אָדָם וְכֻלָּים בְּמַגַּע, לֹא בְּמִשְׁא. שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְכִכְס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר - מְלַמֵּד שְׁהָיָה מְטֵמֵא בְּגָדִים. וְכִשֵּׁם שְׁהָיָה מְטֵמֵא בְּגָדִים בְּמַגַּע, כֵּן מְטֵמֵא אָדָם בְּמַגַּע; שְׁכָּל הַמְּטֵמֵא בְּגָדִים - מְטֵמֵא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מְגַלְחוֹ הַפֶּהֶן תְּגַלְחַת שְׁנֵיהֶם פְּרֵאשׁוֹנָה, וּמְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִטְּמֵא אַחֲרֵים, וְהָרִי הוּא כְּכֹל טְבוּלֵי יוֹם³⁵ וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר. הַעֲרִיב שְׁמֵשׁוּ - אוֹכֵל בְּתְרוּמָה³⁶; הַבֵּיא כְּפָרְתוֹ - אוֹכֵל בְּבָרִים³⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁷.

34) נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא. 35) טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. 36) אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. 37) בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א.

ג. כְּשֶׁהוּא מְגַלַּח בְּשֵׁתֵי הַתְּגַלְחוֹת אִינוֹ מְגַלַּח אֶלָּא בְּתַעֲרֵי. וְאֵם גִּלַּח שְׁלֹא בְּתַעֲרֵי אוֹ שֶׁהֵנִיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם. וְאִינוֹ מְגַלְחוֹ אֶלָּא כֵהֵן. וְאֵם שִׁיר שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּתַגְלַחַת רֵאשׁוֹנָה וְגִלְחָן בְּשֵׁנִיָּה - לֹא עֲלָתָהּ לוֹ אֶלָּא תְּגַלְחַת אַחַת בְּלִבָּד, וְהָרִי הִיא רֵאשׁוֹנָה³⁸. וְכָל הַיּוֹם פָּשַׁר לְטַהַרַת הַמִּצְרַע.

38) וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים.

ד. תְּגַלְחַת³⁹ הַמִּצְרַע וְטְבִילָתוֹ וְהִזְאָתוֹ אִינָן מְעַכְבּוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשָׂיו מְעַכְבִּים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּמְרָאָה, בְּקוֹמָהּ וּבְדַמִּים, וְלִקְיַחְתָּן כְּאַחַת. אַף עַל פִּי שְׂאִינָן שְׁוֹת אוֹ שְׁלֶקַח אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת לְמַחֵר - כְּשֵׁרוֹת. לְקַח שְׁתֵּי הַצְּפָרִים לְשֵׁם אִישׁ - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בֶּהֶן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בֶּהֶן אִישׁ; לְטַהֵר בֶּהֶן בֵּית מְגֻנֵּעַ - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר אָדָם; לְקַח לְאָדָם - כְּשֵׁרוֹת לְבֵית מְגֻנֵּעַ. שְׁנַאֲמַר: וְלִקַּח לְמַטְהַר.

(45) לכתחילה.

ט. שְׁחַט⁴⁶ אַחַת מִהֶן וּנְמַצְאָת שְׁלֹא הִיְתָה דְרוֹר - יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָה, וְהִרְאִשׁוּנָה מִתְּרַת בְּאִכְלָהּ. שְׁחַט הָאַחַת וּנְמַצְאָת טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָה, וְהִרְאִשׁוּנָה מִתְּרַת בִּהְנֵאָה.

(46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה ראב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחוטה אינה דרוור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בן זוג דרוור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע: ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרוור או שנוולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה.

בַּתּוֹרָה³. יִרְקַק הוּא הַיֶּרֶק שְׁפִירְקִין⁴, שְׁהוּא יֶרֶק הַרְבֵּה, כְּכַנֵּף הַטֹּס וְכַהוּצֵי הַדְּקֵל⁵; וְאֲדַמְדָם הוּא אָדָם שְׁבָאֲדָמִים, שְׁהוּא אָדָם הַרְבֵּה, כְּזֵהוּרִית⁶ יָפֵה. וְשִׁנֵּי מְרָאוֹת אֵלּוּ מְצַרְפִּין⁷ זֶה עִם זֶה. בְּמִרְאֵה יֶרֶק אוֹ אֲדַמְדָם מְסַגֵּרִין אֶת הַבְּגָד, וְאִם עָמַד בְּמִרְאֵה זֶה שְׁנֵי שְׁבֻעוֹת⁸ - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין⁹. וְכֵן אִם פְּשָׁה¹⁰ - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין¹¹. כִּיצַד? בְּגָד שְׁנֵאָה בּוֹ נִגְעַי יֶרֶק אוֹ אֲדַמְדָם - מְסַגֵּירוֹ שְׁבַעַת יָמִים, וּבְשָׁבִיעֵי רוּאָה: אִם פְּשָׁה - מַחְלִיטוֹ וְשׁוֹרְףָה אֶת כָּל הַבְּגָד¹²; וְאִם עָמַד בְּמִרְאֵהוּ וְלֹא פְּשָׁה, אוֹ שְׁפָשָׁה וְכַהֲנֵה¹³ מְשִׁנֵּי הַמְרָאוֹת שֶׁהִסְגֵר בֶּהֶן, אוֹ שְׁהוֹסִיף הַמְרָאָה לְהֵאָדָם וְלַהוּרִיק וְלֹא פְּשָׁה - יִכַּבֵּס מְקוֹם הַנִּגְעַי וְיִסְגֵרֵי שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית¹⁴. וּבְסוֹף שְׁבֻעַי שְׁנֵי, שְׁהוּא יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רוּאָה: אִם פְּשָׁה לְמִרְאֵה שְׁלִישִׁית¹⁵ - הָרִי זֶה טְעוֹן כְּבוֹס וְטַהוּר¹⁶; וְאִם נִשְׁתַּנָּה הַנִּגְעַי מִמָּה שְׁהִיָה, כְּגוֹן שְׁהִיָה יֶרֶק וְנִעְשָׂה אֲדַמְדָם אוֹ אֲדַמְדָם וְנִעְשָׂה יֶרֶק - קוֹרֵעַ מְקוֹם הַנִּגְעַי וְשׁוֹרְףָה¹⁷ מֵה שְׁקָרַע, וְתוֹפֵר מְטִלִית¹⁸ בְּמִקוֹם שְׁקָרַע, וּפּוֹטֵר שְׁאֵר הַבְּגָד, וּמְכַבֵּסוֹ כָּל כְּבוֹס שְׁנֵי וּמְטַבִּילוֹ וְטַהֵר; וְאִם עָמַד בְּמִרְאֵה שְׁהִסְגֵר בּוֹ בַתְּחִלָּה - יַחְלִיטוֹ וְיִשְׂרָף אֶת כָּל¹⁹.

י. נִשְׁפָּף הַדָּם⁴⁷ - מְנִיחִין אֶת הַמְשַׁלַּחַת עַד שְׁתַּמּוּת⁴⁸. מִתָּה הַמְשַׁלַּחַת - יִשְׁפָּף הַדָּם⁴⁹ וְיִקַּח שְׁתֵּים אַחֵרוֹת.

(47) לפני ההזאות. (48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחוטה אסורה בהנאה. (49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר¹

(1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טומאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שתיו צבוע וערכו לבן, ודין כמה שיעור בגד מטמא בנגעים.

א. צְרַעַת בְּגָדִים - כְּגָרִיס², כְּצְרַעַת אָדָם; אֲבָל פְּחוֹת מְכַרִּיס - טַהוּר. וְשִׁלְשָׁה סִמְנֵי טֹמְאָה יֵשׁ בֶּהֶן: יֶרֶק, אֲדַמְדָם, וְהַפְּשִׁיזוֹן. וְשִׁלְשָׁתָן מְפַרְשִׁין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"שורף את הבגד". ומפרש רבינו שהכוונה לכל הבגד עם המטלית, שהוא עכשיו חלק מן הבגד (קרית ספר). והר"ש במשנה שם מפרש, שהמטלית נידונה כבגד בפני עצמו, ואם יש בה שלוש על שלוש (מרובע של שלוש אצבעות) מסגירה כדין כל נגע, ואם אין בה כשיעור זה אינה מיטמאה בנגעים כלל. ובתוספתא נגעים פ"ו ה"ו משמע כדברי הר"ש, אבל רבינו הסתמך על המשנה, שנאמר בה סתם: שורף את הבגד.

ז. הטולה³⁵ מן המסגור³⁶ בטהור³⁷ וחזר נגע על הבגד - שורף את המטלית³⁸. חזר על המטלית - הבגד הראשון המסגור³⁹ ישורף³⁹, והמטלית תשמש את הבגד שהיא תפורת בו פסימנין⁴⁰: אם עמד בעיניו שגני שבוועות או פשה - שורפין הכל⁴¹.

(35) משנה שם. (36) חתך מבגד שהיה בו נגע ונסגר ונטהר. (37) תפר את החתיכה הזו בבגד שלא נראה בו נגע מעולם. (38) מכיון שהיה לה זיקה לבגד מנוגע, אין זיקה זו נפקעת ממנה ע"י חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר בה הנגע. מובן מאליה, שהבגד הראשון ישורף. (39) מפני שלא פקעה זיקתו למטלית, והריחו כאילו חזר לבגד עצמו. (40) פירוש, צריך להסגיר את הבגד השני, שהרי נולד בו נגע, וסימני הטומאה או הטהרה שיוולדו במטלית, כוחם יפה לגבי כל הבגד. יוצא מזה, שלמטלית יש זיקה בשני הבגדים. (41) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטלית תישורף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה טהרה עולמית (קרית ספר. וראה ברטנורא).

ח. בגד שפא פלו בתחלה ירקרק או אדמדם - מסגירו⁴² שבווע אחר שבווע. אם עמד בו שגני שבוועות - ישורף. אבל בגד שהסגירו ופשה הנגע בכלו ונעשה ירקרק או אדמדם, או שפטר ואתר שפטרו בא פלו ירקרק או אדמדם - הרי זה טהור⁴³. פנס ופשה - ישורף.

(42) כדין נגע קטן. ראה למעלה פ"ז ה"ב. (43) ברייתא סנהדרין פז, ב: "ר' נתן בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת באדם, ונאמר קרחת וגבחת בבגדים. מה להלן פרח בכולו טהור, אף כאן פרח בכולו טהור". והשווה רבינו דין פריחה בבגדים לדין נתקים, שהפריחה מטהרת בהם אפילו אחר הפיטור (למעלה פ"ח ה"ב), ולא ככהרת שהפריחה מטמאה רק מתוך החלט או מתוך הסגר (ראה פ"ז ה"א). ראה ראב"ד ומשנה למלך.

ט. בגד⁴⁴ שמוכין יוצאין על פניו מן האריג, פגון סגוס⁴⁵ של צמר, ונראה בו נגע - אינו מתטמא, עד שיראה הנגע במוכין ובאריג עצמו⁴⁶. וזה שנאמר בבגדים: פקרתו או בגפתו, קרתו - אלו השחקים⁴⁷, גפתו - אלו החדשים⁴⁸.

(44) נגעים שם מ"ו. (45) באידיש - פליש, שחוטים יוצאים מהאריג וכולטים על פניו. (46) בשניהם יחד.

אם כהה. הראב"ד משיג על הלכה זו בצורה חריפה, וראה סוף-משנה. (18) טלאי. "ומנין שהוא טולה עליו מטלית? תלמוד לומר: ואם תראה עוד (ויקרא יג, נז), ואין עוד אלא מקומו" (תורת כהנים שם ה"ד). פירוש, ואם יישאר חור במקום שהיה בו הנגע - אין אפשרות שייראה שם נגע שנית. (19) שם משנה ה: העומד בשני - ישורף.

ב. נגע²⁰ שהיה ירקרק ופשה אדמדם או שהיה אדמדם ופשה ירקרק - הרי זה פשוין²¹.

(20) שם משנה ד. (21) בתורת כהנים נגעים פרק יד, ב, דרשו מהכתוב "והיה" בלשון יחיד, מלמד שמצטרפים זה עם זה.

ג. נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע ופשה לו הנגע - אינו פשוין, עד שייפשה לחוץ²². שאין פשוין הנגע לתוכו פשוין בין באדם בין בבגדים ובתים.

(22) "מה נתק שאין הפשוין לתוכו, כך נגע שאין הפשוין לתוכו". "תורת כהנים" שם פרק ח ה"ד, ראה למעלה פ"ד ה"א.

ד. הפשוין²³ הסמוך²⁴ בבגדים - כל שהוא²⁵, והרחוק או החוזר - כגריס. פיצד? בגד שהסגור ונולד בו נגע אחר כגריס רחוק מן הנגע שהסגור בו - הרי זה פשוין וישורף; ואם היה פחות מכגריס - אין משיגיהו בו. וכן בגד שקרע ממנו הנגע בסוף שבווע שני, כמו שבארנו, וחזר בו נגע כגריס - ישורף. וכן בגד שפשה בו הנגע אחר שנפטר²⁶ - ישורף?

(23) נגעים פ"א מ"ז. (24) לנגע העיקרי = לאום. (25) אפילו פשה פחות מכגריס - טמא. (26) שטיהרו אותו.

ה. מי שמכבס²⁷ את הנגע בשבווע ראשון, כמו שבארנו, צריך לכבס מעט מן הבגד שחוצה לו, שנאמר: את אשר בו הנגע²⁸. וכל נגעי בגדים שמכבסין אותן - מעבירין עליהן שבעה סממנין²⁹ שמעבירין על הפתם, פדרף שמעבירין על הפתמים, כמו שבארנו³⁰ בענין נדה.

(27) 'תורת כהנים' שם פט"ו ה"ה. (28) ולא נאמר "את הנגע", משמע המקום שהנגע בו. (29) זבחים צה, א. (30) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה, הלכה לו.

ו. בגד³¹ שקרע ממנו מקום הנגע ותפר מטלית, כמו שבארנו, וחזר נגע כגריס על הבגד - מתיר³² את המטלית ומצילה³³, ושורף שאר הבגד. חזר הנגע על המטלית - שורף את הכל³⁴.

(31) נגעים שם מ"ו. (32) מפרידה מן הבגד. (33) מן הטומאה, מפני שבאה מבגד טהור. (34) במשנה, הגירסא:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מטמא. (67) כגריס, שפחות משיעור זה אינו טעון הסגר. (68) ואם כן, אפשר שיטמא בלא פשיון. כר' יהודה בן בתירה במשנה שם.

פָּרָק שְׁלִישֵׁי עֶשְׂרִי

1) יבאר מין הבגדים שמתמאים בנגעים, בגד מוסגר שצבעו או מכרו לגוי או נתערב באחרים, בגד מוחלט שנתערב באחרים, ובגדים המנוגעים שמשלחים אותם חוץ לעיר.

א. אין מטמא² בנגעים אלא בגדי צמר ופשטים בלבד, או השתי או הערב³ של צמר ופשטים, וכל כלי העור, בין קשה בין רך. אף העור הצבוע בידי שמים⁴ מטמא בנגעים. והלבדים⁵ - פבגדים, ומטמאין בנגעים. והאֵהֳלִים⁶ מטמאין בנגעים, בין שהיו של צמר ופשטים בין שהיו של עור.

2) בתורה (ויקרא יג, מז - מח) נמנו רק אלה המפורשים כאן. (3) בצמר, השתי הם חוטים דקים והערב יותר עבים, אבל בפשתן אין הבדל ניכר (רבינו בפירושו על המשנה, נגעים פ"א, מ"ח). (4) עור בעל גוון לא לבן מטבעו, אבל הצבוע בידי אדם אינו מטמא. בפרק הקודם אמרנו שצמר ופשטים מטמאים רק לבנים ולא בעלי גוון אחר ואפילו הם מטבעם כן, אבל עור מטמא אף הצבוע, בתנאי שהוא כן בידי שמים. פסק כרבי שמעון (שם מ"ג) נגד רבי יהודה, מפני שגם רבי מאיר סובר כמותו בצבוע בידי אדם (כסף-משנה). (5) צמר שאינו טווי, אלא דופקים עליו בכוח עד שהוא מתחבר. (6) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ג, ה"ב.

ב. כל הבגדים⁷ של צמר ופשטים מטמאין בנגעים, חוץ מבגדי עובדי פוכבים. הלוקח בגדים מן העובדי פוכבים - יראו פתחלה⁸. בגד שהוא פלאים⁹ מן הצמר ומן הפשטים - מטמא בנגעים¹⁰.

7) שם מ"א. אפילו של נשים ועבדים וקטנים (רבינו בפירושו על המשנה). ראה למעלה פ"ט ה"א. (8) אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל, דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פ"ו ה"ד), מפני שבגד זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי (הר"ש בפירושו שם). ומדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבגד של ישראל, שאם לא כן - גם בבגד של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן (משנה-למלך לקמן פ"ד ה"ב). (9) מעורב. (10) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ב. ואע"פ שאסור ללבשו.

ג. צמר גמלים¹¹ וצמר רחלים שטוּאָן זה עם זה: אם רב מן הגמלים - אינו מטמא¹² בנגעים, ואם רב מן הרחלים - מטמא בנגעים¹³; מחצה למחצה - מטמא בנגעים. והוא הדין בפשתן וקנבוס¹⁴ שטרפן

(47) אריג ישן שנקרחו המוכין שיצאו ממנו. (48) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ו ה"ט. גבתו = גבתו, שח"ת וה"א מתחלפים (קרבן אהרן בשם פסיקתא זוטרתי).

י. הבגדים⁴⁹ הצבועים אינן מטמאין בנגעים, בין שצבועין בידי אדם בין שצבועין בידי שמים⁵⁰, עד שהיה לבנים⁵¹. פגד ששתי⁵² צבוע וערב⁵³ לָבָן, עָרְבוּ צְבוּעַ וְשֵׁתִיו לָבָן - הפל הולך אחר הנראה⁵⁴. פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות מן האריג⁵⁵ אינו מטמא בנגעים⁵⁶.

(49) שם מ"ג. (50) בטבע, כגון צמר מטלאים שחורים. (51) ב'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ד דרשו מהכתוב לפשטים ולצמר (ויקרא יג, מח) מה פשטים לבנה, אף צמר לבנה. הפשתן הוא לבן מטבעו, ושם דרשו: "מה פשטים כברייתו, אף צמר כברייתו", פירוש, אין דרך העולם לצבוע פשתן. (52) חוטי האורך. (53) חוטי הרוחב המעורבים בשתי. (54) מה שבולט ונראה יותר לעין. זה תלוי בסוג האריג. תוספתא נגעים פ"ה ה"ג. (55) וחוטי צמר ופשטים, נאמר שיעורם בפרק הבא. (56) מפני שאינו ראוי לכלום. משנה נגעים פ"ב, ב.

יא. בגד⁵⁷ שאָרַג בו פחות משלש על שלש ונראה בו נגע ואחר כך השלימו לשלש על שלש - טהור⁵⁸.

(57) שם. (58) שאין הנגע מטמא אלא אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא. ראה למעלה פ"ו ה"ד.

יב. התופר⁵⁹ מטליות שאין בכל אחת מהן שלש על שלש ועשה מהן פגד - הרי זה מטמא בנגעים; שהתפור פארוג, וכלו פגד אחד הוא.

(59) דין זה נלמד מהמשנה המובאת בהלכה הבאה.

יג. בגד⁶⁰ שהוא מטליות מטליות⁶¹, מהן צבועין וממהן לבנים⁶², ונראה נגע בלבן שבו⁶³ - מסגירין אותו. אם עמד שני שבועות - נטמא פלו וישרף⁶⁴. וכן אם פשה הנגע במטלית לבנה אחרת - הרי זה פשיון, אף על פי שיש ביניהם צבוע⁶⁵. הרי פלו צבוע ובו פס אחד לבן, אפלו פגריס⁶⁶, ונראה בו נגע⁶⁷ - יסגיר; שאם עמד בעינו ולא הוסיף ולא פקה שני שבועות - ישרף⁶⁸.

(60) שם פ"א משנה ז. (61) כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. (62) "קייטא" בלשון המשנה. (63) אם נראה בצבוע אינו מטמא כלל, כמו שנתבאר למעלה ה"י. (64) כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע קובע. (65) מפני שבבגדים מטמא פשיון הרחוק מן הנגע. והמדובר כשהפשיון הוא כגריס, אבל בפחות מגריס אין פשיון רחוק מטמא. ראה למעלה ה"ד. (66) פירוש, אפילו כל הפס הלבן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהרי הפשיון לצבוע אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָה בָּזָה. וְרָחַל בַּת עֲזִיָּא - אֵין הַצָּמֵר שְׁלָה מִטְמֵא בְּנִגְעִים. בְּגַד שֶׁהָיָה שְׁתִּיּוֹ פִּשְׁתָּן וְעָרְבוּ קַנְבוּס אוֹ שְׁתִּיּוֹ קַנְבוּס וְעָרְבוּ פִּשְׁתָּן - אֵינוֹ מִטְמֵא¹⁶ בְּנִגְעִים. וְכֵן אִם הָיָה שְׁתִּיּוֹ אוֹ עָרְבוּ פִּשְׁתָּן אוֹ צָמֵר וְהִשְׁאָר נֹצֵחַ שֶׁל עֲזִים וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֵינוֹ מִטְמֵא בְּנִגְעִים.

(11 שם מ"ב. 12) שהצמר בטל ברוב. (13) מפני שהצמר לא נתבטל ברוב (בתוספתא פ"ה מטהר רבי שמעון בן יהודה, מפני שזה כספק, וספק נגעים להקל. ראה 'תפארת ישראל' כאן). (14) גדל בשדה ודומה לפשתן (האנף בלע"ז). (15) בכורות יז, א. (16) ואין הולכים בזה אחר הנראה כמו בערבו לכן ושתי צבוע (ראה למעלה פי"ב ה"י). תוספתא נגעים פ"ה ה"ג: "בגד ששתיו סריקין ועירבו צמר, שתי צמר ועירבו סריקין - אינם מטמאין בנגעין". ומפרש רבינו שסריקין הוא מין משי. והר"ש במשנה נגעים פי"א מ"ד פירש - צמר צבוע.

(26 שם מ"א. 27) כגון נגיעה בשרץ או בטמא מת. (28) הזב מטמא את הדבר שדרס ('דרס' כולל שכב, ישב ורכב) עליו אפילו לא נגע בו, כגון שאבן מונחת על הדבר הראוי לטמא מדרס (פרטי דיני מדרס, מבוארים בהל' מטמאי משכב ומושב). (29) מפרש. (30) הצעיף הדק שהנשים משלשות על פניהן ('תפארת ישראל'). (31) הכיפה שהן חובשות על הראש (רבינו בפירושו למשנה, כלים פכ"ד מט"ז). (32) שאינן מצוירות ואינן מיוחדות לספרים בלבד, אבל מצוירות ראויות רק לספרים. ולפיכך אינן מקבלות טומאה כלל, מפני שאינן בגד, אלא חומר גלם (ראה פכ"ב מהל' כלים ה"ו). (33) שהרי בפחות מכגריס אין נגע מטמא כלל. (34) נאד. (35) ילקוט, שהרועים שמים בהם חפציהם. (36) הנאד והילקוט דרכם להיות קשורים תמיד מצד אחד, והכפלים שבמקום הקשר אינן נראים. והנגע שבכפלים אלה אינו מטמא מפני שאינו נראה אלא אם-כן מתירים את הקשר. (37) אם נולד נגע בצד זה ופשה מצד שני, הרי זה פשיון ומטמא מפני שלפעמים מהפכים אותם ומשתמשים בהם כשהם מהופכים. (38) משמע שבבגדים אין הנגע פושה מצד לצד. וכן משמע בתוספתא נגעים פ"ה ה"ג.

ד. העור¹⁷ שאינו מְעַבָּד - אינו מִטְמֵא בְּנִגְעִים¹⁸. וְכֵן הָעוֹר שֶׁהוּא גֵלֶם קָדָם שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ פְּלִים - אֵינוֹ מִטְמֵא בְּנִגְעִים; שְׁנֹאמֵר: פְּלֵי הָעוֹר¹⁹. וְכֵל פְּלֵי הָעוֹר, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן²⁰ בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן²¹ כֹּל שֶׁהֵן - מִטְמֵאִין בְּנִגְעִים.

ז. סְדִינָן³⁹ הַמְקַמְט - מִפְּשִׁיטֵין אֶת קַמְטֵיו וְרוֹאִין אֶת נִגְעוֹ.

ד. העור¹⁷ שאינו מְעַבָּד - אינו מִטְמֵא בְּנִגְעִים¹⁸. וְכֵן הָעוֹר שֶׁהוּא גֵלֶם קָדָם שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ פְּלִים - אֵינוֹ מִטְמֵא בְּנִגְעִים; שְׁנֹאמֵר: פְּלֵי הָעוֹר¹⁹. וְכֵל פְּלֵי הָעוֹר, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן²⁰ בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן²¹ כֹּל שֶׁהֵן - מִטְמֵאִין בְּנִגְעִים.

(17) כדי שהעור יהיה ראוי לשימוש רצוי, מעבדים אותו ע"י שרייה ממושכת במים שנותנים בהם מלח, קמח ועפצים. (18) 'תורת כהנים' פי"ג ה"ט וה"י. (19) שם. (20) דברים שאין להם בית קיבול, כגון לוחות, כסאות וכדומה. (21) כלים שיש להם בית קיבול, כגון נאדות. (בהל' כלים פי"א ה"י) כותב רבינו, שפשוטי כלי עור אינם מקבלים טומאה, וברור שהוא מחלק בין קבלת טומאה ובין טומאת נגעים, והסתמך בזה על 'תורת כהנים' שם ה"ב שמרבה עורות אוהלים מן הכתוב (ויקרא יג, נא) "לכל אשר יעשה העור למלאכה", ראה משנה-למלך כאן).

(39) תוספתא שם פ"א ה"ה.

ח. הַשְּׁתִּי וְהָעָרְבוּ⁴⁰, בֵּין שֶׁל צָמֵר בֵּין שֶׁל פִּשְׁתָּן, מִטְמֵאִין בְּנִגְעֵין מִיַּד מְשִׁיחָהּ שֶׁל צָמֵר אוֹ פִּשְׁתָּן⁴¹ וְלֹא שֶׁלַּק הַצָּמֵר⁴². וְכִמְהָ הָיְתָה⁴³ בְּפִקְעֵת⁴⁴ שֶׁל טֹי וְתִטְמֵא בְּנִגְעִים? כִּדִּי לְאַרְגָּ מִמֶּנּוּ שֶׁלֵּשׁ עַל שְׁלֹשׁ שְׁתֵּי וְעָרְבוּ, בֵּין שֶׁהִיְתָה כְּלָה שְׁתֵּי בֵּין שֶׁהִיְתָה כְּלָה עָרְבוּ⁴⁵. הִיְתָה הַפִּקְעֵת מְקַבְּצַת מַחוּטִים פְּסוּקִין⁴⁶ - אֵינָה מִטְמֵאָה בְּנִגְעִים.

ה. עורות חיה שפיים²² - אין מִטְמֵאִין בְּנִגְעִים. חֲבַר לָהֶן מִן הַגְּדָל בְּאָרֶץ, אֶפְלוֹ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה שֶׁל צָמֵר אוֹ פִּשְׁתָּים אוֹ עוֹר בְּהֵמָה וְחִיָּה הַמְעַבְּדִין כֹּל שֶׁהוּא²³, וְעָשָׂה מֵהֶן פְּלִים - מִטְמֵאִין²⁴ בְּנִגְעִים. וְהוּא שֶׁיְחַבְּרָנוּ לוֹ כְּדֶרֶךְ חֲבוּרֵי בְּגָדִים לְטַמְאָה²⁵.

(22) משנה, נגעים פ"א, מ"א. (23) שם. 'תורת כהנים' שם ה"ט למדו זה מן הכתוב "או בעור". בין שהמשיחה מצמר ופשטים ובין שהיא מעור - מטמאה בכל שהיא. (24) גם העור הימי. ראה 'תוספות יום טוב' כאן. (25) היינו לא פחות משתי תפירות, שלגבי קבלת טומאה מועיל חיבור זה לרון שני החלקים כבגד אחד, שאם נגעה טומאה באחד מהם נטמא כל הבגד.

(40) חוטים טווים, המיוחדים לשתי או לערב. (41) את הפשתן מבשלים במים חמים ומתלבן. (42) את הצמר אין מבשלים אלא שורים אותו במים חמים, כדי לרככו (רבינו בפירושו על המשנה). פסק כחכמים, בנגעים פי"א מ"ח. (43) שם. (44) חוטים כרוכים על קנה חלול. (45) כל החוט היה מסוג אחד. (46) ולא קשרם, אלא הם מונחים זה על זה, אבל אם קשרם - מטמאים ('ברטנורא', וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם, שכתב: 'יחובר חוט "על" חוט).

ו. כֹּל פְּלֵי²⁶ הָרְאוּי לְהִתְטַמֵּא בְּשָׂר הַטְּמֵאוֹת²⁷, אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס הַזָּב²⁸ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - הָרִי זֶה מִטְמֵא בְּנִגְעִים. כְּגוֹן קַלְעוֹנֵי²⁹ שֶׁל סְפִינָה, וְהַפְּרָכָת, וְשְׂבִיס³⁰ שֶׁל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. שְׁתִּי פְקַעְיוֹת⁴⁷ הַמְעוֹרוֹת זֶה לְזֶה בַּחוּט⁴⁸, וְכֵן הַשְׁתִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ לְפִוּף⁴⁹ עַל הַכְּבֵד הַעֲלִיּוֹנָה⁵⁰ וּמִקְצָתוֹ לְפִוּף עַל הַכְּבֵד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דְפֵי חֲלוּקִים⁵¹ שֶׁמִּעוֹרוֹת בַּחוּט אֶחָד, וְנִרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵהֵן - הַשְּׁנֵי טְהוֹר, אֵף עַל פִּי שְׁחוּט אֶחָד מִחֲבֵר בְּיַגְיָהּ. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמְסַכֶּת⁵² וּבִשְׁתֵּי הַעוֹמֵד⁵³, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָת הַנֶּגַע בְּבִגְד⁵⁴ וּמִקְצָתוֹ בִּשְׁתֵּי⁵⁵ - הָרִי זֶה טָמֵא. נִרְאָה הַנֶּגַע בִּשְׁתֵּי הַעוֹמֵד לְבַדָּה⁵⁶ - הָאָרוּג טְהוֹר⁵⁷; נִרְאָה בְּאָרוּג לְבַדָּה⁵⁸ - הַשְּׁתִּי הַעוֹמֵד טְהוֹר⁵⁹. נִרְאָה בְּסִדִּין - שׁוֹרֶף אֶת הַנִּימִין⁶⁰; נִרְאָה בְּנִימִין - הַסִּדִּין טְהוֹר⁶¹. פְּשָׂה מִן הַנִּימִין לְסִדִּין - הַסִּדִּין טָמֵא⁶².

(47) משנה, שם פי"א, מ"ט. (48) מחוברות זו לזו בחוט הכרוך על שתייהן. (49) כרוך. (50) בכסא האריגה קבועות שתי קורות עגולות, העליונה בראש האריג ועליה כרוכים חוטי השתי שטרם נארגו והם מחוברים לחוטים שנארגו כבר המונחים על הקורה התחתונה. (51) משנה, שם. בתקופת המשנה היו החלוקים עשויים משני חלקים (ועל שם כך נקרא "חלוק") אחד תלוי לאדם מלפניו, והשני מגבו, וקושרים את שני החלקים בחוט או ברצועה, והאורג עושה שני החלקים במחובר ומשאיר ביניהם רצועה של חוטי שתי לבדם, והקונה גוזר במקום זה ומפרידם. (52) האריג שיש בו שתי וערב נקרא "מסכת", ונפש המסכת הוא חוט הערב שהאורג הכניסו כבר לתוך השתי אלא שאינו צמוד עדיין לאריג, והאורג מכה עליו בכלי המיוחד לכך ונצמד לאריג. ונקרא נפש, מפני שהוא נמצא בשתי ומחזקו, כנפש היושבת בתוך הגוף ומחזקת אותו. (53) חוטי השתי המתוחים בכסא האריגה מוכנים לאריגה. (54) כלומר, בנפש המסכת שהיא כבר חלק מהבגד הנארג. (55) העומד. במשנה שם שנינו: "בנפש המסכת ובשתי העומד, הרי אלו מיטמאים בנגעים מיד", ומפרש רבינו כגון שהנגע היה מקצתו בשתי, ומקצתו בנפש המסכת. (56) ובנפש לא נראה. (57) כל האריג, ואפילו נפש המסכת, טהורה. אם מקצת הנגע בשתי ומקצתו בנפש, הנגע מצרפם. ואם לאו משתייך חוט הנפש לאריג בלי כל זיקה לחוט השתי. ודוגמה לכך אתה מוצא בסוף הלכה זו בדין נימים. (58) אפילו בנפש המסכת. (59) מאותו הנימוק עצמו שנאמר בנראה בחוט העומד לבדו. וכתב הר"ש, שמדובר כשדעתו לקצצו ולא לארוג יותר וטהור חלק החוט שייפרד מן האריג, אבל אם בדעתו לארוג - לא גרע החוט מנימין שבסדין שבסוף הלכה זו (פירוש זה, מסלק כל הקשיים שהתלבטו בהם רבים). (60) נגעים פי"א מ"י. נימין הם החוטים שמשאירים בקצות הסדין או הטלית לנוי והם טפלים לסדין, ולפיכך הנגע שבסדין מטמא גם אותם. (61) שהסדין אינו טפל לנימין. (62) תוספתא נגעים פ"ה ה"י. (גירסת הגר"א שם: הסדין טהור. וראה ר"ש במשנה כאן, שהביא תוספתא זו בגירסת אחרת).

י. חֲלוּקִים⁶³ שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - מִצִּיל אֶת הָאֲמֵרוֹת⁶⁴

י"א. בְּגֵד⁶⁶ מְסֻגָּר שֶׁצָּבְעוּ אוֹ מְכָרוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים - טְהוֹר⁶⁷. וְכֵן אִם נִתְעַרַב בְּאַחֲרֵימ⁶⁸ - פֶּלֶן טְהוֹרִים⁶⁹. קִצְצוּ⁷⁰ וְעָשְׂהוּ מוֹכִיץ⁷¹ פְּחֹת מְשֻׁלֵּשׁ עַל שְׁלֹשׁ טְהוֹר⁷², וּמִתָּר בְּהִנְתּוֹ⁷³. הֵיתָה בְּהֵן אַחַת שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְנִרְאָה בָּהּ נֶגַע - הִיא לְבַדָּה טָמְאָה.

(66) שם מ"ב. (67) נתבאר למעלה (ה"א), שבגדי גויים אינם מטמאים בנגעים, וכן צבועים, ומפני שאינם ראויים לטומאה עכשיו אינם מיטמאים, אף-על-פי שבשעה שנולד הנגע היו ראויים, תוספתא שם פ"ה ה"י. (68) ואי אפשר להכיר את המנוגעים, כגון אם המוסגר פשה וכהה וצריך להסגירו שנית (למעלה פ"ב ה"א) ונתערב במנוגעים כהים כמותו מתחילה. (69) שכל אחד הוא ספק מנוגע לפני שנוקק לטומאה (= לפני שנחלט) וספק נגעים כגון זה - להקל. וישנה עוד אפשרות של תערובת, כגון שנתערב בבגדי גויים מנוגעים. מס' נגעים פי"א מ"ב. (70) לבגד מוסגר. שם. (71) חתיכות דקות מאוד. (72) שאין הטומאה חלה על מטליות קטנות. (73) בגד מנוגע אסור בהנאה, שהרי התורה מצווה לשורפו. ומשמיענו, שלא רק הטומאה אינה חלה עליהם אלא גם איסור הנאה לא חל.

יב. בְּגֵד מְחֻלָּט⁷⁴ שֶׁנִּתְעַרַב⁷⁵ בְּאַחֲרֵימ - פֶּלֶן טָמֵאִין וְיִשְׁרְפוּ, אֶפְלוֹ אֶחָד בְּכֶמְה אֲלָפִים⁷⁶. וְכֵן אִם קִצְצוּ וְעָשְׂהוּ מוֹכִיץ - הָרִי הֵן טָמֵאִין⁷⁷, וְאִסוּר בְּהִנְתּוֹ.

(74) שם. (75) ואינו מכירו, כגון בבגדי גויים או כגון שקרע מטלית מן הבגד שהיה מנוגע ונטהר, ותפר במקום החור מטלית אחרת ואח"כ חזר הנגע למטלית שקרע ונטמא הבגד (למעלה פ"ב ה"ז) ונתערב בבגדים מטולאים כמותו. (76) כיון שנוקק לטומאה, ספיקו טמא. ולמה אינו בטל ברוב? הרא"ש במשנה מפרש, שמוסגר אינו חמור כל כך, ולכן בטל ברוב, אבל מוחלט החמור - אינו בטל. ב'תורת כהנים' נגעים פי"ד הלכה י"א, דרשו: "צרעת ממארת"

י. חֲלוּקִים⁶³ שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - מִצִּיל אֶת הָאֲמֵרוֹת⁶⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֶרְכּוּ פְּשָׁתִים עֶשְׂרֵה שְׁעֵרוֹת פְּרָפוּעַ. וְהַפְּחֹת מִשְׁעוֹר זֶה בְּבָתִּים - טְהוֹר. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הֵלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינֵי.⁵

(2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגריס (למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לז) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. (3) שיעור הגריס. (4) לא כגריס מעוגל. (5) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה.

ב. שְׁלֹשָׁה סִימְנֵי טְמֵאָה⁶ יֵשׁ בְּבָתִּים: מֵרֵאָה יִרְקַק, וְאֲדַמְדַם, וְהַפְּשִׁיז. וְכֵלָן מִפְּרָשִׁין בְּתוֹרָה. וְשִׁנֵּי הַמְּרָאוֹת מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה⁷. וּפְשִׁיזוֹן הַסְּמוּדָה⁸ - כָּל שֶׁהוּא, וְהִרְחֹק⁹ - כְּגָרִיס. אֲבָל הַחוּזָר אַחַר הַטּוֹחַ - פְּשִׁנֵי גְרִיסִין.

(6) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיזון, ושיעור לבן ומחיייה. (7) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). (8) נוגע באדם (אום = נגע העיקר). (9) אם יש הפסק בינו לבין האדם.

ג. אִין נִגְעֵי בָתִּים מְטַמְּאִין עַד שֶׁיְהִי מֵרֵאָה הַנֶּגַע שָׂפָל מִן הַקִּיר¹⁰; שְׁנֵאמַר: שְׁקַעְרוּרַת - שֶׁיְהִי שׁוֹקְעִין בְּקִירוֹת. וּבְשִׁנֵּי הַמְּרָאוֹת¹¹ מִסְגִּירִין אוֹ מְחַלְטִיטִין¹², וּבְפְשִׁיזוֹן נוֹתְצִין¹³, וְאִם פָּשָׂה אַחֲרֵי הַטּוֹחַ - נוֹתֵץ אֶת כָּל הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

(10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור. (11) ירקק או אדמדם. (12) כלומר, אין מחליטים לעולם אלא באחד משני המראות האלה. (13) את המקום המנוגע.

ד. כְּשִׁירָאָה נִגַּע בַּבַּיִת - אֶפְלוֹ חֶקֶם, שְׁיֹדַע וְדָאֵי שְׂזָה נִגַּע, לֹא יִגְדוּ וְיֵאמַר: נִגַּע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת, אֲלֵא אוֹמֵר לִפְהֵן¹⁴: כִּנְגַע נִרְאָה לִי בַּבַּיִת. וְצוּהַ הַפְּהֵן וּפְנֹו אֶת הַבַּיִת, אֶפְלוֹ חִבְלֵי עֲצִים וְחִבְלֵי קָנִים¹⁵, וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַפְּהֵן וְיִפְגַּס וְיִרְאָה הַנֶּגַע.

(14) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע פרשת ה הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים (תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנאמר (דברים כד, ח"ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' זכור את אשר עשה ד' למרים". מה עניין זה לזה? אלא ללמד שלא נענשה אלא על לשון הרע (שדיברה במשה). מטרת התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושישמר מלשון הרע. (15) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר, גזרה התורה שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית. ביררנו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלוייה בדברי הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור.

(ויקרא יג, נא) תן בו מאירה שלא תהנה ממנו. (77) טומאת החלט אינה נפקעת ע"י השינוי.

יג. אֶחָד בְּגֵד⁷⁸ אוֹ כְּלֵי עוֹר אוֹ שְׂתֵי אוֹ עָרֵב הַמְּסֻגָּר אוֹ הַמְּחַלֵּט לְעֵנִין טְמֵאָה. הֲרִי הוּא אָב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָה, כְּאִדָּם מִצְרַע⁷⁹ לְכָל דָּבָר. מִטְּמֵאָה בְּמַגַּע וּבְמִשָּׂא וּבְבִיבָאָה, וְעוֹשָׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֶפְלוֹ מִתַּחַת הָאֶבֶן⁸⁰. פִּיזָד? בְּגֵד מִנְּגַע אוֹ שְׂתֵי אוֹ עָרֵב אוֹ כְּלֵי עוֹר הַמְּנַגְעִין שֶׁהִכְנִיס מֵהֵן אֶפְלוֹ פְּזִית⁸¹ לְבֵית טְהוֹר - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, וְנִעֲשֹׂו בְּלֵן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְכֵן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב הַמְּנַחַח פַּחַח הָאֶבֶן, וְהַנִּיחַ פְּזִית מֵהֵן לְמַעַלָּה מִן הָאֶבֶן - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמוֹשָׁב.

(78) ב'תורת כהנים' שם פט"ז, למדו זה מהיקש לבית המנוגע. (79) ראה למעלה פ"י ה"א וה"ב. (80) ראה ראב"ד וכסף-משנה. (81) נגעים פ"ג מ"ח.

יד. מְטֻלִית שֵׁיז בַּה שְׁלֹשׁ⁸² עַל שְׁלֹשׁ, אֶף עַל פִּי שְׂאִין בַּה פְּזִית - פִּינֵן שְׁנַכְנַס רַבָּה לְבֵית טְהוֹר טְמֵאָתוֹ⁸³. הִיוּ בַּה פְּמָה זִיתִים⁸⁴ - פִּינֵן שְׁנַכְנַס מִמֶּנָּה פְּזִית לְבֵית טְהוֹר נִטְמָא. אֶף עַל פִּי שְׁכָל הַשְּׁעוּרִין הֵלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינֵי⁸⁵, הֲרִי הוּא אוֹמֵר⁸⁶: לְכָל נִגַּע הַצְּרַעַת וְלִנְתָק, וְלִצְרַעַת הַבְּגָד וְלַבַּיִת - הַקִּישׁ נִגְעֵי אָדָם לְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבְתִים. וְהַשְּׂוֹה הַמְּצַרַע לְמַת⁸⁷, שְׁנֵאמַר: אֵל נָא תְהִי כְּמַת. מָה הַמַּת בְּכַזִּית, אֶף אֵלוֹ בְּכַזִּית.

(82) אצבעות. (83) תוספתא נגעים פ"ז ה"ו. פסק כתנא-קמא. (84) ברייתא יבמות קג, ב. (85) עירובין ד, ב. (86) בהקדמתו לפירוש המשנה מבאר רבינו, שכמה הלכות שנאמרו למשל בעל-פה, יש להן רמז במקרא, ואומר רבינו כאן, שזו אחת מהן. (87) 'ספרי' בהעלותך, פיסקא קה.

טו. בְּגָדִים הַמְּנַגְעִים⁸⁸ - מְשַׁלְחִין אוֹתָן חוּץ לְעִיר, בֵּין שֶׁהִיָּתָה מְקַפַּת חוּמָה בֵּין שְׂאִינָה מְקַפַּת. וְזֶה חֵמֶר בְּבָגָדִים מִבְּאֵדָם⁸⁹.

(88) תוספתא שם פ"ז ה"ג. (89) שאדם המנוגע משתלח מערים מוקפות חומה בלבד (למעלה פ"י ה"ז).

~ יום חמישי כ"ב תשרי ~

פְּרָק אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים שיהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגויים.

א. צְרַעַת בָּתִּים - פְּשִׁנֵי גְרִיסִין² זֶה בְּצַד זֶה. נִמְצָא רַחֵב הַנֶּגַע כְּמוֹ מְקוֹם צְמִיחַת שֵׁשׁ שְׁעֵרוֹת³ בְּגוֹף,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא בנגעים.

י. בית שפסכו בזרעים - בטלן²⁵. הואיל ומשמשין תשמיש עץ - הרי הן פֶּעֶז, ואם נטמא הבית - נטמאו עמו טמאה חמורה, כמו שיתבאר.

25) ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים שאינם מטמאים טומאה חמורה.

יא. וירושלים וחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים; שְׁנֵאמַר: בבית ארץ אחזתכם, וירושלים לא נתחלקה לשבטים²⁶. ובתי העובדי פוכבים שבארץ ישראל²⁷ אין מטמאין בנגעים.

26) ואינה אחזתכם, מגילה כו, א. ופסוק זה ממעט גם חו"ל, מפני שאינה אחזתם של עם ישראל. (27) אפילו שבארץ ישראל.

יב. הלוקח בתים מן העובדי פוכבים - יראה בתחלה²⁸.

28) כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו הלכה ד), מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן.

יג. בית שצדו אֶחָד עוֹבֵד פּוֹכְבִים וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵל, צִדּוֹ אֶחָד בְּאֶרֶץ וְצִדּוֹ אֶחָד בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבארץ ישראל מטמאין בנגעים בין צבועים בידי אדם בין צבועים בידי שמים²⁹.

29) ולא כבגדים שרק הלבנים מיטמאים.

יד. בית האשה³⁰, בית השתפין, בית הכנסת או בית המדרש שיש בהן דירה לחזנין או לתלמידים - מטמאין בנגעים.

30) יומא יא, ב מפרש שם בגמרא, מפני שנאמר (ויקרא יד, לה): "ובא אשר לו הבית" אפשר יעלה על דעתך לדרוש: לו ולא לה, לו ולא להם (בית השותפים), משמיענו שמיטמאים, מפני שנאמר (שם, לד): "בבית ארץ אחזתכם" משמע כל בית שהוא בארץ ישראל.

טו. קירות האבוס³¹ וקירות המחיצה³² שבבית - אין מטמאין בנגעים.

31) אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל

ה. בית אפל - אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו¹⁶; אלא אם אין הנגע נראה בו - טהור. ואחר שיראה הפהן את הנגע יצא ויעמד על פתח הבית בצד המשקוף ויסקיר או יחליט¹⁷ או יפטר; שְׁנֵאמַר: ויצא הפהן מן הבית והסקיר את הבית. - לא שייסקיר והוא בתוך ביתו, או בתוך הבית המנגע, או תחת המשקוף, אלא בצד פתחו¹⁸. ואם עמד תחת המשקוף או שהלך לביתו והסקיר - הרי זה מסגר.

16) שם פרק ב משנה ג. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה, הלכה י"א: "כנגע נראה לוי" - ולא לאורי. (17) במשנה אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו שאין הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. (18) עומד על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל אינו צריך לסוגרו ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן בנדרים נו, ב שסגירה ממש אמרו).

ו. אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר, ויהא לו ארבעה פתלים, והוא בנוי בארץ באבנים ועפר ועצים, שְׁנֵאמַר: את אבניו ואת עציו ואת עפרו. אכל אם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות, או שהיה עגל, או שהיה בעל שלשה פתלים או בעל חמשה, או שהיה בנוי בספינה או תלוי על ארבע קורות¹⁹ - אינו מטמא בנגעים. היה בנוי על ארבעה עמודים²⁰ - מטמא בנגעים.

19) הבולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע. (20) בארבע זוויותיו והגג נשען עליהם.

ז. כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה, שתי אבנים בכל פתל, כדי שיהיה כל פתל ראוי לנגע; שאין הבית מטמא בנגעים עד שיראה בו פשני גריסין על שתי אבנים, שְׁנֵאמַר: את האבנים אשר בהן הנגע. וכמה עצים²¹ יהיו בו? כדי לתן תחת המשקוף²². ועפר? כדי לתת בין פצים²³ לחברו. אכל אם היה בו פחות משעורים אלו - אינו מטמא בנגעים.

21) שם משנה ד. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך שיהיו שני עצים. ונראה שכונתו כאן לשיעור גושם של שני העצים. (22) הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. (23) הסדקים שבין נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים.

ח. הלבנים והשיש אינן חשובין באבנים. בית שאחד מצדיו מחפה בשיש ואחד בסלע ואחד בלבנים ואחד בעפר - אינו מטמא בנגעים.

ט. בית שלא היה בו אבנים ועצים כשעור ונראה בו נגע ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר - טהור²⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חולץ פחות משתי אבנים⁸. ואינו נוטל אבנים מצד זה ומביאן לצד זה, שנאמר: ולקחו אבנים אחרות. ולא עפר מצד זה ומביא לצד זה, שנאמר: ועפר אחר יקח וטח את הפית. ואינו טח בסיד, אלא בעפר, שנאמר: ועפר אחר יקח וגומר. אינו מביא אבן⁹ אחת תחת שתיים¹⁰ שחלץ, ולא שתי אבנים תחת אבן אחת חלוצה¹¹, אלא מביא שתיים תחת שתיים. ויש לו להביא שתיים תחת שלש¹².

(7) שם פ"ב מ"ו. (8) שנאמר (ויקרא יד, מ): וחלצו את האבנים בלשון רבים. (9) גדולה. (10) קטנות. (11) אין לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל-כרחינו לומר, שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחלץ, ואפילו אם חלץ כמה אבנים, ואע"פ שיותר להביא פחות ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא, ו'תוספות יום טוב'. (12) אם הוציא שלוש, מותר להביא במקומן שתיים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלץ יותר מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין להביא שתיים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלץ יותר מאחת).

ד. הנה הפתל¹³ בינו לבין חברו - שניהן חולצין ושניהן קוצים את העפר ושניהם מביאין אבנים אחרות¹⁴, אבל בעל הפית¹⁵ מביא לבדו את העפר; שנאמר: ועפר אחר יקח וטח¹⁶ - אין חברו מטפל עמו בטיחה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הנה הפתל בינו לבין חברו - שניהן חולצין בו".

מדבריו משמע שחולצין כל האבנים שבינו לבין חברו, גם כאלו שאינן אבני זווית. אבל לדעת רש"י (חולין קכ"ח, ב.) שמה ש"שניהם חולצין" הוא רק "באבן שבמקצוע" וכמו שפירש את דברי המשנה בנגעים (פ"ג, ב.) "אבן שבזווית כשהוא חולץ, חולץ את כולו" "אבן המנוגעת שבזווית שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזוויות לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני הצדדים שאבן זו יש עליה חיוב לחלוץ את כולה" (גם הצד שלא נראה בו הנגע). ויש לומר שהרמב"ם ורש"י נחלקו בפירוש מאמר חז"ל "אוי לרשע ואוי לשכנו", שלדעת הרמב"ם השכנות היא סימן על מהותם האמיתית של השכנים שבמהותם שייכים זה לזה. אבל לשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכנו" פירושו שיש לשכן השפעה פנימית על שכנו. ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזווית הבית גם לצד החלק של השכן, אבל לא את האבנים של השכן בעצמו.

(על-פי לקו"ש חלק לג עמוד 12)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

בו את בהמתו. (32) בפירושו על המשנה מפרש רבינו שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

פרק המשה עשירי

(1) יבאר הסגר נגעי בתים ואיך חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והכוונה אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע אחר חליצה וטיחה.

א. נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה שבועות², שהן תשעה עשר יום; שיום שביעי עולה לקאן ולקאן, ויום שלשה עשר עולה לקאן ולקאן. נמצאת אתה למד, שאם צריך לשלשה שבועות - רואהו בשביעי, וביום שלשה עשר, וביום תשעה עשר. והסגר בתים שלשה שבועות אינו מפרש בתורה. וכן רב דיני נגעי בתים דברי קבלה הן.

(2) נגעים פ"ג מ"ז.

ב. וכל הדינין המפרשין בהן בתורה ובדברי קבלה כך הם: כשיבוא הפהן ויראה הנגע שוקע ורקרק או אדמדם, כמו שבארנו, יסגיר שבועת ימים. ואפלו מצאו פלו³ בתחלה ורקרק או אדמדם - יסגיר⁴. ובשביעי רואהו: אם פהה הנגע, ואין צריך לומר אם הלך - קולף מקום הנגע בלבד, והבית טהור; מצאו שעמד בעיניו ולא פשה - מסגיר שבוע שני. ורואהו ביום שלשה עשר: אם פהה הנגע או הלך לו - קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בצפרים; ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד בעינו - חולץ את האבנים שבהן הנגע ומקצה⁵ העפר אל מחוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו שבוע שלישי. וביום תשעה עשר רואהו: אם חזר בו נגע פשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטוה, ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן שיחזר בו הנגע קדם שיהיהו בצפרים - הרי זה ינתן; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בצפרים - יראה בתחלה. וכן אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון - חולץ את האבנים שבהן הנגע וקוצה העפר חוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו שבוע שני. ורואהו: אם מצא בו נגע פשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטוה, ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן שיראה בו נגע קדם טהרה בצפרין - ינתן; ואם נראה בו אחר שטהרו בצפרים - יראה בתחלה.

(3) כל הבית. (4) כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. (5) קולף.

(6) פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים במשנה שם פ"ג, א.

ג. כשהוא חולץ⁷ את האבנים שבהן הנגע - אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עָשָׂר

1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם, והמוסגר והמוחלט אם מטמא בכיאה, אם צריך הכנסת רוב בבית המנוגע, וכמה ישהה ויטמאו בגדיו, מי שהיה עומד בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו', שינוי האמור בבגדים ובכתים שקראוהו תורה צרעת שהיא אור ופלא בישראל.

א. בית המנוגע - אב² מאבות הטמאות³, כל המנוגע בו נטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או אבנים ועצים ועפר של בית כשנחצין אותו - פלן אבות טמאות, וכל פזית מהם מטמא אדם וכלים במגע ובמשא⁴ ובביאה. פיצד? אם נכנס פזית⁵ מהן לבית טהור - נטמא כל אשר בפזית מאדם וכלים, שפלן מטמאין בביאה כאדם מצרע. וכלן אסורין בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד - הרי זה אסור בהנאה. שגאמר: צרעת ממארת - תן בו מארה⁶ ואל תהנה בו. וכלן משלחין אותן חוץ לעיר, אף על פי שאינה מקפת חומה⁷.

2) נגעים פ"ג מ"ד. 3) ראה למעלה פ"ג הי"ג. 4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה והגביה את העץ. 5) שם מ"ח. 6) ב"תורת כהנים' (פ' נגעים יד, יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם בהם נאמר "צרעת ממארת". 7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד. נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פ"ג ה"טו בד"ץ בגדים מנוגעים.

ב. בית מסגר⁸ אינו מטמא אלא מתוכו, שגאמר: והבא אל הבית כל ימי הסגר אתו יטמא עד הערב. אבל המחלט מטמא מתוכו ומאחוריו, שהנוגע בו מאחוריו - טמא. שגאמר: צרעת ממארת בבית טמא הוא. וכי טהור היה?! אלא להוסיף לו טמאה על טמאתו, שיהיה פלו טמא⁹ ויטמא מאחוריו. וכן אבנים שיש בהן הנגע במסגר מטמאין מאחוריהן¹⁰.

8) משנה, שם יג, ה. 9) דרשה זו נאמרה ב"תורת כהנים' שם פ"ד הי"ג. 10) תוספתא נגעים פ"ו ה"ד. והאבנים האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.

ג. אחד המסגר והמחלט¹¹ מטמא בביאה¹². פיצד? בית שהיה מסגר¹³ על גבי בית מנוגע¹⁴, בין מחלט בין מסגר, או אילן שהוא מסך עליו - העומד תחת האילן או הנכנס לבית החיצון טמא, שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל אחד¹⁵. וכן אבן מנוגעת הנכנסת לאהל והנחה שם - נטמא כל אשר באהל. היתה מנחת תחת האילן והטהור עובר - נטמא. היתה

13) שם. 14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים: וחלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות. 15) שהנגע בו. 16) בלשון יחיד.

ה. אבן שפזוית¹⁷, בזמן שהוא חולץ - חולץ את פלה, ובזמן¹⁸ שהוא נותץ - נותץ את שלו¹⁹ ומנחת את של חברו²⁰. ויש בדבר ספק, אם תהיה זו של חברו כמו יד לאבן שלו²¹.

17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית אחר. 18) שנאמר "וחלצו". 19) את הבית המנוגע. 20) שנאמר "ונתץ" בלשון יחיד. 21) פירוש, אם חלק האבן שבבית חברו נידון כבית יד לחלק שלו, ומביאה את הטומאה לבית חברו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל. בעיא שלא נפשטה בחולין קצת, ב.

ו. בית²² שנראה בו נגע והיתה עליה על גבי²³ - נותן את הקורות לעליה²⁴; נראה בעליה - נותן את הקורות לבית. לא היתה עליה על גבי - אבניו ועציו ועפרו פלן נחצין עמו²⁵. ומציל את המלפנין²⁶ ואת סריגי החלונות²⁷.

22) נגעים פ"ג מ"ג. 23) ובה אין נגע. 24) כלומר, הקורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא נותץ את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את העליה. 25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן חלק מבנין המנוגע. 26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם "ממעל לשטח הקורה". 27) שבכות שבחלונות, העשויות לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

ז. הלוקח אבנים²⁸ מבית מסגר²⁹ ובגאן בבית טהור: חזר הנגע למסגר³⁰ - חולץ את האבנים³¹ שבהור; נראה נגע על האבנים שפנה - המסגר ינתץ³², והבית השני מסגירין אותו³³ בנגע זה, כדין כל בית שנראה בו נגע בתחלה.

28) שם מ"ה. 29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב). 30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנחצו. 31) את האבנים שלקח מאותו בית ובנאן בבית הטהור, שהרי הן חלק מהבית הטעון נתיצה. 32) מפני שחזר הנגע לאבנים השייכות לבית. 33) ואין חולצים אותן מיד, מפני שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה פ"ב ה"ז בד"ץ בגדים).

ח. פיצד מטהרין³⁴ את הבית המנוגע? אחר החליצה והטיחה מביא מים חיים בכלי חרס ושמתי צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת, כשהרת אדם שבארנו לכל דבר. אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו של מצרע, ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף של בית מבחוץ. ושאר כל מעשיהן שוין.

34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד) ומבוארים במשנה (שם פ"ד).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29) בתקופת המשנה ולפניה, נוהגים היו לאכול את הסעודות הקבועות בהסיבה, היינו נשענים על גבי בגדים רכים לשמאלם. (30) פחות מזה היא אכילת עראי. במשנה (שם מ"ט) אמרו: "כדי אכילת פרס (פרס = חצי ככר)". ודעת רבינו שהצי ככר הוא כשלוש ביצי תרנגולת בינוניות. (31) מכיון שפת חטים טעים, והלפתן מוסיף לו טעימות - הוא נאכל מהרה.

ז. מי שִׁנְכַנְסוּ³² לְבַיִת מְנַגַּע וְכִלְיוֹ עַל כְּתָפָיו וְסִנְדָּלוֹ וְטַבְעוֹתָיו בְּכַפָּיו - הוּא וְהֵן טְמֵאִין מִיָּד; שְׂאִינוּ מַצִּיל מִלְטָמָא מִיָּד אֲלָא פְּלִים שְׁהוּא לְבוּשׁ בְּהוּ. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְהַבְּהֵמָה שְׁהִיו לְבוּשִׁין בְּכָלִים וְנִכְנְסוּ לְבַיִת הַמְּנַגַּע - נְטֵמְאוּ הַפְּלִים מִיָּד³³. אֲבָל הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים אִינוּ מְקַבְּלִים טְמָאָה, כְּפַהֲמָה.

32) שם מ"ט. דין זה הוא ביאור מורחב למה שנאמר בהלכה הקודמת: "בכלים שנכנסו חלוצים". (33) ככלים חלוצים. 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י: "יכול (אתה לחשוב) הבהמה והגוי יהו מצילים בגדים בבית המנוגע (שלא ייטמאו מידי), תלמוד-לומר: "וכבס בגדיו" (מכאן אתה למד) המטמא בגדים מציל בבית המנוגע, יצאו הבהמה והגוי שאין מטמאים בגדים (שהרי אינם מקבלים טומאה כלל) - אין מצילים בגדים בבית המנוגע.

ח. מי שְׁהִיָּה³⁴ עוֹמֵד בְּבַיִת מְנַגַּע וּפָשַׁט יָדָיו³⁵ חוּץ לְבַיִת וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו³⁶, אִם שְׁהִיָּה כְּדִי אֲכִילַת הַשְּׂעוֹר - נְטֵמְאוּ הַטַּבְעוֹת אִף עַל פִּי שְׁהִים בְּחוּץ³⁷. וְכֵן הָעוֹמֵד בְּחוּץ וּפָשַׁט יָדָיו לְבַיִת מְנַגַּע - נְטֵמְאוּ יָדָיו בְּלִבָּד מִיָּד³⁸. וְאִם נִשְׁתַּהוּ שָׁם כְּדִי אֲכִילַת הַשְּׂעוֹר - נְטֵמְאוּ טַבְעוֹתָיו, וְאִם לָאו - טְהוֹרוֹת³⁹.

34) משנה, שם. (35) לפני ששהה כשיעור. (36) על אצבעות ידיו. (37) מפני שהידיים נגרות אחרי הגוף הנמצא בפנים. (38) טומאת ידים מדרבנן. (39) כחכמים, שם. ונימוקם, מכיוון שהכניסו דרך מלבוש אינן טמאות אלא אם שהו כשיעור, ואף-על-פי שגוף האדם נשאר בחוץ.

ט. כָּל הַמְּצִיל⁴⁰ בְּצִמִּיד פְּתִיל⁴¹ בְּאַהֲלֵ הַמֵּת - מַצִּיל מְכֶסֶה⁴² בְּבַיִת מְנַגַּע; וְכָל הַמְּצִיל מְכֶסֶה בְּאַהֲלֵ הַמֵּת⁴³, אֲפִלּוּ הִיָּה מְגֻלָּה בְּבַיִת הַמְּנַגַּע - הָרִי זֶה טְהוֹר. מִיָּצֵד? כְּלִי חָרָס אוֹ כְּלִי אֲבָנִים וְכִלֵּי אֲדָמָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן שְׁהִיו אֲכִלִין וּמְשַׁקֵּין וְכָלִים בְּתוֹכָן וְהִיו מְכַסִּין בְּבַיִת הַמְּנַגַּע, אִף עַל פִּי שְׂאִינָן מְקַפִּין צְמִיד פְּתִיל - הֵן וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָן טְהוֹר. הַבוֹר וְהַדוֹת⁴⁴ שֶׁבְּבַיִת הַמְּנַגַּע⁴⁵, אִף עַל פִּי שְׁהֵן מְגֻלִין - כָּלִים שֶׁבְּתוֹכָן טְהוֹרִין.

40) שם מ"ב. (41) כל הכלים שאינם מקבלים טומאה כלל, כגון כלי אבנים וכלי אדמה וכן כלי חרס שהם מקבלים טומאה מתוכם ולא מגבם (אם נגעו טומאה בדופן הכלי מבחוץ) מצילים את מה שבתוכם מליטמא באוהל המת אם הם מכוסים ב"צמיד פתיל". פירוש, בכיסוי מהודק

הַטְּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעָבַר אָדָם בְּאֶבְרָן מְנַגַּעַת - לֹא טְמָאָהוּ; וְאִם הִנִּיחָהּ שָׁם - טְמָאָהוּ. שְׂמוֹשֵׁב הַמְּנַגַּע בְּמוֹהוּ, בֵּין אָדָם בֵּין כָּלִים בֵּין אֲבָנִים וְעֲצֵיו וְעֶפְרָיו¹⁶.

11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. (12) אם כל הבית נכנס לאוהל אחר. (13) מכסה מלמעלה. (14) כגון שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה גגו של בית המנוגע. (15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים שם מ"ו. (16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י ה"ב בהערות.

ד. הַמְּאָהִיל¹⁷ בְּיָדוֹ עַל אֶבְרָן מְנַגַּעַת אוֹ שְׁהֵאֲהִילָהּ עֲלָיו - טְהוֹר, עַד שְׁיִגַּע¹⁸.

17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. (18) ומה שאמרנו בה"ג שאבן המנוגעט מטמאה באוהל, היינו כשדבר אחר מאהיל על האבן ועל האדם או הכלי (הגור"א בביאור ה'תוספתא' שם).

ה. טְהוֹר¹⁹ שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנַגַּע דֶּרֶךְ אַחוֹרָיו, אֲפִלּוּ נִכְנַס כְּלוֹ חוּץ מִחֻטְמוֹ - טְהוֹר; שְׁנֵאֲמַר: וְהָבֵא אֶל הַבַּיִת - דֶּרֶךְ פִּיָּאָה טְמָאָה תוֹרָה²⁰.

19) גמרא שבועות יז, ב. (20) וכשנכנס כולו דרך אחוריו נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא, שהם טמאים. שם.

ו. טְהוֹר שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבַיִת טְמָא - נְטֵמְא²¹. וְכֵן טְלִית²² טְהוֹרָה שֶׁהִכְנִיס מְנַגַּח שֶׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֵּשׁ לְבַיִת טְמָא - נְטֵמְאָת. וְכֵן כְּלִי חָרָס²³ שֶׁהִכְנִיס אֲוִירוֹ לְבַיִת טְמָא - נְטֵמְא²⁴. אֲבָל שְׂאָר פְּלִים - עַד שְׁיִכְנִיס רַב הַפְּלִי²⁵, מְשִׁיכְנִיס רַבּוֹ נְטֵמְא מִיָּד²⁶. בְּמָה דְּרָרִים אֲמוּרִים? בְּכָלִים שֶׁנִּכְנְסוּ חִלּוּצִין²⁷; אֲבָל אָדָם מִשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת מְנַגַּע וְהוּא לְבוּשׁ בְּגָדָיו וְסִנְדָּלוֹ בְּרַגְלָיו וְטַבְעוֹתָיו בְּיָדָיו²⁸ - הָרִי הָאָדָם טְמָא מִיָּד, וּבְגָדָיו טְהוֹרִים עַד שְׁיִשְׁתָּהּ שָׁם כְּדִי שְׁיִסַּב²⁹ אָדָם וְיֵאָכֵל כְּשֶׁלֵּשׁ בִּיָּצִים³⁰ פֶּת חֲטִים בְּלַפְתָּן³¹. שְׁנֵאֲמַר: וְהִשְׁכַּב בְּבַיִת יְכַסֵּס אֶת בְּגָדָיו, וְהֵאָכֵל בְּבַיִת יְכַסֵּס אֶת בְּגָדָיו. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שְׂאִין בְּגָדָיו מִתְטַמְּאִין עַד שְׁיֵאָכֵל שָׁם? ! אֲלָא לִתְּן שְׂעוֹר לְשׁוֹכֵב בְּאוֹכֵל. וְאֶחָד הַשׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב אוֹ הָעוֹמֵד, אִם שְׁהִיָּה כְּדִי לֵאָכֵל שְׂעוֹר אֲכִילָה הָאֲמוּרָה - נְטֵמְאוּ בְּגָדָיו.

21) כשנכנס דרך ביאה, ועל זה אמרה תורה: "והבא אל הבית וכו' יטמא עד הערב" (נגעים פ"ג מ"ח). (22) שם.

23) תוספתא פ"ז ה"ז. (24) כלי חרס מיטמא אם נגעו טומאה באויר שבתוכו, ואפילו לא נגעו בכלי עצמו, ולפיכך כשנגע אוירו באויר הבית - נטמא. (25) ורובו ככולו. (26) ואפילו הוציאם ללא כל שהיה. (27) שאין אדם מלובש בהם. (28) כלומר, באצבעותיו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּנִסוּת שֶׁל עַמֵי הָאָרֶץ וְיִשְׁבַת פְּתֵי מִשְׁתָּאוֹת עִם שׁוֹתֵי שִׁכְר. אָבֵל שְׂיַחַת פְּשָׁרֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ אֵלָא בְּדַבְרֵי תוֹרָה וְחֻקְמָה. לְפִיכֶן הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵר עַל יָדָן וּמְצַבֵּה אוֹתָן בָּה. שְׁנַאֲמַר: אִזְ נְדַבְרוּ יִרְאֵי יְי אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיִּקְשָׁב יְי וַיִּשְׁמַע וַיִּפְתַּח סֵפֶר זִפְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יְי וַלְחָשְׁבֵי שְׁמוֹ.

ומחובר יפה (ראה הל' טומאת מת פכ"א ה"א).
42) אפילו אין הכיסוי מחובר. כרבי יהודה שם.
43) מבואר לקמן. (44) בור - חפורה באדמה. דות - בנויה על הקרקע. (45) המצילים באוהל המת על מה שבתוכם כשהם מכוסים.

י. הצרעת הוא שם האמור בשתפות, כולל ענינים הרבה שאין דומין זה לזה. שהרי לבן עזר האדם קרוי צרעת, ונפילת קצת שער הראש או הזקן קרוי צרעת, ושנוי עין הפגדים או הפתים קרוי צרעת. וזה השנוי האמור בפגדים ובפתים, שקראתו תורה צרעת בשתפות השם, אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע - משתנות קירות ביתו⁴⁶. אם חזר בו - יטהר הבית; אם עמד ברשעו עד שהתין הבית - משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן. אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישפרפו - משתנין הפגדים שעליו. אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישפרפו - משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מבדל ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים, שהוא הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר: השמר בנגע הצרעת. זכור את אשר עשה יי אליהיך למרים בדרך. הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע למרים הנביאה! שדברה באחיה, שהיתה גדולה ממנו בשנים וגדלתו על ברפיה וספנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו אלא טענה שהשנותו לשאר נביאים, והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו, שנאמר: והאיש משה ענו מאד, ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת; קל וחמר לבני אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך ראוי למי שרוצה לכונן ארחותיו להתרחק מלישבתן ומלדבר עמהן, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחלה מרפין בדברי הבאי, פענן שנאמר: וקול כסיל ברב דברים. ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, פענן שנאמר: תאלמנה שפתי שקר הדברות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם, פענן שנאמר: ויהיו מלעבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו. ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעקר, פענן שנאמר: ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על יי אלהיהם. והרי הוא אומר: שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ. מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת הרשעים, שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת

סליקו להו הלכות טמאת צרעת

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אלא אות ופלא היה בישראל... כו".

ההבדל בין נס ובין פלא הוא, שנס זה עניין שלמעלה מהטבע לגמרי ומתגלה תוך שידוד מערכות הטבע, אבל פלא הוא נס המלוכב בטבע. וזה שכותב הרמב"ם כאן "אות ופלא" כי נגע הצרעת מצד אחד בא כנגע טבעי בבית או בבגד, אבל מצד שני הוא פלא שאחרי שמופיע בבית ולא עשה תשובה יופיע בבגד, ואם לא עשה תשובה יופיע בעור וכו'.

(על פי לקו"ש חלק ל"ג עמוד 165 הערה 13)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

46) מקורות סיום נאה ומלכב זה הם: מדרש רבה ויקרא פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

~ יום שישי כ"ג תשרי ~

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצות עשה, וזהו פֶּרֶטָן: א) דין טמאת נדה. ב) דין טמאת יולדת. ג) דין טמאת זבה. ד) דין טמאת זב.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פֶּרֶק ראשון

1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזוב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

א. הַזָּבִי² וְהַזֵּבֵה³ וְהַנִּדְהָ⁴ וְהַיּוֹלֶדֶת⁵ - כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעֶתָן אֵב מֵאַבוֹת הַטְּמָאוֹת⁶. מְטַמֵּא בָלִים בְּמַגֵּעַ, וּמְטַמֵּא אֲדָם בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, וּמְטַמֵּא מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמְרַכָּב מִתְחַתְּיוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אֵב טְמֵאָה⁷, וּמְטַמֵּא מִדָּף⁸ עַל גְּבוֹ⁹.

2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**יָמִים - בְּזִיבָה¹⁵; בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד מִטְּמֵאָה
אֶת בּוֹעֵלָה¹⁶, כְּמוֹ שֵׁיתִבְאָר.**

15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הגידה ואפילו ראתה דם בכלום דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. 16) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בוועלה כנוגע בה.

**ד. קָטָן בֶּן יוֹם אֶחָד מִטְּמֵא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גְּרִים
וְעֶבְדִים וְאֶחָד¹⁷ יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאִין בְּנִדָה וּבְזִיבָה.**

17) בין ובין.

**ה. סְרִיס אָדָם¹⁸, סְרִיס חֲמָה¹⁹ מִטְּמֵאִין בְּזִיבָה כְּשֶׁאָר
הַבְּרִיאִין.**

18) שנסתר על ידי אדם. 19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

**ו. אִין הָאִשָּׁה מִטְּמֵאָה בְּלֶבֶן²⁰, וְלֹא הָאִישׁ בְּאָדָם²¹;
אֶלָּא הָאִשָּׁה בְּאָדָם, וְהָאִישׁ בְּלֶבֶן.**

20) אם הזיבה היא לבנה. 21) בזיבה אדומה.

**ז. טְמֵטוּם²² וְאֶנְדְרוּגִינוּס²³ - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶם חֲמָרֵי
הָאִישׁ וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה²⁴: מִטְּמֵאִין בְּלֶבֶן כְּאִישׁ,
וּבְאָדָם כְּאִשָּׁה. וְטְמֵאֲתָן בְּסַפְקָא²⁵. לְפִיכָךְ אִין שׁוֹרְפִין
עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²⁶, וְאִין חֲזִבִין עֲלֵיהֶן עַל
טְמֵאָת מְקַדָּשׁ וְקִדְשִׁיו²⁷. רָאָה לֶבֶן וְאָדָם כְּאֶחָד -
שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַקִּדְשִׁים²⁸, אֲבָל
אִין חֲזִבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ וְקִדְשִׁיו; שְׁנֵאמַר:
מְזַכֵּר עַד נִקְבָּה תְּשַׁלְּחוּ²⁹ - עַד שֵׁיהִיָּה הַטְּמֵאָה
טְמֵאָת זָכָר וְדָאִי אוֹ טְמֵאָת נִקְבָּה וְדָאִית³⁰. וְכֵן
הַנּוֹגֵעַ בְּלֶבֶן וְאָדָם שְׁלוֹ³¹ כְּאֶחָד³² - אִינוּ חֲזִב עַל
טְמֵאָת מְקַדָּשׁ וְקִדְשִׁיו. נִגַּע הוּא בְּעֵצְמוֹ בְּלֶבֶן וְאָדָם
שְׁרָאָה - הָרִי זֶה חֲזִב עַל בִּיאַת הַמְּקַדָּשׁ.**

22) שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. 23) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. 24) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. 25) אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. 26) אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. 27) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. 28) שהרי טומאתם וודאית. 29) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. 30) ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. 31) של הטומטום ואנדרוגינוס. 32) ונטמא וודאית.

(ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. 3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. 4) האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. 5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. 6) ראשי טומאות, שמתמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. 7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. 8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. 9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו.

**ב. אֶחָד¹⁰ זָבָה קִטְנָה וְאֶחָד זָבָה גְדוּלָה, וְאֶחָד זָבָה
מְחֵמֵת עֲצֻמָּה¹¹ אוֹ מְחֵמֵת אֲנָס¹², וְאֶחָד זָב בְּעַל שְׁתֵּי
רְאִיוֹת¹³ אוֹ בְּעַל שְׁלֹשׁ - טְמֵאָת כָּלֶן שְׁוָה לְטְמֵא
אֲחֵרִים¹⁴.**

10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שדיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחריו, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. 11) בלי כל סיבה חיצונית. 12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבילה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. 13) פרט לבעל ראייה אחת. 14) לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

ג. קִטְנָה בַּת יוֹם אֶחָד מִטְּמֵאָה בְּנִדָה; בַּת עֲשָׂרָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ג תשרי - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. (46) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. (47) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. (48) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

יג. ראיה ראשונה של מצרע מטמא במשא. שונאמר: כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. הרי הצרוע כזב גמור: מה זב גמור - זוכו מטמא במשא, אף מצרע - ראיתו הראשונה מטמאה במשא.

יד. רק הזב ושכבת זרעו ומימי רגליו - כל אחד משלשתן אב טמאה דין תורה, ומטמא בכל שהוא במגע ובמשא⁴⁹. הרי הוא אומר פרק: וכי ירק הזב בטהור. ומימי רגליו ושכבת זרעו אי אפשר שלא יהיה בהם צחצוחי זיבה⁵⁰ כל שהוא.

(49) כזוב. (50) טיפות זעירות.

טו. אחד זב ואחד נדה ויולדת וזבה - כל אחד מהן רקו ומימי רגליו אב טמאה כזב. וכן כל מקום שונאמר בהלכות אלו הזב - אחד הזב ואחד שאר הארבעה⁵¹.

(51) כלומר, השאר של הארבעה.

טז. תשעה משקין בזב. שלשה מהן אב טמאה. והן: רקו, ושכבת זרעו, ומימי רגליו. כל אחד מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. שלשה מהן פולד הטמאה. ואלו הן: דמעת עינו, ודם מגפתו⁵², וחלב האשה. כל אחד מאלו כמשקין טמאין, שאין מטמאין אדם⁵³ אצל מטמאין בליים מדברי סופרים, כמו שבארנו. ושלשה מהן טהורין. ואלו הן: זעתו, ולחה סרוחה היוצאים מגפו, והרעי. הרי אלו שלשה מן הזב וחברי⁵⁴ פמותן⁵⁵ משאר האדם⁵⁶. פיהו וניעו⁵⁷ ורי⁵⁸ ומי האף שלו - הרי הן פרקו לכל דבר, ובכלל הרק הן חשובין. דם היוצא מפי אמה⁵⁹ ודם השותת מפיו - הרי הן בכלל דם מגפתו. הנה מוצץ ורוקק דם - הרי זה מטמא פרק; שהדם שמוצץ אי אפשר לו בלא צחצוחי רק.

52) דם הזב מפצע שבגופו. (53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. (54) זבה נידה ויולדת. (55) דינם כמו משקין אלו. (56) מאנשים טהורים. (57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. (58) נוזל הזב מן הפה מאליו. (59) אבר הזכר.

פרק שני

1) יבאר דם נידה זבה ויולדת וזבו של זב אם מטמא לה

ח. דם הנדה או דם הזבה או דם היולדת מטמא בכל שהוא במגע ובמשא. שונאמר: והדה בנדתה והזב. מפי השמועה³³ למדו, שפדוה כמותה. וכבר בארנו בענין אפור נדה, שחמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה דם ירק - הרי הוא טהור. ואינו כמו רקה ושאר משקין היוצאין ממנה³⁴, שהרק מתעגל ויוצא וזה שותת ויורד³⁵.

33) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. (34) שהם טמאים ומטמאים. (35) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

ט. אשה שיוצא הולד מדפנה ויצא עמו דם מן הדפן - הרי אותו דם אב מאבות הטמאות כדם הנדה והלדה והזיבה, שהמקור³⁶ מקומו טמא³⁷; והאשה טהורה³⁸ עד שיוצא ממנה דם דרך הרחם.

36) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. (37) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. (38) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

י. מקור האשה שנועק³⁹ ונפל לארץ - האשה טמאה טמאת ערב⁴⁰. וכן מקור שהזיע בשתי טפי מרגליות⁴¹ - האשה טמאה טמאת ערב⁴². אבל אינה נדה⁴³ עד שתראה אחד מחמשה דמים המטמאין אותה.

39) נעקרה ממנו חתיכת בשר. (40) מפני שנגעה בכשר המקור הטמא. (41) נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. (42) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). (43) לטמא שבעת ימים.

יא. הזיעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה אלא מחוץ למקור⁴⁴.

44) והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

יב. זוכו של זב - אב מאבות הטמאות כזב, שונאמר: זוכו טמא הוא. ומטמא במגע ובמשא בכל שהוא. ראיה ראשונה של זב אינה מטמאה במשא והרי היא כשכבת זרע⁴⁵, בין מאיש גדול בין מאיש קטן. וכן המשכבות והמושבות שישב עליהם משראה ראיה ראשונה עד שראה השניה - טהורים. שאינו קרוי זב אלא אחר ראיה שניה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה. ראה אחת מרבה בשתיים⁴⁶ - אין טמא אלא המסיט⁴⁷ טפה אחרונה⁴⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 שם. 17) מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע פעמים להפיג מריירותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה (ביצה כד, ב). 18) בתוספתא, הגירסא "שפסקו". ופירש הגר"א שקלפם בפיו. 19) לקמן ה"ו. 20) ואין אנו יודעים אם הם של ישראל או של גויים. 21) אם רוב מביאי הקליפים לשוק הם גויים - טמאים, ואם רובם יהודים - טהורים.

ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטוהו נידה וכיצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגיירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

א. דם נדה² וזבה ויולדת מטמא לח ויבש, אבל זובו של זב ורקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא כל זמן שהוא לח, אבל יבש יותר מדאי אינו מטמא. ועד כמה? אם שורין אותן פשוטין מעת לעת וחוזר לכמות שהיה - הרי זה מטמא בלח³. אם היו המים פשוטין בתחלתן, אף על פי שאינן פשוטין בסופן⁴. וכל הדברים האלו דברי קבלה הן.

2) נדה נד, א. 3) ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור. 4) ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעט-לעת היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן נקוסה שם נן, א (ראה כסף-משנה, ומדבריו משמע שגירסא אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה-למלך).

ב. פשתין⁵ שטוואתו נדה⁶ - המסיטו⁷ טהור⁸. ואם הינה לח⁹ - מטמא, מפני רוק פיה.

5) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. 6) ודרבן של נשים להרטיב את החוטם ברוקן אגב טויה. 7) מזיזו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא-הדין לנוגע, ונקט "המסיטו" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלח מטמא גם בהיסט. 8) מפני שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא אלא כשהוא לח. 9) כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחלח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא-קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין שם).

ג. זב שהניח פיו על פי הפוס ונמלך שלא לשותותו - המסיט את הפוס טהור¹⁰. שתה ממנו הזב כל שהוא - המסיטו טמא, מפני משקה פי הזב¹¹.

10) ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס. 11) כשהאדם שותה אי-אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

ד. זב שגשף¹² את הפת ואת הבצל - המסיטין¹³ טהור¹⁴. גשף את הקישות והמלפפון¹⁵ - המסיטין טמא, מפני משקה פי הזב המתערב בהן.

12) שם. 13) את הפת או את הבצל. 14) שאין הרוק מתערב עם דבר יבש. 15) שיש בהם הרבה לחות.

ה. קלפי פולין¹⁶ וקלפי תרמוסין¹⁷ שקצצן¹⁸ העובד פוכבים - המסיטין טמא; שקל העובדי פוכבים פוכבים לכל דבריהן, כמו שיתבאר¹⁹. הקלפין שבשוקין²⁰ - הולכין בהן אחר הרב²¹.

ו. דם²² טמא שנתערב במים, אם פטלו מראיו - הפל טהור. נתערב בדם טהור ובגין²³ - רואין אותו²⁴ כאלו הוא מים²⁵. וכן רק טמא שנתערב במים: אם היה קרוש²⁶ בכרייתו - הרי זה טמא; ואם נמחה במים, אם פטלו מראיו - הפל טהור. נתערב ברוק אחר - רואין אותו כאלו הוא מים. וכן מי רגליו של טמא שנתערבו במים: אם פטלו מראיהן - הפל טהור, ואם לאו - טמא. נתערב גין או במי רגלים טהורין - רואין אותו כאלו הוא מים. נתערבו במי רגלים של עובדי פוכבים - הולכין אחר הרב²⁷. כיצד? פלי שהיו ישראל ועובדי פוכבים מטיילין שם מי רגליהם: אם רב עובדי פוכבים - הפל טמא, ואם רב ישראל - הפל טהור; מחצה למחצה - הפל טמא. וכן אם נתערב מי רגלי עובד פוכבים זה במי רגלי ישראל זה - הולכין אחר הרב.

22) שם ה"ב. 23) יין ארום, ואין מראה הדם מתבטל בהם. 24) את הדם הטהור והיין. 25) אם היה מראה הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכזו - טהור. 26) כלומר, סמיך (בכתב-יד תימן - "קשור"). 27) מפני שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

ז. שואלין²⁸ [כלין] מי רגלים מכל מקום²⁹ ואין חוששין שמא של נדות הן, שלא נחשדו בנות ישראל לכנס את מי רגליהן בפשהן נדות.

28) שם. 29) מיחודים.

ח. חרס³⁰ שהיה הזב או הזבה מטיילין בו מי רגליהן וכבסו³¹ פעם ראשונה ושניה - הרי המשקין שקבסו בהן טמאין, ופעם שלישית - טהורין, בין שקבסו במים בין שקבסו במי רגלים³², שהרי לא נשאר בה לחלוהית מימי רגלים³³.

30) עביט של חרס. 31) שטפו. 32) טהורים. 33) של הזב.

ט. זבה³⁴ שנעקרו מימי רגליה³⁵ בסוף שבועת ימי הספירה, ויורדה וטבלה, והטילה מים אחר הטבלה - הרי הן ספק, אם אחר עקירה הולכין³⁶ וזבה הייתה³⁷, או אחר היציאה³⁸ שהיא טהורה. וכן³⁹ עובדת פוכבים⁴⁰ שנעקרו מימי רגליה, ונתגיירה וטבלה, והטילה מים אחר שטבלה - הרי זה ספק,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במקום הקדושה" כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות, ולכן אין שייך אצל אומות העולם עניין הטהרה האמיתית כי אין רוח הטומאה מתאוה לשרות עליהם, שהרי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות, ונמצא תוכנה של הלכה זו שבת ומעלה לישראל.

והוראה יש מזה לעבודת האדם: כתיב "רק אתכם אהבתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" כי התכלית ב"עוונותיכם" הוא רק כדי שיהיה "זדונות נהפכו לו כזכויות" ויתווסף בו עילוי של סוג זכויות נעלה יותר שאינו שייך כלל מצד הבריאה כשלעצמה אלא רק מצד עבודת האדם. ופשיטא שמדובר כאן על "חטא" מלשון חסרון כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" היינו חסרים, שגם אחר עבודתו ומעלתו - צדיק גמור, עדיין חסר לו העילוי של עבודת התשובה וצועק אל ה' "אלקים אל דמי לך" שיבוא כבר משיח ואז יתמלא חסרונו שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא".

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן ט"ו מתוך רמב"ם "פרס המלך")

- 41) זבים פ"ב מ"א, ו'תורת כהנים' פרק זבים פרשתא א, א.
 42) שם, פרשת תזריע פרשתא א, א. 43) נדה לד, א.
 44) עבודה זרה לו, ב. 45) שם לו, א. 46) טבעית.
 47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידיים.
 48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנד: "אע"פ שהם נקיים מדם זוב, פירוש, שלא ראו דם (הגוייה) וזוב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיותר. כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים, ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זוב. 49) כאן הכוונה גזירת חכמים.
 50) ראה למעלה פ"א ה"ז. 51) שלא כדם ישראלית שמטמא לח ויבש. כבית-הלל במשנה שם.

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר הבעל נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.

א. בועל נדה - פְּנֵדָה², שְׁהוּא אָב מְאָבוֹת הַטְּמָאָה שֶׁל תּוֹרָה. מְטֵמָא בְּלִים בְּמַגְעַ, וּמְטֵמָא אָדָם בְּמִשָּׂא³ וּבְמַגְעַ, וּמְטֵמָא בְּהַסְט⁴, וּמְטֵמָא מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב פְּנֵדָה⁵.

2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכב איש אותה ותהי נדתה עליו". פירוש, הבעל טמא כנדה, 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ז, ה"ג. 3) אם הטהור נשא את בועל הנדה, או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. 4) ולא נשא אותו - נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא

אם אחר עֲקִירָה הוֹלְכִין וְהָרִי הֵן כְּמִי רְגְלֵי הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים הַטְּמָאִים, או אחר יציאה וְהָרִי הֵם כְּמִימֵי רְגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִים.

34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. 35) נעקרו ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. 36) העקירה קובעת. 37) ומימי רגליה טמאים. 38) ההטלה. 39) שם. 40) שדינה זובה מדרבנן.

י. הַעֲבָדִים⁴¹ מְטֵמְאִין בְּזִיבָה וּבְנֵדָה וּבְלֵדָה⁴² פִּישְׂרָאֵל, אֲבָל הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים אֵין מְטֵמְאִין לֹא בְּזִיבָה וְלֹא בְּנֵדוֹת וְלֹא בְּלֵדָה דִּין תּוֹרָה. שְׁנַאֲמַר: דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ פִּי יִהְיֶה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְטֵמְאִין בְּזִיבָה, וְלֹא הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים. וְחֻקֵּמִים גְּזָרוּ עַל כָּל הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים שֶׁיִּטְמְאוּ בְּזָבִים לְכָל הַדְּרִיחַ, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת⁴³. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֶּן תֶּשַׁע שָׁנִים⁴⁴ וְיוֹם אֶחָד וּלְמַעַלָּה, וְהַנְּקֵבָה בֶּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵ וְיוֹם אֶחָד וּמַעַלָּה; אֲבָל הַקְּטָנִים לְמִטָּה מְזַמֵּן זֶה - לֹא גְזָרוּ עֲלֵיהֶן טְמָאָה. שְׁעָקָר הַגְּזֵרָה הַיָּא, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תֵינּוֹק יִשְׂרָאֵל רְגִיל אֲצֵל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּמִשְׁכָּב זָכוֹר, וּפְחוֹת מְזַמֵּן זֶה אֵין בִּיאָתָן בִּיאָה. בַּעַת שֶׁגְּזָרוּ עֲלֵיהֶן - לֹא גְזָרוּ עַל שְׁכֵבַת זָרַע⁴⁶ שְׁלֵהֶן, אֲלֵא שְׁכֵבַת זָרַעוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גְזָרוּ עֲלֵיהֶן טְמָאָה? כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטְמָאָתָן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהָרִי הַכֹּל יוֹדְעִין, שְׁאֵלוֹ הָיָו זָבִין דִּין תּוֹרָה - הִיתָה שְׁכֵבַת זָרַעִם אֲב הַטְּמָאָה כְּשֶׁכֵּבַת זָרַע הַזָּב. וּמֵאַחַר שֶׁיּוֹדְעִין בְּטְמָאָתָם שֶׁהִיתָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, לֹא יְבֹאוּ לְשַׂרְף עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים⁴⁷. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁזּוֹבּוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים, וְדָם נֵדָה אוֹ דָם זִיבָה וְלֵדָה שֶׁל בֵּת עוֹבְדֵת פּוֹכְבִים, וּבֵת עוֹבֵד פּוֹכְבִים וְהָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים עֲצָמָן אֶף עַל פִּי שֶׁהֵם נְקִיִּים מִן הַתּוֹרָה⁴⁸ מְדָם הַזָּב, וְרַק הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמִימֵי רְגְלֵיהֶן, וּמִשְׁכָּבָן וּמִרְכָּבָן, וּבוֹעֵל עוֹבְדֵת פּוֹכְבִים - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ אֲב טְמָאָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴⁹. לְפִיכָף אֵין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מְקַדָּשׁ וּקְדָשִׁים⁵⁰, וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכִלְזָן מְטֵמְאִין אָדָם וְכִלְיִם בְּמַגְעַ, וּמְטֵמְאִין אָדָם בְּמִשָּׂא, כְּזָב לְכָל דְּבָר; אֲלֵא שֶׁהַטְּמָאָה מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְדָם הַנְּקֵרִית - כְּרָקָה וּכְמִימֵי רְגְלֵיהֶן, מְטֵמָא לַח וְאֵינוֹ מְטֵמָא יָבֵשׁ⁵¹.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~

"הַעֲבָדִים מְטֵמְאִין בְּזִיבָה וּבְנֵדָה וּבְלֵדָה כִּישְׂרָאֵל, אֲבָל הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים אֵין מְטֵמְאִין כּוּ".

וטעם הדבר הוא, שכל עניין הטומאה שייך רק במקום הקדושה כי "רוח הטומאה... אינה מתאוה לשרות אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמְצָאָה טְהוֹרָה, וּבְחֻצֵי הַיּוֹם בְּדָקָה עֲצָמָה וּמְצָאָה דָם - הָרִי כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשִׂיתָ מִשְׁעַת פְּקִידָה רִאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה שְׁנִיָּה טְמֵאוֹת לְמַפְרָע.¹⁷ וְכֵן אִם בְּדָקָה הַיּוֹם וּמְצָאָה טְהוֹרָה, וְלֹאֲחֵר שְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּדָקָה וּמְצָאָה דָם - כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשִׂיתָ מֵעַת שְׁבִדְקָה וּמְצָאָה דָם עַד עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע שָׁעוֹת¹⁸ לְמַפְרָע טְמֵאוֹת. וְעַד¹⁹ שְׁלֹאֲחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ - הָרִי הוּא כְּפִקְדָה, וְשִׁלְפָנֵי הַתְּשֻׁמִּישׁ - אֵינוֹ כְּפִקְדָה, מִפְּנֵי שְׁאִינָה בּוֹדְקָת בּוֹ יָפָה.²⁰

(15) מבדיקה לבדיקה. (16) זמן קבוע לראיית דם. רוב הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים, נקבע לה וסת ביום זה. (17) חוששים שמא בא הדם תיכף אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. (18) אבל הטהרות שנגעה בהן לפני מעת לעת - טהורות, אף-על-פי שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א. (19) המטלית שבדקה בו. (20) שם ה, א.

ה. אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסֵת וְרֵאתָה דָם בְּשַׁעַת וְסֵתָה - דִּיָּה שְׁעֵתָה²¹ וְאֵינָה טְמֵאָה לְמַפְרָע.²² הַגִּיעַ שְׁעַת וְסֵתָה וְלֹא בְּדָקָה עֲצָמָה, וְלֹאֲחֵר יָמִים בְּדָקָה עֲצָמָה וּמְצָאָה דָם - הָרִי זֹו טְמֵאָה לְמַפְרָע וְהִיא בְּחֻצֵי נְדָה מִשְׁעַת וְסֵתָה. וְזֹו הִיא טְמֵאָה וְסֵתוֹת הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם. וְאִם מְצָאָה עֲצָמָה טְהוֹרָה כְּשֶׁבְּדָקָה אַחֵר הַנֶּסֶת - הָרִי זֹו טְהוֹרָה.²³

(21) מטמאת רק את הטהרות שנגעה בהן משעת וסתה ואילך. משנה, שם ב, א. (22) משנה, שם לט, א. והטעם, שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. (23) שם טז, א - מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.

ו. כָּל אִשָּׁה²⁴ שִׁישׁ לָהּ וְסֵת²⁵ - תְּרָגִישׁ בְּעֲצָמָה: מִפְּהֵקָת, אוֹ מִתְּעַשְׂשֵׁת, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת²⁶ פִּי כְּרֵסָה²⁷ וְשְׂפוּלֵי מַעֲיָה²⁸, אוֹ אוֹחֲזָתָה צְמֻרִית²⁹, אוֹ רֵאשָׁה כְּבֵד עֲלֶיהָ אוֹ אֵיבְרִיָּה כְּבֵדִין וְכִיּוֹצָא בְּאֵלוֹ. וְיִישׁ אִשָּׁה שְׁדַרְפָּה לְרֵאוֹת בְּעַת שְׁתַּחֲלִיל בָּהּ מִקְרָה אֶחָד מֵאלוֹ מִיָּד בְּתַחֲלָתוֹ, וְיִישׁ אִשָּׁה שְׁתַּמְתִּין³⁰ בְּמִקְרָה זֶה שְׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם וְאַחֵר כֶּף תְּרָאָה הַדָּם בְּסוּף הַנֶּסֶת. הִיתָה לְמוֹדָה³¹ לְהִיּוֹת רוֹאָה בְּתַחֲלַת הַנֶּסֶת - כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשִׂיתָ בְּתוֹף הַנֶּסֶת טְמֵאוֹת³²; הִיתָה לְמוֹדָה לְהִיּוֹת רוֹאָה בְּסוּף הַנֶּסֶת - כָּל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשִׂיתָ בְּתוֹף הַנֶּסֶת טְהוֹרוֹת³³, וְאֵינָה חוֹשֶׁשֶׁת אֲלֵא מִשְׁעָה שְׁדַרְפָּה לְרֵאוֹת עַד עַת שְׁמֻצָּאָה דָם.

(24) משנה, שם סג, א. (25) כשם שקובעת וסת לימים (ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל

פירושה אפילו לא הניד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך משא שאינן היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לטהרות, אות ו. (5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו, שמשכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדין נדה, מה-שאי-כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה בין משכב למרכב (ראה משנה-למלך כאן).

ב. אֵין מִשְׁכָּב בּוֹעֵל נְדָה וּמִרְכָּבוֹ כְּמִשְׁכָּב נְדָה וּמִרְכָּבָהּ. שֶׁהַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְכָּב שְׁדַרְסָה עֲלָיו נְדָה - אִב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָה, וּמִשְׁכָּב בּוֹעֵל נְדָה וּמִרְכָּבוֹ - וְלֵד טְמֵאָה⁶, כְּכֹלִים שְׁנוֹגְעֵי בְּהֵן, שְׁאֵינָן מְטֵמְאִין אָדָם וְלֹא פְלִים אֲלֵא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבְדוֹ. וְלָמָּה נִגְרַעַה טְמֵאָת מִשְׁכָּבוֹ מִטְמֵאָת מִשְׁכָּבָהּ? מִפְּנֵי שְׁנֵאֲמַר בְּבוֹעֵל נְדָה: וְתָהִי נְדָתָה עֲלָיו וְטְמֵא שְׁבַעַת יָמִים; וְנֵאֲמַר בּוֹ: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עֲלָיו יְטֵמָא. מֵאַחֵר שְׁנֵאֲמַר: וְתָהִי נְדָתָה עֲלָיו, אֵינִי יוֹדַע שֶׁהוּא מְטֵמָא מִשְׁכָּב? וְלָמָּה נֵאֲמַר? מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁהַתְּוֹב נִתְקוֹ⁸ מִטְמֵאָה חֲמוּרָה, מִלְטֵמָא אָדָם וְכֹלִים, וְתֵלְאוֹ בְּטְמֵאָה קֵלָה, שֶׁהִיָּה מִשְׁכָּבוֹ וְלֵד, וְלֹא יְטֵמָא אָדָם וְכֹלִים אֲלֵא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבְדוֹ, כְּשֶׁאֵר וְלִדוֹת הַטְּמֵאוֹת.

(6) נדה לב, ב. (7) הלא כתבה תורה: 'ותהי נדתה עליו', ומשמע שדינו כנידה ממש? (8) שם לג, א.

ג. אֶחָד הַבָּא עַל הַנְּדָה אוֹ עַל שׁוֹמְרַת יוֹם פְּגָנָד יוֹם⁹ אוֹ עַל הַיּוֹלָדָת. [בֵּין בְּדַרְכָּן בֵּין שְׁלֵא בְּדַרְכָּן]. אֶחָד הַמְּעַרְה¹⁰ וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. בֵּין גְּדוֹל שְׁבָא עַל הַקְּטָנָה בֵּין קָטָן שְׁבָא עַל הַגְּדוֹלָה - מִתְטֵמָא מִשׁוּם בּוֹעֵל נְדָה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיָּה הַבּוֹעֵל בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיּוֹם אֶחָד¹¹, וְהַנְּבִעֵלַת הִיתָה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיּוֹם אֶחָד¹²; אֲבָל פְּחוֹת מִכָּאן - אֵינוֹ מִתְטֵמָא מִשׁוּם בּוֹעֵל נְדָה, אֲלֵא מִשׁוּם נּוֹגַע בְּנְדָה בְּלִבְדוֹ, שֶׁהוּא וְלֵד וְאֵינוֹ אִב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזָּב - הָרִי הוּא כְּנוֹגַע בּוֹ¹³. וְאֶחָד הַנוֹגַע בְּזָב אוֹ הַנְּבִעֵלַת מִן הַזָּב¹⁴.

(9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. (10) 'תורת כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י. (11) נדה מה, א. (12) שם מד, ב. (13) שם עג, א. (14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל.

ד. הַנְּדָה וְהַזָּבָה וְשׁוֹמְרַת יוֹם פְּגָנָד יוֹם וְהַיּוֹלָדָת אֵף עַל פִּי שְׁלֵא רֵאתָה דָם - כְּלָם מְטֵמְאוֹת לְמַפְרָע מֵעַת לְעַת אוֹ מִפְּקִידָה לְפְקִידָה¹⁵. וְזֶהוּ הַנְּקָרָא מֵעַת לְעַת שְׁבִנְדָה. כִּיצַד? אִשָּׁה שֶׁהִיָּתָה טְהוֹרָה וְאֵין לָהּ וְסֵת¹⁶, וּבְדָקָה עֲצָמָה בְּשַׁחֲרִית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ד תשרי - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. כתנא קמא בכרייתא. (44) משנה, שם יד, א. "ומודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שטמאה את בועלה".

ט. מעברת שהוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה⁴⁵. וטמאת יולדת יד⁴⁶, וטמאת מעת לעת⁴⁷ או מפקידה לפקידה למפרע כמו שבארנו⁴⁸, וטמאת וסתות⁴⁹, וטמאת פתמים⁵⁰ - הכל מדברי סופרים. וטמאתן מספק. לפיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים⁵¹, אלא תולין⁵². וכן חלין שנעשו על טהרת הקדש⁵³ שנטמאו באלו - תולין. אבל הנעשים על טהרת התרומה, וחלין הטבולין לחלה⁵⁴ - אין מתטמאין⁵⁵ בכל אלו הטמאות שהן מדבריהן. נמצאת אומר, שכל אחת מאלו הנשים, ומשקבן ומרסקן ורקן ומימי רגליהן, ובוזעל רואה פתם מאחר שנמצא פתם, ובוזעל יולדת מאחר שיצא האיבר⁵⁶ וחזר - פלו אבות טמאות מדברי סופרים.

(45) מימרא של רב הונא, שם כת, א. (46) בספרים שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה "יד". הכוונה לדין שנאמר למעלה: "שהוציא העובר את ידו". ומשמיענו רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטומאות האחרות המנויות כאן. בדפוס רומא ("ר"מ) ובכת"י תימן, אין סוגריים. (47) ראה למעלה ה"ד. נדה טו, א: "מעת לעת דרבנן". (48) המעתיק שמחק את המילה "יד", העמיד כאן נקודה ויש למחקה. (49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה עצמה זמן מסוים אחרי שעת וסת ומצאה דם - טמאה למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה"ה). וטומאה למפרע זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א. (50) שם טו, א: "וכתמים דרבנן". (51) ראה למעלה פ"ב ה"י. (52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשאים ועומדים בספק. (53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם ייעשו באותה הזהירות וההרחקה מכל טומאה המחייבות בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה מטהרת קודש. (54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה, נקראת "טבל". (55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון. (56) של העובר.

~ שבת קודש כ"ד תשרי ~

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר הנשים שדיין שעתן ואינן מטמאות למפרע, תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

א. ארבע נשים דין שעתן ואינן מטמאות למפרע. ואלו הן: מעברת ומיניקה, ובתולה וזקנה. אי זו היא מעברת? משיבר עברה³. היתה בחזקת מעברת וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח⁴ או דבר שאינו ולד - הרי זו בחזקתה⁵ ודיה שעתה. ראתה דם ואחר

מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים ("וסתות גופא"), אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות המנויות כאן קודמות לראיית הדם. (26) מריגשה כבודות וכאב. (27) מקום הטבור. (28) אותו מקום. (29) צמרמרות. (30) שתמיך ותשאר במצב זה. (31) רגילה בכך. (32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם, אבל אם לא מצאה - טהורות, כמו שנתבאר בה"ה. (33) משנה, שם.

ז. הרואה פתם³⁴ - טמאה למפרע עד עת הפקידה³⁵. וכן הבגד שנמצא עליו הפתם טמא למפרע³⁶. ועד כמה? עד שתאמר: בדיקתי החלוקי הזה ולא היה עליו פתם. אפלו בפסחו ולא בדיקתו³⁷ - טמא מקדם הפתם למפרע עד שעת בדיקה. ואפלו נמצא הפתם לח³⁸ - הרי זה מטמא למפרע עד שעת הבדיקה; שאני אומר: מימין היה שם³⁹ ועתה נפלו עליו מים ונעשה לח.

(34) שם ד, ב - אם מצאה כתם של דם על גופה או על בגדה (דיני כתם מבוארים בהל' איסורי ביאה פ"ט). (35) אפילו אם עבר יותר ממעת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו למשנה). יצא מזה חומרא בכתם יותר מבראיית דם ממש, שהרי בראייה קבוע הזמן הקצר יותר: או מעת לעת או שעת הבדיקה (ראה למעלה ה"ד). וטעמו של דבר מבואר בכסף-משנה בשם הר"י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא להרגיש בכתם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. (36) הטהרות שנגעו בבגד אחרי שנבדק - טמאות. (37) כשהיא אומרת שלא בדיקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה. שם נו, ב. (38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכתם טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא קמא במשנה שם נו, א. (39) ונתייבש.

ח. וכל הנשים שדין שעתן⁴⁰ - כתמן פראיתן⁴¹, ואינו מטמא אותן למפרע. פל אלו הנשים הטמאות למפרע, בין ראתה דם בין מצאה פתם - מטמאות משקב ומרסק למפרע לטמא אדם ובגדים. וכן רקן ומימי רגליהן טמאין למפרע. ואפלו פלי חרש המקף צמיד פתיל⁴² מטמאות אותו למפרע. אבל אינן מטמאות את הבזעל למפרע משום בועל נדה, אלא משום נוגע בלבד⁴³. אבל הרואה פתם - הבזעל אותה מאחר שנמצא הפתם טמא משום בועל נדה⁴⁴.

(40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן פ"ד ה"א. (41) דין הכתם כדין ראיית דם, כרבי חנינא בן אנטיגנוס שם ה, א. (42) כיסוי צמוד ומהודק לכלי. כלי חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט ע"י נדה וזבחה. (43) ואינו מטמא משכב ומושב. שם ו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקרה והוחזקה תינוקת זו בדם נידות. (18) מעת לעת או מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישיית, אבל שתי הראיות הראשונות נשארו כדין ודיין שעתן אף על פי שהובר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקות. (19) בלי ראייה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. (20) נידונה כראיה ראשונה. (21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות למפרע.

ד. תינקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה - דיה שעתה; שניה - מטמאה למפרע.²² עברו עליה שלשה חדשים²³ ואחר כך ראתה - דיה שעתה;²⁴ עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה - מטמאה למפרע.²⁵

(22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה מצויים בה ולפיכך ראייה שנייה מעידה על בגרותה לדבר זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. (23) ללא ראייה. (24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות קבועה. (25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

ה. מעברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיע זמנה לראות שראו ראייה ראשונה - דין שעתן; ראו פעם שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו. ואם ראו הראשונה באנס²⁶ - אף בשניה דין שעתן.

(26) כגון שקפצה או נבלה. אף על פי שראייה באונס מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

ו. מעברת או מניקה שראתה דם ועברו עליה שלשה חדשים ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים וראתה פעם שנייה, שהיא שלישית לראיה ראשונה - מטמאות למפרע.²⁷ הרואה דם אחר דם טהרה²⁸ בתוך עשרים וארבע שעות²⁹ - דיה שעתה. וכל שדיה שעתה, אף על פי שאינה מטמאה למפרע - צריכה שתבדק עצמה תמיד. וכל אשה המרבה לבדק - משפחת; חוץ מן הנדה ויושבת על דם טהר, שאין הבדיקה מועלת להן כלום.³⁰

(27) במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן". ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש רש"י. (28) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא דם טהר ואינו מטמא. (29) משעה שנגמרו ימי דם טהר. (30) בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשארת בטומאתה, ובימי דם טהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה ולפיכך הבדיקה מיותרת.

כף הפר עברה⁶ - הרי זו מטמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא מניקה? כל עשרים וארבעה חדש מיום הלידה. אפלו מת בנה בתוך זמן זה או שגמלתה או נתנתה למניקה - דיה שעתה. אבל אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה והולכת - הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא בתולה? כל שלא ראתה דם מימיה. בתולת דמים⁷ אמרו, לא בתולת בתולים⁸. כיצד? אפלו נשאת וראתה דם מחמת נשואין⁹, או ילדה וראתה דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה ודיה שעתה. אי זו היא זקנה? כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך לזקנותה ולא ראתה דם. ואי זו היא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראות לה זקנה בפניה ואינה מקפדת¹⁰. עברו עליה שלש עונות¹¹ וראתה, וחרו ועברו עליה שלש עונות אחרות או פחות או יותר¹² וראתה - הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע.

(2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה). (3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. (4) שלפוחית מליאה רוח. (5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. (6) סמוך לראייתה. (7) שלא ראתה דם לפני כן. (8) שלא נבעלה. (9) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. (10) ואף על פי שהיא מתביישת. (11) עונה היא שלושים יום. (12) ימי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

ב. בתולה¹³ שראתה דם אפלו שופעת¹⁴ כל שבועה או דולפת¹⁵ - הרי זו פעם אחת¹⁶. ראתה דם ופסקה וחררה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

(13) בתולת דמים. (14) בלי הפסק. (15) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. (16) ודיה שעתה.

ג. תינקת שלא הגיע זמנה¹⁷ לראות וראתה דם פעם ראשונה ושניה - דיה שעתה; ראתה פעם שלישית - מטמאות למפרע¹⁸. [עברו עליה שלשה חדשים¹⁹ ואחר כך ראתה - דיה שעתה]²⁰; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה - דיה שעתה; עברו עליה שלשה אחרים ואחר כך ראתה - מטמאה למפרע²¹.

(17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם צמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראייה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51) חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם).
52) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא, שמא דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן הפרוזדור, שדמיו טהורים.

יא. כָּל הַפְּתָמִים הַטְּמָאִין מֵעֵבְרִין עָלֵיהֶן⁵³ שְׂבָעָה סְמָמִין, וְאַחַר כֵּן - בֵּין עֵבֶר הַפְּתָם בֵּין לֹא עֵבֶר - מִטְּבִילוֹ וְטְהוּרָה⁵⁴. שָׁאם לֹא עֵבֶר כָּלֵל - הָרִי הוּא צָבֵע; וְאִם עֵבֶר אִו כְּהָה - הָרִי זֶה פְּתָם, וּמֵאַחַר שְׂעָבְרוּ עָלָיו הַסְּמָמִין כְּבָר בְּטֵל, אִף עַל פִּי שְׂרָשׁוּמוֹ נָפֵר. וְאִפְלוּ פְּתָם שָׁל דָם נְדוּת וְדַאי - פִּינוֹן שְׂהָעֵבֶר עָלָיו שְׂבָעָה סְמָמִין בְּטֵל⁵⁵, וּמִטְּבִילוֹ וְעוֹשֶׂה טְהוּרָת עַל גְּבִיו.

53) מכבסים את מקום הכתם. 54) פליאה, שהרי במשנה כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו'" ואינו צריך להטבילו. ורבינו עצמו כתב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו צריך להטבילו פירוש, אינו צריך טבילה שניה, אחר הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר כשהטבילו לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית. וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?⁵⁶ אפילו אם ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית שכזו (רב אשי שם בראש העמוד).

יב. בְּגָד שְׂאֵבֵד⁵⁶ בּוֹ פְּתָם - מֵעֵבְרִין עַל כָּל הַבְּגָד שְׂבָעָה סְמָמִין וּמִטְּבִילוֹ. אֶבְדָּה בּוֹ שְׂכַבַת זָרַע: אִם הָיָה חֲדָשׁ⁵⁷ - בּוֹדֵקוֹ בְּמַחְט⁵⁸; וְאִם הָיָה שְׁחוּק⁵⁹ - בּוֹדֵקוֹ בְּחִמָּה⁶⁰.

56) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם. 57) אם הבגד חדש. 58) עובר בחודו של מחט על שטח הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. 59) בגד ישן שנשחק. 60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה ואין האור עובר בו.

יג. בְּגָדִי⁶¹ שְׂהָיָה עָלָיו פְּתָם וְהִטְבִּילוֹ וְעָשָׂה עַל גְּבִיו טְהוּרָת, וְאַחַר כֵּן הָעֵבֶר עַל הַפְּתָם שְׂבָעַת הַסְּמָמִין, וְלֹא עֵבֶר - הָרִי זֶה צָבֵע, וְהַטְּהוּרָת שְׂעָשָׂה טְהוּרָת, וְאִין צָרִיף לְהִטְבִּילוֹ פְּעַם אַחֲרָת. וְאִם עֵבֶר הַפְּתָם אִו כְּהָה עֵינוֹ - הָרִי זֶה פְּתָם, וְהַטְּהוּרָת טְמָאוֹת⁶², שְׂהָרִי הַקְּפִיד עַל הַפְּתָם לְהִסְרִיו, וְצָרִיף לְהִטְבִּילוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה לְטְהוּרוֹ.

61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. 62) מלשונו משמע שהמדובר

ז. חֲכָמִים תִּקְנּוּ לָהֶן לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִיֹּת בּוֹדֵקוֹת עֲצָמָן בְּכָל יוֹם, בְּשַׁחְרִית³¹ מִפְּנֵי טְהוּרָת שָׁל עֲרֻבִית³², וּבְעֶרְבִית³³ מִפְּנֵי טְהוּרָת שָׁל שַׁחְרִית³⁴. וְכָל אוֹכְלֵת תְּרוּמָה³⁵ בּוֹדֵקַת בְּשָׂעָה שְׂאוּכְלֵת בְּתוּרֻמָּה³⁶, וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֵקַת בְּשָׂעָה שְׂעוֹבְרַת³⁷ לְשִׁמְשׁ מִטְּהָה מִפְּנֵי הַטְּהוּרָת³⁸. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה עוֹסֶקַת בְּטְהוּרָת - אֵינָה צָרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעֲלָהּ; שְׁכָל הַנְּשִׁים שִׁישׁ לָהֶן וְסַת³⁹ - בְּחֻזַּקַת טְהוּרָה לְבַעֲלֵיהֶן⁴⁰, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ בְּעֶזְבֵּן נָדָה.

31) צריכה לבדוק. 32) הערב שעבר, אם לא תבדוק שחרית ותראה דם במשך היום ייטמאו למפרע כל הטהרות שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. 33) בודקת. 34) שנגעה בהן במשך היום. 35) בת הן שלא נישאה לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. 36) וטמא אסור לאכול תרומה. 37) כלומר, לפני תשמיש. 38) שם יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש מפני הטהרות, שמא ראתה דם מחמת תשמיש חייבוה לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. 39) זמן קבוע לראיית דם נידות. 40) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

ח. חֻזַּקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂלֹא הִגִּיעוּ לְפָרְקָן⁴¹ בְּחֻזַּקַת טְהוּרָה⁴², וְאִין הַנְּשִׁים בּוֹדֵקוֹת אוֹתָן; אֲבָל מְשִׁהִיעוּ לְפָרְקָן צָרִיכוֹת בְּדִיקָה⁴³, וְנְשִׁים בּוֹדֵקוֹת אוֹתָן.

41) שלא הגיע זמנן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה ד. 42) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר. 43) מניחים אנו, שכבר זכ ממנה דם נידות ולא הבחינה בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה.

ט. הַחֲרָשֶׁת⁴⁴ וְהַשׁוּטָה וְכִי שְׂנִטְרָפָה דַּעְתָּהּ בְּחָלִי, אִם יֵשׁ לָהֶן פְּקָחוֹת מִתְּקֻנוֹת אוֹתָן⁴⁵ - הָרִי אֵלוֹ אוֹכְלוֹת בְּתוּרֻמָּה.

44) אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה. 45) בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.

י. כָּל הַפְּתָמִים⁴⁶ הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל⁴⁷ - בְּחֻזַּקַת טְמָאָה, וְהַבָּאִים מִבֵּין הַעוֹבְדֵי פוֹכְכִים - בְּחֻזַּקַת טְהוּרִין⁴⁸. וְהַנְּמַצָּאִים בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל - טְהוּרִים, שְׂלֹא נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁלִיף פְּתָמֵיהֶן, אֲלָא מִצְנִיעִין אוֹתָם⁴⁹. לְפִיכָף, כָּל הַפְּתָמִים הַנְּמַצָּאִים בְּכָל מְקוֹם - טְהוּרִין, חוּץ מִן הַנְּמַצָּאִים בְּחוּרִים⁵⁰ וּסְבִיבוֹת פִּית הַטְּמָאָה⁵¹. וְכָלֵן טְמָאֲתָן בְּסַפֵּק, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ⁵².

46) בגדים שעליהם כתמי דם. 47) ראינו שבאו מבין ישראל. 48) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). 49) ולפיכך יש להניח שכתמי גויות הם. 50) שהם מקום מוצנע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶק חֲמִישִׁי

בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות.

1) יבאר שנידה זבה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיטבלו, ודין יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זבה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או בליל השימור, הרואה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

א. הזב והזבה והנדה והיולדת לעולם הם בטמאתן ומטמאין אדם וכלים ומשקב ומרָקב עד שִׁיטְבִּילוּ.²¹ אפלו נתאחרו פְּמָה שְׁנַיִם בְּלֹא רֵאִית טְמָאָה וְלֹא טְבִּלוּ - הָרִי הֵן בְּטַמְאָתָן.

2) שבת סד, ב "בנדתה תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

ב. יולדת³ שלא טבלה אחר שבעה לזכר וארבעה עשר לנקבה, כל דם שתראה אף על פי שהוא בתוך ימי טהר - הרי הוא פְּדָם הַנְּדוּת ומטמא לח ויבש.⁴ לא תלה הפתוב בימים בלבד, אלא בימים וטבילה.⁵

3) משנה, נדה לח, א. 4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנוזלים של זבה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקן בית-שמאי ובית-הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה. בית-שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטהרת דמיה בתוך ימי טהר (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנוזלים אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית-הלל סוברים, שהתורה טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה, דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. 5) בלשון הגמרא שם: "ביומי וטבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טהור מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף-על-פי-כן נגמרים ימי טהר אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

ג. יולדת⁶ שירדה לטבול מטמאה לטהרה⁷ ונעקר ממנה⁸ דם בירידתה⁹ ויצא חוץ לבין השנים¹⁰ - הרי זו טמאה¹¹, ואין הטבילה מועלת לדם זה¹², ואף על פי שעדין היא בכשרה. ואם נעקר ממנה בעלייתה¹³ מן המקנה - הרי זו טהורה, מפני שהוא דם טהר, והטבילה מועלת לכל הדם המבלע פאיברים¹⁴ ומשימה אותו דם טהר.

6) מימרא של רב, שם מב, א. 7) אחרי שבעת ימים ללידת זכר או ארבעה-עשר יום ללידת נקבה. 8) מן המקום שדם נידות מכונס בו. 9) לפני שטבלה. 10) מקום מסיים ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ נקרא בית החיצון. 11) כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון, וכשיצא לטבול שנית וטיהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין עא, א) דעת רבינו שבית החיצון אינו בלועה אלא בית הסתרים, כרבא שם, ובית

יד. כְּתָם שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו שְׂשָׂה סִמְמָנִים וְלֹא עָבַר, וְאַחַר כֵּן הֶעֱבִיר עָלָיו צִפּוּן⁶³ וְעָבַר - הָרִי הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גְּבִי טְמָאוֹת. אֵף עַל פִּי שֶׁהֶצְפּוֹן מֵעֲבִיר הֶעֱבַע⁶⁴, הוֹאִיל וְלֹא הֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעַת הַסִּמְמָנִין - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת כְּתָם⁶⁵, וְשָׂמָ אֵלָיו הֶעֱבִיר הַשְּׂבִיעִי הִיָּה עוֹבֵר. הֶעֱבִיר עָלָיו שִׁבְעַת הַסִּמְמָנִים וְלֹא עָבַר, וְחֹזֵר וְהֶעֱבִיר עָלָיו פְּעַם שְׁנִיָּה וְעָבַר⁶⁶ - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גְּבִי בֵּין תְּכִסֶּת רֵאשׁוֹנָה לְשִׁנְיָה טְהוּרוֹת⁶⁷, וְכָל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גְּבִי אַחַר תְּכִסֶּת שְׁנִיָּה טְמָאוֹת; הוֹאִיל וְגָלָה דַעְתּוֹ שֶׁהוּא מְקַפֵּיד עָלָיו וְרוֹצֵה לְהוֹצִיא רְשׁוּמוֹ - הָרִי זֶה טְמָא עַד שִׁיטְבִּילוּ⁶⁸ וְיִטְבִּילוּ. כָּבֵר פְּאַרְנֵו בְּהַלְכוֹת אֶסְרוּרִי בִּיָּאָה שִׁבְעַת הַסִּמְמָנִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכְּתָם מָה הֵן וְהִיאָף מַעֲבִירִין אוֹתָן.

63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. 64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). 65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. 66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנין ולא עבר, שנאן (חזר והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכוסת שנייה - טמאות. 67) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. ונהטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל. 68) שיבטל גם את הרישום שנשאר.

טו. האשה שמתה ויצאה ממנה דם⁶⁹ - מטמא משום כְּתָם⁷⁰, שֶׁהַמְקוֹר מְקוּמוֹ טְמָא⁷¹. אֵף עַל פִּי שִׁיָּצָא הַדָּם⁷² אַחַר שִׁמְתָהּ וְאִין פֶּאן נְדָה, הוֹאִיל וּמְקוּמוֹ טְמָא יָצָא - מְטָמָא טְמָאת כְּתָמִים⁷³. וְאִם הִיָּה בּוֹ רִבְעִית - מְטָמָא בְּאֵהֶל⁷⁴ וּמְטָמָא מְשׁוּם כְּתָם⁷⁵.

69) אפילו כל שהוא. 70) כלומר, משום דם נידות. 71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. 72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). 73) טומאת נידות. 74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הזיית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. 75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה היא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) וקדשים שנגעה בהם נעשו שני לטומאה. (27) פירוש, טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים תיטהר מטומאת ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמחוסר כיפורים פוסל את הקודש בניגיעה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה חגיגה (פ"ג מ"א), וכן בהלכות אבות הטומאות פ"י ה"ג וה"ט (ופליאה היא, למה לא הביא הכסף-משנה מקורות אלה). ודומה לכך אנו מוצאים לקמן (פ"ב וה"ה): "המשכבות והמרכבות טהורים", והכוונה - טהורים מטומאת משכב ומושב שהיא טומאה חמורה, אבל טמאים טומאת נגיעה (רבינו בפירושו למשנה טהרות פ"ז ה). ודומה לכך כתב רבינו גם בפ"ה מהלכות טומאת מת ה"ב, בד"ן אשה שהפילה "טמאה שבעה ימים" כנוגע במת, ואף-על-פי שהיא טמאה ארבעה עשר יום אם הפילה נקבה, אלא שם עוסק רבינו בניני טומאת מת, ולא נגע כלל בטומאת יולדת שדיינה מבוראים במקומם. (28) בסוף ממש, היינו אחר הבאת קרבנותיה. [כך משמע מלשונו של רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הט"ו. כסף-משנה]. ואפילו אם טבלה אחר ששלמו ימי טוהר. ומה שאמרו בית-הלל (נדה ע"א, ב) "אינה צריכה טבילה באחרונה", הכוונה לתרומה, שהרי המדובר שם בכיכר של תרומה, אבל לנגיעת קודש צריכה טבילה. וכן פירש רש"י שם. (ראה השלמות).

ה. יולדת שהיא מצרעת²⁹ וטבלה אחר שבועה של זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהר שלה טמא³⁰ ברכה וכמימי רגליה. וכלן³¹ כמשקין טמאין³². שכל המשקין הטמאין היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן³³; חוץ מזב וכיוצא בו³⁴, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו³⁵ אבות טמאות, כמו שבארנו³⁶.

29) משנה שם לר, א. (30) ככית-הלל שם. (31) דם טהר, רוק ומימי רגלים. (32) שהם ראשון לטומאה. (33) שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). (ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב). (34) נדה, יולדת וזבה. (35) שכבת זרע, רוק ומימי רגלים. (36) למעלה פ"א הי"ד.

ו. זבה קטנה³⁷ שטבלה ביום השמור שלה אחר הגין³⁸, כמו שבארנו בענין אפור נדה³⁹ - הרי מגעה⁴⁰ ובעילתה⁴¹ תלויים⁴²: אם נגמר היום ולא ראתה - כל שנגעה בו טהור, ובוועלה טהור ופטור⁴³; ואם ראתה דם אחר שטבלה - כל טהרות שעשתה טמאות, ועושה משכב ומרפב, ובעולה חייב חטאת. טבלה בליל השמור קדם שעולה עמוד השחר - הרי זו כמי שלא טבלה, ועדין עושה מרפב ומושב⁴⁴.

37) נדה ע"ב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או

הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והערב שמש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי (שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי. (12) טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו מטמא טומאת ראייה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טהור מפסיקה את כל טומאות הראיות. (13) אחר שטבלה. (14) ודם המכונס במקומו במקור נקרא "מובלע", מה שאין כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

ד. יולדת¹⁵ שטבלה אחר שבועה של זכר וארבעה עשר של נקבה, או אחר ספירת שבועה ימים נקיים אם היתה יולדת בזוב¹⁶ - הרי היא ככל ימי טהר שלה כטמא שטבל ועדין לא העריב שמשו, והרי היא טבולת יום¹⁷ בכל אותן הימים¹⁸. ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהר, אלא במשלה הימים¹⁹ הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו. במה דברים אמורים שהיא כטבול יום? לענין תרומה ומעשר²⁰; אבל לקדשים הרי היא כראשון לטמאה²¹ שעדין לא טבל, אלא²² כמי שנגע בנדה או בטמא מת שעדין לא טבל וכיוצא בהן. נמצאת אתה למד, שהיולדת בתוך ימי טהר אוכלת במעשר²³ ופוסלת את התרומה²⁴ כטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל מרקח ומדם טהרתה על כפר של תרומה - הרי הוא כטהרתו, שמשקה טבול יום טהור כמו שיתבאר²⁵. ומטמאה את הקדשים כולד הטמאות²⁶ עד שתשלים ימי טהר ותהיה טהורה לכל²⁷. ויראה לי, שמא אחר שהיא מטמאה את הקדש - שהיא צריכה טבילה אחרת בסוף²⁸ ואחר כך תגע בקדש, אף על פי שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה.

15) משנה שם ע"א, ב. (16) בהלכות איסורי ביאה פ"ז ביאר רבינו, שיוולדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה לספור שבעה ימים נקיים מראית דם ואחר-כך וטבלת, וימי טהור מתחילים אחר יום טבילתה. (17) טמא שטבל ביום האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה. (18) בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". (19) כשיושלמו שלושים ושלושה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום טבילתה. (20) לקמן יתבאר. (21) ככית-הלל במשנה שם. כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישי עושה רביעי בקודש. (22) נראה שתיבה זו נשתרבבה לכאן בטעות. (23) במסכת נגיעים פ"ד, ג, שנינו: "טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". (24) עושה את התרומה שלישי לטומאה. (25) שם ה"ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְרָאוּ טַמְאָה וְסִתְרוּ הַפֶּלַל, וְכָל פְּלֵי הָרֶס שֶׁהִסִּיטוּ עַד שְׁלֹא יָאוּ טְהוֹר.

(54) משבעה נקיים. (55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פי"א, שזבה מותרת לטבול ביום שביעי. (56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. (57) פסחים פא, א. (58) שם. (59) אם הזיזוהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהודק (לקמן פ"ח ה"ג). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמתמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר למה נאמר בתורה משכב ומושב ומה בין מרכב למושב, ודין מרף, והוב והזובה והנידה וההולדת ומצורע או נכרי שמתו, ודין כל מקום שאתה שומע טומאת מרכב ומושב אם צריך שיגע בהן הזב, ודין אוכלין ומשקין וכלים שאינם עשויים למשכב ומושב שישב עליהם הזב למעלה, כל שהוא למעלה מן הזב ואינו נוגע בו או למטה ממנו.

א. כָּכָר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהֵזַב וְחִבְרָיו מְטַמְּאִין מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב וּמְרַכָּב. וְהַמְשָׁכָב וְהַמוֹשָׁב אֶחָד הוּא. וְלָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב? שֶׁהַמְשָׁכָב - הָרְאוּי לְשִׁכְיָהּ, וְהַמוֹשָׁב - הָרְאוּי לְיִשְׁבָּהּ. וּבֵין שְׁנֵי שֵׁבַע עַל הַמְשָׁכָב או שְׁשָׁכָב עַל הַמוֹשָׁב - טַמְאָהוּ.⁵¹ לְפִיכָּךְ אֲנִי אוֹמֵר בְּכָל מְקוֹם מְשָׁכָב לְבַד, וְהוּא הַדִּין לְמוֹשָׁב. וְאֵי זֶהוּ מְרַכָּב? זֶה הָרְאוּי לְרִכְיָהּ,⁵² כְּגוֹן מְרַדְעַת הַחֲמוֹר⁵³ וְטַפִּיטָן⁵⁴ הַסּוֹס.

(2) למעלה פ"א ה"א. (3) בתורת כהנים פרשת מצורע פ"ב ה"ז, שנינו: "אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, מנין שב על המושב וישב על המשכב? ת"ל יטמא - ריבה." (4) מיוחד לרכיבה. (5) מניחים אותה על גב החמור. (6) מין שטיח שרגילים להניחו על גב הסוס כשורכבים עליו (כלים פכ"ג מ"ב). דעת רבינו, שכל דבר שיושבים עליו בפסוק רגליים נקרא מרכב ולא מושב (ראה 'תוספות יום-טוב' כלים פ"א מ"ג, ד"ה מרכב). וכן כתב בפירושו למס' כלים פ"א מ"ג. ואפילו אותו חלק שהאדם יושב עליו ממש אינו מטמא משום מושב, אבל דעת רש"י (עירובין כז, א ובפירושו על התורה פרשת מצורע), שמרכב פירושו הדברים המסייעים לרכיבה, כגון החגורה, שמכניסים בטבעות שבאוכף וקושרים אותה תחת בטן הסוס ומחזיקה את האוכף, או העץ שהרכב אוהז בו, או משעין עליו גבו, אבל המקום שהוא יושב עליו ממש בשעת רכיבה טמא משום מושב, וכן דעת הר"ש והרא"ש. (ויש לתמוה על רבינו שמנה (בפירושו למשנה הנ"ל) אוכף בין המטמאים טומאת מרכב, הלא התוספתא מס' כלים בבא-בבא פ"ב אומרת: "האוכף טמא מושב, והתפוס שלו טמא מרכב." אולי מדובר באוכף המיוחד לנשים שדרכן

פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקרא זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המחרת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבלה - טהורה. (38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא למפרע. (39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. (40) אם נגעה בטהרות. (41) אם נבעלה. (42) עומדים בספק. (43) מלהביא קרבן חטאת. (44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שוה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

ז. הַרְוָאָה⁴⁵ דָּם בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר וְטַבְּלָה לְעֶרֶב לֵיל שְׁנַיִם עֶשֶׂר - הָרִי זו מְטַמְּאָה מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב⁴⁶, אָף עַל פִּי שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָבָה גְדוּלָּה⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁸ בְּעֵנָן אֶסוּר נִדְּהָ.

(45) משנה שם ע"א, ב. (46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית-הלל שם. (47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אעפ"כ אין טבילת לילה מועילה לטהרה. (48) שם.

ח. טַבְּלָה בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר⁴⁹ אַחַר הַגֵּן הַחֲמָה, אָף עַל פִּי שְׁאֶסְרָהּ לְשִׁמּוֹשׁ [עַד] לְעֶרֶב⁵⁰, אִם שִׁמְשָׁה - בּוֹעֵלָה טְהוֹר, וּמְשָׁכָבָה וּמְרַכָּבָה טְהוֹרִין, אָף עַל פִּי שֶׁרְאַתָּה דָּם בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַחַר הַטַּבְּלָה. מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַּחֲלַת נִדְּהָ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ שֶׁם בְּאַסוּר נִדְּהָ, וְאִינוּ מְצַטְרֵף לְיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר⁵¹, לְפִיכָּךְ אִינָה צְרִיכָה לְשִׁמּוֹר יוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר⁵², אֲלָא טוֹבֵלֶת וְעוֹסְקֶת בְּטְהָרוֹת. אֲבָל הַרְוָאָה דָּם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבֵלֶת בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר וּמְשַׁמְרַת אֹתוֹ, שְׁאִם תִּרְאֶה בוֹ דָּם אַחַר טַבְּלָה - נְטַמְּאוּ פֶלַ תְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה וְנִטְמָא בּוֹעֵלָה, אָף עַל פִּי שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָבָה גְדוּלָּה⁵³, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּעֵנָן נִדְּהָ.

(49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. (50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כך כשתראה ביום עשירי או לפניו. (51) לטמא למפרע. (52) ואם תראה בו טמא בטומאת נדה משעת ראייתה ואילך. (53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

ט. זָב וְזָבָה גְדוּלָּה שֶׁטַבְּלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי⁵⁴ שְׁלָחוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁵ - לֹא יִתְעַסְקוּ בְּטְהָרוֹת⁵⁶ עַד לְעֶרֶב; שְׁמָא יָרְאוּ טַמְאָה וְסִתְרוּ שְׁבִיעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטְּהָרוֹת טַמְאוֹת לְמַפְרָע⁵⁷. אָף עַל פִּי שֶׁהֵן עוֹשִׂין מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב לְמַפְרָע⁵⁸ - אֵין מְטַמְּאִין פְּלֵי חָרֶס בְּהֶסֶט⁵⁹ מֵאַחַר שֶׁטַבְּלוּ, אָף עַל פִּי שֶׁחֲזָרוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראשון לטומאה, וראשון אינו מטמא כלים, גזרה התורה שיטמא "בחיבורים", פירוש, בשעה שהוא נוגע בטומאה וגופו מחבר את הטומאה ואת הכלים. (12) שלא נאמר בו "יכבס בגדיו".

ג. פל הכלים¹³ שישארו למעלה מן הזב - הם הנקראין מדף¹⁴, והם פלם פכלים שהוא נוגע בהם, שהם ראשון לטמאה, ואינן מטמאין לא אדם ולא כלים אכל מטמאין אכלין ומשקין, פשאר ולדות הטמאה. וטמאת מדף מדבריהם¹⁵.

(13) בהלכות הקודמות, מדובר בדברים שהם תחת הזב, אפילו מאה בגדים זה על זה ושכב על העליון, כולם אב הטומאה, ובהלכה זו מדובר בדברים שהם למעלה מן הזב, בלשון התלמוד: "עליונו של זב". מן התורה טמא רק הבגד שנגע בזב ונעשה ראשון לטומאה, ואינו מטמא את הבגדים שעליו שלא נגעו בזב עצמו. (14) זבים פ"ד מ"ו. ופירש רבינו שם מלשון "ריחו נודף". והכוונה, כמו שריח נודף מרחוק, כך גם כאן מטמא את הבגדים המרוחקים מן הזב. (15) דברי חכמים, גזירותיהם. נדה ד, ב. וסובר רבינו, שהדרשה בגמרא שם לב, ב מהכתוב (ויקרא טו, י): "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" היא אסמכתא, כלומר, חכמים הסמיכו גזירתם על המקרא הזה (כסף-משנה).

ד. הזב¹⁶ והזבה והנדה והיולדת והמצרע שמתו - הרי הן מטמאין משכב ומרפב אחר מיתתן פשהיו פשהן חזין עד שימוק הפשר. וטמאה זו מדבריהם¹⁷, גזרה שפא יתעלה אהד מאלו וידמו שמת והוא עדין לא מת. נמצא משכבו ומרפבו¹⁸ של אחר מיתה אב טמאה של דברי סופרים. אכל נכרי שמת - אינו עושה משכב¹⁹, שהרי פשהו חי אינו מטמא אלא מדבריהם²⁰, כמו שבארנו²¹.

(16) משנה, נדה סט, ב. (17) גמרא, שם. (18) שלא נגע בהם, אבל כשנגע בהם טמאים טמאת מת מן התורה. (19) פירוש, אינו מטמא משכב שאינו נוגע בו. שם. (20) ואין גזורים גזירה לגזירה, ברייתא שם. (21) למעלה פ"ב ה"י.

ה. פל מקום²² שאטה שומע טמאת משכב ומרפב - אינו שיגע הטמא במשכב או במרפב פשינשא עליהן, אלא אפלו היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרפב ונשא הזב על האבנים מלמעלה²³ - נטמא המשכב או המרפב ונעשה אב טמאה. אפלו אלה משכב או מרפב זה למעלה מזה ואבן על העליון, וישב אהד ממטמאי משכב ומושב למעלה מן האבן - נטמאו הפל²⁴. ואהד המשכב הנוגע בארץ או המשכב של מעלה אם נגע בו²⁵ בשעת שכיבתו - פל אהד מהן אב הטמאה. וכן אם הנה אהד ממטמאי משכב ומושב למטה ואבן על גביו, ואכלין ומשקין וכלים ואדם

לירכב, כשתי רגליהן נמצאות בצד אחד של הסוס, וסובר רבינו שדינו כמושב).

ב. המשכב והמרפב - פל אהד מהן אב מאבות הטמאות של תורה. מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין את האדם במשא⁷. ומה בין משכב למרפב? שהנוגע במשכב, אם היה אדם ונגע בבגדים ובשאר כלים עד שלא פרש ממטמאיו - הרי זה טמאם⁸ ועשאן ראשון לטמאה; והנוגע במרפב - אינו מטמא בגדים ולא פלים אפלו בשעת מגעו. אכל הנושא את המשכב או את המרפב - הרי זה מטמא בגדים ושאר כלים בשעת נשיאתו עד שלא פרש ממטמאיו. ומנין שפטמאת מרפב חלק מגעו ממשאו ובמשכב לא חלק? שהרי הוא אומר במשכב: ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו. ובמרפב הוא אומר: וכל המרפב אשר ירפב עליו וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב, ולא נאמר בו יכבס בגדיו. מלמד, שאינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ונאמר: והנושא אותם יכבס בגדיו. אהד הנושא את המרפב או הנושא משכב מטמא בגדים בשעת נשיאתו. נמצאת למד, שהזב והזבה והנדה והיולדת, ומשכבן ורפבן ומימי רגליהן, ודם נדה וזבה ויולדת וזובו של זב - פל אהד מאלו אב. ואדם שנגע באהד מפל אלו או נשאן - מטמא בגדים ושאר כלים בשעת נגיעתו או בשעת נשיאתו, ואינו מטמא לא אדם ולא פלי חרש⁹; שפל המטמא אדם - מטמא פלי חרש¹⁰, וכל שאינו מטמא אדם - אינו מטמא פלי חרש. הנה למדת, שפל טמא שונאמר בו יכבס בגדיו - הרי זה מטמא בגדים שיגע בהם¹¹ פל זמן שלא פרש ממטמאיו, ועושה אותן ראשון לטמאה פמזהו. ומטמא שאר כלים כבגדים, חוץ מפלי חרש, שאינו מטמא לא אדם ולא פלי חרש אף על פי שעדין לא פרש. וכל טמא שלא נאמר בו יכבס בגדיו - הרי הוא עד שלא פרש פאחר שפרש, שאינו מטמא בגדים, מפני שהוא ולד, ואין צריך לומר שאינו מטמא אדם ולא פלי חרש. ולפיכך, הנוגע במרפב¹² אינו מטמא בגדים בשעת מגעו, והנושא את המרפב מטמא בגדים בשעת נשיאתו, כמו שבארנו.

(7) אע"פ שלא נגע, כגון שהרים קרש שטומאה מונחת עליו, וכן אם הניח כלי כבד על קצה הקרש מזה, ומפני כובדו עלה למעלה קצהו השני, שהטומאה עליה. ראה לקמן פ"ח ה"ב. (8) משנה, כלים שם. (9) תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב פרשת ב הי"א: "בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס". כלים אחרים למדו שם מהכתוב, שמיטמאים כבגדים שעל הזב. (10) זבים פ"ה מ"א. (11) ולא רק את הבגדים שהוא לבוש, ואע"פ שהנוגע הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלישי). (28) למעלה ה"ב.

ו. האכלים והמשקין והפלים שאינן עשויים לא למשקב ולא למושב ולא למרכב שהיו למטה, וישב הזב וכיוצא בו²⁹ עליהם למעלה ולא נגעו בהן - פלן טהורין³⁰. אבל אם היה האדם למטה והזב למעלה, אף על פי שאינו נוגע בו - הרי זה טמא משום נושא זב³¹, פכל נושא דבר שמטמא במשא, שהנושא ראשון לטמאה³². הא למדת, שכל שיהיה למעלה מן הזב - טמא. בין אדם, בין פלים העשויין למשקב ולמושב ולמרכב בין שאר פל הפלים, בין אכלים בין משקין. הפל ראשון לטמאה. וכל שיהיה למטה מן הזב ולא יגע בו - טהור, חוץ מן האדם או פלי העשוי למשקב או למושב או למרכב; אלא שהאדם ראשון, והפלים העשויים למושב או למשקב או למרכב אב הטמאה, כמו שבארנו³³.

(29) זבה, נדה ויולדת. (30) שבת נט, א: יכול כפה סאה וישב עליה וכו' יהא טמא? תלמוד-לומר (ויקרא טו, ו): "אשר ישב עליו הזב וכו' יטמא" מי שמיחד לשיבה. (31) אבל כלים אינם מיטמאים במשא. (32) אם פירש מן הטומאה, אבל כל זמן שלא פירש - דינו כאב הטומאה ומטמא כלים (ראה למעלה ה"ב). (33) כמה פעמים בפרק זה.

על גבי האבן זה למעלה מזה - פלן טמאין²⁶ וראשון לטמאה²⁷. ואחד פלי או אכל ומשקה או אדם הנוגע בזב, או פלי או אכל ומשקה או אדם שהוא למעלה על האבן שעל גביו - הפל ולד טמאה, ואינו מטמא לא אדם ולא פלים; חוץ מן האדם שעל גבי הזב, שעד שלא פירש ממטמאין מטמא שאר פלים, כמו שבארנו²⁸.

(22) כלים פ"א מ"ג. (23) ומפני כובדן הרב, אין כוודו של הזב מורגש על המשכב. (24) טומאת זו נקראת "אבן מסמא" (שם). ופירש רבינו שם: כמו (דניאל ו, יח): והיתית אבן חדה ושמת על פום גובא (ראה תפארת ישראל בהקדמתו לסדר טהרות, אות 1). (25) באבן. פיסקא זו באה ללמדנו, שלא תטעה לומר: כשם שאבן אינה חוצצת בפני הטומאה והיא חודרת לכל המשכבות שתחתיה, כך אויר אינו חוצץ וכשהזב שוכב על גבי סדין תלויה באויר למעלה מהם - נטמאו. ורבינו מוסיף וכותב "בשעת שכיבתו" להשמיענו, שהכוונה לנגיעה דרך שכיבה או ישיבה, אבל נגיעה באחד מאיבריו אינו מטמא אלא זה שנגע בו ונעשה ראשון. (26) זבים פ"ה מ"ב: כל הנישא על גבי הזב - טמא. (27) כדין עליונו של זב. (ראה למעלה ה"ג, וראה תוספות יום-טוב' זבים פ"ה מ"ב, שמקיים את הגירסה: "מלמעלן, מטמאים אחד ופוסלים אחד". פירוש, אלה שהיו למעלה מן הזב מטמאים אוכלין ועושים אותם שני, והם פוסלים את התרומה שנעשית

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ח תשרי ~

הלכות חגיגה

פרק שני

(1) יבאר אם כל האנשים חייבים בראיה, ושהחייב בראיה חייב בחגיגה.

א. נשים ועבדים פטורין מן הראיה. וכל האנשים חייבים בראיה, חוץ מחרש ואלם, ושוטה וקטן, וסומא וחגר², וטמא וערל, וכן הזקן והחולה והרץ³ והענג מאד⁴ שאינם יכולים לעלות על רגליהן. פל אלו האחד עשר פטורין, ושאר פל האנשים חייבין בראיה. החרש, אף על פי שהוא מדבר⁵, אפלו חרש באזנו אחת⁶ - פטור מן הראיה. וכן הסומא בעינו אחת או חגר ברגלו אחת - פטור. האלם, אף על פי שהוא שומע - פטור. טמאים⁷ ואנדרוגינוס⁸ -

פטורין, מפני שהן ספק אשה⁹. מי שתציו עבד וצציו בן חורין¹⁰ - פטור מפני צד עבדות שבו¹¹. ומנין שפל אלו פטורין מן הראיה? הרי הוא אומר: יראה כל זכור¹² - להוציא את הנשים. ומצות עשה שאין הנשים חייבות בה - אין העבדים חייבים בה¹³. ועוד, הרי נאמר: כבוא כל ישראל - להוציא העבדים. ונאמר: כבוא כל ישראל לראות - פשם שהן באין לראות לפני ה'¹⁴, כף הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו. להוציא סומא, שאינו רואה¹⁵. אפלו נסמית עינו אחת, שהרי אין ראיתו שלמה¹⁶. ופשם נאמר: למען ישמעו - להוציא מי שאין לו שמיעה גמורה¹⁷. ולמען ילמדו - להוציא מי שאינו מדבר¹⁸; שפל המצוה ללמד - מצוה ללמד¹⁹. ונאמר: בעלתך לראות את פני ה' - מי שיוכל לעלות ברגליו, להוציא חגר וחולה וזקן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(יז) "יראה", ולומדים יראה יראה מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו. (17) בחגיגה ג. למדו מפסוק זה למדבר ואינו שומע. ואילו חרש באזנו אחת למדו ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם" ולא חרש באזנו אחת. וראה בלחם משנה. (18) אף אם הוא שומע ויכול ללמוד לעצמו. (19) וזה שאינו מדבר איננו יכול ללמד לאחרים. ושם בגמרא אמרו: "קרי ביה למען ילמדו". (20) בגמרא שם ד. למדו דברים אלו ממה שנאמר (שמות כג, יד) "רגלים" - פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן שאינו יכול לעלות ברגליו". (21) שאסור לטמא להיכנס למקדש. ושם ד: למדו שטמא פטור מן הראיה ממה שנאמר (דברים יב, ה-) "ובאת שמה והבאתם שמה" - "כל שישנו בביאה (בכניסה למקדש) ישנו בהבאה (הבאת קרבן) וכל שאינו בביאה אינו בהבאה". (22) בחגיגה שם: "רבי עקיבא אומר איש איש (ויקרא כב, ד) לרבות את הערל (כטמא)". אבל ביבמות עב: פירשה רב יוסף משום דמאס, כלומר לא מריבוי הכתוב אלא מפני שהוא מאוס, וללמדנו שלא השווהו לטמא מכל וכל, אלא דווקא לעניין גבוה כגון בראייה ובביאת מקדש ועבודת קרבנות. אבל למי חטאת, כשר ערל לקדש ולהזות.

ב. המקמץ, והוא שמלאכתו לקבץ צואת פלבים ופיוצא פהן לעבד העורות²³ או לרפואה, וכן המצרף נחשת במחצב שלו²⁴ והעבדנין²⁵, אף על פי שהן מאוסין מפני מלאכתן - הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ועולין בכלל ישראל לראות²⁶.

(23) "ראיתי ששורין בהן הבגדים לפני כיבוסן יום או יומיים", וראה רש"י בבא בתרא יז. דיבור המתחיל נברכת הכובסין. (24) כלומר כורה נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, וכרבה בר בר חנה בכתובות שם. (25) מעבדי עורות. (26) בחגיגה ד. ז: "אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראיה, שנאמר (שמות כג) "כל זכורך" מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאינם ראויין לעלות עם כל זכורך (שריחן רע)". וראה במאירי (שם) שכתב שאין הלכה כאחרים ואדרבה "כל לרבות הוא ולא למעט, ויטהרו גופם ומלבושם ויעלו". והכסף-משנה כתב שם בשם הר"י קורקוס ש"אחרים" אינם ממעטים אלא בעודם במאיסותם, אבל כשיטהרו הרי הם כשאר כל אדם.

ג. פל קטן שיכול לאחז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הפית²⁷ - אביו חייב להעלותו ולהראות בו, פדי לחנכו במצות; שנאמר: יראה כל זכורך²⁸. ואם היה הקטן חגר או סומא או חרש, אפלו באחת - אינו חייב לחנכו, אף על פי שהוא ראוי לרפואה²⁹; שאילו היה גדול והוא פף³⁰ - היה פטור, כמו שבארנו.

(27) כבית הלל במשנה חגיגה ב. ולא כבית שמאי, שמחייבים גם אם יכול לרכוב על כתיפיו של אביו, שהוא קטן ביותר. (28) ברייתא שם ובגמרא אמרו, שחינוך הקטן

וענג²⁰. וכבר בארנו בהלכות ביאת המקדש, שאין הטמא ראוי לביאה²¹, וכן הערל מאוס פטמא²².

(2) שוטה הוא "מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים" (פרק ט מהלכות עדות הלכה ט) וכדעת ר' יוחנן (חגיגה ג:), שאפילו שוטה באחד מן הדברים הרי הוא שוטה. וקטן הוא זה, שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אבל אם הוא יכול לאחוז בידו של אביו, חייב אביו להעלותו כדי לחנכו במצוות. (3) שאינו יכול לעלות ברגליו. (4) מפונק, שאינו הולך ברגליו אלא ברכיבה. ובמשנה שם: "ומי שאינו יכול לעלות ברגליו" וכן ברייתא (ד). ופירושו בגמרא שם, שהכוונה גם לאנשים מפונקים. (5) מכיוון שאינו שומע פטור מהראייה (חגיגה ב:). (6) שם ג. דברי ר' תנחום, ולמד כן ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם", שחרש באזנו אחת פטור מן הראייה. (7) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום. (8) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות וספק הוא אם הוא זכר אם נקבה". (9) ואשה פטורה מן הראיה. ומטעם ספק ערל זכר (ראה ביבמות עב. ופרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט שאסור בתרומה מטעם זה) אינו אסור, שהרי כל פטורו של ערל אינו אלא משום שהוא מאוס (להלן בסוף ההלכה, עיין שם), וטומטום שהוא אטום ואי אפשר למולו, אינו מאוס, כמו שכתבו התוספות ביבמות עב: דיבור המתחיל התם. וראה במשנה למלך. ובגמרא (חגיגה ד.) פירשו שפטור טומטום הוא אפילו כשביציו בחוץ וניכר שהוא זכר ובכל זאת מיעטו הכתוב מן הראיה, ומדברי רבינו לא נראה כן. (10) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהן, או אם היה לו אדון אחד וקבל ממנו (מהעבד) קצת דמיו ושחרר מקצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על ידי שטר, הרי זה אינו כלום לפי שעיקר אצלו המשחרר חצי עבדו לא קנה וזהו בשטר". (11) שנאמר (שמות כג, יז) "יראה כל זכורך אל פני האדון ה'", ודרשו (בחגיגה ד.) "מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה (עבד) שיש לו אדון אחר". ולא נצרכה דרשה זו אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין, אבל עבד שלם יש היקש של "לה" "לה" מאשה שהוא פטור (חגיגה שם). (12) חגיגה ד. ואף כי מצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - יש צורך במיעוט זה של כל זכורך כדי שלא נלמד בגזירה שווה את הלימוד של "ראיה ראייה" ממצוות הקהל שנשים חייבות בה. (13) לפי שבשפחה נאמר: "או חופשה לא ניתן לה" (ויקרא יט, כ) ובאשה נאמר: "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) ולמדו עבד ושפחה בגזירה שווה "לה" "לה" מאשה, שכל מצוה שהאשה חייבת בה אין העבד חייב בה (חגיגה ד.). (14) כלומר, כמו שהקב"ה רואה אותם. (15) בגמרא שם ממעטים סומא ממצות ראייה מן הפסוק "שלוש רגלים" (שמות שם יד) "רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא וכר". (16) ואין הוא בא לראות כשם שהוא בא להיראות, שהקב"ה רואהו בשתי עיניו והוא אינו רואה אלא בעין אחת (חגיגה ב.). אבל בגמרא (שם) למדו כן ממה שנאמר (שמות שם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְקַצְתָּן בְּרֵאשׁוֹן וּפְסָקָה⁴² - שׁוֹב אֵינּוּ חוֹזֵר וּמְקַרֵּב הַשְּׂאֵר⁴³, שְׁהָרִי שְׂרִיר אוֹתָם⁴⁴. וְאִם לֹא פָסַק, אֲלֵא דְחָקוּ הַיּוֹם וְלֹא יָכוֹל לְהַקְרִיב הַיּוֹם⁴⁵ - מְקַרֵּב הַשְּׂאֵר לְמַחֲרָה⁴⁶.

(41) סתם ולא פירש שמפריש ליום ראשון. (42) הפסיק ולא הקריב את השאר, והיה לו עוד שהות להקריב ביום, וכמו כן היו לו אוכלין. (43) בחגיגה ח: "אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני, ר' יוחנן אמר כיוון שפסק שוב אינו מקריב, אמר ר' אבא ולא פליגי (ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש) כאן (ר' יוחנן, מיירי) בסתם (הפריש את הבהמות סתם) וכאן (רבי שמעון בן לקיש מיירי) במפרש (שאמר מפורש שהוא מפריש את כולן ליום ראשון, חוזר ומקריבן שאינו אלא תשלומי ראשון - רש"י שם). (44) ומגלה על ידי כך, שאין רצונו שיהיו ליום ראשון. (45) פירוש, שהזמן היה דחוק ולא הספיק להקריב את הכל, וכמו כן אם לא היו לו אוכלין במדה מספקת (גמרא שם). (46) שהרי אין כאן שום גילוי שאין רצונו שיהיו ליום ראשון, והרי זה כמפרש ליום ראשון, שבוודאי מקריב אחר כך. שאין זה אלא תשלומין לראשון.

ח. עולת ראיה אינה באה אלא מן החליין⁴⁷, כשאר הקרבנות שאדם חזב בהן⁴⁸. אבל שלמי חגיגה באות ממעות מעשר שני המערבות עם מעות חליין⁴⁹, לוקח מן התערבות בהמה ומקריבה שלמי חגיגה⁵⁰. והוא שיהיה שעור אכילה ראשונה מן החליין⁵¹. מפני ששלמי חגיגה חובה, וכל שהיא חובה אינו בא אלא מן החליין⁵².

(47) כלומר, אין קונים אותה אלא במעות חולין ולא במעות הקדש (משנה חגיגה ז: וגמרא שם). (48) שכל דבר של חובה צריך להביאו ממעות של חולין. ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים טז, י) "ועשית חג שבועות לה' אלוך מסת נדבת ירך אשר תיתן" - "מסת" הוא חולין, כמו שנאמר (אסתר י, מן החולין), - "מסת" הוא חולין, כמו שנאמר (אסתר י, א) "וישם המלך אחשוורוש מס על הארץ" (חגיגה ח.א). (49) כבית הלל (חגיגה ח.א) ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים שם) "כאשר יברכך ה' אלוך", ובוה ריבתה התורה גם תערובת (שם). (50) כר' יוחנן החולק על חזקיה, שם, שסובר טופלין (מחברין) מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה ולא כחזקיה הסובר להיפך, ועיין כסף משנה. וכל זה אינו אלא בחגיגה שמצינו בה ריבוי בתורה (ראה למעלה). אבל עולת ראיה אינה באה אלא מן החולין בלבד. (51) צריך שיהיה במעות של החגיגה מעות של חולין בשיעור של אכילה הראשונה. כן הוא בחגיגה שם וברייתא של חזקיה וסובר רבינו שהוא הדין לר' יוחנן (כסף משנה). (52) לפיכך צריך שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין.

ט. ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה⁵³. ואין מביאין אותו ביום טוב, גזרה שמה יעשר ביום טוב⁵⁴.

אינו אלא מדרבנן והפסוק "כל זכורך" אינו אלא אסמכתא בעלמא. ורבינו נמשך אחר לשון הברייתא (לחם משנה). (29) וכשיתרפא יהיה חייב, בכל זאת אין חיוב על אביו לחנכו עכשיו. (30) לפיכך לא חייבו את אביו לחנכו.

ד. כל החזב בראיה - חזב בחגיגה, וכל הפטור מן הראיה - פטור מן החגיגה. וכלן חזבין בשמחה, חוץ מהירש שוטה וקטן³¹ וערל וטמא. חרש שוטה וקטן - מפני שאינן בני חיוב הרי הן פטורין מכל מצות האמורות בתורה; וערל וטמא - מפני שאינן אוכלים בקדשים ואינן ראויין לביאה, כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש³² ובהלכות מעשה הקרבנות.

(31) שם בדף ב: וחרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בשמחה (שם). (32) בפרק ג לעניין טמא. ובפרק ב הלכה יב לעניין ערל (שמשלח קרבנותיו, אבל הוא עצמו אינו בא לעזרה).

ה. מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון ונתרפא בשני - פטור מן הראיה ומן החגיגה, שביום חובתו היה פטור; שפול ימות החג³³ תשלומי ראשון הן³⁴, כמו שבארנו. וכן אם נטמא בליל יום טוב הראשון, אף על פי שטטה למחרת³⁵ - פטור³⁶. אבל אם נטמא ביום ראשון³⁷ - הרי זה חזב להביא חגיגתו וראיתו בתוך ימי הרגל פשיטה.

(33) כלומר שאר ימי החג. (34) כר' יוחנן שם. וכיוון שביום הראשון לא היה בר חיוב, אין עליו חיוב להשלים בשאר הימים. (35) ביום שני של חג. (36) שהרי טמא פטור מן הראיה והחגיגה, ראה למעלה הלכה א, וכיוון שנפטור ביום הראשון לא היה לו אף רגע של חיוב ביום, שהרי נטמא בלילה, - שוב אינו חייב להשלים בשאר הימים. וכדעת חזקיה (שם) שהוא רבו של ר' יוחנן (מאירי שם ולחם משנה). (37) שהיה לו רגע של חיוב ביום לפני שנטמא, שוב יש עליו חיוב תשלומין בשאר הימים.

ו. מי שבא לעזרה בתוך ימי החג³⁸ - אינו חזב להביא עולה בידו בכל עת שפינס³⁹. שזה שגאמר: ולא יראו פני ריקם - אינו אלא בעקר הרגל בלבד, שהוא יום ראשון או תשלומי ראשון⁴⁰. ואם הביא בכל עת שביא - מקבלין ממנו ומקריבין אותה לשם עולת ראיה, שהראיה אין לה שעור.

(38) כל הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן החולק על ריש לקיש, ולפי הלשון הראשון שבגמרא חגיגה ז. הסובר שאין למצות ראיה שיעור, בין לראיית פנים ובין לענין הבאת קרבן, וראה במאירי שם הטעם שאנו פוסקין כלשון ראשון אף כי בכל התלמוד אנו פוסקין כלשון אחרון. (39) כיוון שכבר הקריב פעם אחת. (40) אם לא חג ביום הראשון שחייב בתשלומין בשאר הימים.

ז. הפריש⁴¹ עשר בהמות לחגיגתו והקריב מהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליו, אלא במה שאמר שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אבל במה שאמר "יוצא בה ידי חובת שמחה ואינו יוצא בה ידי חובת חגיגה" - אינם חולקים עליו.

יא. מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה⁷⁰ ושחטן מערב יום טוב⁷¹, אף על פי שאכלו ביום טוב - אינו יוצא בה ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החלין, אבל יצא בה ידי חובת שמחה.

(70) בפסחים עא. "כי אתא רבין אמר רבי אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה." ובתוספות (שם ע:): דיבור המתחיל שלמים, כתבו שאפילו אם הקדישן מתחילה לשם חגיגה אינו יוצא בה ידי חגיגה, כיוון ששחטן מערב יום טוב, אבל מדברי רבינו שכתב "מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה", נראה שאם הקדישם לשם חגיגה, יוצא בה ידי חגיגה, ואין צריך לשחוט דווקא ביום טוב. (71) כן הוא בגמרא שם. ונאמר כן משום הסיפא, להשמיענו שאף על פי ששחטן מערב יום טוב יוצא בהם משום שלמי שמחה. אבל לענין חגיגה אינו יוצא בהם, אף אם שחטן ביום טוב.

יב. אף על פי ששחטן קדם הרגל, הואיל ואוכל מהן ברגל - יצא בה ידי חובתו; שאינו צריך לשחט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יג. לא יביא אדם תודה⁷² ביום ארבעה עשר⁷³, מפני החמץ שבה⁷⁴, שאין מביאין קדשים לבית הפסול⁷⁵. ואם הביא⁷⁶ - יוצא בה ידי חובת שמחה⁷⁷, כמו שבאנו⁷⁸.

(72) קרבן הודאה על הנס שנעשה לו. (73) בניסן. (74) שעל קרבן תודה מקריב לחם חמץ (ויקרא ז, יג). (75) לשריפה. משום שאינו יכול לאכול חמץ בערב פסח אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר (ביצה יט: וברש"י שם). (76) כלומר בארבעה עשר, כנ"ל. (77) כלומר, בליל הפסח (שאילו למחר, היא נפסלת בלינה. וראה בכסף משנה ולחם משנה) ואף על פי שאמרו (פסחים עא.) שאין חובת שמחה אלא בליל יום טוב אחרון של חג, שיש שמחה לפניו, ולא בליל יום טוב ראשון של חג, שאין שמחה לפניו - זה אינו אלא בשאר ימים טובים, אבל בליל יום טוב ראשון של פסח, שיש בו בעצמו שמחה, שהרי אוכלים בו הפסח ויוצאים בו ידי חובת שמחה, כמו שיוצאים בבכור ובמעשר בהמה, יש בו גם חובת שמחה. (78) למעלה בהלכה י, שיוצאין ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות, ובהלכה יב שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יד. האומר: הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה⁷⁹ - תב ליהביא תודה⁸⁰, ואינו יוצא בה ידי חגיגה; שאין חגיגה באה אלא מן החלין⁸¹. פשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא

(53) חגיגה ח. "תניא כוותיה דחזקיה (שסובר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות) "מסת" (דברים טז) מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. בית שמאי אומרים יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה, ומפרש רש"י שהמדובר בשאר ימות הפסח הוא לענין שמחה, אבל רבינו מפרש שהמדובר הוא לענין שלמי חגיגה שיוצאין ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. (54) "ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא" (חגיגה שם). כלומר משום הצבע האדום שצובע את המעשר. ולולא זה מותר להקריב, ואין זה כנדרים ונדבות שאינם קרבים ביום טוב (למעלה פרק א הלכה ח), לפי שמקריבו לשם חגיגה, ולולא זה מותר להקדישו ביום טוב אף על פי שאין מקדישים ביום טוב, לפי שחייב מן התורה להקדישו.

י. יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות⁵⁵ ובמעשר בהמה⁵⁶, והפגנים⁵⁷ - בכתאת⁵⁸ ובאשם⁵⁹ ובבכור⁶⁰ ובחזה ושוק⁶¹; שמצוה זו⁶² היא לשמח באכילת פשר לפני⁶³, והרי אכלו⁶⁴. אבל אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות, שאינן פשר המשמח⁶⁵. פכר בארנו בפסחים, שחגיגת ארבעה עשר⁶⁶ רשות. לפיכך⁶⁷ אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה⁶⁸, אלא יוצא בה חובת שמחה⁶⁹.

(55) שנדר (=שאמר הרי עלי שלמים) או שנב (=שאמר הרי זה שלמים) כל השנה, ושלמים נאכלים לבעלים והביאן כשעלה לרגל, ושלמי נדרים ונדבות קריבין ביום טוב לשם שלמי שמחה. (56) נראה שגם בשלמי שמחה אין מביאין אותו ביום טוב, גזירה שמא יעשר, כמו שכתב לענין שלמי חגיגה (למעלה הלכה ט). (57) יוצאין ידי חובתן. (58) שבשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה, ראה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (59) שבשרו נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת. (60) שבשרו נאכל לכהנים (שם הלכה כה). (61) שהורמו משלמי העולים לרגל, והם נאכלים לכהנים. (62) של שמחה. (63) ואין שמחה אלא בבשר (פסחים ק ט). ודרשינן בחגיגה ח. מהכתוב "ושמחת בחגך" (דברים ז, יד) "לרבות כל מיני שמחות לשמחה". (64) ואין צורך להקריב באופן מיוחד שלמי שמחה, שלא ההקריבה היא המצוה, אלא אכילת בשר הקרבנות, והרי אכלו. (65) בגמרא שם ח: "רב אשי אמר מ"ושמחת" נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה". (66) בחודש ניסן. (67) כלומר, משום שהיא רשות, יוצא בה ידי חובת שמחה, שאם הייתה חובה, לא היו יוצאין בה משום שמחה, כיוון שגם היא מצוה לפסח, וכמו שאינו יוצא בחגיגה חובת שלמי שמחה, שהרי שלוש מצוות נצטוו לחג, כן אם הייתה חגיגת י"ד חובה לא היה יוצא בה ידי חובת שמחה (אור שמח). (68) כלומר, חגיגת חמשה עשר. כמבואר למעלה (הלכה ח) שאינה באה אלא מן החולין. (69) פסחים ע. ברייתא של בן תימא. וסובר רבינו שחכמים אינם חולקים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למקדש". (3) במוצאי השנה השביעית, וראה להלן הלכה ג. (4) ראה להלן הלכה ג, איוז פרשיות. (5) "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אליכם ושמו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (שם לא, ג).

ב. כַּל הַפְּטוּר מִן הַרְאִיָּה - פְּטוּר מִמִּצְוֹת הַקְּהָל⁶, חוץ מן הַנְּשִׂים וְהַטָּף⁷ וְהַעֲרֵל⁸. אֲבָל הַטָּמֵא פְּטוּר מִמִּצְוֹת הַקְּהָל; שְׁנֵאמֹר: כְּבֹא כָל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה אֵינוֹ רְאוּי לְבִיָּאָה. וְהַדָּבָר בְּרוּר שֶׁהַטָּמֵא וְהַאֲנֵדְרוּגִינוֹס חֲזָקִין, שְׁהָרִי הַנְּשִׂים חֲזָקִים⁹.

6 בחגיגה ג. למדו מצות ראייה בגזירה-שוה "ראייה ראייה" מהקהל, שכתוב בה: "הקהל את העם וכו' כבוא כל ישראל ליראות". ו"כשם שלמדנו בסוגיא זו ראייה מהקהל, כך נראה ללמוד הקהל מראיה, וכל הפטור מראיה פטור מהקהל, חוץ וכו' וכן כתובה גדולי המחברים" (מאירי שם). 7 שמפורשין בפסוק הקהל וכו' והנשים והטף. ובחגיגה שם אמרין אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה הם באים? כדי ליתן שכר למביאייהם. ועבדים פטורים, שאינן בכלל "כל ישראל", ראה למעלה פ"ב הלכה א ובלחם-משנה כאן. (8) אף כי ערל הוא כטמא לענין פטור ראייה (ראה למעלה פ"ב הלכה א), אינו כטמא לענין הקהל. שגם בראיה אינו כטמא אלא מדרבנן, מטעם שהוא מאוס, אבל מן התורה הוא ראוי לביאה, ולפיכך חייב הוא בהקהל, שהרי ראוי הוא ליראות מן התורה (ראה מה שכתב הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל"). (9) וכל פטורים של טומטום ואנדורוגינוס ממצות ראייה אינו אלא משום שהם ספק אשה (ראה למעלה פ"ב הלכה א).

ג. אֵימְתִי¹⁰ הֵיוּ קוֹרְרִין? בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הַרְאֵשׁוֹן שֶׁל חַג הַסִּבּוֹת, שֶׁהוּא תְּחִלַּת יְמֵי חִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד¹¹ שֶׁל שָׁנָה שְׁמִינִית. וְהַמְלִיךְ הוּא שִׁיקְרָא בְּאֲזַנֵּיהֶם¹². וּבְעֶזְרַת הַנְּשִׂים הֵיוּ קוֹרְרִין¹³. וְקוֹרָא בְּשֵׁהוּא יוֹשֵׁב¹⁴. וְאִם קָרָא מְעַמֵּד - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח¹⁵. מֵהֵיכָן הוּא קוֹרָא? מִתְּחִלַּת חֲמֵשׁ אֲלֵה הַדְּבָרִים¹⁶ עַד סוֹף פְּרִשַׁת שְׁמַע¹⁷, וְהַמְדִּיל לְיִהוּיָה אִם שְׁמַע¹⁸ וְגוֹמֵר, וְהַמְדִּיל לְעֵשֶׂר תְּעַשְׂרֵי¹⁹, וְקוֹרָא מְעַשֵּׂר תְּעַשְׂרֵי עַל הַסֵּדֶר עַד סוֹף בְּרִכּוֹת וְקִלְלוֹת²⁰, עַד מְלִכְד הַבְּרִית אֲשֶׁר פָּרַת אֶתְּם בְּחָרְבֵי²¹, וּפּוֹסֵק.

(10) משנה בסוטה מא. (11) בגמרא שם "ואי כתב רחמנא בחג הסוכות, הוה-אמינא אפילו י"ט אחרון, כתב רחמנא בבוא כל ישראל מאתחלתא דמועד". (12) במשנה שם. [ואם אין מלך בישראל, קורא הכהן הגדול. ראה בספרי "זמנים" עמודים פא ועח והערה 3]. (13) בגמרא שם מא: (14) במשנה שם. (15) שם במשנה "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבוהו חכמים". [ואעפ"י ש"המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" - כיון שעשה כן מחמת המצוה אין זה בזיון (גמרא שם). ואין זה דומה למה שאמרו (סנהדרין יח). שהמלך אינו חולץ, אעפ"י שיש מצוה לחלוץ (עיין שם יט: וראה בפ"ב מהלכות מלכים הלכה ג) - שבחליצה זו המצוה היא לבזות את היבם, שאינו רוצה

חַיֵּב לְשַׁמַּח הָעַנְיִים וְהָאֲמֻלִּים, שְׁנֵאמֹר⁸²: וְהַלּוֹי וְהַגֵּר וְהִיתוֹם וְהָאֲלֻמְנָה⁸³. מֵאֲכִיל הַכֹּל וּמִשְׁקָן פְּכִי עֲשָׂרוֹ. וּמִי שְׂאֵכֵל זָבְחוֹ וְלֹא שְׂמַח אִלּוּ עִמּוֹ - עָלְיוֹ נֶאמַר: זָבְחֵיהֶם כְּלָחֵם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֲכָלְיוֹ יִטְמָאוּ, כִּי לַחֲמֵם לְנַפְשָׁם. וּמִצְוָה בְּלוֹי יוֹתֵר מִן הַכֹּל⁸⁴, לְפִי שְׂאִין לוֹ לֹא חֵלֶק וְלֹא נַחֲלָה⁸⁵, וְאִין לוֹ מִתְּנֹת בְּפֶשֶׁר. לְפִיקְךָ צְרִיף לְזַמֵּן לְוִיִּים עַל שְׁלַחְנּוֹ וּלְשַׁמְחָם, אוֹ יִתֵּן לָהֶם מִתְּנֹת בְּפֶשֶׁר עִם מְעַשֵּׂר שְׁלָהֶם⁸⁶, כְּדִי שִׁמְצָאוּ בוֹ צְרִיכֵיהֶם. וְכָל הָעֹזֵב אֶת הַלּוֹי מִלְּשַׁמְחוֹ וְשׁוֹהָה מִמְּנוֹ מְעַשְׂרוֹתָיו פְּרֻגְלִים⁸⁷ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמֹר: הַשְּׂמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלּוֹי⁸⁸.

(79) כלומר, מפריש קרבן תודה ומתנה שהוא מפריש אותו לשם תודה בתנאי, שיוכל לצאת בו ידי חובת החגיגה. (80) נתחייב מיד בהבאת תודה. (81) שמיד שאמר הרי עלי תודה נתחייב להביאה, וכשמתנה אחר כך על מנת לצאת בו ידי חובת החגיגה, אין זה כלום, כיוון שכבר נתחייב בתודה, ואין החגיגה באה אלא מן החולין. (82) בעניין שמחת החג. (83) "כדרדש רב יהודה בר' סימן בפסיקתא, אתה יש לך ד' בני בית, בנך, בתך, עבדך ואמתך, אף אני יש לי ד', הלוי, הגר, היתום והאלמנה, וחייב אתה לשמח את כולם. (84) שהרי הקדימו הכתוב לכולם. וכן הוא בספרי (פרשת ראה לדברים טז, יד) "אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך", - "חביב חביב קודם". (85) כמו שנאמר: "והלוי אשר בשעריך לא תעזבונו כי אין לו חלק ונחלה עמך". (86) מעשר ראשון שצריך לתת ללוי (פרק א מהלכות מעשרות הלכה א). (87) כלומר, שעזב אותו מלשמחו בשלמי שמחה וחגיגה, או שמשחה מעשרותיו ברגלים. (88) שכל מקום שנאמר השמר, פן ואל, אינו אלא לא תעשה.

~ יום שני י"ט תשרי ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר שמצות-עשה להקהיל כל ישראל בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל.

א. מִצְוֹת עֲשֶׂה לְהַקְהִיל² כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף, בְּכָל מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה³ בְּעֹלוֹתָם לְרִגְלֵי וְלִקְרוֹת בְּאֲזַנֵּיהֶם מִן הַתּוֹרָה פְּרָשִׁיּוֹת⁴ שֶׁהֵן מִזְרְזוֹת אוֹתָן בְּמִצְוֹת וּמִחֲזֻקוֹת יְדִיהֶם בְּדַת הָאָמֶת. שְׁנֵאמֹר: מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחַג הַסִּבּוֹת. כְּבֹא כָל יִשְׂרָאֵל לְרִאוֹת וְגוֹמֵר. הַקְּהָל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׂים וְהַטָּף וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְגוֹמֵר⁵.

(2) הסמ"ג (הלכות חגיגה) כתב, שהמצוה מוטלת על כל אחד ואחד מישראל לבוא ולשמוע אל המלך כשקורא את פרשיות התורה. ומדברי רבינו נראה, שחוץ מזה יש גם מצוה להקהיל את העם, והחייב הוא על ב"ד הגדול שבירושלים או על המלך (הגאון אדר"ת בקונטרס "זכר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׂבִיעִית מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל בָּהּ פָּפִי מָה שֶׁהוּא יְכוּל⁴⁴,
וְחוֹתֵם בָּהּ: הוֹשַׁע יְיָ אֶת עַמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁעַמּוֹךְ
צְרִיכִין לְהוֹשַׁע. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

22) בתוספתא סוטה פ"ז: אותו היום עמדו הכהנים בגדירות ובפרצות, וחצוצרות של זהב בידם ותוקעין ומריעין"
23) במשנה סוטה מא. "עושיין לו בימה של עץ בעזרה."
24) שם מא: 25) שם במשנה: "והוא יושב עליה."
26) שמש הכנסת. 27) כן הוא במשנה שם. וראש הכנסת הוא זה שעל פיו נחתקין דברי הכנסת, מי יפטייר בנביא, מי יפרוס על שמע, מי ירד לפני התיבה (רש"י שם מ:).
28) סגנו של כהן גדול המשמש במקומו כשאיצעה לו טומאה (שם מב.). 29) וכן כתב בפירושו המשניות שם: "ואמנם היו נותנין הס"ת מיד ליד לכבוד ולתפארת." וכן כתב שם מ: "ונתנית הספר איש לאיש משום כבוד, שנאמר ברוב עם הדרת מלך". ולכאורה נראה מדבריו, שהכוונה להדר ולכבוד את ספר התורה, אבל בגמרא (שם מא:): "אמר אביי, כולה משום כבודו של מלך". הרי שהמדובר לכבוד את המלך, וראה במאירי סוטה שם, שכתב כלשון רבינו בפירושו המשניות. ונראה מדבריו שהמדובר הוא לכבוד המלך.
30) שם במשנה. 31) כלומר, אם רצה מקבל את ספר התורה כשהוא בישיבה. וראה בקונטרס "זכר למקדש" זצ"ל שכתב שרבינו למד כן ממה שאמרו במשנה (סוטה שם): "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד", שמיותר מה שמזכיר שעמד וקבל, וע"כ הכוונה שגם לקבל את ספר התורה מותר בישיבה. 32) כ"ר יהודה, במגילה לב. 33) בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ה: "כל אחד ואחד מן הקורין פותח ספר תורה ומביט למקום שהוא קורא, ואח"כ אומר ברכו וכו' וכל העם עונין וכו' וחוזר ומברך בא"ה אשר בחר בנו וכו'".
34) למעלה בהלכה ג. 35) ברכת בא"ה וכו' אשר נתן לנו את תורתו וכו', ראה בהלכות תפילה שם. 36) במשנה שם: "ברכות שכהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון". ושם מ: במשנה "ומברך עליה שמונה ברכות, על התורה (ברכת התורה שלאחריה), ועל העבודה ועל ההודייה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים (ועל ירושלים) והשאר תפילה". 37) היא ברכת העבודה, שכתוב בה "והשב את העבודה". 38) היא ברכת ההודייה. 39) שם במשנה: "אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון" (שבברכת כהן גדול, ראה בפ"ג מהלכות עבודת יוה"כ"פ הלכה יא).
40) של שלש רגלים. 41) כלומר, תפילות אלו הן קבועות לכל ואינן מיוחדות לכהן, כמו שאר התפילות שלהלן.
42) מתפלל ברכה בפני עצמה, שענינה הוא שיעמוד המקדש.
43) כלומר: ברוך אתה ה' הבוחר בישראל. ראה בהלכות עבודת יוה"כ"פ שם. 44) כפי מה שהוא רגיל להתחנן ולהתפלל, ראה הלכות עבודת יוה"כ"פ שם.

ה. הקריאה והברכות - בלשון הקדש⁴⁵; שְׁנֹאֲמַר: תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת - בְּלִשׁוֹנָה⁴⁶. אָף עַל פִּי שְׂשִׁישׁ שֶׁם לוֹעֲזוֹת⁴⁷.

45) הקריאה שהיא בלשון הקודש, מפורש במשנה סוטה

להקים לאחיו שם, כמו שכתב בהגהות מיימוני, פ"ד מהלכות יבום הלכה ח ("זמנים" עמוד פב). ואמנם במצות יבום, שאינה לשם בזיון, כתב רבינו בהלכות מלכים שם טעם אחר, עיין שם]. 16) שם במשנה. 17) דברים ו, ט. 18) ומתחיל פרשת והיה אם שמוע (דברים יא, יג) עד סוף הפרשה (שם, כא). 19) שם יד, כב. 20) במשנה שם: "עשר תעשר, כי תכלה לעשר, ופרשת המלך וברכות וקלות עד שגומר כל הפרשה", ופירש רש"י מדלג לעשר תעשר, ומשם מדלג וקורא וכי תכלה לעשר, וברכות וקלות, ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך (שם יז, יד) ואעפ"י שפרשת המלך מפסקת בין "עשר תעשר" ל"כי תכלה", קורא את אלה (עשר תעשר וכי תכלה) יחד. שלא להפסיק במעשרות, ואח"כ קורא את פרשת המלך. ורבינו שכותב ש"עשר תעשר" הוא קורא על הסדר עד סוף הברכות, ולא כתב שמדלג וקורא "כי תכלה לעשר", וכמו כן לא כתב שקורא "פרשת המלך" - גורס במשנה: "עשר תעשר וברכות וקלות עד שגומר כל הפרשה" (לחם-משנה). 21) שם כח, סט. וראה ספרי שופטים על הפסוק "וכתב לו את משנה התורה הזאת" (שם יז, יח): "אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה". וברש"י (סוטה שם) מפרש הטעם למה קורין פרשיות הללו, משום ש"מ"אלה הדברים" עד "שמע" יש בהן קבלת עול מלכות שמים, "והיה אם שמוע" יש בה קבלת עול מצוות, וברכות וקלות יש בהן קבלת בריתות של תורה, "עשר תעשר" משום שהוא זמן אסיף ומתנת עניים והפרשת תרומות ומעשרות.

ד. גִּיצַד הוּא קוֹרָא? תוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּכָל יְרוּשָׁלַיִם, בְּדֵי לְהַקְהִיל אֶת הָעָם²². וּמְבִיאִין בִּימָה גְדוּלָה, וְשָׁל עֵץ הַיְתָה²³, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּאֲמָצֵעַ עֲזֵרַת נָשִׁים²⁴, וְהַמֶּלֶךְ עוֹלָה וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ²⁵, בְּדֵי שִׁישְׁמַעוּ קְרִיאָתוֹ, וְכָל יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָיִם לְחַג מִתְקַבְּצִין סְבִיבָיו. וְחֲזַן הַכֹּנֶסֶת²⁶ נוֹטֵל סֵפֶר הַתּוֹרָה וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכֹּנֶסֶת²⁷, וְרֹאשׁ הַכֹּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לְסֹגֵן²⁸, וְסֹגֵן לְכַהֵן גְּדוֹל, וְכַהֵן גְּדוֹל לְמֶלֶךְ, בְּדֵי לְהִדְרוֹ בְּרֵב בְּנֵי אָדָם²⁹. וְהַמֶּלֶךְ מְקַבֵּל פְּשֵׁהוּא עוֹמֵד³⁰. וְאִם רָצָה - לְשִׁבּוֹ³¹. וּפּוֹתַח וְרוֹאֵה³² וּמְבַרֵךְ בְּדֶרֶךְ שְׁמִבְרָךְ כָּל קוֹרֵא בַּתּוֹרָה בְּבֵית הַכֹּנֶסֶת³³, וְקוֹרֵא הַפְּרָשִׁיּוֹת שְׁאֵמְרָנָה³⁴ עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר, וְגוֹלֵל וּמְבַרֵךְ לְאַחֲרֵיהָ בְּדֶרֶךְ שְׁמִבְרָכִין בְּבֵית כֹּנֶסוֹת³⁵. וּמוֹסִיף שְׁבַע בְּרָכוֹת³⁶, וְאֵלוֹ הֵן: רָצָה ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעַמּוֹךְ יִשְׂרָאֵל וְכו'. מוֹדִים³⁸ אֲנַחְנוּ לָךְ וְכו'. אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְכו'. עַד מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים³⁹, בְּדֶרֶךְ שְׁמִבְרָכִין בַּתְּפִלָּה⁴⁰. הֲרֵי שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת כְּמִטְבַּעֵין⁴¹. רְבִיעִית מִתְפַּלֵּל עַל הַמְּקַדֵּשׁ שְׁיַעֲמֵד⁴², וְחוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַשׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן. תְּמִישִׁית מִתְפַּלֵּל עַל יִשְׂרָאֵל שְׁתַּעֲמֹד מִלְכוּתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ: הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל⁴³. שְׁשִׁית מִתְפַּלֵּל עַל הַכֹּהֲנִים שְׁיִרְצָה הָאֵל עֲבוֹדָתָם, וְחוֹתֵם בָּהּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַכֹּהֲנִים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהלכות בית הבחירה הלכה ט]. (55) ראה למעלה הלכה ד שהברכה השביעית, שבירך המלך אחרי קריאת התורה, היה "מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול", וראה בפ"א מהלכות תעניות הלכה ו ש"אין תוקעין בהן (בשבתות ובימים טובים) לא בשופר ולא בחצוצרות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפילה".

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת חֲגִיגָה בְּסִיעֵתָא דְשְׁמִיָּא

~ יום שלישי כ' תשרי ~

הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ חֶמֶשׁ מִצּוֹת. שְׁתֵּי מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְהַפְרִישׁ (בְּכוֹרוֹת. ב) שְׁלֹא יֵאָכֵל בְּכוֹר תְּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. (ג) שְׁלֹא יִפְדֶּה הַבְּכוֹר. (ד) לְהַפְרִישׁ מֵעֶשֶׂר בְּהֶמָּה. (ה) שְׁלֹא יִגָּאֵל מֵעֶשֶׂר בְּהֶמָּה.

וְכָלֹלְתִי הַמֵּעֶשֶׂר עִם הַבְּכוֹר, לְפִי שִׁמְעֵשָׂה שְׁנֵיהֶם אֶחָד, וְהַפְתּוּב פְּלָלוּ עִמּוֹ, שְׁנַאֲמַר: וְאֵתִי דָמָם תִּזְרַק. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ², שְׁזָה דָם מֵעֶשֶׂר וְדָם בְּכוֹר³. וּבְכוֹר מִצּוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְכָלֹלְתִי הַמֵּעֶשֶׂר עִם הַבְּכוֹר, לְפִי שִׁמְעֵשָׂה שְׁנֵיהֶם אֶחָד, וְהַפְתּוּב פְּלָלוּ עִמּוֹ כו"ו".

וצריך להבין מדוע באמת כלל הכתוב את מעשר ובכור יחד, והלא הם שני דברים הפכיים במהותם, שהרי מעשר עניינו סוף וחותרם של ספירת קבוצה, ואילו בכור הוא ראשון לאלה הנולדים אחריו, ומדוע כללם הכתוב יחד.

ויש לומר ש"היא הנותנת", ומכיון שבכור עניינו תחילה, ומעשר עניינו סוף, כללם הכתוב יחד על-פי הכלל הידוע ש"נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן". היינו שהתחלה והסוף קשורים זה בזה. כלומר: לא רק שאין בזה סתירה אלא ששייכותו של הראשון לאחרון גדולה יותר משייכותו לשני או לשלישי.

(על-פי י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן ז מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(1) צ"ל: את. (2) פסחים סד, ב. (3) שם נאמר שהכוונה גם לפסח (וראה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"א). (ויתכן שלכך הסמיך רבינו הל' בכורות להל' קרבן פסח).

פְּרָק רֵאשׁוֹן⁴

(4) יבאר שמצות-עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, באדם ובבהמה טהורה ובחמור.

א. מִצּוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ⁵ כָּל פֶּטֶר רְחִם⁶ הַזְּכָרִים⁷, בֵּין בָּאָדָם בֵּין בְּבְהֵמָה טְהוֹרָה בֵּין מִמֵּין הַחֲמוֹר⁸, בֵּין שְׁהִיּוֹ שְׁלָמִים בֵּין שְׁהִיּוֹ טְרֵפוֹת⁹. שְׁנַאֲמַר: קִדַּשׁ

לב. "ואלו נאמרין בלשון הקודש וכו' ופרשת המלך". ועל הברכות שהוא בלה"ק כתב ב"מים חיים" (הובאו דבריו בקובץ "הקהל" במאמרו של הרב בצ"י רבינוביץ) "אפשר שלמד רבינו מברכות כה"ג שהיו בלה"ק, כדתנן בפ' ואלו נאמרין (סוטה שם) דמה טעם יש לחלק בין ברכות לברכות, אבל במתניתין הזכיר מקודם ברכות כה"ג, ולא נקט פרשת כה"ג לאשמועינן שאף הברכות יהיו בלה"ק, ומעתה תו ליכא למיטעי בפרשת המלך, ולפיכך לא חש התנא ולא נקט ברכות המלך אלא פרשת המלך". (46) לימוד זה מן הפסוק הזה אינו גמרא בסוטה, ואולי לקחו רבינו ממקור אחר. (47) הם המדברים בשפה זרה, ואינם מבינים בלשון הקודש. ובקונטרס "זכר למקדש" להאדרת" זצ"ל כתב: "פשוט הדבר שתיבות אלו "אע"פ שיש שם לועזות" שייכת להלכה ו' שלאחריה, וצ"ל: "אע"פ שיש שם לועזות, וגרים שאינם מכירין וכו' (קובץ "הקהל" עמוד קיח). (ניותר מסתבר כי המלים "וגרים שאינן מכירין" שייכות למעלה הלכה ה, ומהמלים "חייבים להכין" מתחילה הלכה ו].

ו. וְגָרִים שְׁאִינָן מִפִּירִין⁴⁸ חֲבִיבִין⁴⁹ לְהַבִּין לְבָם וּלְהַקְשִׁיב אֲזָנָם לְשִׁמְעַ בְּאִימָה וְיִרְאָה וּגִילָה בְּרַעְדָּה פִּיּוֹם שְׁנִתְנָה בּוֹ בְּסִינִי. אֶפְלוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים, שְׁיִוְדָעִים כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, חֲבִיבִין לְשִׁמְעַ בְּכוֹנָה גְּדוֹלָה יִתְרָה⁵⁰. וּמִי שְׁאִינּוֹ יָכוֹל לְשִׁמְעוּ⁵¹ - מְכוֹן לְבוֹ לְקִרְיָאָה זו; שְׁלֹא קִבְעָה הַפְּתוּב אֶלָּא לְחִזָּק דַּת הָאָמֶת⁵². וְיִרְאָה עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ עֲתָה נִצְטוּה בְּהָ וּמִפִּי הַגְּבוּרָה שׁוֹמְעָה, שְׁהַמְלִיךְ שְׁלִיחַ הוּא לְהַשְׁמִיעַ דְּבָרֵי הָאֵל.

(48) בלשון הקודש. והם חייבים בהקהל, כמפורש למעלה בהלכה א. (49) [כאן מתחילה הלכה ו, כמבואר למעלה]. (50) "ונראה שלמד כן ממה שנאמר בענין "ואל כל זקני ישראל" (שם לא, ט) ואח"כ נאמר "באזניהם" (שם לא, יא) שאף הם בכלל" (הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל" שם). [או ממה שנאמר (שם שם, יב) "ולמען ילמדו", ואמרו בחגיגה ג. קרי ביה: "למען ילמדו", הרי שמדובר בחכמים המלמדים לאחרים]. (51) שנמצא במרחק רב מן הקורא, אבל חרש שאינו שומע, שפטור מן הראיה (למעלה פ"ב הלכה א), פטור גם מ"הקהל", כמבואר למעלה הלכה ב. וראה לחם-משנה. (52) ראה למעלה הלכה א.

ז. יוֹם הַקְּהָל שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת - מְאַחֲרִין אוֹתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת⁵³, מִפְּנֵי תְּקִיעַת הַחֲצוֹצְרוֹת⁵⁴ וְהַתְּחַנּוֹת⁵⁵ שְׁאִינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת.

(53) משנה במגילה ה. "אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב חגיגה והקהל, מאחרין ולא מקדימין". (54) ראה למעלה הלכה ד. בירושלמי מגילה פ"א הלכה ו: "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין וכו' ר' בא בריה דרבי חייה בר בא אמר, מפני התקיעה. ר' יצחק בי ר' חייה אמר, מפני הבימה. ויעשו אותה מאתמול, שלא לדחוק את העזרה. א"ר מתניה, על שם לא תטע לך אשרה כל עץ". [ונפסק רבינו כר' בא, כי הרי הביאוו לעזרת נשים (למעלה הלכה ד) ושם אין איסור של "לא תטע לך אשרה", ראה בכסף-משנה לפ"א

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) ב'ספרי' פ' ראה (לדברים טז, כא) "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מנין, תלמוד-לומר כל מום רע". (18) שעד כאן לא למדנו בס"פ איזהו מקומן (זבחים נו:): שהבכור נאכל בכל העיר אלא בתם, אבל בעל מום נאכל בכל מקום (כסף-משנה). 19) כבית-הלל במשנה, בכורות לב, ב. (20) אבל אסור בגיזה ועבודה (פ"א מהל' מעילה ה"ט). (21) בכת"י תימן ליתא. וכן הוא בפסוק. (22) "ואכהן קאי, שלכהן הוא אומר לעיל מזה בפסוק כ "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" ('קרית ספר' כאן), וראה בכורות כח, א - שהגמרא לומדת שבכור בעל מום ניתן לכהן, מן הפסוק (במדבר יח, יח) "ובשרם יהי' לך" - "לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה", ומפרש רש"י שלא מצינו בכל התורה כולה שניתנו לכהן, אבל רבינו מפרש כפירוש ה'תוספות' שלא מצינו בכל התורה כיצא בזה שבעל מום יתנו לכהן, שהרי חטאות ואשמות שמקריבין אותן - הבשר לכהן, וכשהם בעלי מום, כשם שהמזבח מפסיד כך גם הכהן מפסיד, אבל בכור אפילו כשהוא בעל מום נותנו לכהן, ולכן יש צורך לחזור עליו בתורה "יהי' לך", אבל בלי זה, ממשמעות הפסוק הוא שזהו לכהן ('קרית ספר' שם). (23) שהרי מקדשים בו את האשה, כמפורש במס' מעשר שני פ"א מ"ב (ה' המוריה').

ד. מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר: הרי זה קדש. שְׁנַאמַר²⁴: תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ²⁵. וְאִם לֹא הִקְדִּישׁוּ - הֲרִי זֶה מִתְקַדֵּשׁ מֵאֲלֵיו, וְקִדְּשׁוּ מִרְחֵם הַיָּא²⁶.

24) שם נאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר, תקדיש לד' אלקיך". (25) ערכין כט, א: "לכדתניא, מנין לנולד בכור בעדרו, שמצוה להקדישו, שנאמר "הזכר תקדיש". (26) ערכין, שם.

ה. מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוץ לארץ. ואין מביאין בכורות מחוץ לארץ לארץ. שְׁנַאמַר: וְאִכְלַתְּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשׂר דִּגְגָה תִירֶשֶׁף וְיִצְהָרֶךְ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךְ וְצֹאנֶךָ; מִמְּקוֹם שְׂאֵתָה מְבִיא מֵעֵשׂר דִּגְגָה²⁸ - אֵתָה מְבִיא בְּכֹר בְּקֶרֶךְ וְצֹאן, וּמִמְּקוֹם שְׂאֵין אֵתָה מְבִיא מֵעֵשׂר דִּגְגָה - אִי אֵתָה מְבִיא בְּכֹר בְּקֶרֶךְ וְצֹאן, אֲלֵא הֲרִי הוּא פְחִלִין וְיִאֲכַל בְּמוֹמוֹ²⁹. וְאִם הִבִּיא - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ³⁰, וְלֹא יִקְרַב אֲלֵא יִאֲכַל בְּמוֹמוֹ. וּמִצְוָה זו³¹ נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית³², כִּמוֹ מֵעֵשׂר דִּגְגָה³³. וְאִינָה נוֹהֲגַת בְּמִקְדָּשֵׁין פְּשֵׁהן בְּקִדְּשָׁתָן³⁴ קִדְּשׁוּ שְׂפִדוֹ, בֵּין קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ בֵּין קִדְּשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת³⁵.

27) כן היא הגירסה האמיתית. וכן נראה בכמה מקומות בתלמוד, שקדושת בכור נוהגת גם בחוצה לארץ (כסף-משנה). וכן כתב בספר 'מעשה רוקח' וז"ל: "ובספר כתיבת-יד מצאתי כתוב, מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ", וכן ראיתי בספרי כתב-יד הנמצאים

לִי כֹל בְּכֹר פֶּטֶר כֹּל רְחֵם בְּכֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֲדָם וּבְבַהֲמָה. וְכֹלֵן לְכַהֲנִים¹⁰.

5) "ולהבדיל למה שראוי שיעשה בהם" ('ספר המצוות מצוות-עשה עט). 6) פירוש, נפתח הרחם בו תחילה, והוא בכור מן האם. 7) שהרי נאמר (שמות יג, יב - טו) "והעברת כל פטר רחם, וכו' אשר יהי' לך הזכרים לה' וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה וגו' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה". הרי כי רק הזכרים קדושים בבכורה (סמ"ג עשין קמד). 8) כמו שנאמר (שם, יג) "וכל פטר חמור תפדה בשה", "ופטר חמור תפדה בשה" (שם לד, כ). ודרשו בבכורות ה, ב, ז, א: "פטר חמור, פטר חמור, שני פעמים, פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים". 9) כך נלמד ממה שכתב להלן פ"ג ה"י. (וכן מפורש בחולין קלו, ב: "בכור, אפילו טריפה"). אבל אין זה אלא בבהמה ולא באדם, וכן מפורש בפ"א מהל' ביכורים ה"י. שטריפה אינו חייב בחמש סלעים (הגהות 'מים חיים' על הרמב"ם). וראה בהל' שחיטה מפ"ה עד סוף פ"ט כל מיני הטריפות. 10) כמו שנאמר (במדבר יח, טו) "כל פטר רחם וכו' באדם ובבהמה יהיה לך" (= לאהרן הכהן, שבו התחיל הפסוק שם, ה).

ב. בְּכֹר אֲדָם וּבְכֹר חֲמֹר נִפְדִים¹¹ וּפְדִיּוֹנָם¹² לְכַהֲנִים¹³, וּבְכֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נִשְׁחַט בְּעֶזְרָה פְּשָׁרָה קִדְּשִׁים קָלִים¹⁴; זֹרְקִין דָּמוֹ וּמִקְטִיר אַמּוּרִיו, כִּמוֹ שְׂבִאָרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת¹⁵, וּשְׂאֵר הַבֶּשֶׂר נִאֲכַל לְכַהֲנִים¹⁶. שְׁנַאמַר: אֵךְ פְּדֵה תִפְדֶּה אֶת בְּכֹר הָאָדָם, וְאֵת בְּכֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִפְדֶּה. אֵךְ בְּכֹר שׂוֹר לֹא תִפְדֶּה קִדְּשׁ הֵם. וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ.

11) כמו שנאמר (שמות יג, ג) "וכל פטר חמור תפדה בשה וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה". (12) פדיון הבן שהוא חמש סלעים, ופדיון פטר חמור שהוא השה. (13) חלה פ"ד מ"ט: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור". ונלמד ממה שנאמר (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", והדברים הנ"ל נמשכים למה שנאמר למעלה שם: "וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך וגו' כל פטר רחם וגו' יהיה לך, אך פדה תפדה", כלומר שתקבל פדיון מבכור אדם ומבכור בהמה טמאה (ראה 'קרית ספר' כאן). (14) זבחים נו, א - במשנה, אבל אין פודין אותו. ראה להלן ה"י. (15) פ"ה ה"י, ופ"ט הכ"ה. (16) פ"ט מהל' מעשה הקרבנות, שם.

ג. בְּכֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּא בְּעַל מוֹם, בֵּין שְׁנוּלֵד בְּמוֹמוֹ בֵּין שְׁנִפְּל בּוֹ מוֹם¹⁷ אַחַר שֶׁהִיָּה תָמִים - הֲרִי הוּא לְפָנֶיךָ. אִם רָצָה, אוֹכְלוֹ בְּכָל מְקוֹם¹⁸ אוֹ מוֹכְרוֹ אוֹ מֵאֲכִילוֹ לְמִי שִׁרְצָה, אֶפְלוֹ לְנִכְרִי¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חִלְיִין²⁰. שְׁנַאמַר: וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסַח אוֹ עוֹר וְגוֹמֵר, הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יִחְדּוּ לֵאכֹלָנוּ²¹ כְּצִבִי וְכֵאֲלֵךְ²². וְהֲרִי הוּא נִכְסֵי כֹהֵן²³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(משנה שם כו:). ואם איחרו לאחר שנתו עובר בלא תעשה, אבל אינו נפסל בכך (להלן ה"ג). (42) בזמן שביית המקדש היה קיים, שמקריבו והכהן אוכלו. (43) גם בזמן הזה. (44) התחלת שנתו (ר"ה ו:). (45) שנאמר (ויקרא כב, כז). "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן". (46) אבל אם נולד תם ונעשה בעל מום - מונין לו מיום השמיני ('תוספות' ר"ה ז. ד"ה הא). (47) פירוש, שילדה אחרי שכלו לה חדשי הריונה: בבהמה גסה תשעה חדשים, ובבהמה דקה חמשה חדשים. (48) שראוי. (49) ר"ה ז, א. (50) שמה לא מלאו חדשי הריונה, והוולד הוא נפל ואסור באכילה, עד שיעברו שמונה ימים ויצא מספק נפל.

ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר חדשים.⁵¹ נולד לו מום בסוף שנתו - מותר לקימו שלשים יום מיום שנפול בו המום, ואף על פי שהוא מתאחר לאחור שנתו.⁵² כיצד? כגון שנפול בו מום בחמשה עשר יום לפני גמר שנתו.⁵³ - משלימין לו חמשה עשר אחר שנתו.⁵⁴ נולד לו מום אחר שנתו - אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום.⁵⁵ ויאכל.

(51) משנה, בכורות שם, ובגמרא שם כח, א - אמרו: שנים עשר חודש ולא יותר. (52) וכל זה משום השבת אבידה לבעלים, כלומר לכהן שהוא הבעלים, שאם לא ימצא הישראל כהן כדי לתת לו, ויצטרך לשטו מיד, יסריח הבשר, ויפסיד הכהן. ולכן אמרו שרשאי לקיימו שלשים יום (בכורות כח. וברש"י שם). (53) ברייתא, שם. (54) מדובר כאן בזמן הזה, שהדין הוא (ראה להלן ה"י) שמקיים את הבכור אפילו כמה שנים עד שיפול בו מום (רע"ב, בכורות פ"ד מ"ב). (55) שם במשנה.

י. הבכור בזמן הזה⁵⁶ - מגיחו עד שיפול בו מום ויאכל.⁵⁷

(56) שאי אפשר להקריבו ולאוכלו בתוך שנתו. (57) שם.

יא. ועד שלא נראה להראותו לחכם⁵⁸ רשאי לקימו שתיים ושלש שנים.⁵⁹ ומשנראה להראותו לחכם⁶⁰: אם נולד בו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר חדשים;⁶¹ נולד אחר שנתו - מקימו שלשים יום.⁶²

(58) כלומר, שעדיין לא נפל בו מום שיצטרך להראותו לחכם מומחה, שיתיר לו לשטו, ראה להלן פ"ג ה"א. (59) ברייתא, שם. (60) כלומר, נפל בו מום ויש צורך להראותו לחכם שיתיר לשטו. (61) ולא יותר. (62) משום השבת אבידה לבעלים (שם). וראה למעלה מה שהבאנו מדברי רש"י.

יב. שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה, שנים עשר חדש מיום ליום. ואם היתה שנה מעפרת - נתעברה לו, ומונה לו שלשה עשר חדשים.⁶³ נולדו לו שני טלאים,⁶⁴ אחד בחמשה עשר של אדר הראשון ואחד בראש החדש אדר שני: זה שנולד

פה מצרים וכו' שמצא כתוב בנוסח מוגה בחתימת רבינו (= הרמב"ם). ובכמה מספרי רבינו היה כתוב "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ". וכן היתה הנוסחה לפני הראב"ד, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן, וכולם תמהו עליו (כסף-משנה). וראה ב'ספר המצוות' מצות-עשה עט ובהערה שם. ועי' להלן פ"ג ה"ב. (28) ומעשר דגן אינו מביא אלא מן הארץ, שהיא מצוה שתלויה בארץ ונוהגת רק בארץ (ראה קידושין לו:). (29) הראב"ד משיג עליו (על מה שכתב הרי הוא כחולין). שהרי אף רבי עקיבא לא אמר אלא לענין הקרבה שאין מקריבין בכור שהביאו מחוצה לארץ, אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו. אבל בכסף-משנה הביא: "אלא יאכל במומו", וכן הוא בכתי' תימן ובדפוס רומי. (30) כסתם משנה, בסוף מסכת חלה. וכרבי עקיבא בתמורה כא, ב. (31) של קדושת בכור. (32) כלומר, בין בזמן שביית-המקדש קיים ובין בזמן הזה (שקלים פ"ח מ"ח). (33) שהוקשו זה לזה, למעלה בהלכה זו. וכן כתב ב'ספר המצוות' שם. (34) כלומר, מצות בכורה אינה נוהגת בבהמות של הקדש, כך מדייקת הגמרא בכורות יד, א - מדברי המשנה, שם. (35) אבל אם נפדו הבהמות, יש הבדל בין קדשי מזבח (= בהמה שהוקדשה כשהיא תמימה בלי מום ליקרב על המזבח) לבין קדשי בדק הבית (= בהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום שאינה קריבה על המזבח אלא נמכרת והמעות לבדק הבית), שקדשי מזבח אף אם נפדו אינם חייבים בבכורה, וקדשי בדק הבית אם נפדו חייבים בבכורה, ראה להלן פ"ה ה"ח.

ז. הפל חייבין בככור בהמה טהורה: פהנים לויים³⁶ וישראלים. ואף על פי שהבכור לפהן, אם נולד לו בכור - מקריב דמו ואמוריו כמו שבארנו,³⁷ ואוכל שאר הבשר בתורת בכור. שנאמר: כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך וגומר³⁸. אכל בכור אדם ובכור בהמה טמאה - פהנים ולויים פטורין³⁹, כמו שבארנו בהלכות מתנות פהנה.⁴⁰

(36) משנה, בכורות יג, א. (37) למעלה ה"ב. (38) וזה מכון גם לכהן, וכתוב שם (טו, כ) "לפני ה' אלהיך תאכלנו". (39) משנה, שם: "כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן ומפטר חמור". (40) הל' ביכורים (עם שאר מתנות כהונה) פי"א ה"ט, ופי"ב שם ה"ה.

ח. הבכור נאכל בתוך שנתו⁴¹ בין תמים⁴² בין בעל מום.⁴³ שנאמר: לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה. וכי יהיה בו מום, בשעריך תאכלנו. ומאימתי מונה לו⁴⁴? אם תם הוא - מונה לו מיום שמיני, שהוא ראוי להקריבה⁴⁵; ואם נולד בעל מום⁴⁶ - מונה לו מיום שנולד. והוא שפלו לו חדשיו⁴⁷, שהרי נראה⁴⁸ לאכילה ביום לדתו⁴⁹; אכל אם לא ידע בודאי שפלו לו חדשיו - מונה לו מיום שמיני⁵⁰.

(41) כלומר, מצוה לאכלו בתוך שנתו ולא לאחר יותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבקר כדי לקבל עבור זה את הבכורות. (80) אלא א"כ נתן להם שכר סיועם תחילה (רבינו, שם).

טו. הִיָּה הַבְּכוֹר בְּעַל מוֹם⁸¹ וְאָמַר לוֹ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה: תִּגְדָּלוּ לִי שְׂאוּכְלָנוּ עִתָּהּ, אוֹ שֶׁהִיָּה תְּמִים⁸² וְאָמַר לוֹ: תִּגְדָּלוּ לִי בְּתוֹךְ זְמַן זֶה שֶׁאֶקְרִיבְנָה עִתָּהּ - הֲרִי זֶה נוֹתְנָה לִי⁸³. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהַבְּכוֹר נוֹתֵן לְכָל פֶּהֶן שִׁירָצָה⁸⁴.

(81) שם במשנה. (82) בזמן המקדש. שם. (83) שהרי אינו מטפל בהם כלל, ואין זה נחשב כנותן לו הבכור בשכר טיפולו. (84) בין לחבר בין לעם-הארץ (חלה פ"ד מ"ט) ואינו ניתן לאנשי משמר ככל הקרבנות (מהרי"ט אלגאזי פרק ד' אות מג, ו'מנחת חינוך' מצוה יח, אות יח. וכן כתב רש"י בזבחים קב: ד"ה את דמם).

טז. פֶּהֶן שֶׁאֶכַל פְּזִית⁸⁵ מִבְּכוֹר תְּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה⁸⁶, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מֵעֵשׂוֹר דְּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְיִצְאָנֶךָ. וְכֵן זֶר שֶׁאֶכַל פְּזִית מִבְּכוֹר, בֵּין לַפְּנֵי זְרִיקָה⁸⁷ בֵּין לְאַחֵר זְרִיקָה - לוֹקָה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁸⁸, שֶׁזוֹ אֲזַהְרָה אֶף לְזֶר שֶׁאֶכַל בְּכוֹר בֵּין לַפְּנֵי זְרִיקָה בֵּין לְאַחֵר זְרִיקָה.

(85) סתם אכילה בכזית. (86) משנה, מכות יז, א. וראה בפ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. (87) זריקת הדם. (88) במס' מכות שם, וב'ספרי' (דברים יב, יז).

יז. הַבְּכוֹר⁸⁹ אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ⁹⁰, שֶׁנֶּאֱמַר: אֶף בְּכוֹר שׂוֹר אוֹ בְּכוֹר קֶשֶׁב אוֹ בְּכוֹר עֹז לֹא תִפְדֶּה. וְכֵן אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ כִּשְׂהוּא תָּם⁹¹, שֶׁפִּינּוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד לְקַרְבָּן אֵין לִכְהֵן בוֹ זְכוּת פְּדִי לְמִכְרוֹ⁹². וּבְזִמְנֵי הַזֶּה, שֶׁאֵין בֵּית⁹³, הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְאֶכִּילָה⁹⁴ - הֲרִי הוּא מִתֵּר לְמִכְרוֹ וְאֶף עַל פִּי שֶׁהוּא תְּמִים⁹⁵, בֵּין לִכְהֵן בֵּין לִישְׂרָאֵל⁹⁶.

(89) בכור בהמה טהורה. אבל בכור אדם ובכור חמור - נפדים, ראה למעלה ה"ב. (90) לעשותו חולין. (91) תמורה ז, ב. ואפילו כשהוא חי וכל-שכן כשהוא שחוט, שאין בשר קודש נמכר, ראה להלן הי"ח. (92) משום שעומד להקריבה. ואף שהתורה זיכתה אותו לכהן - לא זיכתה אותו עד כדי כך שיוכל למוכרו ('מעשה רוקח', וראה לחס-משנה). (93) בית המקדש, ואין מקריבין את הבכור אלא מניחו עד שיפול בו מום, ראה למעלה ה"י. (94) אחר שיפול בו מום, יש לכהן בו זכות בכלו ומיד. (95) תמורה, שם. שבבכור לא אסרה תורה אלא לפדותו, אבל לא אסרה למכרו. וראה להלן פ"ו ה"ה בדין מעשר בהמה. (96) כן מסקנת הגמרא שם ח, ב. ואין כאן חשש שמא מוזיל לו בכדי שכל פעם שיהא לו בכור יתננו לו, ונמצא שהוא ככהן המסייע בבית הגרנות (למעלה הי"ד) - אין חוששים לכך שבוודאי לא יוזיל לו עכשיו מחמת סיכוי קלוש שבעתיד (שם).

בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ אֲדָר שְׁנֵי - פִּינּוֹן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם רֵאשׁוֹן בְּאֲדָר שֶׁל שְׁנָה הַבְּאָה⁶⁵ עֲלֵתָהּ לוֹ שְׁנָה, וְזֶה שְׂנוּלֵד בְּחֻצֵי אֲדָר רֵאשׁוֹן - לֹא עֲלֵתָהּ לוֹ שְׁנָה עַד חֻצֵי אֲדָר שֶׁל שְׁנָה הַבְּאָה. הוֹאִיל וְנוֹלֵד בְּחֲדָשׁ הָעֵבוֹר, מוֹנִין אוֹתוֹ לֹ⁶⁶.

(63) כחכמים (ר"ה ו: ערכין לא:): בניגוד לדעת רבי, הסובר כי שנה תמימה היא שלש מאות וששים וחמשה ימים, כמנין ימות החמה, ואין הברל בין שנה פשוטה לשנה מעוברת. (64) משתי בהמות שלא ביכרו, שיש על הטלאים קדושת בכור (ערכין, שם). (65) והשנה הבאה היא שנה פשוטה ולא מעוברת. (66) כן הוא בערכין שם: "דאמר ליה את נחית לעיבורא", "שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר הראשון (ראה ראש השנה יט: ברש"י ד"ה כמה, וב'תוספות' ד"ה אדר, שאדר ראשון הוא חודש העיבור) גלית אדעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב, הילכך לא נגמרה (שנתה) (שנתך) עד ט"ו באדר" (רבינו גרשום' שם).

יג. עֵבֶר וְאַחֵר הַבְּכוֹר⁶⁷ לְאַחֵר שְׁנָתוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶⁸, אִם הִיָּה תָּם - הֲרִי זֶה לֹא נִפְסַל, אֲלֵא מְקַרְבּוֹ; וְאִם הִיָּה בְּעַל מוֹם - שׁוֹחֲטוֹ בְּכָל מְקוֹם. שֶׁנֶּאֱמַר: מֵעֵשׂוֹר דְּגָנְךָ תִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְיִצְאָנֶךָ - מְקִישׁ בְּכוֹר לְמַעֲשֶׂר: מֵה מַעֲשֶׂר אֵינוֹ נִפְסַל מִשְׁנֵה לַחֲבֵרְתָהּ⁶⁹, אֶף בְּכוֹר אֵינוֹ נִפְסַל מִשְׁנֵה לַחֲבֵרְתָהּ.

(67) ר"ה ה, ב. (68) של "לא תאחר לשלמו" (דברים כג, כב), וראה 'מנחת חינוך' מצוה יח אות ו. (69) כלומר, אם השהה מעשר שני משנה אחת לשניה, אין המעשר שני נפסל בכך, שהרי נאמר (שם יד, כח) "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וגו'" (רש"י ר"ה ה: ד"ה מה מעשר).

יד. אֵין נוֹתְנִין אֶת הַבְּכוֹר לַפֶּהֶן כִּשְׂנוּלֵד⁷⁰, שֶׁאֵין זוֹ גְדֻלָּה לַפֶּהֶן⁷¹; אֲלֵא יִטְפַל בוֹ בְּעַלְיוֹ עַד שֶׁיִּגְדִּיל מַעַט וְיִתְנַנּוּ לַפֶּהֶן. וְעַד פֶּמָּה יִשְׂרָאֵל חֲכִיבִין לְהַטְפִּיל בְּבְכוֹר? בְּהֵמָה דְקָרָה⁷² - שְׁלִשִׁים יוֹם, וּבְגִסָּה⁷³ - חֲמִשִּׁים יוֹם. וְאִם אָמַר לוֹ הַפֶּהֶן: תִּגְדָּלוּ לִי בְּתוֹךְ זְמַן זֶה וְאֵין אֲטַפַּל לְעַצְמִי - אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְתַנּוּ לֹ⁷⁴; וְזֶה כְּמוֹ מְסִיעַ עַל מַתְנוּתֵי⁷⁵, וּבְכָר בְּאֲרָנּוֹ בְּתִירוּמוֹת⁷⁶, שֶׁהַפְּהֵינִים הַמְּסִיעִין בְּבֵית הַגְּרָנוֹת⁷⁷ וּבְבֵית הַמְּטַבְּחִים⁷⁸ וּבְתוֹךְ הָרוּעִים⁷⁹ - אֵין נוֹתְנִין לָהֶם מַתְנוּתֵיהֶן בְּשִׁכְרָן⁸⁰.

(70) מיד אחרי היוולדו. משנה, בכורות כו, ב. (71) שהרי אמרה תורה (שמות כט, כט) "למשחה", והיינו "לגדולה". והבכור מיד עם היוולדו יש לבעלו טורח ועמל בטיפול בו (פירוש המשניות, שם). (72) איל ותיש. (73) שור. (74) משנה, בכורות שם. (75) כלומר, מסייע לבעל הבכור כדי שיתנהו לו ולא לכהן אחר. (76) פ"ב מהל' תרומות ה"כ. (77) כדי לקבל שם תרומה תמורת סיועם. (78) כדי לקבל שם זרוע, לחיים וקִיבָה. (79) לשמור או להאכיל את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְנִפְדִים עֲלֵיהֶן⁴, אִם נָפַל אֶחָד מֵהֶן בְּכֹר - הָרִי זֶה נִשְׁחַט עָלָיו בְּכָל מְקוֹם⁵. וְכָבֵד בְּאַרְנוֹ אוֹתָן הַמוֹמִין בְּהִלְכוֹת אֶסְרֵי מִזְבֵּחַ, שֶׁהָרְאוּ מֵהֶן לְהִיּוֹת בְּזָכָר⁶ שְׁשִׁים וְשִׁבְעָה⁷.

(2) כלומר, קבועים לעולם ואינם עוברים. כגון חתיכת אבר וכדומה. (3) להקריבם למזבח. (4) שמצוה לפדות פסולי המוקדשין. (5) כלומר, שוחטו ואוכלו בכל מקום כחולין. (6) שמספר המומין הראויים להיות בכור שהוא זכר, הוא יותר מאשר אצל נקבה ביי"ב מומין שבאברי הזרע (לחם משנה). (7) בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו כתב שיש שלושה ושבועים מומים. אבל זה אינו אלא בזכרים ובנקבות בגדי ובטלה וטומטום ואנדרוגינוס. אבל בכור שור זכר חסרים ששה מומים.

ב. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמְנִינּוּ שָׁם שְׁאִין הַקָּרְפָּן מִן הַמְּבַחֵר⁸, וְאִין הַקְּדָשִׁים קָרְבִין בְּהֶן וְלֹא נִפְדִין עֲלֵיהֶן⁹, כִּף אִין הַבְּכֹר נִשְׁחַט עֲלֵיהֶן וְלֹא קָרְבִין¹⁰, אֲלֵא יְהִיה עוֹמֵד עַד שְׁיִוֵּלַד לוֹ מוֹם קְבוּעַ. וְכֵן אִם נוֹלַד בְּכֹר מוֹם עוֹבֵר - הָרִי זֶה אִינוֹ נִשְׁחַט בְּכָל מְקוֹם וְלֹא קָרְבַּ, אֲלֵא יְהִיה רוּעָה עַד שְׁיִפְלַל בּוֹ מוֹם קְבוּעַ וְיִשְׁחַט עָלָיו.

(8) כלומר, שחסר בו משהו, אבל אינו מום. (9) "ואלו הן מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער אם נגממו קרניו וכו' אם נפגמו חיטוי הפנימיות וכו' לא קרבין ולא נפדין". (10) והטעם הוא, משום שהוא חסר ואין להקריב במקדש אלא שלם בתכלית השלימות וכן לא ישחט עליהן במדינה (= בכל מקום) לפי שאינם מומין קבועין.

ג. וְכֵן אִם נַעֲבְדָה בּוֹ עֲבָרָה¹¹, או שְׁהַרְגָה¹² בְּעַד אֶחָד¹³ או עַל פִּי הַבְּעָלִים¹⁴, או שֶׁהִקְצָה¹⁵ או נַעֲבַד¹⁶ - יְרַעַה עַד שְׁיִפְלַל בּוֹ מוֹם, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אֶסְרֵי מִזְבֵּחַ.

(11) שנרבע. (12) אדם. (13) כלומר, נעבדה בו עבירה בפני עד אחד או שהרג אדם בפני עד אחד. שאילו היו אלה בפני שני עדים - הורגין אותו. (14) שלעולם אינו נהרג אלא על פי שני עדים. (15) שהוזמן לעבודה זרה ולא נעבד עוד. (16) שעבדו לו בעבודה זרה.

ד. יוֹצֵא דִפְן¹⁷ וְהִבָּא אַחֲרָיו¹⁸ - שְׁנֵיהֶן אֵינָן בְּכֹר¹⁹. הָרְאוּשׁוֹן - מְפָנִי שְׁאִינוֹ פֶּטֶר רְחֵם²⁰, וְהָאַחֲרוֹן - מְפָנִי שֶׁקָּדְמוֹ אַחֲרָיו²¹. אֲפִלּוֹ יִצְאָה נִקְבָה דְרָף דִּפְן וְזָכַר דְרָף רְחֵם²² - אִינוֹ בְּכֹר²³.

(17) "והוא שישוסע חלצי האשה, אם תקשה עליה הלידה, ויצא העובר משם". כלומר, שלא יצא הוולד דרך הרחם אלא דרך הדופן. (18) דרך הרחם. (19) כרבי עקיבא שאינו בכור עד שיהא בכור לרחם ובכור ללידה. (20) וראה למעלה פרק א הלכה א שבכור הוא פטר-רחם. (21) ואינו ראשון ללידה, אף על פי שהוא ראשון לרחם.

יח. בְּכֹר בַּעַל מוֹם - יֵשׁ לִפְהֶן לְמַכְרוֹ⁹⁷ בְּכָל זְמַן, בֵּין לִפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֵא לִפְנֵי הַבַּיִת⁹⁸, בֵּין חַי בֵּין שְׁחוּט⁹⁹. וְכִשְׁהוּא מוֹכֵר בְּשׂוֹר בְּכֹר בַּעַל מוֹם - מוֹכְרוֹ בְּבַיִת¹⁰⁰ אֲבָל לֹא בְּשׂוֹק, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אֶסְרֵי מִזְבֵּחַ¹⁰¹. אֲבָל בְּשׂוֹר בְּכֹר תָּמִים אִינוֹ נִמְכָּר¹⁰², מְפָנִי שֶׁהוּא בְּשׂוֹר קִדְשׁ¹⁰³. וְכִהְנִים שְׁנַמְנּוּ עַל הַבְּכֹר¹⁰⁴ - מִתְרִין לְשִׁקּוֹל מְנָה פְּנֵגַד מְנָה¹⁰⁵.

(97) ראה למעלה ה"ג. (98) כלומר, בין בזמן שבת המקדש היה קיים ובין בזמן הזה (שם ז:). (99) שם. (100) משום זלזול בקדשים. משנה, בכורות לא, א: "כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליו וכו' חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, פסולי המוקדשין הנייתן להקדש". כלומר: כשנמכרין באטליו יש הרבה קונים והבשר נמכר ביוקר, וכשהבשר נמכר בבית אין הרבה קונים ונמכר בזול, לכן בפסולי המוקדשין שהרווח ממכירת הבשר הוא להקדש, התיירו לזלזל בקדשים. אבל בכור שהרווח לבעלים, שהוא הכהן, לא התיירו לזלזל בו ולמכרו באטליו. (101) פ"א ה"ב. (102) פשוט הוא. וכן נראה בפרק קמא דתמורה שם (כסף-משנה). (103) "ובזיון קדשים הוא, שאין הדרך לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח" (רש"י שם). (104) כלומר, שהם שותפים בו. (105) משנה, בכורות לא, ב: "ושוקלין מנה כנגד מנה בככור", ומפרשה רבינו בככור תם, והיינו, "שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה. ר"ל כפות מאזנים וכו'" (רבינו בפי"ה"מ שם).

יט. הַמְּפָשִׁיט¹⁰⁶ בְּכֹר בַּעַל מוֹם¹⁰⁷ - הָרִי זֶה מִתְרַן לְהַפְשִׁיטוֹ בְּאִי זֶה דְרָף שִׁרְצָה. אִם רָצָה לְהַרְגִיל - מְרַגֵּיל¹⁰⁸. וְכֵן שְׂאָר פְּסוּלֵי הַמְּקַדְשִׁין¹⁰⁹, אִם רָצָה לְהַפְשִׁיט מִן הַרְגֵל - מְפָשִׁיט.

(106) את העור. (107) אבל בככור תם לא התיירו, ראה להלן. (108) כלומר, אם רוצה להפשיט דרך הרגלים, מפשיט, ואע"פ שזה נראה כבזיון, שפושטן בשביל הנפחים, או כדי לשים בו דבש בעודו על הבכור, אין בזה איסור, לפי שבככור בעל-מום אינו קדוש. ורק לדעת בית שמאי ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון אסור לעשות כן כמפורש בתמורה כד, א. אבל לדעת בית הלל וחכמים החולקים על רבי אלעזר ברבי שמעון, לא אסרו לעשות כן (כסף-משנה). וכל זה בככור בעל מום, אבל בתם חששו לבזיון קדשים כנ"ל. (109) בכרייתא שם אסרו לעשות כן, ואף בזה סובר רבינו שכל זה לדעת בית שמאי ורבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לחכמים גם זה מותר.

~ יום רביעי כ"א תשרי ~

פְּרָק שְׁנִי

1) יבאר המום שהבכור נשחט עליו או שירעה, ושצריך פטר רחם.

א. כָּל הַמוֹמִים הַקְּבוּעִים² הַפּוֹסְלִין אֶת הַקְּדָשִׁים³

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלמעלה. (43) שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הכהן להוכיח שיש עליו דין בכור, ואוכלו מיד שהרי שינוי ברייתו הוא מום כנ"ל. ואינו אסור באכילה מפני שהוא כסוס וגמל, שהנולד מן הטהור - טהור. (44) כרב המנונא בבבא מציעא ו: ולא כרבה שם הסובר שמוציאין מידו.

ז. המטיל מום בכבור⁴⁵, הואיל ועשה עברה⁴⁶ - קונסין אותו ואינו נשחט על מום זה, עד שיפיל בו מום אחר מאליו⁴⁷. ואם מת זה החוטא - מתר לבנו לשחטו על מום שעשה אביו; שלא קנסו בנו אחריו.

(45) אף ישראל, ראה בפירוש המשנה לרבינו לבכורות לה. על המשנה הצורם אוזן בכור, נראה שגם אם הישראל הטיל מום קנסו חכמים, אבל רש"י שם פירשה ככהן. (46) שאסור להטיל מום בקדשים, והמטיל מום בקדשים לוקה, שהרי נאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו" ודרשו בו (שם לג:): שלא יטיל בו מום. (47) [ואף על פי שמטיל מום בקדשים אסור לאכלם משום "לא תאכל כל תועבה" - בכור אינו בכלל פסולי המוקדשין, ואינו אסור אלא משום קנס].

ח. הרגיל⁴⁸ לכבור שיפיל בו מום, כגון שנתן דבילה⁴⁹ על אָזְנוֹ עד שפא פלב ונטלה וחתה אָזְנוֹ, או שהלה⁵⁰ בין ברזל ועששיות של זכוכית⁵¹ כדי שתקטע ידו ונקטעה⁵², או שאמר לנכרי להטיל בו מום - הרי זה לא ישחוט עליו. זה הפלל: כל מום שנעשה לדעתו⁵³ - אסור לו לשחט עליו, ואם נעשה שלא לדעתו - הרי זה שוחט עליו.

(48) גרם. (49) תאנה. (50) כלומר, שהולך את הבכור. (51) חתיכות עבות של זכוכית. (52) למד זה ממעשהו של ר' צדוק (שם לו). שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג בקוצים. (53) של בעל הבכור.

ט. אמר: אלו נפל בבכור זה מום הייתי שוחטו, ושמע הנכרי ועשה בו מום - הרי זה שוחט עליו, שהרי לא נעשה בדעתו⁵⁴.

(54) שהנכרי עשה את המום שלא בידיעת בעליו.

י. ראינוהו⁵⁵ שעשה מעשה המרגיל להטיל בו מום, ונפל בו מום, ואין אנו יודעין אם נתפון למום זה או לא נתפון - הרי זה לא ישחוט עליו⁵⁶. כיצד? כגון שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג בקוצים⁵⁷, וכיון שאכל נחלק שפתו⁵⁸, אפלו היה חביר⁵⁹ - הרי זה לא ישחוט עליו⁶⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(55) לכהן. (56) שנחשדו הכהנים להטיל מום בבכור. (57) כלומר, דפנות המקום הדחוק הזה היו קלועים בקוצים. (58) לשניים, שזהו מום. (59) תלמיד חכם. (60) כרבן

(22) שהוא ראשון לזכרים וגם ראשון לרחם. (23) שאינו ראשון לנולדים, ובכור לדבר אחד אינו בכור, שבכור צריך להיות ראשון לנולדים, ראשון לזכרים וראשון לרחם.

ה. בכור שהוא אנדרוגינוס²⁴ - אין בו קדשה פלל, והרי הוא כנקבה שאין בו לפהן פלום²⁵, ועובדים בו²⁶ וגוזזים אותו²⁷ כשאר החלין. נולד טמטום²⁸ - הרי זה ספק בכור²⁹, ויאכל במומו לבצעליו³⁰. בין שהטיל מים³¹ במקום זכרות³² בין שהטיל במקום נקבות.

(24) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. (25) שאינו קדוש כלל, מפני שהוא ברייה בפני עצמה ואינו זכר. (26) כל מיני עבודות. (27) את שערו. ואילו הבכור, בין שהוא תם ובין שהוא בעל מום אסור לגזוז שערו ואסור לעבור בו. (28) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות אלא הוא אטום. והוא ספק זכר ספק נקבה. (29) ואין שוחטין אותו כשהוא תם לא במקדש, שמא נקבה היא ואינה קדושה, ולא במדינה שמא זכר הוא וצריך להקריבו על המזבח. (30) וכשנפל בו מום שוחטו בכל מקום ובעליו אוכלים אותו ואינו חייב לתיתו לכהן משום שמא נקבה היא ואינה קדושה והמוציא מחבירו עליו הראיה. (31) מי רגלים. וכל זה הוא לענין טמטום ולא לאנדרוגינוס שהוא אינו קדוש כלל (כסף משנה). (32) ואף על פי שבכורות מב: מפורש שאם משתין במקום זכרות, לדברי הכל הוא זכר - פסק רבינו כהסוגיא שם נו. שלעולם ספק הוא (לחם משנה).

ו. רחל³³ שילדה פמין עז או עז שילדה פמין רחל - פטור מן הבכורה³⁴; ושנאמר: אף בכור שור³⁵ - עד שיהיה הוא שור ובכורו שור³⁶. ואם היה בו מקצת סימני אמו - הרי זה בכור³⁷. והוא בעל מום קבוע³⁸, שאין לה מום גדול משנוי בריתו. אפלו פרה שילדה פמין חמור³⁹ ויש בו מקצת סימני פרה - הרי זה בכור לפהן, הואיל ומין החמור יש בו דין בכור⁴⁰. אכל אם ילדה מין סוס⁴¹ או גמל, אף על פי שיש בו מקצת סימני פרה⁴² - הרי הוא ספק בכור. לפיכך יאכל לבצעלים⁴³, ואם תפסו פהן - אין מוציאין מזדו⁴⁴.

(33) כבשה. (34) ואף על פי שכל אחד משני המינים האלו חייב בבכורה. (35) וגומר: "או בכור כשב או בכור עז". (36) וכמו כן עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב, שיהא הוא עז ובכורו עז. (37) וחייב ליתנו לכהן. (38) ונשחט בחוץ ופסול ליקרב למזבח. (39) אף שהפרה היא ממין טהור והחמור הוא ממין הטמא. (40) בעיא בגמרא (שם ו.) ואמרו שם: "ואם תמצא לומר כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה - קדוש" ולדעת רבינו זוהי פשיטות לבעיא (כסף משנה). (41) הפרה ילדה מין סוס, אבל חמור שילדה מין סוס ויש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה. (42) שהיה מקום לומר שמקצת הסימנים יחייבו אותו בבכורה כמו בזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַרְוֵעָה פֶּהֶן וְהַבְּכוֹר עֲדִין הוּא בְּיַד בְּעָלָיו הַיִּשְׂרָאֵלִים⁸⁰
- הַרְי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָר, וְחֹשְׁשִׁין אוֹתוֹ שְׁמָא הוּא הַטִּיל
בוֹ מוֹם בְּדִי שְׁתַּנְּנוּ לוֹ.

(78) כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אוננו, שאפשר לחשוש שאדם הטיל בו מום זה, ואף על פי כן נאמן הרועה. (79) כלומר, שהיה הישראל רועה בכורו של כהן. (80) כלומר, בתוך חמשים יום לגסה ושלושים לדקה.

יז. פֶּהֶן שְׁהַעֲדִי לְכַהֵן אַחַר שְׁמוֹם זֶה מֵאֲלֵיוֹ נִפְל - נֶאֱמָר⁸¹, וְאֵין חֹשְׁשִׁין לְהֵן שְׁמָא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת זֶה⁸². שְׁפַל הַכֹּהֲנִים חֹשְׁדִין לְהַטִּיל מוֹם בְּבָכוֹר בְּדִי לְאֶבְלֵוֹ בַּחוּץ⁸³, וְלִפְיָךָ אֵין נֶאֱמָנִין עַל יַדִּי עֲצָמָן; אֲבָל חִבְרוּ מַעֲיֵד לוֹ, שְׁאֵין אָדָם חוֹטֵא לְאֶחָר. אֲפָלוּ בְּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁל פֶּהֶן מַעֲיֵדִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אֲבָל לֹא אֶשְׁתּוּ, מִפְּנֵי שְׁהִיא כְּגוֹפּוֹ.

(81) כרבן שמעון בן גמליאל במשנה שם שמה שאמרו שהכהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאליו, אינו אלא בכורו שלו, שמא הטיל את המום בכוונה כדי שיוכל לאכלו בחוץ, אבל אם הכור אינו שלו אין חשש זה. (82) כלומר, הוא מעיד על חבריו שהמום נפל מאליו, כדי שגם חבריו יעידו עליו כן, כשהיה הדבר נוגע לבכור שלו - לזאת אין חוששין. (83) ומסתמימת דברי רבינו נראה שגם בזמן המקדש נחשדו הכהנים, והיינו משום שאינם רוצים לשוחטו במקדש בגלל הקרבת האימורין או מפני שגור בריחוק מקום מירושלים וטורה עליו להביאו למקדש, ורוצה לשחטו מחוץ למקדש ולכך הוא חשוד להטיל בו מום שאינו אלא איסור לאו, כדי להניצל מאיסור שחיטת קדשים בחוץ שהוא בכרת. ובמהרי"ט אלגזי (הלכות בכורות פרק חמישי אות מז) הוכיח מדברי רש"י שהחשד הוא רק בזמן הזה.

יח. בְּכוֹר שְׁהִיָּה בְּיַד פֶּהֶן וְנִפְל בוֹ מוֹם, וְהַעֲדִי עָלָיו עַד אֶחָד שְׁנֵי הַמּוֹם מֵאֲלֵיוֹ נִפְל⁸⁴, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם מוֹם זֶה שׁוֹחֲטִין עָלָיו אֶת הַבְּכוֹר אוֹ אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו, וְכֵא הַפֶּהֶן שְׁהוּא בְּיַדוֹ וְאָמַר: הַרְאִיתִי מוֹם זֶה לְמַמְחָה⁸⁵ וְהִתִּירוֹ לְשַׁחֲטָה - הַרְי זֶה נֶאֱמָר. וְאֵין חֹשְׁשִׁין שְׁמָא לֹא הַרְאָהוּ וְשְׁמָא בְּכוֹר תָּם הוּא, שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ לְשַׁחֲטֵ קְדָשִׁים בַּחוּץ, מִפְּנֵי שְׁהוּא עוֹן כְּרַת⁸⁶, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

(84) שהוא נאמן. (85) ואין צריך לנקוב בשם המומחה, וראה בלחם משנה. (86) אף על פי שנחשדו להטיל מום בכור שאינו בכרת אלא בלאו.

יט. וְכֵן נֶאֱמָר הַפֶּהֶן לֹמַר עַל בְּכוֹר בְּעַל מוֹם: בְּכוֹר זֶה נִתְּנוּ לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוֹמוֹ⁸⁷ וְלֹא נִפְל בְּרִשׁוֹתֵי, בְּדִי לְחוּשׁ לוֹ שְׁמָא הוּא הַטִּיל⁸⁸; שְׁהַדְבָר עֲשׂוּי לְהַגְלוֹת, וְהוּא מִתִּירָא שְׁמָא יִשְׁאָלוּ בְּעָלָיו וְיֹאמְרוּ: תָּמִים הִיָּה בְּעַת שְׁתַּנְּנוּהוּ לוֹ.

(87) ואף כאן אין צורך לומר "נתנו לי ישראל פלוני".

גמליאל שם, שלא חילקו בין כהן עם הארץ לבין כהן תלמיד חכם לענין חשד זה של הטלת מום בכור.

יא. הִיָּה בְּכוֹר רוֹדֵף אֶת הָאָדָם וּבָעֵטוֹ בְּדִי לְטָרְדוֹ⁶¹, וְאֲפָלוּ בָּעֵט בוֹ מִפְּנֵי שֶׁרָדְפוּ מִקֶּדְמָם⁶², וְנַעֲשֶׂה בוֹ מוֹם בְּבַעֲיָטָה זוֹ - הַרְי זֶה יִשְׁחַט עָלָיו.

(61) לבלבלו שלא ירדוף אחריו שוודאי לא נתכוון להטיל בו מום. (62) כלומר, בעט בו לאחר רדיפה, שאפשר היה לחשוב שנתכוון להטיל בו מום, שהרי אינו רודפו עתה, ובכל זאת אומרים אנו שעודנו תחת הרושם והצער של הרדיפה, וכוונתו לטרדו ולא להטיל בו מום.

יב. קִטְנִים שְׁהַטִּילוּ מוֹם בְּבָכוֹר דֶּרֶךְ שְׁחוֹק, וְכֵן הַנְּבָרִי שְׁעָשָׂה לְדַעֲתוֹ⁶³ - הַרְי זֶה יִשְׁחַט עָלָיו⁶⁴. וְאִם עָשׂוּ בְּדִי לְהִתִּירוֹ - לֹא יִשְׁחַט עָלָיו.

(63) של הגוי. (64) כיוון שלא נתכוון להתירו.

יג. בְּכוֹר שְׁאֶחָזוּ דָם⁶⁵ - יִקְיִז⁶⁶, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְּבַנֵּן לְעֵשׂוֹת בוֹ מוֹם⁶⁷. וְאִם נַעֲשֶׂה בוֹ מוֹם בְּהַקְזָה זוֹ - הַרְי זֶה נִשְׁחַט עָלָיו⁶⁸.

(65) שחלה על ידי ריבוי דם ויש בזה סכנה. (66) מותר להוציא דם מגופו. (67) וכגון שלא היה בהקזה זו הכרח שייעשה בו מום. (68) מחלוקת תנאים במשנה ובברייתא בכורות לג: ופסק כ"ר שמעון שסובר דבר שאין מתכוון מותר, אבל אם על ידי הקזה זו היה בהכרח שיפול בו מום, גם ר' שמעון אוסר, ש"מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות".

יד. מִתֵּר לְהַטִּיל מוֹם בְּבָכוֹר קֶדֶם שְׂיֵצֵא לְאוּרֵי הָעוֹלָם⁶⁹, וְיִשְׁחַט עָלָיו⁷⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן הַזֶּה, שְׁאֵין שָׁם בֵּית⁷¹, מִפְּנֵי שְׁסוּפּוֹ לְהֶאֱכֹל בְּמוֹמוֹ⁷²; אֲבָל בְּזִמְן שְׁבֵית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם⁷³ - אֶסוּר⁷⁴.

(69) שכל זמן שלא נולד, אין עליו קדושת בכור (רש"י). (70) שהרי מותר להטיל בו מום. (71) בית מקדש. (72) ואינו עומד להקרבה. (73) ועומד להקרבה. (74) שעל ידי הטלת המום הוא מורידו מקדושתו.

טו. עַד שְׁהַעֲדִי מִפִּי עַד אַחַר שְׁמוֹם זֶה נִפְל שֶׁלֹּא לְדַעֲת⁷⁵ - נֶאֱמָר⁷⁶. אֲפָלוּ אֶשְׁה⁷⁷ נֶאֱמָנָת לֹמַר: בְּפָנֵי נִפְל מוֹם זֶה מֵאֲלֵיוֹ, וְיִשְׁחַט עָלָיו.

(75) שלא לדעתו של הכהן. אבל הכהן לעצמו אינו נאמן, כי הכהנים נחשדו על הבכורות. (76) שאף על פי שבכל העדויות אין עד מפי עד נאמן - בכבור הוא נאמן. (77) שהיא פסולה לעדות בכל מקום.

טז. כָּל הַמוּמִין הַרְאוּיִין לְבֵא בְּיַדֵּי אָדָם⁷⁸ - נֶאֱמָר הַרְוֵעָה עָלֵיהֶן לֹמַר מֵאֲלֵיהֶן נִפְלוּ וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּכוֹנָה, וְיִשְׁחַט עָלֵיהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִשְׁהִיָּה הַרְוֵעָה יִשְׂרָאֵל וְהַבְּכוֹר בְּיַד הַפֶּהֶן⁷⁹; אֲבָל אִם הִיָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מומחה, או בחוצה לארץ שלעולם אין שם דין מומחה כנ"ל, אבל בכור שנולד בחוצה לארץ שלא חל עליו דין מומחה - אין צורך לשלשה בני הכנסת, ואם הוא מום גלוי ומובהק הרי זה מותר בלי התרה. ומה שמצאנו בדברי חז"ל שנוקקו להתרת מום בחוצה לארץ, זה הוא במום שאינו גלוי ומובהק, אבל במום גלוי ומובהק, אין צריך התרה. ודלא כדברי התוספות בבכורות שם ד"ה פסק. ועיין בכסף-משנה]. ורי"ט אלגזי מביא בשם מהר"י קורקוס, שהלשון "שיצא לחוצה לארץ" הוא לפי הנוסחא למעלה פ"א הלכה ה: "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ", אבל לפי הנוסחא האמיתית שם ש"נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ", צריך להיות כאן: "שנולד בחוצה לארץ". (10) אבל אם המום אינו מובהק, אין להתיר על ידי שלשה בני הכנסת. שם בגמרא: "אמר רבא, ובמומין מובהקין וכו'." אי מתניתין הוה-אמינא בחו"ל אפילו מומין שאין מובהקין וכו' קמ"ל".

ג. אין רואין¹¹ את הבכור לישראל עד שיהיה פהן עמו; שפא יאמר לו המומחה: מום הוא ומתיר לשהט עליו, וילף וישחטנו לעצמו ולא תקננו לכהן¹². שפא על פי שאינו חשוד לאכל קדשים בחוץ¹³, חשוד הוא לגול מתנות כהנה¹⁴. לפיכך, אם היה חכם וידוע שהוא מדרק על עצמו - רואין לו¹⁵. היה המום גלוי לפל, כגון שנקטעה ידו או רגלו, הואיל והביאו לחכם המומחה - הרי זה פחזקת מדרק על עצמו¹⁶, לפיכך רואין לו אף על פי שאין עמו כהן¹⁷.

(11) כלומר, אפילו המומחה אינו רואה. (12) וראה למעלה פ"א הלכה ג, שאע"פ שבכור בעל מום הרי הוא כחולין ואינו קדוש - מחוייב הוא ליתנו לכהן. (13) שהרי בא לשאל למומחה אם הוא בעל מום ומותר לשוחטו או שהוא תם ואסור לשוחטו. (14) בכורות לו: וראה ברש"י שם ששחיטת קדשים בחוץ הוא איסור כרת, וגזילת כהנים הוא רק לאו בעלמא. (15) בקרית-ספר כתב שלא מצא דין זה בגמרא, והכסף-משנה כתב שהוציא רבינו דין זה מדין שבסמוך: "היה המום גלוי לכל וכו'". (16) שלא לעבור אפילו על איסור קל. (17) בכורות שם.

ד. השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו, אף על פי שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה, כגון שנחכה ידו או רגלו, הואיל ונשחט שלא על פי מומחה - הרי זה אסור¹⁸, ויקבר כבכור שמת¹⁹.

(18) משנה שם כח. וכרבי מאיר שגזין מומין שאינם משתנים לאחר שחיטה, משום "דוקין שבעין" שמשתיין לאחר שחיטה, ויש שם חשש שמא לפני השחיטה היה מום עובר ושוב נשתנה אחר השחיטה. (19) שבין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית - אם מתו, יקברו (תמורה לב. ופי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא).

ה. בכור שיהיה לו פיצה אחת ושני פיסים²⁰, ובדקו

(88) כלומר, משום כך בא לומר שזה לא נפל ברשותו, שלא יבואו לחשוד בו שהוא הטיל בו את המום.

~ יום חמישי כ"ב תשרי ~

פרק שלישי

(1) יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה, ושאין רואין בכור לישראל בלא כהן.

א. אין שוחטין את הבכור² אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות ואמר לו: החר בכורות במומין³. אפלו היה מום גדול וגלוי לפל - לא יתירו אלא מומחה שנטל רשותו⁴. וכל הבכורות אדם רואה⁵, חוץ מבכורי עצמו⁶.

(2) כלומר, אין שוחטין בכור בעל מום חוץ למקדש. (3) בסנהדרין ה. "כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל, אמר ליה רבי חייא לרבי, בן אחי יורד לבבל, יורה? - יורה! ידין? - ידין! יתיר בכורות? - יתיר!" "ורבי, נשיא שבארץ ישראל היה ודבר זה הניחו להם לנשיאים להתגדר בו, כמו שאמרו בפרק אחרון של מסכת יומא (עח.) - קרית ספר. (4) כן הוא בבכורות לו: שאפילו נסמית עינו ונקטעה ידו ויש שם מומחה, אינו נותר אלא במומחה. ואם אין מומחה במקום הזה, ראה להלן הלכה ב. (5) כלומר, רואה המומחה להתירם. (6) נגעים פ"ב משנה ה. ואף-על-פי שלא נחשדו כהנים לשחוט קדשים בחוץ, שזהו איסור כרת (למעלה פ"א הלכה י"ח), - זה אינו אלא לומר שמומחה אחר התירו לו, אבל הוא עצמו אין לו להתיר, שמא יתיר ב"דדמי" (=באומדנא ולא בוודאות), הואיל וקשה לו לטפל בככור תם (תפארת ישראל שם, בועז אות ט. וראה בהגהות מצפה איתן לבכורות לו.).

ב. אם אין שם מומחה והיה המום מן המומין הגלויין המבדקין⁷, כגון שנסמית עינו או נקטעה ידו או נשברה רגלו - הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת⁸. וכן בכור שיצא לחוצה לארץ⁹ ונפל בו מום מבדקין¹⁰ - הרי זה יתר על פי שלשה בני הכנסת.

(7) משנה וגמרא, בבכורות שם. (8) כלומר, הדיוטות שאינם מומחים (ר"ש ורא"ש פ"ג דזבים משנה ב). ובטור וישולחן ערוך יורה-דעה סימן שט: "החכמים קצת ואינם בקיאים". (9) בבכורות לו: "התרת בכור בחוצה לארץ על-פי שלשה בני הכנסת". [כלומר: כשם שבארץ ישראל מתירין שלשה בני הכנסת במקום שאין מומחה, כן מתירים בחוצה לארץ לעולם, אפילו במקום שיש מומחה, שהרי כל כחו של מומחה הוא בזה שנטל רשות מהנשיא שבארץ ישראל, ואילו לחוצה לארץ שלא מועילה רשותו של הנשיא (סנהדרין ה. ופ"ד מהלכות סנהדרין הלכה יד) - דינה תמיד כאילו אין שם מומחה (וראה בלחם-משנה). ויתכן כי דעת רבינו שרק בכור שנולד בארץ ישראל, שחל עליו דין מומחה, צריך שלשה בני הכנסת במקום המומחה (כשאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוֹתָהּ לְעוֹלָם כֹּל זְמַן שֶׁמִּבְיָאִין אוֹתָהּ, פְּדֵי שְׂלֵא
יָבוֹא לְיַדִּי חֲשָׁד.³⁵

(32) משנה שם כח: וכתב הרמב"ן (הלכות בכורות שם) שהטעם הוא כמו במשנה הסמוכה (שם כט). שאסור ליטול שרר הוראה, מפני שנאמר (דברים ד, ה) "ראה למדתי אתכם" – "מה אני בחנם, אף אתם בחנם". (33) שם במשנה: "אלא-אם-כן היה מומחה כאילא ביבנה, שהתירו לו חכמים להיות נוטל וכו'". וברמב"ן שם: "שכולם היו מביאים לו בכורותיהם לראות, וכל שעה ושעה היה צריך לראות והוא בטל ממלאכתו לגמרי, משום כך תקנו לו רבנן שרר וכו'". (34) כן הוא במשנה שם. והוצרכו לתקן כן, שלא יחשדוהו שבגלל השכר אמר שהוא בעל מום, ולכן פסקו לו שכר גם אם נמצא תם (גמרא שם). (35) שאמר על בהמה זו שהיא תם, בכדי שיביאו אותה עוד הפעם ויקבל שכר שנית, לכן תיקנו שלא יטול שכר אלא פעם אחת בלבד (גמרא שם).

ח. הַחֲשָׁד עַל הַבְּכוֹרוֹת³⁶ לְמַכְרֵן לְשֵׁם חֲלִין³⁷ - אֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ בְּשֵׁר צְבָאִים³⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דוֹמָה לְבְּשֵׁר עֲגָל³⁹. וְאֵין לֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שְׂאִינָן עֲבוּדִים⁴⁰, אֶפְלוּ שֶׁל נְקֵבָה⁴¹; שְׂמָא יַחַתָּה זְכוֹרוֹת וְיֵאמָר: עוֹר נְקֵבָה הוּא. וְאֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צְמָרִים⁴², אֶפְלוּ מְלֵבָן⁴³, וְאֵין צָרִיף לֹמֵר צוֹאִי⁴⁴. אֶבֶל לֹקְחִין מִמֶּנּוּ⁴⁵ טוֹרִי⁴⁶ וְלְבָדִין⁴⁷ וְעוֹרוֹת עֲבוּדִים; שְׂאִינוּ מְעַבְד עוֹר בְּכוֹר תָּמִים⁴⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפָחַד לְשִׁהוֹתוֹ אֶצְלוֹ⁴⁹, שְׂמָא יִשְׁמְעוּ הַדְּיָנִים⁵⁰ וְיִקְנְסוּהוּ כַּפִּי רִשְׁעוֹ⁵¹.

(36) תמימים (ראה ברי"ט אלגזי בכורות כט: סעיף לא, ומה שמביא בשם המהר"י קורקוס). (37) משנה שם כט: "החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו וכו'" ומפרשה רבינו שהוא חשוד למכור בשר בכור תם שהוא קודש, בתור בשר חולין. ואע"פ שברוך כלל לא נחשדו על כך, ראה למעלה פ"ב הלכה יח. אבל רש"י פירש שהוא חשוד להטיל מום בבכור. (38) בשר צבי, שלא שייכת בו קדושת בכורה. (39) ויש חשש שימכור בשר עגל בכור תם, ויאמר שזה בשר צבי. (40) שאינם מעובדים. ושמא זה עור של בכור תם (משנה שם). (41) שלא שייכת בה קדושת בכור. ופסק כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר במשנה שם. (42) שם במשנה. (43) שאין בליבונו טורח רב, ויש חשש שמא הוא צמר בכור, וראה להלן. (44) צמר שלא הוציאו מתוכו הלכלוך, ולא היתה לו בזה שום טרחה, שבוודאי יש חשש שמא הוא צמר בכור. (45) שם במשנה. (46) חוטי צמר. והטויה היא טרחה גדולה, ודרוש לה זמן מרובה. (47) יריעות צמר שלא נארגו מחוטי צמר אלא מצמר טרוף (רבינו בפיה"מ כלאים פ"ט משנה ט). (48) וכמו כן אינו טוה צמר או עושה מהצמר לבדים. (49) בזמן העיבוד. (50) ששחט בכור תם בחוץ. (51) לקבור את הבכור, ראה למעלה הלכה ד. ואם מכר – להחזיר להם המעות, ראה להלן הלכה ט. כן הוא שם בגמרא "אם איתא דבכור הוה,

הַמְמַחֶה וְהוֹשִׁיבוּהוּ עַל הַרְגוֹזוֹ²¹ וּמַעֲכוֹ²² וְלֹא יֵצֵאת בִּיצָה שְׁנִיָּה, וְהִתִּירוּ הַמְמַחֶה וְנִשְׁחַט וְנִמְצָאת הַשְּׁנִיָּה דְבוּקָה בְּכִסְלִים²³ - הָרִי זֶה מְתָר, הוֹאִיל וּמַעֲכוֹ. אֶבֶל אִם לֹא נִמְעַף, אָף עַל פִּי שְׁנִשְׁחַט עַל פִּי מְמַחֶה - הָרִי זֶה יִקְבָּר²⁴.

(20) שהוא אחד מן המומין, ראה בפ"ז הלכות ביאת המקדש הלכה ח. (21) "הוא סוף חוליות השדרה, ויש מי שקורא עכוזו" (רבנו בפיה"מ בכורות מ. וכן הנוסחא במשניות שלפנינו שם). (22) לחץ כדי שהביצה השניה תכנס לתוך הכיס. (23) במעיים. (24) מחלוקת במשנה ובגמרא בכורות מ. "אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא בכיס אחד. אי נמי, שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום. ר' ישמעאל אומר, יש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אין לו אלא כיס אחד, כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן, אלא מושיבו על עכוזו וממעץ, אם יש ביצה סופו לצאת". וסובר רבינו שתנא-קמא האומר "שני כיסים וביצה אחת הרי זה מום" אינו חולק על ר' עקיבא האומר "מושיבו על עכוזו וממעץ", אלא ר' עקיבא בא לפרש דברי תנא-קמא שאף הוא לא נתכוון אלא אחרי המיעוץ. וכל זה אינו אלא אם נמצאה הביצה בכסלים, אבל אם לא נמצאת הביצה, הרי זה מום, אף אם לא מיעכו (מהרי"ט אלגזי פ"ו אות נה בשם מהר"י קורקוס). וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח) שסתם וכתב, שמי שיש לו שני כיסים וביצה אחת – הרי זה מום.

ו. מִי שְׂאִינוּ מְמַחֶה וְרָאָה אֶת הַבְּכוֹרוֹת²⁵ וְנִשְׁחַט עַל פִּיו - הָרִי זֶה יִקְבָּר, וְיִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ²⁶. וְכַמָּה מִשְׁלָם? רְבִיעַ לְדָקָה וּמְחֻצָּה לְגִפְסָה²⁷. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִשְׁלַם כֹּל דְּמִיו?²⁸ מִפְּנֵי שֶׁקְנָסוּ אֶת בְּעַל הַבְּהֵמָה, פְּדֵי שְׂלֵא יִשְׁהַנֶּה²⁹ וְלֹא יִגְדֹל³⁰ בְּהֵמָה דָּקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל³¹.

(25) היינו שקבע שהבכור הוא בעל מום, ומותר לשחטו בכל מקום. (26) כלומר, ישלם משלו, משנה בכורות כח. (27) שם כח: בגמרא. (28) בין בדקה ובין בגסה. (29) זהו טעם למה אינו משלם בגסה כל דמיו אלא מחצה בלבד – שקנס הוא על שהשהה בכור תם ולא הקריבו (רי"ט אלגזי פ"ד סוף אות ל). (30) זהו טעם למה אינו משלם בדקה אלא רביע – שחזן ממה שקנסוהו על שהשהה אותו ולא הקריבו, ומטעם זה אינו משלם כל דמיו, הנה בדקה יש קנס נוסף: על שגידל בהמה דקה בארץ ישראל. וזהו כלשון שני ברש"י שם. (31) והרי חכמים אסרו לעשות כן (בבא קמא עט: במשנה, ופ"ה מהלכות נזקי מומין הלכה ב).

ז. הַנוֹטֵל שְׂכָרוֹ לְהִיזֵת רוֹאָה בְּכוֹרוֹת - אֵין שׁוֹחֲטִין עַל פִּיו³²; אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מְמַחֶה גְדוֹל וְיָדְעוּ בּוֹ חֲכָמִים שְׂאִין כְּמוֹתוֹ וּפְסָקוּ לוֹ שְׂכָר עַל הָרְאִיָּה וְהַבְּקוֹר³³ בֵּין שְׁנִמְצָא בּוֹ מוּם בֵּין שְׁנִמְצָא תָּמִים³⁴. וְלֹא יִטַּל שְׂכָר עַל בְּהֵמָה זוֹ חוּץ מִפְּעֵם אַחַת, וְרוֹאָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, גם העור יקבר עם הבשר אף לאחר שהופשט.

יא. הבכור שְׁנָאֵכַל בְּשָׂרוֹ פְּהֵלְכָה, בֵּין תָּמִים בֵּין בְּעַל מוֹם⁶⁶ - כְּשֶׁם שְׁמַתָּר לְהִנּוֹת בְּעוֹרוֹ, כִּדְ נִהְיִין בְּגִזּוֹתֵיהוּ⁶⁷. אֲבָל כָּל צִמְרֵ שְׁנַגְזוּ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא חֵי, אֶפְלוּ נִשְׂרָה⁶⁸ - הֲרֵי הוּא אֲסוּר בְּהִנְאָה⁶⁹, וְאֶפְלוּ נִשְׂרָה מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁנִּפְּל בּוֹ מוֹם⁷⁰. וְאֶפְלוּ אַחֵר שְׁחִיטָתוֹ⁷¹, וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר אַחֵר מִיתְּו⁷²; שְׁהֲרִי⁷³ אוֹתוֹ הַצִּמְרֵ שְׁנִשְׂרָה מִמֶּנּוּ מַחֲיִים בְּאֲסוּרוֹ עוֹמֵד. וְכֵן בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה⁷⁴. וְכִבֵּר בְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה⁷⁵, שְׁלֵא גִזְרוּ גְזֵרָה זֹאת⁷⁶ אֲלֵא עַל הַבְּכוֹר וְעַל הַמַּעֲשֵׂר בְּלֶבֶד, מִפְּנֵי שְׁאִינֵן בְּאִין לְכַפֵּרָה, שְׁמָא יִשְׁהֵם אֲצִלּוֹ⁷⁷ כְּדֵי לְקַח כָּל הַצִּמְרֵ שְׁנִשְׂרָה מִמֶּנּוּ. וְכִבֵּר בְּאֲרָנוֹ⁷⁸, שְׁמַעֲזָה לְאֶכְלוֹ תוֹף שְׁנָתוֹ, בֵּין תָּמִים בֵּין בְּעַל מוֹם⁷⁹.

(66) כלומר, תם שנשחט ולא נמצא בו פסול, ובעל מום שהותר על ידי מומחה. (67) בצמר שנגזז לאחר שחיתו, כך נשמע מהמשנה בבכורות כח: (ראה להלן הלכה יב). (68) נתלש מעצמו, ראה שם כו: שאין הברדל בין תלש לבין נתלש מעצמו. (69) משום גזירה, ראה להלן בהלכה זו. אע"פ שעצם פעולת הגזיזה אסורה מן התורה (פ"א מהלכות מעילה הלכה ט). (70) שם כו. (71) כלומר, צמר זה שנשר ממנו בחייו, נשאר באיסורו אף לאחר שחיתו. וכחכמים במשנה (שם כה.) ולא כעקביא מן מהללאל שמתיר לאחר שחיתה את הגזיזה שנשר לפני השחיטה, וכדעת ר' יהודה במשנה שם בפירושו פלוגתתם, שכן פסק רב נחמן (שם כו.) כמותו. (72) שהרי לפי דברי ר' יהודה, מחלוקת חכמים ועקביא בן מהללאל אינה אלא אם שחטו. אבל אם מת, גם עקביא בן מהללאל אוסר את הצמר שנשר לפני המיתה. (73) כך בכ"י תימן ובדפוס רומי, וכן נכון. (74) אסרו חכמים בהנאה את הגזיזה, ואע"פ שנתלשה מעצמה, והאיסור הוא בעינו אף לאחר שחיתה או לאחר מיתה. וכן הוא בבכורות כו. "דבכור ומעשר נמי, דכיון דלאו לכפרה אתו, משהו להו". (75) פ"א ה"י. (76) כלומר, איסור הנאה מן הגזיזה. (77) בכורות שם. (78) למעלה פ"א הלכה ח. (79) ורש"י שם פירש, שחששו שמא יבוא לידי גזיזה ועבודה", כלומר לעבור על לאו של "לא תגזז" ו"לא תעבוד".

יב. בכור שְׁהֵיָה בּוֹ צִמְרֵ מְדַבְּלָל⁸⁰ וְשִׁחַטוּ: אֵת שֶׁהוּא נִרְאָה עִמּוֹ מִן הַגִּזָּה⁸¹ - מִתָּר בְּהִנְאָה⁸²; וְאֵת שְׁאִינּוֹ נִרְאָה עִמּוֹ⁸³, וְהוּא הַצִּמְרֵ שֶׁעָקְרוּ הַפּוֹף לְפָנֵי רֹאשׁוֹ⁸⁴ - אֲסוּר⁸⁵, שְׁזָה כְּמוֹ שְׁנִשְׂרָה מַחֲיִים⁸⁶.

(80) צמר שנתלש מן העור בעוד הבכור חי, אבל נשאר מסובך עם שאר הצמר שלא נתלש. (81) פירוש, כשיגזז את שאר הצמר לאחר שחיתה, יהיה בצמר המדובלל שוה לשאר הצמר, ולא יהיה נראה כמובדל מהם. (82) משנה שם כה: שכיון שלא ניכר שהצמר נתלש מחיים, לא גזרו חכמים לאסרו, כמו שגזרו בצמר שנשר. (83) כלומר,

לא הוה טרח ביה. סבר, אי שמעו ביה רבנן, מפסדו ליה מינאי, ופירש"י "אי שמעי רבנן דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן". משמע שהוא מקפיד על טורח העיבוד. ומדברי רבינו לא משמע הכי, אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמה מתוך כך ישמעו הדיינים ויקנסוהו, וכשיצא מתחת ידו ישכח הדבר (לחם-משנה).

ט. הַשּׁוֹחֵט אֵת הַבְּכוֹר וּמְקָרוֹ וְנִוְדַע⁵² שְׁלֵא הֲרָאָהוּ לְמַמְחָה: מַה שְׁאֶכְלוּ - אֶכְלוּ, וְיַחֲזִיר לָהֶם אֵת הַדָּמִים⁵³; וְמַה שְׁלֵא נֶאֱכַל - יִקָּבֵר, וְיַחֲזִיר אֵת הַדָּמִים⁵⁴. וְכֵן הִדִּין בְּמֵאֲכִיל אֵת הַטְּרֵפָה⁵⁵, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר⁵⁶.

(52) לבית-דין. (53) של הבשר שאכלו. (54) משנה שם לו. (55) כלומר, ששוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכלו אכלו ויחזיר את הדמים, ומה שלא אכלו יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים (משנה שם). (56) פ"טז מהלכות מכירה הלכה יב.

י. בכור שְׁנִמְצָא טְרֵפָה: אִם תָּמִים הוּא⁵⁷ וְנִמְצָא טְרֵפָה⁵⁸ אַחֵר שֶׁהִפְשֵׁט⁵⁹ - הַעוֹר יִשְׂרָף, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁶⁰, וְהַפֶּשֶׁר יִקָּבֵר⁶¹; וְאִם בְּמוֹמוֹ נִשְׁחַט⁶² - הַפֶּשֶׁר יִקָּבֵר⁶³, וְיִהְיֶה הַכֹּהֲנִים בְּעוֹר⁶⁴. וְהוּא שְׁנִשְׁחַט עַל פִּי מַמְחָה⁶⁵.

(57) ונשחט בעזרה כדי ליקרב על המזבח. (58) כלומר, התברר שהיה טריפה קודם לכן. (59) אבל אם נמצא טריפה לפני שהופשט - נחשב העור כמו הבשר, ואף הוא בקבורה (כסף-משנה). (60) פ"ט הלכה ט. (61) משנה בזבחים קג: "כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם להפשיטן, אין עורותיהן לכהנים (אלא נשרפין עם עורן - רש"י). לאחר הפשיטן, עורותיהן לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים, מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה (משוהפשט, הכי מפרש לה בגמרא - רש"י). אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה, שיאותו הכהנים בעורו (ואע"פ שפסול זה הי' בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט, יאותו הכהנים בעורו - רש"י). וחכמים אומרים, אין לא ראינו ראייה, אלא יצא לבית השריפה (הואיל וקודם הפשט היה בו פסול - רש"י)". ובגמרא שם קד. אמרו שר"ע עוסק בבעל מום ששוחטין אותו בכל ארץ ישראל, שאם נמצא טריפה הבשר יקבר והעור לכהנים, ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שהלכה כר"ע. והלכתא כדברי חכמים, שהבשר בקבורה והעור בשריפה. ומפרש רש"י (וכמו כן רבינו בפי"ה מ) שההלכה כר"ע בבעל מום, וכחכמים בתם. ור"ע וחכמים אינם חולקים, אלא שר"ע מדבר בבעל מום, וחכמים - בתם. וכן פסק רבינו. (62) ונמצא טריפה לאחר שהופשט. (63) כדין בכור שמת, שאפילו הוא בעל מום יקבר. (64) מפני שלא היה ניכר טריפתו עד לאחר שהופשט, וכרבי עקיבא, כנ"ל. (65) בגמרא שם אמרו, שאף ר"ע לא אמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשמעות היא בכור של שנים (שם קלה:). (5 פסק כחכמים, במס' בכורות ב, ב - שכל "שיד גוי באמצע פטורה מן הבכורה". ובגמרא שם ג, א - נלמד מהפסוק "כל בכור וגו' בבני ישראל" (שמות יג, א), "כל" עד שיהי' כל הבכור של ישראל, ומהפסוק "כל פטר רחם לי וכל מקנך תזכר" (שם לד, יט) משמע שרק אם כל המקנה שלו (כלומר, אם האם כולה של ישראל) - תזכר, תקדיש את הזכר שלה, ואם יש לגוי אפילו אחד מאלף - אין זה "כל בכור", בבני ישראל ולא "כל מקנך". (6 לנכרי. (7 כלומר: "היה לו שותפות באבר, אע"פ שאין כל האבר שלו (לחם-משנה). (8 כלומר: ביד או ברגל, והכוונה לאצבע שברגל או שביד, שאם היתה לו אצבע מיותרת בלי עצם, אם חתכה אינו נעשה בעל מום (ראה בכסף-משנה), אבל באופו אחר, לא יתכן שיחטוף ולא יהיה בעל מום. (9 שם, כדברי רבי יוחנן. (10 כגון שהיתה אצבע יתירה בידו או ברגלו ואין בו עצם, כנ"ל.

ב. הלוקח עובר פרתו של נכרי¹¹, או המוכר עובר פרתו לנכרי¹², אף על פי שאינו רשאי¹³ - הרי זה פטור מן הבכורה¹⁴, ואין קונסין אותו על דבר זה¹⁵.

(11 שקונה מן הגוי את העובר ולא את אמו. (12 ישראל המוכר לגוי את העובר ולא את הפרה עצמה. (13 למכור לגוי בהמה גסה, שהיא מיוחדת לעשות בה מלאכה, כיון שהגוי עובר בה בשבת, וגזירת חכמים היא שמא ישאל אותה או ישכיר אותה לגוי, ונמצא עובר על שביתת בהמתו (ע"ז יד: וטו. ופ"כ מהל' שבת ה"ג). (14 משנה, בכורות יג, א. (15 שעבר על האיסור למכור לנכרי, שיהיה חייב לפדות את העובר מן הגוי וליתנו לכהן, ראה שם ב, א.

ג. המקבל¹⁶ בהמה מן הנכרי להיות מטפל בה והולדות ביניהם¹⁷, או נכרי שקבל מישׂראל פזה¹⁸ - הרי אלו פטורים מן הבכורה¹⁹; ושנאמר²⁰: פטר פל רחם בבני ישראל - עד שיהיה הפל מישׂראל.

(16 ישראל. (17 לשניהם. שבעד טרחתו בטיפול בהמה מתחלקים הולדות בשווה לגוי ולישראל. (18 שהגוי מטפל בהמה, ובעד טרחתו יהיה לו חלק שוה בוולדות עם הישראל. (19 משנה, שם ב, א. וכן ברייתא שם ב, ב - מחלוקת חכמים ורבי יהודה, ופסק כחכמים. (20 ולפני זה, כתוב "קדש לי כל בכור וכו'". "ובריש בכורות (ג). אמרין דטעמא דרבנן משום דבכור, מקצת בכור משמע, ואתא "כל" לומר עד דאיתיה כוליה, ולשון רבינו ז"ל מגומגם שלא הזכיר רא"י זו על כל בכור, כמ"ש אותה בגמרא (לחם-משנה). ובמשנה (ב): "והמקבל הימנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה, שנאמר "בישראל" אבל לא באחרים". ופירש רש"י "שנאמר (במדבר ג, יג) הקדשתי לי כל בכור בישראל". ועי' שיטה מקובצת' שם. וראה ברי"ט אלגזי פ"א אות קטן א' (דפוס ווילנא, ב ע"א, ד"ה והנה צריך להבין).

ד. המקבל צאן מן הנכרי²¹ במזון קצוב²², ופסק עמו²³ שיהיה השקר ביניהם²⁴ ואם פחתו - פחתו

שמורגש כי צמר זה מובדל משאר הצמר. (84 שכפול באמצעותו, ושני ראשין נראין בחוץ (רש"י שם כו:). ונחלקו האמוראים שם במובן זה של "אינו נראה עם הגיזה" שבמשנה שם, ופסק רבינו כריש לקיש, וראה בכסף-משנה. (85 משנה שם כה: (86 שגזרו חכמים לאסרו בהנאה אפילו שחטו לבכור אחר-כך. ראה למעלה הלכה יא.

יג. גזת בכור⁸⁷, אפלו בעל מום⁸⁸, שנתערכה בגזי חלין, אפלו אחת⁸⁹ בכמה אלפים - הפל אסורים. הרי הוא דבר חשוב ומקדש בכל שהוא⁹⁰. האורג מלא הסיט⁹¹ מצמר הבכור פגד - ידלק⁹²; מצמר המקדשין - מקדש בכל שהוא⁹³.

(87 גיזה שלימה של בכור שלם שעשה בחבילה, והוא דבר חשוב כדלהלן, ועיין בראב"ד וכסף-משנה]. וראה למעלה הלכה יא, שצמר שתלשו או שנתלש מבכור חי אסור בהנאה, בין תם בין בעל מום. (88 בכורות כה: "בעלי מומין אסרין בכל שהן - בגיזת בכור בעל מום עסקינן". ואף כי במסקנא פירושה בבכור עצמו ולא בגיזה - סובר רבינו שהדין הנ"ל לא נדחה (כסף-משנה). (89 גיזה שלימה של בכור שלם, כנ"ל]. (90 וכן כתב בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט "שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות - אסור בכל שהוא לפי חשיבותו". (91 הוא שתות הזרת (רבינו בפיה"מ ערלה פ"ג מ"ב, ובשבת לדף קה:) והוא רוחב שתי אצבעות (פ"ט מהלכות שבת הלכה יח). (92 ערלה פ"ג משנה ג. [ואע"פ שגיזה אינה דבר חשוב אלא אם כן היתה גיזה שלימה של בכור (ראה למעלה) - צמר ארוג שיש בו מלא הסיט, הוא דבר חשוב. ועיין כסף-משנה]. (93 משנה שם, שמוקדשין ראויים לפדיון - בניגוד לבכור שאינו ראוי לפדיון - והוא בכלל דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י. וראה בראב"ד, בכסף-משנה ובלחם-משנה).

~ יום שישי כ"ג תשרי ~

פרק רביעי'

(1 יבאר דין בהמת השותפין, ואם יש לגוי חלק בה.

א. בהמת השתפין חייבת בבכורה². לא נאמר בקרף וצאנך³ אלא למעט שתפות הנכרי⁴, שאם היה שתף בפרה או בעפר, אפלו היה לנכרי אחד מאלף באם או בולד⁵ - הרי זה פטור מן הבכורה. היה לו באחד משניהם אבר אחד⁷, פגון יד או רגל⁸ - רואין: פל שאלו יחתך והיה בעל מום - הרי זה פטור⁹; ואם אפשר שיחתך אבר הנכרי ולא יפסול¹⁰ - הרי זה חייב בבכורה.

(2 מחלוקת תנאים בחולין קלו, א. ופסק רבינו כתנא-קמא. (3 שמשמע מזה: בקרן וצאנך שלך יחיד, ולא של שותפים. (4 אבל בשותפות של ישראל, יש ריבוי מהכתוב (דברים יב, ו) "והבאתם שמה עולותיכם וכו' ובכורות בקרכם וצאנכם",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

36) ישראל הקונה. (37) ואם לקח ישראל בהמה מישראל, ראה להלן ה"ט. (38) כלומר: לא ידוע לישראל אם ילדה כבר פעם או לא. (39) בכורות יט, ב - במשנה, וכרבי עקיבא.

ח. לקח בהמה מניקה⁴⁰ מן הנכרי - אינו חושש שפא בנה של אחרת היא מניקה⁴¹, אלא הרי זו בחזקת שילדה⁴². ואפלו היה זה שפניקה כמו מין אחר, ואפלו במין חזיר⁴³ - הרי זו פטורה מן הבכורה⁴⁴. וכן בהמה שהיא חולבת⁴⁵ - פטורה מן הבכורה, שרוב הבהמות אינן חולבות אלא אם פן פבר ילדה⁴⁶.

40) משנה, שם כג, ב - כדברי רשב"ג. ובגמרא (שם כד.) נפסקה הלכה כמותו. (41) מדובר שראינה חולבת אע"פ שלא ילדה, והוא מן המיעוט שחולבות בלי לידה (טור) יו"ד סי' שטז). והנולד עכשיו הרי הוא בכור. (42) לפי שאינה מרחמת על הוולד אלא-אם-כן ילדה (גמרא, שם). ואם כן זה שנולד עכשיו אינו בכור. (43) שוודאי אין הבהמה מרחמת על מין אחר, ואם כן זו שריחמה היא מן המיעוט, ויתכן שריחמה אע"פ שלא ילדה כלל. (44) חזקה שילדה אותו ולד, שאם לא כן לא היתה מרחמת עליו (ועי' ש"ך סי' שטז סק"ו). (45) ואין אנו יודעים אם ילדה או לא. ומדובר כשאינה מניקה. (46) בכורות כ, ב - כרבי יהושע.

ט. הלוקח בהמה מישראל - הרי זו בחזקת שבפירה⁴⁷, עד שפודיעו המוכר שעדין לא ילדה; שאין הישראל שותק וגורם לו לאכל קדשים בחוץ⁴⁸, ונדאי שבפירה⁴⁹ ולפיכך מכרה סתם.

47) מחלוקת בין רב, שמואל ורבי יוחנן, בכורות כא, ב. ופסק רבינו כרבי יוחנן. (48) כלומר, כל הכרוך בזה: איסור שחיטה (פיי"ט מהל' מעשה הקרבנות הט"ו) ואיסור אכילה (קידושין נז:). וכן צריך לפרש בדברי רבינו גרשום' בכורות שם, שכתב: "דאיכא איסורא, אי אכיל ישראל לבכור". וכ"ה לשון הברייתא שם יט, א: "שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ". (49) כלומר, ילדה בכור מכבר.

י. בהמה דקה שהפילה עבר שעדין לא נחבאר צורתו הרבה ונפרת לפל⁵⁰, וזהו הנקרא טנוף⁵¹, אם אמרו הרועים: עבר הוא אלא שנפסדה צורתו - הרי זו פטורה מן הבכורה⁵². וצריך להראותו לרועה חכם⁵³. לפיכך, הלוקח בהמה מן הנכרי, אפלו היתה קטנה וילדה אצלו בתוף שנתה⁵⁴ - הרי זה ספק בכור, שפא טנוף הפילה ברשות הנכרי⁵⁵. וכן בהמה גסה שהפילה שליא⁵⁶ - הרי זו סימן וילד⁵⁷, שאין שליא בלא וילד⁵⁸, ונפטרה מן הבכורה. ומתיר להשליף אותה השליף אלבלים⁵⁹. שאין מתקדש בבכורה⁶⁰ אלא זכר⁶¹, וחזקת הנולדים מחצה זכרים ומחצה נקבות, וכבר בארנו⁶² שהזכר שאין בו מקצת

לישראל, אף על פי שברשות ישראל הם והרי הם קנינו, הואיל ואם לא ימצא הנכרי אצלו ממון אחר לגבות ממנו - יגבה מן הבהמות האלו ומולדותיהן, נעשה כמו שיש לו אחריות עליהן ועל ולדותיהן, והרי יד הנכרי באמצע²⁵, ופטורין מן הבכורה²⁶ הם וולדותיהן²⁷. אבל ולדי ולדות²⁸ - חיבין²⁹, שהרי של ישראל הם, ואין לנכרי רשות עליהן.

21) משנה, בכורות טז, א. (22) כלומר, הנכרי מוסר את הבהמה לישראל בסכום מסוים של כסף שיתן לו הישראל אחר תקופה מסוימת, ראה רש"י במשנה שם. (23) התנה עמו. (24) שאם בגמר התקופה של עשר שנים יהיה שוויה של הבהמה יותר, יהיה ריווח זה לשניהם (ראה ב'טור' יו"ד סי' שכ). אבל רש"י מפרש (שם) שהתנאי היה שהולדות יהיו לשניהם. (25) כדברי רבא, שם טז, ב. (26) שם, במשנה. (27) כלומר, הבכורות הנולדים מהן (מן הצאן) וכן הבכורות הנולדים מולדותיהן שהם דור שלישי לצאן - פטורים מן הבכורה. (28) כלומר, אלו הנולדים מן הולדות של הולדות של הצאן, שהם דור רביעי לצאן. (29) שם, במשנה.

ה. ישראל שנתן מעות לנכרי וקנה לו בהן בהמה מנכרי³⁰ בדיניהן³¹, אף על פי שלא משף - קנה, וחיבת בפכורה³². וכן אם קנה הנכרי מישראל בדיניהם ונתן מעות, אף על פי שלא משף - קנה, ופטורה מבכורה³³.

30) מימרא של ריש לקיש, בכורות יג, א. (31) בגמ' שם: "בדיניהם שפסקה להם תורה" שגוי קונה בהם. לפי דעת רבינו, הוא קונה בין בכסף ובין במשיכה (פ"א מהל' זכיה ומתנה ה"ד), ומקורו מהגמרא בע"ז ע"א. א. ודלא כסוגיית הגמרא בכורות שם, שגוי קונה רק במשיכה (מגיד-משנה שם). (32) שכבר קנה ישראל את הבהמה, ואין לגוי בה שום חלק. (33) לפי שהיא של גוי (שם).

ו. גר שנתגיר, ואין ידוע אם עד שלא נתגיר ילדה פרתו או אחר שנתגיר³⁴ - הרי זה בכור מספק³⁵.

34) שאם ילדה לפני שנתגיר, הרי היתה בהמת גוי ופטורה מן הבכורה, ואם ילדה אחר שנתגיר, חייבת בבכורה. (35) בחולין קלד, א: "תני רבי חייא, שמונה ספיקות נאמרו בגר, ד' לפטור וד' לחיוב וכו' ובכור בהמה טהורה". ודינו של בכור ספק הוא: שאינו קרב על המזבח ואינו נשחט בחוץ כשהוא תם, אלא ירעה עד שיפול בו מום ואז מותר לשחטו בחוץ ולאכלו. ואינו מחויב לתתו לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. עי' במשנה, שם. וראה להלן ה"ז, ופ"ה ה"ג, ובפ"ט מהל' ביכורים ה"ג.

ז. הלוקח³⁶ בהמה מן הנכרי³⁷, ואין ידוע אם בפירה או לא בפירה³⁸, וילדה אצלו - הרי זה ספק בכור. ויאכל במומו³⁹ לבעלים, ואינו לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

76) פ"י מהל' איסורי ביאה ה"א-ב. (77) בכורות כא, ב. (78) ואינה צריכה לישיב ימי טומאה כילודת (הל' איסורי ביאה, שם). (79) בעיא של רב חסדא שם, ולא נפתרה. (80) דברי זעירי, שם. (81) ראה למעלה ה"י. (82) ואם הפילה בתוך שלשים יום, בוודאי אינו וולד. ואף בקדשים אינו טעון קבורה. (83) כפל לשון הוא מהקודם, וברש"י וב'רבינו גרשום' שם: "משחתילה לטנף אינה מקבלת זכר עד שלשים יום". ואולי יש לפרש כן גם בדברי רבינו.

יג. בהמה שצאצאה מלאה⁸⁴ ובאה ריקנית⁸⁵ - הבא אחר פין⁸⁶ בכור מספק⁸⁷, שמא דבר שאינו פוטר בפבורה הפילה⁸⁸. ואין לנפלי בהמה פטירת רחם⁸⁹ עד שיעגילו ראש כפקה של ערב⁹⁰.

84) בהמה מעוברת שיצאה לרעות בשדה. (85) וחזרה בו ביום ריקה. (86) פירוש, אם נתעברה לאחר זמן, שנית, וילדה זכר. (87) דין ספק, ראה למעלה ה"ו, ובהערה שם. (88) כגון שראשו לא היה עגול כפיקה של ערב, ואע"פ שרוב הבהמות יולדות וולד הפוטר מן הבכורה, כיון שרוב היולדות מטנפות יום קודם לכן וזו לא טנפה (וכגון שלא שהתה ביום הקודם בחורץ - 'תוספות' נדה כט. ד"ה וזו) הרי זה סותר בכך את הכלל של רוב בהמות יולדות וולד הפוטר מן הבכורה (נדה שם). (89) אין הנפלים פוטרים מבכורה את הנולד לאחר מכן. (90) ככדור שבראש הפלך שטוות בו הנשים, חוט של "ערב" שהוא עבה יותר מהחוט של "שתי", אבל פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה, כן הוא באהלות פ"ז מ"ד: "אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה", ובכורות כב, א: "כי אתא רבין, פירשה משמי' דרבי יוחנן, של אשה כשל "שתי", ושל בהמה כשל "ערב", ומפרשה רבינו לענין פטירת רחם, שאינו פוטר מן הבכורה עד שיהיה הראש גדול כפיקה של ערב, אבל אם הוא פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה (ורש"י שם פירשה לענין טומאה כמו באשה). ועי' בהשגות הראב"ד ובלחם-משנה כאן. וראה בפכ"ה מהל' טומאת מת ה"ח וה"ט, וב'תוספות יום-טוב' אהלות פ"ז מ"ד.

יד. מבפרת⁹¹ המקשה לילד - מחתף אבר אבר ומשליף לכלבים⁹², והבא אחריו בכור⁹³. יצא רבו⁹⁴ - הרי זה יקבר⁹⁵, ונפטרה מן הבכורה⁹⁶. ואם חתף אבר והניחו⁹⁷, אבר והניחו, עד שהשלים רבו - הרי כל האיברים צריכין קבורה, ונפטרה מן הבכורה⁹⁸; פין שצא רבו, פין שלם פין מחתף, והרי הוא לפנינו - נתקדש למפרע.

91) העומדת לילד בפעם הראשונה. (92) כשיצא אבר שהוא מיעוט של הוולד, מחתכו ומשליכו לכלבים וכן כל אבר ואבר, והוא במשנה חולין סט, ב. לפי שכל זמן שלא יצא רוב הוולד, אינו קדוש בקדושת בכורה (רש"י שם). (93) במשנה, שם: "ונפטרה מן הבכורה". ומפרשה רבינו רק על מה שנאמר שם בסוף המשנה "יצא רובו הרי זה יקבר". ולא על תחילת המשנה, כשיצא חתוף אבר אבר והשליכם לכלבים, שכיון שאינו חשוב כילוד אינו פטר רחם, והבא

סימני אמו⁶³ אינו מתקדש בפבורה, ונמצא מעוט הנולדים הן המתקדשין בפבורה⁶⁴, ואין חוששין למעוט⁶⁵. אבל בהמת קדשים שהפילה שליא - תקבר⁶⁶, [שהנקבות בה פזכרים]⁶⁷.

50) כלומר, אינה ניכרת לכל, אלא לרועים בלבד. (51) במשנה, שם: "שסימן הוולד בבהמה דקה - טינוף". כן הוא בגמרא שם כא, ב - לדעת רבא. (52) אם תלד לאחר מכן זכר, אינו בכור. (53) גמרא, שם. (54) אף-על-פי שאין דרכה לילד תוך שנה ראשונה לחייה. (55) שאפשר שטינפה תוך שנתה, וחזרה וילדה בתוך שנתה, כרבי עקיבא (במשנה, שם) וכרבי יהושע (בבביתא שם כ, א). (56) קרום שהעובר מונח בתוכו, ובהמה זו הפילה שליא ריקה. (57) במשנה שם, ובחולין עז, א. (58) משנה, נדה כו, א. (59) משנה, חולין שם. וראה להלן סוף ה"א. (60) שם בגמרא עז, ב. (61) ראה למעלה פ"א ה"א. (62) למעלה פ"ב ה"ו. (63) כמו כבש שילדה כמין עז או עז שילדה כמין כבש. וזה קורה רק לעתים רחוקות. (64) שהרי מחצית הנולדים הם נקבות שפטורות מבכורה, ומהמחצית השניה של הנולדים זכרים, יש מיעוט (אף כי הוא קטן) של נולדים שאין בהם מקצת סימני אמם שגם הם פטורין מן הבכורה, ואם כן רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה. (65) ומותר להשליך השליא לכלבים. (66) משנה שם, ותמורה לג, ב. (67) כלומר, שגם נקבה שנולדה מבהמת קדשים - יש בה קדושה (בגמרא שם עז:).

יא. בהמה גסה שהפילה חררת דם⁶⁸ - הרי זו נפטרה מן הבכורה⁶⁹; שחזקתה שהולד בתוכה, ורבה עליו הדם⁷⁰ והפסידו ובטלו. וקוברין חררה זו⁷¹ כמו גפול מבפרת⁷², אף על פי שאין חררה זו קדושה⁷³. ולמה קוברין אותה⁷⁴ כדי לפרסם הדבר שונפטרה מן הבכורה⁷⁵.

68) חתיכת דם. (69) כשתלד עוד, אין הוולד קדוש, כדברי רבי אליעזר בן יעקב במשנה, בכורות כא, ב. (70) כרבי יוחנן, בכורות כב, א. וראה 'תוספות יום-טוב' נדה פ"ג מ"ד, ובלחם-משנה כאן. (71) משנה, בכורות, שם. (72) שקוברים אותו ככל קדשים שהפילו (תמורה לג:), אם הוא זכר. (73) שהרי רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה, ראה למעלה ה"י בדין שליא. (74) ולא הותר להשליכו לכלבים כמו שליא, ראה למעלה שם. (75) בכורות כב, א. אבל בשליא אין צריך פרסום, שהכל יודעים שאין שליא בלא וולד ('תוספות' נדה כז: ד"ה כדי ו'שיטה מקובצת' בכורות שם).

יב. פבר פארנו בענין נדה⁷⁶, שהולד באדם נגמר לארבעים יום⁷⁷, והמפלת לפחות מארבעים - אינו וולד⁷⁸. אבל וולד בהמה - לא עמרו חכמים על מנין הימים שיעמרו בו⁷⁹; אבל אמרו⁸⁰, שהמפלת טנוף⁸¹ - אינה מתעפרת אחריו⁸² ולא מקבלת וולד אחר⁸³ לפחות משלשים יום.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגדל והנכרך סביב הדקל (רש"י שם). (113) כלומר, בסיב שאינו מין בשר, אלא אפילו בשליא שהיא מין בשר, מסתפקים אנו שמא היא הציצה (אע"פ שכלל הוא בידינו "מין במינו אינו חוצץ", כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' לולב ה"ב). ובשלייתו לא הסתפקו, שכן הוא דרך הלידה, ואינה חוצצת (גמרא, שם). (114) כלומר, שעם הזכר נולדה גם נקבה, והיא נכרכה עליו באופן שהזכר לא נגע ברחם, כן הוא בגמרא שם: "כרכתו ואחותו והציאתו, מהו". וכגירסת רבינו חננאל' (מובא ב'תוספות' שם ד"ה כרכתו, "אחותו" במקום "ואחותו"). (115) בכל אלו הסתפקו שם, אם זה נחשב לחציצה ואינו קדוש או שאין זה חציצה (ראה רש"י שם), ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שהוא ספק בכור.

יח. הַדְּבִיק שְׁנֵי רְחֵמִים זֶה לְזֶה ¹¹⁶ וַיֵּצֵא מִזֶּה וּנְכַנְס לְזֶה ¹¹⁷ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה הַבְּהֵמָה שֶׁנִּכְנַס בָּהּ הַבְּכוּר, שֶׁהָרִי פֶטֶר רְחֵם ¹¹⁸; אִזּוּ לֹא נִפְטָרָה עַד שִׁיפְטֹר רְחֵמָה וְלָדָה ¹¹⁹.

(116) כשאחת מהן כורעת לילד (שם). (117) כשילדה יצא הוולד מן הרחם של זו ונכנס לרחם של השניה. (118) על-ידי-זה שנכנס לתוך רחמה ויצא ממנה. (119) כלומר, עד שוולד שלה יפטור רחמה, ולא שוולדה של אחת יפטור רחמה.

יט. נִפְתָּחוּ ¹²⁰ פְּתָלֵי בַּיִת הַרְחֵם וַיֵּצֵא ¹²¹ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִגְיַעַת רְחֵם מִקְדָּשָׁת אוּ אֲוִירו ¹²².

(120) כלומר, נתרחבו. (121) ובגלל שנתרחב הרחם, לא נגע הוולד בכותלי הרחם בעת שיצא. (122) שם, בעיא של רב אחא.

כ. נִעְקְרוּ פְּתָלֵי בַּיִת הַרְחֵם [וְנִתְּלוּ] בְּצוּאָרָא ¹²³ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם בְּמִקְוָמוּ מִקְדָּשׁ אוּ מִקְדָּשׁ אֶף חוּץ לְמִקְוָמוֹ ¹²⁴.

(123) פירוש, שהרחם נעקר ממקום חיבורו ונתלה בצואר הוולד באופן שנסחב עם הוולד ביציאתו לאויר העולם (רבינו גרשום' שם). (124) שם. בעיא של מר רב אשי.

כא. נִגְמְמוּ פְּתָלֵי בַּיִת הַרְחֵם ¹²⁵ - אִינוּ קְדוֹשׁ ¹²⁶. נִפְרָץ מִקְצָתוֹ ¹²⁷ וְעוֹמֵד מְרֻבָּה עַל הַפְּרוּץ ¹²⁸ וַיֵּצֵא דֶרֶךְ הַפְּרוּץ ¹²⁹, אוּ שֶׁהָיָה הַפְּרוּץ מְרֻבָּה עַל הַעוֹמֵד וַיֵּצֵא דֶרֶךְ הַעוֹמֵד ¹³⁰ - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכוּר ¹³¹.

(125) "פירוש, נתעכלו שפתי בית הרחם" ('ערוך' ערך גם). (126) שם, אבעיא של רבי ירמיה מרבי זירא, ונפשטה בגמרא. (127) של הרחם. (128) החלק שנשאר בשלימות, מרובה על החלק הנפרץ. (129) שיש מקום לומר שכיון שהחלק השלם רב יותר מהנפרץ, הרי הוא כאילו כולו שלם. או שכיון שיצא דרך הפרוץ אין זו לידה (ראה רש"י, שם). (130) שיש מקום לומר כיון שהנפרץ הוא יותר מן החלק השלם, הרי הוא כאילו כולו נפרץ וכמו שיצא דרך הפרוץ, או אפשר שכיון שיצא דרך העומד, הרי זו לידה. (131) אבעיא של רבי זירא שם, ולא נפשטה.

אחריו בכור (ע"י ש"ך יו"ד סי' שיט סק"ג). ודעת רש"י שם אינה כן. (94) והתכו. (95) שביציאת הרוב חלה עליו קדושת בכור, ואנו קוראים עליו (דברים טו, יט) "אשר יוולד" (רש"י שם), ויקבר כדין בכור שמת, ראה למעלה פ"ג ה"ד. (96) במשנה, שם. (97) פירוש, שלא השליכו לכלבים. (98) כדברי רב הונא, בגמרא שם ע, א.

טו. יֵצֵא שְׁלִישׁ ⁹⁹ וּמְכָר לְנֶכְרִי, וְחִזַּר וַיֵּצֵא שְׁלִישׁ אַחֵר - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרַע ¹⁰⁰ וּנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה ¹⁰¹. יֵצֵא שְׁלִישׁ דֶּרֶךְ דִּפְן ¹⁰² וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים דֶּרֶךְ רְחֵם - אִינוּ קְדוֹשׁ ¹⁰³; שֶׁהָרֵב הָרֵאשׁוֹן ¹⁰⁴ לֹא יֵצֵא דֶרֶךְ רְחֵם, וְלְמַפְרַע הוּא מִתְקַדֵּשׁ ¹⁰⁵.

(99) שעדיין לא קדש בכורה עד שיצא רובו. (100) מתחילת הלידה, ונתגלה כי מכירתו לגוי לא היתה מכירה כלל, שהרי אינו שלו, וכרב הונא ולא כרבה (חולין ט:). (101) שלש שנים אלו אין להן מקום כאן, כי אע"פ שלא נתקדשה למפרע - נפטרה מן הבכורה, והבא אחריו אינו בכור ('כתר המלך'), והן שייכות להלן בסוף ההלכה אחרי המילים "ולמפרע הוא מתקדש" ('אור שמח', וראה להלן הערה קד). (102) שלא דרך הרחם, ראה למעלה פ"ב ה"ד. (103) גם זה מחלוקת בין רב הונא ורבה, ופסק כרב הונא. ראה למעלה בסמוך. (104) כלומר, השליש השני ביחד עם השליש הראשון. (105) כאן שייכות המילים "ונפטרה מן הבכורה" שנכתבו למעלה, שהרי גם יצא כולו דרך דופן - הבא אחריו אינו בכור, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ב ה"ד ('אור שמח').

טז. יֵצֵא מְעוּט אֶבֶר גְּדוּל, וְהָרִי זֶה הַיּוֹצֵא רַבּוֹ שֶׁל עֶבֶר ¹⁰⁶ - נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה ¹⁰⁷, וַיִּקְבַּר הַיּוֹצֵא ¹⁰⁸. יֵצֵא חֲצִי הָעֶבֶר וְהוּא רַבּוֹ שֶׁל אֶבֶר הַיּוֹצֵא ¹⁰⁹ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה אוּ לֹא נִפְטָרָה. לְפִיכֵךְ הֵבֵא אַחֲרָיו סֶפֶק בְּכוּר.

(106) מדובר כשחתכו, ומיעוט העובר שנשאר בפנים ולא יצא דרך הרחם אלא דרך הדופן (ש"ך סי' שיט ס"ק יב). (107) אם לידה לאחר מכן, שאין מיעוט זה של האבר שיצא, נגרו אחרי רוב אותו האבר שבפנים (חולין ע). (108) כיון שחתכו. וראה למעלה ה"ד. (109) כלומר, בתוך החצי הזה שיצא, נכלל רוב של אבר שמיעוטו נשאר בפנים, ונסתפקו (שם) אם המיעוט הזה שבפנים מצטרף לרוב האבר, ועל-ידי-זה הוא מרבה את החצי שיצא ועושה אותו לרוב, ונתקדש בכורה, או לא. ואף כאן מדובר כשחתך היוצא, והחלק שבפנים יצא אחר-כך דרך הדופן (ש"ך, שם).

יז. בְּכוּר ¹¹⁰ שֶׁפָּרְכוּ ¹¹¹ בְּסִיב ¹¹² וְהוֹצִיאָו וְלֹא נִגַּע בְּרְחֵם, אוּ שֶׁפָּרְכוּ בְּשִׁלְיַת בְּהֵמָה ¹¹³ אַחֲרָת, אוּ שֶׁנִּכְרְתָה עָלָיו אַחוֹתוֹ וַיֵּצֵא ¹¹⁴, הוּאִיל וְלֹא נִגַּע בְּרְחֵם מִפְּל מְקוֹם - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכוּר ¹¹⁵.

(110) כל הלכה זו היא בעיא שלא נפשטה בגמרא שם. (111) כשיצא חלק ממנו, לפני שיצא רובו. (112) קרום דק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנולד יחיד ובין אם הנקבה נולדה יחידה והזכרים תאומים ולא ידוע איזה יצא ראשון או אפילו באופן שיצאו שניהם כאחת שהדין הוא שאי אפשר לצמצם ואחד מהן קדם את חבירו במשהו ורק אחד מן הזכרים הוא בוודאי בכור והשני ספק. (11) שהישראל אומר לו הבא לי ראיה שהיפה הוא הבכור. (12) וירעה עד שיפול בו מום ויאכלוהו הבעלים. (13) שאולי רק אחד מהן הוא בכור ואפשר שזהו שמת. (14) וספק הוא אם יש כאן בכור: שמא נולד הזכר בתאומים עם הנקבה, והיא יצאה תחילה. (15) יש לו שתי בהמות, אחת הייתה כבר מעוברת פעם אחת וכשילדת עכשיו זכר אינו בכור, ואחת שזו לה העיבור הראשון. (16) ולא ידוע איזה מהן נולד מן הבהמה שלא ביכרה. (17) ושניהם ירעו עד שיפול בהם מום. (18) כרבי עקיבא במשנה שם, שהמוציא מחבירו עליו הראיה שהיפה הוא הבכור. (19) האחת שביכרה והאחת שלא ביכרה ילדו זכר ונקבה ואין ידוע איזה מהן ילדה את הזכר. (20) ספק נולד מן הבהמה שביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה עוד.

ג. כל בכור שהוא ספק - דינו שירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו. ואם תפשו הפה - אין מוציאין אותו מידו, ואוכל אותו²¹ במומו. אכל אינו מקריבו; שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמא ישחוט חלין בעצרה²².

(21) הכהן שתפס. (22) פשוט הוא (כסף משנה).

ד. מי שהיה בעדרו מבכרות ושאין מבכרות, וילדו²³ ואין שם אדם²⁴, ונכנס ומצא את המבכרות מניקות נקבות ואת שאינן מבכרות מניקות זכרים - אינו חושש שמא בנה של זו פא לו אצל זו ובנה של זו פא לו אצל זו, אלא הרי הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה בנה²⁵.

(23) נקבות וזכרים. (24) שיראה מי מהן ילדו את הזכרים ומי מהן ילדו הנקבות. (25) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שאינן מבכרות, הרי הם בוודאי פשוטים, ולא בכורות.

ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה²⁶, האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן²⁷ - מניח הרועה השני ביניהן ומסתלק, והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו, שאין אחד מהן מכיר את שלו.

(26) בבכא מציעא לו: "אמרו שהניחו שלא מדעתו של הרועה ולכך הרועה פטור, שאם לא כן חייב הרועה משום שהיה לו לדייק. (27) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת, או הפשוט מת.

ו. הפקיד בכור אצל בעל הפית, והניחו בעל הפית עם פשוט שלו²⁸, ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו - המוציא מחבירו עליו הראיה²⁹, והרי הוא ספק בכור. ואפלו רועה פהן שהניח בכורו בחצר בעל

~ שבת קודש כ"ד תשרי ~

פרק חמישי

(1) יבאר דין רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון.

א. רחל שלא בכרה² וילדה שני זכרים³, אפלו יצאו שני ראשיהן כאחד - אי אפשר שלא קדם אחד⁴. הואיל ואין ידוע אי זה מהם יצא ראשון - הפהן נוטל את הפחוש⁵, והשני ספק בכור⁶. מת אחד מהן - אין לפהן פלום; שזה הני ספק הוא⁷, והמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן אם ילדה זכר ונקבה - הרי הזכר ספק, שמא הנקבה יצאת תחלה. לפיכך אין לפהן פלום, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

(2) כלומר, לא נתעברה לפני זה, והעיבור הנוכחי הוא הראשון אצלה. (3) בבת אחת. (4) כחכמים במשנה (בכורות יז). הסוברים שאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחת ושהיו שניהם בכורים, אלא האחד הקדים את השני במשהו, ולנו לא ידוע אי זהו שקדם. (5) כרבי עקיבא במשנה שם, שעל היפה אומר הישראל לכהן הבא ראיה שהוא הבכור ואתננו לך (שם יח. בגמרא). (6) וירעה עד שיפול בו מום, ויאכל לבעליו. (7) שמא המת יצא תחילה והחי איננו בכור כלל.

ב. שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים - שניהן לפהן⁸. זכר ונקבה - הזכר לפהן⁹. שני זכרים ונקבה¹⁰ - הפהן נוטל את הפחוש¹¹, והשני ספק בכור¹². ואם מת אחד מהן - אין לפהן פלום; שזה הזכר הני ספק בכור הוא¹³, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות¹⁴ - הרי הזכרים ספק בכור, שאני אומר: שמא הנקבה נולדה תחלה ואחר כך הזכר. לפיכך אין פאן לפהן פלום, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. אחת בכרה ואחת שלא בכרה¹⁵ וילדו שני זכרים¹⁶ - אחד לו ואחד לפהן¹⁷, וכל אחד מהן ספק בכור, והפהן נוטל את הפחוש¹⁸. מת אחד מהן - אין פאן לפהן פלום, שזה הני ספק הוא. וכן אם ילדו זכר ונקבה¹⁹ - אין פאן לפהן פלום, שזה הזכר ספק בכור הוא²⁰.

(8) משנה שם יח: ואף כי לא ראינו את הלידות, אין אנו חוששים שמא אחת ילדה את שני הזכרים והשנייה לא ילדה אלא טנפה, ולא יהיה לכהן אלא בכור אחד. (9) ואין אומרים שאחת ילדה את שניהם והשנייה רק טנפה והזכר הוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, אלא אנו אומרים שכל אחת מהן ילדה: זו את הזכר וזו את הנקבה. ואם כן, הזכר הוא בכור וודאי. (10) ונמצא שאחת ילדה תאומים והשנייה רק אחד - ויש כאן ספק אם שני הזכרים בכורות, או שרק אחד מהם בכור, בין אם הנקבה היא מהתאומים ולא ידוע איזה מן הזכרים הוא מהתאומים ואיזה הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והשמת הפרק והשבורה שאפשר להירפא. וזה כמו שאיננו כלל וכשהקדישו למזבח חלה עליו קדושה חמורה. (38) כמו שנאמר (דברים יב, טו) "רק בכל אבות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' יאכלנו כצבי וכאיל", ואמרו בבכורות טו. שזה מדובר בקדשים שנפל בהם מום ודרשו שם "תזבח, ולא גיזה, בשר, ולא חלב", ולמדו שם פסולי המוקדשין מצבי, מה צבי פטור מן הבכורה שהרי כתוב אצל בכור (דברים יב, יז) "בכורות בקרך וצאנך", ולא מן הצבי, אף פסולי המוקדשין שהוקדשו ואחרי כן נפל בהם מום, שעדיין יש להם קדושה שאסור ליגזו ולעבוד בהן, שפטורים מן הבכורה.

ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים - חייבת בבכורה³⁹. אבל הלוקח בהמה מפרות שביעית⁴⁰ - הרי זו פטורה מן הבכורה⁴¹. לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר פה: לאכלה, לאכלה - ולא לסחורה; ואם תהיה חייבת בבכורה - הרי זה משתפר בבכור, שהרי יצא מתורת פרות שביעית⁴². וכבר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדברים האסורים באכלה. וכן בארנו בתרומות, שאסור לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה בבכורות⁴³, אף על פי שמתר למכרן⁴⁴ על דרך שפארנו⁴⁵.

(39) ואף על פי שמעשר שני ממון גבוה, ובכור אינו נוהג במוקדשין כמו שאמרנו למעלה - כיוון שהוא לקוח בירושלים לצורך אכילה הרי הוא כחולין לענין בכורה, וכן כתב הכסף-משנה בפרק ו מהלכות ביכורים הלכה ד, שבירושלים הוא ממון הדיוט. (40) שמתר ליקח בעד פירות שביעית בהמה טהורה שהרי הבהמה היא לאכילה ואין זה חשוב סחורה. (41) אם ילדה. (42) ומרוויח שלא יצטרך לבערו בזמן הביעור (שעל בכור בוודאי לא חלו דיני שביעית), ונותנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. "ונראה שדעת הרמב"ם דפירות שביעית שהם הפקר לא נתנה התורה בהם זכות אלא לאכילה ולא לדבר אחר, ואם לוקח בהמה מדמי שביעית והרי הוא משתכר בבכור ועובר על "לאכלה ולא לסחורה" - הדמים הם הפקר וכן הבהמה, לפיכך היא פטורה מן הבכורה כמפורש בתוספתא פרק ב דבכורות - בהמת המדבר (של הפקר) כו' ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה". (43) כלומר, כדי להרוויח. "שאינ עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות" וכו'. (44) בלא ריווח. (45) למעלה בפרק א הלכות י"ח: תם בזמן הזה ובעל מום בין בזמן הזה ובין בזמן הבית.

י. לקח⁴⁶ בכור⁴⁷ למשתה פנו או לרגל⁴⁸ ולא צריך לו - מתר למכרו⁴⁹.

(46) קנה. (47) בעל מום אבל תם הרי אסור לאכלו עד שיפול בו מום. (48) לאכול בחג. (49) ואף על פי שנראה

הבית עם פשוט של בעל הבית³⁰, ומת אחד מהן - המוציא מחברו עליו הראיה, ואין מוציאין מחצר בעל הבית אלא בראיה; שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עמו הפשוט של בעל הבית³¹.

(28) בידעת המפקיד. (29) כלומר על המפקיד להביא ראיה שהחי הוא הבכור שלו (בכורות שם). (30) אין אנו אומרים שבעל הבית מקנה לו מקום לכהן בחצירו, והרי הוא עומד ברשות שניהם ויחלוקן (כדעת רבי טרפון שם). אלא כרבי עקיבא שבעל הבית הוא המוחזק והרועה הוא המוציא, ועליו להביא ראיה. (31) שמדעת המפקיד הניח בעל הבית את הפשוט שלו על יד הבכור, אבל אילו הניחו שלא בידעתו של המפקיד, וודאי חייב בעל הבית - שהוא עירבם.

ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות³². לפיכך נאמן הישראל לומר: זה ספק בכור הוא³³, ורואין לו מומו³⁴ ואוכל אותו מומו.

(32) להטיל מום בבכורות בניגוד לכהנים החשודים על כך. (33) והמדובר כשיש לו בכור וודאי ובכור ספק ונתערבו ונאמן הוא לומר זהו הספק, שאילו בכור וודאי ביד ישראל - אין רואין מומו, וגם חוששים שמא הוטל בו המום בידים, עד שיעיד עליו הישראל שנפל בו המום מעצמו. אבל בספק בכור, אין צריך עדות שנפל המום מאיליו, שכל איסור בכור שהטילו בו מום אינו אלא מדרבנן משום קנס - בספק אין איסור, שספק דרבנן להקל, אבל מפני שיש כאן בתערובות וודאי בכור, הרי זה כהוקבע האיסור ואין אומרים בו ספק דרבנן לקולא ולפיכך צריכים אנו לעדותו של הישראל שזהו ספק בכור, אבל אינו צריך להעיד שהמום נפל מאיליו, מפני שספק דרבנן לקולא. ואילו הכהנים החשודים להטיל מום בבכור, אינם נאמנים גם בזה, שמא בכור וודאי הוא והטיל בו מום, ומכיון שיודע הוא שלא יקבלו עדותו, משקר ואומר שהוא ספק בכור, בכדי שיתירוהו מחמת ספק. (34) כנ"ל שבודאי בכור אין רואין לו מומו.

ח. כל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדשן³⁵ ונפדו - חייבין בבכורה³⁶. ואם קדם מום עובר להקדשן³⁷ או שהקדישן תמימים ואחר כן נולד להם מום קבוע ונפדו - פטורין מן הבכורה; שהרי לא יצאו לחלין לכל דבר, מפני שהן אסורין בגזה ועבודה³⁸, כמו שפארנו בהלכות מעילה.

(35) אם היה להם מום קבוע, כגון שנחתך להם אחד מהאיברים ונפרש מן הגוף, ואחר כך הקדיש אותם קדושת דמים, למכרם ולהביא מדמיהם קרבן למזבח. (36) שבשעה שהוקדשו לא חלה עליהם קדושה חמורה, כשפודים אותם יוצאים לגמרי לחולין, ובהמת חולין חייבת בבכורה, ודווקא אם ילדו אחר שנפדו, אף על פי שנתעברו קודם פדיונם, אבל אם ילדו קודם פדיונם, קדושת דמים שבהם פוטרם מבכורה. (37) כגון החזוית והגרב

מתוך מהדורת חזק

שהקונה יטפל במזונותיה עד זמן ידוע ואחרי כן ימכרו הבהמה ומה שירוויחו יותר מן הסכום הקצוב יתחלק ביניהם. (51) משום שזוהי כמו מכירה, ואסור למכור תם חי לישראל. (52) בתוספתא שם: "שמין בכורות תמימין לכהנים ואין צריך לומר בעלי מומין". וסובר רבינו שהמדובר בזמן הזה, שאילו בזמן שבית המקדש קיים אין לכהן בר זכות למכור והוא הדין שאינו שם אותו. וגם בזמן הזה לא הותר אלא לכהנים שיידעו להיזהר בו עד שיפול בו מום אבל לא לישראל שלא יידע להיזהר בו.

שהוא סוחר בזה. ובתוספתא קתני ר' אומר, אומר אני לא ימכרו אלא לדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירוויח בהן". אבל לקנות על מנת למכור, אף אם לא ירוויח – אסור, שזוהי עשיית סחורה.

יא. אין שמין⁵⁰ בכורות תמימים לישראל⁵¹, אכל שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימים לכהנים בזמן הזה⁵², שהן עומדין להאכל במומן; ואין צריך לומר ששמין להן בעלי מומים.

(50) שומא היא שמוכר את הבהמה בסכום קצוב בתנאי

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"ח תשרי ~

מצות לא תעשה שח. שז.

המצוה הש"ח — האזהרה שהזרנו מלהלוש סימני צרעת או לכותם (באש) כדי שישתנה מראה, והוא אמרו: "השמר בנגע הצרעת" (דברים כד, ח). ולשון ספרי (פרשת תצא שם): "השמר בנגע הצרעת" (דברים כד, ח) — בלא-תעשה". ולשון המשנה (נגעים פרק ז משנה ד): "התולש סימני טמאה והכנה את-המחנה (הבשר החי שבנגע) — עובר בלא-תעשה" ולוקה, כמו שנתבאר במקומו.

המצוה הש"ז — האזהרה שהזרנו מלגלח שער הנתק (נגע בשער), והוא אמרו: "ואת-הנתק לא יגלח" (ויקרא יג, ג). ולשון ספרי (פרשת תזריע): "מנין לתולש סימני טמאה מתוך נתקו שעובר בלא-תעשה? שנאמר: ואת-הנתק לא יגלח".

~ יום שני י"ט תשרי ~

מצות עשה קיב.

המצוה הקי"ב — הצווי ששצטוינו לעשות הבר במצוה כדי שיפרשו ממנו, והוא אמרו יתעלה: "והצרוע אשר-בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל-שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (ויקרא יג, מה). והראיה שזוהי מצות עשה היא אמרם בספרי (תזריע): "לפי שצאמר (בכהן גדול) 'ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום' (שם כא, י), יכול אף-על-פי שהוא מנגע? ומה אני מקים: 'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע' בכל-אדם חוץ מכהן גדול, תלמוד לומר: 'אשר בו

הנגע" — אף כהן גדול יהיו בגדיו פרומים, קרועים, וראשו יהיה פרוע, יגדל פרוע (כך נקרא שער הגדל פרא). ברור, אם כן, שפרימה או פריעה של כהן גדול בלא-תעשה, והכלל הוא אצלנו: "כל-מקום שאתה מוצא עשה ולא-תעשה, אם אתה יכול לקיים את-שניהם מוטב; ואם לאו יבוא עשה וידחה את-לא-תעשה". וכיון ששמצאנו שהם אומרים, כי כהן גדול אם נצטרע פורע ופורם, הרי ראיה שזו מצות עשה. וכבר נמסר לנו בקבלה, שגם שאר טמאים צריכים לעשות לעצמם הבר, כדי שיפרשו בני אדם מהם. ולשון ספרי (שם): "טמא מת ובו על נדה וכל-הטמאים את-האדם מנין? תלמוד לומר: וטמא טמא יקרא". ענינו: כל-טמא (שאינו פורם) צריך להכריז על עצמו שהוא טמא, והוא: (שצריכין היבר כלומר, או שיכריז בפה מלא, והיינו בשאר טמאים ובמצורעת, או במצורע ש"כריז" באמצעות סימני פריעה ופרימה שאז אין אלא צורך להכריז ממש בפה) שישים לעצמו הבר המראה שהוא טמא ושהנגע בו נטמא, כדי שיבדלו ממנו. וכבר נתבאר שהבר זה של מצוה אין פלו (כל סימני ההיכרות) חובה לנשים, והוא אמרם (טוטה כג): "האיש פורע ופורם ואין האשה פורעת ופורמת" אכל עוטה (מכסה בבגדיה) על שפם ומודיעה על עצמה (בהכרזה ממש בפה) כשאר הטמאים (ובהל' טומאת צרעת פרק ו הלכה ה פסק דאינה עוטה).

~ יום שלישי כ' תשרי ~

מצות עשה קי.

המצוה המשלימה מאה ועשר — הצווי ששצטוינו שתהא הטהרה מן-הצרעת על ידי המעשה

מתוך מהדורת חזק

כַּפְרָה, וְשָׂם נִתְבָּאָר, שְׂאִין הַנְזִיר מְחַסֵּר כַּפְרָה, אֲלֵא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּכָלְלוֹתָם (ביחד), כְּלוֹמֵר: הַתְּגַלְחַת וְהַבָּאָת קָרָבָן — מַתְיָרִים לוֹ לְשֹׁתוֹת יַיִן. וְאִין אֶחָד מֵהֶם מְסַפֵּיק בְּלַעְדֵי הַשְּׁנִי, אֲלֵא הַתְּגַלְחַת קִשׁוּרָה בְּקָרָבָן וְהַקְּרָבָן קִשׁוּר בַּתְּגַלְחַת, וּבְכֻלָּם יָחַד תִּשָּׂג הַתְּכָלִית הַאַחַת, וְהִיא: שְׂתָרוּ לוֹ דְבָרִים שֶׁהֵיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בְּיַמֵּי נְזִירוֹתוֹ. וּבַפָּרָק ו' מַנְזִירוֹת (מו). אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזְּבַח וְנִמְצָא פָּסוּל — תִּגְלַחְתוּ פָּסוּלָה וְזָבְחֵךְ לֹא עָלוּ לוֹ".

הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁהַתְּגַלְחַת הִיא מִתְנַאֵי הַזְּבַח וְהַזְּבַח מִתְנַאֲיָהּ. וְנִתְבָּאָר עוֹד בַּתּוֹסֵפֶתָא (נזיר טו.): "שְׂנַיִר שִׁכְלוּ (שהסתיימו) יָמָיו אֲסוּר לְגַלַּח וְלִשְׁתוֹת יַיִן וְלִהַטְמֵא לְמַתִּים" עַד שְׂעִיעֲשֵׂה כֹּל־אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הקרבנות, נקראים) תְּגַלְחַת טְהוֹרָה, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בַּפָּרָק ו' מַנְזִירוֹת, וְהוּא שְׂיַגְלַח פֶּתַח אַהֲל מוֹעֵד וַיְזוּרֹק שְׁעָרוֹ תַּחַת הַדוֹד וַיִּקְרִיב אֶת־הַקְּרָבָנוֹת, כִּמּוֹ שְׂנִתְבָּאָר בְּכַתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאָם (שח"ל) בְּרַב הַמְקוֹמוֹת קוֹרְאִים לַהֲבָאֵת הַקְּרָבָנוֹת 'תְּגַלְחַת'. וּבַפָּרוּשׁ אָמְרוּ בְּמִקוֹמוֹת בַּמְּשָׁנָה (נזיר פֶּרַק ב מַשְׁנֵה ה — יא): (מי שמתבטא בלשון) "הֲרִינִי נָזִיר וְעַלִּי לְגַלַּח נְזִיר (אחר)", הַכּוֹנֵה בְּזֶה: שְׂבִיבֵי אִתְּךָ וְנִקְרִיבְכֶם בְּעָרוֹ (הנזיר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַתְּגַלְחַת הִיא בִּטְוִי לַהֲבָאֵת הַקְּרָבָנוֹת. וְהִשְׁעֵם בְּכָךְ, שֶׁהֵם חָלַק מִמֶּנָּה, כִּמּוֹ שְׂבָאָרְנוּ, וְעַל־יָדֵי הַכֹּל יָחַד יִסְתַּלַּק דִּין הַנְזִירוֹת וְלִשְׁתָּה הַנְזִיר יַיִן. אֲבָל תְּגַלְחַת טַמְאָה הָרִי הִיא מְהַלְכוֹת הַמַּצְוָה, כִּמּוֹ שְׂבָאָרְנוּ לְעִיל (מצות עשה צג).

הַמְּפָרֵשׁ בְּמִקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עַץ אָרְזוּ וְאֹזֹב וּשְׁנֵי תוֹלְעַת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום — היוצא מגרגירים המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —) וּשְׂתֵי צַפְרִים וְיָמִים חַיִּים, וּשְׂעִיעֲשֵׂה בֵהֶם כֹּל מַה־שֶּׁנַּזְכָּר. וּבְמַעֲשֵׂה הַזֶּה עֲצָמוּ יִטְהַר הָאָדָם וְהַבַּיִת. כִּמּוֹ שְׂבָאָר הַכַּתוּב. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׂמִינֵי הַדְּבָרִים הַמְּטַהְרִים מִן־הַטְּמֵאָה לְפִי תוֹרַתְנוּ, הֵם שְׂלֵשֶׁה מִיָּנִים: אֶחָד כְּלָלִי וּשְׁנַיִם מְמַתְּרִים לְשְׁנֵי מִיָּנִים מִמִּינֵי הַטְּמְאוֹת. הַכְּלָלִי — הוּא הַטְּהוֹרָה בְּמִים, שְׂפַלְטֵמָא לֹא תִשָּׂג לוֹ הַטְּהוֹרָה אֲלֵא אַחַר שְׂעִיעֲשֵׂה בְּמִים; וְהַמִּין הַשְּׁנַיִם — מִי נְדָה (מי הזאה עם אפר הפרה), וְהוּא דְבָר מְיֻחָד לְטַמְאַת מַת; וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי עַץ אָרְזוּ וְאֹזֹב וּשְׁנֵי תוֹלְעַת וּשְׂתֵי צַפְרִים וְיָמִים חַיִּים. וְהוּא דְבָר מְיֻחָד לַצְּרֵעַת. וּיְכַבֵּר נִתְבָּאָרוּ כָּל־דְּיָנִי מַצְוָה זוֹ, כְּלוֹמֵר: טְהוֹרַת מַצְרַע הָרָאשׁוֹנָה — בְּמִסְפַּקַת נְנַעִים (פרק יד).

~ יום רביעי כ"א תשרי ~

מצות עשה קיא.

הַמַּצְוָה הַקִּי"א — הַצֻּוִי שֶׁנַּצְטִיחַ הַמַּצְרַע לַהֲתַגְלַחַת, וְהִיא לוֹ הַטְּהוֹרָה הַשְּׁנַיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי — שיעור קטן), כִּמּוֹ שְׂנִתְבָּאָר בְּסוּף נְנַעִים (פרק יד), וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְהִנֵּה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יְגַלַּח" (ויקרא יד, ט). וּיְכַבֵּר הַזְּכָרְנוֹ מִקְדָּם (מצות עשה צג) אֶת־דְּבָרֵיהֶם (ספרא ויקרא יד, ט): "שְׂלֵשֶׁה מְגַלְחִין וְתִגְלַחְתָּן מַצְוָה: הַנְזִיר וְהַמַּצְרַע וְהַלְוִיִּם". וּיְכַבֵּר נִתְבָּאָרוּ דְּיָנִי מַצְוָה זוֹ בְּסוּף נְנַעִים. וְכָאֵן אָבָאָר לָךְ מַאֲיָזָה טַעַם מַנִּינוּ תְּגַלְחַת מַצְרַע מַצְוָה בְּפָנָי עֲצָמָה וְהַבָּאֵת קְרָבָנֹתָיו מַצְוָה בְּפָנָי עֲצָמָה (מצות עשה עז), לֹא עָשִׂינוּ כֵּן בְּנְזִיר אֲלֵא קִבְּעֵנוּ תְּגַלְחָתוֹ וְהַבָּאֵת קְרָבָנֹתָיו כִּמְצָוָה אַחַת (מצות עשה צג) — שֶׁהַמַּצְרַע, אִין קָשָׁר בֵּין תְּגַלְחָתוֹ לַהֲבָאֵת קְרָבָנֹתָיו, וְהַתְּכָלִית הַמְּשַׁגֵּת מִתְּגַלְחָתוֹ אֵינָה הַתְּכָלִית הַמְּשַׁגֵּת מִהַבָּאֵת קְרָבָנֹתָיו לְפִי שֶׁהַמַּצְרַע, טְהוֹרָתוֹ תְּלוּיָהּ בַּתְּגַלְחָתוֹ (והבאת קרבנותיו למטרה שונה — לאכול קדשים). וּבַפָּרָק ו' מַנְזִירוֹת (מד): אָמְרוּ: "מֵה בֵּין נְזִיר לְמַצְרַע? אֲלֵא שָׁזָה טְהוֹרָתוֹ תְּלוּיָהּ בְּמִיּוֹ (בימי נזרו), כְּלוֹמֵר: הַנְזִיר, וּמַצְרַע טְהוֹרָתוֹ תְּלוּיָהּ בַּתְּגַלְחָתוֹ": אִם גִּלַּח הַמַּצְרַע וְנִשְׁלַמָּה תְּגַלְחָתוֹ הַשְּׁנַיָּה — טְהוֹר מַלְטְמָא כְּשֶׁרַץ, כִּמּוֹ שְׂנִתְבָּאָר בְּסוּף נְנַעִים, וַיִּשְׂאֵר מְחַסֵּר כַּפּוּרִים עַד שְׂבִיבֵי קְרָבָנֹתָיו כְּשֶׂאָר מְחַסְרֵי כַּפּוּרִים, כִּמּוֹ שְׂנִתְבָּאָר שָׁם. לְכַן, תְּכָלִית תְּגַלְחָתוֹ הִיא טְהוֹרָתוֹ מַלְטְמָא כְּשֶׁרַץ, בֵּין שֶׁהִבִּיא קְרָבָנֹתָיו וּבֵין שְׂלֵא הִבִּיא; וְאִלּוּ תְּכָלִית הַבָּאֵת קְרָבָנֹתָיו הִיא לְהַשְׁלִים בַּפֶּתָחוֹ כְּשֶׂאָר מְחַסְרֵי כַּפְרָה, כְּלוֹמֵר: זָב וְזָבָה וַיּוֹלְדַת (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתן לאכול בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וּיְכַבֵּר הַזְּכָרְנוֹ קְדָם לְכַן (מצות עשה עה) אֶת־דְּבָרֵיהֶם: "אֲרַבְּעָה מְחַסְרֵי

~ יום חמישי כ"ב תשרי ~

מצות עשה קב. קג.

הַמַּצְוָה הַק"ב — הַצֻּוִי שֶׁנַּצְטִיחַ הַלְוִיָּהּ בְּגָד מְנַעֵ טַמְא [מְטַמְא]. וּמַצְוָה זוֹ כּוֹלַלֵת כְּלַ־דְּיָנִי צְרִיעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מְטַמְאִים וְאֵיךְ מְטַמְאִים, מַה מְקַם צְרִיף הַסְגֵר אוֹ קְרִיעָה אוֹ שְׂרָפָה אוֹ רְחִיצָה וְטְהוֹרָה זְוִולַת זֶה, מְכַל מַה־שֶּׁנַּאֲמַר בְּכַתוּב וְיַמְמָה שְׂבָאָ בְּקַבְלָה (מסכת נעעים פרק יא).

הַמַּצְוָה הַק"ג — הַצֻּוִי שֶׁנַּצְטִיחַ הַלְוִיָּהּ בַּיִת מְנַעֵ טַמְא [מְטַמְא] וּמַצְוָה זוֹ כּוֹלַלֵת טַמְאָת בְּתִים: אֵינָה מֵהֶם צְרִיף הַסְגֵר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כְּלוֹ, בְּמָה מְטַמְא וְאֵיךְ מְטַמְא.

~ יום שישי כ"ג תשרי ~

מצות עשה צמ.

הַמַּצְוָה הַצ"ט — הַצֻּוִי שֶׁנַּצְטִיחַ הַלְוִיָּהּ הַנְּדָה טַמְאָה [מְטַמְאָה]. וּמַצְוָה זוֹ כּוֹלַלֵת טַמְאָת נְדָה וְכַל־דְּיָנִיהָ.

~ שבת קודש כ"ד תשרי ~

מצות עשה ק.

המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, ה'תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר משה שי

שלום וברכה!

הנני לאשר קבלת מכתבו שכנראה נפגש בדרכו עם מכתבי בברכת השנה אליו, ובטח קבלו
במועדו. מטרת החגים נתעכב מכתבי זה.

והנה מה שכותב ומדגיש אשר למרות העניינים הצבוריים זמני נתון גם לצרכיו של היחיד,
בטח לא יפלא הדבר לפניו, בידעו אשר כל שיטת חסידות חב"ד, כמו שיטת החסידות בכלל,
מוקדשת לטובתו של כל יחיד, וכן מצות אהבת ישראל לאור והדגשת תורת החסידות דורשת
מסירה ונתינה לצרכיו של כל יחיד. ואשר להגבלותיו של כל נברא בזמן ומקום, הרי ידועה הודעת
רז"ל שמצוה גוררת מצוה, והמשתדל כדבעי לטובת היחיד הרי לא רק שאין זה מפריע לעסקנותו
הציבורית, אלא אדרבה עוד מביאה ברכה גם בזו אף זו.

ועוד זאת, אשר בהשקפת תורת החסידות על היחיד הריהו ג"כ רבים בכוח, ומי ישער את
המרובה הנכלל במועט, וכל יחיד המשתדל לנצל במדה המקסימלית את אפשרויותיו בכיון הנכון
ולתכלית הרצוי, הריהו מתקשר עי"ז עם מקור הטוב והקדוש, שהוא אין סופי, וממילא סרים גם
ההגבלות.

ואגב ראוי לציין אשר המתבונן בהמתרחש בעולם המדע החילוני מדור לדור רואה עד
כמה גם בזה הולכות מסקנותיו של המדע החילוני ומתקרבות למסקנות תורתנו, תורת ישראל
סבא, ובפרט בדורנו זה ובשנים האחרונות ביחוד, שנתגלה שגם כמות זעירה ביותר מכילה כוחות
עצומים, עד שכל תקופתנו זו נקראת על שם האטום.

אינו מזכיר במכתבו ע"ד בריאותו... שרואה אני בזה סימן טוב שהסיח דעתו מזה, שהרי
זהו סימן של איש הבריא שאינו נותן דעתו על אברי גופו.

ואסיים בתוכן התחלת מכתבו בהנוגע לרכישת הדירה, שיתן השי"ת שהחלטתו בזה
מה שתהי' תביא ברכת משנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה, וכנוסח המסורתי בטוב הנראה
והנגלה גם לעיני בשר.

בכבוד ובברכה.

נביאים

הושע פרקו י"א

י בבית ישראל ראיתי (שערוריה) שערווריה שם זנות לאפרים נטמא ישראל: יא גם יהודה שת קציר
 לך בשוכי שבות עמי: (פ)

הושע פרקו א"ד

א כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים ורעות שמרון פי פעלו שקר ונגב יבוא פשט גדוד בחוץ:
 ב ובל יאמרו ללבכם פל רעתם זכרתי עתה סכבום מעלליהם נגד פני הוי: ג ברעתם ישמחו מלך
 ובכחשיהם שרים: ד כלם מנאפים פמו תנור בערה מאפה ישבות מעיר מלוש בצק עדחמצתו:

רש"י

ללבכם. אינן נותנין אל לבם שכל רעתם כתובה לזכרון
 לפני: (ג) ישמחו מלך. מלכם חפץ ברעה שהם עושים:
 (ד) בוערה מאופה. שהוסקה מיד הנחתום כן יצרם
 בוער בקרבם: ישבות מעיר. י"ת מה שתירגם ואיני יכול
 ליישב בו לשון המקרא ולפי משמעו ישבות יצרם הרע
 שהיה מעירם: מלוש בצק עד חומצתו. משחשב בלבו
 את הרעה כיצד יעשה אותה הוא שובת וישן עד הבוקר
 שהוא יכול לעשותה כמו שהאופה שובת מלוש בצק
 עד שהחמיצה שהוא יכול לאפות וכן הוא אומר
 (במיכה ב) הוי חושבי און ופועלי רע כל משכבותם
 כאור הבקר יעשוה:

(י) שערוריה. י"ת ל' שינוי ששינו את דרכם וכן שמה
 ושערוריה (ירמיה ה): (יא) גם יהודה. אף הוא הואיל
 וקלקל: שת. המשית זמן פורענות לה: קציר. עת
 סילוקה וגלותה כמו עוד מעט ובאה עת הקציר לה
 (שם נא) כפורענות בכל בספר ירמיה: בשוכי שבות
 עמי. בהוכיח אותם לשוכב משוכותם: שבות עמי. לשון
 משוכה נערו' ויולדות אינווייזור"א בלע"ז וכן בנים
 שובכים (שם ג) הבת השוכבה (שם לא):
 (א) כרפאי לישראל. כשאני חפץ להושיעם ולרפאות
 עוונותם נגלו לפני כי פעלו תמיד שקר וגנבים מהם
 תמיד באים וגנבים ממון חביריהם ואף פושטי'
 גדודיהם בלסטיות ללסטם את הבריות: (ב) ובל יאמרו

מצודת ציון

(י) שערוריה. ענין דבר מגונה ומאוס כמו שמה ושערוריה
 (ירמיה ח): (יא) שת. ענין שימה: קציר. ענף וסעיף כמו ועשה
 קציר (איוב יד): שבות. מל' שבי הגולה:
 (א) פשט. ענין הסרת המלבוש כמו ופשט את בגדיו (ויקרא ו):
 (ג) ובכחשיהם. בשקריהם: (ד) בוערה. מל' הבערה והיסק:
 ישבות. ענין מניעה ובטול: מעיר. מלשון התעוררות: מלוש.
 מלשון לישה והוא עשיית העיס' כמו לושי ועשי עוגות
 (בראשית יח): בצק. עיטה כמו את בצקו (שמות יב): חומצתו. מל'
 חמץ:

מצודת דוד

(י) שערוריה. דבר מגונה ומאוס: שם זנות לאפרים. ר"ל כי
 שם ראיתי זנות לאפרים אשר יזנה אחר עגלי הזהב ושם נטמא
 ישראל כי כולם נגררו אחר העגלים: (יא) גם יהודה. ר"ל לא
 די שחטאת אתה ישראל אלא שגם יהודה עשה לך קציר
 וסעיף להוסיף על העברות ר"ל גם הוא אחז בדרך כשהיה
 בלבי להשיב מהגולה בני השבי של עמי וכאומר עם כי היה
 בלבי לרחמם הנה לא ארחמם כי בני יהודה הבעירו חמתי
 במה שאחזו בדרכי ישראל לעבוד עבודת כוכבים כמותם והם
 היו סיבה לזה:
 (א) כרפאי. כאשר עלה בלבי לרפאות את ישראל מחלי צרתם

או נגלה עון אפרים ורעות שומרון אשר פעלו שקר ר"ל מיד בא העון ומקטרג עליהם: ונגב יבוא. גנב אחד מהם מזדון לבו
 יבוא ויפשט בגדי גדוד אנשים בחוץ לעין כל ולא יפחד ממי ואם כי בתחילה היה גנב לעשות מעשהו בסתר לבסוף יעשה
 בפרסום: (ב) ובל יאמרו ללבכם. אינם חושבים בלבכם שאני זוכר כל רעת' הנה עתה מעשיהם הרעים מקיפים אותם מסיב
 והמה נגד פני ורואה אני אותם: (ג) ברעתם. במה שעושים את הרעה משמחים את מלך ישראל כי כשר הדבר לפניו וחפץ
 בזה: ובכחשיהם. במעשה השקרים משמחים את השרים: (ד) כמו תנור. חמום הזנות בוער בהם כמו תנור הבוער מהיסק
 האופה: ישבות מעיר. היצר המעיר אותם לזנות ישבות מלישת הבצק עד שיתחמץ שיהא ראוי לאפותו, ר"ל אינו בטל מן
 הזנות מעת שחשב כ"א עד שיהיה ספק בידו לעשות ולא יותר ולפי שהמשילו אל התנור אמר לשון הנופל בתנור שאין התנור
 בטל מן האפיה כי אם עד שיתחמץ העיסה ולא יותר:

כתובים

דברי הימים ב פרק כד כא-כו

כא וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמֵהוּ אַבְנֵי בְּמִצּוֹת הַמִּלְחָמָה בַּחֲצָר בֵּית יְהוָה: כב וְלֹא-זָכַר יוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ הַחֹסֵד אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹיָדָע אָבִיו עִמּוֹ וַיַּהַרְגֵם אֶת-בָּנָיו וְכַמּוֹתָיו אָמַר יָרָא יְהוָה וַיִּדְרָשׁ: (פ) כג וַיְהִי | לְתַקּוּפַת הַשָּׁנָה עָלָה עָלָיו חֵיל אָרֶם וַיָּבֵאוּ אֶל-יְהוּדָה וּירוּשָׁלַם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת-כָּל-שְׂרָיֵי הָעָם מֵעַם וְכָל-שְׁלֵלָם שָׁלְחוּ לְמֶלֶךְ דַּרְמָשְׁק: כד כִּי כָּמַצְעַר אֲנָשִׁים בָּאוּ | חֵיל אָרֶם וַיְהוּדָה נָתַן בְּיָדָם חֵיל לָרֶב מֵאֹד כִּי עָזְבוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וְאֶת-יוֹאָשׁ עָשׂוּ שְׁפָטִים: כה וּבְלַכְתֶּם מִפָּנָיו כִּי-עֲזַבְתֶּם אֹתוֹ (במחליים) בְּמַחְלָוִים רַבִּים הִתְקַשְׁרוּ עָלָיו עֲבָדָיו בְּדַמֵּי בְנֵי יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיַּהַרְגֵהוּ עַל-מִטָּתוֹ וַיָּמָת וַיִּקְבְּרֵהוּ בְּעִיר דָּוִד וְלֹא קִבְּרֵהוּ בְּקִבְרוֹת הַמְּלָכִים: כו וְאַלֶּה הַמִּתְקַשְׁרִים עָלָיו זָכַר בְּן-שִׁמְעֵת הַעַמּוֹנִית וַיְהוּזָכַר בְּן-שִׁמְרִית הַמּוֹאָבִית: כז וּבָנָיו (ורב) יָרָב הַמְשָׁא עָלָיו וַיְסוּד בֵּית הָאֱלֹהִים הַגָּבֹהּ פְּתוּכִים עַל-מִדְרָשׁ סֵפֶר הַמְּלָכִים וַיִּמְלֹךְ אֲמַצְיָהוּ בֶן-תַּחְתָּיו: (פ)

רש"י

שנהרג זכריה שקט ושליו ובוטח שאין לו לדאג כי בן יהודיע הוא ולכבודו ינהגו בו כבוד ושפכו דמיו לארץ וע"כ נהרג גם הוא בשלום והשקט על מטתו: (כו) המואבית. מה לי מי היו וממי יצאו אם מבני ישראל או ממואבים אלא יבאו כפויי טובה שכפרו טובתו של אברהם אבינו ללוט אביהם שנלחם עם המלכים כששמע שנשבה לוט והם שכרו את בלעם לקלל בניו ופירעו מיואש שכפה טובתו של יהודיע והרג את זכריה בנו כן מפורש במכילתו:

(כג) ויהי לתקופת השנה. לפי שבני יהוד' חטאו יותר משאר שבטים כמו שאמר לעיל ויעזבו את בית ה' אלהי אבותיהם: וישחיתו את כל שרי העם. מוסב למעלה ואחרי מות יהודיע באו שרי יהודה וישתחוו למלך והחטיאו את יואש אחריהם על זה נפרע להם גמולם שבאו חיל ארם והשחיתו את כל שרי העם: מעם. מהיות עם: (כה) בדמי בני יהודיע. בשביל דמי זכריה שהיה בן יהודיע כי היה לו לזכור טובה וחסד שגמל עמו יהודיע ובשביל אותו עון נתקשרו עליו עבדיו והרגוהו על מטתו מדדו לו מדה כנגד מדה על

מצודת ציון

(כד) במצער. במעט כמו והיא מצער (בראשית יט): (כה) התקשרו. עשו קשר אגודת מרידה: (כו) זכר. ובמ"ב נאמר יתבד ובשתי השמות היה נקרא וכן כאן שמרית ושם שומר: (כז) ירב. מל' רבוי:

מצודת דוד

(כא) במצות המלך. הוא צוה לרגמו באבן: (כב) החסד אשר עשה. אשר הצילו מן המיתה והמליכו על ישראל: ירא ה'. שעל חנם הורגים אותי וידרוש מהם את דמי לקחת נקמתי: (כג) לתקופת השנה. ר"ל כאשר הקיפה החמה לבא אל הנקודה ההיא בעצמה שעמדה בעת שנהרג: מעם. ר"ל

מן העם כי עזבו את העם והשחיתו את השרים לבד להראותם שבא בעונש על אשר השתחוו למלך: (כד) כי במצער. ר"ל נראה הדבר שבא בעונש ובהשגחה כי בא ארם באנשים מעטים ובני יהודה היו חיל רב ועכ"ז נפלו בידם: עשו שפטים. עשו בו דין משפט יסורין: (כה) ובלכתם. ובעת שהלכו הארמים ממנו ולא על שחמלו עליו רק כי עזבוהו חולה בחלים רבים כי עשו בו מה שמצאה ידם: התקשרו. בעת ההיא התקשרו עליו עבדיו בעבור נקמת דמי בני יהודיע ועם שרק זכריהו נהרג אמר בני וכן ובני דן חושים (בראשית מו): (כז) ובניו. זכרון ספור בניו: ירב המשא עליו. ומה שרבה עליו המשא רוצה לומר מרבית הנבואות שנבאו עליו הנביאים: ויסוד. ספור יסוד בית האלהים אשר חיזק ותיקן: על מדרש. הספר של דברי הימים מהמלכים נקרא מדרש כי בו נדרש ספורי עניני המלכים והקורות:

משניות מסכת בבא מציעא

ו קוצץ אדם על ידי עצמו, על ידי בנו ובתו הגדולים, על ידי עבדו ושפחתו הגדולים, על ידי אשתו; מפני שיש בהן דעת. אבל אינו קוצץ על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים, ולא על ידי בהמות; מפני שאין בהן דעת.

ז השוכר את הפועלים לעשות בנטע רבעי שלו – הרי אלו לא יאכלו. אם לא הודיען – פודה ומאכילן. נתפרסו עגוליו, נתפתחו חביותיו – הרי אלו לא יאכלו. אם לא הודיען – מעשר ומאכילן.

ח שומרי פרות אוכלין מהלכות מדינה, אבל לא מן התורה. ארבעה שומרין הן: שומר חנם, והשואל, נושא שכר, והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל; והשואל משלם את הכל; ונושא שכר והשוכר, נשבעים על השבורה

פירוש ברטנורא

ו קוצץ. ליטול מעות ולא יאכל: על ידי עצמו. בשביל עצמו: מפני שיש בהן דעת. ודעו וקא מחלי: ז נטע רבעי. פרות של אילן בשנה הרביעית, שאינן נאכלין אלא בירושלים או פודה אותן ומעלה הדמים לירושלים: נתפרסו עיגוליו. עיגולי דבלה שנתפרדו ושכר פועלים לחברן, או חביות שנפתחו ושכר פועלים לסתמן: הרי אלו לא יאכלו. שכבר נגמרו מלאכתם והוקבעו למעשר והרי הן טבל: ח שומרי פירות. שומרי גתות וערימות ופירות תלושים. אבל שומרי גנות ופרדסים, אין אוכלים לא מהלכות מדינה ולא מן התורה, דשומר לאו כעושה מעשה דמי: מהלכות מדינה. שכבר נהגו כן: נשבע על הכל. על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב, נשבע שכן עלתה לו ופטור: משלם את הכל. גניבה ואבידה ואונסים: נושא שכר וכו'. וכולו נפקא לן מקראי פרשת ואלה המשפטים. פרשה ראשונה כי יתן איש אל רעהו וגו' נאמרה בשומר

משניות מבוארות – קהתי

– נתפרדו עיגולי הרבלה שלו ושכר פועלים לחזור ולחברם, נתפתחו חביותיו – או שנפתחו חביות יינו, ושכר פועלים לסתמן, הרי אלו לא יאכלו – שהרי כבר נגמרה מלאכתן והוקבעו למעשר והרי הן טבל. אם לא הודיען – בשעה ששכרם, שהעגולים או החביות שיעשו בהם כבר נגמרה מלאכתן, וסבורים היו שלא הוקבעו עדיין למעשר ויהיו מותרים לאכול, והרי זה כמקח טעות, מעשר – מפריש מעשרותיהם, ומאכילן – ונותן להם לאכול מהם בשעת מלאכתם.

~ יום שני ~

באור משנה ח

משנתנו מסיימת דיני הפועל האוכל בשעת מלאכתו ועוברת דיני ארבעת השומרים. שומרי פרות – תלושים, שלא נגמרה מלאכתם למעשר, כגון שומרי גתות וערימות, אוכלין מהלכות מדינה – ממנהג מדינה, שכבר נהגו כן, אבל לא מן התורה – שאין השמירה נידונה כמעשה. ברם, שומרי גתות ופרדסים, שפירותיהם עצמן במחובר, אינם אוכלים לא מן התורה ולא מהלכות מדינה. וכן אלו המנויים לעיל (משנה ב) שאין אוכלים, אפילו מהלכות מדינה אינם אוכלים (גמרא צג, א). ארבעה מיני שומרין הן – האמורים בתורה: שומר חנם – שאינו מקבל שכר בעד שמירתו, והשואל – דבר מחברו ללא תשלום שכר, נושא שכר – שומר המקבל שכר בעד שמירתו, והיינו שומר שכר, והשוכר – דבר מחברו בעד תשלום. שומר חנם נשבע על הכל – אם נגנב ממנו הפיקדון או אבד, ואין צורך לומר אם נאנס, כדרך השומרים בלא פשיעה ופטור, שנאמר בפרשת שומר חנם (סמות כב, פ-ז): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר, וגונב מבית האיש... ונקרב בעל הבית אל האלים"; ומכאן שפטור בגניבה ואבידה, וכל שכן באונסים. והשואל משלם את הכל – אפילו את האונס, שנאמר (שם שם, יג): "וכי ישאל איש מעם רעהו ונשכר או מת, בעליו אין עמו, שלם ישלם", וכל שכן שמשלם את הגניבה ואת האבידה; ברם, אם מתה מחמת מלאכה, פטור. ונושא שכר והשוכר – שניהם דינם שווה, שהם נשבעים על השבורה ועל השבוייה

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

משנתנו דנה בפועל הבא לוותר על זכותו לאכול מן הפירות בשעת מלאכתו תמורת שכר מסויים שישלם לו בעל הבית.

קוצץ אדם – רשאי פועל להתנות עם בעל הבית שיטול מעות ולא יאכל בשעת מלאכתו, על ידי עצמו – בשביל עצמו, שהוא עצמו לא יאכל, על ידי בנו ובתו הגדולים – וכן רשאי הוא להתנות בשביל בנו ובתו הגדולים, על ידי עבדו ושפחתו הגדולים – היינו בשביל עבדו ושפחתו הכנענים (ימיז משנה), על ידי אשתו – בשביל אשתו; בשביל כל אלה רשאי הוא להתנות מדעתם עם בעל הבית ששכרם, שלא יאכלו בשעת מלאכתם, מפני שיש בהן דעת – למחול על אכילתם. אבל אינו יכול להתנות על כך, על ידי (בשביל) בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים, ולא על ידי בהמתו; מפני שאין בהן דעת – למחול על אכילתם; ובגמרא מבואר, שאין אדם יכול למחול על זכות בניו הקטנים ולא על זכות עבדיו, אף על פי ששכירותם שלו, והוא מעלה להם מזונות, לפי שאינם אוכלים בשעת מלאכתם משל אביהם או משל אדוניהם אלא משל שמים.

באור משנה ז

השוכר את הפועלים לעשות בנטע רבעי שלו – בפירות האילן של השנה הרביעית לנטיעתו, שאינם נאכלים אלא בירושלים, או שפודה אותם ואוכל דמיהם בירושלים, הרי אלו לא יאכלו – בשעת מלאכתם שהרי אסור לאכלם חוץ לירושלים; ואין אמורים, שהיו סבורים שיפדה אותם כדי שיאכלו, אלא הואיל ולא התנו בפירוש, לא יאכלו (נימוקי יוסף). אם לא הודיען – בשעה ששכרם, שפירות נטע רבעי הם ולא יאכלו מהם, וכגון ששכרם לבצור כרם ולא הודיעם שהוא כרם רבעי, פודה ומאכילן – בעל הבית פודה את הפירות כדי שיאכלו מהם בשעת מלאכתם, שאילו היה מודיעם, שמא לא היו נשכרים לו, והרי זה כמקח טעות (ימיז משנה).

ועל השבויה ועל המתה, ומשלמין את האבדה ואת הנגבה.

זאב אחד – אינו אגס, שני זאבים – אגס. רבי יהודה אומר: בשעת משלחת זאבים, אף זאב אחד – אגס. שני כלבים – אינם אגס; ידוע הבבלי אומר משום רבי מאיר: מרוח אחת – אינו אגס, משתי רוחות – אגס. הלסטים – הרי זה אגס. הארי והדב והנמר והפרדלס והנחש – הרי זה אגס. אימתי? בזמן שבאו מאליהן; אכל אם הוליך למקום גדודי חיה ולסטים – אינו אגס.

מתה פדריקה – הרי זה אגס; סגפה ומתה – אינו אגס. עלתה לראשי צוקין ונפלה – הרי זה אגס; העלה לראשי צוקין ונפלה ומתה – אינו אגס. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל להיות פטור מלשלם, נושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם.

פירוש ברטנורא

חנם, שכן פטר בו גנבה ואבדה. שניה, כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה נאמרה בשומר שכר, שכן חייב בו גנבה ואבדה, דכתיב בה אם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו, אין לי אלא גניבה, אבדה מנין, תלמוד לומר אם גנב יגנב, מכל מקום. ועוד, קל וחומר, ומה גניבה שקרובה לאונס חייב, אבדה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. ושובר, כיון שאין כל הנאה שלו דינו כשומר שכר. והשואל, מפורש בפרשה שלישית וכי ישאל איש מעם רעהו ונשכר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם:

זאב אחד אינו אגס. ונושא שכר ושוכר חייבין עליו. דכתיב הטרפה לא ישלם, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם: בשעת משלחת זאבים. כשחיה רעה משולחת קופצת היא על אדם אחד. ואין הלכה כרבי יהודה ולא כידוע הבבלי: הלפטים. חד לסטים הרי זה אגס:

סגפה. עינה אותה ברעב או שהושיבה בקין בחמה ובחורף בצנה: עלתה לראשי צוקין. שתקפתו ועלתה לראשי הרים גבוהים: מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה. והיא לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא, אלא שאומר לו אי אפשר להיות שומר לך אלא בכך. ושומר לא נחית לטמורה עד דמשך לכהמה, והיא כי משך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה, ולא שעבר נפשיה לירד בתורת שומרין אלא למקצת, ולמה שירד ירד:

משניות מבוארות – קהתי

זה אגס – שאין הרועה יכול לעמוד כנגד חיות אלו. **אימתי? בזמן שבאו מאליהן** – למקום העדר וטרפו; **אכל אם הוליך** – אם הוליך הרועה את העדר, **למקום גדודי חיה ולסטים** – למקום שמצויים שם חיות ושודדים, **אינו אגס** – שהשואל והוליך את העדר למקום סכנה, אין זה אונס אלא פשיעה, וחייב לשלם.

ועל המתה – אם נשברה הבהמה או נשבתה או מתה, הרי אלו נשבעים שנאנסה, ופטורים מלשלם, שנאמר בפרשת שומר שכר (שם שם, ט:–ט): "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור, ומת או נשבר או נשבה, אין רואה. שבועת ה' תהיה בין שניהם" וגו', **ומשלמין את האבדה ואת הנגבה** – שנאמר (שם שם, יא): "ואם גנב יגנב מעמו, ישלם לבעליו". אין לי אלא גניבה, אבדה מניין? תלמוד לומר: "ואם גנב יגנב" – מכל מקום. ועוד, שלמדים בקל וחומר: ומה גניבה שקרובה לאונס חייב, אבדה שקרובה לפשיעה, לא כל שכן?! ואף השוכר דינו כשומר שכר.

באור משנה ט

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, ששומר שכר פטור מן האונסים, באה משנתנו לדון בבהמה שנטרפה על ידי חיה או נשרדה על ידי ליסטים, מתי זה נחשב אונס ומתי לא; שכן בשומר שכר נאמר (שמות כב, יב): "אם טרף יטרף יביארו עד, הטרפה לא ישלם", ודרשו ממה שכתבו "הטרפה" (ולא "טרפה"): שיש טריפה שהוא משלם ויש טריפה שאינו משלם.

זאב אחד – שפרץ לעדר וטרף, **אינו אגס** – שהיה הרועה יכול להבריחו, ואם היה שומר שכר או שוכר, חייב לשלם. **שני זאבים** – אבל אם פרצו לעדר שני זאבים, הרי זה **אגס** – שאין הרועה יכול לעמוד כנגדם. **רבי יהודה אומר: בשעת משלחת זאבים** – כשהזאבים פורצים לישוב (עיין "תפארת ישראל"), **אף זאב אחד, אגס** – שבשעת משלחת זאבים אף זאב אחד מתנפל על האדם, ואין בכוחו של הרועה להבריחו. ואין הלכה כרבי יהודה. **שני כלבים** – שפרצו לעדר וטרפו, **אינם אגס** – שיש בכוחו של הרועה לעמוד כנגדם. ברם, יתיר על שני כלבים, הרי זה אונס (רמב"ם הל' שכירות ג, ד). **ידוע הבבלי אומר משום רבי מאיר: מרוח אחת** – אם באו שני הכלבים מצד אחד, **אינו אגס** – שהרועה יכול היה לעמוד כנגדם, **משתי רוחות** – ואם באו שני הכלבים מצדדים שונים, הרי זה **אגס** – ואין הלכה כידוע הבבלי. **הלסטים** – שודד מזויין שבא על הרועה, **הרי זה אגס** – בגמרא מבואר: אפילו היה הרועה מזויין, לפי שהלסטים מוסר נפשו, שעל מנת כן הוא בא, להרוג או ליהרג או לשדוד, אבל הרועה אין לו למסור נפשו על כך (גמרא ורש"י צג, ב). **הארי והדב והנמר והפרדלס והנחש, הרי**

~ יום שלישי ~

באור משנה י

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לפרש ענין אונסים. **מתה הבהמה פדריקה, הרי זה אגס** – והרועה פטור. **סגפה** – עינה אותה ברעב, או שהעמידה בחמה או בצינה, **ומתה** – אפילו לא מתה מיד אלא לאחר זמן (הראש; רבנו יחונתן), **אינו אגס** – שהשואל וסיגפה, אנו תולים שמאותה שעה נולד בה חולי ומחמת זה מתה, והרי זו פשיעה, וחייב לשלם; ויש כותבים, שאפילו הוא שומר חיים, חייב לשלם (מגיד משנה, דמב"ם הל' שכירות ג, ט). **עלתה לראשי צוקין** – פרצה הבהמה ועלתה לראשי הרים תלולים, ונפלה – בגמרא (בבא מציעא לו, ב), מבואר, שמדובר כאן בכגון שתקפתו ועלתה וירדה, כלומר שלא היה בידי הרועה לעכבה לא בעלייה ולא בירידה, ולא יכול היה למנעה מליפול, **הרי זה אגס** – ופטור. ברם, אם יכול היה למנעה שלא תפול, אף על פי שפרצה ועלתה, אין זה אונס. **העלה** – הרועה – **לראשי צוקין ונפלה ומתה** – וכן אפילו עלתה מאליה אלא שייכול היה למנעה מלעלות ולא מנעה, אף על פי שתקפתו ונפלה (רמב"ם הל' שכירות ג, ט), **אינו אגס** – וחייב לשלם, שכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס, חייב (עיין "תוספות יום טוב" בענין שנקטה כאן המשנה "ומתה"). **מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה** – רשאי השומר להתנות קודם שהוא מקבל עליו לשמור, שאם יארע דבר יהא פטור משבועה שלא פשע בשמירתו, כלומר שכל שיאמר שלא פשע יהא נאמן בכך, **והשואל** – רשאי להתנות, **להיות פטור מלשלם** – והוא הדין מלישבע אם מתה מחמת מלאכה, **נושא שכר והשוכר** – שומר שכר ושוכר רשאים להתנות, **להיות פטורין משבועה** – על האונסים, **ומלשלם** – על הגניבה ועל האבדה. בגמרא מבואר, שאף על פי שהוא מתנה

יא פל המתנה על מה שכתוב בתורה – תנאו בטל. וכל תנאי שיש מעשה בתחלתו – תנאו בטל. וכל שאפשר לו לקימו בסופו, והתנה עליו מתחלתו – תנאו קיים.

פ ר ק ש מ י נ י

א השואל את הפרה, ושאל בעליה עמה, או שכר בעליה עמה, שאל את הבעלים או שכרן, ולאחר כך שאל את הפרה ומתה – פטור, שפאמר (שמות כב, יד): "אם-בעלי עמו לא ישלם". אכל שאל את הפרה, ואחר כך

פירוש ברטנורא

יא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. כולה מתניתין ר' מאיר היא דסבר המתנה על מה שכתוב בתורה אפילו בדבר שבממון תנאו בטל. ואינה הלכה. אלא בדבר שבממון אפילו שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים: **כל תנאי שיש בו מעשה מתחלה.** שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאי שהוא מבקש ממנו, כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני, דלא דמי לתנאי בני גר ובני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה: **תנאו בטל.** והווי מעשה קיים ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: **וכל שאפשר לו לקיימו בסופו.** והווי תנאי קודם למעשה: **תנאו קיים.** אבל אי אפשר לו לקיימו, התנאי בטל והמעשה קיים, שאינו אלא כמפליג בדברים, שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניט בעלמא מרחיק ודוחה את תבירו בדברים: **א השואל את הפרה ושאל בעלה עמה.** אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו, בין שהיו שאולים אצלו או שכורים, בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת, אם מתה פטור: **שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם.** והכי משמע אם בעל השור עמו עם השואל, שהוא שואל או שכור לו לעשות מלאכתו בשעה שהשואל לו פרתו, לא ישלם: **אבל שאל את הפרה כו'.** אם היה עמו בשעת אונסים ולא היה עמו בשעת שאלה, חיוב

משניות מבוארות – קהתי

"משנה תורה ה' אישות ו, טז. ומשמע מדברי הרמב"ם, שאם השלים כל תנאו קודם שנתן לידה את הקידושין, אף על פי שהקדים בדבריו את המעשה לתנאי, התנאי קיים. ברם, רוב המפרשים והפוסקים משיגים על הרמב"ם (ענין השגות הראב"ד; "מגיד משנה"; סוד אבן העזר ה' קידושין ל"ח; המאירי). **וכל שאפשר לו לקיימו בסופו** – כל תנאי שאפשר יהא לקיימו, והתנה עליו מתחלתו – והיה התנאי גם קודם למעשה, **תנאו קיים** – וכל זמן שלא נתקיים התנאי אין המעשה קיים. אבל אם התנה בדבר שאי אפשר לקיימו, התנאי בטל והמעשה קיים, כגון האומר לאשה: אם תעלי לרקייע או אם תעברי את הים ברגליך הרי את מקודשת לי, ואם לאו לא תהא מקודשת, ואחר כך נתן הקידושין בידה, הרי התנאי בטל, והיא מקודשת מידי, שהרי ברור שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליג בדברים, שאין בלבו לשום תנאי, אלא כדי להקניטה בלבד דוחה אותה בדברים (רש"י).

על מה שכתוב בתורה (מעמיד תנאי הבא לשנות ממה שכתוב בתורה). וכל המתנה על מה שכתוב בתורה הרי תנאו בטל (כלהלן משנה יא), מכל מקום משנתנו כרבי יהודה, הסובר: בדבר שבממון תנאו קיים, ויש מפרשים משנתנו אף לדעת רבי מאיר הסובר, שאפילו בדבר שבממון תנאו בטל, אלא שמכל מקום כאן שונה הדבר, שמלכתחילה לא שעבד עצמו להיות שומר גמור, אלא שומר במקצת, הלכך לא חל עליו דין השומרים של תורה, ויכול להתנות מה שירצה, ואין צריך בתנאי זה לא קנין ולא עדים (גמרא; רמב"ם ה' שכירות ב, ט).

ב א ו ר מ ש נ ה י א

פל המתנה על מה שכתוב בתורה – תנאי בטל. כולה מתניתין ר' מאיר היא דסבר המתנה על מה שכתוב בתורה אפילו בדבר שבממון תנאו בטל. ואינה הלכה. אלא בדבר שבממון אפילו שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים: **כל תנאי שיש בו מעשה מתחלה.** שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאי שהוא מבקש ממנו, כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני, דלא דמי לתנאי בני גר ובני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה: **תנאו בטל.** והווי מעשה קיים ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: **וכל שאפשר לו לקיימו בסופו.** והווי תנאי קודם למעשה: **תנאו קיים.** אבל אי אפשר לו לקיימו, התנאי בטל והמעשה קיים, שאינו אלא כמפליג בדברים, שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניט בעלמא מרחיק ודוחה את תבירו בדברים: **א השואל את הפרה ושאל בעלה עמה.** אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו, בין שהיו שאולים אצלו או שכורים, בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת, אם מתה פטור: **שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם.** והכי משמע אם בעל השור עמו עם השואל, שהוא שואל או שכור לו לעשות מלאכתו בשעה שהשואל לו פרתו, לא ישלם: **אבל שאל את הפרה כו'.** אם היה עמו בשעת אונסים ולא היה עמו בשעת שאלה, חיוב

פל המתנה על מה שכתוב בתורה – תנאי בטל. כולה מתניתין ר' מאיר היא דסבר המתנה על מה שכתוב בתורה אפילו בדבר שבממון תנאו בטל. ואינה הלכה. אלא בדבר שבממון אפילו שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים: **כל תנאי שיש בו מעשה מתחלה.** שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאי שהוא מבקש ממנו, כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני, דלא דמי לתנאי בני גר ובני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה: **תנאו בטל.** והווי מעשה קיים ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: **וכל שאפשר לו לקיימו בסופו.** והווי תנאי קודם למעשה: **תנאו קיים.** אבל אי אפשר לו לקיימו, התנאי בטל והמעשה קיים, שאינו אלא כמפליג בדברים, שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניט בעלמא מרחיק ודוחה את תבירו בדברים: **א השואל את הפרה ושאל בעלה עמה.** אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו, בין שהיו שאולים אצלו או שכורים, בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת, אם מתה פטור: **שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם.** והכי משמע אם בעל השור עמו עם השואל, שהוא שואל או שכור לו לעשות מלאכתו בשעה שהשואל לו פרתו, לא ישלם: **אבל שאל את הפרה כו'.** אם היה עמו בשעת אונסים ולא היה עמו בשעת שאלה, חיוב

על מה שכתוב בתורה (מעמיד תנאי הבא לשנות ממה שכתוב בתורה). וכל המתנה על מה שכתוב בתורה הרי תנאו בטל (כלהלן משנה יא), מכל מקום משנתנו כרבי יהודה, הסובר: בדבר שבממון תנאו קיים, ויש מפרשים משנתנו אף לדעת רבי מאיר הסובר, שאפילו בדבר שבממון תנאו בטל, אלא שמכל מקום כאן שונה הדבר, שמלכתחילה לא שעבד עצמו להיות שומר גמור, אלא שומר במקצת, הלכך לא חל עליו דין השומרים של תורה, ויכול להתנות מה שירצה, ואין צריך בתנאי זה לא קנין ולא עדים (גמרא; רמב"ם ה' שכירות ב, ט).

על מה שכתוב בתורה (מעמיד תנאי הבא לשנות ממה שכתוב בתורה). וכל המתנה על מה שכתוב בתורה הרי תנאו בטל (כלהלן משנה יא), מכל מקום משנתנו כרבי יהודה, הסובר: בדבר שבממון תנאו קיים, ויש מפרשים משנתנו אף לדעת רבי מאיר הסובר, שאפילו בדבר שבממון תנאו בטל, אלא שמכל מקום כאן שונה הדבר, שמלכתחילה לא שעבד עצמו להיות שומר גמור, אלא שומר במקצת, הלכך לא חל עליו דין השומרים של תורה, ויכול להתנות מה שירצה, ואין צריך בתנאי זה לא קנין ולא עדים (גמרא; רמב"ם ה' שכירות ב, ט).

כל המתנה על מה שכתוב בתורה – תנאו בטל. כולה מתניתין ר' מאיר היא דסבר המתנה על מה שכתוב בתורה אפילו בדבר שבממון תנאו בטל. ואינה הלכה. אלא בדבר שבממון אפילו שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים: **כל תנאי שיש בו מעשה מתחלה.** שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאי שהוא מבקש ממנו, כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני, דלא דמי לתנאי בני גר ובני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה: **תנאו בטל.** והווי מעשה קיים ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: **וכל שאפשר לו לקיימו בסופו.** והווי תנאי קודם למעשה: **תנאו קיים.** אבל אי אפשר לו לקיימו, התנאי בטל והמעשה קיים, שאינו אלא כמפליג בדברים, שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניט בעלמא מרחיק ודוחה את תבירו בדברים: **א השואל את הפרה ושאל בעלה עמה.** אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו, בין שהיו שאולים אצלו או שכורים, בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת, אם מתה פטור: **שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם.** והכי משמע אם בעל השור עמו עם השואל, שהוא שואל או שכור לו לעשות מלאכתו בשעה שהשואל לו פרתו, לא ישלם: **אבל שאל את הפרה כו'.** אם היה עמו בשעת אונסים ולא היה עמו בשעת שאלה, חיוב

~ יום רביעי ~

ב א ו ר מ ש נ ה י א

משנה זו עוסקת בידי השואל. וכבר הזכרנו, שהשואל חייב אפילו באונסים. ברם, נאמר בו (שמות כב, יג-יד): **"בעליו אין עמו שלם ישלם.** אם בעליו עמו לא ישלם." ולמדו מפי השמועה, שכונת הכתוב היא שאם היו הבעלים עמו בשעת שאלה, אף על פי שלא היו עמו בשעת האונס, הריהו פטור מלשלם. לא היו עמו בשעת שאלה, אף על פי שהיו עמו בשעת האונס, חייב לשלם. משנתנו באה לפרש דינים אלו.

השואל את הפרה, ושאל בעליה עמה – כגון שבשעה ששאל את הפרה ביקש מבעל הפרה שיסייענו לחרוש עמה, או אפילו בקשו שיעשה עמו מלאכה אחרת, כגון לעדור עמו, **או שכר בעליה עמה –** שבשעה ששאל את הפרה שכר את בעל הפרה שיעבוד אצלו, בין במלאכה זו, כגון לחרוש עם הפרה, בין במלאכה אחרת; **שאל את הבעלים –** או ששאל את הבעלים, **או שכרן –** תחילה, **ולאחר כך שאל את הפרה –** מהם, בעודם שאולים או שכורים אצלו, **ומתה – הפרה, פטור –** השואל מלשלם, **שנאמר: "אם-בעלי עמו לא ישלם"** – ופירושו: אם בעליו של השור עמו, היינו שבעל השור גופו שאול או שכור לשואל בשעה שהשואל לו את שורו, אינו חייב לשלם. בגמרא מבואר שהוא הדין בשאר השומרים שאם בשעה שנעשו שומרים היו הבעלים שאולים או שכורים להם לכל מלאכה שהיא, הרי הם פטורים אפילו מפשיעה. **אכל שאל את הפרה –** תחילה, **ואחר כך שאל את הבעלים, או שכרן –** לעשות מלאכתו,

שָׁאֵל אֶת הַבְּעָלִים, או שְׂכָרָן, וּמֵתָה – חֵיב, שְׁנֵאמַר (שם שם, יג): "בְּעָלָיו אֵין עֲמוּ שְׁלָם יְשָׁלָם".
ב הַשְׁוֹאֵל אֶת הַפְּרָה; שְׁאֵלָה חֲצִי הַיּוֹם וּשְׂכָרָה חֲצִי הַיּוֹם, שְׁאֵלָה הַיּוֹם וּשְׂכָרָה לְמַחֵר, שְׂכָר אַחַת וּשְׁאֵל אַחַת, וּמֵתָה; הַמְשַׁאֵל אוֹמֵר: שְׁאֵלָה מֵתָה, בְּיוֹם שְׁהִיְתָה שְׁאֵלָה מֵתָה, בְּשַׁעַת שְׁהִיְתָה שְׁאֵלָה מֵתָה; וְהֵלָה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ – חֵיב. הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר: שְׂכֹרֶה מֵתָה, בְּיוֹם שְׁהִיְתָה שְׂכֹרֶה מֵתָה, בְּשַׁעַת שְׁהִיְתָה שְׂכֹרֶה מֵתָה; וְהֵלָה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ – פְּטוּר. זֶה אוֹמֵר: שְׁאֵלָה, זֶה אוֹמֵר: שְׂכֹרֶה – יִשְׁבַּע הַשּׁוֹכֵר שֶׁשְׂכֹרֶה מֵתָה. זֶה אוֹמֵר:

פירוש ברטנורא

דלא הוי שאלה בבעלים לאפטורי אא"כ היה עמו בשעת שאלה: שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם. והכי אשמועינן קרא, בעליו אין עמו בשעת שאלה אע"פ שהיה עמו בשעת שבירה ומיתה שלם ישלם:

ב המשאיל אומר שאלה מתה. ואתה חייב באונסיה: איני יודע. שמה שכורה מתה. ופטור אני מן האונסים: חייב. הא מתניתין לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא קיימא לן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ישבע שבועת היסת שאינו יודע ופטור. להכי מוקמינן לה בגמרא כגון שיש עסק שבועה דאורייתא ביניהם, כגון דאמר ליה שתי פרות מסרתי לך, חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות, ומתו תרוייהו בעידן שאלה. ואמר ליה שואל, דהא אין בעידן שאלה מתה, והדא לא ידענא. והוי ליה מודה במקצת וחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. ודמאי להך מנה לי בידך ואמר ליה היאך חמשינן ידענא וחמשינן לא ידענא, הוי ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם: ישבע השוכר ששכורה מתה. הא נמי לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא קי"ל טענו המים והודה לו בשעורים פטור אף מרמי שעורים, והכי נמי מה שהודה לו לא טענו ומה שטענו לא הודה לו, ומה מקום ש לשבועה זו. להכי מוקמינן בגמרא, דשבועה זו על ידי נגלול, דאמר ליה אשהבני לי שבועת השומרים שאתה חייב לישבע לי דכרובה מתה,

משניות מבוארות – קהתי

בשאלה ולמחרתו בשכירות: שְׂכָר אַחַת וּשְׁאֵל אַחַת – או שראובן קיבל משמעון שתי פרות, אחת בשכירות ואחת בשאלה, וְנִמְתָּה – אחת מהן, או שמתה הפרה האחת שקיבל (בשני המקרים הקודמים): הַמְשַׁאֵל אוֹמֵר – שמעון טוען: שְׁאֵלָה מֵתָה – הפרה השאלה מתה, ושואל חייב באונסים. או בכגון ש"שאלה היום ושכרה למחר" המשאל טוען: בְּיוֹם שְׁהִיְתָה שְׁאֵלָה מֵתָה – הפרה, ואתה חייב באונסיה; או בכגון ש"שאלה חצי היום ושכרה חצי היום", המשאל אומר: בְּשַׁעַת שְׁהִיְתָה שְׁאֵלָה מֵתָה – הפרה, וְהֵלָה אוֹמֵר – וראובן טוען: אֵינִי יוֹדֵעַ – שמה שכורה מתה, או: שמה ביום או בשעה שהיתה שכורה מתה הפרה, ופטור אני מן האונסים, חֵיב – ראובן לשלם, שכן ברי ושמה ברי עדיף. בגמרא מבואר, שלפי ההלכה אין משנתנו יכולה להתפרש כמשמעה, שהרי ההלכה היא באומר לחברו: מנה לי בידך, והלה אומר: איני יודע, שהוא פטור, ומכאן שאף בענין משנתנו יש לפטור את השואל מן האונסים, אלא שמשנתנו מתפרשת בכגון שיש עסק שבועה בין ראובן ושמעון, כלומר שראובן נתחייב לשמעון שבועה, והיינו שמה ששנינו: "שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר", יש לפרש בכגון שראובן קיבל משמעון שתי פרות ליום אחד, למחצית היום בשאלה ולמחצית היום בשכירות, או שקיבל שתי פרות לשני ימים, ליום אחד בשאלה ולמחרתו בשכירות, ומתו שתי הפרות; שמעון אומר: בזמן שהיו שאלות מתו שתיהן, וראובן אומר: אמנם פרה אחת מתה בזמן שאלה, אבל לגבי הפרה השניה איני יודע, שמה בזמן השכירות מתה, נמצא ראובן מודה במקצת וחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע, שהרי הוא אומר: איני יודע, חייב הוא לשלם. וכן מה ששנינו: "שכר אחת ושאל אחת", יש לפרש בכגון שראובן קיבל משמעון שלוש פרות ומתו שתיים מהן, וטוען שמעון, שמסר לו שתיים בשאלה ואחת בשכירות, ושתי השאלות מתו, וראובן אומר: אמנם שתיים היו שאלות ואחת מהפרות שמתו בודאי היתה שאלה, אבל לגבי השנייה שמתה איני יודע אם היתה זו השאלה או השכורה, והרי הוא מחוייב שבועה, ומתוך שאינו יכול להישבע, חייב הוא לשלם בעד שתי הפרות שמתו. אבל אם הַשּׁוֹכֵר אוֹמֵר – היינו ראובן טוען: שְׂכֹרֶה מֵתָה – הפרה השכורה מתה, ושוכר פטור מן האונסים (ומשום טענתו זו קוראת לו המשנה "השוכר"). או: בְּיוֹם שְׁהִיְתָה שְׂכֹרֶה מֵתָה, או בְּשַׁעַת שְׁהִיְתָה שְׂכֹרֶה מֵתָה – בזמן שהפרה היתה שכורה לי מתה, וְהֵלָה אוֹמֵר – ושמעון טוען: אֵינִי יוֹדֵעַ – שמה השאלה מתה או: שמה שמתה בזמן שהיתה שאלה מתה, פְּטוּר

וְנִמְתָּה – הפרה, אף על פי שבשעת מיתה היה בעל הפרה עמו במלאכתו, חֵיב – השואל לשלם, שְׁנֵאמַר: "בְּעָלָיו אֵין עֲמוּ שְׁלָם יְשָׁלָם" – ופירושו: אם בעל השור לא היה עמו בשעה ששאל את השור, אף על פי שהיה עמו בשעה שמת או נשבר, חייב הוא לשלם.

בעל "תורה תמימה" כותב: אמנם אם היו הבעלים עמו במלאכתו הטעם פשוט שפטור, שכיון שאף הבעלים עשו מלאכה בפרה, היה לו לשמור שלא יארע לה אונס שבירה או מיתה; אבל טעם הפטור כשהיו הבעלים שאולים לשואל למלאכה אחרת, ואפילו במקום אחר, אין זה מובן כלל; כי מה שייכות העניינים זה לזה? וכן מה שצריך שיהא עמו בשעת שאלה, ואילו אם היה עמו בשעת שבירה ומיתה אין זה נקרא שמירה בבעלים, לכאורה הרי היא סברה הפוכה.

ובספר החינוך כתב בזה, שהואיל ואם היו הבעלים במלאכה זו, הסבורא נוטה שהוא פטור, לפיכך לא הברילו חכמים בדין זה בין אם היו הבעלים שאולים לו במלאכה זו ובין אם היו שאולים במלאכה אחרת.

אבל טעם זה אינו מספיק, שהרי לא מעטים הם הפרטים ופרטי הפרטים בדיני השומרים ובכלל בדיני ממונות. ועוד, הרי לפי זה צריך להיות דין אחד בין כשהיו הבעלים עמו בשעת שאלה ובין כשלא היו עמו אלא בשעת שבירה ומיתה...

ואפשר לומר הסברא בזה, משום שבכלל אי אפשר לאדם שיהיה בעת ובעונה אחת משועבד ומשעבד לאיש אחד, ובאופן כזה אין שיעבודו לזולתו שיעבוד גמור. הלכך אם היו הבעלים שאולים לשואל, שוב אי אפשר שישעבד לו השואל אז, וממילא אין נפקא מינה אם נשאלו לו הבעלים במלאכה זו או במלאכה אחרת; וגם מובן מה שהעיקר תלוי אם היה עמו בשעת שאלה, שאז עיקר חלות ההשתעבדות מצד השואל. וכן אמרו בגמרא מטעם אחר, מפני שאז חייב במזונותיה של הפרה.

וגם יש להסביר טעמו של דבר, שכיון שכל עצמו של חיוב השואל באונסים הוא משום שכל ההנאה שלו היא, ואינו נתן השואל בעד הדבר השואל כלום לבעלים, הלכך אם בעליו עמו (דווקא משנת שאלה) בעד כסף, או טובת הנאה, אינו נחשב עוד על הדבר כשואל אלא כשוכר, כי שכרו שבעל הפרה מקבל בעד עצמו ייחשב גם על הפרה.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

הַשְׁוֹאֵל אֶת הַפְּרָה; שְׁאֵלָה חֲצִי הַיּוֹם וּשְׂכָרָה חֲצִי הַיּוֹם – כגון שראובן קיבל פרה משמעון ליום אחד, למחצית היום בשאלה, בלא תשלומים, ולמחצית היום בשכירות, בתשלום; שְׁאֵלָה הַיּוֹם וּשְׂכָרָה לְמַחֵר – או שראובן קיבל את הפרה לשני ימים, ליום אחד

איני יודע, וזה אומר: איני יודע – יחלקו.

ג השואל את הפרה, ושלחה לו ביד בנו, ביד עבדו, ביד שלוחו; או ביד בנו, ביד עבדו, ביד שלוחו של השואל, ומתה – פטור. אומר לו השואל: שלחה לי ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי, או: ביד בנה, ביד עבדה, ביד שלוחה; או שאמר לו המשאל: הריני משלחה לך ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי, או: ביד בנה, ביד עבדה, ביד שלוחה; ואמר לו השואל: שלח, ושלחה ומתה – חיב. וכן בשעה שמחזירה. ד המחליף פרה בחמור, וילדה; וכן המוכר שפחתו, וילדה; זה אומר: עד שלא מכרתי, וזה אומר: משלקחתי

פירוש ברטנורא

ומנו דמשתבע דכרכה מתה משתבע נמי על ידי גלגול דשכורה מתה: יחלוקו. מתניתין סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקים. ואינה הלכה. אלא הלכה המוציא מחברו עליו הראיה, ושבע הנתבע שאינו יודע ופטור:

ג ביד בנו. המשאל שלחה לשואל ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאל; או ביד בנו ועבדו ושלוחו של שואל. פטור אם מתה בדרך. והאי שלוחו של שואל איכא דמוקי לה (בב"ק ק"ד) בשכירו ולקיטו שדר בביתו. אבל לא עשאו שליח בעדים. דאי איכא עדים דשליח שויה, חיב השואל באונסיה משמסרה לו. ואיכא דאמרי אפילו עשאו שליח בעדים אינו מתחייב על ידו באונסים, דהכי קאמר ליה, אינש מהימנא הוא אי בעית לשרורי בדיה שדר: אמר לו השואל שלחה לי וכו'. ביד עבדך, חיב. האי עבדך עבד עברי קאמר, דאילו עבד כנעני יד עבד כיד רבו והוי כאילו לא יצאת מרשות משאל וכאילו המשאל עצמו הוליכה לו ופטור השואל אם נאנסה בדרך: וכן בשעה שמחזירה. אם שלח השואל ביד בנו ועבדו או שלוחו או ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאל, לא יצאת מרשותו של שואל עד שתבא ליד המשאל, ואם נאנסה בדרך, חיב. אמר לו המשאל שלחה לי, או שאמר השואל הריני משלחה וכו', ואמר לו המשאל שלח, ושלחה ונאנסה בדרך, פטור. ומתניתין דוקא כשמחזירה בתוך ימי שאלתו שהוא חיב באונסיה. אבל אם החזירה לאחר ימי שאלתו, דין שומר שכר יש לו [הואיל ונהנה ממנה] ולא דין שואל, ואם שלחה ביד בנו ועבדו או שלוחו. בין שלו בין של משאל, ונאנסה בדרך, פטור: ד המוכר שפחתו וילדה. דעבד כנעני נקנה בכסף, וכשתנן המעות נקנית לו השפחה ככל מקום שהיא. ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר

משניות מבוארות – קהתי

או ביד עבדי, או ביד שלוחי, או שאמר לו: שלח לי את הפרה ביד בנה, או ביד עבדה, או ביד שלוחי; או שאמר לו המשאל – לשואל: הריני משלחה לך ביד בני, או ביד עבדי, או ביד שלוחי, או שאמר לו: הריני משלח לך את הפרה ביד בנה, או ביד עבדה, או ביד שלוחה; ואמר לו השואל – למשאל – שלח, ושלחה ומתה – בדרך, חיב – השואל לשלם, שמשתייכה לידי אחד מאלו, מיד נכנסה לרשות השואל. בגמרא מבארים, שמה ששנינו, שאם אמר השואל למשאל: שלחה לי ביד עבדך, ושלחה ומתה, חיב השואל, היינו דווקא ביד עבד עברי, אבל אם שלחה ביד עבדו הכנעני, אפילו אמר לו השואל לשלוח בידו, אינו מתחייב באונסיה עד שתגיע לידי השואל, שיד עבד כנעני כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצאה מרשות המשאל. וכן בשעה שמחזירה – אם החזיר השואל את הפרה למשאל על ידי אחד מאלו שניינו לעיל, לא יצאה מרשותו עד שתבוא לידי המשאל, ואם מתה בדרך, חיב לשלם. אבל אם אמר לו המשאל שיחזירה לו על ידו, או שאמר השואל למשאל: הריני מחזירה לך על ידו ובמרו של המשאל: החזר, והחזירה ומתה בדרך, פטור השואל. במה דברים אמורים? כשמחזירה תוך ימי שאלתו, אבל לאחר ימי שאלתו, הריהו יוצא מדין שואל ונעשה עליה שומר שכר, היינו שאינו חיב עוד באונסים אלא בגניבה ואבידה.

– ראובן אפילו משבועה, הואיל וטענתו של שמעון אינה אלא טענת שמא (עיי' 'תוספות יום טוב' ענין גלגול שבועה שנחלקו הרא"ש והרמב"ם). זה אומר: שאולה – שמעון טוען, שהפרה השאולה מתה, וחיב ראובן באונסיה, וזה אומר: שכורה – וראובן טוען, שהפרה השכורה מתה, ופטור מן האונסין, ישבע השוכר ששכורה מתה – בגמרא מבואר, ששבועה זו אינה משום הודאתו במקצת, שהרי מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא טענו, אלא על ידי גלגול היא, שמתוך שהוא צריך לישבע שמתה כדרכה ואנוס הוא, מגלגלים עליו אף את השבועה שהפרה השכורה מתה. ברם, כפי שנתפרשה המשנה בגמרא ככגון שקיבל ראובן משמעון שתי פרות או שלוש פרות, הרי ראובן מודה במקצת הוא, ומטעם זה חיב הוא בשבועה (רש"י; המאירי). ויש מפרשים, שמכל מקום אין שבועה זו אלא על ידי גלגול (רמב"ם ה"ג שאלה ופדונו ג, ג; בספ משנה"ש; ועיי' 'תוספות יום טוב'). זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע – שאף אחד מהם אינו יודע אם שאולה מתה אם שכורה מתה, יחלקו – בגמרא מבואר, שמשנתנו היא כדעת סומכוס, הסובר: ממון המוטל בספק חולקים. אבל אי הלכה כמרו אלא כחכמים הסוברים: המוציא מחברו עליו הראיה, היינו שאם כל אחד מהם אומר: איני יודע, השואל פטור, אלא שהוא צריך להישבע שכן הוא כדבריו שאינו יודע (רמב"ם; ברטנורא; ועיי' 'תוספות יום טוב').

~ יום חמישי ~

באור משנה ג

השואל את הפרה, ושלחה לו – המשאל לשואל, ביד בנו, או ביד עבדו, או ביד שלוחו – של המשאל, או שלחה ביד בנו, או ביד עבדו, או ביד שלוחו של השואל, ומתה – הפרה בדרך. פטור – השואל, שלא נעשה שומר עליה עד שתבוא לרשותו. כענין שלוחו של השואל יש מבארים ככגון שלא עשאו השואל שליח בפני עדים, אבל אם עשאו שליח בפני עדים, הרי משמסור המשאל את הפרה לאותו שליח מתחייב השואל באונסיה (גמרא בבא קמא קד. א). ויש חולקים על כך (עיי' ברטנורא). אומר לו השואל – למשאל: שלחה לי – שלח לי את הפרה, ביד בני,

— יחלקו. היו לו שני עבדים, אחד גדול ואחד קטן; וכן שתי שדות, אחת גדולה ואחת קטנה; הלוקח אומר: גדול לקחתי, והלה אומר: איני יודע — זכה בגדול; המוכר אומר: קטן מכרתי, והלה אומר: איני יודע — אין לו אלא קטן; זה אומר: גדול, וזה אומר: קטן — ישבע המוכר שהקטן מכר; זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע — יחלקו.

ה המוכר זיתיו לעצים, ועשו פחות מרביעית לפאה — הרי אלו של בעל הזיתים. עשו רביעית לפאה; זה אומר: זיתי גדול, וזה אומר: ארצי גדלה — יחלקו. שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חברו; זה אומר: זיתי

פירוש ברטנורא

שלו, או לאחר שילדה והולד של בעלים. אבל פרה אינה נקנית בכסף אלא במשיכה, וכיון דמשך מידע ידע אי ילדה כבר אי לא ילדה, להכי איצטריך למתני המחליף, דעל ידי חליפין כיון שמשך האחד נקנה האחר בכל מקום שהוא, לפיכך אין ידוע אם לא ילדה; וחלוקי. ומתניתין סומכוס היא, ולית הילכתא כוותיה: זה אומר גדול זה אומר קטן. זה אומר דמי עבר גדול זה אומר דמי עבר קטן. דאילו עבר ממש. הא קיימא לן דאין נשבעין על העבדים. ועוד, מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו, ולא היה כאן מקום לשבועה:

ה המוכר זיתיו לעצים. שיקוף אותן לשרפם, והשהה אותן בקרקע; ועשו. וזיתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן; הרי אלו של בעל הזיתים. בדפחות מרביעית לא קפדי אינשי. ורביעית שאמרו, חוץ מן ההוצאה שהוא מוציא במסיקתו ובעצירתו. ומתניתין בשמכר זיתיו על מנת לקוץ סתם. אבל אם אמר לו לקוץ מיד, אפילו פחות מרביעית לבעל הקרקע. ואם אמר לקוץ לכשתרצה, אפילו יותר מרביעית לבעל הזיתים: זה אומר ארצי גידלה יחלוקי. בגמרא מוקי לה כגון ששטף נהר הזיתים עם גושיהו, דהיינו עם הקרקע שסביבותיהו שהן יכולים לחיות על ידו, ומפני כן הם פטורים מערלה. וכל שלש שנים הראשונות הוא דיהלוקו, דאע"ז דקרקע של זה מגדלן, מכל מקום אי לאו גושיהו לא הוי מצי אכיל מניירו משום ערלה. אבל לאחר שלש שנים הכל לבעל הקרקע, דאמר ליה, אי אנא נטעתי, לאחר שלש מי לא הוה אכילנא:

משניות מבוארות – קהתי

עבר קטן או דמי שדה קטנה, נמצא המוכר מודה במקצת, הלכך חייב הוא שבועה. **זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע** — שאף אחד מהם אינו זוכר בעד איזה עבר או שדה שילם הלוקח, **יחלקו** — כדעת סומכוס הסובר, שממון המוטל בספק חולקים. וכבר הזכרנו לעיל, שאין ההלכה כסומכוס, אלא כחכמים הסוברים, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

~ יום ששי ~

באור משנה ה

כבר הזכרנו (בהקדמה למשנה הקודמת) שמשנה זו אינה מענין פרקנו, והובאה כאן אגב ההלכה שנשנתה במשנה ב.

המוכר זיתיו לעצים — שמכר אילני זיתים לחברו, כדי שיקצצם וישתמש בעצים להסקה, והשהה אותם הלוקח בקרקעו של המוכר, **ועשו פחות מרביעית לפאה** — והצמיחו זיתים רעים, שאין בסאה של זיתים רביעית הלוג שמן; ומבואר בגמרא: חוץ מן ההוצאות שיש במסיקתם ובעצירתם (הסאה – 12 ליטר בערך; רביעית הלוג כ-1/8 הליטר). **הרי אלו של בעל הזיתים** — של הלוקח, שעל כמות מועטת כזאת אין בעל הקרקע מקפיד. **עשו רביעית לפאה** — אבל אם היה בהם שמן כדי רביעית הלוג לסאה, וכל שכן יותר מכדי רביעית לסאה, **זה אומר: זיתי גדלו** — הלוקח טוען: האילנות שלקחתי גידלו את הזיתים, ושלי הם, **וזה אומר: ארצי גדלה** — ובעל הקרקע טוען: אדמתי גידלה אותם, ושלי הם, **יחלקו** — בגמרא מבואר, שאם מכר לו את האילנות על מנת שיקצצם מיד, אפילו עשו פחות מרביעית לסאה, הרי אלו של בעל הקרקע; ואם מכרם לו על מנת שיקצצם מתי שירצה, אפילו עשו רביעית לסאה, הרי אלו לבעל הזיתים; לא נשנתה משנתנו אלא בכגון שמכר לו סתם, ולא התנה עמו מתי יקצצם, שבכגון זה באה המשנה ללמדנו, שאם עשו פחות מרביעית לסאה, הרי אלו של בעל הזיתים; עשו רביעית לסאה, יחלוקו. **שטף נהר זיתיו** — של ראובן, ונתנם לתוך שדה חברו — לתוך שדהו של שמעון, ונשתרשו שם והוציאו פירות; **זה אומר: זיתי גדלו** — ראובן טוען: האילנות שלי גדלו את הזיתים, ושלי הם, **וזה אומר: ארצי גדלה** — ושמעון טוען: אדמתי גידלתם, ושלי הם, **יחלקו** — בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שנעקרו אילני הזיתים עם גושי הקרקע שסביב שריהם, באופן שיכולים לחיות על ידם,

שלא מכרתי — קודם שמכרתי את השפחה ילדה, וכן בפרה קודם שמשכתי את החמור ילדה, והולד שלי. **וזה אומר** — והלוקח טוען: **משל לקחתי** — לאחר שלקחתי ילדה, **יחלקו** — בגמרא מבואר, שמשנתנו כדעת סומכוס היא הסובר, שממון המוטל בספק חולקים, אבל אין הלכה כמותו, אלא ההלכה כחכמים, שאם הפרה או השפחה ברשות המוכר, הרי הלוקח בא להוציא מחברו, והמוציא מחברו עליו הראיה. ויש מפרשים, שאף לדעת סומכוס המדובר כאן בכגון שהפרה עומדת באגם והשפחה בסימטה (מקום שמוכרים עבדים), שאין אף אחד מוחזק בהן. אבל אם הפרה והשפחה ברשות המוכר, אף סומכוס מודה, שעל הלוקח להביא ראיה (תוספות); ברם, לדעת חכמים, אפילו הפרה היתה באגם והשפחה בסימטא, מכל מקום בחזקת מוכר הן, ועל הלוקח, הבא להוציא מחזקתו, להביא ראיה לדבריו (עיין גמרא בבא מציעא. ק. ב). **היו לו שני עבדים, אחד גדול ואחד קטן** — ומכר אחד מהם, **וכן שתי שדות** — היו לו שתי שדות, **אחת גדולה ואחת קטנה** — ומכר אחת מהן, **הלוקח אומר: גדול לקחתי** — את העבד הגדול או את השדה הגדולה קניתי, **והלה אומר: והמוכר טוען: איני יודע** — אינני זוכר איזה מהם מכרתי, אם גדול או קטן, **זכה בגדול** — שכן ברי ושמא ברי עדיף. וכבר הזכרנו לעיל (בבאור משנה ב). שאין הלכה כן, ומתוך כך מבארים המפרשים את ההלכה הזו בכגון שהלוקח תובע מהמוכר דמי עבד גדול או דמי שדה גדולה (כמבואר להלן בסיפא). והמוכר טוען שאינו זוכר אם חייב לו דמי עבד קטן או דמי עבד גדול, ונמצא שמודה לו על דמי עבד קטן ועל השאר אינו יודע, והרי שנתחייב שבועה משום הודאה במקצת, ומתוך שאינו יכול להישבע חייב לשלם ללוקח כפי תביעתו. **המוכר אומר: קטן מכרתי** — את העבד הקטן מכרתי לך, **והלה** — הלוקח — **אומר: איני יודע, אין לו אלא קטן** — שהרי אינו טוען אלא טענת שמא. **זה אומר: גדול** — הלוקח אומר: גדול לקחתי. **וזה אומר: קטן** — והמוכר אומר: קטן מכרתי, **ישבע המוכר שהקטן מכר** — בגמרא מקשים על הלכה זו: למה יישבע? והרי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו? ועוד, הרי אין נשבעים על העבדים ועל הקרקעות? (עיין בגמרא שמקשים עוד קושיהו). ומבארים בגמרא, שהלוקח תובע דמי עבד גדול או דמי שדה גדולה (כגון שנתן לו דמים והתנו ביניהם שיוכלו לחזור בהם עד נתינת השטר — תוספות). והמוכר טוען שלא קיבל ממנו אלא דמי

גְּדֵלוֹ, וְזוֹ אוֹמֵר: אֶרְצִי גְּדֵלָה – יִחְלְקוּ.

וּ המְשַׁכֵּיר בֵּית לְחֶבְרוֹ, בְּיָמֹת הַגְּשָׁמִים – אֵינוֹ יֹכֵל לְהוֹצִיאָו מִן הַחֶג וְעַד הַפֶּסַח; בְּיָמֹת הַחֶמֶה – שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּבְכַרְפִּים, אֶחָד יָמֹת הַחֶמֶה וְאַחַד יָמֹת הַגְּשָׁמִים – שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ. וּבְחֲנוּיֹת, אֶחָד עֵירוֹת וְאַחַד כַּרְפִּים – שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חֲנוּת שֶׁל נַחְתוּמִים וְשֶׁל צִבְעִים – שְׁלֹשׁ שָׁנִים. ז הַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחֶבְרוֹ; הַמְשַׁכֵּיר חֵיב בְּדִלְתָהּ, בַּגֶּגֶר, וּבַמְנַעוּל, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אָמֵן. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַעֲשֶׂה אָמֵן – הַשׁוֹכֵר עוֹשֶׂהוּ. הַזֵּבֵל – שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְאֵין לַשׁוֹכֵר אֲלָא הַיֵּצֵא מִן הַתְּנַוּר וּמִן הַכִּיּוֹרִים בְּלֶכֶד.

פירוש ברטנורא

ו המְשַׁכֵּיר בֵּית לְחֶבְרוֹ. סתם: בְּיָמֹת הַגְּשָׁמִים אֵינוֹ יֹכֵל לְהוֹצִיאָו מִן הַחֶג וְעַד הַפֶּסַח, וּבְיָמֹת הַחֶמֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם. כלומר, אם בא להוציאו קודם הפסח צריך שיודיענו שלשים יום בימות החמה, דהיינו מט"ו באלול שמשם שלשים יום עד החג שהוא התחלת ימות הגשמים. ואם לא הודיענו מט"ו באלול, אינו יכול להוציאו עד הפסח. וממילא שמענין שהמשכיר בית סתם בימות החמה, צריך להודיענו שלשים יום קודם שיוציאנו: וּבְכַרְפִּים, שהכל נמשכים שם לגור והבתים אין מצויין לשכור, צריך להודיענו י"ב חודש קודם יציאתו, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. וכשם שמשכיר צריך להודיע, כך שוכר צריך להודיע, בעירות שלשים יום ובכרכים שנים עשר חודש. ואם לא הודיענו אינו יכול לצאת אלא נותן לו שכרו: שֶׁל נַחְתוּמִים וְשֶׁל צִבְעִים שֹׁשׁ שָׁנִים. מפני שהקיפן מרובה לזמן ארוך. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ז וּבַגֶּגֶר. שנועלין בו את הדלת ותוחבים אותו בקורת האסקופה: הַזֵּבֵל שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וכגון שנעשה זבל מתורי דאתו מעלמא. דאי מתורי דשוכר, הובל של השוכר: הַיֵּצֵא מִן הַתְּנַוּר. אפר ונעשה זבל:

משניות מבוארות – קהתי

(הרצוי לו), ולא יישאר ביתו פנוי. ואם לא הודיענו, אינו יכול לצאת, אלא נותן לו שכרו (גמרא; רמב"ם הל' שכירות ו, ח). וּבְחֲנוּיֹת – הואיל והחנווני נותן ללקוחות בהקפה וצריך לזמן מרובה כדי לגבות את חובותיו, אֶחָד עֵירוֹת וְאַחַד כַּרְפִּים, שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ – בין בעירות ובין בכרכים אין המשכיר יכול להוציאו עד שיודיענו שנים עשר חודש קודם ליציאתו. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חֲנוּת שֶׁל נַחְתוּמִים וְשֶׁל צִבְעִים, שְׁלֹשׁ שָׁנִים – צריך המשכיר להודיענו שלוש שנים קודם ליציאתו; ומבואר הטעם בגמרא: מִפְּנֵי שְׁחִיפָן מְרֻבָּה. כלומר, שמקיפים הם ללקוחותיהם לזמן ארוך (דש"י; ברטנורא). ברם, המאירי כותב, שפירוש זה לא נראה לו, שהרי מהיכן הם מקיפים כל כך יתיר על שאר האומנים? אלא נראה לו לפרש, שטורח היקפם והעתקתם מבית לבית מרובה, הואיל והם צריכים בנין מתאים כדי להכניס בו את הכלים הגדולים שלהם, וכן זקוקים הם להרבה מים ומשתמשים הם למלאכתם באש, ואין רוב הבתים ראויים לכך.

~ שבת קודש ~

באור משנה ז

הַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחֶבְרוֹ: הַמְשַׁכֵּיר חֵיב בְּדִלְתָהּ – להעמיד לשוכר דלתות הראויות לבית, בַּגֶּגֶר, וּבַמְנַעוּל – לעשות נגר ומנועול לדלתות: נגר היינו מין בריח ויתד לנעילת הדלת, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אָמֵן – שאינו נעשה אלא על ידי אומן מומחה, כגון לפתוח לו חלונות, לחזק לו את התיקרה, וכיוצא באלו (ברייתא בגמרא). אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַעֲשֶׂה אָמֵן – כגון מעקה וסולם (ברייתא שם). הַשׁוֹכֵר עוֹשֶׂהוּ – על חשבוננו; ובכל הדברים הללו הולכים אחר מנהג המדינה (רמב"ם). הַזֵּבֵל – המצטבר בחצר מבהמות של אחרים, שכן בימיהם היו הבתים פתוחים לתוך חצר, והשוכרים את הבתים השתמשו בחצר בהרבה דברים; ונוהגים היו בני הכפרים, הבאים ביום השוק, להכניס בהמותיהם בחצרות של בעלי בתים ומאכילים שם את בהמותיהם, וכך מצטבר שם זבל, ומן הסתם בעלי הבהמות מפקירים אותו, וכולו לבעל החצר (המאירי), ובאה המשנה ללמדנו, שאם השוכר את הבית לא שכר את החצר אלא שיש לו רשות להשתמש בה בדברים שדרכם לעשות בחצר, כל שנודבל שם מחמת בהמות של אחרים, הרי זה שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת – היינו של המשכיר; ואף על פי שלא ידע על כך, מכל מקום חצרו של אדם קונה שלא מדעתו. ברם, הובל שנצטבר

ונמצאו פטורים מן הערלה, כמו ששינוי (ערלה א, ג): "אילן שנעקר והסלע עמו, אם יכול לחיות – פטור, ואם לאו – חייב", בכגון זה דווקא באה המשנה ללמדנו שראובן ושמעון חולקים בפירות. כמה דברים אמורים? בתוך שלוש שנים מזמן שנשתרשו בשדהו של שמעון, שאף על פי שהקרקע של שמעון גידלה את הפירות, מכל מקום אלמלא גושי הקרקע של ראובן שנעקרו עם האילנות, לא היה שמעון יכול לאכול מהם משום איסור ערלה, הלכך יחלוקו; אבל לאחר שלוש שנים, הכל לשמעון, בעל הקרקע, שכן אומר הוא לראובן: יכולתי בעצמי ליטע זיתים, והייתי אוכל עכשיו את פירותיהם. ברם, שמעון צריך לשלם לראובן דמי האילנות כפי שוויים להימכר לנטיעות. כן אמרו בגמרא, שאם אמר ראובן: רוצה אני ליטול את אילני הזיתים שלי מתוך שדהו של שמעון, אין שומעים לו, משום ישוב ארץ ישראל, כלומר שהואיל והיו לראובן כבר זיתים בשדהו, ודאי יטע שוב אחרים במקומם, ונמצאו אילנות אלו נשארים בקרקע של שמעון, ויש בזה ישוב ארץ ישראל. אבל אם נאמר ששמעון יחזיר לראובן את אילנותיו, הוא לא יטע אחרים במקומם, כשם שלא היו לו קודם (בית יוסף" סימן קס"ח).

באור משנה ו

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בדיני שכירות בתים. הַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחֶבְרוֹ – סתם, בכך וכך לחודש, ולא קבע לו זמן לצאת, בְּיָמֹת הַגְּשָׁמִים, אֵינוֹ יֹכֵל לְהוֹצִיאָו – מביתו, מִן הַחֶג – מחג הסוכות, שבו מתחילים ימות הגשמים, וְעַד הַפֶּסַח – לפי שאין דירות פנויות מצויות בעונה זו; בְּיָמֹת הַחֶמֶה – כלומר אם בא להוציאו קודם הפסח, צריך להודיענו בימות החמה, שְׁלֹשִׁים יוֹם – היינו מחמישה עשר באלול, שמאותו יום שלשים יום עד חג הסוכות, שהוא התחלת ימות הגשמים; ואם לא הודיענו מיום חמישה עשר באלול, שוב אינו יכול להוציאו עד הפסח. והרי נמצאנו למדים ממשנתנו, שבימות החמה אינו יכול להוציאו אלא אם כן הודיענו שלשים יום קודם זמן היציאה (גמרא דש"י בבא מציעא קא, ב). וּבְכַרְפִּים – שהכל נמשכים לגור שם, ואין דירות פנויות מצויות שם בכל ימות השנה, אֶחָד יָמֹת הַחֶמֶה וְאַחַד יָמֹת הַגְּשָׁמִים – בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ – צריך להודיענו שנים עשר חודש קודם ליציאתו. וכשם שמשכיר צריך להודיע, כך השוכר צריך להודיע למשכיר, בעירות – שלושים יום קודם ליציאתו, ובכרכים – שנים עשר חודש מקודם, כדי שיחפש שכן

ח המְשַׁפֵּיר בֵּית לְחֶבְרוֹ לְשָׁנָה, נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה – נִתְעַבְרָה לְשׁוֹכֵר. הַשְּׁפִיר לוֹ לְחֻדְשִׁים, נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה – נִתְעַבְרָה לְמִשְׁכֵּיר. מַעֲשֵׂה בְּצַפּוּרִי, בְּאֶחָד שְׁשָׁכָר מְרַחֵץ מִחֶבְרוֹ, בְּשָׁנִים עֶשֶׂר זָהָב לְשָׁנָה, מְדִינָר זָהָב לְחֻדֶּשׁ, וְכָא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְלְפָנֵי רַבִּי יוֹסִי וְאָמְרוּ: יִחַלְקוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הָעֶבְרוֹ.

פירוש ברטנורא

ח נִתְעַבְרָה לְשׁוֹכֵר. לא ירבה לו שכר חודש, שהעיקור בכלל שנה: מַעֲשֵׂה בְּצַפּוּרִי. בגמרא פריך, מעשה לסתור, דהא רישא תנא או כולה דשוכר או כולה דמשכיר, ומייתי מעשה דיחלוק. ומשני, חסורי מחסרא והכי קתני, ואם אמר לו ב"ב זהובים לשנה מדינר זהב לחודש, יחלוק, דלא ידעינן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ומעשה נמי וכו'. ואין הלכה כרשב"ג ור' יוסי. אלא הלך אחר פחות שבלשונות. דקרקע בחוקת מרה קיימא. לפיכך כולו למשכיר, בין שהיה לשון ראשון פחות בין שהיה לשון אחרון פחות:

משניות מבוארות – קהתי

שבארנו בהקדמה למשנתנו, נִתְעַבְרָה לְשׁוֹכֵר – לטובת השוכר, ואינו חייב להוסיף שכר דירה בשביל חודש העיבור, לפי שהוא בכלל השנה. הַשְּׁפִיר לוֹ לְחֻדְשִׁים – שפסק עמו כך וכך לחודש: נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה, נִתְעַבְרָה לְמִשְׁכֵּיר – לטובת המשכיר, וחייב השוכר לשלם לו גם בשביל חודש העיבור. מַעֲשֵׂה בְּצַפּוּרִי – בגמרא מבואר, שיש להקדים כאן פסקה החסרה במשנה ("חסורי מחסרא"): ואם אמר לו (המשכיר לשוכר): בשנים עשר דינרים לשנה מדינר זהב לחודש (שפסק עמו גם לשנה וגם לחדשים), יחלוקו (המשכיר והשוכר יחלקו ביניהם את שכר הדירה לחודש העיבור; כלומר שהשוכר משלם לו מחצית שכר החודש), ומעשה בצפורי (עיר בגליל), בְּאֶחָד שְׁשָׁכָר מְרַחֵץ מִחֶבְרוֹ, בְּשָׁנִים עֶשֶׂר זָהָב – דינרי זהב – לְשָׁנָה, מְדִינָר זָהָב לְחֻדֶּשׁ – ונמצאה השנה מעוברת, וְכָא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְלְפָנֵי רַבִּי יוֹסִי וְאָמְרוּ: יִחַלְקוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הָעֶבְרוֹ – במפרשים מבואר טעמם, לפי שאין אנו יודעים אם לתפוס לשון ראשון או לשון אחרון, הלכך מספק חולקים (רש"י; ברטנורא). ברם, אין הלכה כן, אלא חודש העיבור כולו למשכיר, לפי שהקרקע בחוקת בעלים, ואין מוציאים מיד בעל הקרקע אלא בראיה ברורה (דעת רב זחמן בגמרא; רמב"ם הל' שכירות ז. ב).

מבהמות השוכר, הרי זה לשוכר (גמרא ורש"י בבא מציעא קב, א). ויש מפרשים, שאפילו החצר היתה שכורה, הזבל הבא מבהמות של אחרים, הרי זה של המשכיר (רמב"ם הל' שכירות ו, ה; עיני השגות הרשב"א; "מגיד משנה"): וְאִין לְשׁוֹכֵר – את הבית, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַתַּנּוּר וּמִן הַפִּירִים בְּלֶבֶד – האפר היוצא מהתנור וכיריים של המשכיר העומדים בחצר, ושכורים לשוכר הבית לבשל בהם, ובאה המשנה להשמיענו, שהואיל ושכורים לו, אפילו באו אחרים לבשל ולאפות בהם, האפר של השוכר (הסוד סימן ש"ג בשם הרמ"ה; המאירי; ועיני "תוספות יום טוב").

ב א ו ר מ ש נ ה ח

בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית הלבנה בחיודשה, היה גם עיבור השנה, היינו הוספת חודש אדר שני, נקבע על ידי בית הדין לפי מה שהיו רואים באותה שנה, אם חג הפסח יחול בה בזמן אביב אם לאו, שהרי התורה אומרת (דברים טו, א): "שמור את חודש האביב ועשית פסח", או מחמת גורמים אחרים (מבואר בגמרא סנהדרין יא. ב). – משנתנו דנה בשוכר בית לשנה או לחדשים, ואחר כך בית דין עיבור את השנה, אם חייב הוא לשלם בעד חודש העיבור. הַמְשַׁפֵּיר בֵּית לְחֶבְרוֹ לְשָׁנָה – בסכום מסויים לשנה: נִתְעַבְרָה הַשָּׁנָה – על ידי בית הדין, שהוסיפו לשנה חודש אדר שני, כמו

אגרות קודש

ב"ה, א' מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח תשרי עם המצורף אליו. ומובנת הפליאה והתמימה שהוא מדוכא וכו', בה בשעה אשר השגחה העליונה זיכתו והצליחתו לעבוד בעבודת הקדש, ענייני צעירי אגו"ח ובנקודה הפנימית הפצת המעיינות חוצה. והרי ידוע פסק תורתנו כל המקבל עליו וכו'. והיה צרון שבקרוב ממש יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה, בכל העניינים אודותם כותב.

והרי נמצאים אנו למחרתו של חדש השביעי, שכשמו - כל ימי החדש בכלל זה, ודרשו רז"ל שמושבע הוא בכל טוב, והוא חדש הכללי - שנמשכים ענייניו על כל השנה, ובלבד שתהיינה התומי"צ, הצנור והכלים להמשכת וקבלת ברכות והשפעות השי"ת.

וק"ל.

בברכה לבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

עושים רצונו. הדגן שלהם: ככתבן. שלא יעסוק בדרך ארץ: אפשר. בתמיה: יומי ניסן. יומי הקציר: יומי תשרי. דריכות הגתות והבדים: דף לה עמוד א. הגמרא מביאה דרשה נוספת מרבי חנינא בר פפא: רבי חנינא בר פפא רמי - הקשה, פתיב (הושע ב יא) 'ולקחתי דגני בעתו' וגו', ומשמע שהדגן הוא קנינו של ה', ומאידך פתיב בקריאת שמע (דברים יא יד) 'ואספת דגנך וגו' ותירשך ויצהרך', ומשמע שהדגן הוא קנינו של האדם. מתרץ רבי חנינא בר פפא: לא קשיא, כאן - מה שנאמר 'ואספת דגנך', מדובר בזמן שישיראל עושין רצונו של מקום, שאזי הדגן שלהם, ופאן - ומה שנאמר 'ולקחתי דגני בעתו', מדובר בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, שאז לוקח ה' את הדגן ומראה להם שהוא שלו.

בפסוק 'ואספת דגנך' משמע שיש לאדם לטרוח בפרנסתו. הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין זה: תנו רבנן, נאמר בפסוק (שם) 'ואספת דגנך ויצהרך', מה תלמוד לומר. מבארת הברייתא: לפי שנאמר כשצוה ה' את יהושע לאחר מותו של משה (יהושע א ח), 'לא ימוש ספר התורה הזה מעיניך ויהי עיניך בו יומם ולילה, יכול שהדברים בכתבן, היינו שלא ימוש ספר התורה מפיו ולא יעסוק אדם במלאכה לפרנסתו, תלמוד לומר 'ואספת דגנך', ומבואר שעל האדם לעסוק בפרנסתו. וכיצד יתיישבו שני הכתובים, אלא תנהג בהן - עם דברי התורה מנהג דרך ארץ, כלומר יש לאדם לבטל מדברי תורה למלאכתו כפי צורך פרנסתו, שאלמלא כן יצטרך לבריות וסופו להבטל לגמרי מן התורה. דברי רבי ישמעאל.

רבי שמעון בן יוחי אומר, וכי אפשר לומר כדברך, הרי אם אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת חרוח, תורה מה תהא עליה. אלא ודאי שהדרך הראויה היא לעסוק בתורה בכל שעותיו. אך אם כן כיצד יתפרנס, ועל מה נאמר 'ואספת דגנך', אלא בזמן שישיראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר בנבואת ישעיה על הגאולה (ישעיה סא ה) 'ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובני נכר אכריכם וכרמיכם, ועל כך נאמר 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיו'. ואילו בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי עצמן והיו נצרכים למוש מהתורה לצורך פרנסתם, שנאמר 'ואספת דגנך'. ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידו, שנאמר בקללות שאמר משה לישראל אם לא ישמרו את התורה (דברים כח מז), 'ועבדת את אויביך וגו'.

אמר אביי, תרבה עשו פרבי ישמעאל, שעסקו בתורה וטרחו במלאכה כפי צרכם, ועלתה בידן - והצליחו בכך, שזה וזה התקיימו בידם. ואילו הרבה עשו פרבי שמעון בן יוחי שעסקו בתורה לבדה, ולא עלתה בידן - ולא הצליחו, שכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון.

הגמרא מביאה שאף דעת רבא כרבי ישמעאל: אומר להו רבא לרבנן - לחכמים שבאו ללמוד אצלו, בממונתא מינייכו - בבקשה מכם, ביומי ניסן שהוא זמן הקציר, וביומי תשרי שהוא זמן דריכת הגתות והבדים, לא תתחזו קמאי - לא תראו לפני אלא תעסקו במלאכה, כי היכי דלא תמדרו במוזונייכו בולא שתא - כדי שלא תהיו טרודים במוזונותיכם כל השנה.

הגמרא מבארת שמכל מקום מהראוי שעיקר העסק יהיה בתורה: אומר רבה בר בר חנה, אומר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי, בא וראה, שלא בדורות הראשונים דורות האחרונים. שהדורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זו וזו נתקיימה בידן, אבל דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי, זו וזו לא נתקיימה בידן.

גמרא

38 לְאֵלֶּה תְּחַלֵּק הָאָרֶץ בְּנִחְלָה, ומתפרש הכתוב כפשוטו, שנתחלקה
39 הארץ לאלו שנמנו בערבות מואב ונכנסו לארץ, ולא לאבותיהם
40 יוצאי מצרים. מפרש רבי יונתן, אֵלֶּה מָה אֲנִי מְקַיֵּים - כיצד אני
41 מפרש כוונת הפסוק (שם כו נה), אֶךְ בְּגוֹרֵל יִחַלֵּק אֶת הָאָרֶץ, לְשִׁמּוֹת
42 מְשׁוֹת אֲבֹתָם יִחְלָה, אין לפרשו שהחלוקה היתה לפי אבותיהם
43 יוצאי מצרים, וכפי שדרשו רבי יאשיה, אלא כוונת הכתוב
44 שְׂמִשְׁנָה נִחְלָה [ירושדה] זו שנחלו בני ישראל את הארץ, מְכַל
45 נְחֻלוֹת שְׂעֵעוֹלָם, שְׂכָל נְחֻלוֹת שְׂעֵעוֹלָם חִיין יוֹרְשִׁין את המתים,
46 שאדם מת יורשים אותו קרוביו החיים, וְאוֹלָם כָּאֵן בִּירוּשָׁת
47 הארץ, מְתִים יוצאי מצרים שמתו כבר יוֹרְשִׁין את החיין יורשיהם
48 שנכנסו לארץ. כלומר, שאחר שקיבלו עשרת בני ראובן ובנו של
49 שמעון את חלקיהם בארץ, חזרו החלקים לאבותיהם, והתחלקו
50 בהם בשוה, דהיינו שכל אחד מהם קיבל חמש ומחצה חלקים,
51 ושוב ירשו אותם בנייהם, ונטלו עשרת בני ראובן חמש ומחצה
52 חלקים והחלקים בנייהם, ובנו של שמעון קיבל חמש ומחצה
53 חלקים.
54 ונמצא ששני הכתובים מתקיימים, הכתוב 'לאלה תחלק הארץ'
55 מלמדנו שכל אחד מאלה שנמנו בביאת הארץ נטל חלק בארץ,
56 והכתוב 'לשמות משותפות ינחלו' מלמדנו שסדר החלוקה
57 היה על ידי החזרת החלקים לאבותיהם יוצאי מצרים, והתחלקו
58 האבות עם אחיהם, ושוב הורישו לבניהם באי הארץ.
59 רבי מסביר את סדר החלוקה לשיטת רבי יונתן על פי משל: אָמַר
60 רְבִי, אֲמַשׁוּל לְךָ מְשַׁל לְמָה תְּדַבֵּר דוּמָה, לְשִׁנֵי אַחִין בְּהֵנִים שֶׁהָיוּ
61 בְּעֵיר אֶחָת והתנו בנייהם לחלוק בשוה כל התרומות הניתנות
62 להם, לְאֶחָד מהאחים יֵשׁ לוֹ בֶּן אֶחָד, וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, וְהִלְכּוּ
63 שלשת הבנים לְגוֹרֵן [ערימת תבואה שבשדה] לִיטוֹל תְּרוּמָה
64 עבור אבותיהם, וכשמחלק בעל הגורן את התרומה לכל הכהנים
65 שבאו לִיטוֹל, נמצא שכהן זֶה שֵׁישׁ לוֹ בֶּן אֶחָד, נוֹטֵל רק חֶלֶק אֶחָד
66 שקיבל בנו היחיד, וכהן זֶה שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי בָנִים נוֹטֵל שְׁנֵי חֶלְקִים,
67 שקיבל כל אחד מבניו חלק אחד, וּמְחֻזְרִין הבנים את שלשת
68 החלקים אֶצְל אֲבִיהֶן, ומחמת שאבותיהם התנו להיות שותפים
69 בתרומות חוֹזְרִין האבות וְחֹלְקִין בנייהם בְּשִׁנָּה, ונמצא שכל אחד
70 מהאחים מקבל חלק ומחצה. כמו כן היה סדר חלוקת הארץ,
71 שאחר שנטלו כל אחד מבאי הארץ חלק, החזירו החלקים
72 לאבותיהם יוצאי מצרים, והתחלקו האחים בנייהם ושוב הורישום
73 לבניהם באי הארץ.
74 שיטה שלישית בענין חלוקת הארץ: רְבִי שְׂמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר,

1 שנינו במשנתנו שבנות צלפחד נטלו את חלק אביהן שהיה לו
2 לִיטוֹל בְּנַחֲלַת הָאָרֶץ, מביאה הגמרא שיש ללמוד מכך כדעת מי
3 טובר התנא במשנתנו במחלוקת שחלקו התנאים בברייתא, למי
4 נתחלקה ארץ ישראל: תָּנַן במשנתנו בְּמֵאָה דְאָמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם
5 נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, והם הורישו חלקם לבניהם שנכנסו לארץ. שלרבי
6 יונתן הסובר (בברייתא להלן) שהארץ נתחלקה לבאי הארץ, אין
7 לצלפחד חלק בחלוקת הארץ להוריש לבנותיו.
8 דְתַנְיָא, נחלקו התנאים למי נתחלקה ארץ ישראל, ושלוש שיטות
9 נאמרו בזה, רְבִי יֵאֵשִׁיָה אָמַר, לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם מבני עשרים ומעלה
10 נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, כלומר, אף שבפועל נתחלקה הארץ לבני ישראל
11 שנכנסו לארץ, חישוב החלקים היה לפי אלו שיצאו ממצרים,
12 וכאילו נחלוה הם עצמם והורישו לבניהם הבאים לארץ. וכגון
13 ראובן ושמעון שיצאו ממצרים, לראובן עשרה בניים, ולשמעון בן
14 אחד, בביאת הבנים לארץ חישובו כאילו ראובן ושמעון נוטלים
15 כל אחד מהם חלק בארץ, ומורישים את חלקם לבניהם שנכנסו
16 לארץ, ונמצא שבנו של שמעון קיבל נחלה בארץ כשיעור
17 שקיבלו עשרת בני ראובן יחדיו.
18 ומקור הדבר, שְׂנַאֲמַר במצות חלוקת הארץ לבאי הארץ שנמנו
19 במנין השני, שנעשה בערבות מואב קודם כניסתם לארץ (במדבר כו
20 נה), אֶךְ בְּגוֹרֵל יִחַלֵּק אֶת הָאָרֶץ, לְשִׁמּוֹת מְשׁוֹת אֲבֹתָם יִחְלָה, ותיבת
21 'אבותם' מיותרת, ובאה ללמד שיש לחלק את הארץ לאבותיהם
22 של אלו שנמנו במנין זה, והם האבות שנמנו במנין הראשון בשנה
23 השנית ליציאת מצרים, והמנויים כאן יירשו את נחלתם.
24 מפרש רבי יאשיה, אֵלֶּה מָה אֲנִי מְקַיֵּים - כיצד אני מפרש את
25 הפסוק (שם כו נה), לְאֵלֶּה תְּחַלֵּק הָאָרֶץ בְּנִחְלָה, הכתוב אחר
26 שהזכירו המנויים במנין שנעשה בערבות מואב לבאי הארץ, אין
27 לפרש כפשוטו שצויה הכתוב לחלק הארץ 'לאלה' שנמנו כאן,
28 אלא כוונת הכתוב באומרם 'לְאֵלֶּה', שרק ליוצאי מצרים 'לְאֵלֶּה' -
29 הדומים לאלה המנויים כאן, והיינו בני עשרים ומעלה, תחלק
30 הארץ, וְלְהוֹצְאֵי אֶת הַיִּשְׂרָאֵלִים - למעט אלו שהיו קטנים מבני
31 עשרים בעת יציאת מצרים שלא יטלו חלק בארץ.
32 שיטה שניה בענין חלוקת הארץ: רְבִי יוֹנָתָן אָמַר, לְבְּאֵי הָאָרֶץ
33 נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, ולכן במשל הנזכר, בראובן ושמעון שיצאו
34 ממצרים, והוליד ראובן עשרה בניים, ושמעון בן אחד, ונכנסו
35 הבנים לארץ, כל אחד מהם נטל חלק אחד, ונמצא שבני ראובן
36 נטלו עשרה חלקים, ובנו של שמעון נטל רק חלק אחד, שְׂנַאֲמַר
37 אחר המנין שנעשה בערבות מואב קודם כניסתם לארץ (שם)

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שישי עמ' ב

9 חלקים והבכור נוטל שנים.
10 מבררת הברייתא את הדרשה ושואלת: אֵתָה אָמַר שפירוש
11 הפסוק הוא שהבכור מקבל פִּי שְׁנַיִם בְּאֶחָד, או אֵינוֹ כֵּן, אֵלֶּה
12 שהבכור מקבל פִּי שְׁנַיִם - שני חלקים כְּכֹל הַנִּזְכָּרִים כולם, שבכל
13 מקרה נוטל הבכור שני שלישי מכל הנכסים, ואף אם יש לו כמה
14 אחים יחלקו כולם בשליש הנותר.
15 משיבה הברייתא: וְדִין הוּא - הדעת נותנת, שהבכור יקבל פי שנים
16 רק כנגד חלק של אחד האחים, ולא כנגד כולם,

1 חילוק בנייהם, שְׂהָנָה כשהוא בכור נוטל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאֵינוֹ
2 נוטל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָם.
3 הגמרא מביאה ברייתא המבארת כיצד משערים 'פי שנים' של
4 חלק בכורה: תָּנַן רְבִי יוֹנָתָן בְּרִייתָא, נאמר בתורה בפרשת ירושת
5 הבכור (דברים כא יז) 'כִּי אֵת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׁנוֹנָה יִפִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם
6 כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹצְאֵי לוֹ, ומה שאמר הפסוק 'פי שנים', פירושו, פִּי שְׁנַיִם
7 - שני חלקים, שכל אחד מהם הוא בְּאֶחָד - כחלק של אחד
8 האחים, שאם היו חמשה אחים, מחלקים את הנכסים לששה

1 בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי, ואיכא למימר דאגלעד קאי,
2 ומאי "שני" — שני לגלעד, כלומר בן בנו, כדכתיב "בן חפר בן גלעד". הרי שלשה
3 חלקים: שני חלקי בכורה, וחלק צלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים. והאי דלא
4 קחשיב במתניתין ארבעה חלקים שהיה להם לבנות צלפחד, כדכתיב (יהושע ז')
5 "ויפלו חבלי מנשה עשרה" — שיחא דשיחא

1 **ומחזירין** אצל אביהן וחזרין וחולקין בשוה — בפרוש חומש פירש רש"י דמחזירין אצל
2 אבי אביהן, ורצה לפרש: אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים, ולאחר שני בנים
3 לזה בן אחד לזה שנים, והשתא כשמחזירין לאבי אביהן — יש לחזור ולחלוק בשוה, שמכחו
4 באין, ואין לו לירש לזה יותר מלזה. — לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן
5 — למה יחלקו בשוה כשמחזירין כל אחד לאביו?
6 הלא כל בן אב חוזר וירש לבניו, ולא לבני אחיו?
7 והא דקאמר הכא משל לשני אחים כהנים, ואין
8 מזכיר אביהן — לא נקטינןוה אלא למשל בעלמא.
9 וקשה, דלפירוש זה היה למכתב "לשמות ממות
10 אבות אבותם", דנפקא אבות אלא אבות
11 לבדם — לא נפקא מינה מירי מירי בחרו: ועוד:
12 בתוספתא שהביא רבינו שמואל לא קחני אלא:
13 שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו תשעה
14 וכו', ולא קחניו שני אחין ואביהן? ונראה לרבינו
15 יצחק בן אשר: גדות הכתוב הוא, כשמחזירין
16 אצל אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה. אף
17 גרע לגב דבעלמא אין הדין כך — הכא גורת
18 הכתוב, מהני שני מקראות, והקאמר מתים
19 יורשים את החיים — לאו כדדין יורשה ממש, אלא
20 בעין יורשה, ואם תאמר: מאי נפקא מינה, בין
21 למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, בין
22 למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה? והשתא
23 כשמחזירין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה
24 שנטלו, והאבות יחלקו בשוה — הרי הוא כאילו
25 ליוצאי מצרים נתחלקוהו ויש לומר: דרוקא כשון
26 אחין חזרין וחולקין בשוה, אבל אם אינן אחין —

גמרא **הֲנָן קְמָאן דְאָמְרִי: לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם נִתְחַלְקָה**
הָאָרֶץ; דִּתְנִינְא, רַבִּי יֵאֻשֵׁיהּ אֹמְרִי: לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם
נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, שְׁנַאֲמַר: "לְשָׁמוֹת מַמּוֹת אֲבֹתָם
יִנְחָלוּ", אֶלְא מָה אֵינִי מְקַיִם "לְאֵלֶּה תִּחְלַק הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָה?" "לְאֵלֶּה" - בְּאֵלֶּה, לְהוֹצִיא אֶת הַטְּפִילִים; רַבִּי
יוֹנָתָן אֹמְרִי: לְבָאֵי הָאָרֶץ נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, שְׁנַאֲמַר:
"לְאֵלֶּה תִּחְלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה". אֶלְא מָה אֵינִי
מְקַיִם "לְשָׁמוֹת מַמּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ"? מְשׁוּנָה נַחֲלָה
זוּ מִכָּל נַחֲלוֹת שְׁבָעוּלָם, שְׁכָל נַחֲלוֹת שְׁבָעוּלָם -
חִינֵי יוֹרְשֵׁינּוּ מֵתִים, וְכָאֵן מֵתִים יוֹרְשֵׁינּוּ חִיִּין. אָמַר
רַבִּי: אִמְשׁוּל לְךָ מִשָּׂל, לְמָה תִּדְבָר דּוּמָה? לְשָׁנֵי
אֲחִינּוּ כְּהִנֵּם שְׁחָיו בְּעִיר אַחַת, לְאַחַד יֵשׁ לוֹ בֶּן
אַחַד, וְאַחַד יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, וְהָלְכוּ לְגוֹזָן, וְהָ
שֵׁישׁ לוֹ בֶּן אַחַד - נִמְלַל חֶלֶק אַחַד, וְהָ שֵׁישׁ לוֹ
שְׁנֵי בָנִים - נִמְלַל שְׁנֵי חֶלְקִים. וּמְחִזִּירִין אֶצְל אַבְיָהוּ,
וְחֹזְרִין וְחוֹלְקִין בְּשׁוּרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמְרִי:
לֹאֵל

27 בבאי הארץ, באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו "ובאלה לא היה איש מפקודי
28 משה ואהרן וגו', לשמות ממות אבותם" — של אלה שנגננו ביציאת מצרים, ינחלו
29 אלו. דלאתוין יחלקו ונחלה, ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום. ולקמן מפרש מנלן דהאי
30 "אבותם" — ביוצאי מצרים קאמר. לאלה תחלק — דכתיב לעיל "אלה פקודי בני ישראל
31 שש מאות אלף ואלף שבע מאות ועלשים" וסמך ליה "ודבר ה' אל משה לאמר לאלה
32 תחלק הארץ" — אלמא לבאי הארץ נתחלקה. כאלה — שון בני עשרים. דלכני עשרים
33 שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ, אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן עשרים, שלא נטלו
34 חלק בארץ לא הם ולא בנייהם, אלא בכובת מורושיהן. ואם לא היה להם שום מורושי
35 שיצא ממצרים, כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואח שמתו במדבר בלא בנים — אז לא
36 נטלו חלק בארץ. ובספרי כתב: מה תלמוד לומר "אלה תחלק הארץ" — מפני כשרים
37 וקדושים. כלומר, לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה, ואפילו בנייהן אינן זוכין
38 בה בשביל אביהן, אלא בכובת זקניהם אם היו מיוצאי מצרים, כדאמרין לקמן: בני
39 מרגלים ומתולגננים נטלו בכובת אבי אביהן וכובת אבי אמותיהן. לבאי הארץ נתחלקה
40 הארץ — ולא ליוצאי מצרים, דאין הולכין אחר היוצאים אלא אחר הנכנסים. דראובן
41 ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר, זה עשרה זה אחד, אי היה אזולין בתר
42 יוצאי מצרים — היה נטל האחד כנגד כולן, אבל עכשו — העשרה נטלין עשרה
43 חלקים, והאחד נטל חלק אחד. אלא מה אני מקיים לשמות ממות אבותם — דמשמע
44 דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו חלק הנחלה. ומפרש ואזיל דלהכי אהני "לשמות ממות אבותם
45 אותה בניהן לפי חשבון מטות אבותם, כאילו ליוצאי מצרים, דהיינו ראובן ושמעון אבותם, נתחלק הני אחד עשר חלקים. וכגון דנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים, דומיא
46 דבאי הארץ, דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני עשרים, כדכתיב "לאלה". והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן אחד עשר חלקים. וחזרין ראובן ושמעון
47 ומורישין לבניהן, בניו של ראובן נטלין מחצה מאחד עשר חלקים, ובנו של שמעון נטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פרק שביעי): כיצד? שני אחין שהיו מיוצאי מצרים, לאחד
48 יש לו תשעה בנים ולאחד יש לו בן אחד, ולפניהם בית חמשה כורין, דהיינו עשרה לתבין — תשעה נטלו לתך תשעה לתבין, והאחד נטל לתך. החזירים לאבותיהם חזרו
49 האבות והורישום לבניהן — תשעה אחין נטלו מחצה שון כוריים וחצי, ואחד נטל מחצה שון כוריים וחצי. וזוהו שאמרנו בכל מקום חזין יורשין את המתים, וכאן המתים יורשין
50 את החיים. וכך היא הצעה של ברייתא בספרי: שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה, שכל נחלות שבתורה, חזין יורשין את המתים, וכאן המתים יורשין את החיים. אמר
51 רבי: משל למח הדבר דומה — למה אחין כהנים שהיו בעיר, לזה לו בן אחד לזה לו שלשה בנים. ויצאו לגזון, זה נטל סאה ואלו נטלו שלש סאין, והולכין אצל אביהן,
52 וחזרו וחלקו בשוה. כיצא בו אתה אומר בבאי הארץ, זה נטל סאה ואלו נטלו שלש סאין, והורשו את אבותיהן, וירשו מתים את חזין, וחזרו וחלקו בשוה. כדפרישית לעיל.
53 והשתא מתוקמי שני קראי: "אלה תחלק הארץ" אשמועין שישול כל אחד חלק אחד, והאי "לשמות מטות אבותם" לענין חלוקה, לחלוק בניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי
54 מצרים אבותיהם נתחלקו והיו חלקים שנטלו, ונטלו בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן. שני אחין כהנים — והתנו בניהן לחלוק כל התרומות וניתנות לשניהן בשוה.
לאֵל

27 לא, ואם לזה תשעה בנים לזה אחד — זה נטל תשעה לתבין וזה נטל לתך אחד. אבל
28 למאן דאמר ליוצאי מצרים — כולן נטלין בשוה. והא דפירש הקונטרס דראובן ושמעון
29 שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה זה אחד, אי אזולין בתר יוצאי מצרים היה
30 נטל האחד כנגד כולן, אבל עכשו עשרה נטלים עשרה נטלים — כל אבות ישראל חולקין
31 בשוה. ונפקא מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים בין למאן דאמר לבאי הארץ — לענין
32 כשרים הם. ורבינו תם מפרש: דכשהבנים מחזירין לאבותיהן — כל אבות ישראל חולקין
33 בשוה. ונפקא מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים בין למאן דאמר לבאי הארץ — לענין
34 כשרים, שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר, ובניהן כשנכנסו לארץ
35 כולם טפלים או נשים, כבנות צלפחד, למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה — היו נטלין,
36 ולמאן דאמר לבאי הארץ — לא היו נטלים כלום. או איפכא, אם יצאו ממצרים טפלים
37 ולא אבות, וכשבאו לארץ היו בני עשרים, או הם או בניהם, למאן דאמר לבאי הארץ —
38 נטלין, ולמאן דאמר ליוצאי מצרים — אין נטלין. וקשיא לפירושה: דאמאי נקט בתוספתא
39 שני אחין ועוד קשיא לרבינו יצחק בן מרדכי: ד"לשמות מטות אבותם" משמע אחין דוקא,
40 דבכל מקום קוראין לאחין אבות, כגון "לא ימותו אבות על בנים" ומפקינן (שבת דף כו, ב)
41 דבן אחיו פסול לו לעדות. וגם מבינים לא ימותו על אבות' נפקא לן (שם) דאחי האב פסול.
42 וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות, ולא אצל אבי אביהן, ועוד

ועוד הקשה, דמאי פריך לקמן; אלא למאן דאמר לבאי הארץ אמאי צווחו בני יוסף? (לכון) ולפי פירוש רבינו תם, כך שפיר צווחו למאן דאמר לבאי הארץ כמו למאן דאמר ליוצאי מצרים, דמכל מקום לא נטלו אלא כפי מה שיהי האבות שיצאו ממצרים, כיון שכל אבות ישראל חולקין בשוה; אבל אם אין חולקין בשוה אלא אחין — אתי שפיר הא דפריך, ואף על פי שהיו אבות בני יוסף מועטין — הרי החזירו להן בניהן לפי מה שנחשב. ופריך לומר לפירוש רבינו תם שאין מחזירין אלא לאותן אבות שבאותו שבט, ולא לכל ישראל, והכי משמע 'לשמות מטות אבותם יחלו' — דוקא לאבות שבאותו מטת. והבינו תם דחלק לתרץ בענין אחר, דוחק. **מכאן** ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן — באדם אחד ארץ; נוטל שני חלקים בשביל עצמו, שהיה מיוצאי מצרים ומכאי הארץ, כדמוכח בתוספתא שהביא בקונטרס עצמו. דקתני, רבי שמעון אומר: אף נתחלק ליוצאי מצרים. כיצד? היה מיוצאי מצרים ולא מערבות מואב, מכאי הארץ ולא מיוצאי מצרים — נוטל חלק מכאן ומכאן וכו'. וכן היה רבי שמעון אומר: יהושע וכלב נטלו שלשה חלקים בארץ, שהיו מיוצאי מצרים, ומן העומדים בערבות מואב, ונטלו חלקם של מרגלים. ותימה: דאם כן יהושע וכלב מחמת ביאת הארץ נמנו בערבות מואב, דהא כתיב 'לאלה חלק הארץ', ואם כן בערבות נמנו יתרים מבני ששים, דהא יהושע היה בן מאה ועשר ולא פרנס את ישראל אלא עשרים ושמונה שנה, וכן כלב היה נמי בן שמונים בדכתיב (יהושע יד) 'בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה עבד ה' וגו', ולא גמרינן מעריכי, כדגמרינן לקמן דלא נגזרה על בן ששים, מעריכי. אף על גב דכתיב במגילת של ישראל 'מבן עשרים ומעלה' — לא גמרינן מעלה מעריכי. ומדמננו בערבות מואב יתרים מבני ששים — ממנו כמו בן במדבר סיני, ואם כן היכי כתיב במגילת של ערבות מואב 'ובאלה לא היה אש מפקודי משה וגו' ולא נזכר משה איש כי אם כלב בן יפונה יהושע בן נון? וכיון שעבדנו יתרים מבני ששים — הלא נשאר יאר בן מנשה ומכיר בן מנשה שנולדו בימי יעקב, ולא מוה עד שנכנסו לארץ, כדאמרינן לקמן, דלא נגזרה גזרה על פחות מבן עשרים ויתרים מששים! ונראה לרבינו מששון בן אברהם, דהכי קאמר קרא: ובאלה לא היה אש מפקודי משה ואהרן שהיו אריון שתגור עליהם גזירה, כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון, דלא היו בני ששים במגילת ראשון.

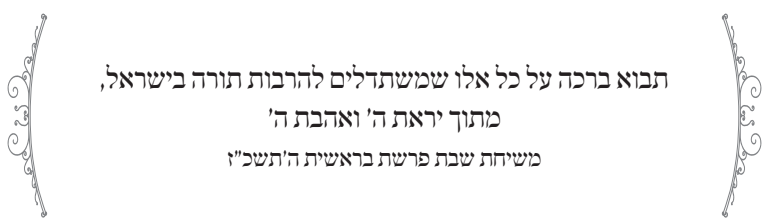
בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו — כלומר, לרב ביציאת מצרים תרבה. אף על פי שהוא מועט בכניסתו לארץ, ולמעט ביציאת מצרים תמעט, אף על פי שהוא עתה רב בכניסת הארץ. דהכי דריש בספרי, כמו שהביא בקונטרס, דתניא בהדיא: 'לרב תרבה', הרי שיצאו עמו עשרה בני ממצרים ובכניסתו לא נמצאו אלא חמשה — קורא אני ליעקב 'לרב תרבה'. פירוש: שנטולין חמשה ששאר עשר חלקים, הרי תרבה נחלתו. ומיהו, סיפא לא דמאי להא, דקתני: שיצאו עמו חמשה בני ממצרים ובכניסתו נמצאו עשרה — קורא אני עליו 'למעט תמעט', דהשתא נחלת אותן חמשה לא תמעטה במה שנמצאו עשר, דמכל מקום נוטלין חמשה חלקים, וחמשה

ואחד פורתא. והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, ואיכא למימר דמסקנא דמילתא דרבי שמעון בן אלעזר היא, דאמר: לאלו ואלו נתחלקה הארץ, והבנים — של מרגלים ומתלוננים, שבאו לארץ ולא היו יכולין לטול בשביל אביהן — יטלו בזכות אבי אביהן, אם היו מיוצאי מצרים. אבל חלק ארץ, שהיה ראי לחן לטול בשביל אביהן עצמו, שהיה מיוצאי מצרים — אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים, ושל מתלוננים ניתן לכל השבטים. **ובזכות אבי אמותיהן** — אם לא היה לאמותיהן אחין, ולקמן מוקי להך סיפא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה, ובגן דלא היו בני עשרים שנכנסו לארץ, ולא נטלו בשביל עצמן אלא נטלו על ידי חזרה, שהחזירו בני אבי אביהן ובני אבי אמותיהן נחלה שלקחו בניהן לוקניהן, כדכתיב 'לשמות מטות אבותם', וחזרו וחזרו לבניהן ולבני המתלוננים עמהן, דבני בנים היו חן כבנים. **ממאי** — דהאי 'אבותם' על יוצאי מצרים קאמר, דילפינן מיניה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ? דלמא לשבטים קאמר, שנים עשר בני יעקב, להם נתחלקה הארץ, ולא ליוצאי מצרים קאמר וליוצאי מצרים קאמר להו — דודאי להם נאמר פסוק זה. ונראה בעיני דהכי גרסינן בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו

אלא

לאלו ולא לו — ליוצאי מצרים ולבאי הארץ. וחזרה לית ליה להאי תנא. ומתניתין מתוקמא שפיר אליבד, דבנות צלפחד לדידה נמי נטלו שלשה חלקים, דהא אית ליה נמי ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, והיינו דאמרן לעיל: תנן במאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, ולא אמרינן 'מתניתין רבי יאשיהו היא', משום דמתוקמא נמי כרבי שמעון בן אלעזר. **היה מיוצאי מצרים (ולא מכאי הארץ) כו'** — הכי פירוש: אם היה מיוצאי מצרים ולא מכאי הארץ. כגון ראובן שיצא ממצרים והוא בן עשרים, והוליד בנים במדבר, ומת ראובן, ובניו היו טפלים בכניסתן לארץ, ואינן יכולין לטול בשביל עצמן לפי שאינן בני עשרים — נוטלין בניהן חלק אחד בשביל ראובן שהיה מיוצאי מצרים. **היה מכאי הארץ** — ולא מיוצאי מצרים. כגון ראובן שהוליד בנים במצרים ומת במצרים, והבנים היו טפלים ביציאתו, וכשנכנסו לארץ היו בני עשרים — נוטלין כל אחד חלק עם באי הארץ. אי נמי, כשיצא ראובן ממצרים לא היה בן עשרים, והוליד בנים במדבר, ומת ראובן והבנים נכנסו לארץ — נוטלין חלקן בשביל שחן באי הארץ, אם הם עשרה — נוטלין עשרה חלקים. **היה מכאן ומכאן** — כגון ראובן שהיה בן עשרים כשיצא ממצרים והוליד בנים במדבר ומת, והבנים היו בני עשרים בכניסתן לארץ — נוטלין חלקן בשביל עצמן שחן באי הארץ, ונטולין נמי חלק אחד בשביל אביהן שהיה מיוצאי מצרים. ויש מפרשים: היה מכאן ומכאן — באדם אחד מיירי, שהיה מיוצאי מצרים ומכאי הארץ, כגון שיצא ממצרים יתר מבן ששים ונכנס לארץ, דאמרינן לקמן: לא נגזרה גזירה ביתר מבן ששים, דהוה ליה האי גברא עצמו מיוצאי מצרים ומכאי הארץ, הלכך יטול שני חלקים, ולאן מילתא היא, דמשום באי הארץ לא יטול, דכי כתיב 'לאלה חלק הארץ' — אבני יוצאי מצרים הוא דכתיב, שלא היה בהן איש מפקודי משה ואהרן הכהן, ולא איוצאי מצרים עצמן קאי. ומיהו, יש ללמוד דנטול שני חלקים, מהדני בתוספתא: וכן היה רבי שמעון אומר: יהושע וכלב נטלו שלשה חלקים בנחלה. שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב, ושנטלו חלקם של מרגלים. **מרגלים** — אף על פי שהיה לבניהן שבאו לארץ לטול חלק אביהן שהיו מיוצאי מצרים — אפילו הכי לא נטלו, אלא יהושע וכלב נטלו חלקן, כדכתיב 'חזו מן האנשים ההם' לקמן בשמעתי, שהיו בחלקן, שאמרה תורה נתיחייב רשע — יבא צדיק ויזכה בחלקו. דמקרא שמעתי, שלא היה למרגלים ומתלוננים ועדת קרח חלק בארץ, מדקאמרי בנות צלפחד 'אבינו מת במדבר' (במדבר כז), 'והוא לא היה בתוך העדה' — אלו מרגלים, 'העוידים על ה' — אלו מתלוננים, 'ועדת קרח' — כמשמעו, 'למה יגרע שם אבינו' מאחר דלא היה לא ממוגלים ולא מתלוננים ועדת קרח. כמכלל דכל הך לא נטלו בניהן חלק בארץ בזכות אבותיהן, מתלוננים ועדת קרח — לקמן מפרש: מתלוננים שבעדת קרח, דהיינו חמשים ומאתים איש, ולא היה להם חלק בארץ, שלא נטלו בניהן את חלקן אף על פי שהיו מתלוננים מיוצאי מצרים, אלא כמאן דליתגודו דמו, וזכו כל השבטים בחלקם, כאילו נתחלקה ליוצאי מצרים בלא מתלוננים, ונתרבה חלק כל אחד

אלא

משיבה הגמרא: בהכרח כוונת הכתוב לאבותם יוצאי מצרים, 42
 דְּבָרֵינוּ דְּבַרְיָה ה' אל בני ישראל בארץ מצרים, על הבטחתו 43
 להוציאם משם, ולהביאם אל ארץ ישראל (שמות ו ח), וְהִבְאֵתִי 44
 אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יְדֵי לְתַת אֶתְּהָ לְאֶבְרָהָם לְיִצְחָק 45
 וְלְיַעֲקֹב, וְנָתַתִּי אֶתְּהָ לְכֶם מִזְרָעָה אֲנִי ה'". מפרשת הגמרא, שכוונת 46
 הכתוב בחוסיפו תיבת 'מורשה' לומר, יְרוּשָׁה הִיא (ו-הארץ) לְכֶם 47
 מֵאַבְרָהָם, שניתנה הארץ לאברהם אבינו, והורישא לבניו 48
 אחריו. ודברים אלו לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם קָאָמְרִי, להו, שהבטיחם ה' 49
 שהארץ נתתן להם, ואם כן בהכרח שנתחלקה הארץ ליוצאי 50
 מצרים, ועליהם נתכוין הכתוב לְשִׁמּוֹת מְטוֹת אֲבֹתָם. 51
 סִימָן לקושיות שיובאו להלן על השיטות השונות למי נתחלקה 52
 הארץ, קושיית רב פפא על הסובר לבאי הארץ נתחלקה הארץ, 53
 מהכתוב לְרֵב תְּרַבָּה נַחֲלָתוֹ, וכן מטענת בנות צִלְפַּחֵד מדוע תגרע 54
 נחלת אביהן מחמת שאין לו בן, וכן מטענת בני יִסְכָּה. קושיית רב 55
 פפא על הברייתא ששנתה שיהושע וכלב נטלו חלקם של 56
 המרגלים בארץ, נמצא דְּאִיִּכְפֵּל – הוכפלה נחלתם של כלב 57
 ויהושע ביותר. קושיית רב פפא על הסובר לבאי הארץ נתחלקה 58
 הארץ, מהכתוב 'ויפלו חבלי מְנַשֶּׁה'. יְחִישֵׁב – קושיית רב פפא במה 59
 שמנה הכתוב שנטלו בני מנשה עשרה חלקים בארץ, 'מאי קא 60
 חשיב' וכו'. 61
 הגמרא מביאה קושיית רב פפא על שיטת רבי יונתן שלבאי הארץ 62
 נתחלקה הארץ: אָמַר רַב פַּפָּא לֵאמֹר, בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר – 63
 מובן הדבר למי סובר שליוצאי מִצְרַיִם נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, היינו 64
 דְּבָרֵינוּ – שלכך נאמר בציווי ה' למשה על סדר חלוקת הארץ 65
 (במדבר כו ד), לְרֵב תְּרַבָּה נַחֲלָתוֹ, וְלְמַעַט תִּמְעַט נַחֲלָתוֹ, שכוונת 66
 הכתוב שאין לחלק החלקים לפי מצבם של המשפחות כעת 67
 בכניסתם לארץ, אלא לפי מה שהיו ביציאת מצרים, והיינו לְרֵב/ 68
 מי שהיה רב בעת יציאת מצרים, אף שכעת מועט הוא, לְרַבָּה 69
 נַחֲלָתוֹ, וכגון מי שיצא ממצרים עם עשרה בנים בני עשרים 70
 ומעלה, ומתו הוא וחמשה בניו במדבר, ולא הניחו חמשה בנים 71
 אלו זרע, ונמצא בעת כניסתם לארץ אינם אלא חמשה אחים, 72
 נוטלת משפחה זו אחד עשר חלקים בארץ, כמנינם ביציאת 73
 מצרים, ואילו היתה הארץ מתחלקת לבאי הארץ אין להם ליטול 74
 אלא חמשה חלקים כמנינם כעת. וכמו כן יש לפרש כוונת המישר 75
 הכתוב, 'ולמעט' היינו מי שהיה מועט בעת יציאת מצרים אף 76
 שכעת הוא רב, 'תמעט נחלתו', וכגון מי שיצא ממצרים עם 77
 חמשה בנים בני עשרים ומעלה, ונולדו לו חמשה בנים נוספים 78
 במדבר, ונמצאו בעת כניסתם לארץ עשרה אחים, אין נוטלים 79
 עשרה חלקים כמנינם כעת, אלא רק ששה חלקים כמנינם 80
 ביציאת מצרים. 81

לְאֵלוֹ וְלְאֵלוֹ – בין ליוצאי מצרים, ובין לבאי הארץ נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, 1
 כְּדֵי לְקַיֵּם שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ כפשוטם. מפרשת הברייתא: הָא 2
 כְּיַצֵּד הַתְּקִימוּ שְׁנֵי הַחֲלוּקוֹת, אִם הָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן 3
 עֶשְׂרִים שָׁנָה, וּמֵת בְּמַדְבַּר וְלֹא הָיָה מְבֹאֵי הָאָרֶץ, נוֹטֵל חֵלְקוֹ בְּאֶרֶץ 4
 עִם יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְיורשים אותו בניו שאינם בני עשרים שנה 5
 בביאתם לארץ, ואף אם יש לו כמה בנים, אין נוטלים אלא חלק 6
 אחד מכה אביהם, וחולקים אותו ביניהם, ולכן נתכוין הכתוב 7
 (במדבר כו ג) לְשִׁמּוֹת מְטוֹת אֲבֹתָם וְנַחֲלוּ. ואם הָיָה מְבֹאֵי הָאָרֶץ 8
 בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, וְלֹא הָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וכגון שהיה 9
 פחות מכן עשרים שנה ביציאתו ממצרים, או שנולד במדבר, נוֹטֵל 10
 חֵלְקוֹ בְּאֶרֶץ עִם בְּאֵי הָאָרֶץ, כמפורש בתורה (במדבר כו ג), 'לְאֵלֶּהָ 11
 תִּחְלַק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה'. הִיא מְבֹאֵי – מיוצאי מצרים, וגם מְבֹאֵי – 12
 מְבֹאֵי הָאָרֶץ, וכגון שיצא ממצרים בְּהִיּוֹתוֹ בֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, וּמֵת 13
 בְּמַדְבַּר, וְכַנְסוּ בְּנוֹ לְאֶרֶץ כְּשֶׁהוּא בֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, נוֹטֵל הַבֵּן חֵלְקוֹ 14
 שְׁלוֹ עֲצֻמוֹ מְבֹאֵי – עם באי הארץ, מבחו שלו, וְחֵלְקוֹ נֹסֵף מְבֹאֵי – 15
 עם יוצאי מצרים, מכא אביו שיצא מצרים. 16
 לשיטה שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים, מפרטת הברייתא כמה 17
 מיוצאי מצרים שלא נטלו חלק בארץ להנחיל לבניהם באי הארץ: 18
 עֶשְׂרֵת הַמְּגִלִּים שִׁדְּבִירוֹ סָרָה עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא נִטְלוּ חֵלְקֵי 19
 בְּאֶרֶץ בֵּין יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, לְהוֹרִישׁ חֵלְקֵם לְבָנֵיהֶם בְּאֵי הָאָרֶץ, אֵלֹא 20
 יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב עַמְּם לְתוֹר אֵת הַחֲרִישׁ וְלֹא חֲטָאוּ, וְנָטְלוּ חֵלְקֵם. 21
 מְתָלְוִינֵם וְעֵדֵת קָרָה, כְּלוּמַר, חֲמִישִׁים מֵאֵמָתִים אִישׁ שֶׁנִּתְלוּ 22
 לְקוֹרָה בְּמַחֲלֻקְתוֹ עִם מִשָּׁה רַבִּינוּ, לֹא הָיָה לָהֶם חֵלְקֵי בְּאֶרֶץ עִם 23
 שאר יוצאי מצרים, והתחלקו נחלותיהם בין כל יוצאי מצרים 24
 הנותרים. 25
 הברייתא מבארת חלקם בארץ של בניהם של אלו שלא נטלו חלק 26
 בארץ: הַכְּנִיָּם שֶׁל הַמְּרַגְלִים וְהַמְתַּלְוִינִים, שֶׁכַּנְסוּ לְאֶרֶץ וְלֹא הָיָה 27
 להם ליטול כלום מכא אביהם, וְנָטְלוּ חֵלְקֵי בְּאֶרֶץ בְּכֹבֵד אֲבֵיהֶן 28
 אִם הָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם, שֶׁמִּשּׁוּם כִּךְ יֵשׁ לוֹ לִיטוֹל חֵלְקֵם עִם שְׂאֵר 29
 יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וּמִנְחִילָה לְבָנָיו וְלְבָנֵי בְּנָיו, וְכֵן נִטְלוּ בְּכֹבֵד אֲבֵי 30
 אֲמוּתֵיהֶן אִם הָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וכגון שאמותיהם לא היו להן 31
 אחים, שאז יורשות את נחלת אביהן, ומורישות לבניהן אחריהן. 32
 נִתְבָּאָר דְּבַרְיָה הַבְּרִייתָא שְׁכוּונַת הַכְּתוּב (במדבר כו ג) לְשִׁמּוֹת מְטוֹת 33
 אֲבֹתָם וְנַחֲלוּ, לְלַמֵּד שֶׁהָאָרֶץ נִתְחַלְקָה לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. שְׂוֹאֵלַת 34
 הַגְּמָרָא: מָאֵי (ו-כיצד) מִשְׁמַע דְּהָאֵי (ו-הספסוק) לְשִׁמּוֹת מְטוֹת 35
 אֲבֹתָם? מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם בְּתֵיבָה, דְּהֵינּוּ שְׁמֵי מְטוֹת אֲבוֹתָם הֵינּוּ 36
 אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל בְּאֵי הָאָרֶץ שִׁיִּצְאוּ מִצְרַיִם, וְכוּונַת הַכְּתוּב לְלַמֵּד 37
 שִׁישׁ לְחַלֵּק הָאָרֶץ לְאֲבוֹת אֵלוֹ, דְּלְמַעַט לְשִׁבְטִים קָאָמְרִי לָהּ – שֶׁמֵּא 38
 כוונת הכתוב ללמד שיש לחלק הארץ לשנים עשר השבטים, 39
 וּמְטוֹת אֲבוֹתָם הֵינּוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בְּנֵי יַעֲקֹב, אֲבֵל בֵּין בְּנֵי הַשְּׁבֵט 40
 הַזֶּה הַחֲלוּקָה לְבְנֵי הַשְּׁבֵטִים בְּאֵי הָאָרֶץ, וְלֹא לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם כֻּלָּל. 41

המשך ביאור למט' ובא בתרא ליום רביעי עמ' א

מחוץ לעורה, שנאמר (ויקרא יז ב) 'זה הדבר אשר צוה ה' לאמר, 9
 איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או 10
 אשר ישחט מחוץ למחנה וגו', ונכרת האיש ההוא מקרב עמו, הַבֵּי 11
 נְמוֹ – האם גם בזה נאמר דָּלָא יְהֵא נוֹהַג אֵלָא כְּדוֹר זֶה. 12
 מתרצת הגמרא: שְׂאֵנֵי הָתָם – שוניה הדבר שם, לגבי שחטי חוץ, 13
 משום דְּבָרֵינוּ בו (ויקרא יז ב) 'ולא יזבחו עוד את זבחיכם לשעירים 14
 אשר הם זנים אחריהם, חַקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְדוֹרוֹתָם' 15
 ותיבת 'לדורותם' מלמדת שדין זה נוהג בכל הדורות. 16

לְנָשִׁים אֲךָ לְמִשְׁפַּחַת מִשָּׁה אֲבֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים. וְלֹא תִסַּב נַחֲלָה 1
 לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּשָּׁה אֵל מִשָּׁה, כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מִשָּׁה אֲבֵתָיו יִדְבְּקוּ 2
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמַר הַכְּתוּב 'זֶה הַדְּבָר' לְמַעַט וְלוֹמַר לָךְ, דְּבָר זֶה, 3
 שֶׁלֹּא יִנְשָׂא בְנוֹת שִׁירְשׁוֹ אֵת אֲבִיהֶן לְבְנֵי שְׁבֵט אַחֵר, כְּדֵי שֶׁלֹּא 4
 תִּסְתַּב נַחֲלָה, לֹא יְהֵא נוֹהַג, אֵלָא כְּדוֹר זֶה. 5
 מקשה הגמרא: אָמַר לִי הַרְבֵּה זִשְׁנֵי לְרֵב אֲשֵׁי, אֵלָא מַעֲתָה, שֶׁלִּשְׁוֹן 6
 'זה הדבר' באה לומר שדין זה נוהג רק באותו דור, אִם כֵּן זֶה 7
 הַדְּבָר' שֶׁאֵמְרָה תוֹרָה עַל דִּין הַשְּׁחִיטָה חוּץ, שֶׁאֵסוּר לְשַׁחֹט קֶרֶבֶן 8

41 יתומים קטנים פחותים מבני עשרים, ולא היה להם חלק בארץ לא
 42 מכח עצמם שהרי קטנים הם, וגם מכח אביהם אין להם ליטול כיון
 43 שמת במדבר ולא נחל חלק בארץ.
 44 אגב הבאת טענתם של בנות צלפחד, ושל שבת מנשה, מביאה
 45 הגמרא מה שלמד אביי מכך: **אָמַר אַבְיִי, שְׁמַע מִיָּנָה – יֵשׁ לַהוֹכִיחַ**
 46 **מִצוּחַתָּם שֶׁל אֵלוֹ, דְּלֹא הָיָה הָרַב מְבַאֵר הָאֲרָץ דְּלֹא שְׁקִיל – שֶׁלֹּא**
 47 **נָטַל חֵלֶק בָּאֲרָץ, דְּאֵי סִלְקָא דְעֵתָּהּ הָיָה הָרַב דְּלֹא שְׁקִיל, אִיבְעִי לִיה**
 48 **לְמַצְוֹנָה – הִיָּה לוֹ לְצוּחַ וּלְטַעֵן מְדוּעַ יִגְרַע מִשָּׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,**
 49 **כִּשְׁם שֶׁטַעֵנוּ בְּנוֹת צֶלְפָּחַד וּבְנֵי יוֹסֵף, וְאִין לֹמַר שֶׁאִבְן הִיָּה מִי**
 50 **צִוּוּהוּ, שֶׁאִם כֵּן הִיָּתָה טַעֵנָנוּ מִזְכַּרְתַּת בְּנֵיבֵיא, כִּשְׁם שֶׁהִזְכַּרְהָ**
 51 **טַעֵנָת בְּנוֹת צֶלְפָּחַד וְטַעֵנָת בְּנֵי יוֹסֵף, וְכִי תִיָּמַר – וְאִם תִּרְצָה לֹמַר**
 52 **שֶׁאִין לַהוֹכִיחַ מִכָּךְ שֶׁלֹּא הִיָּה מִי צִוּוּהוּ, מִשּׁוֹם דְּצוּחַ וְאִהְיֵי**
 53 **כְּתֻבָּה קְרָא – שֶׁרַק מִי צִוּוּחַ וְהוֹעִילָה לוֹ צוּחַתּוֹ וְשִׁשְׁמַעוּ טַעֵנָתוֹ**
 54 **וְנָתַנוּ לוֹ חֵלֶק בָּאֲרָץ, כֹּתֵב הַפְּסוּק טַעֵנָתוֹ, דְּצוּחַ וְלֹא אִהְיֵי לֹא**
 55 **כְּתֻבָּה קְרָא – אַבְל מִי צִוּוּחַ וְלֹא הוֹעִילָה לוֹ צוּחַתּוֹ וְשֶׁלֹּא קִיבַל**
 56 **חֵלֶק בָּאֲרָץ, לֹא כֹתְבוּ הַפְּסוּק, וְאִם כֵּן אִפְשָׁר שְׁהִיָּה מִי שֶׁצוּחַ**
 57 **אֵלֵא שֶׁלֹּא נַעֲנֵה, אִין לֹמַר כֵּן, דְּהָא בְּנֵי יוֹסֵף דְּצוּחֵיהּ וְלֹא אִהְיֵי**
 58 **וְכְתֻבָּתֵיהּ קְרָא – שְׁהָרִי בְּנֵי יוֹסֵף צוּחֵהוּ, וְלֹא הוֹעִילָה לָהֶם צוּחַתָּם,**
 59 **שְׁהָרִי לֹא הוֹסִיף יְהוֹשֻׁעַ עַל נַחֲלָתָם, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יָכַל לְגוּלוֹ מִנַּחֲלַת**
 60 **שֶׁבֶט אַחַר וּלְיָתֵן לָהֶם, וְאִף עַל פִּי כֵּן נִכְתְּבָה טַעֵנָתָם בְּנֵיבֵיא, וְאִם**
 61 **כֵּן בְּהִכְרַח שֶׁלֹּא הִיָּה מִי שֶׁלֹּא נָטַל חֵלֶק בָּאֲרָץ, שֶׁאִם הִיָּה כֵּן וְדֵאִי**
 62 **הִיָּה צוּחַ, וְהִיָּה הַנְּבִיא מִזְכִּיר זֹאת.**
 63 הַגְּמָרָא דּוֹחָה אֶת רֵאִיִּית אַבְיִי: בְּאֵמַת אִפְשָׁר שְׁהִיּוּ מְבַאֵי הָאֲרָץ
 64 שֶׁלֹּא קִיבְלוּ נַחֲלָה, וְצוּחֵהוּ עַל כֵּךְ, אִמְנָם לֹא הִזְכִּירָם הַכְּתוּב מִשּׁוֹם
 65 שֶׁלֹּא הוֹעִילָה לָהֶם צוּחַתָּם, וְמֵה שֶׁהִזְכִּיר הַכְּתוּב צוּחַתָּם שֶׁל בְּנֵי
 66 יוֹסֵף אִף שֶׁלֹּא הוֹעִילָה לָהֶם, הוּא מִשּׁוֹם דְּהִתְּם – שֶׁם, בְּתוֹשׁוֹת
 67 יְהוֹשֻׁעַ עַל טַעֵנָתָם, עֲצָה מְבֻכָּה קָא מְשַׁמְעַ לָן – לִימְדוּנוּ הַכְּתוּב עֲצָה
 68 טוֹבָה, דְּאִיבְעִי לִיה לְאִינִישׁ לְאִיזְדַּהְרֵי מְעִינָא בִּישָׁא – שִׁישׁ לְאִדָּם
 69 לְהוֹזֵר שֶׁלֹּא יִתְמַהוּ בְּנֵי אִדָּם עַל הַצִּלְחָתוֹ וְיִתְנוּ בּוּ עֵין רַעָה, וְהִיָּינוּ
 70 דְּקָאֲמַר לְהוּ וְלִבְנֵי יוֹסֵף וְהוֹשֻׁעַ, דְּכְתִיב (שֵׁם יוֹסֵף), וְאִיִּאֲמַר אֲלֵיהֶם
 71 וְהוֹשֻׁעַ, אִם עִם רַב אֲתָת, עֲלָה לָךְ הַיְעָרָה וּבְרֵאתָ לָךְ שֵׁם בְּאֲרָץ
 72 הַפְּרָזִי וְהִרְפֵּאִים וְגו'.
 73 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת תְּשׁוּבַת יְהוֹשֻׁעַ לְבְנֵי יוֹסֵף: אָמַר לְהוּ יְהוֹשֻׁעַ
 74 לְבְנֵי יוֹסֵף, אִמְנָם לְהוֹסִיף לָכֶם נַחֲלָה אִין אִנִּי יָכוֹל, אִבְּן עֲצָה טוֹבָה
 75 אֲתָן לָכֶם, שֶׁאִם רַבִּים אַתֶּם לָכֵי וְהִתְּכֵאוּ עֲצָמְכֶם בְּעָרִים, שֶׁאִין בְּנֵי
 76 אִדָּם מְצוּיִים שֶׁם, וְתִכְרַתּוּ אֶת עֵצֵי הַיְעָר, וּבְנוּ לָכֶם שֵׁם בְּתִים, כְּדִי
 77 שְׁלֵא תִשְׁלוּשׁ בְּכֶם עֵין רַע מִחַמַּת רַבּוּיִכֶם. וְכִדִּי לְלַמּוּדוֹ דְּבַר זֶה
 78 הוֹבָא טַעֵנָתָם שֶׁל בְּנֵי יוֹסֵף, אִךְ בְּאֵמַת אִפְשָׁר שֶׁגַּם אַחֲרֵים לֹא
 79 קִיבְלוּ חֵלֶק בָּאֲרָץ, וְצוּחֵהוּ וְלֹא נַעֲנוּ וּלְכֵן לֹא הִזְכִּירוּ בַּפְּסוּק.

1 אֵלֵא לְמֵאן דְּאָמַר לְבַאי הָאֲרָץ נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ, קְשָׁה, מָאִי כּוּוֹנַת
 2 הַכְּתוּב וְרַב תְּרַבּוּ נַחֲלָתוֹ, וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ, וְהָרִי לֹא
 3 נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ לְפִי גוֹדְלוֹ שֶׁל הַשֶּׁבֶט בִּיְצִיאָתוֹ מִמְצָרִים, אֵלֵא
 4 לְבַאי הָאֲרָץ עֲצַמָּם נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: קְשָׁיָא.
 5 הַגְּמָרָא מְבַאֵרָה קוּשִׁיא נּוֹסַפְתָּה שֶׁהַקְּשָׁה רַב פְּפֵא עַל שִׁיטַת רַבִּי
 6 וְנִתְּן: וְעוֹד אָמַר לִיה רַב פְּפֵא לְאִבְיִי, בְּשִׁלְמָא לְמֵאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי
 7 מְצָרִים נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ, הִיָּינוּ דְּקָא צוּחֵין בְּנוֹת צֶלְפָּחַד בְּתַבִּיעָה
 8 לְמוֹשֶׁה (בְּמִדְבָר כּו' ד'), לְמָה יִגְרַע שֶׁם אִבְיָנוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אִין לוֹ
 9 בֵּן, תְּנֵה לָנוּ אֲהָזָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אִבְיָנוּ, שֶׁלְשִׁיטָה זֹו אֵילּוּ הִיָּה
 10 לְצֶלְפָּחַד בֵּן הִיָּה נּוֹטַל חֵלְקוֹ שֶׁל אִבְיָו יוֹצֵא מְצָרִים, וְעַתָּה שֶׁאִין לוֹ
 11 בֵּן לְמָה לֹא יִירָשׁוּ בְּנוֹתָיו אֶת חֵלְקוֹ, אֵלֵא לְמֵאן דְּאָמַר לְבַאי הָאֲרָץ
 12 נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ, אִמְפֵּא צוּחֵין, הָא לִיְתִיב דְּלִשְׁקוּל – הָרִי אִין אִבְיָתָן
 13 קִיִּים בְּבִיאַת הָאֲרָץ כְּדִי לִיטוֹל חֵלֶק בָּאֲרָץ, וְאִף אִם הִיָּה לוֹ בֵּן לֹא
 14 הִיָּה נּוֹטַל חֵלֶק בָּאֲרָץ מִכַּח אִבְיָו, וְמָה תַבִּיעָה יֵשׁ לָהֶן.
 15 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: בְּאֵמַת אִפְשָׁר שֶׁלְבַאי הָאֲרָץ נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ, אֵלֵא
 16 שְׁתַבִּיעַתֵן הִיָּתָה לְהוֹרָה, וְלִיטוֹל בְּנִגְבֵי הַפָּר, כְּלוֹמַר, אִף שְׁנֵתְחַלְקָה
 17 הָאֲרָץ רַק לְבַאי הָאֲרָץ, הָרִי חֵלְקָם שֶׁל בְּנֵי חֹפֵר, אֲחֵי צֶלְפָּחַד שְׁבֵאוּ
 18 לְאֲרָץ, חוֹזֵרֵת אֶל חֹפֵר שְׁהִיָּה מִיּוֹצְאֵי מְצָרִים, וְחֹפֵר מוֹרִישׁ הַנַּחֲלָה
 19 לְיֹורְשָׁיו, וְאִם כֵּן אֵילּוּ הִיָּה צֶלְפָּחַד מְנִיחַ אַחֲרָיו בֵּן הִיָּה נּוֹטַל שְׁנֵי
 20 חֵלְקִים וְחֵלֶק הַפְּשִׁיטוֹת, וְחֵלֶק הַבְּכוֹרָה וְנִכְסֵי זְקֵנוּ בְּמִקּוּם אִבְיָו,
 21 וְטַעֵנוּ בְּנוֹתָיו, שֶׁגַּם עַתָּה שֶׁלֹּא הִנִּיחַ בֵּן, יֵשׁ לָהֶן לְעַמּוּד בְּמִקּוּם
 22 אִבְיָתָן לִירֵשׁ אֶת חֹפֵר יָחַד עִם אַחֵי אִבְיָתָן.
 23 בְּסַפֵּר יְהוֹשֻׁעַ (יז ד') מוֹבָא שְׁבַעַת חֲלוּקַת הָאֲרָץ הַתְרַעַמּוּ בְּנֵי שֶׁבֶט
 24 מְנַשֶּׁה בֵּן יוֹסֵף, וְטַעֵנוּ לְיְהוֹשֻׁעַ מְדוּעַ נָתַן לָהֶם חֵלֶק כְּכֹל הַשֶּׁבֶטִים,
 25 אִף שֶׁשֶּׁבֶטָם גְּדוֹל יוֹתֵר מִשָּׂאֵר שֶׁבֶטִים, וּמְבַאֵרֵת הַגְּמָרָא טַעֵנָתָם
 26 עַל פִּי הַשִּׁיטוֹת הָאֵמִרוֹת בְּסִדֵּר חֲלוּקַת הָאֲרָץ. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא:
 27 בְּשִׁלְמָא לְמֵאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי מְצָרִים נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ, הִיָּינוּ דְּקָא
 28 צוּחֵין בְּנֵי יוֹסֵף בְּתַבִּיעָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ, דְּכְתִיב (יְהוֹשֻׁעַ יז ד') וְיִדְבְּרוּ בְּנֵי
 29 יוֹסֵף אֶת יְהוֹשֻׁעַ לְאִמְרוּ, מְדוּעַ נָתַתָּה לִי נַחֲלָה גּוֹרֵל אֶחָד וְהִקְבַּל
 30 אֶחָד, וְאִנִּי עִם רַב עַד אֲשֶׁר עַד כַּה בְּרַכְנֵי ה', וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ טַעֵנָתָם
 31 שְׁכִיּוֹן שְׁאִבּוֹתֵיהֶם יוֹצְאֵי מְצָרִים הוֹלִידוּ בְּנִים בְּמִדְבָר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
 32 יִלְדוּ אִבּוֹתֵיהֶם שֶׁל שָׂאֵר שֶׁבֶטִים, יֵשׁ לָהֶם לִיטוֹל נַחֲלָה גְּדוֹלָה
 33 יוֹתֵר מִנַּחֲלַת שָׂאֵר הַשֶּׁבֶטִים, שְׁהָרִי נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ לְאִבּוֹתֵיהֶם
 34 יוֹצְאֵי מְצָרִים, וְאִם יִטְלוּ אִבּוֹתֵיהֶם חֵלֶק כְּאִבּוֹתֵיהֶם שֶׁל שָׂאֵר
 35 שֶׁבֶטִים, נִמְצָאֵת נַחֲלַת כָּל אֶחָד מִהַשֶּׁבֶט מוֹעֵטֵת מִבְּנֵי שָׂאֵר
 36 שֶׁבֶטִים. אֵלֵא לְמֵאן דְּאָמַר לְבַאי הָאֲרָץ נִתְחַלְקָה הָאֲרָץ, מָאִי קָא
 37 צוּחֵין, וְהֵלֵא פוֹלְהוּ שְׁקוּל – כָּל בְּנֵי הַשֶּׁבֶטִים בְּאִי הָאֲרָץ נִטְלוּ חֵלֶק
 38 שׁוֹה, וְלֹא הִתְחַשְׁבוּ כְּכֹל מְבַנִּינִים בְּעַת יְצִיאַת מְצָרִים.
 39 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: צוּחַתָּם לֹא הִיָּתָה מִחַמַּת רִיבּוּי בְּנֵי שֶׁבֶטָם, אֵלֵא
 40 מִשּׁוֹם טְפִילִים דְּהוּוּ נְפִישִׁי לְהוּ – מִפְּנֵי שְׁהִיּוּ רַבִּים מִבְּנֵי שֶׁבֶטָם שְׁהִיּוּ

ענין הניצחון הוא (לא על-ידי דמעות, אלא) על-ידי"מאוש" של

שמחה

משיחת שבת פרישת בראשית ה'תשכ"ז

על פי גזרת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעיו במקום אשר
הניצוצות הצריכים להתברר על ידו מחכים לגאולתם

היום יום א השוון

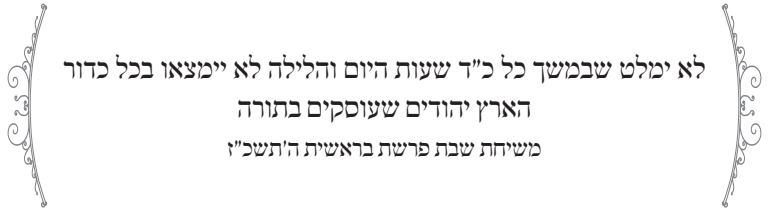
1 חמשה שגולד חולקים בחלק אביהן עם החמשה הראשונים! ונראה לרבינו שמשכן בן
2 אברהם: דרישא וסיפא מיירי כגון שמתו אותם שיצאו ממזרים בלא ורע, ולא נכנסו לארץ,
3 הדואי מתו במדבר כל אונן שהיו בני עשרים כשיצאו ממזרים. ומיירי רישא שמתו העשרה
4 שיצאו עמו, חמשה בניו נולדו במדבר. ובסיפא מתו חמשה שיצאו עמו, ונולדו במדבר

5 עשרה. והשתא הוי סיפא דומיא דרישא. ואתי נמי
6 שפיר דנקט "שיצאו עמו", דמה לך לצינא האב?
7 אלא משום דבעי למימר שאותן מתו ונולדו
8 אחרים במדבר. ולרבינו יצחק בן מרדכי קשה על
9 פירוש הקונטרס: דהא מ"לרב תרבה" משמע שפיר
10 טפי - למי שהווא רב עתה תרבה. ואי משום דהא
11 כבר כתוב "לאלה תחלק הארץ" - אם כן למי
12 שהיה רב ביציאת מצרים מלשמות מות
13 אבותם? נפקא ונראה לו דגרס: היינו דכתיב "בין
14 רב למעט", כמו שכתוב בספרים. והכי פירושה:
15 בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים, דאם הוה שני
16 אחין מיוצאי מצרים, הוי להו עשרה בניו מבאי
17 הארץ, ושני אחין אין להו כי אם שני בניו מבאי
18 הארץ - דהרי אותן עשרה לא נטלו, אף על פי
19 שהן מרובין, כי אם כמו שני בניו שהן מועטין -
20 היינו "בין רב למעט". אף על גב דלקמן דריש
21 מהאי קרא דלשבטים איתפלג. - השתא לא אסיק
22 אדעתיה הדיא דרשא. תרע, דהא פריך בסמוך
23 למאן דאמר לבאי הארץ אמאי קא צווחו בני
24 יוסף? ואי לשבטים איתפלג. - שפיר צווחו לכלולי
25 עלמא. אלא ודאי לא אסיק אדעתא הדיא דרשה,
26 (והדיא דרשה (דספרי) הוי לפי המסקנא.)
ולמאן

1 אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב תרבה נחלתו וגו' קשיא - ולא
2 גרסין מאי "בין רב למעט", דמהווא לא מצי לאקשושי מידי, דהא איצטרך למדרש
3 מיניה דארץ ישראל לשבטים איתפלג, שלקחו כל השבטים זה כזה על פי הגורל,
4 שבת המועט כמרבחה. דהכי משמע "על פי הגורל תחלק נחלתו" - בין שהווא רב
5 בין שהווא מעט, אותו השבט מה שיוכרה הגורל
6 יקח, לקמן בפירוקן (קב, א). ועוד דרישין מניה
7 דבשבטים נתחלקה הארץ. אבל מ"לרב תרבה
8 נחלתו" מקשה, דמשמע: למי שהיה רב ביציאת
9 מצרים, כדכתיב בתריה "לשמות מות אבותם
10 ינחלו" אף על פי שעכשיו נתעמעם בכניסתן
11 לארץ - תרבה נחלתו, ולאותו שהיה מעט
12 ביציאת מצרים - תעמעט גם עתה נחלתו,
13 אף על פי שנתרבה. והכי קתני לה בספרי
14 בהדיא: "לרב תרבה נחלתו" וגו', הרי שיצאו
15 עמו עשרה בניו ממזרים, ובכניסתן לא נמצאו
16 אלא חמשה - קורא אני עליו "לרב תרבה
17 נחלתו". הרי שיצאו עמו חמשה בניו ממזרים
18 ובכניסתן נמצאו עשרה - קורא אני עליו
19 "ולמעט תמעט נחלתו". דסלקא דעתך אמנאי
20 ניוול בחר השתא, קא משמע לך, קשיא -
21 לדידך קשיא, דלא ידעין לתרועי קרא אליבא
22 דהווא תנא. דהא ליכא למימר: "לרב תרבה" -
23 אותו שהווא רב עכשיו תרבה נחלתו, "ולמעט"
24 - שהווא מועט עכשיו תמעט נחלתו. דסברא
25 הוא, כדכתיב לעיל "לאלה תחלק הארץ", ולא
26 צריך קרא. וגם אין לשון "תרבה" ו"תמעט"
27 משמע אלא כשהו נטל הרבה וזה מעט, שחלק
28 איש זה מרובה חלק חבריו מועט. אבל כשכל
29 החלקים שום - אין זה תרבה ותמעט, אלא

אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרֶץ, מַאי "לְרַב תְּרַבּוּ
נַחֲלֹתוֹ"? קָשְׁיָא. וְאָמַר לִיה רַב פְּפָא לְאַבְיִי: בְּשִׁלְמָא
לְמַאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, הֵינּוּ דְקָא צְוֹחִין בְּגוֹת
צִלְפַּחַד, אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרֶץ, אַמְיָא צְוֹחִין?
הָא לִיתִיה דְּלִשְׁקוּלוֹ! - אֵלָא לְחוֹרֵה וְלִישׁוּל בְּנוֹכְסֵי
חֶפְר. בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם, הֵינּוּ
דְקָא צְוֹחִין בְּנֵי יוֹסֵף, דְּכֹתִיב: "וַיְדַבְּרוּ בְנֵי יוֹסֵף",
אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר לְבָאֵי הָאָרֶץ, מַאי קָא צְוֹחִין?
פּוֹלְהוּ שְׁקוּלוֹ! - מִשּׁוּם מַפְלִימִם דְּהָווּ נְפִישֵׁי לְהוּ. אָמַר
אַבְיִי, שְׁמַע מִנִּיהּ: לֹא הָוּה חַד דְּלֵא שְׁקוּלוֹ, דְּאֵי סִלְקָא
דְּעִתְיָהּ הָוּה חַד דְּלֵא שְׁקוּלוֹ, אִיבְעֵי לִיה לְמַצְוּוּה. וְכֵי
תִּימָא: דְּצוּחִין וְאַהֲנֵי - פְּתִיבִיה קְרָא, דְּצוּחִין וְלֹא אַהֲנֵי
- לֹא פְּתִיבִיה קְרָא, הָא בְּנֵי יוֹסֵף דְּצוּחִין וְלֹא אַהֲנֵי
וְכֹתִיבִיהוּ קְרָא. - הֵתֵם עֲצֵה מוֹבֵה קָא מִשְׁמַע לָךְ,
דְּאִיבְעֵי לִיה לְאַיְנִישׁ לְאוֹדוּהוּי מְעִינָא בִישָׂא. וְהֵינּוּ
דְקָאמְרוּ לְהוּ הַיּוֹשֻׁעַ, דְּכֹתִיב: "וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם הַיּוֹשֻׁעַ
אִם עִם רַב אָתָּה עֹלָה לָךְ הַיַּעֲרָה", אָמַר לְהוּ: לְכוּ
וְהִתְבָּאוּ עִצְמְכֶם בְּיַעֲרִים שְׂלֵא תִשְׁלוֹט בְּכֶם עוֹן רַע.
אמרו

30 הכי הוה ליה למימר: חלק בחלק ינחלו. ובחזרה נמי ליכא לאוקמויה, דמ"לשמות מות אבותם" שמענין לה שפיר אליביה דהאי תנא. ועוד: "תרבה" ו"תמעט" משמע נטילה ראשונה
31 שנטול כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם, כדכתיב בספיה דקרא "איש לפי פקדויו יותן נחלתו". היינו דקא צווחין בנות צלפחד - למה ירעו שם אבינו מתוך משפחתו שוכה
32 בארץ ישראל, כי אין לו בן. שאילו היה לו בן היה נטל הבן חלקו של אבינו שהיה מיוצאי מצרים, ועתה בשביל שאין לו בן - למה לא ירש את חלקו? לא הוה - לצלפחד
33 נחלה בארץ ישראל דלשקול, לא הוה ולא יוצאי יריבו בוכותו, שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן - לא היה נטל כלום בשביל אביו, ואפילו בשביל עצמו אם
34 הוה פחות משאר שבים, ומאי האי דקא צווחין בשביל שאין לו בן? אלא לחזרה ולישול בכבש חפר - דמאן דאית ליה לבאי הארץ - אית ליה חזרה, שמחזירין לאבותיו כל מה
35 שנטלו, וחזרין וירשין ומאבותיו כמשפט. והכי אמרי' למה ירעו שם אבינו צלפחד מתוך משפחתו. שהיה לו לזכות עם אחיו בנכסי חפר וקצנו אילו היה לו בן - כשיטלו בני חפר
36 שהם אחי אבינו נחלה בארץ ישראל יחזירו אותה לחפר אביהן, ויריש אותה לכל בניו, ויטול אבינו שהוא בכור שני חלקים, או הוא או בנו שקם תחתיו, כדכתיב "ואם אין לך
37 - עיין עליו. והשתא שאין בן - למה לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אביו, על ידי חזרה שהחזירה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ? שהרי בן הבן יורשת
38 עם האחין. ולקמן נמי אמרין: דרשניו דהו, והיו יודעות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין, כדלקמן (קט, ב). היינו דקא צווחי בני יוסף - שהיו עכשיו מרובין,
39 וגברו יותר משאר שבטים, והן לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים, והיתה נחלת כל אחד מועטת מחלק כל איש ואיש מישראל. בולוהו שקול - בשוה. ומיהו, לקמן אמרין
40 דארץ ישראל לשבטים איתפלג, ובדין צווחו בני יוסף, שלא נטלו אלא כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן, אלא משום דמבעיא ליה לקמן, לא
41 בעי לתרועי הכי. משום מפלים - יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ, וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימות. וגם לא היה להם שום מוריש שיצא
42 ממזרים, שירשו ממנו על ידי חזרה. שפע מינה - מצווחות בני יוסף ובנות צלפחד, דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל, או הוא או אביו. ואף על גב דהוה מצי מתרמי -
43 דאליבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מבן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ, שהרי לא הן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים, דטפלין שיצאו לא נתחלקה
44 להם - ואפילו הכי לא איתרמי, שלא יצא יתום ממזרים פחות מבן עשרים, ואם יצא - אם כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו. דומיא דבנות
45 צלפחד שלא היו ארסין לישול חלק בארץ, כדנתיב בספרי: "איש לפי פקדויו" להוציא את הנשים, דרמו לטפלים, ואפילו הכי ירשו חלק אביהן. ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי,
46 כל הנכנסין פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בארץ, אלא על ידי חזרה, ובגון שהיו מורישין מיוצאי מצרים, ואם לאו, לא יטול, ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל, דלא
47 איתרמי מילתא, דכל אותן שבכנסו לארץ בני עשרים - נטלו חלקם, והטפלים, יתומין הפחותים מבן עשרים - נטלו כולן על ידי חזרה כבנות צלפחד, ואותן שהיה להם אב ואם,
48 ולא היו יכולין לישול בחזרה לא מאבי אביהן ולא מאמי אמותיהן, שהרי אביו ואמו קורמין - הרי אביהן נטל חלק בארץ משום באי הארץ, וכמאן דשקיל איהו דמי, ואין לו
49 לצעוק. איבעי ליה למצווח - כבנות צלפחד ובני יוסף. וגם הנביא היה לו לכתוב, כדכתיב בבנות צלפחד ובני יוסף, דצווח ואהני - כגון בנות צלפחד. דצווח ולא אהני - שלא
50 יכול לגזול שאר שבטים וליתן להם. ומה שהשיבם "עלה לך היערה" וגו' - לדרשה איצטרך, כדלקמן, ולא כפשטיה שנתן להם יערות להרחיב נחלתן. שאם מנחלת שבת ארץ
51 - אין הרשות בידו, ואם של מידה בני יוסף היו - הרשות בידם לזכות היער ולגושם, ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום. ומשני: חתם עצה מוֹבֵה קָא מִשְׁמַע לָךְ - בשביל
52 שלמדוין אנו ממה שהשיב להם יהושע, דמבעי ליה לאיניש להטמין עצמו, לאודוהווי מעינא בישא - להכי כתביה קרא לצווחות בני יוסף, ויאמר להם יהושע - להוסיף נחלה אי
53 אפשר, אך עצה טובה אני נוהן לכם, שאם עם רב אתה - "עלה לך היערה" וגו' "ובראת" - כרות היער, ותבהן לך שם בית מושב, כדכתיב "ובראת אותן בחרבותם" (ויחזקאל כג),
אמרו

נחלתם של יהושע וכלב אפילו חלק אחד מאלף מארץ ישראל.
 מתרצת הגמרא: אָמַר ליה אביי לרב פפא, אין הכוונה למתלוננים
 על חסרון המים, אלא מתלוננים שבעדת קרח קאמריין, כלומר,
 מאתים וחמשים איש שהתלוו לקורח במחלוקתו על משה רבינו.
 הגמרא חוזרת לדון במחלוקת האמורה בסדר חלוקת הארץ.
 מקשה הגמרא: ליה רב פפא לאביי, בשלמא למאן דאמר
 ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, היינו דפגמי (יהושע יז ט), ויפלו חבלי
 מנשה עשרה, כלומר שבני מנשה נטלו עשרה חלקים בארץ בענן,
 שהם שיבתא - ששה חלקים דשיבתא בתי אבות - של ששת
 המשפחות שפירט הכתוב (שם יז ט), וארבעה דידיהו ושל בנות
 צלפחד, חלק צלפחד אביהן, ושתי חלקי אביהן בנחלת אביו,
 וחלק מנחלת אחי אביהן שיצא ממצרים ומת במדבר בלא זרע, הא
 עשרה. אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ, קשה, שהרי
 רק תמניא - שמונה חלקים הוא דהוה, שיבתא בתי אבות,
 ותרי דידיהו, והיינו חלק פשיטה וחלק בבורה שיש להם ליטול
 בנחלת חפר שחזרה אליו מכח בניו או בני בניו שבאו לארץ
 וקיבלו נחלה, הא תמניא חלקים שנטלו בני מנשה בארץ, ולא
 עשרה.
 חוזרת הגמרא ומקשה על המקשן: וכי ליטעמיך לא קשה, והלא
 למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, רק תשעה חלקים הוה,
 שהרי שם לדבריו לא נטלו בנות צלפחד רק שלשה חלקים בארץ.
 אלא מאי אית לה למימר, חד אחא דאבא אית להו שיצא ממצרים
 ויש לו ליטול חלק, וכיון שמת במדבר בלא להניח זרע, ירשו אותו
 אחיו, ובנות צלפחד עמדו במקום אביהן לירש אותו יחד עם שאר
 אחיו. ונמצא שנטלו ארבעה חלקים. הכא נמי - על דרך זו יש
 לתרץ גם לשיטה הסוברת שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, תרי אחי
 דאבא הוה להו שמתו במדבר בלא זרע, וכשחזרה נחלה לחפר
 מכח צאצאיו שבאו לארץ, והורשה לכל בניו בשוה, גם שני בנים
 אלו היה להם ליטול חלק, וכיון שמתו בלא זרע, אחיהם יורשים
 את חלקם, ובנות צלפחד עמדו במקום אביהן ליטול חלק, ונמצא
 שנטלו ארבעה חלקים בארץ.
 מקור שבנות צלפחד נטלו גם את חלק אחי אביהן: דתניא, נאמר
 בתשובת ה' למשה על טענת בנות צלפחד (במדבר כו ז), 'כן בנות
 צלפחד דברת, נתן לתן להם אדות נחלה בתוך אחי אביהם,
 והעברת את נחלת אביהן לתן, והאריכות מיותרת, שהיה לו לומר
 רק 'ינחלו בנות צלפחד' ויש לדרוש שכל תניבה באה ללמד על
 נחלה מוסימת שנטלו, 'נתן לתן להם', זו נחלת אביהן צלפחד,
 'בתוך אחי אביהן', זו נחלת חפר אחי אביהן, שנטלו יחד עם שאר
 אחי אביהן, 'והעברת את נחלת אביהן לתן', זו חלק כבורה, שנטלו
 בנחלת חפר בזכות אביהן שהיה בכורו. רבי אליעזר בן יעקב מוסיף
 ואומר, אף חלק אחי אביהם שיצא ממצרים ומת במדבר בלא זרע,
 נטלו בנות צלפחד, שגאמר בתחילת הכתוב 'לתן תתן', וללמד
 שנטלו חלק אביהן היה די לכתוב לשון תניבה אחת, ומכפילות
 הלשון יש לדרוש שנטלו גם את חלק אחי אביהן.
 מוסיפה הגמרא על דברי הברייתא: ולמאן דאמר - ולדעת רבי
 יונתן הסובר, תרי אחי דאבא שמתו בלא זרע, ואלו להו לבנות
 צלפחד, וכפי שהכריחה הגמרא לעיל, ההוא - חלק האח הנוסף,
 מהכתוב 'אחיות נחלה' נפקא - נלמד.
 הגמרא מבררת כוונת הכתוב הזכור לעיל ויפלו חבלי מנשה
 עשרה: ואמר ליה רב פפא לאביי, קרא - הכתוב האמור, מאי קא
 חשיב - מה כוונתו למנות, אי מפלים קא חשיב - אם כוונתו למנות
 את כל החלקים שנטלו בני שבט מנשה, ואף את חלקם של
 הצעירים, קשה, שהרי מובא הוה - רבים היו, ולא רק עשרה, וא
 בתי אבות קחשיב - ואם כוונתו למנות רק את חלקי בתי האב,
 דהיינו ראשי המשפחות שהם בני מנשה עצמו, הרי רק שיבתא הוה,
 שאם מונה רק את חלקי ראשי המשפחות אין לו למנות את
 חלקיהן של בנות צלפחד לחוד, שבכלל משפחת 'חפר' הן, הנמנה
 בין ששת בני מנשה.

הגמרא מביאה תשובתם של בני יוסף: אָמַר ליה בני יוסף, אָנּוּ
 מוֹרְעָא דְיוֹסֵף, דְּלֵא שְׁלֵמָא בִּיה עֵינָא בִּישָׁא, דְּכַתִּיב בְּבֵרֵכָה שְׂבִירְכוּ
 יַעֲקֹב (בראשית מט כב), 'בן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עֲלֵי עֵינָו, וְאָמַר רַבִּי אֶפְהוּ,
 אֵל תִּקְרִי בְּיָקוֹד 'עֲלֵי עֵינָו' כְּפִי הַמְּסוּרָת, אֵלָא תִקְרָא 'עוֹלֵי עֵינָו',
 שְׂבִירְכוּ יַעֲקֹב שִׂידָא הוּא חוֹרְעוּ עוֹלִים עַל הַעֵינָו וְשׁוֹלְטִים עֲלֵיהּ,
 וְלֹא תִשְׁלוֹט הַעֵינָו עֲלֵיהֶם, וְלֹכֵן אֵינּוּ לַחֲשׁוֹשׁ מֵעֵינָו הַרְעָ. מְקוּר
 זֶה רַבִּי יוֹסֵף רַבִּי חֵינָא אָמַר, מְהֵבָא יֵשׁ לְלַמּוּד שְׂאֵינְ עֵינָ רַעָה
 שׁוֹלְטָת בּוֹרְעוּ שְׁלֵ יוֹסֵף, שְׂנֵאמַר בְּבֵרֵכָתוּ שְׁלֵ יַעֲקֹב לְאַפְרַיִם וְמִנְשֵׁה
 (שם מט טז), 'וְרָגוּ לְרַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, וּבִמְהָ שֶׁהַמְּשִׁילִים לְדַגִּים נִתְכוּיִן
 לְבִרְכָם, מַה דְּגִים שְׂפִימִם מִים מְכַסִּים עֲלֵיהֶם, וְלֹכֵן אֵינּוּ הַעֵינָו רַעָה
 שׁוֹלְטָת בְּהֶם, אֵף זֶרְעוּ שְׁלֵ יוֹסֵף אֵינּוּ הַעֵינָו רַעָה שׁוֹלְטָת בְּהֶם.
 בְּבֵרֵייתָא שֶׁהוּבָאָה לְעֵיל (קט) שְׂנֵינָו: מְרַגְלִים, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב נְטִלוּ
 חֵלְקָם. מְבֵרֵרֵת הַגְּמָרָא: מְהֵינְי מִיָּלָא. וּמְשִׁיבָה: אָמַר עוֹלָא, דְּאָמַר קְרָא
 בְּעֵינָו מִיתַת הַמְּרַגְלִים (במדבר יד לח), 'וְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יִפְנֵה הָיוּ
 מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַדְּלִיכִים הַלְּהוֹת אֶת הָאָרֶץ, וְיֵשׁ לְבָרַר מֵאֵי הַכוּוֹנָה
 'הָיוּ, אֵילִימָא - אִם נֵאמַר שְׁכוּוֹנָתוּ שְׁהָיוּ מְשֻׁשׁ, וְלֹא מִתּוּ בְּמִגִּיפָה
 כְּשָׂאָר הַמְּרַגְלִים, וְהָאָ בְּתִיב קְרָא אֲחֵרִימָא הַמְּלַמֵּד זֹאת, שְׂנֵאמַר
 אַחַר הַמְּנִיחַ הַשְּׂנֵעָה שְׂנֵעָשָׂה בְּעֵרְבוֹת מוֹאָב (שם כו טה), שֶׁלֹּא הָיוּ בְּמִנְיִן
 זֶה מִהַמְּנוּיִים בְּמִנְיִן הָרֵאשׁוֹן, 'כִּי אָמַר ה' לָהֶם מוֹת יָמָתוּ בְּמִדְבָּר,
 וְלֹא נִתַּר מֵהֶם אִישׁ, כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֵה וְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן'. אֵלָא מֵאֵי
 הַכוּוֹנָה 'הָיוּ, שְׁהָיוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב בְּחֵלְקָם בְּאֶרֶץ שֶׁל הַמְּרַגְלִים,
 דְּהֵינְינָו שְׁנֵטְלוּ אֵת חֵלְקָם. (קט)
 בְּבֵרֵייתָא שֶׁהוּבָאָה לְעֵיל (קט) שְׂנֵינָו: מְתִלְוֹנִינָו עֲדַת קְרָת, לֹא הָיָה
 לָהֶן חֵלֶק בְּאָרֶץ.
 מקשה הגמרא: והתניא בברייתא אחרת, מְרַגְלִים, מְתִלְוֹנִינָו עֲדַת
 קְרָת, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב נְטִלוּ חֵלְקָם בְּאֶרֶץ. מתרצת הגמרא: אכן נחלקו
 התנאים בזה, ולא קשיא, מר - התנא ששנה שחלקם ניתן ליהושע
 וכלב, מְקִישׁ מְתִלְוֹנִינָו לְמְרַגְלִים, כְּפִי שְׂיֹבָא לְהֵלֵן, וְיֵשׁ לְלַמּוּד
 מְהִיקָא זֶה שְׂכַשְׁם שְׁחַלַּק הַמְּרַגְלִים יִתְּנוּ לַיהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, כִּךְ נִתְקִימִם
 בְּחֵלְקָם וְזֶה הַמְּתִלְוֹנִינָו. וְמר - והתנא ששנה שלא נטלו כלל חלק
 בארץ, לֹא מְקִישׁ מְתִלְוֹנִינָו לְמְרַגְלִים.
 הגמרא מביאה ברייתא שמתוך דבריה מתבאר ההיקש של
 מתלוננים למרגלים, שנחלקו בו התנאים: דתניא, נאמר בתורה
 בטענתן של בנות צלפחד למשה רבינו (במדבר כו ז), 'אבינו מת
 במדבר, והוא לא היה בתוך העדה הנוצרים על ה' בעדת קרח, כי
 כִּתְּסָאוּ מֵת' וגו', מפרשת הברייתא, 'אבינו מת במדבר', זה צלפחד.
 'והוא לא היה בתוך העדה', זה עדת מרגלים, כלומר שלא היה
 צלפחד מעשרת המרגלים שחטאו. 'הנוצרים על ה'', אלו מתלוננים
 שהתלוננו במדבר, כלומר שלא היה צלפחד מהמתלוננים.
 והכתוב 'בעדת קרח', מתפרש כְּמִשְׁמַעוּ הַפְּשׁוּט, שלא היה
 מהנלווים אל קורח במחלוקתו עם משה רבינו.
 ומתבאר מדברי הכתוב שהמפורטים כאן לא נטלו חלק בארץ,
 שטענת בנות צלפחד היתה שכיון שלא היה מאלו מדוע תיגרע
 נחלתן, אמנם לא נתבאר מה נעשה בחלקם, אכן חלק המרגלים
 נדרש לעיל מהכתוב 'חיו מן האנשים' שניתן ליהושע וכלב, וכיון
 שהוזכרו המרגלים והמתלוננים בפסוק אחד נחלקו התנאים אם
 יש להקישם זה לזה, מר - התנא בברייתא שהובאה לעיל בסמוך,
 מְקִישׁ מְתִלְוֹנִינָו לְמְרַגְלִים, ולכן אמר שגם את חלקם של
 המתלוננים נטלו יהושע וכלב, ומר - והתנא בברייתא שהובאה
 לעיל (קט) לֹא מְקִישׁ מְתִלְוֹנִינָו לְמְרַגְלִים, ולכן אמר שלא היה להם
 חלק בארץ כלל.
 שנינו בברייתא שהיושע וכלב נטלו חלקם של המתלוננים. וסבר
 רב פפא שהכוונה לבני ישראל שהתלוננו על משה אחר שהוליכם
 במדבר שלשת ימים בלא מים, שנאמר (שמות טו כד) 'וַיִּלְנוּ הָעָם עַל
 מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה נִּשְׁתָּה, וְלֹכֵן הִקְשָׁה: וְאָמַר לִיה רַב פַּפָּא לְאַבְי, וְלִמָּאן
 דְּמְקִישׁ מְתִלְוֹנִינָו לְמְרַגְלִים, ולכן אמר שהיושע וכלב נטלו
 גם את חלק המתלוננים, יש לתמוה, וכי איכפול יהושע וכלב וירתו
 לבוקה ארץ ישראל - הוכפלה נחלתם של יהושע וכלב ביותר,
 וירשו את כל ארץ ישראל. והלא מקובל בידינו, שלא היתה

44 שצלפחד היה יורש פי שנים מאחיו במטלטלין, אף בנותיו יורשות
45 חלק זה.
46 רבה מקשה על תירוצו של שמואל: מתיב רבה, שנינו בברייתא,
47 רבי יהודה אומר, כגות צלפחד נטלו ארבעה חלקים בירושת
48 אביהם, שנאמר בחלוקת ארץ ישראל (יהושע יז ה) ויפלו חבלי
49 -נחלות) מנשה עשרה לבד מארץ הגלעד והבשן אשר מעבר
50 לירדן. ומבואר בפסוקים שם שמתוך אותם בערה חלקים, נטלו
51 שש משפחות הבנים הזכרים ששה חלקים, וארבעה חלקים נטלו
52 בנות צלפחד, והיינו, חלק אביהם, וחלק אחי אביהם שמת בלא
53 בנים וירשו את החלק שהיה לאביהם בירושת אותו את, ושני
54 חלקים מנחלת חפר אבי אביהם שמת והורישו לבניו, וכיון שהיה
55 אביהם בכור היה ראוי לטול שני חלקים. ושני חלקים אלו של
56 בכורה הרי היו בארץ ישראל, כמבואר בפסוק, וחזרת הקושיא
57 למקומה, שהרי אין הבכור נטל בראוי לבוא לאחר מיתת האב.
58 מתרצת הגמרא: אלא אומר רבה, באמת ירשו בנות צלפחד חלק
59 כפול בירושת חפר גם בארץ ישראל, ואף שאמנם סתם קרקע
60 שעתידי האב לרשת נחשבת כ'ראויה' ואין הבכור יורש בה פי
61 שנים, אבל ארץ ישראל 'מוחזקת' היא ליוצאי מצרים, שה' כבר נתן
62 להם אותה, כמו שנאמר ליוצאי מצרים (שמות ו ח) והבאתי אתכם
63 אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב
64 ונתתי אותה לכם מורשה אני ה', כלומר, אני נתתי לכם ירושה,
65 ולכן חפר היה נחשב מוחזק בקרקע ארץ ישראל, והיו לצלפחד
66 שני חלקים בירושתו, וירשום בנותיו.
67 הגמרא מקשה על תירוצו של רבה מברייתא: מתיב, אומר רבי
68 חידקא, שמעון השקמוני היה לי חפר, והיה מתלמידי רבי עקיבא,
69 וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר, אף שהוצרך משה רבינו
70 לשאול את ה' את דין ירושת בנות צלפחד, שנאמר ויקרב משה
71 את משפטן לפני ה', אין זאת מחמת שלא ידע כלל את דינו, אלא
72 יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן את אביהן, כיון
73 שלא היו לו בנים, אבל לא היה יודע, אם נטלו את חלק הבכורה
74 של חפר אבי אביהם, שהיה צלפחד עתידי לירש, אם לא. הגמרא
75 מביאה את המשך הברייתא, ואחר כך תסיים את הקושיא: וראויה
76 היתה פרשת נחלות - דיני ירושה, ליכתב על ידי משה, שהרי ודאי
77 לא היתה פרשה זו חסרה בתורה, גם אם לא היה מעשה זה של
78 בנות צלפחד, אלא שזכו בנות צלפחד ונקבתה על ידו. וכן יודע
79 היה משה רבינו, שהמקושש שחילל שבת במדבר דינו כמיתה,
80 שנאמר (שמות לא יד) ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחילליה
81 מות יומת, אבל לא היה יודע כפי זה מיתה היא ימות, אם בסקילה
82 החמורה או בחנק הקלה, וראויה היתה פרשת מקושש - שמחלל
83 שבת בסקילה שתכתב על ידי משה, אף ללא מעשה המקושש,
84 אלא שנתתיב מקושש בגלל מעשיו, ונקבתה על ידו. ושני דברים
85 אלו באו ללמדך,

1 מיישבת הגמרא: לעולם כתיב אבות קא השיב הפסוק, ולפי זה לא
2 היה לו למנות אלא ששה חלקים בלבד, והא קא משמע לן - ומה
3 שמנה הכתוב את ארבעת החלקים שנטלו בנות צלפחד בפני
4 עצמם, כוננת הכתוב להשמיענו בזה, דבנות צלפחד נטלו גם חלק
5 בכורה בנחלת חפר מכח אביהן שהיה בכורו, אף שאין הבכור נטל
6 פי שנים בנכסים הבאים לרשות אביו אחר מיתתו. אלא - ומוכח
7 מכך, שארץ ישראל מוחזקת היא ביד יוצאי מצרים, וכאילו באה
8 נחלת חפר לידו, ולכן יש לצלפחד ולבנותיו הבאות מכחו לירש
9 חלק הבכורה.
10 הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שהובאה לעיל (קט): אומר רב,
11 והקנים של המרגלים והמתאוננים, שלא נטלו אבותיהם חלק
12 בארץ להוריש להם, נטלו חלק בארץ בזכות אבי אביהם ובזכות
13 אבי אמותיהן יוצאי מצרים.
14 הגמרא מקשה סתירה מברייתא אחרת: והתניא, הבנים של
15 המרגלים והמתאוננים נטלו חלק בארץ בזכות עצמן.
16 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - הברייתא לעיל ששנתה שנטלו
17 חלקם של זקניהם, אבל בזכות עצמם לא נטלו חלק, שניה כמאן
18 דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, ולכן לא נטלו בזכות עצמם,
19 שלא יצאו ממצרים בהיותם בני עשרים שנה, אמנם זקניהם
20 שיצאו ממצרים נטלו חלק בארץ, והורישוהו להם. והא -
21 הברייתא ששנתה שנטלו בזכות עצמם, שניה כמאן דאמר לבאי
22 הארץ נתחלקה הארץ, ולכן נטלו בזכות עצמם ככל באי הארץ,
23 ומכח זקניהם לא נטלו.
24 תירוץ נוסף: ואיכתיב אומר, הא והא - שתי הברייתות שניות
25 כדעת הסובר שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, ולא קשיא, הא -
26 הברייתא ששנתה שנטלו חלק בזכות עצמם, מדברת באופן דהוה
27 (שהיה בן הזו) וכן עשרים שנה ומעלה בעת כניסתו לארץ, ולכן
28 נטל חלק עם באי הארץ. והא - הברייתא ששנתה שנטלו בזכות
29 זקניהם ולא בזכות עצמם, מדברת באופן דלא הוה בן עשרים שנה
30 בכניסתו לארץ, ולכן לא נטל חלק אלא בזכות זקניו יוצאי מצרים.
31 שנינו במשנה: ושהיה צלפחד בכור נטל שני חלקים.
32 מקשה הגמרא: ואמאי - ומדוע בכורתו של צלפחד גרמה לבנותיו
33 לקבל שני חלקים בירושת אביו חפר, והרי חלק זה 'ראוי' הוא,
34 כלומר, היה ראוי לבוא ליד חפר אם היה נכנס לארץ ישראל,
35 והלכה היא שאין הבכור נטל פי שנים ב'ראוי', כפי שהוא נטל
36 פי שנים ב'מוחזקת' - בנכסים שכבר הוחזקו ביד אביו, אלא חולק
37 בראוי בשוה עם אחיו, וממילא אפילו צלפחד עצמו לא היה
38 מקבל שני חלקים בירושת חפר אביו, ומדוע בנותיו יקבלו בה שני
39 חלקים.
40 מתרצת הגמרא: אומר רב יהודה אומר שמואל, אין כוננת המשנה
41 שקיבלו חלק כפול בחלקו של חפר בארץ ישראל, שחלק זה 'ראוי'
42 הוא, אלא קיבלו פי שנים ב'יתירות האהלים' שהיו להם במדבר,
43 כלומר, במטלטלין שהיו מוחזקים בידו של חפר בשעה שמת, וכיון

"ויאמר אלוקים יהי אור", ואז "ויהי אור", ולולי זאת, יכול אדם לחיות
שבעים שנה, "ואם בגבורות שמונים שנה", ועד "והיו ימיו מאה
ועשרים שנה", ועדיין יחסר אצלו כל עניין האור
משיחת שבת פרשת בראשית ה'תשכ"ז

1 **ובזכות** אבי אמותיהן — וכגון שלבאי אמותיהן לא היו בנים כי אם בנות, דאם לא
2 כן היו בנים יורשיהן, ואם תאמר: ומי החזיר להן? ויש לומר: כגון שהיו אחים
3 לאבי אמותיהן שהיו להם בנים, והחזירום בנים לאבותיהם וחלקו בשות. **הא** דהוּו בני
4 עשרים כו' — בבניהם אי אתה מוצא שלא היו בני עשרים, כמו שפירש בקונטרס דבליעת
5 קרח נמי היתה מיד אחד המרגלים, כמו שהביא
6 מסדר עולם, דקתני: אחד ביאת מרגלים היתה
7 בליעת קרח, ואם לא שסמך היה מאי קא
8 משמע לך, וכן משמע נמי מדאמרי 'הן גענו
9 כולנו אבדנו' (במדבר ז), ומתרגם: הא מינא
10 קטלית חרבא, הא מינא בליעת ארעא, הא
11 מינא מתו במותא. ששלשה מעשים הללו היו
12 רצופין, ממדבריו לזה אחדו, 'רקטלת חרבא'
13 דיינו מעשה מרגלים, כדכתיב (שם יד) 'ויכום
14 ויכתום' וגו'. ואין להקשות: אמאי הוצרך לומר
15 בזכות אבי אביהן? לימא בזכות אביהן ממש,
16 דהיינו בני מרגלים ובני המתלוננים עצמן? דהאי
17 תנא אתא לאשמועינן דאפילו אותן שלא נטלו
18 מחמת עצמן, שלא היו בני עשרים כשכאו
19 לארץ, ולא נטלו נמי בזכות אבותיהן ממש, כגון
20 שמתו במדבר, ולא נטלו נמי על ידי חורה, שלא
21 נלדו להן שום בן שהיה בן עשרים — אפילו
22 הכי נטלו בזכות אבי אביהן, אף על פי שבא להן
23 מחמת מרגלים ומתלוננים, ואם תאמר, אמאי
24 לא קאמר: הא והא ליוצאי מצרים, הא —
25 כשהיו אביהן ממש, בני מרגלים ומתלוננים —
26 בני עשרים כשיצאו ממצרים, דהיינו מחמת
27 עצמן, שלא בא להן מכח מרגלים ומתלוננים.
28 הא דקאמר בזכות אבי אביהן — שלא היו
29 אבותיהן בני עשרים ביציאת מצרים? ובשלא
30 אי הוה אמר דבנין ממש של מרגלים ושל
31 מתלוננים עצמן מיירי הכא שבאו לארץ — הוה
32 אחי שפיר, דלא הוה מצי למימר: הא והא
33 ליוצאי מצרים הוא והא דהוּו בני עשרים
34 כשיצאו, דאם כן איך באו לארץ? דבני עשרים
35 כולן מתו במדבר! ויש לומר: דהשתא נמי דאיירי
36 בבני בניהם — לא מצי לשנויי הכי, דמשמע נמי דבאי הארץ נטלו בזכות עצמן, ולא
37 שאבותיהן נטלו והורישו להן. **מתירב** רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ארבעה
38 חלקים שנאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה — וקרא על כרחך לא איירי ביתרות והאילים אלא
39 בחלוקה, וליכא למימר: דלמא תלתא אחי דאבא הוּו להו. דאו לא הוּו בהו שום חדוש, דהא
40 חלק בכורה לא נטלו, ואם כן לא הוה ליה לקרא לאחשובינה, אלא דבתי אבות גירא,
41 כדפרך רב פפא לעיל: אי טפלים קאי חשיב — טובא הוּו.
42 **יודע** היה משה שבתו צלפחד יורשות הן — אף על פי שלא נאמרה פרשת נחלה, יודע
43 היה משה, מטעם דלקמן: אם כבן אנו נירש אם כבת תתיבם אמנו.
44 **שנאמר** מחלילה מות יומת אבל לא היה יודע באיזו מיתה נהרג — ואם תאמר: למה היה
45 מסתפק? היה לו לדנונו בתנא, דכל מיתה האמורה בתורה סתם תנא ויש לומר: דמסתברא היה
46 נראה לו שדבר בסקילה כעבוד עבודה זרה, דבכל דבר נצטוו במדבר. כדאמרין בסנהדרין (ג, א) וכדכתיב
47 לעבודה זרה, דהיינו מחלל שבת בפרהסיא לעובד עבודה זרה. ועריך לומר דסבר כרבנן ולא
48 כרבי יהודה, דאי כרבי יהודה דאמר כ'אלו הן הנשרפין' (סנהדרין פ, ב) עד שיודיעהו באיזו
49 מיתה הוא נהרג, ולדרייה אמר להם דהוראת שעה היתה, (דאם) וצריך להוית: ואם כן לא
50 ידע משה שדינו במיתה.

שמגלגלים

1 לעולם בתי אבות קא חשיב — ולא טפלים. חוץ מבנות צלפחד דקחשיב ארבעה חלקים
2 שלהן, ואשמועינן דררשינן האי קרא ד'נתן תתן' דמיניה נפקא לן ארבעה חלקים על
3 ידי שאנו דורשינן 'העברת' זו חלק בכורה. אלמא אשמועינן דארץ ישראל מוחזקת היא
4 להן מיציאת מצרים ואף על פי שערין לא נכנסו בה. הא — דקתני: בזכות אבי אביהן,
5 אבל לא בזכות עצמן. כמאן דאמר ליוצאי
6 מצרים — בתחלה הארץ, ולא לבאי הארץ. הא
7 — דקתני: בזכות עצמן — כמאן דאמר לבאי
8 הארץ, וכגון דהוּו בני עשרים כשכנסו לארץ.
9 הא והא לבאי הארץ — דאף על גב דרישא
10 דהדיא ברייתא דלעיל ליכא לאוקומה אלא
11 למאן דאמר ליוצאי מצרים, דקתני: מרגלים
12 יהושע וכל נטלו חלקם — אמאי למימה:
13 מסקא דרבי שמעון בן אלעזר היא, דאית ליה
14 ליוצאי מצרים ולבאי הארץ. הא — דקתני:
15 בזכות עצמן — דהוּו בני עשרים כשבאו לארץ.
16 הא — דקתני: בזכות אבי אביהן. דלא הוּו בני
17 עשרים — כשבאו לארץ, ובבני בני המתלוננים
18 קמריי, שמתו להן אביהן שהיו בני המתלוננים
19 ממש במדבר, והם נשארו טפלים ולא נטלו
20 לעצמן, שערין לא הגיעו לעשרים. ובזכות
21 אביהן ממש, בני המתלוננים — אין להם לישלם,
22 שהן ממצרים לא יצאו ולא רץ, אלא
23 בזכות אבי אבי אביהן, דהיינו אבות הכותבים
24 שיצאו ממצרים. וכין דרך ברייתא כרבי שמעון
25 בן אלעזר מוקמינא לה, דאית ליה תרתי, נמצאו
26 אלו בני בנין יורשין אותן כבנות צלפחד
27 שרשו בכנסי חפר וקנס ואף על גב דחשיב
28 כטפלים דעלמא. דלענין ירושת אביהן שהיו
29 מיוצאי מצרים לא בעינן בני עשרים כבנינו
30 לארץ. וחורה ליכא למימר, דהא רבי שמעון בן
31 אלעזר לית ליה חורה, דמדיכא תיתי? הא
32 משמע ליה קרא תרייהו לגופיהו. ואפילו אם
33 תמצי לומר דהא סיפא לאו רבי שמעון היא,
34 איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן על ידי
35 חורה. כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא
36 היו בני עשרים בשעת הגירה, ולא מתו במדבר, דהא לא נגורה גזירה על פחות מבן
37 עשרים, וכשנטלו חלקם בארץ, החזירו אצל (אבי) אביהן, מה עשה האבונ: חזרו והורישו
38 נכסיהן לכל יוצאי יריקן, בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים, דכולן יוצאי
39 חלציהן היו, וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשות. דאף על גב דטפלים לא
40 שקלי באנפי נפשייהו — ירושת אבות מיהא קאליה, כדאמר בבנות צלפחד, דהוּו להו
41 כטפלים שאין להן חלק לעצמן, וחלקו עם אחי אביהן בכנסי חפר. ו'הבנים' דקתני —
42 היינו בני הבנים, דבן בנו של אדם קרוי בנו, כדאמרין לקמן ב'מי שמת' (קמג, ב). ואבי
43 אבי אביהן קרי ליה אבי אביהן, דבבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הוּו בני
44 עשרים, דקיימא לן בשנה שניה שלח משה מרגלים, ותניא בסדר עולם: אחר ביאת
45 מרגלים היתה בליעתו של קרח, וכו' ביום נשרפו המתלוננים. נמצאו שבניהן כשבאו
46 לארץ הוּו בני שלשים ושמונה שנה, שכן עמדו ישראל במדבר אחרי כן. (תוספת, ו) לפי
47 האי לישנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו כלל חלק בשביל
48 מרגלים, והאי קרא ד'חיו מן האנשים' לא דריש ליה אלא כפשטיה. תוספת. ראיה היה
49 — לחפר ולצלפחד משמתו במדבר, אבל לא החזוקו בה מעולם, שהרי לא באו לארץ
50 ואין הכבוד נוטל בראוי — לקמן בפרקין (קבד, ב). ביתרות אהלים — כלומר, במטלטלין
51 שהוה להם במדבר, כגון יתרות אהלים, ודאי לכולן היו אהלים, ואין אדם במדבר בלא אהל. אבל בנחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה. וכל שלשה חלקים דמתניתין, בין במקרקעי בין
52 במטלטלי מיירי, לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי חבלי מנשה — היינו קרקע, שחולקין בחבל. וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה. מוחזקת היא — ליוצאי מצרים, כדכתיב
53 'ונתתי אותה לכם מורשה' בלומר, אני נתתיה לכם ירושה. יודע היה משה רבינו שבתו צלפחד יורשות הן — כמו כן, שהרי דינין נצטוו במדבר. כדאמרין בסנהדרין (ג, א) וכדכתיב
54 שם 'שם לו חק ומשפט', ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף הארבעים שנה. ועוד, דאיכא למילף מפרשת יבמין שהבת כן, כדכתיב 'ומת אחד מהם ובן אין לו' עיין עליו.
55 דהא בנות צלפחד משם למדו, כדלקמן: אם כבן אנו — נירש, ואם לאו — תתיבם אמנו. וראייה היתה וכו' — ולא תאמר: אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו שתי
56 פרשיות הללו חסרין מן התורה, והכי נמי איכא למימר שחובה מצות חסידים מן התורה לפי שלא אירעו מעשים. ומקושש במיתה — ואף על גב דכתיב 'כי לא פורש מה יעשה
57 לך' — היינו שלא היה יודע אם בסקילה חמורה אם בחנק הקל, כדמפרש ואזיל.
58

אילו היה לו בן לא דברנו — פירש הקונטרס: שכבר היו יודעות פרשת נחלות. וקשה: דהא
אבתי לא נאמרה, כדאמרין לעיל: שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ועוד: דאפילו
יודעות פרשת נחלות דבן ובת יורשין, היאך יודעות דבן קודם לבת? הא אבתי לא נאמר "וכל
בת יורשת נחלה", ואם כן איכא למימר בדבריך רב פפא לעיל לאביו: איכא בן ובת לא האי
לירות כו'! ועוד: אם היו יודעות פרשת נחלות —
למה הוצרכו לזכר מכח פרשת יבמין? ונראה —
לרבינו שמשון בן אברהם: דהיו יודעות
מיהותנחלתם לבניכם? ולא לבנותיכם. אם נמי,
מסברא, משום דבת מסבת נחלה ולא בן. אי נמי,
מדכתיב "אלה חלק חלק (את) אפרים" — היינו
זכרים ועוד קאי להו, דקאמר: אילו היה בת לבן
לא דברנו — הא אבתי לא נאמר משמש נחלה!
ונראה לפרש "לא דברנו" — לפי שלא היה להן או
שום כח לדבר, אבל עכשיו שאין (בת) בן — יש
(להן כח) להוכיחן מפרשת יבמין. **אפילו** קטנה
שחוק לא נשאת פחות מארבעים שנה — נראה
לרבינו שמשון בן אברהם דסבר לה כמאן דאמר
(שבת צו. ב): צלפחד היינו מוקדשין ומעשה
המקדש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה
מרגלים. דאמר במדרש שלשם שמעם נתחבו,
שהיו אמרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא
ליכנס לארץ ממועשה מרגלים — שוב אין מחויבים
במצות, עמד והחיל שבת כתי שיהרג וירא
אחרים. ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה, כדמוכחי
קראי.

מתב
**והלכתא: אין חולקין. - קשיא הלכתא אהלכתא! - הלכתא אהלכתא לא קשיא: הא -
דפליג ליה רביה יקרא, הא - דלא פליג ליה רביה יקרא. תנא: גנות צלפחד חקמינות הן,
דרשניות הן, צדקניות הן. חקמינות הן - שלפי שעה דברו, דאמר רבי שמואל בר רב יוחנן:
מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין, שנאמר: "כי ישבו אחים יחדיו", אמרו
לו: אם כן אנו חשיבין - תנה לנו נחלה כבן, אם לאו - תתיבם אמנו! מיד: "ויקרב משה
את משפטן לפני ה'". דרשניות הן - שהיו אזמרות: אילו היה לו בן, לא דברנו. ויהתניא:
בת! - אמר רבי ירמיה: סמי כמאן בת. אביו אמר: אפילו היה בת לבן, לא דברנו. צדקניות
הן - שלא נישאו אלא להגן להן. תני רבי אליעזר בן יעקב: אפילו קטנה שבהן לא נשאת
פחותה מארבעים שנה. - איני? והא אמר רב חסדא: ניסת פחותה מבת עשרים - יולדת
עד ששים, בת עשרים - יולדת עד ארבעים, בת ארבעים - שוב אינה יולדת! אלא, מתוך
שצדקניות הן נעשה להן גם פיוכד, דכתיב: "ולך איש מבת לוי ויקח את בת לוי",
אפשר**

כלום. ודרשו — כלומר, דרשו כאליו כתוב למפרע: ותעמדה לפני משה, ומקמי משה עמדו לפני אלעזר, ומקמי אלעזר עמדו לפני משה. והא דלא כתב "ותעמדה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר ולפני משה" היינו לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב, אלא ראשון ראשון חשוב. בבית
המדרש היו יושבין — משה ואלעזר ונשיאי העדה, ועמדו לפני כולם, ששאלו לכולן בידו, וחלקו כבוד לתלמידים במקום רבותיהם. **אבא** תנן כבר חולקין — דכל הו חשיבותו
של רב הוא, וניחא ליה. רבי יאשיה כבר אין חולקין — הלכך מסר המקרא. **הא דפליג ליה רביה** — לתלמיד קרא, והאי ניחא ליה שיהלכו לו גם אחרים כבוד. ומשה
רבינו היה פליג יקרא לכל ישראל, וכן זה הוא. חכמינות הן — בדרך ארץ. שלפי שעה דברו — שכשמאנו פתח לדבריהם באו בעלילה ובטענה מעלייתא לבית דין, כדמפרש
ואויל. כפרשת יבמין — "ובן אין לו" — עיין עליו. **אם כבן אנו** — לפטור אמנו מיבום, שהרי היבם קם על שם אחיו לנחלה, כדורשין ביבמות (כד, א), והבן מונעו מליבם
את אמנו ומלידת את אביו, ופטר הוא את אמנו וירוש את אביו — ואף הית בן. וסברא בעלמא הוא. אילו היה לו בן — כדכתיב "כי אין לו בן", וכבר היה ידוע שהבן יורש
את אביו, שהרי היו יודעות פרשת נחלות. כדאמרן לעיל, דלא היה מספקא להו אלא אי נטלות חלק כבודה אם לאו. ונמצא שהיו יודעות לדרוש דהאי דכתיב "ובן אין לו" —
והעברתם" וגו' — הא יש לו בן הוא קודם לבת, ולא כדאמר רב פפא לאביו לעיל בפרקין (ק, א) אימא בן ובת לא האי לירש בו ולא האי לירש בו. "הנה"ו. **ואם לאו**, שאין
הנקבות חשובות ורע — התיבם אמנו לאחר מאחי אבינו, והוא יירש נחלת אבינו, וכן הוציא ממנו לאמנו יירש אחריו נכסי אבינו. עד כאן תוספות. והתניא — "אילו
היתה בת לא דברנו". והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה. **שאפילו** היה בת לבן לא דברנו — שהיו יודעות לדרוש שהבת אינה יורשת עם בת הבן, כדאמרן לעיל. **שלא**
נישאו אלא להגן לה — כדאמרן לקמן: בנות צלפחד הותרו להנשא לכל מי שירצו. כדכתיב "לטוב בעיניך" וגו', אלא מה אני מקיים "למשפחת משה אביהן תהינה לנשים"
— עצה טובה השיאן הכתוב, שלא נישאו אלא להגן להן. אלא משפחת משה אביהן הגונן היו. ואשכחן שנישאו להם. כדכתיב "ותהינה מחלה ונועה חלה ומלכה ותורצה"
לכני דריקון לנשים", דאף על גב דהותרו לטוב בעיניהן. — לא רצו להדבק אלא בהגונן. לא נישאת פחותה מארבעים — שהיו מצפת להגן להן. שוב אינו יולדת — ואם
נתעבדו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותן, וכן תני להן להתעבד עד ארבעים שנה. מאחר שלא ילדו עד. **מתוך שצדקניות היו** — טענותו בערקתן
שיעשה להם נס כיוכבד, ולכן נתעבדו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגן, כיוכבד שילדה מאחר ארבעים. ומיהו, נישואיה איכא למימר קודם ארבעים.
אפשר

מבררת הגמרא: **בְּמַאי קְמַיְפֵלְגִי** – באיזה דין נחלקו רבי יאשיה
ורבי אליעזר, שמחמתו נחלקו בפירוש הפסוק, מבארת הגמרא:
מַר – רַבִּי אֲלִיעֶזֶר כְּכָר, שְׁחוֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד אֶף בְּמָקוֹם וּ–בַפְּנִין
הָרָב, כִּיּוֹן חֲשִׁיבוֹת הֵיא לְרַב שְׁמוּכְבָּדִים אֶף אֵת תַּלְמִידָיו, וְלֹכֵן
שָׂאלוּ בְּנֵי אֲלִעֶזֶר, הַנְּשִׂיאִים הִיעֵדָה שְׁהִיו תַּלְמִידָיו שֶׁל מֹשֶׁה
רַבִּינוּ, בְּפַנִּי מִשְׁה. וּמַר – רַבִּי יֹאשִׁיָה כְּכָר, אִין חוֹלְקִין כְּבוֹד
לְתַלְמִיד בְּמָקוֹם הָרַב, וְלֹכֵן לֹא יִתְכּוּן שֶׁשָּׂאלוּ אֵת הַתַּלְמִידִים בְּפַנִּי
מִשְׁה רַבִּינוּ, אֲלֵא אֶלָּא שְׂאָלוּ חֹלְקֵי אֵת הָעֵדָה, הַנְּשִׂיאִים
וְאַלְעוֹר הַכֹּהֵן, וְרַק אַחַר כֵּךְ שָׂאלוּ אֵת מִשְׁה רַבִּינוּ.
הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת זו: **וְהִלְבַּתָּא, שְׁחוֹלְקִין כְּבוֹד**
לְתַלְמִיד בְּמָקוֹם הָרַב, וְהִלְבַּתָּא, שְׂאִין חוֹלְקִין. מִקְשָׁה הַגַּמְרָא:
קְשִׂיָא הִלְבַּתָּא אֶהְלָבְתָּא – הִרִי הִלְכָה אַחַת סוֹתֵרֵת לְחֲבֵרְתָּה.
מתרצת הגמרא: **הִלְבַּתָּא אֶהְלָבְתָּא לֹא קְשִׂיָא, הָא – מַה שְׂאִמְרוּ**
שְׁחוֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד בְּמָקוֹם הָרַב הֵיינו באופן דְּפְלִיג לִיָּה רַבִּיָּה
יְקָרָא – כַּשֶּׁהַרָב עֲצֻמוֹ חוֹלַק כְּבוֹד לְתַלְמִידוֹ, וְנוֹחַ לְרַב שְׂגָם
אַחֵרִים יְכַבְּדוּהוּ. וְהָא – מַה שְׂאִמְרוּ שְׂאִין חוֹלְקִין, הֵיינו באופן דְּפְלִיָא
פְּלִיג לִיָּה רַבִּיָּה יְקָרָא, וְאוֹ גֵנְאִי הוּא לְרַב שְׂאַחֵרִים יִחְלֻקוּ כְּבוֹד
לְתַלְמִיד בְּפַנִּיו.
הגמרא מספרת בשבחן של בנות צלפחד: **תָּנָא – שְׁנִינוּ בְּרִייתָא,**
בְּנֹת צַלְפָּחֵד, תְּקַנְיָתָן הֵן – בְּדַרְךְ אַרְךָ, דְּרַשְׁשִׁינָתָן הֵן – יַדְעוּ לַדְרוֹשׁ
אֵת הַתּוֹרָה, וְצִדְקָנְיָתָן הֵן.
מבארת הגמרא: **תְּקַנְיָתָן הֵן, שֶׁלְפִי שְׁעָה דְּפִרוּ – שָׁדַרְבוּ בִשְׁעָה**
שֶׁהִיָּתָה רָאוּיָה, כַּשֶּׁמַּצָּאוּ פָתַח לְדַבְרֵיהֶם, דְּחָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב
יֶצְחָק, מְלַמֵּד שְׁהֵיָה מֹשֶׁה רַבִּינוּ יוֹשֵׁב וְרוֹשֵׁב בְּפִרְשֵׁי רַבִּי, שְׂנַאֲמַר
(דברים כה ה) בְּיָ יֵשְׁבוּ אַחֵים יַחְדוֹ וְזָמַת אֶחָד מֵהֶם וּבִן אֶין לוֹ לֹא תִהְיֶה
אֵשֶׁת הַמַּת הַחוּצָה לְאִישׁ וְדוּ יִבְמָה יָבֵא עֲלֶיָה וְלָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה
וְיִבְמָה, וְהִיָּה דוֹרֵשׁ מִכַּךְ שֶׁכְּתוּבָה הַתּוֹרָה 'וּבִן אֶין לוֹ' וְלֹא אֵין לוֹ,
כַּאִילוֹ נִכְתַּב 'עֵינִין עֲלֵיו', כְּלוּמַר, בְּדוֹק הֵיטָב אִם יֵשׁ לוֹ זֶרַע כֵּן
שֶׁהוּא הַפּוֹטֵר מִיָּבוּם, אַמְרוּ לוֹ בְּנוֹת צַלְפָּחֵד, מַמָּה נַפְשָׁךְ, אַם כְּכֵן
אֵינוֹ חַשׁוּבִין, לְפִטוֹר לֵאמֹנָּה מִיָּבוּם, וְהָא לְנוּ נִחְלָה בְּכוֹ, שֶׁהִי
בְּמָקוֹם שֶׁאִשָּׁה חַיִּיבָת בִּיבּוּם הַדִּין הוּא שְׁהִיבַם לְכַדוֹ יוֹרֵשׁ אֵת
אַחֵיו הַמַּת, וְאֵילוֹ כְּשִׁישׁ לְמַת בֵּן, הָבַן פּוֹטֵר אֵת אִמּוֹ מִיָּבוּם וּמוֹנַע
מֵהִיבַם לִירֵשׁ אֵת אַבִּיו, וְאִם כֵּן אֶף לִגְבִי בַת הַדִּין כֵּן, כַּשֶּׁשְׂהִיא
פּוֹטֵרֵת אֵת אִמָּה מִיָּבוּם הִרִי הִיא מוֹנַעַת מֵהִיבַם לִירֵשׁ אֵת נְכָסֵי
אַבִּיָּה, וְיורֶשֶׁת אוֹתָם בְּעֻצְמָה, וְאִם לֹא – וְאִם אֶין אֲנוֹ יוֹרֶשׁוֹת
כְּבָנִים, תִּתְּיָבִם אֲמַנוּ – תִּהְיֶה אֲמָנוֹ חַיִּיבַת בִּיבּוּם. וְכַשֶּׁשְׁמַע מִשְׁה
אֵת טַעֲנֹתָן, מִיָּד 'וְיִקְרַב מֹשֶׁה אֵת מִשְׁפָּחָתוֹ לִפְנֵי ה'.'
ממשיכה הגמרא: **דְּרַשְׁשִׁינָתָן הֵן, שְׁרָחִי אִמְרוֹת לְמִשְׁה, אֵילוֹ תִּיָּה [לֹ]ן**
לְאַבְנֵינוּ בְּכוֹ, לֹא דְפִרְנוּ – לֹא הֵיינו תּוֹבַעוֹת חֶלֶק בִּירוּשָׁה, כִּיּוֹן
שִׁנְאַמֵּר (במדבר כו ה) 'אִישׁ כִּי יָמוּת וּבִן אֶין לוֹ וְהֵעְבַרְתֶּם אֵת נַחְלָתוֹ
לְבָתוֹ, וְאֶף שֶׁלֹּא הִתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה מַה דִּין הִירוּשָׁה כְּשִׁישׁ גַּם בָּנִים
וְגַם בְּנוֹת, הֵבִינוּ מֵדַעְתָן שְׂאִין בְּנוֹת יוֹרֶשׁוֹת כֻּלַּל בְּמָקוֹם שִׁישׁ בֵּן,
וְתַבִּיעַתֶּם הִיתָה רַק מַחֲמַת שֶׁלֹּא הִיוּ לוֹ בָּנִים, שִׁנְאַמֵּר (שם כו ד)
'לְמָה יִנְרַע שָׁם אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפָּחָתוֹ כִּי אֶין לוֹ בֵּן, וּמִשְׁמַע שְׂאֵם
הִיָּה לוֹ בֵּן לֹא הִיוֹ תּוֹבַעוֹת כְּלוּם.
מקשה הגמרא: **וְהֵתְנָא – וְהִירֵ שְׁנִינוּ בְּרִייתָא אַחֲרָה, שְׂאִמְרוּ**
בְּנוֹת צַלְפָּחֵד 'אֵילוֹ הִיָּתָה לוֹ בַּת לֹא דִיבְרֵנוּ'. מִתְרַצָּת הַגַּמְרָא: אַמְרֵן
רַבִּי יוֹמִיָּה, סַמִּי – מִחֻק מִכָּאֵן אֵת הַתִּיבָה 'בַּת', וְתַגְרוּס 'אֵילוֹ הִיָּה
לוֹ בֵּן לֹא דִיבְרֵנוּ. תִּירוּךְ נוֹסָף: אַבְיָי אַמְרֵן, בְּאִמְתֵּי יֵשׁ לַגְרוּס 'בַּת',
וּכַךְ אַמְרוּ, אֲפִילוֹ אִם הִיָּה לוֹ בֵּן וְזָמַת, וְהָיָה בַת לְבוֹ, לֹא דְפִרְנוּ, כִּיּוֹן
שֶׁהִיוּ דְרִשְׁנֵי וְיַדְעוּ שֶׁבַת הֵבִן קוֹדְמַת לְבַת, כַּמְבוּאָר לַעִיל (טסה).
ממשיכה הגמרא: **צִדְקָנְיָתָן הֵן, שְׁלֵא נִישְׂאוּ אֲלֵא לְהַגֵּן לְהָךְ, וְהֵיינו**
לְבַנֵי שְׁבָטָךְ, שֶׁהִיוּ גֹזְנִים.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין בנות צלפחד: **תְּנִי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר**
בֵּן יֶצְחָק, אֲפִילוֹ קַמְּנָה שְׂבָתָךְ, לֹא נְשִׂאֵת כַּשֶּׁהִיא פְּחוּתָה וְ– צַעִירָהּ

שְׂמַנְלֵגָלִים זְבוֹת עַל יְדֵי זְכָא, וְלֹכֵן יוֹרֶשֶׁת הַבָּנִים וְהַקְּרוּבִים שְׁהִיא
דְּבַר זְכוּת, נִכְתְּבָה מַחֲמַת בְּנוֹת צַלְפָּחֵד, שְׁהִיו צִדְקָנְיָתָן, וְיַמְגַלְגַּלִּים
הַזְּכָה עַל יְדֵי תִבִּי, וְלֹכֵן הַדִּין שֶׁמַּחֲלֵל שְׁבַת חַיִּיב סְקִילָה, שְׁהִיא
הַמִּיתָה הַחַמּוּרָה בִּיּוֹתֵר, נִכְתַּב בַּתּוֹרָה מַחֲמַת הַמַּקּוֹשֵׁשׁ עֲצִים,
שֶׁחִלַּל שְׁבַת.

מסיימת הגמרא את הקושיא מהברייתא על דברי רבה: **וְאִי פְּלַקָּא**
דְּעַתְקֵךְ שְׂאִין יִשְׂרָאֵל מוֹחֻזְקַת הִיא לִיוֹצֵאֵי מִצְרַיִם, מְאִי קָא
מִסְתַּפְקֵא לִיָּה – מַה הִיָּה הַסֵּפֶק שֶׁל מִשְׁה רַבִּינוֹ אִם בְּנוֹת צַלְפָּחֵד
נוֹטְלוֹת אֵת חֶלֶק הַבְּכוּרָה שֶׁל אַבִּיהֶן, וְהִרִי כִּיּוֹן שָׁחַר הִיָּה מוֹחֻזֵּק
בְּאוֹתוֹ חֶלֶק הִיָּה צַלְפָּחֵד עֵתִיד לִירֵשׁ פִּי שְׁנַיִם, וְנוֹטְלוֹת בְּנוֹתָיו
חֶלֶק זָה.

מתרצת הגמרא: **הִיא גֵּוֹפָה קָא מִסְתַּפְקֵא לִיָּה – דְּבַדְרָה זֶה עֲצֻמוֹ**
הַסֵּתֶפֶק מִשְׁה רַבִּינוּ, הָאֵם אַרְךָ יִשְׂרָאֵל מוֹחֻזְקַת הִיא לִיוֹצֵאֵי
מִצְרַיִם אוֹ לֹא. וְצַדִּי הַסֵּפֶק הִיּוֹ כֵּן, דְּקַתִּיבֵי שְׂאִמֵּר ה' לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִצְרַיִם עַל יְדֵי מֹשֶׁה (שמות ו ה) 'וְהַבָּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נְשָׂאתִי אֵת יַדִּי לְתֵת אֶתְהָ לְאַבְרָהָם לְיֶצְחָק וְלִיעֲקֹב וְנָתַתִּי אֶתְהָ
לְכֶם מוֹרֶשֶׁה אָנִי ה'', וְזֶה וְדֹאֵי שִׁפּוּרֹשׁ הַלְשׁוֹן 'מוֹרֶשֶׁה' הוּא
שִׁוְרִישׁוּהָ לְאַחֵרִים, וְהַסֵּפֶק הוּא הָאֵם לְשׁוֹן זֹו מִתְפָּרְשֵׁת גַּם
בִּירוּשָׁה', כְּלוּמַר, שְׁהָאַרְךָ יוֹרֶשָׁה הִיא לְכֶם מִאֲבוֹתֵיכֶם – אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיעֲקֹב, וְאַתֶּם מוֹחֻזְקִים בָּהּ, וּמִמִּילָא כַּשֶּׁמִּתּוֹ יוֹצֵאֵי מִצְרַיִם
וְהוֹרִישׁוּ אֵת נַחֲלָתָם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבָנֵיהֶם, יֶרֶשׁ הַבְּכוֹר פִּי שְׁנַיִם.
אוֹ דִּלְמָא כְּשִׁירֹשׁ הַלְשׁוֹן 'מוֹרֶשֶׁה' הוּא רַק שְׂחָם פּוֹרִישָׁךְ, וְאִינְן
יוֹרֶשִׁין, כְּלוּמַר שִׁוְרִישׁוּ מִצְרַיִם עֲצֻמוֹ יוֹרֶשׁוּ אֵת חֶלֶקֶם לְבָנֵיהֶם,
אַבֵּל לֹא יֶרְשׁוּהוּ בְּעֻצְמָם מֵאַבוֹתֵיהֶם, וּמִמִּילָא הָאַרְךָ נַחֲשַׁבֵת רַק
כִּירוֹאֵי' לְבוּא לִידָם, וְאִין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם. מְסִימַת
הַגַּמְרָא: וְשִׁשְׁמוֹ לִיָּה – לְמִשְׁה רַבִּינוֹ אֵת סְפִיקוֹ מִן הַשְּׁמַיִם, דְּתַרְוָיְהוּ
– שְׁנֵי הַדְּבָרִים כְּלוּלִים בַּלְשׁוֹן זֹו, שְׁהָאַרְךָ הִיא יוֹרֶשָׁה לְכֶם
מִאֲבוֹתֵיכֶם, וּנַחֲשַׁיִם יוֹצֵאֵי מִצְרַיִם כְּמוֹחֻזְקִים בָּהּ, וְלֹכֵן הַבְּכוֹר
יוֹרֵשׁ בָּהּ פִּי שְׁנַיִם, וּמוֹרִישָׁן אוֹתָהּ לְבָנֵיהֶם, וְאִינְן יוֹרֶשִׁין אוֹתָהּ
בְּעֻצְמָם, שֶׁהִיָּה מִתּוֹ בְּמַדְבַּר.

הגמרא מביאה פסוק נוסף שנרמז בו שיוצאי מצרים עצמם לא
יכנסו לארץ, קודם שנגזר עליהם כן: וכמו שנרמז ענין זה בלשון
'מורשה', שיוורשו את הארץ לבניהם, תיינו דְּקִתִּיב בִּישִׁירַת הִים'
שְׂאִמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות טו ז), 'הִבְיֵאִמוּ וְתַטְעַמּוּ בָּהֵר נִחְלָתְךָ, וְיֵשׁ
לְדַקְדֹק, שֶׁלְשׁוֹן 'הִבְיֵאִמוּ' – שֶׁהִי יְבִיא אוֹתוֹנוֹ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל לֹא
נִשְׂמַר בְּפִסְטוֹק, אִם שֶׁעֲרִיין לֹא נְגוֹר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לְאַרְץ
יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא אִמְרוּ 'הִבְיֵאִמוּ' בַּלְשׁוֹן נִסְתָּר, שֶׁהִי יְבִיא אַחֵרִים
לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מְלַמֵּד שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל הִיוּ מְתַנְבְּאִין בְּאַמִּירַת הַשִּׁירָה,
שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לְאַרְץ, וְאִינְן יוֹרֶעֵן מַה מְתַנְבְּאִין – וְלֹא יַדְעוּ הֵם עֲצֻמָּם
מֵהַנּוֹבָאָה הַרְמוּזָה בַּלְשׁוֹנָם.

הגמרא מבררת את פרטי המעשה של בנות צלפחד: נאמר בתורה
לגבי בנות צלפחד (במדבר כו ב): **וְהִתְעַמְדָּה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֲלִעֶזֶר**
הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִים וְכָל הָעָדָה', וּמַלְשׁוֹן הַפּוֹסְטוֹק מִשְׁמַע שֶׁתְּחִילָה
בְּאוֹ לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְאַחַר כֵּךְ לִפְנֵי אֲלִעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפַנֵּי הַנְּשִׂיאִים וְכֻל
הָעֵדָה. תַּמּוּהָ הַגַּמְרָא, וְכִי אֲפָשֶׁר הַדְּבַר, שֶׁעָמְדוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה כּוֹ
וְלֹא (אִמְרוּ) [אָמַר] לְהָךְ דְּכֶר – לֹא יַדְעוּ תְּשׁוּבָה לְשֹׁאֲלָתָם, וְאַחַר
כֵּךְ עָמְדוּ לִפְנֵי הַנְּשִׂיאִים וְכָל הָעָדָה לְשֹׁאוֹל שֹׁאֵלָה זֹו, וְהִרִי אִם
מִשְׁה לֹא יַדְעוּ מַה לְהַשִּׁיב, כֹּל שֶׁכֵּן שְׁהַנְּשִׂיאִים וְהָעֵדָה אִינֵם
יודְעִים. אֲלֵא, סָרַם אֵת הַמַּקְרָא וְדָרְשׁוּהוּ – פָּרַשׁ אֵת הַפּוֹסְטוֹק בְּהֵיפֵךְ
מִחֲסַדֵּר הַכְּתוּבָה בּוֹ, שֶׁבַתְחִילָה עָמְדוּ לִפְנֵי הָעֵדָה, אַחַר כֵּךְ לִפְנֵי
הַנְּשִׂיאִים וּלְפַנֵּי אֲלִעֶזֶר, וּבִסּוּף לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְכַתְּבָה הַתּוֹרָה אֵת
שְׁמוֹתֶם כְּסֹדֵר חֲשִׁיבוֹתֵם, וְלֹא כְּסֹדֵר הַמַּעֲשֵׂה, אֵלוֹ הֵם דְּכָרֵי רַבִּי
יֹאשִׁיָה. אֲבָא תֵּן אַמְרֵן מִשּׁוּם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, כְּבִית הַמְּדָרְשׁ הִיּוֹ יוֹשְׁבָיו,
מִשְׁה רַבִּינוּ, אֲלִעֶזֶר הַכֹּהֵן, הַנְּשִׂיאִים וְהָעֵדָה, וְהִלְבּוּ בְנוֹת צַלְפָּחֵד
וְעָמְדוּ לְהָךְ לִפְנֵי בּוֹיָן בַּת אַחַת, וְשָׂאוּ אֵת כּוּלָם יַחַד.

לְנָשִׁים; ומהלשון וּתְהִינָהּ יֵשׁ ללמוד שְׁהוּהָ אַחַת לְבוּלָן - שהיו
 שקולות, ולכן בכל מקום כתבה התורה את שמותיהן בסדר אחר,
 ולפי זה אין ראייה מפסוקים אלו לדינו של רבי אמי, לגבי הקדמת
 זקן או חכם.
 הגמרא מבארת דין נוסף שנאמר בפרשת בנות צלפחד: אִמֶּךָ רַב
 יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אף שבת היורשת את נחלת אביה אסורה
 להנשא לאדם שאינו בן שבטה, שנאמר (במדבר לו ח) וְיָכַל בַּת יִרְשֶׁת
 נַחֲלָה מִמּוֹתוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹד מִמְשַׁפַּחַת מִשָּׁה אֲבִיהָ תִהְיֶה
 לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו; מכל מקום בנות
 צֶלְפַּחַד הוֹתֵרוּ לְהַנְשֵׂא לְכָל הַשְּׂבָטִים, שְׁנֵאמַר (שם לו ח) זֶה הַדְּבָר
 אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְבָנוֹת צֶלְפַּחַד לֵאמֹר לְטוֹב פְּעִינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים;
 ולכאורה קשה, אֵלֶּיָא - לפי זה, מָה אֵינִי מֵקְיָיִם - כיצד נפרש את
 סוף הפסוק (שם) אִךְ לְמִשְׁפַּחַת מִשָּׁה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים;
 שמשמע שהותרו להינשא רק לבני שבטן. עֲצָה טוֹבָה הֵשִׂיאוּ - נתן
 להם הַקְּטוֹב, שֶׁלֹא יִנָּשׂוּ אֵלָּא לְהַגִּין לָהֶן, ובני שבטן היו הגונים.
 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייתא: מוֹתִיב רַבָּה מִמָּה
 ששינוי בברייתא, נאמר בתורה לגבי אדם טמא האוכל בשר
 קדשים, (ויקרא כב ג) אָמַר אֱלֹהִים לְדֹרְתֵיכֶם כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל
 דְּעֵכֶם אֶל הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדָּשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַה' וְטִמְאַתּוּ עֲלֵיו
 וְנִקְרָתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִלֶּפְנֵי אֱנִי ה'. וביאור הפסוק, אִמּוֹר אֱלֹהִים
 היינו לְאוֹתָן הָעוֹמְדִים עַל הַר סִינַי, וְדוֹרוֹתֵיכֶם אֵלּוּ דוֹרוֹת הַבָּאִים
 אחריהם. וכן שאר המצוות שנאמרו בסני, נאמרו בין לאותו הדור
 ובין לדורות הבאים. ושואלת הברייתא: אִם נֶאמַר יֵאמֹר אֱלֹהִים
 לצוות על האבות, לְמָה נֶאמַר לְדוֹרוֹתֵיכֶם לצוות על הַבָּנִים, וְאִם
 נֶאמַר צִוּוּ עַל הַבָּנִים, לְמָה נֶאמַר גַּם צִוּוּ עַל הָאֲבוֹת, ומיישבת
 הברייתא: מִפְּנֵי שֵׁשׁ פְּאֻבוֹת מִצְוֹת מְסוּיָמוֹת, מָה שֶׁאֵין בְּבָנִים -
 שלא הצטוו עליהן; וְיֵשׁ בְּבָנִים מִצְוֹת מְסוּיָמוֹת שֶׁנִּהְגוּ רַק כְּשֶׁנִּכְנְסוּ
 לארץ, מָה שֶׁאֵין בָּאֲבוֹת - שלא נהגו באבות, שהיו במדבר.
 מביאה הברייתא דוגמאות לדינים אלה: פְּאֻבוֹת הוּא אִמֶּךָ לְגַבֵּי דִינִי
 ירודה; (במדבר לו ח) וְיָכַל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמּוֹתוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹד
 מִמְשַׁפַּחַת מִשָּׁה אֲבִיהָ תִהְיֶה לְאִשָּׁה; לְמַעַן יִירְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
 נַחֲלַת אֲבֹתָיו; ופסוק זה האוסר על בת יורשת נחלה להינשא לאדם
 משבט אחר נאמר רק לדורו של משה, אך לדורות הבאים לא נאמר
 איסור זה. וכן הַרְבֵּה מִצְוֹת נִצְטְווּ הַבָּנִים שֶׁנִּכְנְסוּ לארץ ישראל, שֶׁלֹא
 נִצְטְווּ בהם הָאֲבוֹת במדבר, והם מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בִּישִׁיבַה בארץ
 ישראל, כגון, הַפְּרַשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת וְעוֹד. הָאֵין - הרינו מִפְּנֵי שֵׁשׁ
 מִצְוֹת בָּאֲבוֹת שֶׁאֵין בְּבָנִים, וְיֵשׁ בְּבָנִים מָה שֶׁאֵין בְּפְאֻבוֹת, הוֹצֵרָךְ
 הפסוק לומר צִוּוּ עַל הָאֲבוֹת, והוֹצֵרָךְ לומר צִוּוּ עַל הַבָּנִים, ולכן
 כפלה התורה 'אמור אליהם לדורותיכם' לומר שמצוה זו, וכן כל
 מצוה שלא התמעטה בפירושו, נוהגת בין באבות ובין בבנים.
 מסיים רבה את קושיתו מהברייתא על שמואל: קְתַנִּי מִיְהָה - מכל
 מקום שנינו בברייתא, שְׁפָאֻבוֹת הוּא אִמֶּךָ וְיָכַל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה,
 שנאמר עליה להנשא למי שאינו בן שבטה, והיינו שלא כדברי
 שמואל שבנות צלפחד הותרו להנשא למי שירצו.
 מתרצת הגמרא: הוּא - רבה מוֹתִיב לָהּ, והוא עצמו מְפָרֵק לָהּ -
 מתרץ את קושיתו, שכונת הברייתא שאיסור זה נאמר לשאר
 הבנות היורשות שהיו באותו דור, לִבְר - חוץ מְבָנוֹת צֶלְפַּחַד, שלהן
 התיר הכתוב בפירוש להינשא לבני שאר השבטים.
 הגמרא מבררת את האמור בברייתא שיש מִצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת באבות
 שאינן נוהגות בבנים: אָמַר מַר, בָּאֲבוֹת הוּא אִמֶּךָ וְיָכַל בַּת יִרְשֶׁת
 נַחֲלָה, שאסור לבת היורשת את הנחלה להינשא לבן שבת אחר, וכוונת
 הברייתא, בָּאֲבוֹת אֵין - נאמר דין זה, אבל בְּבָנִים לֹא נאמר. שואלת
 הגמרא: מָה מְשַׁמֵּעַ - מהיכן אנו יודעים שדין זה לא נאמר אלא
 לאותו הדור. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּה, אָמַר קְרָא (במדבר לו ח) זֶה
 הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְבָנוֹת צֶלְפַּחַד לֵאמֹר, לְטוֹב פְּעִינֵיהֶם תִּהְיֶינָה

וקשה, אֲפֻשֶׁר שהיתה יוכבד בת מָאָה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְקָרָא לָהּ
 הפסוק בַּת; והרי היה ראוי לקרוא לה 'אשה'. ומנין שהיתה בת
 מאה ושלשים, דָּאֵמַר רַבִּי חֲמָא בַּר חִנְיָנָא, נאמר בפסוק (בראשית מו
 כו) קָל הַנֶּפֶשׁ לְבִית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִם שְׁבָעִים, ולפי שמותם
 הכתובים בפרשה (שם מו ח"כ) יש רק ששים ותשע, אלא הנפש
 השבעים זו יוֹכְבֵד, ולא הוזכר שמה כיון שהיתה הוֹרְתָה בְּרָדָךְ -
 שאמה נתעברה בה כשהיו בדרך למצרים, וְנולָדָה בֵּין הַחֹמֹת -
 בתוך מצרים, דְּכַתִּיב (במדבר כו נט) וְיָשַׁם אֶשֶׁת עַמְרָם יוֹכְבֵד בַּת לִוִּי
 אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלוּי בְּמִצְרַיִם; ומדוע פירטה התורה שילדה
 אותה ללוי, והרי כבר נאמר בתחילת הפסוק שהיתה בת לוי, אלא
 לומר שרק לידתה היתה בְּמִצְרַיִם, ואילו הוֹרְתָה היתה שֶׁלֹא
 בְּמִצְרַיִם. וכיון שמיידידתם למצרים ועד יציאתם היו מאתיים ועשר
 שנים, ומשה רבינו היה בזמן יציאת מצרים בן שמונים שנה, נמצא
 שהזמן שהחזיר עמרם את יוכבד ונולד משה היה שמונים שנה
 קודם יציאתם ממצרים, ועברו מאה ושלשים שנה מכניסתם
 למצרים, שאז נולדה יוכבד. מסיימת הגמרא את שאלתה: וְאִמֶּי
 קָרוּ לָהּ לְיוֹכְבֵד בַּת.
 משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר יוֹבִיָא, מְלֻמֵּד שֶׁכְּשֶׁהִיָּתָה בת
 מאה ושלשים נולדו בָּהּ סִימְנֵי נְעוּרֶיהָ, שֶׁנִּמְעָדוּ הַפְּשֵׁר, נִתְפָּשְׂטוּ
 הַקְּסָמִי, וְהָיָה יוֹזֵפִי לְמָקוֹמוֹ, ורמזה זאת התורה בלשון 'בת',
 שנעשתה כבת קטנה.
 הגמרא מבארת את הפסוק בענין נישואי עמרם ויוכבד. שואלת
 הגמרא: מדוע נכתב בפסוק (שמות ב א) וַיִּקַּח אֶת בַּת לִוִּי, הֲרִי לִשְׁוֹן
 וְיַחְזוּר מִיְצֵי לֵיה - היה צריך לכתוב, שהרי כבר היתה נשואה לו
 וילדה לו את אהרן ומרים, וגירשה, ועתה החזירה שוב.
 משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר יוֹבִיָא, מְלֻמֵּד שֶׁעָשָׂה לָהּ מַעֲשֵׂה
 לְקוֹתִין - נהג בה כלוקח אשה חדשה, הוֹשִׁיבָה בְּאֶפְרָיִם - בחופה,
 וְאָהָרָן וּמָרְיָם בָּנֵיהָ מְשׁוֹרְרִים לְפָנֶיהָ מִתּוֹךְ שִׁמְחָה, שהתנבאה מרים
 שעתידה ללדת את משה רבינו (סוטה יב), וּמְלַאכֵי הַשָּׂרֵת אֲמֹרִים
 (תהילים קיג ט) 'אֵם הַבָּנִים שִׁמְחָה'.
 הגמרא קורט לענין בנות צלפחד, ומבררת את סדר שמותיהן
 בפסוקים. אומרת הגמרא: לְהֶלֶן - בהמשך הפרשה לגבי נישואיהן,
 נאמר (במדבר לו ח) וְתִהְיֶינָה מִחֻלָּה תִרְצָה וְחֻלָּה וּמִלֻּכָה וְנִעָה בְּנוֹת
 צֶלְפַּחַד לְבָנֵי דִדְיָן לְנָשִׁים, וּמֵאָן הַכְּתוּב דְרָךְ גִּדּוּלָתָן בְּשָׁנִים, וְכָאֵן
 - כשבאו למשה לבקש נחלה, נאמר (במדבר כו א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
 בְּנֹתָיו מִחֻלָּה נִעָה וְחֻלָּה וּמִלֻּכָה וְתִרְצָה, ומאן הכתוב דְרָךְ חֲכָמָתָן
 - כסדר שהיו חכמות זו מזו. ודבר זה, ששינתה התורה את סדר
 שמותיהן, מִסְּיַעָא לֵיה לְרַבִּי אָמִי, דָּאֵמַר רַבִּי אָמִי, בְּיַשְׁבָּה -
 כשיושבים חכמים בדין או בשאר ישיבה של תורה, הֵלֶךְ אַחֵר
 חֲכָמָה - יש להושיבם כסדר חכמתם, שהחכם מחבירו יושב לפניו
 ומדבר לפניו, אף אם הוא צעיר ממנו, וכמו שכשבאו בנות צלפחד
 לדין לפני משה מנתה אותם התורה דרך חכמתן. אבל כשיושבים
 בְּמִסְּיַעָא - במשנתה, הֵלֶךְ אַחֵר וְקִנָּה, והזקן יושב לפני החכם, וכמו
 שלגבי נישואיהן נכתבו שמותיהן לפי גדולתן בשנים.
 רב אשי מבאר באיזה אופן נאמרו דינים אלו: אָמַר רַב אָשִׁי, והוא
 דְּמִפְּלִיג בְּחֻכְמָה - דין זה, שבישיבה הלך אחר חכמה הוא רק
 כשהחכם הצעיר מופלג בחכמתו מהזקן, ואז הוא קודם לזקן אף
 שהוא מופלג בזקנה. אבל חכם שאינו מופלג בחכמתו, הזקן קודם
 לו אפילו בישיבה. וכן מה שאמרו במשיבה הלך אחר זקנה, והוא
 דְּמִפְּלִיג בְּזָקְנָה, שאז הוא קודם לחכם אפילו שהוא מופלג בחכמה.
 אבל אם אין הזקן מופלג בזקנה, החכם המופלג קודם לו.
 הגמרא מביאה טעם אחר מדוע שינתה התורה בסדר כתיבת בנות
 צלפחד: תָּנָא דְּבֵי - שנו ברייתא זו בבית מדרשו של רבי ישמעאל,
 בְּנוֹת צֶלְפַּחַד, שְׁקוּלוֹת הָיוּ בְּחֻכְמָתָן, שְׁנֵאמַר (במדבר לו יא) וְתִהְיֶינָה
 מִחֻלָּה תִרְצָה וְחֻלָּה וּמִלֻּכָה וְנִעָה בְּנוֹת צֶלְפַּחַד לְבָנֵי דִדְיָן

1 אפשר בת טאה ושלשים שנה — בדלקמן, וקרי לה "בת"? אשה הוה ליה למיכתב ומגלן דבת מאה ושלשים היתה? דאמר רבי חמא בר חנינא — לקמן בפירקין. דבמיעא
2 לך, ובכללן אתה מוצא שבעים, ובפרטן אי אתה מוצא אלא שבעים חסר אחת, ועל זו אמר רב חמא בר חנינא: זו יוכבד כו', ורבי לוי' דקאמר קרא היינו בת לוי ממש, בתו
3 של לוי, והא דלא קחשיב לה בהדיא — לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה. ולירדה בין החומות — כלומר בתוך מצרים, ומשום דקאמר "בדרך" גבי הורתה, קאמר
4 נמי "בין החומות" גבי לירדה. אשר ילדה — קרא יתירא הוא. דהא כבר כתיב "בת לוי". וישראל עמדו במצרים מאתיים ועשר שנה, שכן רמו יעקב לבניו: רד"ו שמה. ובסדר
5

6 אפשר בת מאה ושלושים שנה וקרא לה "בת"? אפשר בת מאה ושלושים שנה וקרא לה "בת"?
7 דאמר רבי חמא בר חנינא: זו יוכבד שהורתה בדרך ונולדה בין החומות, דכתיב: "אשר ילדה אתה ללוי
8 במצרים", לירדה במצרים והורתה שלא במצרים. ואמאי קרו לה "בת"? אמר רב יהודה בר זבדאי:

מלמד שנולדו בה סימני נערויה, נהעדן הנפשה, נחפשוו הקמטין, וחוור היופי למקומו. ו"ויקח"
- ו"יחזור" מיבעי ליה! אמר רב יהודה בר זבדאי: מלמד שעשה לה מעשה לקוויין, הושיבה
באפריון, ואהרן ומרים משוררים לפניה, ומלאכי שרת אומרים: "אם הבנים שמוחה". להלן
מנאן הפתוב דרך גדולתן וקאן דרך חכמתן, מסייעא ליה לרבי אמאי,
דאמר רבי אמאי: בישיבה הלך אחר חכמה, במסיבה הלך אחר זקנה. אמר
רב אשי: והוא דמפליג בחכמה, והוא דמפליג בזקנה. תנא דבי רבי ישמעאל: גנות
צלפחד שקולות היו, שנאמר: "ותהייתה", הויה אחת לבוץ. אמר רב יהודה אמר שמואל:
גנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים, שנאמר: "למטוב בעיניהם תהייה לנשים", אלא
מה אני מקיים "אף למשפחת מטה אביהם תהייה לנשים"? עצה טובה השיאן הפתוב,
שלא ינשאו אלא להגון להן. מותיב רבה: "אמר אליהם" - לאותן העומדים על הר סיני,
"לדרתיכם" - אלו דורות הבאים. אם נאמר אבות למה נאמר בנים, ואם נאמר בנים למה
נאמר אבות? מפני שיש פאבות מה שאין בנים, ויש בנים מה שאין פאבות; פאבות הוא
אומר: "וכל בת ירשת נחלה", והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות; הא מפני שיש
פאבות שאין בנים, ויש בנים מה שאין פאבות - הוצרך לומר אבות הוצרך לומר בנים.
קתני מיהת: פאבות הוא אומר: "וכל בת ירשת נחלה"! הוא מותיב לה, והוא מפרק לה:
לבר מננות צלפחד. אמר מר: פאבות הוא אומר "וכל בת ירשת נחלה". פאבות -
אין, בנים - לא, מאי משמע? אמר רבא, אמר קרא: "יה הדבר", דבר זה לא יהא
נוהג אלא בדרך זה. אמר ליה רבה וזמרי לרב אשי: אלא מעתה, "זה הדבר" דשחטוי
חזין, הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדרך זה? ו - שאני התם, דכתיב: "לדרתם".
ה

37 מתוך שמחה, שהיה עתיד משה רבינו לצאת
38 מן. והיינו דכתיב "לדעה מה יעשה לוי" - מה יחיה סוף נבואתה, כדאיתא בסוטה (ג, א). א - להלן - כשנשאו גנות צלפחד, מנאן הכתוב דרך גדולתן, דכתיב "ותהייה מחלה
39 תרצה חגלה ומלכה ונועה גנות צלפחד לבני דודיון לנשים", ומסתבר דכך נולדו, דכתיב "לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה" (בראשית כט). ובאן - כשעמדו
40 לפני משה - דרך בחכמה, כסדר שהן חכמות זו יותר מזו, הקדימן הכתוב "מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה". ומסתברא אמרין לה, דלא ליקשו קראי אהרדי. בישיבה - בין לדין,
41 בין לשאר ישיבות של תורה - משיבין את החכם למעלה מן הזקן, וכדמפרש לקמיה, שהחכם מופלג מכל חביריו בחכמה, שחכם הוא מאד. אבל בשביל שהוא חכם מעט מן
42 הזקן - אין מכבדין אותו יותר מן הזקן שהוא חכם קצת. ומבנות צלפחד איכא למילף דגבי שאילת הדין מקדים הכתוב חכמה תחלה. במסיבה - של משה, והוא הדין לנישואין.
43 והוא דמפליג - החכם בחכמה, או הלך אחר החכמה ולא אחר זקנה. והוא דמפליג בזקנה - שזקן מאד, או חולקין לו כבוד בבית המשתה יותר מן החכם, ואף על גב דמופלג
44 ההוא חכם בחכמה. וכגון שהזקן חכם קצת, אבל אם אינו מופלג בזקנה - החכם שהוא מופלג קודם לכבודו. שמעיה מותיב, דחכם מופלג. וזקן מופלג שאינו חכם כל כך כבחור
45 - בישיבה הלך אחר חכמה, להושיב החכם בראש ולדבר תחלה, במסיבה הלך אחר זקנה. והיכא דחכם הוא מופלג בחכמה, והזקן אינו מופלג בזקנה - בכל מקום הלך אחר
46 חכמה, אפילו במסיבה. והיכא דהזקן הוא מופלג בזקנה והחכם אינו מופלג בחכמה - בכל מקום הלך אחר זקנה, ואפילו בישיבה. והאיל הוה חכם קצת, אף על פי שהבחור חכם
47 יותר ממנו. ודאיכא דלא מותיב את החכם למעלה מן הזקן, כגון בנשיבין דבכל מקום הלך אחר זקנה. מדאמר רב אשי: דמופלג בחכמה הוא דמופלג בזקנה, והיכא
48 דהוה תרייהו מופלגין הולכים בישיבה אחר החכם, ובמסיבה אחר הזקן - מכלל דהיכא דלא הוה תרייהו מופלגין לא האי ולא האי, הולכין בכל מקום אחר אחד מהן, ומדלא
49 פירש - איכא למימר דמסתמא הולכין אחר הזקן, דשביל שהבחור חכם קצת יותר ממנו אין לנו לבייש את הזקן, והחכם אינו בוש בכך, מאחר שזקן ממנו יודע הוא שבשביל
50 זקנתו חולקין לו כבוד. שקולות היו - ולכך פעמים שהקדים זו לזו ופעמים איפכא, כדררשין נמי (מגילה יג): "הוא אחרין ומשה" "הוא משה ואהרן" - מלמד ששקולין היו. ולא
51 הטייעיה לרבי אמאי. ותהייה - מיותר הוא, דנצי למכתב: גנות צלפחד לבני דודיון לנשים. חתויו - אף על פי ששאר בת יורשת נחלה נאסרה. עצה טובה - ואינה מצות
52 עשה. אמור אליהם לדורותיכם כל איש שאר יקרב מכל וזעבם אל הקדשים אשר יקדשו בני ישראל לה' ותומאתו עליו. אמור אליהם - היינו לאותן העומדין על הר סיני נשנה
53 פסוק זה. ומכאן תלמוד לשאר מצות האמורות בתורה חסם, שנאמר בין לאבות בין לדורות הבאין. וכל בת וגו' - ליצאי מצרים נאמר, כדמפרש לקמיה. אבל לדורות הבאין
54 ליכא איסור הסבת נחלה. נצטוו בנים - מצות התלויות בארץ, תרומה ומעשר חלה ערלה ורבעי לקט שכחה ופיאה, וכן רבה. הוצרך לומר לאבות והוצרך לומר לבנים - שאם
55 נכתב חסם ולא פירש לא אבות ולא בנים - הוה אוקימנא ליה באבות, מדלא כתב "כי תבואו" כדכתב בשאר מצות האמורות לבנים. אי נמי, הוי ילפינן או בגויה שוה או בבנין
56 אב או בקל ודומר מאחד ממצות המפורשות לבנים או לאבות, והוי אוקימנא ליה באבות מהן. להכי כתיבי תרייהו, ומוהשתא נילף מהכא לכל מצות הסתומות, שנהוגות בין בבנים
57 בין באבות, עד שפירט לך הכתוב "כי תבואו" או יכתוב לך "זה הדבר" להעמידו בדרך הזה, בדלקמן. לבר מננות צלפחד - דהאי "וכל בת יורשת נחלה" לא אבנות צלפחד קאי,
58 דהא גלי ליה קרא "לטוב בעיניהם תהייה לנשים", דהאי קרא לא משמע אלא אבות הדרו. זה הדבר - דהאי "אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ולא אבנות צלפחד". ועל
59 כרחק האי "זה" לאו אבנות צלפחד קאי, אלא איכיל בת יורשת נחלה. דכתיב בתריה, "ולא תסוב נחלה". זה הדבר אשר צוה ה' דשחטוי חזין - "זה הדבר אשר צוה ה' איש איש
מבני ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במנחה", דהכי נמי דלא הוהוורו על שחטוי חזין אלא אותו דור בלבד? שאני התם - דכתיב "חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם".
זה

1 **שהפרת** נדרים בשלשה הדיוטות — פירש רבינו יצחק בן מרדכי: דמדכתבי 'ראשי' —
 2 שנים משמע, ואין בית דין שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד. ואין נראה, דאדרבה
 3 מ'ראשי המטות' דרשנין יחיד מומחה. 'וראשי' היינו ראשי דעלמא, כדפירש הקונטרס,
 4 הדיכי נדרוש מיניה דבעינן שלשה; אלא נראה לרבינו יצחק: דבלא קרא ידעינן, דלא
 5 דבעינן יחיד מומחה — אם כן בהדין שיקול, מוסיפין
 6 בחו, ובעינן שנים, ואין בית דין שקול, מוסיפין
 7 עליהן עוד אחד.
 8 **דתנן** בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש
 9 — תימה: אדרבה, מכאן יש להוכיח שיש
 10 שאלה בהקדש, דהא מוקמנן התם מלתיהו
 11 דבית שמאי דכי אמר "שור שחור שיבא מביתי
 12 יהא קדוש ויצא לבן, כגון דאמר: אילו הייתי יודע
 13 שיצא לבן לא הייתי אומר שחור, אלא לבן.
 14 ואומרים בית שמאי: הקדש, משום דרעתו
 15 מוחשבתו מבטלת אמירתו. והכי נמי כי נשאל על
 16 הקדש, כי אמר "אדעתא דהכי לא קדש" — תלמי
 17 לו, כיון דאולי בית שמאי בתר מחשבתו ותיריך
 18 רבינו תם: כיון דאמרי בית שמאי מחשבתו
 19 מבטלת אמירתו למידתו הקדש — כל שכן
 20 שתבטל אמירתו את מחשבתו, שאומר אדעתא
 21 דהכי לא נדר.
 22 **מיבעי** ליה חכם מתיר ואין בעל מתיר —
 23 פירש הקונטרס ולבית הלל נפקא ליה
 24 מסברא. תימה: וכי רבי יוחנן סבר בבית שמאי?
 25 דבפרק 'נערה' בנדרים (עו, ב) משמע דנפקא
 26 ליה מ'זה הדבר'. דאמרין התם, אמר רבי יוחנן:
 27 חכם שאמר בלשון בעל, ובעל שאמר בלשון
 28 חכם — לא אמר ולא כלום, דתניא: "זה הדבר"
 29 — חכם מתיר ואין הבעל מתיר! ויש לומר:
 30 דלרבי יוחנן לא נפקא מקרא אלא מסברא, ולא
 31 מיייתא ראייה מדתניא אלא דלא אמר ולא כלום,
 32 ולא משום דנפקא ליה מ'זה הדבר'. אי נמי
 33 מ'זה הדבר' דרש. ואף על גב דאיצטריך להכי
 34 — דרשי גזירה שוה, כיון דליכא למיפרך מידי.
 25 **נפקא ליהו מ'דתניא**: "וידבר מ'שה את מ'עדי ה' אל בני ישראל" — רבי יוסי הגלילי אומר:

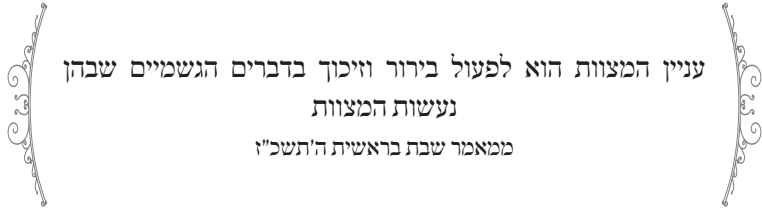
"זה הדבר" דראשי המפלות, הכי נמי דלא יהא נזהג
 אלא בדור זה? אמר ליה: ההוא יליף "זה" "זה"
 מהתם. — האי נמי יליף "זה" "זה" מהתם! — האי
 מאי? בשלמא התם איצטריך לג'הרה שוה, הכא למאי
 איצטריך? לשיתוק קרא מיניה ואנא ידענא דלדורות
 הוא. מאי ג'הרה שוה? דתניא: נאמר כאן "זה הדבר"
 ונאמר להלן "זה הדבר", מה להלן אהרן ובניו וכל
 ישראל, אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל; ומה כאן
 ראשי המפלות, אף להלן ראשי המפלות. אמר קר: מה
 להלן אהרן ובניו וכל ישראל, אף כאן אהרן ובניו וכל
 ישראל. למאי הלכתא? אמר רב אחא בר יעקב: לומר,
 שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות. — והא "ראשי
 המפלות" כתיב ביה! — בראמר רב הסדא אמר רבי
 יוחנן: ביחיד מומחה, הכי נמי ביחיד מומחה. "ומה
 כאן ראשי המפלות, אף להלן ראשי המפלות." למאי
 הלכתא? אמר רב ששת: לומר, שיש שאלה בהקדש.
 ולבית שמאי דאמרי: אין שאלה בהקדש, דתנן, בית
 שמאי אומרים: הקדש מעות הקדש, ובית הלל
 אומרים: אינו הקדש, האי "זה" "זה" מאי עבדי ליה?
 "זה הדבר" דשחויי חוץ מיבעי ליה: על השוחט
 הוא חיב, ואינו חיב על המולק; "זה הדבר" דראשי
 המפלות מיבעי ליה להחכם מתיר ואין בעל מתיר, בעל
 מפר ואין חכם מפר. — ולבית שמאי דלית להו ג'הרה
 שוה, הפרת נדרים בשלשה הדיוטות מ'נה להו? —
 מועדי

1 זה הדבר דראשי המפלות — דכתיב "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר
 2 זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר" וגו', הכי נמי לא יזא נוהג דין הפרת נדרים
 3 אלא בדרה הוה? בתמימה. יליף זה — דהפרת נדרים, מ'זה" דשחויי חוץ דכתיב ביה
 4 דורות, הכי נמי דורות. ופריכין: הכי נמי — לענין הסבת נחלה, גילף "זה" ידידי
 5 מ'זה" דשחויי חוץ לדורות בשלמא — תם —
 6 בשחויי חוץ ובנדרים, להכי כתב "זה", דהא
 7 איצטריך להך גזירה שוה דבעינן למימר
 8 בסמוך, והלכך דרשנין ליה נמי להא גזירה
 9 שוה דאמרן, דקיימא לן אין גזירה שוה
 10 למחצה. אבל הבא — בהסבת נחלה, לא
 11 איצטריך האי "זה" לשום גזירה שוה אחריה,
 12 דנדרשיה נמי למילף "זה" מ'זה" דשחויי חוץ
 13 לדורות. ולהא גזירה שוה לחוד ליכא למימר
 14 דלהכי איצטריך למילף משחויי חוץ לדורות,
 15 דלא לא צריך קרא — לישתוק קרא מיניה,
 16 דהא כתביה כלל, ואנא ידענא דודאי הסבת
 17 נחלה נהגת לדורות, מידי דהוה אשאר מצות
 18 דעלמא, דלא גרע האי לאו משאר לאון
 19 שבחורה שהיו נוהגין לעולם. אלא מדכתביה
 20 — שמע מינה למעוטי אתא, דאינה נוהגת
 21 אלא בתר הוה. מאי נזירה שוה — דלפני
 22 "זה" הנדרים ר'זה" דשחויי חוץ מהדרי. מה
 23 להלן — בשחויי חוץ, כתיב בהו "דבר אל
 24 אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל" — אף
 25 בנדרים, אהרן ובניו כאילו כתיב בהם "וכל
 26 ישראל", כדמפרש לקמן למאי הלכתא. מה
 27 כאן ראשי המפלות אף להלן — בשחויי חוץ
 28 — ראשי המטות, ובסמוך מפרש לה. למאי
 29 הלכתא — בעינן גבי נדרים אהרן ובניו וכל
 30 ישראל; לומר שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות
 31 — דכתיב "לא יחל דבר" — בחוץ, הוא אינו מחל,
 32 אבל אחרים מתירין לו, כגון שלשה דהוו בית
 33 דין, כדאמרין בסנהדרין (ג, א). ואפילו
 34 לשמואל דאמר התם: שנים שזנו דינין דין,
 35 אלא שנקראו בית דין חצוף — תני מילי דיני
 36 ממונות, אבל למשטר איסור נדר — לא סגי
 37 בפחות משלשה. ולהכי אחזי גזירה שוה, כאילו
 38 נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל, לומר לך
 39 ששקולין כל ישראל להתיר נדרים, ואפילו הדיוטות, כאהרן ובניו. הא ראשי המטות כתיב — דמשמע מומחין כדאמר רב הסדא —
 40 בקי בתלמוד, כלומר, רב מובהק, הוא דכתב "ראשי" לשון רבים — מומחין דעלמא קאמר. למאי הלכתא — צריך להא המטות גבי שחויי חוץ, שיש שאלה בהקדש — כמו שיש
 41 שאלה בנדרים. ודלית ליה דבר, והוא חוץ לכל הקדשות. שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת, ואחר כך הלך חכם להיתיר לו הקדש, והוצא לו פתח של
 42 חרטה. ועקר את הקדש מעיקרו, ועבדתי ביהקדש טעות — איילאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש משעלם. ופסור נמרת. והוא חוץ לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו, כגון חרות
 43 ומעשרות, דאי בעי מיתשיל עליהו חזרוין לטיבולן, כדאמרין בנדרים בשיליה פרק 'הגדוד מן הירק' (נט, א). ולבית שמאי דאמרי אין שאלה בשום הקדש — בעולם, דאפילו
 44 כשימצאו לו החכם פתח של חרטה — אינו יכול להיתירו. דאף על גב דעוקר את הנדר מעיקרו ועושהו נדר של טעות, אפילו הכי גבי הקדש לא אמרי בית שמאי דכי. דאפילו
 45 כשעשה הקדש בטעות הידוע למקדש חשבי ליה הקדש גמור — כל שכן היבא דהוקדש בלא טעות. שלא יועיל פתח החרטה שימצאו לו החכם להיתירו. דתנן בית שמאי אומרים
 46 בו' — תחלת הפרק הוא במסכת נזיר. הקדש טעות — כדמפרש התם: כיצד? אמר "שור שחור שיבא מביתי ראשון חרי זהא הקדש", ויצא לבן, בית שמאי אומרים: טעות, ובית
 47 הלל אומרים: אינו טעות — מאי טעמה: דבית שמאי — ידלפי תחלת הקדש מסוף הקדש, מה תמורה אפילו בטעות — אף הקדש אפילו בטעות, ובית הלל סברי
 48 הני מילי תמורה, אבל אחותי הקדש בטעות לא מחתינן. הקדש מעות הקדש — וכיון דסבירא להו דהוי הקדש אפילו בטעות, כל שכן דסבירא להו דכל הקדש שהוקדש בלא טעות,
 49 כגון "שור זה הקדש", דלא יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה. דהכח נמי הקדש טעות משוי ליה. והקדש שטעתו ידוע למקדש, לבית הלל אפילו שאלה אין צריך,
 50 שהיו הוא עצמו יודע על נתיבן להקדישו את זה. וכיון דחשבי ליה בית שמאי הקדש גמור — אלמא שאלת חכם אין מועיל. ובית הלל אומרים כי ואפילו שאלה אינו צריך.
 51 הרי זה מאי עבדי ליה — "זה" דשחויי חוץ ר'זה" דראשי המטות, מאי דרשי בהו? דכיון דלית להו שאלה בהקדש, לית להו גזירה שוה ר'זה" "זה" כלל, ואפילו למילף בחוץ
 52 משחויי חוץ לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, דאין לשהו שוה למחצה. ולקמן בעי ליה הרה: הידיוטות מנא להו. על השחיפה — בחוץ, חיב כרת. דאפילו השוחט חוץ קדשים בחוץ,
 53 כדנפקא לן בתורת כהנים ובובחים (קו, א) מאו אשר ישחט, ואינו חיב על המליקה של עוף בחוץ. משמע ד"זה" — כענין שמפורש בפרשה חיב, כדכתיב "כי ישחט" ולא כי מילוק.
 54 הכי גרסינן בתורת כהנים ובנדרים בפרק 'נערה המאורסה': על השחיפה חיב, ואינו חיב על המליקה. ולבית הלל דרשי ליה לגזירה שוה, נפקא ליה מ'היבא דנפקא לן בתורת
 55 כהנים: תלמוד לומר "אשר ישחט" — על השחיפה חיב, ואין חיב על המליקה. חכם מתיר — בלשון "מותר לך מותר לך", כדכתיב "לא יחל דבר" — הוא דלא יחל, אבל אחרים
 56 מחליין לו. ולשון היתר משמע ליה לרבנן האי "לא יחל". וטעם יש לדבר, לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל, בלא טענה, אלא על ידי שמוצא לו חרטה ועוקר את הנדר
 57 מעיקרו. הלכך לא שייך ביה לשון הפרה, אלא לשון היתרה, שהתיר לו איסור על ידי הוראה וטענה גמורה. אבל בעל מפר לאשתי ביום שמעו בלא חרטה, מגזירה הכתובת, כמו
 58 "זהפר את בריתי" (דברים לא). כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם — קרי הפרה. ואין חכם מפר — שאם אמר "מופר לך" — לא אמר כלום. דהכי משמע "זה הדבר" — זה
 59 הדבור כמו שכתוב בפרשה — מעבב. לזה לשון החרה וזה לשון הפרה. והכי אמרין בהדיא בפרק 'נערה המאורסה' (נדרים עו, ב), אמר רבי יוחנן: חכם שאמר בלשון בעל, ובעל
 60 שאמר בלשון חכם — לא אמר כלום. דתניא: "זה הדבר" — חכם מתיר ואין בעל מתיר, שיכול בו, ותניא אידך. "זה הדבר" — בעל מפר ואין חכם מפר, שיכול בו, ולבית הלל
 61 נפקא ליה מסברא, כדפרישתי לעיל, דבכחם שייך לומר לשון היתר ובעל לשון הפרה. דהפרת נדרים בשלשה — היינו התרת חכם, דבעינן בית דין — שלשה הדיוטות, או יחיד
 62 מומחה דהוה ליה בבית דין, אבל הפרה משם סגי בעל לחודיה, ואפילו הדיוט. והיינו דאמרינן בשיליה מסכת שבת (קט, א) ודאלה אינה בריכה בית דין, הפרה אינה בריכה בית דין.
 63 והפרה לדורות נפקא ליה לבית שמאי שוה דהוה אשאר מצות. דהאי "זה" כיון דאיכא למידרשיה למעוטי הפרת חכם והתרת בעל — לא ממועטין נמי דורות.

מועדי

50 מובהק ובקי בגמרא, אבל כשבאים להתיר את הנדר בפני שלשה, 51 אף אם הם הדיוטות, כשרים. **הָכָא נָמִי** - גם הפסוק 'ראשי המטות', 52 עוסק בַּיְחִיד מוֹמְקָה, ומשחזתי חוץ יש ללמוד ששלשה כשרים אף 53 בהדיוטות. 54 הגמרא מבררת את המשך דברי הברייתא. שנינו בברייתא: **וְזָה** 55 **כָּאן** בהפרת נדרים נאמר **רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת**, אָף לְהֵלֵן בשחזתי חוץ 56 כאילו נאמר **רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת**. מבררת הגמרא: **לְמָא הִלְכְתָּא** - איזו 57 הלכה ניתן ללמוד מהלשון 'ראשי המטות' לגבי שחזתי חוץ. 58 מבארת הגמרא: **אָמַר רַב שְׁשֵׁת**, דרשה זו באה לומר, **שֵׁשׁ שְׂאֵלָה** 59 **בְּהַקְדָּשׁ** - שאדם המקדיש בהמה יכול ללכת לחכם שיתיר לו את 60 הקדשו, ואפילו אם כבר שחט את הבהמה בחוץ והתחייב כרת, 61 אם התיר לו החכם את הקדשו הרי עקר את ההקדש מעיקרו, 62 ואינו חייב כרת. ודבר זה נלמד בגזירה שוה 'זה' 'זה' מהפרת 63 נדרים, כשם שבנדרים החכם יכול להתיר את הנדר, אף בקדשים 64 החכם יכול להתיר את דבריו של האדם ולבטל את הקדש. 65 מקשה הגמרא: **וְלִבֵּית שְׂמַאי דְאָמְרִי אֵין שְׂאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ**, והמקדיש 66 קרבן אינו יכול להשאל אצל חכם ולבטל את הקדשתו, ומבארת 67 הגמרא מנין שכך היא דעת בית שמאי, **דְּתַנְּן בְּמִשְׁנַה בְּנִזְיָר (א) בֵּית** 68 **שְׂמַאי אוֹמְרִים**, הַקְדָּשׁ מַעֲוֵת הֵרִי הוּא הַקְדָּשׁ, **וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים**, 69 הקדש בטעות אינו הַקְדָּשׁ. וכיון שחכם המתיר את ההקדש היינו 70 על ידי שעושה כנדר בטעות, אם כן לבית שמאי ודאי לא תועיל 71 התרתו, שהרי אפילו הקדש בטעות ממש נחשב כהקדש. וכיון 72 שבית שמאי סוברים שאין שאלה בהקדש, וזממילא כנסל לומדים 73 את הגזירה שוה 'זה זה', אם כן **הָאֵי יְהִי יְהִי** שנאמרו לגבי נדרים 74 ושחזתי חוץ, **מָא עֲבָדֵי לִיה** - מה ידרשו מהם. 75 מתרצת הגמרא: **יְהִי הַדְּבָרִי דְשַׁחֲזִיתִי חוּץ, מִיַּפְעֵי לִיה** - נצרך לדעת 76 בית שמאי כדי ללמד שְׁעַל הַשְׁחָזָה בחוץ הוא תָּיִב כרת, ואפילו 77 אם שחט עוף, שאין הקרבתו בפנים על ידי שחיטה אלא על ידי 78 מליקה, **וְאֵינוֹ חָיִב עַל הַמּוּלָק עוֹף בְּחוּץ**, אף שכך היא דרך 79 הקרבתו בפנים, ולמדו זאת ממה שהתיר 'זה הדבר', כלומר, רק 80 העובר על ענין זה המפורש בפרשה, שכתוב בה לשון שחיטה, 81 חייב כרת, אבל לא כשמלק עוף. וכן 'זה הדבר' הנאמר בפרשה 82 **דְרֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת** לגבי הפרת נדרים, מִיַּפְעֵי לִיה - נצרך לפי בית 83 שמאי ללמד שרק חֲכָם מְתִיר את הנדר מעיקרו, ואומר בלשון 84 התרה 'מותר לך', **וְאֵין פְּעַל מְתִיר את נדרי אשתו מעיקרם אלא** 85 **מיפר אותם מכאן ולהבא**, ולכן אינו אומר לשון התרה, אלא לשון 86 הפרה, 'מופר לך'. וכן ללמד שרק פְּעַל מְתִיר את הנדר, **וְאֵין חֲכָם** 87 **מְתִיר**, ואם אמר לשון מופר לך, לא הותר הנדר. ודינים אלו נלמדו 88 ממה שנאמר 'זה הדבר', מלשון 'דיבור', כלומר, זה הדבור שצריך 89 שיאמר הבעל אינו הדבור שיאמר החכם, וזה הדבור שיאמר 90 החכם אינו הדבור שיאמר הבעל. 91 הגמרא מבררת לשיטת בית שמאי שאינם לומדים את הגזירה 92 שוה של 'זה זה' מנין ילמדו שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות. 93 שואלת הגמרא: **וְלִבֵּית שְׂמַאי דְלִית לְהוּ נִזְרָה שְׁוֹה שֵׁל 'זֶה' 'זֶה'**, 94 **הַפְּרָת נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוֹטוֹת**, מָנָא לְהוּ - מהדיכן לומדים זאת, 95 והרי הגמרא למדה דין זה מגזירה שוה משחזתי חוץ, ולבית שמאי 96 אין דורשים גזירה שוה זו. משיבה הגמרא: **נִפְקָא לְהוּ** - למדו בית 97 שמאי דין זה מְדַתְנֵיא בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא כג מד) **וַיְדַבֵּר** 98 **מֶשֶׁה אֶת מַעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי אוֹמֵר,**

1 רבה זוטאי שב ומקשה ממקום אחר: אמר רבה זוטאי לרב אשי, אם 2 כן שמשמעות לשון 'זה הדבר' היא שדין זה נאמר רק לאותו דור, 3 לשון 'זה הדבר' שנאמרה בדין הפרת נדרים בפרשה דנאמרה 4 לְרֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת, הֲכִי נָמִי - האם כך נאמר גם בזה, **דְּלֵא יְהִי נִזְרָה** 5 **דִּין הפרת נדרים אֵלָא קְדוֹר זֶה שנאמרה בו הלכה זו.** 6 **אָמַר לִיה רב אשי לרבה זוטאי, הוּוּא - אותו פסוק של 'זה הדבר',** 7 **הנאמר בהפרת נדרים, לִיּוֹף - נלמד בגזירה שוה 'זה' 'זה', מְהִתָּם -** 8 **מ'זה הדבר' הנאמר בשחזתי חוץ, כמו ששם נהוג הדבר לדורות,** 9 **שהרי נאמר בו 'לדורותם', אף 'זה הדבר' הנאמר בהפרת נדרים** 10 **נהוג גם לדורות.** 11 **מקשה רבה זוטאי: הָאֵי נָמִי - גם דין הנחלה, שלא ינשאו בנות** 12 **שירשו נחלה לאנשים משבט אחר, לִילִיף - נלמד בגזירה שוה 'זה'** 13 **'זה', מְהִתָּם - משחזתי חוץ, שאיסור זה נהוג לדורות. מתרץ רב** 14 **אשי: הָאֵי מָאִי - מהו הדמיון בין הדברים, בְּשִׁלְמָא הָתָם - מובנת** 15 **דרשה זו שם, משחזתי חוץ להפרת נדרים, כיון דאֵי צְמִירִיף - הוצרך** 16 **הפסוק לכתוב בשניהם 'זה הדבר' לְגִזְרָה שְׁוֹה, ללמד דינים אחרים** 17 **שנלמדים שחזתי חוץ והפרת נדרים זה מזה, כמו שיבואר להלן,** 18 **וכיון שהושוו בגזירה שוה זו, יש ללמוד ממנה גם שהלכה זו היא** 19 **לדורות, אבל הָכָא, בענין איסור בת הירשת להנשא לשבט אחר,** 20 **לְמָא אֵי צְמִירִיף - לשם מה הוצרך הפסוק לכתוב 'זה הדבר', הרי** 21 **אינו נצרך כדי ללמוד בגזירה שוה דברים אחרים, ולא יתכן שהוא** 22 **נכתב רק בשביל ללמוד בגזירה שוה משחזתי חוץ שהלכה זו היא** 23 **לדורות, שהרי אם כן לְשִׁתּוּק קָרָא מִיָּדָה - לא היתה התורה** 24 **צריכה לכתוב כלל תיבות זה הדבר, וְאֵנָּא יְדַעְנָא - ואני אדע** 25 **מסתימת הלשון דְלְדוֹרוֹת הוּא, ככל מצוות התורה.** 26 **הגמרא מבארת לגבי מה נדרשת גזירה שוה משחזתי חוץ להפרת** 27 **נדרים. מבררת הגמרא: מָאִי - מה באה ללמד הַנִּזְרָה שְׁוֹה שבין** 28 **שחזתי חוץ להפרת נדרים. מבארת הגמרא: דְתַנֵּיא בברייתא, נָאמַר** 29 **כָּאן - בהפרת נדרים לשון 'זה הדבר', וְנָאמַר לְהֵלֵן - בשחזתי חוץ** 30 **'זה הדבר', מַה לְהֵלֵן - בשחזתי חוץ הוזכרו אַהֲרֵן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל,** 31 **שנאמר (ויקרא יז א) 'דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל, אף** 32 **כָּאן - בהפרת נדרים, כאילו הוזכרו אַהֲרֵן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל. וְזָה** 33 **כָּאן - בהפרת נדרים הוזכרו רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת, שנאמר (במדבר ל א)** 34 **'ודבר משה אל ראשי המטות, אף הֵלֵן בשחזתי חוץ, כאילו** 35 **הוזכרו רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת.** 36 **הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא: אָמַר מַה, מַה לְהֵלֵן הוזכרו** 37 **אַהֲרֵן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל, אף כָּאן כאילו הוזכרו אַהֲרֵן וּבְנָיו וְכָל** 38 **יִשְׂרָאֵל. מבררת הגמרא, לְמָא הִלְכְתָּא - איזו הלכה ניתן ללמוד** 39 **מכך שהוזכרו בפרשה 'אהרן ובניו וכל ישראל', מבארת הגמרא:** 40 **אָמַר רַב אַחָא בְרַי יַעֲקֹב, לומר לך דין זה, שְׁהַפְרַת נְדָרִים אינה צריכה** 41 **בית דין של מומחים שיתירו לו את נדרו, אלא די בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוֹטוֹת,** 42 **ודבר זה נלמד משחזתי חוץ בגזירה שוה, מה בשחזתי חוץ נאמר** 43 **אהרן ובניו וכל ישראל, אף בנדרים כאילו נאמר אהרן ובניו וכל** 44 **ישראל, לומר לך ששקולים כל ישראל ואפילו הדיוטות, כאהרן** 45 **ובניו, שהיו מומחים.** 46 **מקשה הגמרא: וְהָאֵי לשון 'רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת' קָתִיב ביה בהפרת נדרים,** 47 **ומשמע דוקא מומחים, ואיך אפשר להתיר בשלשה הדיוטות.** 48 **מתרצת הגמרא: פְּדָאמַר רַב הַסְּדָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שהפסוק 'ראשי** 49 **המטות' בא לחדש שאפשר להתיר את הנדר בַּיְחִיד מוֹמְקָה - רב**

48 **בְּאֵם**, וּכְיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁבְּהַן - בימים אלו, מחמת שמחת היום בנות
49 וְדוֹשָׁלִים הָיוּ יוֹצְאוֹת לְבוֹשׁוֹת כְּבָלִי -[בבגדין] לְגֹן שֶׁל מַשֵּׁי, והיו
50 בגדים אלו שְׂאוּלִין - שהיתה כל אחת שואלת בגד מחברתה, ואף
51 העשירות היו שואלות מחברותיהן, כְּדֵי שְׂלֵא לְבִישׁ אֵת מִי שֶׂאִין
52 לוֹ - את הבנות העניות שאין להם בגדי לכן וצריכות לשאול
53 מחברותיהן, ומבואר בברייתא שם (א.) שמי שאין לו אשה הולך
54 לשם, ומובא בהמשך המשנה שם, שהיו יוצאות וחולות בכרמים,
55 ומה היו אומרות, בחור שא נא עינך וראה מה אתה בורר לך, אל
56 תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה וכו'.

57 הגמרא מבררת את דברי המשנה שם. שואלת הגמרא: מדוע ימים
58 אלו נחשבים כימים טובים, בְּשֶׁלְמָא - מוכן הדבר לגבי יום
59 הַכַּפּוּרִים, שכיון שהוא יום סְלִיחָה וּמְחִילָה, ועוד, שהוא יום שָׁנַתְנוּ
60 בּוֹ לִוְחֹת אֶחְזוֹנוֹת, הרי הוא יום טוב, אָלֵא תִּמְשַׁע עֶשֶׂר כְּאֵם מֵאֵי
61 הֵיא - מה הדבר שאירע בו, שמחמת כן הוא נחשב כיום טוב.
62 הגמרא מביאה כמה דברים טובים שאירעו בחמשה עשר באב:
63 אֵמַר רֵב הִוָּדְהָ אֵמַר שְׁמוּאֵל, חמשה עשר באב הוא יום שְׁבוֹ הַחֲזֵרוֹ
64 הַשְּׂבָטִים לְבָא - להתחתן זֶה בָּזֶה, שהרי בדור הנכנסים לארץ לא
65 הותרו בנות היורשות להינשא אלא לבני שבטן, כדי שלא תעבור
66 נחלתן משבטן לשבט אחר, של בעליהן, שנאמר בפרשת בנות
67 צלפחד (במדבר לו ח) וְיָכַל בֶּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר
68 מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶן תִּהְיֶה לָאִשָּׁה, לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
69 נַחֲלֹת אֲבֹתָיו. אבל לבניהם שלא היו באי הארץ, הותר הדבר,
70 וביום חמשה עשר באב פסק הדור של באי הארץ והותרו הבנות
71 היורשות להנשא למי שירצו, אף משבטים אחרים, ולכן היה זה
72 יום טוב.
73 שואלת הגמרא: מֵאֵי דְרוֹשׁ - מה דרשו להתיר איסור זה. משיבה
74 הגמרא: דרשו כן מהנאמר בתחילת פרשת בנות צלפחד (שם פסוק ו)
75 זֶה הַדְּבָר, ומכך דרשו, דָּבָר זֶה - איסור זה של בת היורשת
76 להינשא לשבט אחר, לֹא יְהֵא נֹהַג אֶלָּא בְּדוֹר זֶה - דור בנות
77 צלפחד שנאמר בו איסור זה, והוא דור הנכנסים לארץ, אבל
78 בבניהם לא נהג איסור זה.
79 טעם אחר מדוע עשאוהו לחמשה עשר באב יום טוב: רָבָה פַּר פַּר
80 חֲנָה אֵמַר בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן, זהו יום שְׁהוֹתֵר שְׂבָט בְּנִימֵן לְבַא בְּקַהָל -
81 לישא את בנות שאר השבטים, דְּכַתְּבִים בַּמַּעֲשֶׂה פִּילְגַשׁ בַּגְּבֻעָה
82 (שופטים בא א) וְיָאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בְּמִצְפָּה לְאִמּוֹ, אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן
83 בֵּתוֹ לְבְנֵימֵן לְאִשָּׁה, ובחמשה עשר באב התירו איסור זה.
84 שואלת הגמרא: מֵאֵי דְרוֹשׁ - כיצד דרשו להתיר את שבועתם.
85 משיבה הגמרא: אמרו, לא נשבעו ישראל אלא ש'איש מִמֶּנּוּ לא
86 יתן את בתו, וְלֹא מִכְּנִינוּ - אבל לא נשבעו על בניהם, שהם
87 מותרים לתת את בנותיהם לבני שבט בנימין.
88 טעם נוסף לשמחה ביום זה: רַב דִּימֵי פַר יוֹסֵף אֵמַר בִּשְׁם רַב נַחְמָן,
89 הטעם שעשאוהו יום טוב, משום שהוא יום שְׁכַלְלוּ בּוֹ מִתֵּי מִדְבָר -
90 יום שהפסיקו אנשי דור המדבר למות, שלאחר חטא המרגלים
91 נגזר עליהם שימותו במדבר ולא יכנסו לארץ ישראל, ובחמשה
92 עשר באב של שנת הארבעים מיציאתם ממצרים פסקו מלמות,
93 והטעם שקבעוהו יום טוב, משום דְּאֵמַר מַר, עַד שֶׁלֹּא כָּלוּ מִתֵּי
94 מִדְבָר

1 מוֹעֲדֵי ה' נֶאֱמָרוּ, שְׁבַת בְּרֵאשִׁית לֹא נֶאֱמַרְתָּ. כָּן עוֹזֵי אוֹמְרֵי מוֹעֲדֵי
2 ה' נֶאֱמָרוּ, הַפֶּרֶת נְדָרִים לֹא נֶאֱמַרְתָּ. ולהלן יבואר כיצד לומדים
3 מכאן שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות.
4 הגמרא מבררת את פירוש הברייתא. מספרת הגמרא: רַב יוֹסֵי פַר
5 בְּתָן נְמִיר לֶה לֶהָא מְתָנִיתָ - למד ברייתא זו, וְלֹא יִדַע לִיָּה לְפָרוֹשָׁה
6 - ולא ידע מה פירושה, אָלֵא בְּתָרִיה דְרָב שְׁשֶׁת לְתַדְרֵעָא - הלך
7 לנהרדעא לבקש אחי רב ששת, וְלֹא אֶשְׁכַּחֶיהָ - ולא מצאו שם.
8 אָלֵא בְּתָרִיה לְמַחְזוּא הֵלךְ אַחֲרָיו לְמַחְזוּא, וְאֶשְׁכַּחֶיהָ - ומצאו. אֵמַר
9 לִיָּה רַב יוֹסֵי לְרַב שֶׁשֶׁת, מֵאֵי - מהו פירוש דברי רבי יוסי הגלילי
10 שאמר 'מועדי ה' נאמרו, שבת בראשית לא נאמרה'.
11 אֵמַר לִיָּה רַב שֶׁשֶׁת, כוונת רבי יוסי הגלילי היא שמועדי ה' - ימים
12 טובים, צְרִיכִין קִידוּשׁ בֵּית דִין, שהרי קביעת המועדים תלויה
13 בקביעת החודש, וכיון שנצטוו ישראל על קידוש החודש, ובית דין
14 קובעים מתי יהיה ראש חודש, נמצא שבתקדוש ראש החודש על
15 ידי בית דין מתקדשים המועדים שבתוך החודש, אבל שְׁבַת
16 בְּרֵאשִׁית, כלומר, השבת שהיא מקודשת מששת ימי בראשית,
17 אֵינָה צְרִיכָה קִידוּשׁ בֵּית דִין - אין בית דין צריכים לקדש את היום
18 הראשון בשבוע לענין זה שיום השביעי שלו יהיה שבת, אלא
19 לעולם כל יום שביעי הוא שבת.
20 והטעם שהוצרך הפסוק להשמיענו זאת, משום דְּסְלִמָא דְעַתְדָּךְ
21 אִמְנִיָא - שהיה עולה בדעתך לומר, הוֹאִיל וּבְתִיבִי -[וכתובה]
22 בתורה מצות שבת גַּמְי - בסומך לפרשת מוֹעֲדוֹת, שנאמר (ויקרא כג
23 ב.) 'מועדי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מְקִרְאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי,
24 שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מִלֵּאכָה וּבָיִים הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שְׁבִתוֹן מְקִרְאֵי
25 קֹדֶשׁ/ תִּבְעֵי - תצטרך גם השבת קידוש בית דין, כְּמִוְעֲדוֹת, קֹא
26 מְשִׁמַּע לָן - השמיעה לנו התורה בכך שחזרה וכתבה (שם כג ד) אֵלֶּה
27 מוֹעֲדֵי ה' מְקִרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם, ולא כתבה רק
28 'אלה אשר תקראו אותם מקראי קודש', שרק מועדים צריכים
29 קידוש בית דין, אבל השבת אינה צריכה קידוש בית דין.
30 הוסיף רבי יוסי בר נתן ושאל את רב ששת: מֵאֵי - מהו פירוש דברי
31 בן עזאי שאמר 'מועדי ה' נאמרו, הַפֶּרֶת נְדָרִים לֹא נֶאֱמַרְתָּ'.
32 השיב לו רב ששת: מוֹעֲדֵי ה' - כדי לקדש את החודשים, שעל פי
33 זה נקבעים המועדות, צְרִיכִין שְׁלֶשָׁה מוֹמָחִין, ואין די בשלשה
34 הדיוטות או ביחיד מומחה, אבל הַפֶּרֶת נְדָרִים אֵינָה צְרִיכָה מוֹמָחִין,
35 אלא די בשלשה הדיוטות.
36 מקשה הגמרא: וְהֵא בְּפִרְשָׁת הַפֶּרֶת נָדְרִים לְשׁוֹן ר'אֲשִׁי הַמַּטּוֹת'
37 פְּתִיב (במדבר ל א), ומשמע שצריך דווקא מומחין. מתרצת הגמרא:
38 אֵמַר רַב הֵקְרָא, אֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כַּיְהִיד מוֹמָחָה - הפסוק 'ראשי
39 המטות' מלמד שאפשר להתיר את הנדר בפני יחיד מומחה, אבל
40 כשבאים להתיר נדר בפני שלשה, אף אם הם הדיוטות, כשרים.
41 ומבריייתא זו למדו בית שמאי שדי בשלשה הדיוטות, כמו שאמר
42 בן עזאי ופירש רב ששת את דבריו, מוֹעֲדֵי ה' צְרִיכִין מוֹמָחִין
43 והפרת נדרים אינה צריכה מומחין.
44 כיון שהגמרא עסקה באיסור הנישואין משבט לשבט כדי שלא
45 תעבור הנחלה, הגמרא מביאה משנה שיש שלמדו ממנה מתי
46 הותר איסור זה: תָּנַן הֵתֶם - שנינו במשנה במסכת תענית (כז ב.) אֵמַר
47 רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לֹא הָיוּ יָמִים מוֹכִיבִים לְיִשְׂרָאֵל בְּחַמְשָׁה עֶשֶׂר

בזמן הגאולה יהיה שינוי יסודי ועיקרי בעולם, לא רק אצל בני ישראל,
 אלא גם אצל אינם יהודים, להבדיל
 משיחת שבת בראשית ה'תשכ"ח

בבא בתרא. פרק שמיני - יש נוחלין - דף קכא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלט

רשב"ם

תוספות

1 וּשְׁבַת בְּרֵאשִׁית אֵינָה צְרִיכָה קִדּוּשׁ בֵּית דִּין — ואם תאמר: דבסוף פרק קמא דקידושין (לו),
 2 (ב) נפקא לן מדרכתיב "מושבתיכם". דאמרין להם: מושבות דכתב רחמנא גבי שבת
 3 למה ליה איצטריך, סלקא דעתך אמינא הואיל ובענינא דמועדות תביבא — תיבעי קידוש
 4 בית דין כמועדות. קא משמע לן ויש לומר: דרשא דהתם אחיא כבן עזאי. דרשיה הבא:
 5 מועדי ה' נאמר, הפרת נדרים לא נאמר. אי נמי,
 6 אפילו לרבי יוסי הגלילי צריך תרי קראי, דאי לא
 7 תביב אלא חד לא הוה מעטינן אלא מומחין —
 8 כתב קרא אחרינא למעוטי אפילו הדיוטות.
 9 יום סליחה ומזילה — פירשני בסוף "מרוכה"
 10 (בבא קמא פב, א). יום שכלו בו מתי מדבר
 11 — בשנה אחרונה נמי ומתו. וידעו שכבר כתלה
 12 גזירה, כי כבר מתו כל בני עיריכם. ולפי שהיו
 13 אבילים עד מקצת יום של חמשה עשר — לא חזר
 14 הדיבור, שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות
 15 ולא מתוך עצבות, כדאשכחן גבי יעקב (תנחומא
 16 פרשת ישעב). שכל אותן ימים שנתאבל על יוסף
 17 לא שרתה עליו שכינה, כדאמר (ובשבת ל, ב),
 18 ולכן, כל ימי אבילות של ישראל לא חזר הדיבור,
 19 שבכותן היה מדבר עם משה, כדאמרין בריש
 20 מכלילתא: "לאמר", רבי יעקב אמר: צא ואמור
 21 להם שבכותן אני מדבר עמך. שכל אותן שלשים
 22 ושמנה שנה שהיה כרע על ישראל — לא היה
 23 מדבר עם משה ואמר, שנאמר "וישאל באשר תמר"
 24 וכו'. וממדרש איכה שהיה רבינו שמואל מביא
 25 ראייה, קשיא טובא, שאם לא מתו בשנה אחרונה
 26 — למה נתעבב הדיבור שנה וחזר שלא חזר?
 27 ועוד, ששה עשר אלף ופרוטרוט היה למות כל
 28 שנה. ולפי מדרש איכה היו מתוך חמשה עשר אלף
 29 ופרוטרוט בכל שנה! ועוד: למאן דאמר בירושלמי
 30 במעמד קטן שכולן בני ששים מתו — חידוש גדול
 31 הוא זה, שצריך לומר שחמש עשרה אלפים
 32 ופרוטרוט נולדו במצרים בכל שנה, זה קודם זה.
 33 ועוד, שלא היה שמוח מפני הדיבור שחור,
 34 (ואלא) שאז כי יתמלי סידרא ידעו שספאק גזרה
 35 מעליהם! ועוד: מה שמחה היא שקדמו למות
 36 מאשחקד? והכתוב (שמות כג) "את מספר ימך
 37 אמלא!" ועוד, אם מיהריו למות מאשחקד — אם
 38 כל אלו מתו בני ששים אותן שהשלמו להן עשרים
 39 שנה בשעת יציאתם, שלכן תלה בעשרים שנה,
 40 לפי שהיו בני עשרים בצמננו! ונראה לרבינו תם
 41 לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות, אלא בשנה אחרונה ביטל מן הגזירה, ונשאר מן
 42 חמשה עשר אלף ופרוטרוט, אותן שהיו ראויין למות בשנה אחרונה. כמו שמצינו בחוקיהו
 43 דכתיב (מלכים ב כ) "צו לביתך כי מת אתה" והארץ לו רהבה. (והא דכתיב (במדרש כ) "ולא
 44 נותר מזם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון" — היינו מאותן שראויין למות קודם
 45 שנתבטלה הגזירה, דכלב ויהושע היו בני ארבעים בשלוח מרגלים, כדפרישית לעיל (בבא
 46 בתרא קי, א). אי נמי, בתחלה נגזר אפילו על בני עשרים בצמננו. ולכספין ריהם עליהם
 47 הקדוש ברוך הוא ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחמש,
 48 שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד, כדאמרין (מסכת פרה פרק ראשון משנה א)
 49 גבי פלגס, שכל שנה שלם אינו לא שה ולא איל, ונשארו בשנה אחרונה לא אותן שהיו בני
 50 עשרים בצמננו. הכי נמי אשכחן בדילוק קץ, זכו — "כי גר יזידה ורעך מיצחק, לא זכו —
 51 "עבדום וענו אותם" וכו'. והשתא אתי שפיר, דמשום חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לשנה
 52 לא נתייחד הדיבור עד חמשה עשר באב של שנה אחרונה, שהיו ראויין למות, והיו עציבין
 53 בכך עד דאיתמלי סידרא. ומה שהקשה רבינו תם לפירוש הקונטרס: למה נשתחה הדיבור
 54 שנה ויחזר? יש לומר נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות, והן היו עציבין לפי שהיו
 55 סבורין למות באותה שנה. והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט — לאו על כל שנה
 56 ושנה קאמר, אלא רוב השנים. ומיהו, קשה על פירוש רבינו שמואל: דלמה חפרו קברים
 57 בשנה אחרונה? כיון שנאשחקד מתו כל אותן שהיו ראויין למות. שכל אחד היה יודע בעצמו
 58 שלא היה מבין עשרים ועד ששים מפקדיך משה ואהרן!

שבעה

אמר: ביטל הקדוש ברוך הוא אותה גזירה קשה מעלינו. ועשו משתה ושמוחה ויום טוב. דאמר רב כו' — ולכך עשו ימי משתה ושמוחה על הדיבור שחזר למשה.
 לא

1 מועדי ה' נאמרו — כוליה מפרש לקמיה. מועדי ה' צריבין קידוש — שהיו מקדשין את
 2 החדש על פי הראיה ומתוך כך מתקדש מועד במונו, שלפי עיבור השנה ועיבור החודשים
 3 המועדים מתעבבין. אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין, כי אם החדשים, כדתנן בראש
 4 השנה (כד, א) לגבי קידוש החדש, שאב בית דין אמר "מקדוש" וכל העם עונין אחריו
 5 "מקדוש מקדוש", שנאמר "אשר תקראו אותם"
 6 קרי ביה "יוםם". ותרי זימני "מקדוש, מקדוש" — שהיו מקדשין
 7 נפקא לן מדרכתיב "מקראי קדש", שהיו מקדשין
 8 את החדש על פי הראיה, והוה תיקון המועדות
 9 וקודשתן. שבת בראשית אינה צריכה קידוש —
 10 כיון שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי
 11 חודשים. אין מקדשין אחד בשבת להיות שבעי
 12 שלו שבת, אלא לעולם יום שבעי שבת הוא,
 13 בלא קידוש בית דין. ונפקא ליה מדרכתיב "מועדי
 14 ה'" יתיירא, דמצי למיכתב "אלה אשר תקראו
 15 אותם מקראי קדש". שבת בראשית" קרי לשבת
 16 משום דכל מועדות נמי תביב בהו "שבת שבתן",
 17 הלכך קרי ליה שבת בראשית, שמוקדשת וכוהא
 18 משעת ימי בראשית, דבשבת ראשונה תביב בו
 19 ב"יכולה" ויקדש אותה. נבי מועדות — בפרשת
 20 "שור או כשב" (והקרא כב). מועדי ה' צריבין
 21 מומחין — ולא מקדשין בשלשה הדיוטות כהפרת
 22 נדרים, ולא ביחיד מומחה כהפרת נדרים, אלא
 23 בשלשה מומחין, כדילפינן בראש השנה: אין לך
 24 מומחה בשאר ישראל יותר ממשה רבינו, וקאמר ליה
 25 רתמנא: עד דאיכא אחך בחדך, דכתיב "ויאמר
 26 ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם"
 27 — ככם. מומחין. ואין בית דין שקול, ומסיפין
 28 עליהם עד אחד. תנן התם — במסכת תענית.
 29 ומשום דקאמר לקמן "יום שהותרו פסטים" כו'
 30 נקט לה. השאולין — שאפילו מי שיש לה
 31 היתה שואלה, שלא לכשיש את השואלת מהמת
 32 שאין לה. כדאמרין במסכת תענית (לא, א) בת
 33 מלך שואלת מבת כהן גדול כו'. יום שנתנו בו
 34 לחות האחרונת — כדנתיב ביום שנתנו בשנה
 35 עלה בששה בסיון לקבל לחות הראשונת, וירד
 36 בשבעה עשר בתמוז, והיינו בסוף ארבעים יום.
 37 עלה בשמנתה עשר ובקש רחמים בשביל על
 38 העגל, שנאמר "ואתנפל לפני ה' את ארבעים
 39 היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפתי כי
 40 אמר ה' להשמדי אתכם" (דברים ט) ובאותה
 41 שעה נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה "פסל לך שני לוחות אבנים
 42 כראשונים". וירד בעשרים ושמונה באב, ופסל שני לוחות אבנים, כדכתיב "ויפסלו
 43 שני לוחות אבנים כראשונים ושכבם משה בבקר", ועלה בעשרים ותשעה באב, ועשה
 44 עד ארבעים יום משלשים באב עד עשרה בתשרי, שנאמר "ואנכי עמדתי בהר כימים
 45 הראשונים ארבעים" וגו'. בעשרה בתשרי הוא יום הכפרים נתרצה המקום בשמוחה
 46 לישראל, ואותו היום ירד משה הלוחות בידו. יום שהותרו פסטים — הכי הוה יום
 47 להו. לבא זה בזה — שהותרו הסבת נחלה, שפסק אותו דור של באי הארץ שנסאר
 48 להם הסבת נחלה. והשתא מיהא, אם נשתירו ערין בני אדם שהיו באותו הדור —
 49 אחתי באיסורייהו קיימי, אבל שאר בני אדם שלא היו באותו הדור — מותרין. וש
 50 מפרשים: יום שהותרו פסטים — שהיה בחמשה עשר באב כלו מתי מדבר, כדלקמן.
 51 וטעוה דאיתם, שהיו לא לזרו חמשה נאמר, אלא לבאי הארץ, בערבות מואב
 52 בסוף הארבעים שנה. יום שהותר שכב בנימין — כל הנך אמוראי לא פליגי, אלא
 53 מר גמיר האי מריבה, ומר גמיר האי מריבה. שכלו בו מתי מדבר — במדרש איכה.
 54 יום שנטל בו החפר, דאמר רבי לוי: כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא: "הכל יצאו
 55 לחפרין וישנין בהן, ובשחיתת הכרוז יוצא: "יבדלו החיים מן המתים", והיו
 56 בחפזין אותן, ונמצאו חמשה עשר אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה. וכך עשו ארבעים
 57 שנה, יום לשנה יום לשנה. הרי ארבעים שנה. בשנה אחרונה עשו כן, בדיק עצמן
 58 ונמצאו שלמים. אמרו: שמה טעין בחשבון, וכן בעשרה בו, וכן באחד עשר, וכן בשנים
 59 עשר, וכן בשלושה עשר, ובארבעה עשר, עד דאיתמלי סידרא. כיון דאיתמלי סידרא
 60 — אמרו: ביטל הקדוש ברוך הוא אותה גזירה קשה מעלינו. ועשו משתה ושמוחה ויום טוב. דאמר רב כו' — ולכך עשו ימי משתה ושמוחה על הדיבור שחזר למשה.
 לא

לא היה דיבור עם משה — פה אל פה בכתחלה. אבל אם הוצרכו לדיבור, כגון במעשה דקרח שהיה אחר מעשה המרגלים — היה מדבר על ידי מלאך, או באורים ותומים. אי נמי, לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם. אלי היה הדיבור — דמצי למכתב: ויאמר ה' אלי, כדכתיב לעיל "ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב." אי נמי, מדסמכו ל'ויהי כאשר תמו' קדריש הכי, ולא ממשמעותא דקרא, אלא מיתורא ד'ויהי כאשר תמו', דקרא יתירא הוא. יום שביטל הושע בן אלה פירסאות — שומרים. כדתיבא בסדר עולם: כשראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב, עמד והעביר פירסאות שהושע ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל. שבכל מלכי ישראל הוא אומר "וילך בדרך ירבעם בן נבט ובחטאתו אשר החטיא את ישראל", אבל בהושע כתיב "רק לא במלכי ישראל אשר היו לפני". הוינו ביתר — במסכת גיטין (נז א). דאמר רב מתנה בו' — ולכן שמוהו, שזכו לקבורה ושלא הסריחו. ברכת הטוב והמטיב — שברכת המזון, תקנו באותו היום. דמן התורה אינה אלא שלש ראשונות. כדנפקא לן מהאי קרא "וברכת את ה' אלהיך על הארץ" וכו'. מניקס ועד המשה עשר באב היו כותמים עצים לצורך המערכה לכל השנה. מכאן ואילך חשש כח החמה, וש בעצים להלכותיה, ומעלין עשן, וגם יגדל תולעת. וכדאמרין במדרש איכה, רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי אמור: שבו כלה זמן קציה למזבח. שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח, וכל עץ שהוא נקצץ אינו עשה מאכלו. ואותו יום שפסקו היו שמונים, לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת. יום תר מנל — שנשברו הקרדומות, שאין צורך עוד בהן לחטוב עצים. מחמתה עשר באב ואילך דמוסיף — מן הלילה על היום לשנות — יוסף ימים, כדכתיב "כי הוא חיך" (דברים ל) וכתיב (משלי ג) "כי אורח ימים ושנות חיים והדמים מתקצרים" — צריך לעסוק בלימודו רב בלילה. ודלא מוסיף יסף. מאי יסף תני רב יוסף תקבירה אימיה — שימות בחצי ימיו, כמו (אסתר ט) "והכרם לא יוסף מורעם" — לשון בליה. ולא גרסינן "יאסף", דאם כן מאי קבעי תלמודאי? הא מילתא דפשיטא היא ד"יאסף" לשון מיתה, כדכתיב (במדרב כ) יאסף אהרן אל עמיו. תני רבנן שבעה בו' — ברייתא היא בסדר עולם (סוף פרק א). ומשום דמירי בכלב ויהושע לקמה נקט ליה. אי נמי, משום דאירי לעיל דמוסיף יסף, ובא להודיענו שאלו שבעה, מתוך שצדיקים היו ועסקו בתורה — חיו כל כך. קפלו את כל העולם — סיבבדו והקיפוהו, שנתקפל העולם ביניהם. וכל אלו השבעה שמשו זה את זה, כדקתני לעיל מינה בסדר עולם: נמצאת אומר שמש יעקב את שם עשרים שנה, שימש שם את מתושלח תשעים ושמונה שנה, שימש מתושלח את אדם הראשון מאתיים ארבעים ושש שנה. ומחשבון שנות הדורות הכתובין בפרשה דור אחר דור יש ללמוד כל זה. מתושלח לא מת עד תיכף למבול, כדאמר ב"חלקי" (סנהדרין קח, ב). "ויחי לשבעת הימים ומי המבול היו" — אלו שבעה ימי אבולו של מתושלח הצדיק. וכבר היה שם בן תשעים ושמונה שנה, כדכתיב "שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול". ולמן נמי ראה את אדם ואת שם, אלא צדיקים גמורים קחשיב, כמו ששימשו זה את זה, כדפרישית לעיל. והאי תנא לא סבירא ליה: הוה ה' מטרון, דהוה ליה למימר: שנים קפלו את כל העולם. והאי תנא דסדר עולם הוא, וסבירא ליה דהאי "ואינו כי לקח אותו אלהים" — ודיה שמת בחצי ימיו, וכדקתני התם: הוה קבר את אדם ואת שם (שם) וזוהו, ודיה אחרייו חמשים ושבע שנה, מתושלח הוציא שנותיו עד המבול. עפרם ראה את יעקב, וסבירא הוא, שהרי שמו מיראי מצרים היה, כדכתיב "ובני גושן וקתו" (בראשית מז) "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", ובאותו שבע עשרה שנה נולד עמרם שהרי בנו הראשון היה, כדכתיב "ובני קת עמרם ואלהיו ראה את עמרם ואלהיו ראה את אחיה — גמרא. והאי תנא לא סבירא ליה אליהו זה פנחס. דאם איתא — לימא: משה ראה עמרם, ופנחס ראה משה, ועדין הוא קיים, ולא איצטרך ליה אחיה כלל. והא כתיב ולא נותר מהם — ואחיה השילוני נתבא בימי ירבעם. ואם איתא דראה את עמרם במצרים — היאך יצא ממדבר ובא לו לארץ? והלא כל ימי יעקב במצרים שבע עשרה שנה, ועמרם ראה את יעקב יום אחד לכל הפחות, ושני חיי עמרם מאה שלשים ושבע שנה — הרי מאה חמשים וארבע. ואחיה ראה את עמרם. כמה פשו להו ממאתים ועשר אחר מות עמרם — חמשים ושש שנה, נמצא אחיה השילוני בן חמשים ועשר שנה כשיצא ממצרים לכל הפחות, ושמואל יונה, כגון שנוולד בחיי עמרם הרבה. אחיה השילוני — לוי היה, כדכתיב בדברי הימים א, כ: "יהלום אחיה על אצרות בית אלהים". שפקודיו מבין שלשים — יום. ששלו היום נמנן מבן חדש ומעלה לפדות עליהן הבכורות. כדכתיב בפרשת "במדרב סיני": "מבן חודש ומעלה תפקדם". ולא נהירא לי, דאם כן הוה ליה למימר: יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן חדש. אלא האי שלשים — היינו שלשים שנה, כדכתיב "בני גרשון קתה ומררי מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה". וההוא חשבון נקט, שאותו חשבון כנגד חשבון של ישראל הוא, דבויצא צבא קפיד רחמנא. דבישראל כתיב "כל יוצא צבא", ובלוים כתיב "מבן שלשים שנה וגו' כל הבא לצבא לעבוד" וכו'. ומשאר שבטים לא עייל — מיוצאי מצרים לארץ? בתמידי. ואמאי דחקת לתרצוי דמשום דלוי היה אחיה לכך בא לארץ? נולדו בימי יעקב — גמרא. ולא פתו בו' — לא יליף מקרא אלא חד מינייהו. סנהדרין היו שבעים ואחד, נמצא רובן שלשים ושהא. ולי על יתר פנן ששים — והני נמי דאחיה ישראל הזה, הרי ראה את עמרם חמש שנים, והוה ליה בן ששים ואחד כבאתו במצרים. יתר על ששים בערכין אינו שיה לבן עשרים שנה ומעלה, שהרי ערכו מועט יתר, כדכתיב בפרשת ערכין, כפחות מעשרים — שמועט ערכו נמי מבן עשרים ומעלה. ואף על גב דאין ערך פחות מבן עשרים ויתר על בן ששים שוין זה לזה, מיהו הבכי שוים, ששניהם מועטין מערך יתר מבן עשרים, ומוחלקין מדינו של יתר מבן עשרים. והכי נמי כי היכי דמוחלק פחות מבן עשרים מן הגוהר של יתר מבן עשרים — הוא הדין ליתר על בן ששים, ואיכא למימר נמי דלא נמנו בהואו חשבון. לשבטים איתפלג — שנתחלקו לשנים עשר חלקים שוין, ואחר כך כל שבט ושבת מחלק לפי אנשיו, שהיו יוצאי מצרים. או לפי באי הארץ, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. לקרקה גברי — לראשי אנשים. שכל אחד מיוצאי מצרים לרבי יאשיה, או לבאי הארץ לרבי יונתן, היה נוטל חלקו בארץ בפני עצמו, והיו כולם שוין בחלוקה.

50 כיצד נכנס לארץ ישראל, והרי כל אותו דור מתו.
 51 מתרצת הגמרא: **אמר רב המנונא, לא נגזרה גזירה זו שימותו במדבר**
 52 **על שבמנו של לוי, ואחיה השילוני היה משבט לוי.** ומנן שלא נגזרה
 53 עליהם הגזירה, דכתיב (במדבר יד כט) **'במדבר הזה יפלו פגריכם וכל**
 54 **פקדיכם לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה,** ודרשו חכמים
 55 שנגזרה הגזירה רק על מי שפקודיו לעבדות המשכן מן עשרים (במדבר א ג)
 56 **יצא שבמנו של לוי, שפקודיו לעבדות המשכן מן שלשים** (במדבר ד
 57 א), שעליהם לא נגזרה הגזירה.
 58 הגמרא מבררת האם גם משאר השבטים יש שזכו להכנס לארץ
 59 ישראל. מקשה הגמרא: **וכי משאר השבטים לא עיל - לא נכנס**
 60 **איש לארץ ישראל, מאלו שהיו בזמן חטא המרגלים, והתניא**
 61 **בבבביתא, יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב בארץ**
 62 **מצרים, ולא מתו עד אחר שנכנסו ישראל לארץ,** ומנין שמת יאיר
 63 רק אחרי שנכנס לארץ, שנאמר שמלחמת יהושע בן נון בארץ
 64 ישראל (יהושע ט ז) **ויבנו מהם אנשי העי בשלשים וששה איש, והתניא**
 65 **בבביתא בבבאור הפסוק, שלשים וששה ממש, דברי רבי יהודה.**
 66 **אמר לו רבי נחמיה, וכי נאמר שלשים וששה, והלא לא נאמר אלא**
 67 **בשלשים וששה, אלא זה יאיר בן מנשה, ששקול בחשיבותו**
 68 **כשעיר רובה של סנהדרין, שהרי בסנהדרין גדולה יש שבעים**
 69 **ואחד דינים, ורוב סנהדרין הוא שלשים וששה, ומדברי רבי**
 70 **נחמיה מוכח שנכנס יאיר לארץ הגום שהיה בזמן הגזירה, ולא היה**
 71 **משבט לוי אלא משבט מנשה, ומדוע הוצרך רב המנונא לדחוק**
 72 **ולומר שהטעם שנכנס אחיה השילוני לארץ ישראל הוא כיון**
 73 **שהיה לוי, הרי אף משבטים אחרים נכנסו.**
 74 הגמרא מתרצת באופן אחר כיצד יתכן שאחיה השילוני נכנס
 75 לארץ: **אלא אמר רב אחא בר יעקב, אחיה השילוני נכנס לארץ כיון**
 76 **שלא נגזרה גזירה זו לא על מי שהיה בזמן החטא פחות מן עשרים,**
 77 **ולא על מי שהיה יתר מן ששים, ואחיה שראה את עמרם חמש**
 78 **שנים היה בזמן הגזירה בן שישים ואחת, ולכן גם יאיר ומכיר בני**
 79 **מנשה נכנסו לארץ, שהיו בזמן החטא יותר מבני שישים.**
 80 מבאר רב אחא בר יעקב את המקור לדבריו: **לא נגזרה הגזירה על**
 81 **פחות מן עשרים, דכתיב (במדבר יד כט) 'במדבר הזה יפלו פגריכם**
 82 **וכל פקדיכם לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה.** ומה שלא
 83 נגזרה הגזירה על מי שהיה יתר מן ששים, נמר - יש ללמוד בגזירה
 84 שוה של לשון **'ומעלה' 'ומעלה' מערבין,** נאמר לגבי גזירה זו **ומן**
 85 **עשרים שנה ומעלה,** ונאמר במקדשי את שווי ערכו לבית
 86 המקדש (ויקרא כו ז) **ויאם מן ששים שנה ומעלה, מה להלן -**
 87 **בערבין, מי שהוא יתר מן ששים הרי הוא בפחות מן עשרים,**
 88 **שערך שניהם פחות מערכו של בן עשרים שנה עד שישים שנה,**
 89 **אף כאן יתר מן ששים הרי הוא בפחות מן עשרים, שלא נגזרה**
 90 **עליהם הגזירה שלא יכנסו לארץ.**
 91 הגמרא מסתפקת כיצד היתה חלוקת ארץ ישראל לשבטים.
 92 מסתפקת הגמרא: **איבעיא להו, ארץ ישראל, לשבטים איפלוג -**
 93 **האם חלוקתה היתה לפי מספר השבטים, כלומר, חילקו את הארץ**
 94 **לשנים עשר חלקים שוים, ואחר כך כל שבט חילק את הקרקע לפי**
 95 **מספר האנשים שבו, או דלמא לקרקע נבד איפלוג - או שמא**
 96 **לראשי האנשים נחלקה, כלומר, שחילקו את הארץ לפי מספר**
 97 **האנשים, וכל אחד קיבל חלק שווה לחבירו, ונמצא ששבט שהיו**
 98 **אנשיו מרובים קיבל חלק גדול יותר משבט שהיו אנשיו מועטים.**

1 **לא היה הדיבור של ה' עם משה פה אל פה בכתחילה, אלא על ידי**
 2 **מלאך או באורים ותומים, שנאמר (דברים ב טו) 'יהי כאשר תפון כל**
 3 **אנשי המלחמה למות מקרב העם, וקמיה ליה - נסמך לו הפסוק**
 4 **'וידבר ה' אלי לאמר,' ומכך שנאמר 'וידבר' שוו לשון חיבה של**
 5 **דיבור פה אל פה, ולא נאמר 'ויאמר ה' אלי' שאין זו לשון חיבה,**
 6 **יש לדרוש שרק מאותו הזמן אלי היה הדיבור בדרך חיבה, ולכן**
 7 **אותו יום עשאוהו יום טוב.**
 8 הגמרא מביאה טעם נוסף לשמחה שביום זה: **עולא אמר, זהו יום**
 9 **שביטל בו הושע בן אלה מלך ישראל את הפרדקאות - שומרים**
 10 **שהושיב ידבועם בן נבט על הדרבים, שהיו שומרים שלא יעלו ישראל**
 11 **להל, שכיון שראה שגלו עגלי הזהב ביטל את השומרים, ומחמת**
 12 **כן עשאוהו יום טוב.**
 13 טעם נוסף: **רב מתנה אמר, זהו יום שנתינו בו הוינו ביתר לקבוקה,**
 14 **שכשהג אדריינוס קיסר את אנשי ביתר לא הניח לקוברם במשך**
 15 **זמן רב, עד שבא מלך אחר נתן לקוברם, ואותו יום היה חמשה**
 16 **עשר באב, מבארת הגמרא על מה היתה השמחה באותו יום,**
 17 **דאמר רב מתנה, אותו היום שנתינו הוינו ביתר לקבוקה, תקנו**
 18 **חכמים בבינה את ברכת המזון והמטיב שבברכת המזון, המזון על**
 19 **שלא הסיריחו המתים, והמטיב על שנתנו לקבוקה, ומחמת כן**
 20 **עשאוהו יום טוב.**
 21 טעם נוסף: **רבה ברב יוסף דאמר תרנויהו - שאמרו שניהם, זהו יום**
 22 **שפוסקין בו מלכות עצים למערכת של גבי המזבח, והיו שמחים**
 23 **על שזכו והשלימו מצוה גדולה כזאת. והטעם שהפסיקו לכרות**
 24 **עצים ביום זה, התניא בבביתא, רבי אלעזר הגדול אומר, ביון**
 25 **שהניע מנשה עשר באב, תשש בכה של חמה - נחלש כח השמש,**
 26 **ואין העצים מתייבשים היטב עד שיהיו ראויים להדלקה, ולא היו**
 27 **בוירתינו עצים למערכתה, כיון שיש בהם רטיבות והם מעלים עשן, וכן**
 28 **גדלים בהם תולעים הפוסלים אותם למזבח (מדות פ"ב מ"ה). אמר רב**
 29 **מנשה, יקרו ליה - וקראו ליום זה, יום תבר מגל - יום שבירת**
 30 **הקרונומות, שאין בהם עוד צורך, ומכאן ואילך - מיום חמשה עשר**
 31 **באב והלאה, כיון שהלילות מתארכים, אדם דמוסיף מן הלילה על**
 32 **היום לעסוק בתורה, יוסף חיים, אבל מי שאינו מוסף בתורה,**
 33 **יסיף. שואלת הגמרא: מאי יסיף. משיבה הגמרא: תני רב יוסף,**
 34 **תקרייהו אמיה - אמנו תקברוהו, שימות בחצי ימיו.**
 35 מתוך שהגמרא עסקה לעיל ביהושע וכלב שקיבלו חלק בארץ,
 36 מביאה הגמרא בביתא השייכת לזה: **תנו רבנן, שכעא אנשים קפלו**
 37 **וסיבבו והקיפו את כל העולם כולו, שמתחילת העולם ועד סופו**
 38 **היה אחד מהם קיים, וכל השבעה צדיקים גמורים היו ושימשוהו**
 39 **את זה, וכך הוא סדרם, אדם הראשון נברא בשבת ימי בראשית,**
 40 **ומתושלח בן חנוך ראה את אדם הראשון, שם בן נח ראה את**
 41 **מתושלח, יעקב אבינו ראה את שם, עמרם ראה את יעקב, אחיה**
 42 **השילוני הנביא ראה את עמרם, אליהו ראה את אחיה השילוני,**
 43 **ועדיון אליהו קנים, עד סוף כל הדורות.**
 44 הגמרא מבררת את הנאמר בבביתא שאחיה השילוני ראה את
 45 עמרם. מקשה הגמרא: **וכי אחיה השילוני שהתנבא בארץ ישראל**
 46 **בזמן ירבעם בן נבט מלך ישראל, ראה את עמרם, והא כתיב על**
 47 **דור המדבר (במדבר כו טו) 'ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה**
 48 **ויהושע בן נון,' ואם ראה אחיה השילוני את עמרם אבי משה, שמת**
 49 **קודם יציאת מצרים, בוודאי היה בעצמו מיוצאי מצרים, ואם כן**

על-ידי עבודת התפילה בהרחבה, נעשית גאולה פרטית
 משיחת שבת בראשית ה'תשכ"ח

55 לפי אנשים. מסיימת הגמרא: שְׁמַע מִיָּהּ - אכן מוכח כן.
 56 הגמרא מבררת עתה את הכתוב בברייתא: אָמַר מֶר בְּרִייתָא,
 57 עֲתִידָה אֲרִין יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּתְחַלֵּק לְשָׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁבֻטִים. שואלת
 58 הגמרא: אֵיךְ לְמֵאָן - למי הוא החלק השלשה עשר, היתר על
 59 שנים עשר השבטים. משיבה הגמרא: אָמַר רַב הִקְדָּא, לְנִשְׂיָא - מלך
 60 המשיח, דְּכֵתִיב עַל חִלּוּקַת הָאָרֶץ לַעֲתִיד לְבוֹא (יחזקאל מח ט) 'וְהֶעֱבֹד
 61 הָעִיר יַעֲבֹדוּהוּ כַּכָּל שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל', והמלך הוא עובד העיר, שעול
 62 הצבור מוטל עליו והרי הוא כבד של העם, ואומר הכתוב שכל
 63 השבטים יעבדוהו על ידי שיתנו לו לנחלה חלק משטחם.
 64 שואלת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב פֶּפְאָ לְאַבְיָי, אֵימָא - נאמר שמה
 65 שאומר הכתוב שיעבדוהו היינו כרונוגר - שכירים בְּעֵלְמָא,
 66 ישראל יעבדו את השיא כתלמידים שעובדים עבור רבם, ולא
 67 שיתנו לו חלק בקרקע כשאר שבטים. השיב לו אביי: לֹא סִלְקָא
 68 דַּעְתָּךְ - אל תעלה בדעתך כן. דְּכֵתִיב (שם פסוק כא) 'וְהִתְנַחֲתוּ לְנִשְׂיָא
 69 מִיָּהּ וּמִיָּהּ - מצד זה ומצד זה' וְהַרְיֹמֶת הַקֹּדֶשׁ וְלֹאֲחֻזֵי הָעִיר,
 70 משמע שהמלך נוטל חלק בקרקע לעצמו, חוץ ממה שניתן
 71 לתרומת הקודש ולאחוזות העיר.
 72 הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: וְלֹא
 73 נִתְחַלְקָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְכַסְפִּים, שְׁנַאמְרַר בִּין רַב לְמַעֲטָא. שואלת
 74 הגמרא: לְמָאי - לגבי מה נאמר דין זה, שהתחלקה הארץ לפי
 75 שווייה, אֵילִימָא - אם נאמר לְשׁוֹפְרָא וְסִנְיָא - לקרקע טובה ורעה,
 76 שמי שקיבל קרקע טובה נתן ממון לזה שקיבל קרקע רעה, אָמַו
 77 בְּשׁוֹפְרָא עֶסְקִין? - האם נתן עוסקים באנשים שונים, שמובנים
 78 להסתלק מקרקע טובה לקרקע רעה תמורת דמים. משיבה
 79 הגמרא: אֵילָא, מי שקיבל קרקע גרועה קיבל חלק גדול יותר ממי
 80 שקיבל קרקע טובה, ומה שנינו בברייתא שהארץ נתחלקה
 81 לכספים היינו לְקֻרְבָּה וְרַחֲוָקָה - שקרקע הקרובה לירושלים שזה
 82 יותר מקרקע הרחוקה מירושלים, לפי שהיא קרובה לבית המקדש
 83 והעולה לרגל אינו צריך ללכת דרך ארוכה, ועוד, שקרקע
 84 הרחוקה מירושלים היא קרובה לשאר העמים ואדם דואג
 85 מפניהם, ושזה פחות מהקרובה לירושלים. ולכן מי שיש לו קרקע
 86 קרובה לירושלים נותן דמים לזה שהקרקע שלו רחוקה.
 87 הגמרא תולה ענין זה במחלוקת תנאים: בְּתַנָּאי - מה שאמרנו
 88 בברייתא שמי שקיבל קרקע קרובה לירושלים נתן מעות לזה
 89 שקיבל קרקע רחוקה מירושלים, נחלקו בזה תנאים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 90 אָמַר, ארץ ישראל, בְּכַסְפִּים הָעֲלִיָּה - זה שקיבל קרקע קרובה
 91 לירושלים נתן מעות למי שקיבל קרקע רחוקה, כדי להשוות
 92 ביניהם. ורַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, בְּקֻרְבָּתָּהּ הָעֲלִיָּה - זה שקיבל קרקע
 93 רחוקה מירושלים קיבל קרקע גדולה יותר ממי שקיבל קרקע
 94 סמוכה לירושלים.
 95 שנינו בברייתא: וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶלָּא בְּגוּרְלָא, שְׁנַאמְרַר אֵךְ בְּגוּרְלָא.
 96 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת פסוק זה באופן אחר: תַּנָּא
 97 בברייתא, אמרה תורה אֵךְ בְּגוּרְלָא, ומהלשון אֵךְ' שהיא מיעוט יש
 98 לדרוש, שִׁצְאוּ מִכֹּלל זה 'וְהוֹשַׁע וְכֹלָב'. שואלת הגמרא: לְמָאי -
 99 לגבי מה יצאו יהושע וכלב, אֵילִימָא - אם נאמר דִּלָּא שְׁקוּל כֵּלָל -
 100 שלא לקחו כלל חלק בארץ, אי אפשר לומר כן, שהרי הִשְׁתָּא דִּלָּא
 101 דִּידְהוּ שְׁקוּל, דִּידְהוּ מִיִּבְעֵיא - הרי קיבלו אף חלק שאינו שלהם,
 102 וזהו חלקם של שאר המרגלים, כמבואר לעיל (קהל), ובודאי
 103 שקיבלו את החלק שלהם. משיבה הגמרא: אֵילָא, שְׁלֹא נִמְלוּ את
 104 חלקם בְּגוּרְלָא, אֵילָא עַל פִּי ה' - על פי מה שצויה ה' בפירוש שיתנו
 105 להם.
 106 מוכיחה זאת הגמרא מפסוקים: וְהוֹשַׁע קִיבַל חֶלְקוֹ עַל פִּי ה', דְּכֵתִיב
 107 בַּחֲלוּקַת הָאָרֶץ (יהושע טז א) 'עַל פִּי ה' נִתְּנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׂאֵל
 108 אֶת תַּמְנַת קָרַח בְּהָר אֶפְרָיִם'.

1 הגמרא פושטת את הספק מלשון הפסוק: תָּא שְׁמַע, נאמר בחלוקת
 2 הארץ (במדבר כו טו) 'עַל פִּי הַגּוֹרֵל תִּחַלֵּק נְחֻלְתּוֹ בֵּין רַב לְמַעֲטָא',
 3 וכונת הפסוק, שעל פי הגורל תחלק הארץ וכל שבט יקח מה
 4 שיתן לו הגורל, בין שבט שיש בו מעט אנשים ויקבלו כל אחד
 5 חלק מרובה, ובין שבט שיש בו הרבה אנשים ויקבלו כל אחד חלק
 6 מועט, ואם היתה החלוקה לפי האנשים לא שייך לומר 'בין רב
 7 למעט', שהרי כל אחד קיבל חלק שווה, אלא ודאי היתה חלוקת
 8 הארץ לפי השבטים. אמנם עינינו שניתן לדרוש את הפסוק באופנים
 9 אחרים, מביאה הגמרא ראייה נוספת מברייתא.
 10 וְעוֹד תַּנָּאי כֵּן בְּפִירוּשׁ בְּרִייתָא, עֲתִידָה אֲרִין יִשְׂרָאֵל לַעֲתִיד לְבוֹא,
 11 שֶׁתִּתְחַלֵּק לְשָׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁבֻטִים, כְּלוּמַר, לשלשה עשר חלקים,
 12 ולהלן יבואר מי יקבל את החלק השלשה עשר, שֶׁתִּתְחַלֵּק -
 13 כשנכנסו ישראל לארץ לֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ אֶלָּא לְשֵׁנִים עֶשְׂרֵי
 14 שְׁבֻטִים, וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בּוֹמַן יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא בְּכַסְפָּה, והבינה עתה
 15 הגמרא ששבט שקיבל קרקע טובה מחבירו נתן לזה שקיבל קרקע
 16 גרועה כסף, כפי שווי ההפרש בין הקרקעות, שְׁנַאמְרַר עַל הַחֲלוּקָה
 17 'בֵּין רַב לְמַעֲטָא', שצריך לחשב את הפרש הממון בין מי שקיבל
 18 קרקע טובה לבין מי שקיבל קרקע גרועה, וכמו שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
 19 סָפָה תְּבוּאָה פְּאֶרֶץ יְהוּדָה, שְׁוֶה כְּמִשַׁשׁ סָאִין תְּבוּאָה בְּגַלְלִי, והמקבל
 20 קרקע ביהודה היה צריך לתת מעות לאותו שקיבל קרקע בגליל.
 21 הגמרא מביאה את המשך הברייתא, ולאחר מכן תפשוט ממנה
 22 את הספק: וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בּוֹמַן יְהוֹשֻׁעַ, אֵילָא בְּגוּרְלָא, שְׁנַאמְרַר
 23 (שם כו טז) 'אֵךְ בְּגוּרְלָא', וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶלָּא בְּאוּרִים וְתוּמִים, שְׁנַאמְרַר (שם
 24 כז טו) 'עַל פִּי הַגּוֹרֵל', מבררת הברייתא: הָאֵי בְּיָצָד - איך יתכן שהארץ
 25 התחלקה גם בגורל וגם באורים ותומים, כְּלוּמַר, מדוע היה צורך
 26 בשניהם. מבארת הברייתא: כִּךְ הִיְתָה הַחֲלוּקָה, אֱלִיעֶזֶר הַכֹּהֵן
 27 הגדול מְלוּבָשׁ בְּאוּרִים וְתוּמִים, וְהוֹשַׁע וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים לְפָנָיו,
 28 וְקָלְפֵי שְׁלֹשׁ שְׁבֻטִים - תיבה שמונחים בה שנים עשר פתקים עם
 29 שמות השבטים, וְקָלְפֵי שְׁלֹשׁ תַּחֲמוּזִין - שמונחים בה שנים עשר
 30 פתקים של חלקי ארץ ישראל, מְנוֹחָזִין לְפָנָיו, וְקוֹרֵם שֶׁהֵעֵלוּ את
 31 הגורלות הִיָּה אֵלְעֶזֶר מְכַוֵּן בְּרִוַח הַקֶּדֶשׁ - שואל בוארם שהעלו את
 32 איזה גורל יעלה, וְאוֹמְרֵם עַל פִּי הָאוּרִים וְתוּמִים, וְבוֹלָן עוֹלָה בְּגוּרָל,
 33 וְתָחוּם - מקום הסמוך לעבו עוֹלָה עִמוֹ, מְרָף - עירב הממונה את
 34 הפתקים המונחים בְּקָלְפֵי שְׁלֹשׁ הַשְּׁבֻטִים וְעָלָה בְּיָדוֹ, מְרָף בְּקָלְפֵי
 35 שְׁלֹשׁ תַּחֲמוּזֵי, וְעָלָה בְּיָדוֹ תָחוּם עִמוֹ, וְנִמְצָא שְׂרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְהַגּוֹרֵל
 36 כִּיווְנוּ לְדַבַּר אֶחָד. וְחֹזֵר אֵלְעֶזֶר וּמְכַוֵּן בְּרִוַח הַקֶּדֶשׁ וְאוֹמְרֵם, נִפְתְּלוּ
 37 עוֹלָה וְתָחוּם גִּינוֹסָר עוֹלָה עִמוֹ, מְרָף בְּקָלְפֵי שְׁלֹשׁ הַשְּׁבֻטִים וְעָלָה בְּיָדוֹ
 38 נִפְתְּלוּ, מְרָף בְּקָלְפֵי שְׁלֹשׁ תַּחֲמוּזִין וְעָלָה בְּיָדוֹ תָחוּם גִּינוֹסָר, וְכֵן כָּל
 39 שְׁבֻט וְשְׁבֻט, וראו ישראל שהחלוקה אמת.
 40 מְמַשִּׁיכָה הַבְּרִייתָא: וְלֹא נִתְחַלְקָה שְׁלֹשׁ עוֹלָם תָּהּ - כשבאו ישראל
 41 לארץ, הַלּוּקָה שְׁלֹשׁ עוֹלָם תָּהּ - לימות המשיח, שֶׁבַחֲלוּקַת הָעוֹלָם
 42 הָיָה, אָדָם שֵׁשׁ לֹו שְׁדָה לְכֵן - שדה תבואה, אִין לֹו שְׁדָה פְּרָדָם -
 43 של אילנות, ומי שיש לו שְׁדָה פְּרָדָם, אִין לֹו שְׁדָה לְכֵן. אבל לְעוֹלָם
 44 תָּהּ, אִין לָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׂאִין לֹו נַחֲלָה בְּכָל הַמְּקוּמוֹת פְּרָדָה
 45 וּבְשָׂפְלָה וְעַמֻּקָּה, שְׁנַאמְרַר עַל חִלּוּקַת הָאָרֶץ לַעֲתִיד לְבוֹא (יחזקאל מח
 46 לא) 'וְשָׂעִיר הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוּנָה,
 47 שְׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד שְׁעַר יְהוּדָה אֶחָד שְׁעַר לֹוֹ אֶחָד', שכל מה שיהיה
 48 לשבט אחד יהיה לשבט אחר, וְהַקֹּדֶשׁ בְּרִוַח הוּא מִחַלֵּק לְמֵן את
 49 הָאָרֶץ בְּעַצְמוֹ, שְׁנַאמְרַר (שם פסוק טז) 'זאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּפִילוּ מִנְחָלָה
 50 לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וְאַלְהֵם מִחַלְקָתָם נֹאם ה'".
 51 הגמרא פושטת מהברייתא את הספק, האם הארץ נתחלקה לפי
 52 שבטים או לפי אנשים: קִתְּנֵי מִיָּהּ - מכל מקום שנינו בברייתא,
 53 שֶׁבַחֲלוּקַת לֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ אֶלָּא לְשֵׁנִים עֶשְׂרֵי שְׁבֻטִים, שְׁמַע מִיָּהּ
 54 - מוכח מכך, דְּלְשֻׁבֻטִים אֵיפְלוּג - לפי שבטים נתחלקה הארץ, ולא

זבולן עולה תחום עכו עולה ועמון — לאו עכו ממש, דעכו מחלק אשר, דכתיב (שופטים א) "זאשר לא הוריש יושבי עכו", אלא כלומר, תחום שבצד עכו. **העולם** הזה יש לו פרס ואין לו שדה לבן — תימה: דבשלהי "מרובה" (בבא קמא פא, ב) אמרין מחלוקת ארץ ישראל: אין לך מישראל שאין לו בדר ובשפלה ונגב. ומידה, אית גרסא: אין לך שבת ושבת מישראל. אבל הבא גרסין: אין לך אחד מישראל לעולם הבא, ומשמע לו "שער ראובן אחד" — היינו לכל אחד ואחד. אי נמי, בעולם הזה אין לחם בשדה כמו בזה מזה, אלא מזה מעט ומזה הרבה, אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה.

ואידך למאן — אף על גב דכתיב "שער לוי אחד" — הא כתביב נמי "שער יוסף אחד", דלא מנו שבת יוסף אלא כאחד. **לא** סלקא דעתך דכתיב הנהדר לנשיא וגי' — ובראשית רבה בפרק שני דרש מהבא דגבעוני אינו מתרפא לעתיד לבא, מדכתיב "והעובד ה' יגו, ואיתא ליה ואיתא ליה, ומאפקיה בלשון עובד — דרוש ביה נמי גבעוני, או שמא פליגי.

סחם

עולה ותחום ג'ינסר עולה עמון, מרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נתפלי, מרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום ג'ינסר. וכן כל שבט ושכבו, ולא בחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא; העולם הזה, ארם יש לו שדה לבן — אין לו שדה פרדס — ארם פרדס — אין לו שדה לבן; לעולם הבא, אין לך כל אחד ואחד שאין לו בדר ובשפלה ובעמק, שגאמר: "שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד"; הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו, שגאמר: "ואלה מחלקתם נאם ה'". קתני מיהת: "שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים", שמע מינה לשבטים אפלוג, שמע מינה. אמר מר: עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים. אידך למאן? אמר רב חסדא: לנשיא, דכתיב: "והעבד העיר ועבדוהו מכל שבטי ישראל". אמר ליה רב פפא לאביו, אימא: רונגר בעלמא! — לא סלקא דעתך, דכתיב: "והנהדר לנשיא מנה ומנה לתרומת הקדש ולאחת העיר". ולא נתחלקה אלא לכספים, שגאמר: "בין רב למעט". למאי? אילימא לשופרא וסניא — אטו בשופטני עסקינן? אלא, לקרובה ורחוקה. **פתניא**; רבי אליעזר אומר: בכספים העלוה, רבי יהושע אומר: בקרקע העלוה. ולא נתחלקה אלא בגורל, שגאמר: "אך בגורל". תנא: "אך בגורל" — יצאו הושע וכלב. למאי? אילימא דלא שקול כלל, השתא דלאו דידהו שקול, דידהו מבעיא? אלא, שלא נמלו בגורל, אלא על פי ה'; יהושע — דכתיב: "על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את הקמת סרח בהר אפרים".

כתיב:

פז יצאו' וגו'. וקלפי של שבטים — ארגו שמונחין בו שנים עשר מתקין של שנים עשר חלקים של ארץ ישראל. והיה מכין ברוח הקודש — כלומר באורים ותומים, ששואלים תחלה באורים ותומים קודם שיתרף הממונה בקלפי. ובכך מתקרה דעתן של ישראל, שרואין שהגורל היה עולה כמו שתנבא תחלה וידועים שחלוקה ישרה היא, ולא היו מרגנים דבר השבטים מרובים. ושני קלפי היו צריכין, אחד לשבטים ואחד לתחומין, ולא סגי באחד לתחומין, ולימא: עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן — דאם בן אן כל החלוקה עשויה בגורל, וקרא קאמר "אך בגורל" וגו' — בלא הוצאת דיבור מפיו. ואומר וזבולן עולה — עכשיו יבא לידי הטורף בקלפי כתב של זבולן. והאי דנקטיננו שלא כסדר — לפי שאין עולה שום גורל על הסדר, אלא על ידי מקרה. מרף — עירבב הממונה לכך את השטרות יפה, שלא יאמרו: מדעת לקח את זה, שהיה יודע מה כתוב בה. כמו ביצים טרופות בקערה (עדות פרק שני משנה ד). שער ראובן אחד — שדה, דכל מה שיש ליה יש ליה. נאום ה' — הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני. אידך למאן — חלק שלשה עשר למי? דהא שנים עשר שבטים לחוד הוא דשקלי, כדכתיב ביוזקאל. לנשיא — למלך המשיח. העובד העיר — היינו נשיא. דעול רבים מוטל עליו, כדכתיב ברחבעם "אם היום תהיה עבד לנעם הזה" (מלכים א יב). יעבדוהו — יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל. וונגר — שכירים בעלמא, לעבוד לו בתלמידים לרב, אבל לא יתן לו מנחלתם. ורבינו תנאל עבר לנעם הזה, "רוץ" בלשון פרס — יום, ורג" — שכיר, כלומר שכיר יום. ונהדר מזה וזה — משמע שנטל חלק מזה ומהו. לתרומת הקדש — לבד מקומו של בית המקדש. ולאחות העיר — ולבד מקום העיר. וכתיב בספיה דקרא באחד החלקים. ולא נתחלקה בו' — כמו "אמר מר". למאי חלבתא — קאמר שיהו מעלין כספים זה לזה: אילימא בשופרא וסניא — מה שיהיה זה יפה מזה וזה רעה מזה, דמסליק ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא. אטו בשופטני עסקינן — דמתחלין מנחלתם בווי? אלא ודאי בגליל נוטל חמש סאין כנגד סאה ביהודה. לקרובה ורחוקה — הקרקעות היו חולקין בשוה, מי שלוקח מן הברוש נוטל יותר עד כדמי היפה, אבל מי שעולה זה גורלו בקרוב לירושלים — מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים. שהרוק גרוע הוא מפני שני דברים: אחד מפני שרוק מכות ננטל בשוה, ואחד מפני שרוק הוא לארץ געמים, ויש לו לדאג מתן. ורבי יהודה מילתא באפי נפשא קאמר, דמי שנפל בגורל נוטל חמש סאין כנגד סאה שחבירו נוטל ביהודה. אי נמי, משום דקאמר נתן קמו דקרבא ורוחא מקלין בכספים, אתא איהו לסיועיה ולמימר דסאה ביהודה שני חמש סאין בגליל. בשביל שיהודה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר, וצריך להעלות כסף שיהיה ארבע סאין לסאה שבגליל. בכספים העלוה — להווא בני דקורבא ורוחא. וסברא הוא. ומיבין רב למעט" לא נפקא ליה, דמקרא לא שמעינן אלא העלאתה, לא שנת בכספים לא שנת בקרקע. דלאו דידהו — חלק מרגלים, כדאמרן בפירוק דלעיל (בבא בתרא קיד, ב).

כתיב

הא שמע בין רב למעט — על פי הגורל תחלק הארץ. נחלתן של ישראל, שיקח כל שבת ושבת מה שיתן לו הגורל, בין שהיה מגיע לו חלק מרובה — כגון שבת שיש בו אנשים מעט, בין שהיה לו חלק מועט — כגון שיש לו אנשים הרבה. דכיון דכל השבטים לוקחין בשוה, שבת הקטן כשבת הגדול — נמצאו חלקי בני שבת הקטן מרובה מחלק שבת בני הגדול. ואי

לירקו גברי — מאי בין רב למעט? והלא נטלו בולן בשוה. ועוד תניא — בהדיא דלשבטים איתפלו. ומשום דאיכא למידרש נמי האי "בין רב למעט" לכדלקמן בבבויטא, איצטרך נמי האי. ועוד תניא בו' — שתחלק לעתיד לבא ללשלה עשר שבטים, כלומר משלשה עשר חלקים שוין. ולקמן מפרש, מאי ניהו אותו חלק דטפי התם, דאי משום לוי דנקט נחלה כשאר שבטים, כדכתיב התם "שער לוי אחד" — הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד, כדכתיב התם "שער יוסף אחד". נמצאו שלשה עשר שבטים, כדכתיב "אפרים ומנשה כראובן והששלה עשר לנשיא, כדלקמן. שבתחלה — כשבאו לארץ. לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים — שלוי לא היה לו חלק בארץ, אלא שכל שבת ושבת נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט, אבל מנשה ואפרים נטלו שני עשר שבטים ונטלו עשר חלקים. ושמעון יהיו ל" (בראשית מז). בכספים — קא סלקא דעתך השתא: מי שהיה לו חלק יפה היה נותן דמים למי שהגיע לו חלק כחוש מאי דביני בני, שנאמר "בין רב למעט" — כלומר, וצריך לדקוק בין רב למעט, ולהסיק דמים הרב למעט. שהיובורית קרי ליה מעט, והעדיית קרי רב. שכך אמר רבי יהודה: סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל, והיה מעלה דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו חלקו בגליל. הכי גרסינן: אמר רבי יהודה בו' — ולא בא לחלוק, מרלא קתני "רב יהודה אומר". ולא נתחלקה אלא בגורל — מסקא דמילתיה דתנא קמא היא. על פי — משמע על פי אורים ותומים, הא כיצד — אם אורים למה גורל, ואם גורל למה אורים, ושנא מבחשינן את זה: אילור מלוש בו' — כדכתיב (מכדור ב) "ולפני אילור הברוך יעמוד וישאל לו במשפט האורים לפני ה' על

1 סתם ואחר כך מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם — תימנה, נדו נמי דלא חשיב סתם גמור,
2 מכל מקום אחני הוא דחשיב כרבים, וחשיב רבי יוחנן כרבים לגבי רבים, ויכול להיות
3 הלכה כמותו. דהא בריש מסכת ביצה (ב, א) אמרין: גבי שבת סתם לן תנא רבכי שמעון,
4 דתנן: מתחבין את הדלועין בו, אף על גב דסתם ואחר כך מחלוקת הוא, דפליגי עליה רבי
5 יודנה, דקתני, רבי יהודה אומר: אם לא היה
6 נבלה מערב שבת — אסורה. אלמא דלכל הפחות
7 חשיב שהוא כרבים לגבי יחיד ושמא גרע טפי
8 כשאין מחלוקת בסמוך, דאיכא למימר דהדר ביה
9 רבי מן הסתם ממה שסתם.
10 תימנה

11 **כתוב: "קרח", וכתוב: "הרם"! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:**
בַּתְחִלָּה פִּירוּתִיהָ בְּהָרָם, וְלִבְסוּף פִּירוּתִיהָ מִסְרִיחוֹ;
וְאִיכָּא דְאָמְרֵי: בַּתְחִלָּה מִסְרִיחוֹ, וְלִבְסוּף בְּהָרָם.
כָּלֵב - דְּכָתוּב: "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֲבֵרוֹן כְּפֶאֱשֶׁר
דִּבַּר מֹשֶׁה וַיִּירָשׁ מִשָּׁם אֶת שְׁלֹשָׁה בְנֵי הָעֵקֶן".

12 **חֲבֵרוֹן עִיר מִקְלַט הוּא! אָמַר אַבְיִי: פְּרוּרוּהָא, דְּכָתוּב: "וְאֵת שְׁרֵה הָעִיר וְאֵת חֲצִירֶיהָ**
נִתְּנוּ לְכָלֵב בֶּן יִפְתָּה פְּאֻחִיהוּ". מִשֶּׁנֶּה אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הֵבֵת בְּנִתְּלָה, אֵלָא שֶׁהֵבֵן נוֹטֵל
פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָב וְאִינוּ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם, וְהַבְּנוֹת נְזוּנוֹת מְנֻכְסֵי הָאָב
וְאִינוּ נְזוּנוֹת מְנֻכְסֵי הָאֵם. נִמְרָא מָא "אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הֵבֵת לְנִתְּלָה"? אִילִימָא דִּירְתִּי
פִּי הֶדְרִי - הָא תֵּנּוּ: בֶּן קוֹדֵם לְבַת, כֹּל יוֹצֵא יָרִיכוּ שָׁל בֶּן קוֹדְמִין לְבַת! (סִימָן:
נִפְשָׁם) אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, הֲכִי קְאָמַר: אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הֵבֵת נוֹטֵלִין בְּרֵאָו
כְּמַחוּזָק, - הָא נִמְו תֵּנּוּנָא: בְּנוֹת צִלְפָּחַד נְטִלוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים בְּנִתְּלָה, חֶלֶק אַבְיָהוּן
שְׁהָיָה מִיּוֹצֵאֵי מְצֻרִים, וְחֶלְקוֹ עִם אַחָיו בְּנִכְסֵי חֶפְרָי! עוֹד, מָא "אֵלָא"? אֵלָא אָמַר רַב
פֶּאָא, הֲכִי קְאָמַר: אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הֵבֵת נוֹטֵלִין חֶלֶק בְּכַבּוּרָה. - הָא נִמְו תֵּנּוּנָא: וְשֶׁהָיָה
כְּבוֹר נוֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים! עוֹד, מָא "אֵלָא"? אֵלָא אָמַר רַב אַשִּׁי, הֲכִי קְאָמַר: אֶחָד בֶּן
בִּין הַבְּנִים וְאֶחָד בַּת בִּין הַבְּנוֹת, אִם אָמַר "יִירָשׁ כֹּל נִכְסֵי" - דְּבָרֵי קִיּוּמִין. - כְּמַאן,
רַבְרִי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָא? הָא קָתַנִּי לֵה לְקַמְן, רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָא אֹמְרִי: אִם אָמַר עַל
מִי שְׂרָאוֹי לְיִוְרָשׁוֹ - דְּבָרֵי קִיּוּמִין, עַל מִי שְׂאִינוּ רְאוֹי לְיִוְרָשׁוֹ - אִין דְּבָרֵי קִיּוּמִין וְכִי
תִּמָּא: קַא סָתָם לֹן פְּרַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָא - סָתָם וְאַחַר קֵד מְחֻלְקָת הִיא, וְסָתָם וְאַחַר
קֵד מְחֻלְקָת - אִין הִלְכָה כְּסָתָם! עוֹד, מָא "אֵלָא"? אֵלָא אָמַר מֶר בַּר רַב אַשִּׁי, הֲכִי
קְאָמַר: אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הֵבֵת שְׁוִין בְּנִכְסֵי הָאֵם וּבְנִכְסֵי הָאָב, אֵלָא שֶׁהֵבֵן נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם
בְּנִכְסֵי הָאָב, וְאִינוּ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם. תֵּנּוּ רַבְּנֵי: "לָחַת לוֹ פִּי שְׁנַיִם" - פִּי שְׁנַיִם
כְּפֶאֱשֶׁר אָתָּה אֹמְרִי: פִּי שְׁנַיִם כְּפֶאֱשֶׁר, אוּ אִינוּ אֵלָא פִּי שְׁנַיִם בְּכָל הַנִּכְסִים? וְרִין הוּא:
חֲלָק

13 **לא גרסינן "עוד מאי אלא", דהא טובא קא פריך ליה, ולא שייך למימר "ועוד" אלא היכא דפריכא בתיראה עדיפא מקמייתא. אמר רב נתפן בר יצחק הכי קאמר אחד הבן ואחד**
הבת — במקום שאין בו, שוין בנחלה ליטול מה שהיה ראוי לאביהן כאילו היה מוחזק לו. דבן בנו או בת בתו של אדם יורשין אותו, שעומדין בניי בניים במקום בניים לירש את הוק,
כדנפקא לן מ'יבן אין לר' — עיין עליו, "ואם אין לו בת" — עיין עליו, אלמא, הבן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי אביהן לירש אילו היה קיים. הא נמי תנינא — דבנות צלפחד
נטלו חלק הבתא לצלפחד אביהן בנכסי חפר. ואף על גב דהיה ראוי גבי צלפחד אביהן, דאפילו אם מת בחיי חפר קאמרין דנטלו בנותיו חלק הראוי לו אילו היה קיים, דהא
לא מפליגי תנא דמתניתין מדיד, אלמא: בת יורשת את האביה במקום חפר. והוא הדין דהיה מצוי למימרה: הא נמי תנינא (בבא בתרא קט, א) וכל יוצאי ירכו של בן קודמין
לבת. דמהתם שעמעין דאפילו בת הבן יורשת בנכסי זקן, דהיינו ראוי לאביה, שהרי מת אביה בחיי זקינה ואפילו הכי יורשת זקינה במקום אביה. אלא מעובדא דבנות צלפחד ניהא
ליה לאקשוי, דעמשה רב. ועוד — אפילו תאמר דמשום סיפא קתני רישא, שרונה לתת חילוק ביןתן כסיפא, מאי "אלא"? היאך מוסב על הראשון? הא לא קתני ברישא דנכסי האב
ונכסי האם שוין, דליתני כסיפא "אלא", שדבר זה יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם שהבן בו. וכיון דרישא קאמר דבן ובת שוין — ליה לא לו לשנות כסיפא חילוק דאב ואם, אלא
חילוק בין בן לבת. והכי הוה ליה למיתני: אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת, והבת נזונת מן הנכסים אבל לא הבן. הכי גרסינן: ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא בו, וכן בכלוהו
גרסינן תרי זימני "אלא. אלא אמר רב פפא בו" — לרב פפא נמי קשיא ליה "אלא" כדלקמן, ואיהו לא בא לתרץ האי "אלא", אבל קושיא קמייאא "הא נמי תנינא" אתא לתרועי,
ולאוקמה בענין אחר, דלא תקשי מזהיא מתניתין דלעיל, ומזהיא מתניתין דלקמן דמקשינן לרב פפא מינה — אבתי לא הוה מסיק אדעתיה. וכן בולס. אחד הבן ואחד הבת — במקום
שאינן בו, נוטלין חלק כבורת אביהן, אף על פי שמת בחיי זקינה. דכי היכי דירתי חלק פשוטו — הכי נמי ירתי חלק כבורתו, וכדפרישית בפריקין דלעיל (קטו, ג) גבי מתניתין דבנות
צלפחד. והבאתי ראייה מברייא דבורות, ומתלמוד ירושלמי. הא נמי תנינא — שהיה צלפחד כבור, ואף על פי שמת בחיי חפר — נטלו בנותיו חלק כבורותו עם חלק פשוטו. וכן
ובשמות חפר ואחר כך צלפחד לא היה צריך להשמיענו אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק כבורה. דכיון דמת הוקן תחלה — מיד ירש הבכור חלק כבורותו, דאין כאן ראוי כלל, וכשמת
הבכור אחריו — פי שטא דירשוהו בניו, הן חלק פשוטו הן חלק כבורותו. ועוד מאי אלא — מי דבר עדיין למעלה בנכסי האם, דקאתא דאיפלוגי כסיפא בין נכסי האב לנכסי האם?
אחד בין חלק הבנים — ולא אחר בין הבנים. דמיני יכול לעשות יורש, ומתנה הוא על מה שכחוב בבורה, ועד שיתן לו בלשון מתנה לא קני, ולבנות בפריקין (קל, א). בת בין הבנות —
ובן אין לו. אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין — והאילו ובר ירושה הוא במקצת. ותפאק לן מ'ביזום הנחיל את בניו" — שמנחיל לבניו כל מה שירצה. והיינו דקתני אחד הבן ואחד
הבת דינן שוה, שיכול האב להנחיל כל הנכסים לאחד מן האחין, או לאחת מן האחיות היכא דאין בו. ופריכין: כמאן כרבי יוחנן בו? ועיין מאי אלא — דאפילו אם תאמר שהרבה
יש סתם ואחר כך מחלוקת בגמרא, שבתחלה ראה את דברי ותנא ההוא וסתמן, ואחר כך חזר בו ופירשו, ומשנה ראשונה לא זזת ממקומה — מאי "אלא"? אחד הבן ואחד הבת —
במקום שאין בו, שוין בנכסי האם לירש חלק כחלק. ובנכסי האב — שאין חילוק בין נכסי האם לנכסי האב, בין לענין יורשת הבנים בין לענין הבנות, חוץ משני דברים שיש חילוקין
בין נכסי האם לנכסי האב. דהיינו בריש ומוסי, כדמפרש ואילו: אלא שהבן הזכר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם. דלענין יורשת הבן יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם,
אבל לענין יורשת הבת — אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם. דאין בת נוטלת כבורה, כדדרשינן בספרי "ויולד לו בנים" — דהיינו בתורה הוואת, אבל הבנות בתורה הוואת. ועוד
חילוק אחר: שהבת נזונת בו. ומיהו, הבן שוה לענין מוונות בשניהן, שהרי יורש הכל. והיכא דאין לו מה לירש — אפילו מוונות אין לו, כגון בנכסים מועטין דאב. פי שנים כאחד —
כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים, שאם היה חמשה אחין — חולקין הנכסים בששה חלקים ונטל הבכור פי שנים מתן. ככל הנכסים — שנטול פי שנים כבולן, ורין הוא — דפי שנים
כאחד, שחלקו יהא עם חמשה אחין דומה כחלקו עם אחד. כשאין שם אלא כבור ופשוט נוטל פי שנים בכל הנכסים, ממה נפשך, דפי שנים כאחד הוא, וגם פי שנים בכל הנכסים.
וזהו

49 אביהם בשעה שמת, והתחדש במשנה שאף בנות יורשות בראוי
50 בכמוחוק.
51 מקשה הגמרא: **הא נמי תנינא** - הרי גם דין זה שנינו במשנה לעיל
52 **בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה** - נחלת ארץ ישראל,
53 חלק אחד, הוא מה שהיה ראוי לאביהן צלפחד שהיה מיוצאי
54 מצרים ומת במדבר, וחלקו של צלפחד שהיה ראוי לירש עם אחיו
55 בנכסי חפר אביו, שגם הוא היה מיוצאי מצרים ומת במדבר, ומוכח
56 מכאן שגם בנות יורשות בראוי בכמוחוק, שהרי לא התבאר
57 במשנה מי מת קודם, ומשמע שאף אם צלפחד מת לפני חפר אביו
58 היו בנותיו יורשות את החלק שהיה ראוי אביהם לירש מחפר,
59 ומוכח שבנות יורשות בראוי בכמוחוק.
60 ועוד קשה, אף אם נאמר שאכן ברישא אין חידוש, ונשנתה אגב
61 הסיפא, הרי עדיין קשה **מאי** - מהו פירוש הלשון **אלא** שהבן נוטל
62 פי שנים בנכסי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם, שמשמעותו
63 שהדין הנוסף בא למעט מהדין הקודם, והרי לפי ביאורו של רב
64 נחמן ברישא לא עסקה המשנה כלל בחילוק בין ירושת האב
65 לירושת האם, אלא בירושת הבנים והבנות.
66 רב פפא מביא ביאור אחר בדברי המשנה: **אלא אמר רב פפא**, **הכי**
67 **קאמר התנא**, **אחד הן היורש את נכסי אביו, ואחד הן היורשת**
68 **במקום שאין בנים**, אם היה אביהם בכור שוים בכך שנוטלין חלק
69 בירושת הבכורה הראויה לבוא לידי אביהם, אף שמת אביהם
70 קודם שמת אביו, וכשימות אביו נוטלים יורשי הבן את שני
71 החלקים שהיו ראויים לבוא לידי אביהם.
72 מקשה הגמרא: **הא נמי תנינא** במשנה לעיל לגבי בנות צלפחד,
73 **ושתייה צלפחד בכור ונטול שני חלקים**, כלומר, שבנות צלפחד
74 נטלו את שני החלקים שהיה צלפחד ראוי ליטול בנכסי אביו חפר,
75 מחמת שהיה בכור, ומוכח שאף בנות נוטלות את חלק הבכורה
76 שהיה ראוי לאביהם, ומדוע הוצרכה משנתנו להשמיע דין זה.
77 ועוד קשה, **מאי** **אלא** שאמרה המשנה, והרי אין שייכות בין
78 הדינים, וכמו שהקשתה הגמרא על רב נחמן.
79 רב אשי מביא ביאור אחר לדברי המשנה: **אלא אמר רב אשי**, **הכי**
80 **קאמר התנא**, **אחד הן בין הנכים הראויים לירש את אביהם, ואחד**
81 **הן בין הנזונות הראויות לירש את אביהן**, במקום שאין בנים, **אם**
82 **אמר אביהם קודם שמת**, על כן או בת אלו יירש כל נכסי, **דבריו**
83 **קיימין**, ואין לשאר היורשים כלום בנכסים.
84 מקשה הגמרא: **כמאן** - כדעת מי סוברת משנתנו, הרי בודאי זהו
85 **כרבי יוחנן הן ברזקא**, הסובר להלן (גל) שיכול האב לעשות כן,
86 שאילו לדעת חכמים דברי האב בטלים ויורשים אותו כל הבנים
87 או כל הבנות בשוה, ואם כן קשה, **הא קהני ליה לקמן** במשנה (שם),
88 **רבי יוחנן הן ברזקא אמר**, האומר איש פלוני יירש את כל נכסי,
89 **אם אמר כן על מי שראוי לירשו, דבריו קיימין**, אך אם אמר כן על
90 **מי שאינו ראוי לירשו, אין דבריו קיימין**, ומדוע צריכה משנתנו
91 לכתוב דין זה.
92 הגמרא מנסה ליישב, ודוחה: **וכי תימא** - ואם תאמר שדין זה נשנה
93 כאן, כיון דקא **סתם לן** - שנה רבי משנה זו ביסתם, ללא מחלוקת,
94 **כרבי יוחנן הן ברזקא**, כדי ללמדנו שהלכה כמותו, אי אפשר לומר
95 כן, שהרי סדר משניות אלו **סתם ואחר כך מחלוקת היא**, והכלל
96 הוא שסתם ואחר כך מחלוקת, אין הלכה כסתם, ושוב קשה מדוע
97 הוצרכה משנתנו להשמיע דין זה. ועוד קשה, **מאי** - מהו שאמרו
98 במשנה לשון **אלא**, וכמו שהקשתה הגמרא לעיל.
99 מר בר רב אשי מביא יישוב אחר לדברי המשנה: **אלא אמר מר בר**
100 **רב אשי**, **הכי קאמר התנא**, **אחד הן ואחד הן** **התת שוין בירושת נכסי**
101 **האם ובנכסי האב** - אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם, בין אם
102 יורשם כן או שירשת אותם בת, כשאין בן, **אלא** בדבר זה, שבו יש

1 שואלת הגמרא: **קתיב** בפסוק שהובא עתה, שיהושע קיבל את
2 'תמנת סרח', ו**קתיב** (שופטים ב ט) **ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת**
3 **סרח**, ומדוע אותו מקום נקרא בספר יהושע 'תמנת סרח' ובספר
4 שופטים 'תמנת חרס'.
5 משיבה הגמרא: **אמר רבי אלעזר**, **בתחלה** - קודם שקיבלה יהושע,
6 היו **פירותיה** רעים ויבשים **פחוס**, ונקראה 'תמנת חרס' ו**לבסוף** -
7 אחר שקיבלה יהושע גרמה זכותו והיו **פירותיה** שמינים וטובים, עד
8 שמרוב שמן היו **מסריחין** ומתקלקלין אם היו משאירים אותם זמן
9 רב, ולכן נקראה 'תמנת סרח'. **ואיכא דאמרי** - יש שפירשו באופן
10 אחר, ש**בתחלה** היו פירותיה **מסריחין** מרוב שמן, ולא היו
11 משתמרים, ו**לבסוף** אחר שקיבלה יהושע, גרמה זכותו והיו
12 פירותיה **פחוס**, שלא היו שמינים מדאי, והיו טובים להשתמר זמן
13 רב.
14 הגמרא מבארת מניין שכלב קיבל חלק בארץ על פי ה': **כלב**, **דקתיב**
15 **ויהתנו** **לכלב את חברון כאשר דבר משה**, ו**יורש משם את**
16 **שלשה בני הענק**, והיכן דיבר משה, שאמר (דברים א לו) **זולתי כלב**
17 **הן יפנה הוא יראנה ולו אמת את הארץ אשר דרך בה ולבניו**,
18 נמצא שכלב קיבל את חלקו על פי ה'.
19 מקשה הגמרא: איך יתכן שכלב קיבל את חברון, והרי **חברון עיר**
20 **מקלט הווא** - היתה עיר מקלט לרוצח בשגגה (יהושע כא ג). מתרץ
21 אביו: **אמר אביו**, לא קיבל כלב את חברון עצמה אלא את **פרוויקה**
22 - הכפרים והשדות שסביבותיה וחוץ למגרשה. **דקתיב** (יהושע כ
23 ג) **ואת שדה העיר ואת הצרעה נתנו לכלב הן יפנה באחוזו**.

משנה

24 משנתנו עוסקת בחילוקים בין ירושת נכסי האב לירושת נכסי
25 האם: **אחד הן ואחד הן** **התת שוים בנחלה**, ובגמרא יובאר מה כוונת
26 המשנה בזה, **אלא** **שהבן הבכור נוטל פי שנים** משאר אחיו **בנכסי**
27 **האב**, ו**אינו נוטל פי שנים בנכסי האם**, אלא כשאר אחיו.
28 דין נוסף: **והנזונות של המת**, אף שאינן יורשות אותו במקום שיש
29 בנים, מכל מקום הן **נזונות מנכסי האב** עד שינשאו, שזהו אחד
30 מתנאי הכתובה (כתובות נב), ואפילו אם מחמת מזונותיהן לא ישאר
31 ממון מזירושיה כלל לבנים, ואינן **נזונות מנכסי האם**, אם מתה ויש
32 לה בנים, כיון שתנאי כתובה זה נעשה על ידי האב בלבד, ואילו
33 האם אינה חייבת בכך.

גמרא

34 שואלת הגמרא: **מאי** - מה פירוש האמור במשנה **אחד הן ואחד**
35 **התת לנחלה**, **אלימא** - אם נאמר שמשנתנו באה לומר **דירתה** **כי**
36 **דירי** - שהבן והבת יורשים את אביהם יחד, לא יתכן לומר כן,
37 **היא הן** במשנה לעיל (טז) **הן קודם בירושה לבת**, ובמקום שיש
38 בן אין הבת יורשת כלל, וכן **כל יוצאי יריבו של הן** - בני בניו עד
39 סוף כל הדורות, קודמין בירושה אפילו לבת המת עצמו.
40 (**סימן נפשים**)
41 משיב רב נחמן בר יצחק: **אמר רב נחמן בר יצחק**, **הכי קאמר** - כך
42 כוונת התנא לומר, **אחד הן ואחד הן** **התת שוים** בכך שבשעה שהם
43 יורשים, והיינו או הבנים, או הבנות במקום שאין בנים, הם **נוטלין**
44 **בראוי** **במחלוקת**, כלומר יורשים אף נכסים שעדיין לא היו
45 בחזקת אביהם, אלא רק ראויים לבוא לידו, כגון שבשעת מיתת
46 ראובן היה יעקב אביו חי, ומת יעקב לאחר מכן, שירשים בניו או
47 בנות ראובן כש נכסי יעקב, שהיה ראוי להוריש את נכסיו
48 לאביהם, אף שהם יורשים את הנכסים שהיו מוחזקים ביד

56 הכוונה שקיבל פי שנים מכל אחד מהאחים, אף מה שנאמר לגבי
 57 בכור 'לו משפט הבכורה' הכוונה שיטול פי שנים מכל אחד
 58 מהאחים, ולא פי שנים בכל הנכסים.
 59 ועל זה המשיכה הברייתא ואמרה: **וכי תימא, שלשון 'בכורה'**
 60 **שנאמרה בבכור רגיל, מלשון 'בביתו' שנאמרה אצל יוסף לא**
 61 **ימרינו - אי אפשר ללמוד, כיון שאין זו אותה לשון ממש, תא שמע**
 62 **ראיה מהפסוק 'הבכורה ליוסף', וכשם שבלשון 'בכורה' האמורה בבכור**
 63 **קיבל פי שנים מאחד האחים, כך בלשון 'בכורה' האמורה בבכור**
 64 **רגיל הכוונה שקיבל פי שנים מאחד האחים.**
 65 וסיימה על זה הברייתא: **וכי תימא, יוסף גופיה - עצמו, ממאי דפי**
 66 **שנים באחד הוה - מנין שהוא קיבל פי שנים כנגד אחד מהאחים,**
 67 **ולא כנגד כולם, תא שמע רביה מפסוק זה, 'ואני נתתי לך שקם אחד**
 68 **על אחיך', והיינו שקיבל יוסף רק חלק אחד נוסף על שאר האחים.**
 69 **רב פפא מקשה: אמר ליה רב ספא לאבוי, מנין שיוסף קיבל חלק**
 70 **כנגד אחד האחים, אימא - שמא נאמר שקיבל פחות מכה, כגון**
 71 **דיקלא בעלמא - עץ דקל אחד, או קרקע מועטת שהוסיף לו יעקב**
 72 **בשל בכורתו, ולא חלק שלם כשיעור חלק אחד האחים. מותרך**
 73 **אביי אמר ליה אביי, עליך - כדי שלא תאמר כן אמר קרא (בראשית**
 74 **מח א) 'אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהו לי, כלומר, אפרים ומנשה**
 75 **שהם בניו של יוסף, כל אחד מהם קיבל חלק בפני עצמו כשאר**
 76 **השבטים, הרי שיוסף קיבל פי שנים מכל אחד מהאחים.**
 77 **אגב שהובא בברייתא בעיקב העביר את הבכורה מראובן ליוסף,**
 78 **מבאר הגמרא ענין זה: בעא מיניה (י-שאל ממנו) רבי חלבו מרבי**
 79 **שמואל בר נחמני, מה ראה יעקב שנטל את הבכורה מראובן ונתנה**
 80 **ליוסף. תמחה הגמרא: מה כוונת רבי חלבו בשאלתו 'מה ראה יעקב**
 81 **שנטל את הבכורה מראובן, הרי 'אחילוי יצונו' אבוי' בתיב (דברי**
 82 **הימים א' ה א), ואם כן הטעם מפורש בפסוק. מבאר הגמרא את**
 83 **השאלה: אלא מה ראה יעקב שנתנה דווקא ליוסף, ולא לבן אחר.**
 84 **השיב לו רבי שמואל בר נחמני: אמשול לך משל למה הדבר דומה,**
 85 **לבעל הבית שנגדל יתום בתוך ביתו, לימים העשיר אותו יתום, ואמר,**
 86 **אהניחו לבעל הבית מנכפי, ויוסף נמשל לבעל הבית, ויעקב נמשל**
 87 **ליתום, שיוסף פרנס את יעקב במצרים, וכשהועברה הבכורה**
 88 **מראובן, כביכול העשיר יעקב, שהיתה לו מתנה חשובה זו, והחזיר**
 89 **טובה ליוסף שפירסו, ונתן לו את הבכורה.**
 90 **רבי חלבו דוחה את תשובתו של רבי שמואל בר נחמני: אמר ליה**
 91 **רבי חלבו, ולדברייך, אי לאו דתקא ראובן, לא מהני ליה ליוסף ולא**
 92 **מדעם - וכי אם ראובן לא היה חוטא, האם יעקב לא היה מהנה**
 93 **את יוסף ולא היה נותן לו כלום.**
 94 **רבי חלבו מיישב את שאלתו באופן אחר. אמר רבי חלבו לרבי**
 95 **שמואל: אלא, רבי יונתן רבך לא כך אמר, כדברייך, אלא כך, ראויה**
 96 **היתה הבכורה לצאת מרחל, שתלד רחל את יוסף לפני שתלד לאה**
 97 **את ראובן, דכתיב (בראשית ב א) 'אלה תלדות יעקב יוסף, ומשמע**
 98 **שעיקר תולדות יעקב הוא יוסף, והוא היה ראוי להיות הבכור,**
 99 **אלא שקרמה לאה להנשא ליעקב וללדת את בכורה, ברחמים -**
 100 **בתפילה, ואף על פי כן, מתוך צניעות שהיתה בה רחל, החזירה**
 101 **הקדוש ברוך הוא לה, שיוסף היא הבכור.**
 102 **הגמרא מבררת את דברי רבי יונתן. שואלת הגמרא: מאי - מה**
 103 **כוונתו במה שאמר שקרמה לאה ברחמים. משיבה הגמרא: דכתיב**
 104 **(בראשית כט יז) 'ועיני לאה רבות, ויש לברר מאי רבות, אולימא -**
 105 **אם נאמר רבות ממש, שהיו עיניה רגילות לדמוע ומפני כך היו**
 106 **רבות, וכי אפשר לומר כן, והרי אפילו בגנות בהמה ממה לא דבר**
 107 **הכתוב, דכתיב אצל נח (ח ט) 'מן הבהמה החיה ומן הבהמה**
 108 **אשר איננה חיה', ולא הוכירה התורה לשון 'טמאה' כדי לא**
 109 **לדבר בלשון מגונה, וכי יתכן שבגנות צדיקים דבר הכתוב, לומר**
 110 **שהיו עיניה רבות. מבאר הגמרא: אלא, אמר רבי אלעזר, 'ועיני**

1 שהרי דין זה של ירושת פי שנים בבכור הוא בין אם חלקו בירושה
 2 הוא רק עם אח אחד, ובין אם חלקו בירושה הוא עם המשא אחים
 3 נוספים, ויש ללמוד זה מזה, מה באופן שחלקו בירושה הוא עם אח
 4 אחד, הבכור מקבל פי שנים כנגד אחד, כן הדין אף כשמקבל חלקו
 5 וחולק בירושה עם המשא אחים נוספים, מקבל הבכור פי שנים רק
 6 כנגד אחד מן האחים, ולא פי שנים מכולם.
 7 הברייתא מנדה לדחות סברא זו: **אזי קלך לדרך זו - שמה תלך**
 8 **בדרשה זו בדרך אחרת, ותדרוש כר, הרי הבכור יורש פי שנים בין**
 9 **כשחלקו עם אחד, ובין כשחלקו עם המשא, מה באופן שחלקו עם**
 10 **אחד מקבל הבכור פי שנים בכל הנכסים, שהרי מחלקים את**
 11 **הנכסים לשלשה, והבכור מקבל שני שליש ואחיו שליש, אף באופן**
 12 **שחלקו עם המשא, יקבל הבכור פי שנים בכל הנכסים, והיינו שני**
 13 **שליש מכל הנכסים, וחמשת אחיו יתחלקו בשליש הנותר. דוחה**
 14 **הברייתא: תלמוד לומר (דברים כא טז) 'יהיה ביום הנחילו את בניו את**
 15 **אשר יהיה לו, לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה**
 16 **הבכר', והרי לכאורה פסוק זה מיותר, שבפסוק שאחרי כן כתוב**
 17 **שהבכור נוטל פי שנים, שנאמר (שם כא יז) 'כי את הבכר בן השנואה**
 18 **יביר לתת לו פי שנים, אלא ודאי מכך שכתבה התורה 'ביום**
 19 **הנחילו את בניו' ותלתה את עיקר הירושה באחים ולא בבכור יש**
 20 **ללמוד שהתורה ריבתה נחלה אצל אחיו - באה התורה ללמד שיש**
 21 **אופנים שרוב הירושה מגיעה ליד האחים הפשוטים, ולא ליד**
 22 **הבכור, והיינו כשיש בכור שלשה אחים או יותר, וללמד שאין**
 23 **הבכור נוטל פי שנים מכל הנכסים, שאם כן לעולם רוב הירושה**
 24 **מגיעה ליד הבכור. תא (הרי"ן) מדרשה זו מוכח, שאין עליך לדון**
 25 **בלשון האחרון, שהבכור מקבל פי שנים בכל הנכסים, אלא בלשון**
 26 **הראשון, שהבכור מקבל פי שנים מאחד האחים.**
 27 **מביאה הברייתא ראייה נוספת לדין זה: ואומר - ויש ללמוד זאת**
 28 **מפסוק נוסף (דברי הימים א' ה א) 'ובני ראובן בכור ישראל כי הוא**
 29 **הבכור ובחילו יצונו אביו נתנה בכרתו לפני יוסף בן ישראל ולא**
 30 **התניחש לבכרה', כלומר, ראובן הוא הבכור, וכיון שחילל את**
 31 **יצונו אביו נענש וניתנה בכורתו ליוסף, ולא שיתייחס יוסף להיות**
 32 **בכור לגמרי, אלא רק לענין נטילת שני חלקים בירושה, בבכור.**
 33 **ואומר (שם ה א) 'כי יהודה בבר פאחיו ולענין ממנו והבכרה ליוסף',**
 34 **ויש לדרוש, שבפסוקים אלו נאמרה לשון בכורה ליוסף, וכן נאמרה**
 35 **לשון בכורה לדורות, שנאמר (דברים כא יז) 'לו משפט הבכרה, מה**
 36 **לגבי בכורה האמורה ליוסף הכוונה שקיבל פי שנים באחד מן**
 37 **האחים, וכמו שיבואר להלן, אף בכורה האמורה לדורות היינו**
 38 **שקיבל הבכור פי שנים באחד, ולא פי שנים בכל הנכסים. ממשכה**
 39 **הברייתא בהוכחתה: ואומר בברכת יעקב ליוסף (בראשית מח כב),**
 40 **'ואני נתתי לך שקם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי**
 41 **בתרבי ובקשתי, וכי בתרבו ובקשתי לקח, והלא כבר נאמר (תהלים**
 42 **מד ט) 'כי לא בקשתי אבמה ותרבי לא תושעני, אלא תרבי זו תפלה,**
 43 **קשתי זו בקשה, ולהלן יבואר מה מוכח מפסוק זה.**
 44 **הגמרא מבררת מה לומדת הברייתא מכל הפסוקים שהובאו בה.**
 45 **שואלת הגמרא: מאי - מהו שנאמרה הברייתא ואומר ובני ראובן**
 46 **בכור ישראל וגו', כלומר, מדוע הוצרכה הברייתא לראיה נוספת**
 47 **ולא היה די לברייתא במה שהוכיחה מן הפסוק 'יהיה ביום הנחילו**
 48 **את בניו'.**
 49 **משיבה הגמרא: כך היא כוונת הברייתא, וכי תימא דהאי - הפסוק**
 50 **'יהיה ביום הנחילו' לברכני ויהן בן ברוקא הוא דהאי - בא ללמד**
 51 **את דינו של רבי יוחנן בן ברוקא, שהאומר על בן אחד מבניו**
 52 **שיירש את כל נכסיו, דבריו חלים, וכמבואר להלן (קל) שהוא**
 53 **לומד זאת מפסוק זה, לכן אומרת הברייתא, תא שמע דין זה**
 54 **מהפסוק 'ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחילו יצונו**
 55 **אביו נתנה בכרתו לפני יוסף' וכשם שבכורתו הנאמר ביוסף**

והיה ביום הנחילו את בניו וגו' — כוליה קרא יתירא הוא, דהא כתיב בתריה 'כי את הבכור בן השנואה יביר לתת לו פי שנים' וגו'. ריבתה נחלה — שלא יטול פי שנים בכל הבכסים היבא דאיבא שנים ושלתא אחים מלבדו. ואומר — למקן מפרש מאי "ואומר". הני קראי דברבי הימים כתיבי, ולא להתיישב על הבכורה — לא שיקרא בכור ניתנה לו בכורה, דלעולם ראובן קרי בכור ישראל, אלא לטול שני חלקים בבכור, כדכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לה" (בראשית מח). בכורה לדורות — "לו משפט הבכורה" (דברים כא). מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים כאחד — כדלקמן. שכס אחד על אחד — שני חלקים כנגד שני אחין, כדלקמן. זו תפלה — שהתפלל יעקב על בניו, ושוכח לקנות הבכורה מעשו בתפלתו. תא שמע ובני ראובן בכור ישראל — וכתיב בהאי

1 תיומח היתה עם בנימין — ובעלמא אמרין;
2 תיומח היתה עם כל השבטים.
היתה

חֲלָקוּ עִם אֶחָד וְחֲלָקוּ עִם הַמְּשֵׁה, מַה חֲלָקוּ עִם אֶחָד
- פִּי שְׁנַיִם כָּאֶחָד, אַף חֲלָקוּ עִם הַמְּשֵׁה - פִּי שְׁנַיִם
כָּאֶחָד; או פֶּלֶךְ דִּרְדָּד זֶו: חֲלָקוּ עִם אֶחָד וְחֲלָקוּ עִם

הַמְּשֵׁה, מַה חֲלָקוּ עִם אֶחָד - פִּי שְׁנַיִם בְּכָל הַנְּכַסִּים, אַף חֲלָקוּ עִם הַמְּשֵׁה - פִּי שְׁנַיִם בְּכָל
הַנְּכַסִּים! תִּלְמוּד לומר: "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנָיו", הַתּוֹרָה רִיבְתָה נְחִלָּה אֶצֶל אֲחִיו, הֲאֵ

אֵין עֹלֶיךָ לְדוֹן פְּלִשׁוֹן הָאֶחָדוֹן אֲלֵא פְלִשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן; וְאָמַר: "וּבְנֵי רְאוּבֵן כְּבוֹר יִשְׂרָאֵל פִּי
הוּא הַכְּבוֹר וּבְחַלְלוֹ יִצְעֵנִי אֲבִיו נִתְּנָה בְּכֻרָתוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף וְלֹא לְהִתְיַחֵשׁ לְבַכְרָה";
וְאָמַר: "כִּי יְהוּדָה גָּבַר בְּאָחָיו וּלְגַנְדוּ מִמֶּנּוּ וְהַבְּכֹרָה לְיוֹסֵף", נְאֻמָּה בְּכוֹרָה לְיוֹסֵף וְנְאֻמָּה

בְּכוֹרָה לְדוֹרוֹת, מַה בְּכוֹרָה הָאֻמְרָה לְיוֹסֵף - פִּי שְׁנַיִם כָּאֶחָד, אַף בְּכוֹרָה הָאֻמְרָה לְדוֹרוֹת
- פִּי שְׁנַיִם כָּאֶחָד; וְאָמַר: "וְאֲנִי נִתַּתִּי לְךָ שְׁכֵם אֶחָד עַל אֶחָד אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֻמְרָי

בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתָּי", וְכִי בְחֻרְבוֹ וּבְקִשְׁתּוֹ לָקַח? וְהֲלֹא כְּכָר נְאֻמָּר: "כִּי לֹא בְקִשְׁתִּי אֶבְקַח וְחֻרְבִי
לֹא תוֹשִׁיעֵנִי! אֲלֵא, "חֲרָבִי" - זֶו תַּפְלָה, "קִשְׁתִּי" - זֶו בְּקִשְׁתִּי. מַאי "וְאָמַר"? וְכִי תִּימָא:

הֲאֵי לְכַדְרֵי יוֹחֵן בֶּן בְּרוּקָא הוּא דְאָתָא - תָּא שְׁמַע: "וּבְנֵי רְאוּבֵן כְּבוֹר יִשְׂרָאֵל", וְכִי תִּימָא:
בְּכוֹרָה מִ"בְּכוֹרְתוֹ" לֹא גְמַרְיֵן - תָּא שְׁמַע: "וְהַבְּכֹרָה לְיוֹסֵף"; וְכִי תִּימָא: יוֹסֵף גּוֹפִיחַ, מַמָּא

דְּפִי שְׁנַיִם כָּאֶחָד הָיָה? תָּא שְׁמַע: "וְאֲנִי נִתַּתִּי לְךָ שְׁכֵם אֶחָד עַל אֶחָד". אָמַר לִיה רַב פַּפְא
לֵאבָי, אִימָא: דִּיקָלָא בְעֵלְמָא! אָמַר לִיה, עֹלֶיךָ אָמַר קָרָא: "אֲפָרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשַׁמְעוֹן

וְיִזְרָאֵל". בְּעָא מִינָהּ רַבִּי חֵלְבוֹ מְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: מָה רָאָה יַעֲקֹב שְׁנִמְלָל בְּכוֹרָה מִרְאוּבֵן
וּנְתַנָּה לְיוֹסֵף? - מָה רָאָה? "וּבְחַלְלוֹ יִצְעֵנִי אֲבִיו" כְּתִיב! אֲלֵא, מָה רָאָה שְׁנִתְּנָה לְיוֹסֵף? -

אָמַשׁוּל לְךָ מִשָּׁל, לָמָּה הִדְבָּר דְּיוֹמָה? לְבַעַל הַבַּיִת שְׁגַדְל וְתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, לְיָמִים הַעֲשִׂיר
אוֹתוֹ וְתוֹם וְאָמַר: אֲהִינְהוּ לְבַעַל הַבַּיִת מְנַכְסִי. אָמַר לִיה: וְאֵי לֹא דְחֵטֵא רְאוּבֵן, לֹא מְהִי

לִיה לְיוֹסֵף וְלֹא מְדַעִים? אֲלֵא, רַבִּי יוֹנָתָן רַבֵּךְ לֹא כֵּד אָמַר: רְאוּיָה הִתְּנָה בְּכוֹרָה לְצֵאת
מִדְּרָח, דְּכְתִיב: "אֲלֵה תְלוּדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף", אֲלֵא שְׁקִדְמָתָה לָאָה בְּרַחֲמִים, וּמֵתוּךְ צִנְעוֹת

שְׁהִיָּתָה בְּהַ בְּרַחַל הַתּוֹרָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהּ. מַאי קְדַמְתָּה לָאָה בְּרַחֲמִים? דְּכְתִיב:
"וְעֵינֵי לֹאָה רְכוּת", מַאי "רְכוּת"? אִילִימָא רְכוּת מִמֶּשׁ, אַפְשָׁר? בְּגוֹת בְּהֵמָה מְמָאָה לֹא

דְּבַר הַתְּנוּב, דְּכְתִיב: "מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָה טְהוֹרָה", בְּגוֹת צִדִּיקִים
דְּבַר הַתְּנוּב?! אֲלֵא אָמַר רַבִּי אֲלֵעִזַּר: שְׁמֹתוֹתֵיהּ אֲרוּפוֹת. רַב אָמַר: עוֹלָם רְכוּת מִמֶּשׁ,

וְלֹא גְנָאֵי הוּא לָהּ, אֲלֵא שְׁבַח הוּא לָהּ; שְׁהִיָּתָה שׁוֹמַעַת עַל פְּרִשְׁת דְּרָכִים בְּנֵי אָדָם שְׁהָיוּ
אוֹמְרִים: שְׁנֵי בָנִים יֵשׁ לָהּ לְרַבְּקָה, שְׁתֵּי בָנוֹת יֵשׁ לָהּ לְלֶכָּה, גְּדוּלָה לְגְדוּל וְקִטְמָה לְקָסוֹן. וְהִיָּתָה

יוֹשְׁבַת עַל פְּרִשְׁת דְּרָכִים וּמִשְׁאֵלָת: גְּדוּל מַה מְעֻשְׂוֹי? - אִישׁ רַע הוּא, מְלַסְטֵם בְּרִיּוֹת. -
קָסוֹן מַה מְעֻשְׂוֹי? - "אִישׁ תָּם יֵשׁב אֶהְלִים", וְהִיָּתָה בּוֹכָה עַד שְׁנָשְׂרוּ רִסֵּי עֵינֵיהּ. וְהִינּוּ

דְּכְתִיב: "וַיִּרְא ה' כִּי שְׁנוּאָה לָאָה", מַאי שְׁנוּאָה? אִילִימָא שְׁנוּאָה מִמֶּשׁ, אַפְשָׁר? בְּגוֹת
בְּהֵמָה טְמָאָה לֹא דְבַר הַתְּנוּב, בְּגוֹת צִדִּיקִים דְּבַר הַתְּנוּב? אֲלֵא רָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

שְׁשׁוּנָאִין מְעֻשָׁה עֲשׂוּ בְּפִנְיָהּ - "וַיַּפְתָּה אֶת רַחֲמֶיהָ". וּמַאי צִנְעוֹת הִיָּתָה בְּהַ בְּרַחַל? דְּכְתִיב:
"וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אָחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי בִן רַבְּקָה הוּא", וְהֲלֹא בֶן אַחוֹת אֲבִיהָ הוּא! אֲלֵא,

אָמַר לָהּ: מִיִּנְסַבְתָּ לִּי? אָמְרָה לִיה: אֵין, מִיּוֹה אַבָּא רְמָאָה הוּא וְלֹא יְכַלָּת לִיה. אָמַר לָהּ:
מַאי רְמָאוּתֵיהּ? אָמְרָה לִיה: אֵית לִי אַחְתָּא דְּקִשְׁשָׁא מִינָא, וְלֹא מְנַסְבָּא לִי מְקַמָּה. אָמַר

לָהּ: אֲחִיו אֲנִי בְּרַמְאוּת. אָמְרָה לִיה: וְמִי שְׂרִי לְהוּ לְצִדִּיקוּ לְסְגוּי בְּרַמְאוּתָא? - אֵין, "עֵם
בְּכָר תִּתְקַר וְעֵם עֲקִשׁ תִּתְפַּל". מָסַר לָהּ סִימְנִין. כִּי קָא מְעִילִי לָהּ לְלֵאָה, סְבָרָה: הֲשֵׁמָא

מִכְּסָפָא אַחְתָּא. מְסֻרְתֵיהּ נִיהֲלָהּ. וְהִינּוּ דְכְתִיב: "וְיִזְרָאֵל בְּכָר וְהָיָה הוּא לְאָה", מְכַלֵּל דְּעַד
הַשְׁתָּא לֹא לָאָה הוּא! אֲלֵא, מֵתוּךְ סִימְנִים שְׁמָסַר לָהּ יַעֲקֹב לְרַחֵל וּמְסֻרְתָהּ לְלֵאָה, לֹא

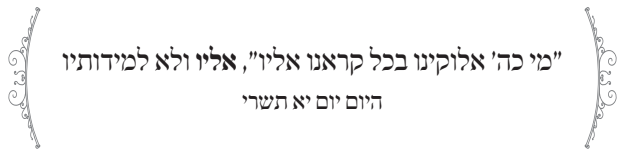
הָיָה יַדָּע לָהּ עַד הֵימָּה שְׁעָתָא. בְּעָא מִינָהּ אַבָּא חֲלִיפָא קְרוּיָא מְרַבִּי חַיָּא בַר אַבָּא: בְּכַלְלֵן
אַתָּה מוֹצֵא שְׂבָעִים, בְּפֻרְטָן אַתָּה מוֹצֵא שְׂבָעִים חֹסֵר אֶחָד! אָמַר לִיה: תְּאוּמָה הִיָּתָה עִם
דִּינָה, דְּכְתִיב: "וַאֲתִּית דִּינָה בְּתוֹ". - אֲלֵא מַעְתָּה, תְּאוּמָה הִיָּתָה עִם בְּנִימִן, דְּכְתִיב:
"וְאֵת"

בשכבה. בעא מינה אבא חליפא קרויא מרבי חייא ב' - משום דאיירי לעיל בעביע דקראי דיעקב ובניו, נקט גמי להך בעיא הכא. בכללן - של ישראל כשבאו למצרים, אתה מוצא
כתוב "כל הגפס (ובכאה ליעקב) מצוימה שבעים", ובפרטן - כשהוא מונה אותן אחד אחד למעלה בפרשה, אי אתה מוצא אלא ששים ותשע עם יוסף ושני בניו, וכדכתיב בהדיא "כל
גפס אשר רבי ושת". ומבני לאה חסר, דכתיב בכלל דידיה שלשים ושלוש ובפרטם אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים. תיומח - שגולדו ללאה שתי בנות בכרס אחד.
ואת

1 היתה מחכרת או מושכרת ביד אחרים בכור נוטל פי שנים — לקמן מוקי לה כרבי, דרלבנן
 2 אף הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבו נכסים לאחר מיתת אביהן, אף על גב דבכור
 3 ופשוט שהניח להן אביהן עבר או בהמה נמאה עבר לזה יום אחד ולה שני ימים, הכי נמי
 4 אי אמר הבכור: או תחלוך או אטול פי שנים בשבח — הרשות בידו, והא דלא נקט כהכרה
 5 ושכרה היתומין — משום דהשתא אשמועינן
 6 חידוש טפי, דאף על גב שדיתה כהכרה ושכרה
 7 בחיי האב — לא חשבינן להפדה ראוי, ויטול פי
 8 שנים, **הבא** במכרי כהונה (וליה) עסקינן —
 9 בכל דוכתא עביד מכירי כהונה מוחזק, בפרק 'כ'ל
 10 הגט' (גיטין ל, א): המלוה מעות את הבחן הלוי, ו
 11 הדיינו טעמא: שדוה מתנה מעוטה, ואסור לחזור בו
 12 ואפילו בדברים בעלמא, ואף על פי שאם רצה
 13 יכול לחזור בו, מכל מקום כל כמה דלא הדר —
 14 הוי כמוחזק, ודוקא דאשתחיש בחיי אביוהו, הא
 15 לאו הכי — לא, כיון דמת מי זיכה?
 16 **וקסבר** מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי
 17 — תימא: דבכסות מוקי לה כרבי,
 18 ובסוף פרק שני דקידושין (נח, א) אית ליה דלאו
 19 כמי שהורמו דמי! ויש לומר: דתנא דהכא לא סבר
 20 ליה כרבי אלא מהא דבכור שקיל פי שנים בשבח
 21 אי נמי, דוקא במתנות דתרומת מעשר אית ליה
 22 לרבי דלאו כמי שהורמו דמי, אבל מתנות דהבא,
 23 דזרוע ולחיים, שהן גיברות — אית ליה כמי
 24 שהורמו דמיין.
 17 ועינאל בני ישעי בראשם, ויפו את שארית הפלטה לעמלק וישבו שם עד היום הזה. אמר
 18 רבה בר שילא: ישעי מבני מנשה את, דכתיב: "ובני מנשה חפר וישעיו". תנו רבנן: הכבוד
 19 נוטל פי שנים בזרוע ובקלחים ובקפיה, ובמוקדשין, ובשבח ששבו נכסים לאחר
 20 מיתת אביהן. ביצד? הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים, או
 21 שהיתה רועה באפר, וילדה - בכור נוטל פי שנים. אבל בנו בתים ונטעו פרמים
 22 - אין בכור נוטל פי שנים. האי הדרוע והלחיים והקפיה היכי דמי? אי דאמי לדי אביוהו -
 23 פשיטא, ואי דלא אתי לדי אביוהו - ראוי הוא, ואין הכבוד נוטל בראוי כבמוחזקין! - הכא
 24 במכירי כהונה עסקינן, ודאשתחיש בחיי דאביוהו, וקסבר: מתנות שלא הורמו כמי שהורמו
 25 דמו. מוקדשין - לאו דידיה גינהו! - בקדשים קלים, ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר: קמון
 26 בעלים הוא; דתניא: "ומעלה מעל בה" - לרבות קדשים קלים שהן קמון בעלים, דברי רבי
 27 יוסי הגלילי. הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים, או שהיתה רועה באפר,
 28 וילדה - בכור נוטל בה פי שנים. השתא מוחכרת ומושכרת דלאו ברשותא דמרה דידהו
 29 קיימא, אמרת: שקיל, רועה באפר מיבעיא? - הא קא משמע לך, דמוחכרת ומושכרת
 30 דומיא דרועה באפר, מה רועה באפר - שפחה דממילא קא אתי, ולא קא חסרי בה מזונא,
 אף

אף על פי שעדיין לא הופרשו — הרי הם כאילו באו לידו. שאלו אוהביו גמרו ומקלו לו המתנות כשהן עדיין בתוך הבהמה, ודמי כמי שהוזקו בהן בחייו, דמתנות שלא הורמו כמי
 שהורמו דמיין, ויטול בהן בכור פי שנים. והשתא ליכא למיפרך "פשיטא", דהשתא אשמועינן טובא, דאף על פי שלא הורמו — כמי שהורמו דמיין. מוקדשין לאו דידיה גינהו — בגון
 חטאות ואשמות מחיים — קדשי ה' גינהו, ויש בהן מעילה כל זמן שלא נשחטו. אבל שלמים אין בהן מעילה, כדרשינן: "קדשי ה'" — קדשים המיוחדים לשם, יצאו קדשים קלים
 שאין מיוחדים לשם. ומיהו אינם ממונו, דמקדש מהא קדשי, ולא קרינא בהו "בכל אשר ימצא לו", ואפילו אם נשחטו, שיכול לאכלן — אינם שלו, כדתנן בפרק שני דקדושין: המקדש
 48 בחלקו, בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים — אינה מקודשת, דמשלחן גבה קא זכו ומשני: בקדשים קלים מוחיים, דהוי ממונו לרבי יוסי הגלילי. ומיהו, לאחר שחטיה — לא, אלא
 49 כדאמרין בפרק ראשון דבבא קמא: כי אמר רבי יוסי הגלילי — מחיים, אבל לאחר שחטיה, דכי קא זכו משלחן גבה קא זכו — לא אמר. דאמר פפון בעלים הם — לכל דבר, אף
 50 לקדש את האשה. ומעלה מעל בה" — "בחדש בעמיתו בפקדון וגו'. ונשבע על שקר, וחזר וזרדה והביא את אשמו. לרבות קדשים קלים — לתחייב עליהם אשם גיולת
 51 אם כפר בהן ונשבע והודה, כשאר גזל ממונו. שהרי ממונו הן, שהשבר והעור שלו, ואין לגובה בהן אלא אימורים, ולכחן זוהו ושוק. רבה" ר"ב עמיתו" קדשי, והיינו שלמים,
 52 שהאימורים לשם והבשר לבעלים. והך מעילה דהבא אינו אלא לשון שינוי, וכן הוא אמר (דברי הימים ב' כו) "ומעל בה' אלהיו", וכן כסוטה הוא אמר (במדבר ה') "איש איש כי
 53 תטעה אשתו ומעלה בו מעל", בתורת כהנים. דהא מעילה ממש ליכא בשלמים, כדפירשית, דמעט ליה בתורת כהנים מדרבנן "קדשי ה'" — בגינהו מן ההקדש גבי מעילה,
 54 דלאו ברשותיה — דאב קיימא. רועה באפר — דהוי מוחזק מביעיא. מה רועה באפר שבחא דממילא — מעשב שהדרה.

אף

56 אותה תמורת סכום קצוב, או שְׁתִּיתָה פרת אביהם רועה בְּאֶפְרַיִם
 57 ובאחו, במקום מרעה הבהמות, ואינם צריכים להאכילה בעצמם,
 58 ויִלְדָה לאחר שמת האב, הַכְּבוֹד נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בשכר החכירה
 59 והשכירות, וכן בולד. ואפילו שלא היה שבה זה בעולם בחיי האב,
 60 כל שבה שבא ממילא נחשב כאילו החזיק בו האב בחייו. אֲבָל אם
 61 הניח להם אביהם קרקע, ופגנו עליה פְּתִים וְנִטְעוּ בה פְּרָמִים, אִין
 62 כְּבוֹד נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בשבח הבנן והנטיעה, אלא נוטל בו חלק
 63 פשוט בלבד כשאר אחיו. שכן לא נאמר דין בכורה אלא בממון
 64 המוחזק לאב בחייו, וכל שבה שאינו בא ממילא אלא על ידי
 65 מעשה בידיים אינו נחשב כמוחזק אלא כראוי בלבד.
 66 הגמרא תמדה על הדין הראשון השנוי בברייתא בורוע לחיים
 67 וקבה: הַאי תְּרוּעָה וְהַלְתִּימִים וְהַקִּיבָה שהכבוד נוטל בהן פי שנים, הִיבֵי
 68 דָּמִי - באיזה אופן הדברים אמורים. אִי דָּאֲתִי לִידֵי אֲבוּהוֹן - אם
 69 כבר ניתנו ליד אביהם הבהן בחייו מאת הישראל, פְּשִׁיטָא שהכבוד
 70 נוטל בהן פי שנים, שהרי הן ממונו לכל דבר. וְאִי דָּלָא אֲתִי לִידֵי
 71 אֲבוּהוֹן בחייו, הרי לא החזיק אביהם בממון זה בחייו, אלא רק רָאִיו
 72 הוא לו. וְהִלְכָה בידניו שאִין הַכְּבוֹד נוֹטֵל פי שניים מִמֶּמּוֹן הָרָאִיו
 73 בְּמִחוּזְקוֹ. מתרצת הגמרא: הָאָא בְּמִפְרִי הַהוּנָה עֶסְקִין - הברייתא
 74 מדברת בכך שאנשי עירו הם קרוביו ומכריו, והם מוכנים להכן זה
 75 בויכוח גמור את כל מתנות הכהונה שבידיהם, וכן מדובר בהמה
 76 דְּאֲשַׁתְּחִישׁ פְּתִי דְּאֲבוּהוֹן - שכבר נשחטה בחיי אביהם של
 77 הירוששים. וְקִבְרָה הַתָּנָא של הברייתא, מְתָנֹת שְׁלֵמוֹ הוֹרָמוּ כְּמִי
 78 שְׁהוֹרָמוּ דְּמוֹ, ואף קודם שהופרשו מהבהמה יש בהן מצות נתינה
 79 כדן מתנות כהונה. לפיכך מיד לאחר שחיתת הבהמה כבר זכה
 80 האב במתנותיה, ועל כן נוטל בהן הבכור פי שנים.
 81 הגמרא דנה בדין השני השנוי בברייתא, שהכבוד נוטל פי שנים
 82 בבחמת קדשים שהוריש להם אביהם. תמדה הגמרא: והרי
 83 מוֹקְדִישֵׁין לֹא דִידֵיהּ נִינְהוּ - אינם ממונו של האב אלא של גבוה
 84 הם, ומדוע נוטל בהם הבכור פי שנים. והרי בדין בכור נאמר לְתַת
 85 לו פי שנים בְּכָל אִשָּׁה וְכִי יִמָּצָא לוֹ, וקדשים שאינם שלו אינם בכלל
 86 'אשר ימצא לו'. מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת בְּקִדְשֵׁים קְלָיִם,
 87 וְאֵלִיפָא דְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, דְּאֲמַר קדשים קלים מִמֶּנּוּ בְּעָלִים הוּא.
 88 ולשיטתו אף הם בכלל 'אשר ימצא לו', ועל כן הבכור נוטל בהם
 89 פי שנים.
 90 הגמרא מביאה את מקור שיטתו של רבי יוסי הגלילי: דְּתַנָּא,
 91 הגוזל את חבירו, ותבעו הגזול לדין וכפר הגזול ונשבע לו שבועת
 92 שקר שלא גזל, ואחר כך הודה, הרי הוא משלם לגזול קרן וחומש,
 93 ומביא אשם גזילות. ומה שנאמר בפרשה זו (ויקרא ה כא) 'פֶּשֶׁךְ פִּי
 94 תִּחְטָא וּמַעְלָה מַעַל בְּה' וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ', בא לְרַבּוּת אף את הגזול
 95 קְדָשִׁים קְלָיִם מבעליהם ולחייבו חומש ואשם, לפי שֶׁהֵן מִמֶּנּוּ
 96 בְּעָלִים, דְּבַרִּי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי.
 97 הגמרא מקשה על הדין השלישי השנוי בברייתא: הֵינִי לְהֵן אֲבִיהֶן
 98 פְּרָה מוֹחֶפֶרֶת וּמוֹשֶׁפֶרֶת כְּדֵן אֲחֵרִים, או שְׁתִּיתָה רועה בְּאֶפְרַיִם וְיִלְדָה,
 99 כְּבוֹד נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם.
 100 הַשְּׁתָא - מאחר שבפרה מוֹחֶפֶרֶת וּמוֹשֶׁפֶרֶת ביד אחרים, דְּלֹא
 101 בְּרִשׁוּתָא דְּפְרָה דִּידֵיהּ קְרִימָא אֲמַרַת שְׁקִיל - שאפילו שאינה עומדת
 102 ברשות בעליה (והאב) אלא ברשות החוכר או השוכר, הִינְךָ אומר
 103 שהכבוד נוטל בשבחה פי שנים, אם כן בְּרועָה בְּאֶפְרַיִם שהיא ברשות
 104 האב, מִיפְעָא - וכי צריכה הברייתא להשמיענו שהכבוד נוטל
 105 בשבחה פי שנים. מתרצת הגמרא: הָאָא קָא מְשַׁבְּעֵן לָן - הברייתא
 106 באה להשמיענו בהוסיפה את דין רועה באפר, דְּכָבוֹד נוֹטֵל פי
 107 שנים בְּמוֹחֶפֶרֶת וּמוֹשֶׁפֶרֶת דווקא באופן שהוא דוֹמֵא דְּרועָה בְּאֶפְרַיִם.
 108 מַה רועָה בְּאֶפְרַיִם שְׂכָחָא דְּמִמִּילָא קָא אֲתִי, וְלֹא קָא תְּסַרִי בָּהּ מוֹרָא
 109 - שהוא שבה האב מאליו, ואין הירוששים מוציאים ממון על מזונות
 110 הבהמה, שכן היא אוכלת מעשב השדה,

1 'וְאֵת בְּנֵימִין אֲחִיו כֵּן אָמוֹ' (בראשית מג ט), ואם היתה לבנימין תאומה
 2 הרי שירדו יותר משבעים נפש.
 3 אָמַר רבי חיאי בר אבא לאבא חליפא, מְרַגְלִית מוֹכָה הִיתָה פִּידֵי -
 4 טעם יקר כמרגלית היה בידי ולא רצינית לגלותו, וְאֲתָה מְבַקֵּשׁ
 5 לְאִבְדָה מִמֶּנּוּ על ידי שאגלה אותו לאחרים. ומהו הטעם, הִכִּי אָמַר
 6 רַבִּי חֵמָא בְּרַי חֲנִינְא, נפש השבערה החסרה במנין פְּשׁוּעוֹת וְזוֹ יוֹכְבָה,
 7 שְׁהוֹרָתָה בְּרַבִּי - שאמה נתעברה על כשהיו בדרך למצרים,
 8 וְלִדְתָהּ הִיתָה בֵּין הַחֹמוֹת - בתוך מצרים, שְׁנָאֲמַר (במדבר כו ג) 'לָשׁ
 9 אֶשֶׁת עַמְרָם יוֹכְבֵד בַּת לִוי אִשְׁרָה יִלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרַיִם, וּמְדוּעַ
 10 הוֹצַרְכָה הַתּוֹרָה לומר שילדה אותה ללוי במצרים, והרי כבר
 11 נאמר שהיתה בת לוי, אלא לומר שרק לִדְתָהּ הִיתָה בְּמִצְרַיִם, וְאִין
 12 הוֹרָתָה בְּמִצְרַיִם, ולא הוזכרה בפירוש כיון שעדיין לא נולדה.
 13 הגמרא מביאה שאלה נוספת של רבי חלבו בענין יעקב ובניו: כְּעָא
 14 מִינֵיהּ רַבִּי חֵלְבּוֹ מְרַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַי נַחֲמָנִי, פְּתִיב (בראשית ל כה) 'וְיָוִי
 15 כְּאִשְׁרָה יִלְדָה חֵלְבּוֹ אֶת יוֹסֵף וְגו'' ויאמר יעקב אֵל לָבֵן שְׁלַחְנִי וְאֵלְכָה
 16 אֵל מִקְוַמִּי וְלֹא צְרִי, מֵאִי שְׁנָא בִּי אֲתִילִיד יוֹסֵף - מדוע רק אחרי
 17 שנולד יוסף רצה יעקב לחזור לבית אביו.
 18 אָמַר ליה רבי שמואל, רָאָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שְׁאִין וְרַעוּ שֶׁל
 19 עֵשָׂו נִמְסָר אֵלָּא פִּידֵי וְרַעוּ שֶׁל יוֹסֵף, שְׁנָאֲמַר בְּנִבְוֹת עֹבְדֵיהּ עַל
 20 הַעֲתִיד לְבוֹא (עובדיה א ח) 'וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אִשׁ וְבֵית יוֹסֵף לְהִקְהָה וּבֵית
 21 עֵשָׂו לְקֵשׁ וְגו'' וְדַלְקוּ בָהֶם וְאֶכְלֹם וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו בִּי ה' -
 22 דְּבַר, הרי שובל יוסף יהיה להכהה שתרופה את בית עשו. ולכן
 23 בשעת שובת יוסף לא חשש יעקב מעשו. ורצה לחזור לבית אביו.
 24 מקשה הגמרא: אִיִּתִיבָהּ, והרי נאמר לגבי מלחמת צקלג אחר
 25 שכבשה עמלק, 'וַיִּכֹּם דָּוִד מִהַנְּשָׁף וְעַד הָעָרִב לְמַחֲרָתָם' (שמואל א' ל
 26 ח), והרי עמלק היה נכודו של עשו ואילו דוד הוא משבט יהודה ולא
 27 מיוסף, ובכל זאת הכה בעמלק.
 28 מתרצת הגמרא: אָמַר ליה רבי שמואל, דְּאֲקָרְבָה נְבִיאִי לֹא אֲקָרְבָה
 29 פְּתוּבִי - מי שלימוד נביאים, שם מובא מעשה זה, לא לימודך
 30 כתובי. דְּתַתִּיב (דברי הימים א' יב כא) 'בְּלָבְתוֹ אֵל צִיקְלָג נִפְלוּ עָלָיו
 31 מִמְּנֶשֶׁה עֲנִיָה וַיּוֹכְדוּ וַיִּדְרֹעַל וַיִּמְכָּאֵל וַיּוֹכְדוּ וְאֵלֵיהוּא וְצִלְתִּי רָאִישִׁי
 32 הָאֵלִפִּים אִשְׁרָה לְמִנְשָׁה', הרי שבני מנשה שהם מזרעו של יוסף עזרו
 33 לדוד במלחמה עם עמלק, ולכן נפל עמלק בידו.
 34 מְתִיב רַב יוֹסֵף, והרי הכתוב כשהוא מונה את שמות בני השבטים
 35 הוא אומר (דברי הימים א' ד מב) 'וּמִהֶם מִן בְּנֵי שְׁמַעוֹן הִלְכוּ לְחַר שְׁעִיר
 36 אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלִמְטִיה וְנַעֲרִיה וְרַפְיָה וְעוֹזִיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֵאשִׁים
 37 וַיְכּוּ אֶת שְׁאִרֵי הַפְּלִמְטִיה לְעַמְלָק וַיִּשְׁבּוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה', הרי
 38 שמבני שמעון גם נלחמו בעמלק ולא רק מיוסף. אָמַר רַבִּי בְּרַי
 39 שְׁלֵא, יִשְׁעִי שְׁהוֹכַח בַּפְּסוּק, אינו מבני שמעון, אלא מִבְּנֵי מִנְשָׁה
 40 אֲתִי - הוא בא, דְּתַתִּיב וַיְכִי מִנְשָׁה חֲפַר וַיִּשְׁעִי.
 41 שנינו בבכורות (נא), הבכור אינו נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק.
 42 שלא נאמר דין פי שנים של בכורה אלא בממון שהיה מוחזק ביד
 43 האב בחייו, ולא בממון שעדיין לא החזיק בו האב אלא רק היה
 44 ראוי ועומד להיות שלו. ומבואר (שם נב. ולהלן קכד) במקור דין זה,
 45 שהוא ממה שנאמר בדין בכורה (דברים כא ח) 'לְתַת לוֹ פי שנים בכל
 46 אִשְׁרָה יִמָּצָא לוֹ, ולא במה שאינו מצוי תחת ידו בחייו. הברייתא
 47 שלפנינו מחדשת בדברים מסויימים, שהם נחשבים כמוחזק ולא
 48 כראוי.
 49 תְּנוּ רַבְּנֵי, הַכְּבוֹד שְׁהוּא בן של כהן נוטל פִּי שְׁנַיִם בְּרועָה וּבְלַחְתוּם
 50 וּבְקִיבָה של בהמת חולין טהורה. וּבְמוֹקְדִישֵׁין - בהמות קדשים של
 51 אביו. ובהמשך הסוגיא יבוארו דינים אלו. וכן נוטל הבכור פי שנים
 52 בְּשִׁבְחָה שְׁשָׁחָה וּנְכָסִים של הירושה מעצמם מִיתָת אֲבִיהֶן.
 53 הברייתא מפרשת באיזה שבח הדברים אמורים: בִּיצֵר, הֵינִי לְהֵן
 54 אֲבִיהֶן פְּרָה שלו כשהיא מוֹחֶפֶרֶת וּמוֹשֶׁפֶרֶת כְּדֵן אֲחֵרִים - שהשכיר
 55 אותה לאחר תמורת חלק מסויים מריוח מלאכתה, או שהשכיר

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

ב וַאֲפֹלוּ בְכָלֵי שְׁל פְּרָקִים צה), אִם תִּקַּע פְּרָקִיו, דִּהְיִנוּ שֶׁהִדְקָם בְּחֻזְק צוּ בְּעֵינָן שְׁצָרֵיךְ לָוָה גְּבוּרָה צוּ

ביאורי הלכה

בחוזק אך ללא שימוש בכח, וכגון שעל ידי הידוק קל הן נתפסות היטב או ננעלות בזכות תופסנים כלשהם, והדרך מידי פעם לפרקם¹⁰⁸ (ומתפרקים ללא מאמץ¹⁰⁹) – מותר להסירם ולחברם כי אין אומנות¹¹⁰ בחיבורים אלו¹¹¹ ולא חשש שיתקע בחוזק¹¹².

צה) של פרקים – כלי העשוי מכמה חלקים או חוליות המחברים זה לזה, והדרך לפעמים לפרקו כדי לטלטלו או לאכסנו¹⁰⁷.
צו) שהדקם בחוזק – שאינם מתפרקים בקלות.
צז) גבורה – אם חוליות הכלי מתהדקות אחת לשניה

צייונים והוספות

מאיסור נטילת הרביעיות מהקוואטירן דלעיל סעיף יז (שהוא בדוגמת וע"ד החיבורים הנ"ל) שהוא דווקא במחובר לקרקע (ראה פמ"ג סי' שיד מש"ז ס"ק ח).
111) דוגמאות מצויות (בתנאי שאין בהם אפשרות לתקיעה בחוזק, או שימוש בכלי עבודה) (שאי דינם כדלעיל הערה קד): החלפת חלק עליון של עגלת תינוקות (מעגלת טיול לעגלת שכיבה ולהיפך), הארכת השולחן על-ידי הוספת דפים, הוספת מדף עם גלגלים לעמידה מאחורי העגלה, הצמדת שולחן לכיסא אכילה של תינוק, שינוי גובה מיטה של תינוקות שינוי גובה של מאוורר (ללא הברגה), של מקל הליכה, הליכון של נכים ושאר דברים שניתן להתאים לגובה הרצוי, מוט טלסקופי שאפשר להגדילו ולהקטינו לפי הצורך, עגילים ושאר תכשיטי נשים המתחברים לגוף או לבגד ע"י תופסן ושאר סוגי החיבורים דלעיל הערה קט; החזרת עדשת משקפיים והוא הדין להחזרת ידית המשקפיים למקומה במקום שביכולתו להדקה בגבורה ואומנות או על ידי בורג - אסור מחשש שיכוא לתקוע בחוזק (בשש"כ פט"ו ספ"ב חילק בין עדשה הרגילה להישמט מידי פעם ומחזירים אותה למקומה, לבין עדשה שלא רגילה לצאת שכזה נחשבת החזרתה ליגבורה ואומנות' גם במשקפיים שאין בהם בורג), וכל-שכן שאסור להדקה בחוזק או אפילו לחזק בורג שהתרופף (ולגבי שימוש במשקפיים כשהבורג רופף, ראה על סי' שח הערה תא).
112) ואם יש חשש שיתקע בחוזק מותר רק אם פתיחתם היא בדרך שימושם התדיר (כדלהלן לעניין הברגת כוס של חריצים) ולא די שמפעם לפעם מפרקים אותם.

107) החידוש באיסור 'כלי של פרקים' שאין כאן יצירת כלי ממש אלא רק הידוק הפרקים הבנויים כבר, ועוד, שמפרקים אותו מפעם לפעם (אך לא בתדירות בדרך שימוש).
108) אבל כשנועדו לקיום לעולם ולא לפירוק מידי פעם אסור לפרקם ולחברם בשבת גם אם מתפרק בקלות (כי פירוקם הוא פירוק גוף הכלי), וכגון גלגל של עגלה המתחבר על ידי הידוקו לציר, ומשתחרר בלחיצת כפתור, אך לעולם לא משחררים את הגלגלים אלא אם כן לצורך תיקון או אכסון ארוך או דינו כתקיעת העץ בקדרום דלעיל הערה קד, ובכלל זה: אבזם של חגורה, רצועת שעון או נעליים שהתפרקו, תכשיטים שונים שלא מסירים בתדירות שסגירתם או הברגתם התפרקה, חפצי נוי ומשחקים העומדים לקיום, הברגת או השחלת נורה חשמלית (אף בשעה שזרם החשמל מופסק), הוספת או נטילת גומי מרגלי הכסאות (המיועד למניעת רעש בשעת הזזתם, והיינו בגומיות שדרך ליתנם בהידוק שלא ייפלו מהר, אך אם הם רפויים וניטלים ממש בקלות אולי אינם חלק מן הכלי אלא כדלתות הכלי והם בניין רעוע ומותר ליטלם בשבת), חיבור מקל של מטאטא אל המברשת (ראה להלן הערה קלב).
109) לדוגמה: וו או לשונית נעילה, תופסן קפיצי, קליפסים (כגון חיבור לוחות או מחיצות על ידי תופסנים), חיבור על ידי מגנט, רוכסן, סקוץ' (צמדן), וואקום, דבק רב פעמי, ואם צריך כלי עבודה לפתיחתם אין דינם ככלי של פרקים אלא כתקיעת העץ בקדרום כדלעיל הערה קד. והיבור שעל ידי הברגה, נתבאר להלן הערה קל.
110) כן משמע מהמובא להלן (קיד) מאג"ק, וכן משמע

ואמנות צח] - הרי זה בנן גמור, וחיב משום בונה אם עשוי להתקיים הרבה צט]. ואם אינו עשוי להתקיים הרבה - הרי זה בנן עראי ואסור מדברי סופרים ק, אלא אם כן אינו עשוי לקיים כלל קא, כמו שיתבאר: חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלוון והמנעול בשבת, סעיף כ:

ביאורי הלכה

נחשב כבנין עראי¹¹⁶.
קא] לקיום כלל - רוכסן הוא בכלל כלי של פרקים שאינו עשוי לקיום, ומותר לסוגרו ולפתחו בשבת¹¹⁷. ועד"ז משחקים וצעצועים שהדרך לפרקם באותו יום¹¹⁸ כדי לשחק בהם שוב¹¹⁹.

צח] ואומנות - כשצריך אומנות להידוק הפרקים, נחשב הידוק זה לבנייה ולא להידוק גרידא¹¹³.
צט] להתקיים הרבה - שאינו עתיד להתפרק¹¹⁴ בשימושו הרגיל¹¹⁵.
ק] מדברי סופרים - משמע שבנין חזק העשוי לשעה

ציונים והוספות

כהאומרים שבחיבור מעגל חשמלי יש איסור בונה מן התורה (שו"ת מנחת שלמה סי' יא ד"ה גם נראה דא"ע, ובכ"מ). ואולי יש לחלק שרק כלי של פרקים העשוי לשעה נחשב כבנין עראי גם אם נעשה בגבורה ואומנות כי מטבעו הוא עראי, משא"כ הבונה כלי רגיל, ולכך דווקא בכלי של פרקים הוסיף תנאי זה שעשוי להתקיים הרבה (בסעיף כ, ובסעיף כא, משא"כ בסעיפים קודמים העוסקים בבנין כלי רגיל). ולכך דלת התנור אסורה בסתירה מדרבנן רק בגלל שהיא 'פתח' בדוגמת 'כלי של פרקים' (סי' רנט ס"ז), ולולי זאת הייתה אסורה מן התורה אפילו עשויה לשעה (ואולי לזה כיוון בקצות השלחן סי' קיט בדה"ש ס"ק יא בסוף דבריו). ואם נאמר שכל בנין לשעה נחשב כבנין עראי ואפילו הוא כלי גמור ממש (כפי שהבין בשו"ת מנחת שלמה הנ"ל) יש לחלק בין בנין כלי גמור לשעה שנחשב 'עראי' לבין בנין גמור המחובר לקרקע כדלת התנור שאינו נחשב 'עראי' מצד שנבנה לשעה עד שעראיותו תהיה ניכרת בכך שאינו מגוף הכלי אלא דלתו בלבד (כמבואר בקצה"ש סי' קיט שם, וראה עוד להלן על סי' שיד סי"ט).

117) וכן אינו מעשה אומן. אגרות קודש ח"ח אגרת ב"שלה (ע' צב) בדין תפירה בסגירת רוכסן: וע"פ הנ"ל מובן ג"כ ההיתר דזיפער, כיון דבזה אין דבר שלישי המחבר. והוא נכנס בדין כלי של פרקים, שכלי שיש בו חריצין מותר לחברו בשבת כיון שאינו מעשה אומן וכיון שעשוי לפתוח ולסגור תמיד (עיין ט"ז ומג"א סי' שיי"ג סעיף ו', ובשו"ע רבינו שם סעיף כ"א).

118) גם אם לפעמים לא מפרקים מיד אלא משאירים אותם עד הפעם הבאה שישחקו בהם המשחק בהם מותר אפילו מהודקים בחוזק (ראה להלן הערה קלג לעניין כיסוי הכלים), אבל משחקי יצירה מיוחדים שעיקר המשחק בהם אינו רק הרכבתם ופירוקם אלא רגילים להשאירם מחוברים לתקופה כלשהי - אם חיבורם נעשה בכח - אסורים.

119) כגון משחקי הרכבה, לגו, משחקי קוביות של ילדים ותינוקות, משחקי קפיץ (וכל-שכן כשאין בהם חיבור חלקים, וכגון מתיחת קפיץ המסובב לגלגלי מכונות) וכיוצא בזה.

113) העושה כלי שלם הראוי לשימוש נחשב כ'בונה' גם כשאין צריך לגבורה ואומנות (ודי שהכלי חזק וראוי לשימוש כדלעיל הערה קב, אבל בכלי של פרקים שכלשונו כן הוא 'מפורק' גם כשהוא בנוי (ולעתים אכן הדרך לפרקו), וכן אין חיבור פרקיו נחשב לבנייה אלא אם כן צריך גבורה ואומנות לזה, שאז נחשב חיבור זה לבנייה ולא הידוק גרידא. נמצא שבעשיית כלי מתחילתו החיוב מצד התוצאה שנוצר כלי חדש, ובהידוק כלי של פרקים החיוב מצד מעשה הגבורה ואומנות שמוכיח שהתוצאה היא בנין כלי מחודש (מצד הגבורה הנצרכת לכך, או מצד האומנות שרק אומן יכול לעשות זאת) ולא הידוק סתמי; להעיר, שבכלי של פרקים רגיל לא שייך 'אומנות' אלא הגבורה שבהידוק היא האומנות, ולכך נקט בשניהם יחדיו גבורה ואומנות'.

114) נמצא שכלי של פרקים שאינו בנין גמור (מצד ב' חסרונות כדלעיל הערה קיג) נעשה ככלי גמור שחייבים עליו בב' תנאים: נדרש לבנייתו בחוזק גבורה ואומנות, עשוי להתקיים הרבה.

115) אף אם יפרקוהו בעקבות צורך מיוחד (כמו שגם רהיטים גדולים מפרקים לצורך מיוחד); גדר זה של 'להתקיים הרבה' מוכח מהא דלא נקט בזמן כלשהו, ומשמע שהגדר הוא שהפירוק אינו בכלל שימושו הרגיל ולכך דינו ככלי גמור שגם אם חושבים לפרקו לאחר זמן ממושך נחשב כאילו נעשה 'לעולם'. כך גם הבין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' קכב אות טו) וז"ל: וכנראה, שהג' חלוקים שכתב בש"ע הרב בכלי של פרקים כנ"ל, היינו לחלק בין אם עשוי להתקיים הרבה, ובין אם אינו עשוי להתקיים הרבה, ובין אם אינו עשוי לקיום כלל, נלקחים מהמבואר בדין קשר של קיימא, עי' (בסי' שיי"ז) ובש"ע הרב שם, עכ"ד. ומשמע שהשווה 'קיום הרבה' בכלים לקיום לעולם בקשר שמשמעותו היא שלא יתיר הקשר עד שיקרה מאורע מיוחד, משא"כ קשר שדעתו להתירו לאחר זמן ארוך היינו שהתרתו היא חלק משימושו ולא 'סיום שימושו'.

116) ועפ"ז גם העושה כלי גמור מתחילתו, אם עשהו לשעה אסור מדברי סופרים בלבד, נמצא, שאין דעת שוע"ר

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות עדות/מכירה ~

~ יום ראשון ~

מח כמה דברים אמורים בשטר שאין בו קנין סודר אבל אם יש בו קנין סודר והוא שטר מכירה או מתנה שלא שייך בהן פירעון יחזירנו להלוקח או להמקבל מתנה לפי שמשעה שקנו מידו נתחייב והשטר אינו אלא לראיה.

כמה דברים אמורים כשאין ידוע מי הפקידו אבל אם ידוע שהמקנה הפקידו רק שלא פירש מה לעשות בו וגם עכשיו אינו כאן כגון שמת אף על פי כן לא יתנו למי שהקנה לו כי שמא התנה עם העדים שקנו מידו שיתנו השטר לידו ולא ליד מי שהקנה לו כדי שתהיה הברירה עדיין בידו ולא גמר והקנה. ואין צריך לומר אם המקנה חי וטוען כן. וגם לא יחזירנו ליורשי המקנה כי שמא לא התנה כלום עם העדים וגמר והקנה. אבל אם המקנה חי וטוען כן יחזירנו לו כיון שידוע שהוא הפקידו:

ממ שטר חוב שנמצא בשוק אם המלוה מודה ללוה שנפל ממנו יחזירנו לו אבל אם הלוה מודה למלוה שנפל ממנו לא יחזירנו לו שכיון שלא נזהר בשמירתו מן הסתם אינו שטר כשר לכן חוששים לקנוניא שמא פרעו כבר ונפל מהלוה שלא חשש לשמרו ועכשיו עושה קנוניא עם המלוה על הלקוחות שלקחו ממנו אחר זמן כתיבת השטר. ואפילו המלוה נותן בו סימן מובהק אין מחזירים לו. אבל אם הוא שטר שאין גובין בו מהמשועבדים יחזירנו למלוה אם הלוה מודה שנפל ממנו. ואם אינו מודה לא יחזיר לו ולא לזה אלא על פי סימן מובהק. ופרטי דיני סימני שמורות יש בהם חילוקים רבים לכך אין להחזיר אלא על פי הוראת בית דין. וכל זה אפילו בשטר חוב שיש בו קנין כיון שהחשש הוא משום פירעון.

אבל שטר מכירה ומתנה שיש בו קנין כיון שאין בו לא חשש פירעון ולא חשש המלכה יחזירנו להלוקח או המקבל מתנה אף על פי שאין המקנה מודה שנפל מהם.

וכתובה דינה כשטר חוב וחוששים בה לפירעון ולקנוניא (אבל שטר שמתחייב בו לזון ולהלביש בנו וכלתו או בתו וחתנו משך כמה שנים אין חוששים בו לפירעון שיפרע כמעות בשנה זו בעד מזונות של שנה הבאה לכן יחזירנו להם ולא לו אם יש בו קנין שאין בו חשש המלכה):

~ יום שני ~

נ מי שפרע מקצת חובו ואין המלוה רוצה לכתוב הפירעון על השטר חוב אלא רוצה לכתוב שובר וכן אם בא לפרוע כל חובו ואמר המלוה אבד ממני השטר חוב. אם נכתב בשטר חוב נאמנות מפורשת למלוה כשני עדים יכתוב שובר בחתימת ידו ולא בעדים שכיון שהאמינו כשני עדים לומר

שלא נפרע ושנים כמאה שוב אין שובר בעדים מועיל להכחישו אלא בחתימת ידו שהודאת בעל דין כמאה עדים.

כמה דברים אמורים בשטר חוב שכתוב בו שם המלוה אבל אם אין כתוב בו שם המלוה כלל ונתחייב הלוה לכל מי שמוציא שטר חוב זה כמו שנוהגים עכשיו אין שובר בחתימת יד המלוה מועיל עליו אם יוציאנו אחר ויאמר קניתי מהמלוה ולא ידעתי שנפרע מה שאין כן שובר בעדים לא יוכל למעון לא ידעתי כי העדים מוציאים הקול:

נא ועכשיו נתפשט המנהג שמי שנאבד לו שטר חוב כזה והחתום בו מודה שחייב לו אך שאינו רוצה לשלם שמא ימצאנו אחר ויוציאו או יכריזו בבית הכנסת ששטר חוב שסכומו כך וכך וזמנו כך וכך והחתום פלוני בן פלוני ועדי הקיום פלוני בן פלוני ופלוני בן פלוני מי שיש לו שטר חוב כזה יבא לבית דין מיד ואם לא יבא יבטלו הבית דין השטר חוב ויתנו כתוב וחתום להחתום בו.

ועוד נהגו שאין אדם רשאי לקנות שטר חוב כזה עד שישאל בהחתום בו אם הוא פרוע. ואם אין החתום בעיר רשאי לקנותו ואינו חושש לשובר כי שובר בחתימת ידו אינו מועיל ובעדים קול יש לו:

נב וכל שובר בין בעדים בין בחתימת ידו צריך לכתוב בו שהפירעון הוא על שטר חוב שסכומו כך וכך (כדי שלא יוכל למעון שהשובר הוא על חוב אחר ותועיל לו תפיסה שיתפוס משל הלוה). אם זוכרים זמן כתיבת השטר יכתבו גם כן על שטר חוב שזמנו כך וכך. ואם אין זוכרים זמן כתיבת השטר יזהרו שלא לכתוב זמן כתיבת השובר בשובר כי שמא איחרו זמן כתיבת השטר בשטר ששטרי חוב המאוחרים כשרים ונמצא שלפעמים יהיה זמן השובר קודם לזמן כתיבת השטר ואינו מועיל כלום לשטר זה לפיכך אין לכתוב זמן בשובר אלא אם כן זוכרים זמן כתיבת השטר הכתוב בשטר:

~ יום שלישי ~

נג אסור להשהות שטר פרוע או מחול בתוך ביתו אף על פי שהלוה מאמינו משום שנאמר ואל תשכן באהלך עולה. ואפילו כתב עליו שובר. עד שיכתבנו על גבי השטר.

והוא שפרוע כולו אבל אם נשאר חייב לו אפילו פרוטה מותר לעכב השטר. ולכתוב שובר. ואם הלוה מאמינו בלא שובר מותר.

ומכל מקום אין לו לעכב השטר בשביל שכר הסופר שנתן הוא בעד הלוה. שהלוה חייב לשלם שכר הסופר אפילו לזה למחצית שכר ואם לא היו מעות ללוה ושילם המלוה בעדו אין לו לעכב השטר חוב עד שישלם הואיל והשטר חוב לא

שנעשה כנדר. ואפילו גמר בלבו ליתן צריך לקיים מחשבתו כמו שיתבאר בהלכות צדקה (א):

ה הרוצה למכור קרקע או בית ובאו שנים כל אחד מהם אומר אני אקח בדמים אלו ואין אחד מהם בעל המצר אם היה אחד מהם מיושבי עירו והשני מעיר אחרת בן עירו קודם. היו שניהם מיושבי עירו ואחד מהם שכנו שכנו קודם. ואם השני הוא חבירו הרגיל עמו ושכנו אינו רגיל עמו כלל חבירו קודם. היה אחד מהם חבירו ואחד מהם קרובו חבירו קודם שנאמר טוב שכן קרוב מאח רחוק. אבל לשאר כל אדם קרובו קודם. חוץ מתלמיד חכם שקודם אפילו לשכנו וחבירו הרגיל אצלו. וכל קדימות אלו הן מצות חכמים לקיים מה שנאמר ועשית הישר והטוב בעיני ה' אלהיך:

~ יום חמישי ~

ו המוסר מעות או הפץ ליד חבירו ואמר לו תן זה לפלוני שאני נותן לו במתנה הרי זה כאילו אמר זכה לפלוני וזכה לו בקבלתו כאילו קיבלו פלוני בעצמו שזוכין לאדם שלא בפניו ושוב אינו יכול לחזור בו מן הדין. ואם בא לחזור בו וליטלו מידו לא יתנו לו אלא אם כן אונסו בדרך שנתבאר בהלכות הלואה (ס"ב). אבל אם אמר הולך הפץ זה לפלוני שאני נותן לו במתנה או שא לפלוני או יהא זה לפלוני יכול לחזור בו מן הדין אם הלה הוא עשיר אלא שיש בזה חסרון אמנה אם היא מתנה מועטת. וכל זמן שלא חזר בו יש לשלוח לעשות שליחותו אפילו מת המשלח קודם שעשה שליחותו ואין היורשים יכולים לבטל המתנה מיד השליח מפני שמצוה לקיים דברי המת כשמסר ליד אחר בחייו:

ז וכן אם אמר ליורשיו שכל אשר לו מסור בידם שיתנו לפלוני חייבים לקיים דברי המת אף על פי שבחייו היה יכול לחזור בו. אבל אם לא אמר ליורשיו שיתנו אף על פי שהוא נדר או נשבע ליתן לפלוני בין עני בין עשיר יורשיו פטורים שכיון שמת במלה שבועתו ואין כאן מצוה לקיים דברי המת כיון שלא דבר להם. ואפילו צוה להם על ידי אחרים אינם צריכים לקיים דבריו עד שיצוום בפניהם וישתקן ויקבלו את דבריו. ואם לא הניח להם ירושה פטורים בכל ענין אפילו צוה להם ואפילו אב שצוה לבנו לפרוע חובו פטור אם לא ירש כלום כי מצות כיבוד אב אינה אלא במזון של אב כמו שנתבאר בהלכות כיבוד אב ואם:

ח אין ליתן נכסיו במתנה לאחרים ואפילו לצדקה ולהניח היורשים כך וכל העושה כן אין רוח חכמים נוחה הימנו ואפילו אין היורשים נוהגים כשורה. אבל אם מניח גם ליורשים דבר המספיק להם מותר כמו שנתבאר בהלכות צדקה. ומדת חסידות שלא להתום עצמו עד ולא להיות בעצה בצוואה שמעבירין בה הירושה מהירוש אפילו מבן שאין נוהג כשורה לאחיו חכם ונוהג כשורה כי שמא יצא ממנו זרע טוב והגון. ואפילו למעט לזה ולהרבות לזה יש מי שאוסר וראוי לחוש לדבריו:

נכתב על מעות הללו כלל אלא חוב אחר הם (ואפילו אם הנייר גם כן של הסופר ונמצא שגוף השטר שלו ואין צריך ליתנו לזה כלל לצור על פי צלוחיתו עד שישלם בעדו מכל מקום אין לו להשהותו בביתו אלא קרוע. ואין צריך לומר שאין לו לעכב השטר חוב בעד חוב שחייב לו ממקום אחר לגמרי). ויש מתירים (ורא שמים יחמיר לעצמו כסברא הראשונה):

דיני מכירה ומתנה ושליח ואפוטרופוס:

א אף על פי שאין המקח נגמר בדברים בלבד ורשאי כל אחד מהם לחזור בו מן הדין ואפילו קללת מי שפרע אינו צריך לקבל אם לא נתן מעות הרי החזור בו ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו כי ראוי לאדם לעמוד בדברו כמו שכתוב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וגו'.

יורא שמים יש לו לקיים אפילו מחשבות לבו שאם השב וגמר בלבו למכור לו בסכום זה והלה לא ידע ממחשבתו והוסיף לו על סכום זה לא יקח ממנו כי אם סכום זה שגמר בלבו לקיים מה שכתוב ודובר אמת בלבבו. וכן הלוקח שגמר בלבו לקנות בסכום כך וכך אין לו לחזור בו (וכן כל כיוצא בזה בשאר דברים שבין אדם לחבירו יש לו לקיים מחשבות לבו אם גמר בלבו לעשות איזו טובה לחבירו ויש בידו לעשותה אבל צרכי עצמו כל שאין בהם סרך מצוה אינו צריך לקיים אפילו מוצא שפתיו):

~ יום רביעי ~

ב וכן מי שאמר לחבירו שיתן לו מתנה ולא נתן לו הרי זה ממחוסרי אמנה. במה דברים אמורים במתנה מועטת שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו אבל במתנה מרובה אין בה חסרון אמנה שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו עד שיקנה אותם בדברים שהם נקנים בהם.

ומחילה אינה צריכה קנין. אלא אם כן היתה בטעות שאז אף קנין אינו מועיל.

ומכל מקום בשעה שאומר לו ליתן לו צריך לומר בדעת גמורה ולא יהא בדעתו לשנות כי לדבר אחד בפה ואחד בלב אסור מן התורה שנאמר אפית צדק והין צדק יהיה מה תלמוד לומר הין צדק והלא הין בכלל איפה אלא שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק:

ג ורבים שאמרו לאדם אחד ליתן לו מתנה אפילו היא מתנה מרובה יש בה חסרון אמנה כי לגבי רבים המתנה מרובה היא כמתנה מועטת ליחיד. ואם היו בהם שלשה ראשי הקהל מן הדין אינן יכולים לחזור בהם שכל מעשה הקהל אין צריך קנין:

ד וכל זה לעשיר אבל האומר ליתן לעני בין מתנה מועטת בין מתנה מרובה אינו יכול לחזור בו מן הדין מפני

~ יום שישי ~

מ מדת החסידות שלא לקבל מתנה אלא לבטוח בה' שיתן לו די מחסרו שנאמר ושונא מתנות יחיה:

י הנותן מתנה לקמן אם יש בו דעת שנותנים לו צדור וזורקו אגוז ונוטלו זכה במתנה שנתן לו ואינו יכול לחזור בו וליטלה ממנו פחות מזה לא זכה בה ויכול לחזור מן התורה. אבל מדברי סופרים יש מי שאוסר:

יא הנותן לחבירו מעות לקנות דבר שיש לו שער קצוב וידוע והוסיף המוכר לשלוח הר"י זאת התוספת מתנה ואינו צריך ליתנה כולה לבעל המעות אלא חציה כי אין הדבר ידוע למי נתן מתנה זו להשליח או להמושלח. ויש אומרים שאפילו פירש לו המוכר שנותנה לו צריך ליתן חציה להמושלח הואיל ועל ידי מעותיו באה לו הנאה זו. וירא שמים יחוש לדבריהם. וכן בכל הנאה שבאה לשליח על ידי שליחותו.

אבל אם הוא דבר שאין לו שער קצוב חייב ליתן הכל להמושלח כי אין כאן מתנה אלא מקח בזול אף על פי שכששלחו אמר לו לקנות ביוקר. וכן אם נתן לו למכור דבר שאין לו שער קצוב וידוע ומכר ביוקר ממה שאמר לו הכל גרם מזל המושלח:

יב וכן אם נתנה המוכר בשוויי המקח והוא נכרי שאין צריך להחזיר לו אונאתו חייב ליתן הכל להמושלח שהרי הנכרי היה סבור שאין המקח שוה יותר מן המעות שקיבל ונתן הכל לבעל המעות. ומכל מקום אם יש לו שער קצוב וידוע והנכרי טעה בו כיון שמקבל בעל המעות קצבתו דיו. אלא שכיון שעל ידי מעותיו באה הנאה לשליח יתן לו החצי לפי סברא האחרונה.

אבל אם לא טעה בשוויי המקח אלא במדה או משקל או מנין. וכן אם שלחו למכור סחורתו ומכרה לנכרי וטעה הנכרי בחשבון המעות אינו צריך ליתן כלום להמושלח שהמעות בחשבון הוא דבר בפני עצמו ואינו שייך למקח כלל לפיכך אין אומרים בזה על ידי מעותיו או סחורתו של מושלח באה לו הנאה זו שהרי אם היה רוצה היה מחזיר לנכרי טעותו כרי לקדש השם:

~ שבת קודש ~

יג וכל זה כשהתוספת אינה באותו דבר עצמו שנתן המושלח לשליח אלא בתמורתו כגון שהוסיפו סחורה בעד מעות שנתן לו או מעות בעד סחורה. אבל אם ניתורתו מעות ממעות שנתן לו מחמת שהוסיפו בסחורה במעות אפילו הוא מעות במדה או משקל או מנין וכן אם נתותרה סחורה מחמת שהוסיפו במעות במעות אפילו הוא מעות בחשבון חייב ליתן כל המותר להמושלח לפי שלא יצא המותר עדיין מרשות מושלח כלל שזכה בו השליח כי כל זמן שהוא ברשות השליח הרי הוא כברשות מושלח ממש ששלוחו של אדם כמותו בכל דיני התורה ולכך לא זכה הנכרי מעולם במותר זה. ולא יאמר השליח אחזיר לנכרי מעותו לקדש השם כי בשלו או של נכרי הוא רשאי לקדש השם ואינו רשאי לקדש השם בשל אחרים. וכן בכל כיוצא בזה:

יד וכל זה כשנתן מושלח לשליח בסתם אבל אם אמר לשליח מכור בכך וכך או קנה בכך וכך והמותר שלך הרי הכל שלו בכל ענין כי שוב אינו יכול לחזור בו המושלח כלל אף על פי שהשליח שתק ולא ענהו כלום כשאמר לו כן:

טו ואין השליח רשאי למכור לעצמו או לקנות מעצמו מפני החשד שיחשדהו שמוזיל לעצמו אלא אם כן אמר לו המושלח סכום המקח קצוב (והמותר שלך) שאז מקחו קיים אם יתרצה לו המושלח.

וכן אפוטרופוס אינו רשאי למכור כלום לעצמו אפילו מוכר על פי בית דין. אבל מותר לו לקבל מעות של היתומים למחצית שכר או לשליש ורביע כמה שיפסקו לו הבית דין שאז אין חשד בדבר כי מה לי הוא מה לי אחר מה שאין כן בכמירה שאפשר שאחר יוסיף על שומת בית דין יש חשד בדבר.

והאפוטרופוס אינו רשאי למכור אלא סחורה אבל לא קרקעות ומטלטלין אלא לפרנסתם או שנראה בעיניו שהוא תועלת היתומים לישא וליתן בדמיהם אבל למכור ולהניח המעות אסור משום שבה בית אביהם שהוא נוי וכבוד להם כשיש להם הפצים הרבה:

~ 'תורה אור' פרשת בראשית - הפרשה החסידית ~

לְהִבִּין הַטַּעַם שֶׁנִּשְׁתַּנֶּה צוּרַת גּוֹף הָאָדָם¹

שְׂבוּלָם נִבְרָא גּוֹפָם עַל יְדֵי מַאֲמֵר ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹם ג' (בראשית א, יא): "תִּבְרָא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מְזֵרִיעַ"

לְהִבִּין הַטַּעַם שֶׁנִּשְׁתַּנֶּה יְצִירַת גּוֹף הָאָדָם מִשְׂאֵר כֹּל הַנִּבְרָאִים כְּמוֹ הַצּוּמָח וְהַחִי:

¹ "ספר תקע"ב". פקסימיליה נדפסה בסוף תורה אור מהדורת השנ"ב ו'אילף". נוסחאות נוספות מהמאמר נדפסו בספר המאמרים תקע"ב, ועוד, ונסמנו שם

1. (נאמר אור ליום ו' ערב שבת קדש פרשת יתרו, י"ז שבט תקע"ב. המאמר שפגעינו הוא רשימת קבור קדושה אדמו"ר הצמח צדק (גוף פתח יד קדש 1116

גידול; והצומח הם אילנות ועשבים כו¹⁰; ובעל־חיים יש להם כל זה, ונוסף על זה נפש החיה הרוחנית; ובמדבר נוסף עוד על פולם נפש השכלית, נפש המדברת¹¹ כו'.

והנה דרך כלל, הפעל־חיים הם כלולים מב' דברים: הגוף שבו הוא בחינת צומח, שהרי נולד קטן ונעשה גדול; והנפש שבו היא נפש החיה למינה. ומה ששניהם יצאו ביחד מן הארץ, דהיינו הגוף עם נפש החיה שבו על ידי מאמר ה' כו', היינו משום שבחינת צומח וחי, עם היותם ב' מדרגות זו למעלה מזו¹², אבל הם סמוכים זה לזה, ולכן יכולים להתחבר יחד, דהיינו שיהיה התהוותם בבת אחת, בין שבחינת צומח הוא סמוך לבחינת חי, ואין ביניהם הפסק עוד מדרגה אחרת, לכן נתהוו הפעל־חיים גופם ונפשם החינית בבת אחת כנ"ל. מה שאין בן המדבר רחוק בדילוג הערך מהצומח, ולכן לא היה יכול לצאת עם הגוף כאחד. :

ואמנם, מה שגופו היה דומם דוקא, הוא כי היות ידוע דהאדם הוא תכלית הכריאה¹³, והיינו להיות הוא מעלה הנצוצות שנפלו בדצ"ח, על ידי שנמפלים לצרכיו – לחם לאכול וכגד ללבשו¹⁴, והוא יש בו דעת לעבוד את ה' כו'.

ועל דרך משל, בשצריכים להגביה איהו דבר מן הארץ על ידי כלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר¹⁵, צריכים לאחוז בחלקים התחתונים שבו דוקא; כמו בהגבהת כותלי בית, שצריכים להתחיל להגביה תקורה התחתון דוקא ואז ממילא יוגבהו גם העליונים הימנו, מה שאין בן אם היה מתחיל מאמצע הכותל לא היה מגביה התחתונים.

כו', עיני עושה פרי כו', ויהי כו'; וכן ביום המושי (בראשית א, ט): "ושרצו המים שרץ נפש חיה כו"; וכן בכלום. הרי שהארץ הוציאה את העשבים ואת האילנות, כל אחד ואחד כמו שהוא אחר כך, עם הנפש הצומחת שבו. וכן גם הפעל־חיים הוציאה הארץ גם בן כמו שהן חיים – את הדוב ואת הארי כו'. וגם המים שרצו כו'; "שרץ נפש חיה" הם הם הדגים – גם בן כמו שהן, דהיינו הגוף עם הנפש החינית שבתוכו יחד, על ידי מאמר ה' שאמר (בראשית א, טד): "תוצא הארץ כו'", "ושרצו המים כו'". ו"הוא צוה – ונבראו" כמו שהן עתה. וכמאמר רז"ל: "בקומתן נבראו".

מה שאין בן בכריאת האדם – שנעשה גופו תחלה בפני עצמו, עפר בלי שום נפש חינית בתוכו, וכמו שכתוב (בראשית ב, ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה", וכמאמר רז"ל¹⁶: "שעה ראשונה צבר עפרו כו'". ומתחלה היה גולם¹⁶, כמו שכתוב (תהלים קל"ט, טו): "גלמי ראו עיניך", עד שאחר כך (בראשית ב, ז): "ויפח באפיו נשמת חיים". הרי שלא יצא גופו מן הארץ על דרך שהוא עתה להיות בו נפש החינית והמדברת, אלא שלקח עפר ועשה ממנו גוף, ואחר כך נפח נשמה באפו כו'. וזהו בחינת שפלות לגבי האדם, שהרי הגוף שלו נמוך במדרגה יותר מגופות הפעל־חיים, שנתהווה בבחינת דומם, עד שאחר כך "ויפח באפיו כו'", עם היותו מוכרר¹⁷ בנבראים. וזהו שכתוב: "אחור וקדם כו"¹⁸.

אך להבין זה, על מה ולמה נהייתה בן?

הענין הוא⁹, כי הנה ד' בחינות דצ"ח"ם הם כנגד ד' אותיות דשם הוי"ה:

הדומם הוא כמו עפר ואבנים ומתכות – שאין לו

9. עמוד רצו הערה 33.

10. (פרי).

11. (תהלים קמ"ח, ה).

12. (ראש השנה י"א, א. חולין ס, א): "כל מעשה בראשית בקומתו נבראו, לדעתו נבראו, לצביונו נבראו שצאמר (בראשית ב, א): ויצלו השמים והארץ וכל צבאם, אל תקרי צבאם אלא צביונם".

13. (תנחומא פקודי, ה): "בשעה ראשונה, צבר עפרו של אדם. בשניה, גבלו מן המזרח למערב, שצאמר: 'אחור וקדם צרתני'. סנהדרין ל"ח, ב).

14. ("בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון גלם בראו, והיה מוכיל מסוף העולם ועד סופו, הריא הוא דרכיב (תהלים קל"ט, טו): גלמי ראו עיניך וגו'... מלא כל העולם בראו, מן המזרח למערב מנין, שצאמר: אחור וקדם צרתני וגו'". בראשית רבה פרשה א, פסקה א).

7. (מוכר - בגוף כתב יד קודש הצמח צדק: מוכר המין).

8. (בראשית רבה שם: "אחור למעשה יום הראשון, וקדם למעשה יום האחרון... תוצא הארץ נפש חיה למינה, זה רוחו של אדם הראשון").

9. (הענין הוא - שם: והענין כי הפה ענין).

10. [עשבים כו' - שם: שפצמיהוים].

11. ("שנפגש מלאה אותיות. וכמו שכתוב (בראשית ב, ז): ויהי האדם לנפש חיה" ותרגם אנקלוס 'לרוח ממללא'. לקוטי תורה בקטני מה, ד).

12. [זו למעלה מזו - שם: זה למעלה מזה].

13. (ראה זה חלק א ר"ח, ב).

14. [לחם לאכל וכגד ללבשו": על פי ויצא כח, ט].

15. (מנוח).

פונגם "בתבונה" שלמטה מהחכמה, ו"בחכמה יסד ארץ" שלמטה במדרגה משמים – ולכאורה נהפוך הוא! אבל הענין מפעם הנ"ל: כי היא הנותנת, שבחינת המדות מקבלים מהבינה – שמהתבוננות מתפעל, והוא בחינת חי וצומח. מה שאין פן החכמה היא למעלה מערף זה, אבל פה "יסד ארץ" משום ד"נעוץ תחילתן בסופן כו".

ולכן היה גוף האדם מתחלה דומם דוקא, ולא פשאר בעל-חיים שנתהווה גופם בבחינת צומח מתחלתם ולא היה דומם, מה שאין פן אדם הראשון דכתיב ביה "גלמי ראו עיניך", בחינת גולם ודומם, ואחר כך "ויפח כו" – לפי שגשמתו מבחינת חכמה-עילאה, ו"בחכמה יסד ארץ".

ובזה יובן מה שכתוב בכריאת האדם "וייצר ה' אלקים" – בב' שמות¹⁸: כי להיות התחברות נפש וגופו – מדבר ודומם – הרהוקים זה מזה בערף, יותר מריחוק הגוף מהגוף שבשאר כל הפעל-חיים, כנ"ל שצומח וחי סמוכים יחד, מה שאין פן הדומם עם המדבר שרהוקים זה מזה מתקצה אל תקצה, ולכן כפי שיתחברו יחד הוא על ידי ב' שמות. :

כמו כן נשמת האדם נתלבשה בגוף שמבחינת דומם, היותר תחתון מכולם, ונעלה אותו, וממילא יתעלה גם הצומח שהוא למעלה מדומם כו. ועל שם זה נקרא "מדבר" – מלשון "ידבר עמים"¹⁶, כלומר שהוא המנהיג את כולם, בהיותו מעלה אותם על ידי עבודתו כו.

והנה, נשמת האדם דוקא, וען היותו בחינת מדבר, הנבזה שפכולם – יתלבש בדומם דוקא ולא בצומח; כי צומח רחוק מבחינת מדבר, רק לבחינת החי הוא סמוך. כנ"ל, שהם בחינת ו' ובחינת ה' עלאה דשם הוי"ה הסמוכה לו"ו. אבל בחינת מדבר הוא יו"ד וקוצו של יו"ד, שלמעלה מעלה מן הוי"ו; אלא בבחינת ה' תתאה שהוא מקור בחינת דומם הוא מתלבש, כי "נעוץ תחילתן בסופן"¹⁷ דוקא.

והענין, דכתיב (משלי ג, ט): "בחכמה יסד ארץ, פונג שמים בתבונה". ושמים וארץ הם רוחניות ונשמיות, שהם דרך כלל דומם וצומח. פי הדומם הוא הגשם היותר אחרון, והצומח יש בו איה רוחניות. ולמעלה היינו ז"א ונוקבא: שהמדות נקראים צומח – שיש בהן קטנות ונדלות, אבל האותיות הם בחינת דומם – שאין בהם גידול כו.

והנה, "שמים", עם היותם געלים במדרגה – הוא

18. [בב' שמות – שם: שם מלא].

16. (תהלים מז, ד. ובמצודת דוד שם: ונהג).

17. (ספר יצירה פרק א, משנה ז).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

מקדמונו ש"ע הנ"ל וה' אלקים ב' שמות הללו הוא בחי מ"ה וב"ן שבעצמות אא"ס הנ"ל שהן בלי פירוד כלל כנ"ל ונמשך משם מקור לתענוג האלקי שבג"ע וכידוע הגן ועדן הוא בחי' חו"ב דאצילות העדן בפנימית חכמה דאצילות שהוא פנימית ע"י שנק' ערן סתימאה שיתגלה לעוה"ב והגן הוא בבחי' פנימית בינה כמ"ש ונהר יוצא מעדן זה דפנימית חב' דתורה להשקות את הגן שהן ג"ן ספרים דאוריית' שנק' גן נעול כו' שנמשכים כמל' ומשם יפרד והיו לד' ראשים שכאשר נמשך עורד מן הגן שקבל מנהר זה שיוצא מעדן שם

(סא) ומעתה יש להבין בביאור מאמר הוהר הנ"ל כפ' זו ויהי בנסעם מקדם מקדמאה דעלמא כו' כמ"ש ונהר יוצא מעדן ומשם יפרד כו' כיון דנטלי מתמן הוי פרודא כו' פי' קדמאה דעלמא הוא גילוי אור מל' דא"ס שלפני צמצום הראשון הנ"ל שנק' מחשבה הקדומה שהיא באח"פ בעצמות אור א"ס ממש כמ"ש שהיה הוא ושמו בלבד כו' ונק' קדמון לכל כו' קדמונו ש"ע ומשם שרש המשכה לאור התענוג שבעצמות א"ס שנק' שעשועי המלך בעצמו לג"ע שנאמר בו ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם

דקדמונו ש"ע הנ"ל שהוא בחי' מל' דא"ס כנ"ל אבל בכינה שהוא בנקודים שהן התחלקות הו' מדות בבחי' ס"ג משם יפרד כו' זת"ו כנ"ל וע"כ א' ויהי בנסעם מקדם כיון דנטלי מתמן מעדן הנ"ל כתיב ומשם יפרד בפירוד והתחלקות דתוהו שהי' שם השבירה אבל כ"ו שהיו כנישין בעדן דח"ע לא הוה כהו פרודא כלל כי היו מיוחדים ביחוד העצמי דעצמות אא"ס שבקדם שמשם נטע ה' אלקי' ב' שמות ביחוד גן בעדן כו' בהתכללות דשם מ"ה (יותר מהתכללות דעקודים כנ"ל):

הוא שניכר הפירוד והתחלקות דד' ראשים שהן ד' מוחי' חו"ב וחו"ג שנחלקים בגילוי מבחי' בינה לבחי' מל' דוקא (או שהן י"ב גב"א שהן ד' ראשים כמו ד' מחנות שכניה וד' דגלים ב"ב שבמים) רק ששם הן בבחי' היחוד והתכללות דוקא בבחינת התיקון דשם מ"ה דאדם וכאן א' ומשם יפרד והיו לד' ראשים שיוצאי' בבחי' פירוד והתחלקות דוקא להיותם מבחי' התוהו קודם התיקון אבל בבחי' ח"ע דערן עצמו שהוא בבחי' שם מ"ה הפנימי הנ"ל עדיין אין שם בחי' התחלקו' ופירוד כלל כי מאיר שם מבחי' קדם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - דרוש שלישי מד"ה לרוקע

האדם הוא רק מבחי' ז"א דאצילות ולכן מצטרף הנפש לאכילת הלחם שבו מלוכש אור וחיות שלמעלה מהנפש עצמה כו', וכמ"כ יובן בענין או"כ שכמו שהם באצי' הרי האורות למעלה מהכלים אך שרש הכלי' נעלה מהאורות והוא ששרשן מאח"פ דא"ק שמשם יוצא הארה ממהותו ועצמותו ממש דא"ק, וא"ק הוא מבחי' עולמות הא"ס משא"כ האורות הם רק הארה זויו מהא"ס ומה"ט יש כח בכלי' להגביל האור לשלא יסתלק בשרשו כדלעיל פ"ד. אמנם מ"מ יש כלים קטנים וכלים גדולים פי' שכלי' דבי"ע הם הקטנים שהם בבחי' גבול ומדה ממש והתהוותן ממה שנפל בשבחה"כ מס"ג דתהו כנז"ל פ"ב וכלי' גדולים הם הכלי' דאצילות שהם רחבים לקבל האורות, והנה עיקר ענין המ"ן והמ"ד הוא נעשה ע"י הירורו' בבי"ע דייקא וזהו שרש ענין אהבת מארך והמצות מעשיות שאחר הירור מעלתן יתירה מהכלי' דתיקון דאצי' עצמן, והענין כי אהבת מארך בלי גבול הוא דייקא מצד הכלי' הקטנים שכיון שאין הכלי' מגבלת לאור האהבה ע"כ יהי' רשפי אש למעלה מהכלי' ובחי' אהבה זו הוא ענין בירורי הניצוצי' דתהו ששרשן מס"ג שמתבררי' ועולין בבחי' מ"ן ע"י אהבה זו כנב' ורשפי אש אך הירור הוא דייקא ע"י ש' מ"ה דתיקון דאצי' שהוא המברר ב"ן להפריד מעליו הפסולת ומגביהו למעלה אך כשמגביהו לאצילות או אינם יכולי' לשרות אף בכלי' דאצילות הרחבים משום שאז מאיר בהן משרשן שהוא מאורות דתהו שזהו ענין הניצוצים שהוא מה שנפל מאורו' דתהו כנז"ל פ"ב ואורות דתהו הם גדולי' מאד ולא יכולים

(כו ית' משנז"ל פ"ד איך שבכלי' יש בהעלם הארה למע' מהאורות איך הוא, גם ית' ההפרש בין כלים דתיקון לכלים הנתקני' מביורו' הרפ"ח והוא ג"כ ענין הכלים דמצות מעשיות):

ו. ולתוספת ביאור להבין ענין הנז"ל פ"ד איך ששרש הכלים הוא למעלה מהאורות ומאיר עליהם הארה משרשן רק שהיא בהעלם לגבי הכלי גופא ומ"מ לגבי האור היא בגילוי ומה"ט מתבטל האור לגבי הארה זו ומתלבש לתוך הכלי אף שהוא היפוך טבעו כו' (ויש להבין בזה כמה דברים דא"כ מפני מה נשברו הכלי' דתהו הלא גם בהם יש הארה למעלה מן האורות מסתמא כמו שיש בכלי' דתיקון ולמה לא נתבטלו האורו' לפני הארה זו שלא יסתלקו לשרשן מחמת זה. גם צ"ל דא"כ כיון שכלי' דתיקון רחבים לקבל האור הנעלה מהא"ס א"כ מהו הפעולה בקיום המצות מעשיות שהם ג"כ תיקון הכלי' כיון שבלאה"ג הכלי' דתיקון רחבים ועכצ"ל שיש איזה הפרש בין כלי' דתיקון למה שנתתקן ע"י מצות מעשיות). ולהבין זאת הוא עד"מ מזון האדם הוא מרגן וכשר כו' שהם בחי' צומח וחי והנה האדם הוא למעלה מהם שהוא בחי' מדבר שהמדבר הוא גבוה במדרגה מצומח וחי ומ"מ א"א להנפש להתקיים בגוף בלעדו אכילה ושתיה והמעם הוא מפני שנגעין תחלתן בסופן וסופן בתחלתן ולכן אף שהלחם עצמו הוא רק בחי' צומח שהוא למטה במדרגה מהנפש החיונית מ"מ יש בחי' שמלוכש בהלחם שלמעלה מהנפש עצמה והוא בחי' מעמים שיש במאכלים ששרשן מחיצוניות בינה דאצילות ושרש נפש

ענין שהכלי' קטנים שמוזה בא אהבת מאדך בלי גבול ואז הולך ומתרחב האור ממטה למעלה עד כי ענני במרחב כו' שהרי בעלות הביורור' דרפ"ח הם מתרחבים כ"כ עד שלא יתיישב ג"כ בכלי' הרחבים דתיקון אלא שזהו הבקשה ענני במרחב והוא שמ"מ ישכון ויתלבש האור בהכלים ע"י מצות מעשיות כנ"ל והיינו שיוכל בחי' מרחב יה לקבל ולהכיל האור"ח כו'. ומעתה יובן ג"כ כל הסדר הנ"ל בעבודת ה' כי הנה כשצווק בלב נשבר ונדכה נעשה בחי' אין עי"ז, ובלתי השבירה למאוס בחייו כו' לא יוכל לבא לידי ביטול המציאות בחי' מ"ה ואין כו' כי הביטול יבא מתכלי' דקות ההשגה באחדות ה' שהוא בחי' הארה משם מ"ה דאצי' וזה לא יהי' כ"א אחרי קדימת לב נשבר דוקא כידוע, ואמנם מחמת ההתבוננות באחדות ה' יבא הביטול במציאות לפי ערך כלי מוחו ולבו לבד אבל מה שיגיע לאהבת בכל מאדך לא לפי ערך השגתו וכלי לבבו שהרי בלתי יכולת בהם לקבל שמחמת זה יצווק כו' כידוע אין זה מצד שם מ"ה שגרם הביטול אלא למעלה הרבה מזה והוא ענין אור החזור שבא מצד קטנות הכלי דוקא והיינו מחמת הלב נשבר מקודם נמשך בכל מאדך אחרי הביטול ונמצא שענין הלב נשבר הוא בחי' הביורור' בהפרדת הרע כו' והביטול הוא הארת שם מ"ה דתיקון ובכל מאדך הוא בחי' אור החזור בבחי' מ"ן שעולה בבחי' שעורות למעלה מהכלים והוא ג"כ למעלה מבחי' הביטול דשם מ"ה ועדשנת"ל, ואח"כ קיום מצות מעשיות הוא לשימושך האור הזה תוך הכלים שע"י מצות מעשיות וזהו שביקש משה ליכנס לארץ אע"פ שהי' בבחי' ונחנו מ"ה אלא כדי לקיים מצות התלויות בה כמו תרומו' ומעשרות כו' שהוא בבחי' ביורור נוגה דבי"ע שבוה יש לאחר הביורור מדרגה גבוה יותר משם מ"ה דתיקון וכנ"ל באריכות: הנרצה בשער הזה לבאר ענין הידוע בזה שבאתעדל"ת אתעדל"ע, ונק' בע"ח מ"ן ומ"ד ובלשון חכמי המשנה במדה שאדם מודד בה מודדין לו, מהו האתעדל"ת מבעל גבול לעורר בלתי בעל גבול, ויתבאר ענין השבח"כ שהי' בעולם התהו מחמת רבוי האור ומיעוט הכלים ושמכלים אלו שנפלו כשמתברר' יהי' המ"ן והאתעדל"ת בין בבחי' אורות לעורר בחי' א"ס ובין בבחי' כלים שהן המצות מעשיות להמשך האור בכלי' אלו והכלי' האלו הם כענין כלים דתיקון שהם הנק' כלים רחבים ולכן מתיישבי' בהן האורות דתיקון אמנם מ"מ אורות דתהו אין מתיישבי' בהם לחיות גדולים מאד אבל בכלים דמצות מעשיות יתיישבו ג"כ האורות הגדולים דתהו ונת' מעלת הכלים בשרשן על האורות:

גם כלי' דתיקון הרחבים (ואף שנת' לעיל שהשבירה בתהו הי' מחמת שהיו הכלי' קטני' א"כ משמע מזה דבתיקון שהכלי' רחבים יוכלו האורות לשרות בהן זהו לגבי אורו' דתיקון שהם קטנים מאורו' דתהו אבל אורות דתהו שהיו גדולי' מאד אין יכולים הכלי' דתיקון להכילם כי השבירה היתה בתהו מחמת כ' דברים שהאורות היו גדולים והכלי' קטני' והתיקון הי' ג"כ בב' דברים אלו שהאורות קטנים והכלים רחבי' א"כ כהדא מינייהו לא סגי לשיתיישבו האורות בכלים ולכן בעלי' ביורור' הרפ"ח לאצי' ומאיר בהן משרשן מאורו' דתהו אינן מתיישבי' בכלי' דתיקון אלא ע"י מצות מעשיות דייקא שבהם ועל ידם נתקני' ג"כ הכלים ומתרחבי' ביותר והיינו שנעשו כלי' ג"כ מביורור' דשבח"כ שבבי"ע וכלי' אלו יכלו לאורות דתהו הרחבים) אלא יוצאי' בבחי' א"ח והוא בחי' השערות דראש ודיקנא שהם כתר וחכמה שהוא מה שבוקעי' בבחי' א"ח לשרשן בחי' אח"פ, ונמצא שביורור' דשם כ"ן כשנתבררו ע"י שם מ"ה הם גבוהי' יותר מש' מ"ה עצמו המברר והמעם כנ"ל כענין אור"כ דשם מ"ה הוא רק בחי' הארה בעלמא מא"ק ומאיר ממצחא משא"כ הביורור' ששרשן מס"ג שהוא מבחי' און ושם יוצא הארה פנימית מא"ק כו' וכמ"ש במ"א באריכות (בענין מחצית השקל יעו"ש). וזהו מה שנת"ל שאהבת מאדך היא המ"ן לעורר בחי' א"ס ממש כי באמת עלי' הרפ"ח הוא למעלה מכלים דתיקון אלא באא"ס ממש שלא יכילוהו הכלים כלל, אמנם כתי' דלשבת יצרה דייקא והוא ע"י המצות מעשיות שהם ג"כ כלים כי רמ"ח מ"ע הם רמ"ח איברים כו' והנה הכלים דמצות הם נעשי' מנוגה דבי"ע שהוא קלף התפילין וצמר הציצי' וסכך הסוכה והשופר והלולב וכו' והם מרפ"ח שלא נבררו וכשנעשי' מצוה הם מתבררים וכבר נת' שאחר הביורור שופע בכלים אלו הארה משרשן שהוא אח"פ דא"ק ועי"ז יוכלו האורות לשרות בהן כנ"ל אך אמנם לפי שנפלו מאד למטה בנוגה דבי"ע מזה הוראה על שבשרשן הם נעלי' יותר מכלי' דאצי' וכנ"ל באריכות ולכן יתלבשו בהן האורות עליוני' מה שלא הי' יכולי' הכלי' דאצי' להכיל והוא בחי' אורו' דתהו (וכנו"ל בענין קדושי' תהיו בב' פעמי' קדוש שאחר הקדוש הא' שענינם הוא המשכת הקדש עליון דעצמו' אא"ס שאינו מתלבש בכלי' דאצי' שעכשו יאיר ויתלבש ע"י כלי' דתומ"צ עי"ש בארוכה), וזהו פי' אשר קדשנו במצותיו וצונו, פי' וצונו הוא שקשר אותנו להמצות שהמצות הם יותר גבוהים מאתנו כי שרש ישראל משם מ"ה והמצות שרשן מס"ג כנ"ל, וזהו פי' מן המיצר קראתי ו"ה ענני במרחב פי' התחלת הקריאה הי' מחמת המיצר והוא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ויאמר כו' מחר חודש (א)

בדידהו תלי' מילתא. וגם הלא מצינו בפירוש דכתי' ועבדתם וגו' ובירך את לחמך ואת מימך וגו' לא תהי' משכלה ועקרה וגו' את מספר ימך אמלא, הרי בני חיי ומזוני, ונא' ע"ז תחלה ועבדתם את ה' אלוקיכם שתלוי בעבודה שנמצא משמע שזה תלוי בזכות כו'. וגם בעיקר ענין מאמר רבא צ"ל מה שהקשו התוס' משבת דקנ"ו אין מול לישראל, נראה שמפרשי' מול היינו מולות. אך אאומ"ר רבינו ז"ל פי' אין מול לישראל היינו שבחי' אין הוא המול של ישראל, ונמצא שניהם אמת כי אין מול לישראל הוא בבחי' המולות דהילוך הכוכבים ומולות, אבל בחי' אין הוא המול של ישראל, וע' בלק"ת בד"ה יונתי בחגוי הסלע שפי' מארו"ל אע"ג דאיהו לא חוי מוליהו חוי, שא"א לומר על מולות שהרי ארו"ל אין מול לישראל אלא הכוונה הוא על בחי' שרש ומקור הנשמה. ובד"ה האוינו הא' בסופו פי' שבחי' מל הוא למעלה משורש ומקור נש"י שמקורם הוא במולות דנוצר ונקד, ולפ"ו יתכן מאמר רבא שא' לא בזכותא תלי' אלא במולא היינו בחי' מול דנוצר ונקד. אמנם פסקו ועבדתם וגו' אינו מיושב עדיין למה תלה ג' דברים אלו דבני חיי ומזוני בעבודה כו'. ועוד צ"ל מאחר שגם מזונא במולא תליא א"כ זהו כמ"ש בפדר"א שבזמן שהקב"ה הפיץ לשלוח ברכה בצמח הארץ אוי פותח אוצרות השמים ומקבלת הארץ ממים עליונים שמעל השמים, שזהו כענין בחי' אור ז' הימים שפי' רש"י בפסחים ע"פ שבעתיים כאור שבעת הימים ז' פעמים ז' מ"מ, וז' פעמים מ"ט עולה שמו"ג וזהו כאותיות גשם.

ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך ושלת תרד מאד וגו', ופי' רש"י ונפקדת אבי יפקדך וישאל היכן אתה, כי יפקד מושבך שיהי' מושבך חסירה, וכן ת"י ותיתבעני ארי יהי' מרוח בית אסחרותך, ונמצא כי פי' ונפקדת הוא מל' זכרון שע"י שיהי' חסר מקום מושבו עי"ז זכר שאול עליו וידבר גינו, וה"ז כענין פקדת ארץ שהוא ג"כ זכרון על הדבר הצריך לארץ והוא גשמים, או פקידת האשה לבנים כמ"ש וה' פקד את שרה וכלשון רז"ל חייב אדם לפקוד כו', ולכן ארו"ל בתענית ד"ח ע"ב נא' פקידה באשה ונאמר פקידה בגשמים, נאמר פקידה באשה וה' פקד את שרה ונאמר פקידה בגשמים פקדת הארץ ותשוקקי', ולכאוי' צ"ל מהו ענין זה אצל זה להשוות ענין פקידת האשה לבנים לפקידת הארץ לגשמים וכמו שהשווה עוד שם לענין עצירה ולידה יעו"ש. אך הענין הוא דהנה ארו"ל בשלהי מ"ק בני חיי ומזוני לאו בזכותא תלי' מילתא אלא במולא תלי', וגשמים הם השפעת מזונות שמים מצמיחי' כו' לכן השווים רז"ל למצוא בהם מה שהם שוים לבנים להיות כי שניהם במולא תלי'.

אך לפי זה אינו מובן מהו אומר וה' פקד שידוע מארו"ל על לשון כזה במד"ר פ' וארא ופי' בא וה' הוא ובית דינו, ומאחר שדבר זה תלוי במולא מה ענין בית דין לשם שנודע שב"ד הם ע"ב סנהדרין שיושבין בהיכל הזכות לשפוט לאיש כדרכיו כו' וכמ"ש"נ מזה ג"כ בהגהות לד"ה יסובבנהו, והאך יכולים לשפוט דבר התלוי בבחי' מולא ולא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

ויאמר ה' אל אברם, ש"פ לך-לך, תרד"ע

מאכורי לרחמי ומתכלית הגסות לתכלית השפלות כו' וכה"ג מפני שמתבטל ומשתנה בעצם מהותו כו'. וי"ל בזה עד"מ בנגף האדם הרי למע' מהפרסא הן כל כחות הנעלים כמו המוחין שבראש והמודות שבלב כו', ובד"כ החיות שבלב

(רבא) אמנם בחי' רעו"ד שהיא אה' הבלתי מוגבלת שאינו נכנס תוך הלב אדרבה הוא עורף על הלב ומקיפה כו', ואינו מרווח צמאנו באור האה' כו', ה"ז פועל על הטבעי' שתתבטל בעצם מהותה עד שיוכל להתהפך עי"ז

בהתפשטותו לבד כו', והיינו מפני שהאהוי"ד הן בבחי' תפיסא בכלי הלב ע"כ א"ז מאיר בגילוי כ"כ להיות ביטול מהות הטבעי' כו', אבל ברעו"ד שא"ז בבחי' התלכשות ותפיסא בכלי הלב ה"ז מאיר ומתגלה יותר עד שפועל ביטול מהות הטבעי' כו'. אך לפי הנ"ל הוא שהתגלות פועל ממילא ביטול המהות, וכאן הכוונה שזה נוגע אל החומרי' והטבעי', דע"ה שהאה' היא מצד הנשמה עצמה מ"מ ה"ז נוגע אל הטבעי' ועי"ז נעשה ביטול המהות כו'. ויובן זאת יותר עד"מ בהשפעת השכל שהשכל של הרב הוא למע' הרבה משכל התלמיד גם באותה השפע שמשפיע לו, ואם משפיע לו השכל במדה וגבול כפי ערך השגת התלמיד הנה מתהפך השכל במוח התלמיד כפי גסות השגתו וה"ה בהשגה מגושמת כו', וע"ה שבריכו' ההשפעה והקבלה מזדכך כלי מוחו כו', מ"מ אינו מזדכך בעצם מהותו ונשאר בהגשמתו בעצם כו', אבל אם משפיע לו למע' מערך כלי מוחו שלא תוכל להתפס בכלי מוחו שיושגמה ה"ז פועל ביטול במהות כלי מוחו שמוזכך עי"ז בעצם מהותו להיות בבחי' דקות ההשגה כו', וכמו שעי"ז ה"ה נעשה בבחי' כלי גם כשמקודם לא ה' כלי כלל להשכלות אלו, הנה ע"י שמשפיע לו באופן כזה שאינו נתפס בכלי מוחו רק יודע ומקבל יוקר הענין (די רייכקייט פון דער זאך) ה"ה נעשה בבחי' כלי כו', כמו"כ זיכך ודקות כלי המוח בעצם המהות נעשה ג"כ ע"י השפעה שלמע' מכלי המוח כו', והו דוקא מפני שאינו יכול לסבול ולקבל ה"ז פועל השפלות בכלי מוחו שמתבטלים עי"ז בעצם מהותם כו'. וכמו"כ ברעו"ד דלפי שהאהבה אין לה התיישבות בכלי הלב הטבעי' ה"ז פועל בו ההשפלה והביטול (אראפגיפאליקייט) ומתבטל עי"ז מהות הטבעי' שלו כו', והו דהאה"ר ע"ה שבאה מצד התעוררות הנשמה מצ"ע מ"מ ה"ז נוגע אל החומרי' ופועל ביטול המהות כו', אמנם להיות שזהו הרעו"ד שבאה בהנשמה מצ"ע ה"ז רק בבחי' מקיף דחי' לבד וממשיך מלמע' ג"כ רק גילוי בחי' האו"מ כו'.

ק"צו"ד. אמנם רעו"ד שאין הלב מכיל ואינו מרווה צמאונו, משנה עצם המהות, ועד"מ כחות הפנימים להיותם נתפסים בכלים ורק הארתן מתפשטת באברים החיצוניים פועלים בהם רק לעכב התפשטותן, והרצון שהעצם נמשך פועל גם בהיפוך הטבע, והדוגמא למעלה דע"ס א"ס להתפשטותן ורק באצי', ובבי"ע נמשך רק הארה (אם לא ע"י כח עליון), ואור א"ס מאיר גם בבי"ע ופועל בהם הביטול, וכ"ה בעבודה באה' שבמו"ד וברעו"ד, ויותר יובן מהשפעת השכל שלפ"ע חושי המקבל לא יוצא מהגשמתו, וע"י השפעת שכליים שלמעלה מחושי ה"ה מזדכך בעצם הגשמתו.

וריאה ה"ז עיקר פנימי' החיות כו', ולמטה מהפרסא הן אברי המזון שהן בתכלית הגסות ונמצא בהם פסולת וצואה כו', והו מפני שהכחות שבמוח ולב ואברי הנשימה הן בבחי' תפיסא והתלכשות בהכלים שלהם ואינם מתפשטים לחוץ מהכלים שלהם רק הארה לבד כו', וע"כ אינם פועלים באברים להתבטל בעצם מהותם לגבי הכחות פנימי' כו', ומ"מ פועלים בהתפשטות שלהם, וכידוע דבעת התגלות הכחות פנימי' וכמו בהמרדא באיזה שכל עמוק או באיזה מדה אין כלי העכול פועלים, ועיקר פעולתם הוא בעת השינה כו', והיינו הביטול בהתפשטות לא בעצם המהות כו', והיינו מפני שהכחות נתפסים במקומן בהכלים שלהם ואינם יוצאים חוץ למקומן רק הארה לבד, ע"כ אינם פועלים רק בהתפשטות הכחות חיצוני' לא שינוי בעצם מהותם כו'. אך כח הרצון הרי פועל בכל האברים גם היפך טבעם, כמו לשום רגלו במים קרים ביותר או במים חמים ביותר כו', וכו"כ כל שינוי הטבע לגמרי בעצם מהות הכחות אין שום מונע ומעכב על הרצון, והו לפי שאינו נתפס באיזה כלי והעצם הוא שנמשך בכל מקום כו' (וכמשנת"ל פנ"א ונ"ב), ע"כ הוא פועל בכל האברים שינוי הטבע כו'. וי"ל הדוגמא מזה למע' בהאורות דע"ס דאצי' דע"ה דא"ס להתפשטותן ה"ז רק במדר' דאצי' אבל לא בבי"ע, דעולמות בי"ע הן בבחי' פירוד וכמ"ש ומשם יפרד כו', ויש גם תערוכות טו"ד כו', והיינו מפני שאורות דאצי' הן שבאו בבחי' מדה וגבול והן בבחי' תפיסא והתלכשות בכלים דאצי' כו', וע"כ אינו מאיר האור בעולמות בי"ע רק הארה לבד כו', וע"ה שפועל ביטול בבי"ע ה"ה רק בבחי' ביטול היש לבד כו'. אבל אור הא"ס שלפני האצי' הרי המשכתו והתפשטותו גם בבי"ע כמו באצי' כו' (היינו שאפשר להיות בגילוי בבי"ע כמו באצי' כו', משא"כ אור האצי' בכדי שיהי' הגילוי בבי"ע צ"ל דוקא ע"י גילוי אור עליון שלמעלה מאצי' ובי"ע, וכמ"ש במ"א בענין קי"ס שהי' חבור אצי' ובי"ע כו', שהי' ע"י הרוח קדים דוקא כו'), ופועל הביטול בבי"ע בבחי' ביטול המהות כו'. וכנודע בענין כל אשר חפץ ה' עשה שזהו להיות הביטול בעולמות כו' וכמ"ש בתו"א ד"ה מוזה מימין, והכוונה שם על הביטול במהות היש כו', שהרי גם ההארה דבחי' דבר ה' פועל ג"כ הביטול בהנברא כו', וענין הצורה שמבחי' חפץ ה' הוא להיות הביטול בעצם המהות כו' וכמ"ש במ"א, והיינו מפני שהאור הוא למע' מהתלכשות בכלים ואינו בבחי' תפיסא ע"כ הוא נמשך ומאיר ככ"מ כו'. וכמו"כ בעבודה שבשעת התפלה ה"ה מתבונן באלקות ומתפעל באהוי"ר כו', ואחר התפלה מתעלם אור ההתפעלות ולא נשאר רק רשימו לבד והוא המעשה בפו"מ במצות מעשי' כו', וכמו"כ בשעת התפלה אין כוה ביטול מהות הנח"ב גם בשעת התפלה רק

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עוז והדר לבושה - ש"פ שלח תרפ"ט

שהמתים אינם בשבי. רש"י) אף הוא בחיים. וביאור הענין, דהנה א"י בילקוט (ע"פ ויקרא יעקב) התחיל אומר בבקשה מכם כבדו הקב"ה כמו שכבדתי אני ואבותי. (פסחים נ"ו א') אמרו לו בניו שמע ישראל (לאביהם הם אומרים. רש"י) הוי' אלקינו הוי' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבניו אלא אחד, באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והנה אחד הוא יח"ע וברוך שם הוא יח"ת, וצ"ל מפני מה דכאשר בני יעקב אמרו הוי' אחד היינו בחינת יח"ע הנה יעקב שהוא במדרי' אצי' אמר בשכמל"ו שהוא בחי' יח"ת, ומהו דקרוק הלשון פתח ואמר, דבאותה שעה ששמעו אשר בניו אומרים הוי' אחד פתח ואמר בשכמל"ו, ויוקשה ביותר דקודם ההסתלקות שהוא זמן העילוי ביותר הנה אז דוקא אמר בשכמל"ו.

קיצור. יקשה מהו לבושה של תורה, ויבאר שע"י הלבושים זוכים לחיים נצחים, ויקדים מאמר כשם שאין בלבך אלא אחד, ויקשה למה אמר יעקב קודם ההסתלקותו בשכמל"ו שהוא יח"ת.

עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון, וא' במדרש (בראשית פנ"ט) עוז והדר לבושה של תורה. וצ"ל מהו"ע דהלבושים של תורה הם עוז והדר, ורש"י פי' דכללות הפרשה קאי על התורה ולומדי'. ובמצו"ד מבאר דקאי על נפש המשכלת שהיא עוז לבעל"ה, ופי' עוז מעשה המצות במוטב הענין ובכוונה רצוי' לכן עוד היותר על האדמה תשמח בזכרה עת הפרדה מן הגוף, והיינו כידוע דהמצות הם לבושים אל הנפש, אשר עי"ז תוכל הנשמה לקבל אור הענג בנ"ע התחתון ועליון, וזהו ותשחק ליום אחרון, דהשחוק הוא שמחת הנפש ועליצותה בהוי' דזהו ע"י הלבושים דעוז והדר שהם תומ"צ. ולזאת הנה כאשר עוז והדר לבושה אז הנה ותשחק ליום אחרון, דשמחה זו מורה על החיות וחיים נצחיים. דהנה ארו"ל (תענית ה, ב) יעקב אבינו לא מת כו' (אלא חי הוא לעולם. רש"י) שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום הוי' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים (כשהוא מקבץ את ישראל מארץ שבים, החיים הוא מקבץ שהן בשבי,

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת תורה, תרצ"ז

לג. כשסיים אבי סיפור ה"יחידות" שלו והמענה של סבי, החל לנגן ניגון דביקות לבבי וכל המסובים הצטרפו אליו.

הרה"ח הרי"מ, החסיד רש"ג ועוד מבין המסובים, בכו בחשאי.

הבכיה היתה השתפכות לב פתאומית בלי מלים, כפי שקורה לעתים קרובות בהתוועדות חסידית, כששומעים דברים היוצאים מן הלב - בכלל, ומפי נשיא בישראל בפרט - חולף במוח ובלב חשבון כללי מהמצב הרוחני העצמי, ופורצים בבכיה.

לב. על אחת משאלותיי ב"יחידות" אמר לי אבי²⁴:
עצת חז"ל היא "עשה לך רב וקנה לך חבר"²⁵. רב וחבר יש להם שייכות אחד לשני. אם אין לאדם רב, גם החבר אינו חבר. אם אין לו חבר, גם הרב אינו רב.

"עשה לך רב" - סיים אז אבי - הוא בקבלת עול, ואילו ביחס לחבר צריך להיות "וקנה לך", כזה שלב האדם נמשך אליו.

ברם, מן ההכרח שיהיה חבר, כי החבר הוא המורה דרך מה לשאול את הרב, וגם עוזר בקיום הוראותיו של הרב בפועל ממש.

25) אבות פ"א מ"ו.

24) כ"ק אדמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע.

חסידות ולעתים קרובות גם עסק בעבודת התפלה, מה גם שיום השבת-קודש היה מוקדש לתורה ועבודה שבלב.

ולאחרי כל זה היה בטל בתכלית הביטול כלפי החסיד הקשיש. כל מלה ששמע מפיו, כל הנהגה ותנועה שראה באותו חסיד, חדר במוחו ובלבו, והיתה להם ההשפעה הגדולה ביותר לתקן את חסרונותיו ולהיעשות לחסיד.

לֹ. כיום, אלה הנקראים "אברכים חסידיים" נעשים – כאילו – חסידים מעצמם. הם מחנכים ומדריכים את עצמם, וניתן איפוא לשער איזה חינוך הוא זה ואיזו הדרכה היא זאת.

האברכים החסידיים של היום עשו שלום עם השונאים החסידיים של פעם, כגון צביעות, שקר, רכילות, לשון הרע, גאווה, חוצפה ורוע הלב, הם רק עוטפים זאת בלבושי חסידות חיצוניים כביכול.

סלחו לי על שאני קורא כל דבר בשמו האמיתי. הרי פעם מוכרחים לומר את האמת, לבקש רחמים, שירחמו על עצמם ויראו באיזה תווה ובוהו רוחני הם נמצאים.

האברכים החסידיים כיום, גם אלה שלמדו בישיבות חסידיות, נסחבים בגלי הדעה הזרה של חיצוניות.

לֹ. הדעה הזרה שבדברי חסידות חיצוניים, כגון השתתפות בהתוועדות, השתתפות בשמחה חסידית, שמירת יום הילולא, התלבשות בלבושי חסידים ונגינת ניגון חסידי – נעשים לחסיד, איבדה ר"ל כמה וכמה נפשות בחסידי חב"ד, והרבה אברכים חסידיים טבועים – מר לי לומר את האמת המרה – בעומק רע.

קשה לדבר ולומר את האמת. אך, עד כמה שהדבר קשה, מן ההכרח לתאר את המצב כפי שהוא.

בין האברכים החסידיים ישנם כאלה שגדלו בסביבה חסידית, בבתים חסידיים, אצל מלמדים חסידיים, שבגלל כל זאת חיצוניותם של אותם אברכים היא חסידית, אבל פנימיותם ריקה.

אברכים אלה ריקים מתורה, ריקים מיראת שמים, ריקים ממדות טובות.

הסיבה לכל זה הוא העדר המשמעת. מקטנותו לא קיבל על עצמו עולו של מחנך ומדריך, הוא חניך את עצמו, הוא הדריך את עצמו, ומחינוך כזה צמח פרי פראי כזה, יפה ומבריק מבחוץ ורקוב מבפנים.

לד. החסיד ר' חנוך הענדל היה אדם לבבי מאד, כל דבר היה אצלו עם לב, בימות החול – עם לב, שבת – עם לב, ימי חג – עם לב.

בכל זמני השנה היה ר' חנוך הענדל – רק לב, לפי ערך הזמן, פסח – עם לב בעניני פסח, בדיקת חמץ – עם לב, אפיית שמורה – עם לב, אמירת ההגדה – עם לב, אמירת תיקון בשבועות – עם לב, קינות וסליחות בפשיטות שהיה עם לב, ראש השנה, יום כיפור, חג הסוכות וכן כל מועדי השנה – הכל עם לב.

על ר' חנוך הענדל לא מספיק לומר לב טוב, או בעל מדות טובות, על לבו הטוב ומדותיו הטובות אין בתואר "לב טוב" או בתואר "בעל מדות טובות" משום תואר.

"לב טוב" והמדות הטובות אצל ר' חנוך הענדל באו לו מתוך עבודה ויגיעה והן היו מתוך קבלת עול ולא מצד הבנה והשגה.

הר' חנוך הענדל לא היה למדן גדול בחסידות, גם בשנותיו האחרונות, כשחי כבר בליובאוויטש – תוך הפסקות שונות – למעלה מארבעים שנה ידיעתו והבנתו בחסידות לא היו גדולות.

ואילו בעניני עבודה יגע בלי שיעור. הוא זכר מה ששמע מסבי הזקן²⁶, מאבי²⁷. כן זכר אימרות-עבודה ששמע מזקני החסידים.

הר' חנוך הענדל הכיר הרבה מחסידיו של רבנו הזקן, וגדל בסביבה חסידית טובה. למרות שנולד וגדל בישוב, היו בו אבל באותו ישוב חסידים ברי-דעת, והיה זה קרוב לעיר החסידית פלעשצעניץ – דבר שהיה לו השפעה גדולה על חינוכו והדרכתו של הר' חנוך הענדל.

לֹ. כבר דיברנו פעם, שכיום שכחו חסידים במקצת על דרכי החסידים.

ישנן דרכי החסידות וישנן דרכי החסידים. אחת מדרכי החסידים בחינוך והדרכה, היתה, שזקני החסידים בכל עיר ומושב נטלו על עצמם את העול והאחריות לחנך ולהדריך את האברכים החסידיים שהיו מסורים בלב ובנפש לזקני החסידים.

את המשמעת וההתמסרות של אברכי החסידים כלפי זקני החסידים יש להעריך ממש, היה זה ענין של ביטול פנימי.

אברך חסידי שיגע הרבה בלימוד הנגלה, למד

(27) הרבי מוהר"ש.

(26) הרבי ה"צמח צדק".

~ רשימות אדמור מהור"י צ"א * ~

א, כ אייר, תרנ"ו. ליובאוויטש

ספורי מורי רבי ניסן סקאבלא¹¹⁸:

(א) חותנו¹¹⁹ החסיד רבי פסח מלמד, ישן בחדר הסמוך לחדרו של כבוד קדושת אדמו"ר צמח צדק' משך איזה חדשים בקיץ תר"ב בזמן שלמד עם בנו כבוד קדושת אדמו"ר מוהר"ש. באחד הימים שמע כבוד קדושת אדמו"ר אומר תהלים – זה הנה בהשפמה שעה שלישית אחר חצות לילה – את הפסוק¹²⁰ גם צפור מצאה בית ודרור קן לה, די קלענסטע פויגעלע וואס דו האסט באשאפען האט א ארט און דו אליין דער גרעסטער פון אלע גרויסע האסט קיין ארט ניט, (=הצפור הכי הקטנה, שאתה בראת, יש לה מקום. ואתה בעצמך, הגדול מכל הגדולים, אין לך מקום), וידבר בקול רם, ואחר כך ניגן את הניגון של כבוד קדושת אדמו"ר בעל הארבע בבות, ואחר כך למד גמרא בבא קמא כשתי שעות.

(ב) אבי אביו רבי חיים יהושע היה יליד עיר ביחאוו מגזע המנגדים. ולהיות שאביו היה מתפרנס מעסק שכירות בתי רחיים סמוך לעיר סלוצק, העתיק מושבו לשם, ואת בנו חיים יהושע נתן לישיבה בסלוצק. וילמוד שם איזה שנים בהתמדה רבה, ויעש חיל בלימודו, וכשהיה בן חמש-עשרה שנה, הלך ונכנס לאחת הישיבות במינסק וילמוד שם בשקידה עצומה. בעת ההיא נתגברה ההתנגדות על שיטת הבעל שם טוב, ביותר הרעישו גאוני ליטא על המגיד דליאזנא שהוא עומד בראש התעמולה להפיץ תורת הבעל שם טוב ותלמידו המגיד ממעזריטש בליטא, ואשר אסף הרבה מיודעי התורה ומלמדם את מנהגי הפת. ובני הישיבות עשו רצון מוריהם הגאונים וידברו סרה על הפת והעומדים בראשה. ויהי היום, וישמע אשר המגיד דליאזנא בא למינסק להתוכח עם מנגדי שיטתו¹²¹, ובני הישיבה המצוינים הכינו שאלות וקושיות במה לתפוס את ראש הפת. כשבא¹²² כבוד קדושת אדמו"ר הקיפוהו הגאונים המורים והתלמידים בשאלותיהם, ובמשך שבוע ימים יום-יום היה כבוד קדושת אדמו"ר משיב על שאלותיהם איזה שעות ביום בבית המדרש מעל הבימה, וכל הלשונות בגמרא רש"י ותוספות רמב"ם והרא"ש היה אומר על פה ככתיבתם, מה שהפליא את הבקיאים, וכשהעריך כבוד קדושת אדמו"ר את שאלותיו הוא, לא ידעו מה להשיב לו, וכאשר בקשוהו גאוני מינסק שיאמר להם ענה להם כבוד קדושת אדמו"ר אשר זאת יוכלו לשמוע מאת גדולי תלמידיו בהישיבה שלו בעיר מגורו, וכששה מנגינים מבחירי בעלי פשרונות בהישיבות דמינסק הלכו עם כבוד קדושת אדמו"ר לליאזנא. וכשבאה הידיעה לוילנא החליטו להטיל חרם על החסידים והעומדים בראשם, וזה היתה סבת החרם דמן ההוא.

(מו) כן צ"ל גם בס' השיחות⁹⁵ ע' 96.

(מז) ראה ג"כ "התמים" ח"ד ע' ל' ואלך.

(מח) ראה אודותו ב"התמים" ח"ז ע' קב ואלך.

(120) תהלים פד, ד.

(121) ראה רשימת רבינו – ויכוח הגדול במינסק (קה"ת,

תש"ט).

(י) מתוך לקוטי דיבורים.

(118) ראה לעיל הערה ד. וש"נ.

(119) קיץ הי"ש"ת.

ג) חֲמֵשׁ שָׁנִים יָשָׁב אָבִי אָבִיו בְּמִינְסֵק עַד אֲשֶׁר בִּשְׁנַת תְּקַמ"ו נִשְׁתַּדָּף עִם רַבֵּי יוֹסֵף מִשָּׂה מְדַרְיָבִין, וַיָּשָׁב עַל שְׁלֹחֲנוֹ כַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְשָׁם נִתְקַרַּב לְעֵדַת הַחֲסִידִים. וּבִשְׁנַת תְּקַס"ג הָיָה בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה אֲצֵל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמו"ר בְּלִיאָדִי, וּבְרָכּוֹ בְּבֵן זָכָר בַּר קַיִימָא – כִּי הָיָה לוֹ שְׁלֹשׁ בָּנוֹת, וּבֶן לֹא הָיָה לוֹ – וְכַעֲבוֹר שָׁנָה נִוּלַד אָבִיו רַבֵּי יוֹסֵף בִּינוּשׁ וַיְהִי יָלֵד בְּרִיא וּבַעַל כְּשָׂרוֹן, וְהִתְחַנַּף אֲצֵל מְלַמְדִים חֲסִידִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשָׂה, וּכְשֶׁהָיָה בֶן עֶשְׂרִים, בִּשְׁנַת תְּקַפ"ו, נִשְׁתַּדָּף עִם הַחֲסִיד רַבֵּי אַבְרָהָם מְלַמֵּד מְלִיאָדִי¹²².

בְּאֲמָצַע הַסְּפוּרִים – בֵּין סְפוּר לְסְפוּר – נִכְנַסְתִּי לְמַנְיֵן לְרֵאוֹת מִהַנְּעֻשָׂה שָׁמָּה, וְרֵאִיתִי מִחֲזָה נִהְדָּרָה מְאֹד: כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמו"ר יוֹשֵׁב בְּמִקוּמוֹ בְּכוֹתֵל מְזוּרְחִית דְּרוּמִית מְכוּסָה בְּטִלְיָתוֹ עַד חֲזָהוֹ, יָדוֹ הַשְּׂמֵאלִית עַל שׁוֹקוֹ וּבְיָדוֹ הַיְמָנִית מְכָה מְזַמֵּן לְזִמְן בְּאֲצָבַע צְרָדָה לְפִי תְּנוּעוֹת נִיגוּנוֹ. הַחֲסִיד רַבֵּי חֲנוּךְ הַעַנְדִּיל יוֹשֵׁב לוֹ עַל הַסְּפָסֵל אֲצֵל הַשְּׁלֹחַן בְּכוֹתֵל דְּרוֹם, טִלְיָתוֹ עַל כַּתְּפוֹ וּמִתְפַּלֵּל וּבוֹכָה, אוֹמֵר אֵיזָה תִּיבוֹת מְנַגֵּן וּבוֹכָה. הַחֲסִיד רַבֵּי מְאִיר מְרַדְכֵי טַשְׁעֶרְנִין^{מח} יוֹשֵׁב בְּכוֹתֵל צְפוֹן אֲצֵל חֲלוֹן הָאֲמָצְעִי טִלְיָתוֹ עַל רֵאשׁוֹ, אָבֵל פְּנֵיו נִרְאוֹת וּמִתְפַּלֵּל בְּעֵינָיִם עֲצוּמוֹת. הָאֲבְרָכִים רַבֵּי מִשָּׂה זְרַחֲיָה¹²³, רַבֵּי מַעֲנִדִיל בַּעֲשָׂעַס וְרַבֵּי נַחוּם חֲנָה הַעֲנִיעַס עוֹמְדִים אֲצֵל הַכִּיּוֹר וְהַפֶּתַח בְּאֲזָנַיִם נְטוּיּוֹת וּבְפִיּוֹת פְּתוּחִים, וְאֲצֵל שְׁלֹחַן הַקְּרִיאָה עוֹמֵד רַבֵּי דוּבַעַר חֲאֵלְאָפְעִנִיצַעַר^{מט} אוֹמֵר תְּהִלִּים וּמִתְמוֹגֵג בְּדַמְעוֹת, וּבְנוֹ הַבְּחוּר מַעֲנִדִיל מְשָׁרַת¹²⁵ יוֹשֵׁב עַל הַסְּפָסֵל הָעוֹמֵד אֲצֵל הַתְּנוּרָה הָעוֹמֵד מִימֵין הַכְּנִיסָה מִהַחֲדָר הַשְּׁנַיִן לְמַנְיֵן וְלוֹמֵד חוֹמֵשׁ עִם פִּירוּשׁ רַש"י.

מְזַמֵּן לְזִמְן מִפְּסִיקִים הַמְּסַפְּרִים לְסַפֵּר סְפוּרֵיהֶם לְרַגְלֵי שְׂמִיעַת הוֹד קוֹל נִיגוּנוֹ שֶׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אַדְמו"ר בְּתַפְלָתוֹ, וְכוּלָם מְתַרְגְּשִׁים – וְלַעֲיָתִים עֵינֵיהֶם גַּם זוֹלְגוֹת דְּמַעוֹת – מִנּוּעַם זְמִירָתוֹ הַמְּלֵא גְעוּגוּעִים וּשְׂפִיכַת הַנְּפֵשׁ.

(מט) ראה אודותיו שיחת יב תמוז תש"ז (לקוט כז) אות 101.

122) ראה ספר השיחות קי"ץ ה'ש"ת ס"ע 65 ואילך. תש"ב
 ע' 240. תש"ח ע' 240.
 123) ראה ספר השיחות תרפ"ט ע' 32.
 124) לעיל אתצו, ב.
 125) ר' מנחם מענדל קאנטאר. ראה אודותיו לעיל שם.
 וש"נ.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ב"ה, א' אדי"ש תש"ו
 ברוקלין
 ידידי עוז הרה"ג ווי"ח אי"א מוה"ר
 ישראל שי'
 שלום וברכה!
 בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר ח. ליבערמאן
 במענה על שאלתו אודות סידור החגיגה של בית רבקה

מִתְנוּךְ וְעַד תְּנוּךְ...

בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית מְסַפֵּר עַל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁשָּׁמַם הָיָה חֲנוּךְ: חֲנוּךְ בְּנוֹ שֶׁל קִיז, שֶׁאֲחֵרֵי לְדָתוֹ אָבִיו - קִיז - בָּנָה עִיר וְקָרָא אוֹתָהּ עַל שֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ. וְחֲנוּךְ בְּנוֹ שֶׁל שֵׁת, שֶׁנִּפְטָר צָעִיר (יְחִסִּית כְּמוֹכֵן לְשָׁנִים הָאֲרָפוֹת שֶׁחֵיו בְּזִמְנוֹ).

לְמָה מִבִּין כָּל כֶּה הַרְבֵּה דְבָרִים שֶׁקָּרוּ בְּמִשְׁךְ יוֹתֵר מֵאֲלֹף הַשָּׁנִים עֲלֵיהֶן מְדַבֵּר בְּפִרְשֵׁת בְּרֵאשִׁית, הַתּוֹרָה מְסַפֶּרֶת לָנוּ דְּוָקָא עַל שְׁנֵי ה"חֲנוּכִים" הָאֵלֶּה וְמָה קָרָה עִם כָּל אֶחָד מֵהֶם? מָה הֵם מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ?

חֲנוּךְ הָרֵאשׁוֹן הוּא בֶן שֶׁל קִיז. הַסִּפּוּר שֶׁלוֹ מְלַמֵּד עַל הַכּוֹחַ שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה. אַחֲרֵי שֶׁקִּיז הִרְגֵּאת הַבַּל וּבִכְךָ פָּגַע בְּתַקוּן הָעוֹלָם, הוּא עָשָׂה תְּשׁוּבָה וּבָנָה עִיר (אוֹתָהּ קָרָא עַל שֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ) - דְּבָר שֶׁמְרָאָה עַל תַּקוּן הָעוֹלָם.

כֶּה גַם כְּשֶׁאֲדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, הוּא לֹא רַק צָרִיךְ לְהִתְחַרֵּט עַל מַעֲשָׂיו, אֲלָא גַם לְתַקֵּן וְלַעֲשׂוֹת הַהֶפְךָ מִמָּה שֶׁהוּא עָשָׂה עַד עַכְשָׁיו. הוּא צָרִיךְ לְהִרְבּוֹת כְּעַתָּה בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים.

חֲנוּךְ הַשֵּׁנִי הָיָה בְּנוֹ שֶׁל שֵׁת. מְכַרְשֵׁי הַמִּקְרָא מְסַבְּרִים שֶׁשֵׁת נִקְרָא כֶּה עַל שֵׁם שֶׁמִּמֶּנּוּ הִשְׁתַּת הָעוֹלָם - הַקִּיּוֹם שֶׁל הָעוֹלָם אַחֵר הַמְּבוּל הָיָה מִנְחָ וּבְנָיו שֶׁהֵם מְזַרְעוּ שֶׁל שֵׁת. אֲבָל דְּוָקָא בְּנוֹ חֲנוּךְ הַתְּנַהֵג בְּצוּרָה הַפּוֹכָה. אֲמָנָם הוּא הָיָה צָדִיק (כְּפִי שְׁלוֹמְדִים מֵהַפְּסוּק "וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹקִים"), אֲבָל מְסַבֵּר שֶׁהוּא דָּאָג רַק לְמִצְוֹת שֶׁלוֹ וְלְהַתְקַרְבוֹת שֶׁלוֹ לַהֲשֵׁם, וְלֹא הִתְעַסֵּק בְּתַקוּן הָעוֹלָם. הוּא לֹא דָּאָג לְסִבִּיבָה שֶׁלוֹ, וּבְסוֹפוֹ שֶׁל דְּבָר הוּא אֲכֹן נִלְקַח מִהָעוֹלָם לְפָנֵי הַיָּמִן.

הַשֵּׁם חֲנוּךְ הוּא מְלִשׁוֹן חֲנוּךְ. שְׁנֵי ה"חֲנוּכִים" הָאֵלֶּה מְחַנְכִים אוֹתָנוּ כַּיְצַד לְהַתְנַהֵג וְכַיְצַד לְעַבֵּד אֶת הַשֵּׁם.

חֲנוּךְ הַשֵּׁנִי רָצָה רַק לְדַבֵּק בַּהֲשֵׁם, הוּא לֹא חָשַׁב עַל מָה שֶׁהוּא צָרִיךְ, וְגַם לֹא עַל מָה שֶׁהִסְבִּיבָה שֶׁלוֹ צָרִיכָה, אֲלָא הָיָה בְּתַנּוּעָה שֶׁל "יְצִיאָה" מִהָעוֹלָם. בְּלִשׁוֹן הַחֲסִידוּת זֶה נִקְרָא "רְצוּא" - הַרְצוֹן שֶׁל הַנְּשָׂמָה לְצֵאת מִהַגּוֹף וּמִהָעוֹלָם הַזֶּה, וְלָשׁוּב אֶל הַשֵּׁם. עַד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ בְּאִמַּת עֲלָתָה וְשָׁבָה אֶל הַשֵּׁם.

חֲנוּךְ הָרֵאשׁוֹן לְעִמַּת זֹאת, מְסַמֵּל אֶת הַחֲבוּר בֵּין גְּשָׁמִיּוֹת לְרוּחָנִיּוֹת, הוּא רוֹצֵה גְּשָׁמִיּוֹת בְּשִׁבִיל לְעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה רוּחָנִיּוֹת. בְּלִשׁוֹן הַחֲסִידוּת זֶה נִקְרָא "שׁוּב" - שֶׁהַנְּשָׂמָה נִזְכָּרֶת שֵׁשׁ לָהּ תִּפְקִיד כָּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיא 'מִתְקַרֶּרֶת' מִהַרְצוֹן שֶׁלָּהּ לְצֵאת מִהַגּוֹף וְ"שָׁבָה" אֵלָיו. וְאֵת זֶה אֲנַחְנוּ לוֹמְדִים מִהַסִּפּוּר עַל חֲנוּךְ הָרֵאשׁוֹן, שֶׁעַל שְׁמוֹ נִבְנְתָה עִיר, פְּעֵלָה הַמוֹסִיפָה בִּישׁוּב וּבְתַקוּן עוֹלָם הַזֶּה.

הַחֲבוּר הַזֶּה הוּא כְּמוֹ שְׂמִיחַת תּוֹרָה וְשִׁבְת בְּרֵאשִׁית... בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה אֲנוּ רוֹקְדִים וְאוֹמְרִים 'לְחַיִּים' וְנִמְצָאִים "טִפּח מְעַל הַקֶּרְקַע", וְאֵלּוֹ בְּשִׁבְת בְּרֵאשִׁית אֲנַחְנוּ לוֹמְדִים שֶׁ"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" וְעֲלִינוּ לְפַעַל כָּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה לְגַלוֹת אֶת מְלִכּוּתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם, עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת.

(מַעֲבֹד ע"פ לְקו"ש חל"ה, עמ' 7 וְאֵילֶךְ. מִתּוֹךְ 'נִשְׁמַת דְּאוֹרֵייתָא')

חומש לקריאה בציבור פרשת בראשית

בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים פִּיטוֹב: ^ט וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רִבְעִי: ^פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שְׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם: ^{סא} וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה | הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שְׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֶת כָּל־עוֹף כְּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים פִּיטוֹב: ^{סב} וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיּוֹם וְהָעוֹף יִרֶב בְּאָרֶץ: ^{סג} וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: ^פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בַּחֲמָה וְרִמֵּשׁ וְחַיֹּת־אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: ^{סד} וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת כָּל־רִמֵּשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים פִּיטוֹב: ^{סה} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרִמָּשׁ הַרְמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ: ^{סו} וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: ^{סז} וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבִשְׁתֶּה וְיִרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּת הָרִמָּשֶׁת עַל־הָאָרֶץ: ^{סח} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בוֹ פְּרִי־עֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ: ^{סח} וְלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־ | רוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן: ^{סא} וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב

א ^א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: ^ב וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְכָהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: ^ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אֹר וַיְהִי־אֹר: ^ד וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר פִּיטוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: ^ה וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: ^ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רִקְיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם: ^ז וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהִי־כֵן: ^ח וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: ^ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן: ^י וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לַיַּבְשָׁה אָרֶץ וּלְמַקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים פִּיטוֹב: ^{יא} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זֶרַע־בוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: ^{יב} וְתוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֶרַע לְמִינָהּ וְעֵץ עֵשָׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זֶרַע־בוֹ לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים פִּיטוֹב: ^{יג} וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: ^{יד} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי מְאֹרֶת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם: ^{טו} וְהָיוּ לְמְאֹרֶת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: ^{טז} וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹרֶת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמְּאֹר הַגְּדוֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת־הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים: ^{יז} וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ: ^{יח} וּלְמֹשֶׁל

לְנֶפֶשׁ חַיָּה: ה וַיִּפְעַע יְהוָה אֱלֹהִים גַּן־עֵדֶן מִקֶּדֶם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יִצְרָא: ט וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה פְּלִעֵץ נֹחַמֵד לְמִרְאָה וְטוֹב לְמֵאֵכֶל וַעֲץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וַעֲץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע: י וְנָהָל יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רִאשִׁים: יא שֵׁם הָאָחֵד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּכֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ הַחוּלָה אֲשֶׁר־שָׁם הַזֶּהב: יב וְזֶה־ב הָאֶרֶץ הֵיחָד טוֹב שֵׁם הַבְּדֹלַח וְאִבְנֵי הַשֹּׁהַם: יג וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשְּׁנַי גִּיחוֹן הוּא הַסּוֹכֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ: יד וְשֵׁם־הַנְּהַר הַשְּׁלִישִׁי חֲדַקְל הוּא הַחֲלָד קַדְמַת אֲשׁוּר וְהַנְּהַר הָרְבִיעִי הוּא פָּרַת: טו וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְּגִן־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ: טז וַיִּצְוֵ יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ־הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל: יז וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לּוֹ עוֹר בְּנִגְדּוֹ: יט וַיִּצְרֵ יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה פְּלִי־חִית הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל־הָאָדָם לְרֹאוֹת מַה־יִּקְרָא־לּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא־לּוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּצְרֵ ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם (ב, ז)

שְׁנֵי יָצָרִים . . יָצָר טוֹב וַיִּצְרֵ הָרַע (ברכות סא, א)

הַקֶּבֶ"ה נָתַן בְּאָדָם יָצָר־הָרַע כְּדֵי לְהַכִּיאוֹ לַמַּלְאָכִית שְׁלֵמוֹתוֹ, כִּי כַּאֲשֶׁר אָדָם מִתְגַּבֵּר עַל יָצָרוֹ, עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּמַלְאָכִית הַעֲלִוּי וּמִתְגַּלִּים כַּחוּתְיוֹ וּמַעֲלוּתְיוֹ. וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדֵי מִשְׁלַח מַמְלָךְ שְׁשַׁלַּח אֶת בְּנוֹ לְמַרְחָקִים, כְּדֵי לְבַחֵן אִם יִתְנַהֵג כְּדָבָרֵי גַם בְּהִיּוֹתוֹ רְחוּק מֵאֲרָמוֹן הַמֶּלֶךְ, וְכֵן יִגְלֵה וַיִּנְצַל אֶת כַּחוּתְיוֹ בְּשִׁלְמוֹת.

(שיחת שבת פרשת בראשית תשמ"ו)

שְׁלִישִׁי - וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וְלַעוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְלָאָדָם לֹא־מָצָא עוֹר בְּנִגְדּוֹ: טז וַיִּפְלֵ יְהוָה אֱלֹהִים | תַּרְדֵּמָה עַל־

וַיְהִי־בִקְרַת יוֹם הַשְּׁשִׁי: פ ב א וַיִּכְלֹו הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: ג וַיִּכְלֹו אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֵאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלֵאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: ד וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי כֵן שָׁבַת מִכָּל־מְלֵאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

טַעַם הַתְּחֵלֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹת בִּי"ת

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: (א, א) "בְּבִי"ת נִבְרָא הָעוֹלָם . . וְלָמָּה בְּבִי"ת שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן בְּרָכָה וְלֹא בְּאֵל"ף שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן אַרְיָכָה... (ירושלמי פ"ב ה"א) בְּאִבְנֵי־עוֹרָה הַקְּשָׁה: יג הַרְבֵּה מַלִּים שֶׁעֲנַנְגָם הִפְךָ הַבְּרָכָה הַמִּתְחִילוֹת בְּאוֹת ב', וְלֹא־דָף רִיבּוּי מַלִּים הַמִּתְחִילוֹת בְּאוֹת א' שֶׁעֲנַנְגָם טוֹב וּבְרָכָה.

וַיֵּשׁ לומר הַבְּאוֹר בְּזוֹה, בְּתוֹרָה יִשְׁנֵם שְׁנֵי עֲנַנְיִים: א. לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּהַבְּנָה וְהַשְׁגָּה. ב. הַתְּאֻדּוֹת וְדַבְּרוֹת בְּנוֹתֵן הַתּוֹרָה, שְׁזוּהִי קְדוּשַׁת הַתּוֹרָה וְעֲצֻמוֹתָהּ שְׁלֵמַעֲלָה מִהַשְׁכָּל שְׁבַתְּוָה. וְעַל פִּי הַנּוֹכַח לְעִיל, יוֹכְנֵן דְּבָרֵי הַיְרוּשָׁלַּיִם: בְּנוֹגַע לְמוֹד הַתּוֹרָה, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, "זְכָה נַעֲשִׂית לוֹ סַם חַיִּים, לֹא זְכָה נַעֲשִׂית לוֹ סַם מִיתָה", וְזוֹהוּ הַעֲנַנְגֵן דְּבִי"ת לְשׁוֹן בְּרָכָה, דְּכַאֲשֶׁר לְמוֹד הַתּוֹרָה הוּא בְּאִפְסֵי ד'זְכָה" מִלְּשׁוֹן זְכוּת, שְׁנִנְיָגְשַׁת בּוֹ קְדוּשַׁת הַתּוֹרָה, וְנִנְיָגְשׁ אֲצִלוֹ שְׁזוּהִי הָאֵל"ף (הַמִּתְחִילָה וְהַעֲקָר) דְּתוֹרָה, אֲזִי יִשְׁנָה הַבִּי"ת - "בְּרָכָה", "נַעֲשִׂית לוֹ סַם חַיִּים".

מַה־שָּׂאִין־בֵּן כַּאֲשֶׁר "לֹא זְכָה", שֶׁהַבְּנָה וְהַשְׁגָּה בְּתוֹרָה נִחְשָׁבַת אֲצִלוֹ בְּאֵל"ף שֶׁל תּוֹרָה, וְחִסְרֵ אֲצִלוֹ ה'זְכָה" - הַקְּדוּשָׁה שְׁבַתְּוָה (אֲמַתִּית עֲנַנְגֵן הָאֵל"ף), אֲזִי נַעֲשִׂית אֲצִלוֹ הָאֵל"ף לְשׁוֹן אַרְיָכָה, "נַעֲשִׂית לוֹ סַם מִיתָה".

(על־פי לְקוּטִישׁוֹת כַּךְ טו עמוד 1 - מֵתוֹךְ 'לְקֵרַת שַׁבַּת')

שְׁנֵי - אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְּרָאָה בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: ה וְכֹל | שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יְהוָה בְּאֶרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאֶרֶץ וְאָדָם אֵין לְעַבֵד אֶת־הָאֲדָמָה: ו וְאֵד יַעֲלֶה מִן־הָאֶרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: ז וַיִּצְרֵ יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֶפְרָל מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשִׁמַּת חַיִּים וְהָיָה הָאָדָם

הָאָדָם וַיֵּשֶׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעָתּוֹ וַיִּסְגֵּר בְּשָׂרָה
 תַּחְתָּנָה: » וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הַצֹּלַע
 אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְרָא אֶל־הָאָדָם:
 » וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם עִצְמוֹ מֵעִצְמִי וּבִשָּׂר
 מִבִּשְׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ־
 זֹאת: » עַל־כֵּן יַעֲזֹב־אִישׁ אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ
 וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: » וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם
 עֶרְוָוִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְׂשׁוּ:
 ג » וַתִּנְחַשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חֵית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר
 עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף
 כִּי־אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֶּן:
 » וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־הַנְּחָשׁ מִפְּרִי עֵץ־הַגֶּן
 נֹאכַל: » וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַגֶּן אָמַר
 אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ כִּי
 תָמוּתוּ: » וַיֹּאמֶר הַנְּחָשׁ אֶל־הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת
 תָמוּתוּ: » כִּי יֵדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ
 וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם וַתְּהִיֶתֶם כַּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב
 וָרָע: » וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכַל וְכִי
 תֹאווֶה־הִוא לְעֵינָיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח
 מִפְּרִיָּו וַתֹּאכַל וַתֵּתֵן גַּם־לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל:
 » וַתִּפְלַקְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עִרְמוֹם הֵם
 וַיִּתְפָּרוּ עֵלָה תֵאנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חַגְרֹת:
 » וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהַלֵּךְ בְּגֵן
 לְרוּחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה
 אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֶּן: » וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים
 אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּפְהָ: » וַיֹּאמֶר אֶת־קִלְקֵלְךָ
 שָׁמַעְתִּי בְּגֵן וְאִירָא כִּי־עִירַם אָנֹכִי וְאַחְבָּא:
 » וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עִירַם אֶתָּה הַמִּן־הָעֵץ
 אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבְלֹתִי אֲכַל־מִמֶּנּוּ אָכַלְתָּ:
 » וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא
 נְתַנְהִלִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל: » וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים
 לְאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַנְּחָשׁ
 הִשְׂיָאֵנִי וְאָכַל: » וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־

הַנְּחָשׁ כִּי עָשִׂית זֹאת אָרוּר אַתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה
 וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל־גִּהְיֶנְךָ תֵּלֵךְ וְעַפְרָה תֹאכַל
 כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ: » וַאֲיִבָּהּ אִשָּׁתְּךָ בִּינְךָ וּבִין
 הָאִשָּׁה וּבִין זֶרְעֶךָ וּבִין זֶרְעָהּ הִוא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ
 וְאַתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עֵקֶב: » אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר
 הַרְבֵּה אַרְבֵּה עֲצֹבוֹךָ וְהִרְבֵּךְ בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים
 וְאֶל־אִישׁךָ תִּשְׁוָקְתְּךָ וְהִוא יִמְשַׁל־בְּךָ: »
 » וְלָאָדָם אָמַר כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל
 מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
 אִרוּרָה הָאָדָמָה בְּעֹבוֹרְךָ בְּעֲצֹבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל
 יְמֵי חַיֶּיךָ: » וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לְךָ וְאָכַלְתָּ
 אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: » בְּנֹעַת אִפְיֶךָ תֹּאכַל לֶחֶם
 עַד שׁוֹבֵךְ אֶל־הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לִקְחָתָה כִּי־עֲפָר
 אַתָּה וְאֶל־עֲפָר תִּשׁוּב: » וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם
 אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הֵייתָה אִם כָּל־חַי: » וַיַּעֲשֵׂ
 יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתֻנּוֹת עוֹר
 וַיִּלְבָּשֵׂם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ויאמר לו איפה (ג, ט)

כְּאֲשֶׁר רַבְּנוּ הַגֵּזֶן הִזָּה בַּמַּאֲסָר, שְׂאֵלוֹ אוֹתוֹ: מַה פֶּשֶׁר
 שְׂאֵלָה זוֹ. הַשִּׁיב הַרְבִּי: הַקְּבִ"ה שׁוֹאֵל אֶצֶל כָּל אָדָם – הֵיכֵן
 אַתָּה? הַאִם הִנֵּךְ יוֹדֵעַ מַה מְשַׁרְת בְּרִיאָתְךָ בְּעוֹלָם, מַה הִנֵּךְ
 צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, וּמַה עָשִׂיתָ בַּפֶּעַל . . ? וְהִנֵּה כְּבוֹד קְדוּשַׁת
 מוֹרֵי וְחִמֵּי אֲדָמוֹ"ר אָמַר, שְׂמַעְנָה זֶה הַצִּיל אֶת אֲדָמוֹ"ר הַגֵּזֶן
 מִקְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיָּתָה לוֹ מֵרַב שְׂמִחָה וְתַעֲנוּג שׁוֹכָה לְמִסַּר
 נַפְשׁוֹ עַל חֲסִידוֹתָיו. וְאָכֵן, הַקְּבִ"ה שׁוֹאֵל תָּמִיד אֶת כָּל אָחָד
 'אַיֶּפְהָ' (וּשְׂאֵלָה זוֹ הִיא גַם נְתִיבַת כַּח): יֵשׁ מִי שֶׁהִשְׂאֵלָה
 מִצִּילָתוֹ מִקְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, וַיֵּשׁ מִי שֶׁהִשְׂאֵלָה גּוֹרְמַת לוֹ לֹא
 לְהִיּוֹת שְׂקוּעַ בַּתְּאוֹנוֹת אֶלָּא לְהִתְחַזֵּק בְּעַבְדוּת ה'.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 73)

רביעי » וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה הִנֵּה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הִיָּה
 כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה אֶפְנִי־שְׂלַח
 יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְתִי לְעֹלָם:
 » וַיִּשְׁלַחַהּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֵּן־עֵדֶן לְעַבְדָּה אֶת־
 הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׂם: » וַיִּגְרַשׁ אֶת־הָאָדָם

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאָכַל וְחַי לְעוֹלָם (ג, כב)

לקאורה, מה בכך אם יתיה לעולם, ויהרי האדם נכרא מלכתחלה שיתיה לעולם, שלכן נצטנה לא לאכל מעץ הדעת. ומבאר בתסידות, שקדם החטא היה הרע מבדל מהטוב, ועל ידי החטא התעברו הטוב והרע, שאין טוב בלא רע ואין רע בלא טוב; ואם יתיה לעולם, גם הרע שבו יתקיים לעולם. לפי זה נמצא, שמיתה באה לעולם כדי שלא יתיה קיום לרע. ובעמק יותר יש לומר, שהמיתה היא תוצאה מהחטא. שכן, חטא הוא מנת רוחני (פי מיות היא בקדשה דוקא, ואלו רע וטמאה הם מנות), ומנת רוחני הביא גם מיתה גשמית.

(ספר המאמרים מלוקט ב', עמ' רעו)

חמישי י ויקחלו למוך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה: - ותלד עדה את יובל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה: - ושם אחיו יובל הוא היה אבי כל-תפש בגור ועונב: - וצלה גם-הוא ילדה את-תובל קון לטיש כל-חרש נחשת וברזל ואחות תובל-קון נעמה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויקרא את שמו אנוש, אז הוחל לקרא בשם ה' (ד, כו) יש לשאל, מדוע מדברת התורה בגנותו של אנוש, שבזמנו התחילו לעבד עבודה-זרה. ויש לומר, שהתורה רומזת לנו שאדם יכול לעבד עבודה-זרה רק כאשר הוא בבחינת אנוש, לשון חלישות (כפתוב עקוב הלב מכל ואנוש הוא), הינו שעניני האדם שבו, יתרון האדם על הבהמה, הם בחלישות. ואלו כאשר יתרון האדם על הבהמה הוא בהתגברות, לא שייכת עבודה-זרה, שהיא דבר מפרך לגמרי גם מצד השכל הפשוט. בדור שמנהיגו נקרא אנוש' (לפי תכינת דורו) - יש אפסרות שבני הדור יעבדו עבודה-זרה. (ספר השיחות תשמ"ח כרך ב' עמ' 591)

ששי כ ויאמר למוך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למוך האזנה אמרתי כי איש הרגתי לפעמי וילד לחברתי: - כי שבעתים יקם-קון ולמוך שבעים ושבעה: - וידע אדם עוד את-אשתו ותלד בן ותקרא את-שמו שת כי שת-לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קון: - ולשת גם-הוא ילד-בן ויקרא את-שמו אנוש ילד את-למוך:

וישכן מקדם לגן-עדן את-הפרכים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את-דרך עין החיים: ס ד והאדם ידע את-חנה אשתו ותהר ותלד את-קון ותאמר קניתי איש אתי יהיה: - ותסף ללדת את-אחיו את-הבל ויהי הבל רעה צאן וקון היה עבד אדמה: ויהי מקץ ימים ויבא קון מפרי האדמה מנחה ליהוה: - והבל הביא גם-הוא מנכרות צאנו ומחלבהו וישע יהוה אל-הבל ואל-מנחתו: - ואל-קון ואל-מנחתו לא שעה ויחר לקון מאד ויפלו פניו: ויאמר יהוה אל-קון למה חרה לך ולמה נפלו פניך: הלוא אם-תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבך ואליד תשוקתו ואתה תמשל-בו: - ויאמר קון אל-הבל אחיו ויהי כהיותם בשדה ויקם קון אל-הבל אחיו ויהרגהו: - ויאמר יהוה אל-קון אי הבל אחיד ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי: - ויאמר מה עשית קול דמי אחיד צעקים אלי מן האדמה: - ועתה ארור אתה מן-האדמה אשר פצתה את-פיה לקחת את-דמי אחיד מידך: - כי תעבד את-האדמה לא-תספ תת-כחה לך נע ונד תהיה בארץ: - ויאמר קון אל-יהוה גדול עוני מגשוא: - הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ ויהי כל-מצאי יהרגני: - ויאמר לו יהוה לכן פל-הרג קון שבעתים יקם וישם יהוה לקון אות לבלתי הפות-אתו פל-מצאו: - ויצא קון מלפני יהוה וישב בארץ-גוד קדמת-עדן: - וידע קון את-אשתו ותהר ותלד את-חנוך ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר פישם בנו חנוך: - ויולד לחנוך את-עירד ועירד ילד את- מחויאל ומחויאל ילד את-מתושאל ומתושאל ילד את-למוך:

וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת־מִתּוֹשְׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ־ וַיְהִי כְּלַיְמֵי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה
 וְשֹׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: ־ וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת־
 הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים: ־

~ נקודות משיחות קודש ~

זָכַר וּנְקָבָה בְּרֵאשׁ וַיִּבְרָךְ אוֹתָם (ה, ב)
 הַבְּרָכָה הָאֲמִתִּית בָּאָה מִלְּמַעְלָה כְּשֶׁיִּשְׁנֹו הַעֲנָן שֶׁל זָכַר
 וּנְקָבָה – בִּרְכָאָן לֹא אֲשַׁפְּחֹו אֲלָא בְּאֲתֵר דְּאֲשַׁתְּכַח דְּכַר
 וּנְיֻקְבָא (זח"א נה, ב). וּבְגִמְרָא אֲמֵרוּ (יבמות סב, ב) כֹּל אָדָם
 שָׂאִין לוֹ אִשָּׁה, שְׂרוּי בְּלֹא בְּרָכָה. וְכַתּוּב בְּסֵפֶר מִדְּבַר קְדָמוֹת
 לְהַחֲדִי"א (מְעַרְכַת נְשִׁים): אִין הַבְּרָכָה מְצוּיָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל
 אָדָם אֲלָא בְּשִׁבְלֵי אִשְׁתּוֹ. . וְאֲבָשֶׁר דְּהַשְׁעָם, דְּאִישׁ וְאִשָּׁה
 שְׂזָכוּ י"ה בְּיַנְיָהֶם. וְנִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי צְרוּף אִשְׁתּוֹ גֹּרֵם יַחֲדוּ
 עֲלִיּוֹן, וּמִשָּׁם יִשְׁתַּלְּשַׁל כִּי שָׁם צְוָה ה' אֶת הַבְּרָכָה.

(לקוטי שיחות, כרך ח', עמ' 211)

שְׁבִיעֵי ־ וַיְחִי מִתּוֹשְׁלַח שֶׁבַע וְשִׁמְנִים שָׁנָה וּמָאֵת
 שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־לִמְךָ: ־ וַיְחִי מִתּוֹשְׁלַח אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת־לִמְךָ שְׁתַּיִם וְשִׁמוֹנִים שָׁנָה וְשֶׁבַע
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ־ וַיְהִי כְּלַיְמֵי
 מִתּוֹשְׁלַח תִּשְׁעֵי וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה
 וַיָּמָת: ־ וַיְחִי לִמְךָ שְׁתַּיִם וְשִׁמְנִים שָׁנָה
 וּמָאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּן: ־ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נָח
 לֵאמֹר "זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמִעַצְבוֹן יְדֵינוּ
 מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָה יְהוָה: ־ וַיְחִי לִמְךָ
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נָח חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה
 וְחֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ־ וַיְהִי
 כְּלַיְמֵי לִמְךָ שֶׁבַע וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְשֶׁבַע מֵאוֹת
 שָׁנָה וַיָּמָת: ־ וַיְהִי נָח בֶּן־חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
 וַיּוֹלֵד נָח אֶת־שָׁם אֶת־חָם וְאֶת־יֶפֶת: ־ וַיְהִי
 כִּי־הִחַל הָאָדָם לְרַב עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת
 יִלְדוּ לָהֶם: ־ וַיִּרְאוּ בְּנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת
 הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל
 אֲשֶׁר בָּחָרוּ: ־ וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יִדּוֹן רוּחִי בָאָדָם
 לַעֲלֹם בְּשַׁגְם הוּא כִּשְׂר וְהָיוּ יָמָיו וַעֲשִׂרִים

אִזּוּ הוֹחֵל לְקָרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ־ ה' אִזּוּ סָפֵר
 תּוֹלְדֹת אָדָם בַּיּוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדָמוֹת
 אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ: ־ זָכַר וּנְקָבָה בְּרֵאשׁ וַיִּבְרָךְ
 אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמֵם אָדָם בַּיּוֹם הַבְּרֵאשׁ:
 ־ וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמָאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדָמוֹתוֹ
 כְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת: ־ וַיְהִי יָמֵי־אָדָם
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד
 בָּנִים וּבָנוֹת: ־ וַיְהִי כְּלַיְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חִי
 תִּשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: ־ וַיְחִי־שֵׁת
 חֲמִשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְשִׁמְנֵים וּמָאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־
 אֲנֹשׁ: ־ וַיְחִי־שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲנֹשׁ שֶׁבַע
 שָׁנִים וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:
 ־ וַיְהִי כְּלַיְמֵי־שֵׁת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְתִשְׁעֵי
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ־ וַיְחִי אֲנֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה
 וַיּוֹלֵד אֶת־קִינָן: ־ וַיְחִי אֲנֹשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת־קִינָן חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה
 וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ־ וַיְהִי כְּלַיְמֵי אֲנֹשׁ חֲמִשׁ
 שָׁנִים וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ־ וַיְחִי קִינָן
 שֶׁבַע־עִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־מֶהֱלָאֵל: ־ וַיְחִי קִינָן
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מֶהֱלָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה
 וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ־ וַיְהִי
 כְּלַיְמֵי קִינָן עֶשֶׂר שָׁנִים וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה
 וַיָּמָת: ־ וַיְחִי מֶהֱלָאֵל חֲמִשׁ שָׁנִים וְשִׁשִּׁים
 שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־יִרְדָּ: ־ וַיְחִי מֶהֱלָאֵל אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת־יִרְדָּ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת
 שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ־ וַיְהִי כְּלַיְמֵי
 מֶהֱלָאֵל חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וְשִׁמְנֵה מֵאוֹת
 שָׁנָה וַיָּמָת: ־ וַיְחִי־יִרְדָּ שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה
 וּמָאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־חֲנוּךְ: ־ וַיְחִי־יִרְדָּ אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד
 בָּנִים וּבָנוֹת: ־ וַיְהִי כְּלַיְמֵי־יִרְדָּ שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים
 שָׁנָה וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ־ וַיְחִי חֲנוּךְ
 חֲמִשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־מִתּוֹשְׁלַח:

ענגנים רבים, 'בעליונים', ומזה נשתלשל שהיא מקיפה שנים רבות, 'בתחתונים'.

(לקוטי שיחות, כרך ב', עמ' 450)

מפטיר ה וירא יהוה כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצרל מחשבת לבו רק רע בליהיום: וינחם יהוה כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו: ויאמר יהוה אמוחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי פי עשיתם: ה ונח מצא חן בעיני יהוה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~

ויהי רצון, שבהתאם להוראה של רש"י בתחילת פרושו לפרשת בראשית, שכל הבריאה שברא הקב"ה (השמים והארץ וכל אשר בהם) הרי זה בשביל "ב' ראשית", שני דברים הנקראים "ראשית": התורה וישראל (שקבלו את התורה, לומדים את התורה ומקיימים את התורה ואת מצוותיה), שמזה מובנת עוד יותר החשיבות החיונית של למוד התורה, ומוכן גם כי כל הוספה בכך, ובחיינויות ובשמחה, מביאה תוספת ברכה מן הקב"ה בכל הענגנים האישיים, הן בגשמיות ("ארץ") והן ברוחניות ("שמים") - יברך ה' ויצליח, שהדבר יקיים בכל אחד ואחת, בתוך כלל ישראל, ושנת תשמ"ה תהיה שנת תורה, שנת שמחה, שנת אורה, שנת ברכה בכל המוכנים, עם מנוחת הנפש ומנוחת הגוף אמיתית, דבר המביא גם יתר הצלחה בלמוד התורה, ובבלמוד התורה המביא לידי מעשה.

ושכבר ממוצאי שבת קודש מברכים חדש מרחשון הזה, יומשכו בטוב הנראה והנגלה כל הברכות האלוקיות, מן השבת הזה אל כל ימי השבוע, ומראש-החדש אל כל ימי החדש, ומחדש מרחשון, שהוא החדש ה"חלין" הראשון לאחר ה"חדש השביעי", החדש המשבע (מלשון שבע) בכל טוב - אל כל חדשי כל השנה.

ובפרט הברכה העיקרית שאליה מקוים כל יום ו"כל היום" - גאלה האמתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, וידעו כי אמה שמך ה' לברך עליזון על כל הארץ.

(מכתב כללי - מוצאי שבת בראשית, מכה"ח מרחשון, ה'תשמ"ה)

קמ"ו פסוקים, אמציה, יחזקיהו סימן.

שנה: ה הנפלים היו בארץ בימים ההם וגם אחריכן אשר יבאו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם המה הגברים אשר מעולם אנשי השם: פ ה וירא יהוה כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצרל מחשבת לבו רק רע בליהיום: וינחם יהוה כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו: ויאמר יהוה אמוחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי פי עשיתם: ה ונח מצא חן בעיני יהוה: פפפ

◆ ◆ ◆

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא ברעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קרוב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברין הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא וישירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

◆ ◆ ◆

~ נקודות משיחות קודש ~

פרשת בראשית

כבוד קדושת מורי ורמי אדמו"ר אמו, ש'בראשית' היא 'פרשה גדולה', כי היא כוללת משך זמן של יותר מאלף וחמש מאות שנה - יותר מכל הפרשיות שבחמש ביחד (שהרי סיום החמש הוא בשנת ב' אלפים תפ"ח). והנה, "התורה מדברת בעצם בעליונים ורומות בשניות בתחתונים", הינו שכל ענין בתורה עקרו הוא למעלה, וממנו נמשך ונשתלשל ירמוז למטה. ואף כאן: פרשתנו מכילה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטרף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עין־חיים היא לפחזוקים פה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארף ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, ויגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

נבואה בשורה על הנאולה: הענין הנה אמרו הנביא כמה פעמים, לפי שהיו בדרור בעלי אמונה רעה שהיו מאמינים כי העולם לא נברא אלא כך היה קדמון, ויש שהיו מאמינים כי העולם נקרה אין לו בורא ולא עלה כמו שכתבנו, ומפני האמונות הרעות ההם היה שונת המיד הענין הנה כי השם יתעלה הוא בורא העולם ומתקדשו והוא מוציא מאין ליש, ואמר בורא השמים, אמר אל יהושב אדם כי השמים בעבור שהם קמים ולא יקרה אותם שום הפסד ושום שנוי שהם קדמונים, אלא האל בראם והרשם והוא מוציא מאין ליש:

הפטרה לפרשת בראשית לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק מב

מב ה־פֿה־אִמֵר הָאֵל יְהוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם רִקַּע הָאָרֶץ וְצִאֲצָאִיהָ נִתַּן נִשְׁמָה לָעַם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְהִלְכֵי־בָהּ: וְאֲנִי יְהוָה קְרָאתִיךָ בְּצַדֶּק וְאַחֲזַק בְּיָדְךָ וְאַצְרִיךָ וְאַתְּנֶנּוּ לְבָרִית עִם לְאוּר

שי למורא
ה) האל ה', בעל הדין ובעל הרחמים. וְנוֹטִיָּהֶם, שְׁנָטָה אֶת שְׂבַעַת הַרְקִיעִים פֶּאֱהֵל עַל הָאָרֶץ. רִקַּע, פִּרְטַל, כְּמוֹ "וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּחֵי הַתְּהוֹם" (שמות 12:2). וְצִאֲצָאִיהָ, הִצְמִיחֵם. לָעַם עָלֶיהָ, לְאָנָשִׁים שְׂמִיִּים עָלֶיהָ. וְרוּחַ לְהִלְכֵי־בָהּ, וְלִשְׂאֵר הַבְּרִיּוֹת נִתַּן רוּחַ שֶׁל חַיִּית. ו) קְרָאתִיךָ, לִישְׁעָהּ הוּא אוֹמֵר. וְאַצְרִיךָ, אֲשַׁמְרֶנּוּ. לְבָרִית עִם, לְהַשִּׁיב אֶת עַמִּי לְבְרִיתִי, לְקַדֵּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. לְאוּר גוֹרֵם, כָּל שְׂבַט קְרוֹי

ה־פֿה־אִמֵר הָאֵל יְהוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם הוּא נִטַּע אוֹתָם לְהַיִּית כְּאוֹהֶל, רִקַּע פֶּרֶשׁ הָאָרֶץ וְצִאֲצָאִיהָ הֵם הַצְּמִיחִים כּוֹלֵם הוֹצִיא, נִתַּן נִשְׁמָה לָעַם עָלֶיהָ וְרוּחַ תְּחִינֵי לְהִלְכֵי־בָהּ לְשֵׁאֵר הַבְּרִיּוֹת:
נבואת ה' לישעיה: ו על המשיח יאמר אני יהוה קראתיך בשמד על ידי הנביאים בצדק ואחזק בידך להנביר אותך על כל ואצרך אשמור אותך ואתננך הפם לברית עם להשב עמי לבריתי לקדים התורה

גוי לעצמו. 1) לפקח עינים עורות, שאינם רואים את גבורתי, לתת לב לשוב אל. אפיר, ישראל שהם אמרים בגולה. ח) וכבודי לאחר לא אתה, שלא יהיו הגוים מושלים בעממי ולא יאמרו "יהנו רמה". ט) הראשונות הנה כאן, מה שהבטחתי לאברהם לזמן צאתם מגלות מצרים "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי" (בראשית טו. יד.) י) שירו לה' שיר חדש, בעת גאלת ישראל. איים ויושביהם, על גרד מליצה אמר, שגם האיים וגם יושביהם שירו. יא) ישאו מדבר וערוי, המדבר והערוי שישגם גם בו, כלם ירימו קול שיר. חצרים תשב קדר, גם החצרים שיושבים בהם בני קדר. יושבי סלע, גם הפתחים שחיו ירגו. יצוחו, ירימו קולם בשיר. יג) יצא, להושיע את ישראל. יעיר קנאה, לקנא עבור עמו. יריע, בגבור המנצח במלחמה. יד) החשיתי מעולם, זה זמן רב שתקתי על מה שעשו הגוים לעמי. אתאפק, הייתי מתחזק לכבש בעמי. ביולדה אפעה, אבל מעבשיו אשאג בקול ביולדה על אויבי עמי. אשם ואשאף יחד, אעשה שממה בגוים ואבלעם כלם יחד. טו) אחרוב הרים ונגבעות וגו', גלומר, אהרג מלכים ושרים וכל הנלוים עליהם. טז) והולכתי עורים וגו', אז אוליד את ישראל לארצם בדרך שאינם מכירים והם בה פעורים. ומעקשים, דרכים מעקמות. יח) תחרשים וגו',

והמנצח לאור גוים להאיר לשבטי ישראל (כל שבט קרוי גוי לעצמו) לדעת שה' הוא האלהים: ז' ה' פועל לפקח עינים אשר נהיו עורות מרוב הצרות, ה' פועל להוציא ממסגר אפיר ומבית בלא את ישראל האסורים בבבל וגם יוציא, ישיבי חשך שמה: ח אגני יהוה הוא שמי המיוחד לי וכבודי לאחר לא אתה עוד ותהלתי מה שראוי להלל אותי לא תהלל עוד לפסילים: ט הנבואות הראשונות שנבאתי על סחרוב הנה כבר באו וחדשות שלא שמעתם עדיו, והיא הנאולה העתידה אני מגיד בטרם תצמחנה לפני שהיא תתחיל, אשמיע אתכם: י או שירו ליהוה שיר חדש תהלתו יהוה ושמע מקצה הארץ יורדי הים ומלאו והפריות הממלאים את הים, גם המה איים ויושביהם תהללו לה' (והוא ענין מליצה, כי אין האיים והפריות בעלי דעה ודבור להלל): יא ישאו מדבר וערוי וכל חצרים אשר תשב בהם ערת קדר (השוכנים במדבר באהלים) ירגו תהלות ה' ישיבי על סלע מראש הרים יצוחו יהוה ושמע קול צוהה של שמחה ותלל: יב ישימו בפייהם ותנו ליהוה כבוד ותהלתו באיים יגידו האנשים השוכנים שם: יג יהוה כגבור יצא לתשועת ישראל פאיש מלחמות הכני בהנהגת המלחמה, ואינו יוחם בעצמו רק יעיר ועורר קנאה בלבם יריע בגבור המנצח במלחמה אף יצריח יסבב שאויביו יצרו ועקת שבר שבים אותם, וכך על-איביו ותגבר: יד החשיתי מעולם זה זמן רב אני שותק על מה שעשו האומות לעמי, אחריש אתאפק אתחזק לכבוש בעמי. אבל מעתה ביולדה אפעה אשאג אשם אעשה שממה ואשאף יחד ואבלע כלם יחד: טו אחרוב הרים ונגבעות וכל-עשבים ושמתי נהרות לאיים להיות תרב

גוים: ז לפקח עינים עורות להוציא ממסגר אפיר מבית בלא ישיבי חשך: ח אגני יהוה הוא שמי וכבודי לאחר לא אתה ותהלתי לפסילים: ט הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד בטרם תצמחנה אשמיע אתכם: י שירו ליהוה שיר חדש תהלתו מקצה הארץ יורדי הים ומלאו איים ויושביהם: יא ישאו מדבר וערוי חצרים תשב קדר ירגו ישיבי סלע מראש הרים יצוחו: יב ישימו ליהוה כבוד ותהלתו באיים יגידו: יג יהוה כגבור יצא פאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על-איביו יתגבר: יד החשיתי מעולם אחריש אתאפק ביולדה אפעה אשם ואשאף יחד: טו אחרוב הרים ונגבעות וכל-עשבים אוביש ושמתי נהרות לאיים ואגמים אוביש: טז והולכתי עורים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים למישור אלה הדברים עשיתם ולא עזבתים: ז נסגו אחרוב יבשו בשת הבטחים בפסל האמרים למסכה אתם אלהינו: יח החרשים שמעו

ויבש פאים ואגמים אוביש: טז וכי החשיתי מעולם אשר אחריש גם עתה? הלא אלה הדברים עשיתם - מימות עולם והולכתי בעורים את ישראל לארצם בדרך המדבר לא ידעו בנתיבות לא ידעו אדריכם אשים מחשך לפניהם לאור ומעקשים בדרך המעקם עשיתי למישור ישר ושהו. אלה הדברים עשיתם מאן בשיצאו ממצרים ולא עזבתים גם עתה: ז' או נסגו אחרוב הבטחים בפסל, בדרך אדם תנבל שחוזר לאחוריו לכל ראוה בבשתו. יבשו בשת הבטחים בפסל האמרים למסכה אתם אלהינו: יח אתם ישראל חרשים שמעו דבר ה' והעורים מלראות מצותי, שמעו

עטרת מרים

מעשה הַבְּיטוֹ לְרֵאוֹת: יֵט מִי הוּא הַיּוֹתֵר רָאוֹי לְהִקְרָא עוֹר כִּי אִם־עֲבָדִי עַל כִּי הוּא יוֹדֵעַ וּמְכִיר בְּקַלְקוֹל הַדּוֹר, וְאֵינוֹ מִסְתַּפֵּל בְּמַעֲשֵׂיהֶם לְהִשְׁרִים וּלְתַקְּנָם. וְכֵן מִי הוּא הַיּוֹתֵר רָאוֹי לְהִקְרָא חֲרֵשׁ כְּמִלְאָכִי אֲשֶׁלַח שְׁנַתִּי חֲכָמָה בְּלִבּוֹ וּכְאִלוֹ שְׁלַחְתִּיו, וְהוּא כְּחֲרֵשׁ לֹא יִשְׁמַע מַעֲשֵׂי בְנֵי הַעַם לְהוֹרִים עַל הַדְּבָר מִי עוֹר כְּמִשְׁלָם הַשְּׁלֵם בְּמִדּוֹת וְעוֹר כְּעֶבֶד יְהוָה: כִּי הֲלֹא הִמָּה רֵאוֹת וְרֵאוֹים הֲרַבְתָּ חֲכָמָה וְלֹא תִשְׁמָר וְאִין בְּהֶם מִי אֲשֶׁר יִשְׁמָר אֶת הַוִּילַת לְהַשְׁבִּי מִדְּרָבּוֹ הַרְעָה, וְלִבּוֹ מִהֲרָאוֹי לְהִקְרָא עוֹר, פְּקוּחַ אֲזַנִּים הֲלֹא יֵשׁ לָהֶם אֲזַנִּים פְּתוּחוֹת לְהִבִּין מִצּוֹת ה' וְלֹא יִשְׁמָע וְאִין בְּהֶם מִי אֲשֶׁר יִשְׁמַע וְאֵינוֹ מוֹחִיר לַוִּילַת,

כִּי עוֹשֶׂה עֲצָמוֹ כְּאִלוֹ לֹא יָבִין, וְלִבּוֹ מִהֲרָאוֹי לְהִקְרָא חֲרֵשׁ: כֹּא יְהוָה חֲפִץ בְּאֲנָשִׁים לְמַעַן צְדָקוֹ שֶׁכֵּל אֶחָד מֵהֶם יִצְדִּיק אֶת הַוִּילַת לְלַמֵּד דְרָדּוֹ הַיָּשָׁר יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֵּאדָּיר לַחֲרֻבוֹת לְמִיֹּד דַּעַת אֶת הַעַם:

שי למורא

אַתֶּם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵייתֶם חֲרָשִׁים מִשְׁמַע דְּבַר ה', וְעוֹרִים מִלְּרֵאוֹת מִצּוֹתַי, מַעֲמָה שְׁמַעוּ וַיֵּרָאוּ. יֵט מִי עוֹר כִּי אִם עֲבָדִי, כְּלוֹמֵר, הַגּוֹיִם שָׂאוֹן זֶה מִמְּבַקְעִים לְרֵאוֹת בְּרֵאזָה פְּנִימִית וְלִשְׁמַע דְּבַר ה', אִין לְבַנְתֶּם עוֹרִים וְחֲרָשִׁים, שְׁהָרִי הֵם לַעֲגוֹן זֶה כְּעַז וְאֶבֶן, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁיִכּוּלִים לְרֵאוֹת מַעֲשֵׂי ה' וְלִשְׁמַע דְּבָרָהּ, וְאִינֶם

וְהַעוֹרִים הַבְּיטוֹ לְרֵאוֹת: יֵט מִי עוֹר כִּי אִם־עֲבָדִי וְחֲרֵשׁ כְּמִלְאָכִי אֲשֶׁלַח מִי עוֹר כְּמִשְׁלָם וְעוֹר כְּעֶבֶד יְהוָה:

כִּי רֵאוֹת רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמָר פְּקוּחַ אֲזַנִּים וְלֹא יִשְׁמָע: כֹּא יְהוָה חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֵּאדָּיר:

רוֹאִים וְשׁוֹמְעִים, וְצַדִּיק עֲלֵיהֶם שֵׁם עוֹרִים וְחֲרָשִׁים. כְּמִלְאָכִי אֲשֶׁלַח, כְּלוֹמֵר, מִי שְׁנַתִּי חֲכָמָה בְּלִבּוֹ, וּכְאִלוֹ שְׁלַחְתִּיו לְלַמֵּד דַּעַת אֶת הַעַם, וְהוּא כְּחֲרֵשׁ וְאֵינוֹ מִלְּמַד. עוֹר כְּמִשְׁלָם, הַשְּׁלֵם בְּמִדּוֹת וּבְכּוֹנוֹת מִתּוֹלְדוֹתָיו, וּמִסְתִּיר עֵינָיו מִלְּרֵאוֹת מַעֲשֵׂי ה'. כְּעֶבֶד ה', כְּמִי שְׂתַפֵּן מִדּוֹתָיו וְשִׁכְלוֹ מִצַּד בְּחִירָתוֹ וְעַבּוּדוֹתוֹ. (כ) רֵאוֹת רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמָר, רֵאוֹת הֲרַבְתָּ לְפָנֶיךָ, וְאִינֶכֶם שׁוֹמְרִים לְהַבִּיט בְּמַעֲשֵׂי וְלִשׁוֹב אֵלַי. וְכֵן "פְּקוּחַ אֲזַנִּים וְגו'". (כא) ה' חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ וְגו', ה' חֲפִץ לְחֲרָאוֹתֶכֶם וּלְפָקַח אֲזַנִּיכֶם, לְמַעַן צְדָקוֹ. וְלִכְדָּר הוּא מְגִדִּיל לָכֶם תוֹרָה וּמִסְתַּקֵּה.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלְּךָ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגִּל לְבַנּוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעַבּוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּתָּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד לחודש מרחשון: יום ו' שעה 4 אחר הצהריים, 5 דקות ו14 חלקים.
ראש חודש מרחשון ביום השישי וביום השבת-קודש הבא עלינו לטובה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלושים תעשה: (לוי) ו ואני הנני מביא את-המבול מים על-הארץ לשחת כל-בשר אשר-בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר-בארץ יגוע: והקמתי את-בריתי אתך ובאת אל-התבה אתה ובניך ואשתך וגשי-בניך אתך: ומכל-החי מכל-בשר שנים מכל תביא אל-התבה להחיות אתך זכר ונקבה יהיו: (שדאל) ב מהעוף למינהו ומן-הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך להחיות: ואתה קח-לך מכל-מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה: ויעש גח ככל אשר צוה אתו אלהים פן עשה:

ו אלה תולדת גח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את-האלהים התהלך-גח: ויולד גח שלשה בנים את-שם את-חם ואת-יפת: ונתחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס: וירא אלהים את-הארץ והנה נשחתה כיהשחית כל-בשר את-דרבן על-הארץ: ויאמר אלהים לגח קץ כל-בשר בא לפני כיהמלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את-הארץ: עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את-התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר: וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה: צהר תעשה לתבה ואל-אמה תכלנה מלמעלה ופתח

אגרות קודש

ביה, כי"ט תשרי, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת שני מכתביו מערב חה"ס. ובמה ששואל מה היא כוונתי בהנוגע לאחראי במוסד, שתהיי לו צורה חבידית.

לפלא גם הספק בזה, שהרי הענינים כפשוטם ממש. כי אפילו במוסד שאין לו כל בעלים אחרים, באם - אין אחראי היודע שעליו לשאת באחריות, אין להענין קיום כדבעי, ולפעמים אין

להענין קיום כלל. ואף שמשתמט הנני מלהכאיב את מי שהוא, לתועלת הדבר מוכרחני להביא ראיות גם מחד' אמות של... שניסו וגם יסדו סניף תו"ת ב... בה נמצא גם הוא וגם... ולא רק שלא התפתח, אלא שכעבור זמן קצר **ביותר** נתבטל כלל. ולא החזיקו מעמד בהנ"ל כל אנ"ש יחד ומבלי להדגיש אפילו על הבזיון כלפי חוץ!

מובן שזוכר הנני כל הטעמים שכתבו הוא והרב... אבל באותה שעה וגם עתה - מתפלא הנני שלא מכירים בהמצב כמו שהוא, שסניף תו"ת ב... הוא לזכותם של אנ"ש ד... ולכל לראש **מחובתם** של רבני אנ"ש, שהם נקראים מרא דאתרא ע"פ חסידות, **שעליהם** הי' לדאוג תיכף לבואם לבנות ב... ד' אמות של תורת החסידות, ולא רק בשביל עצמם, אלא, ובעיקר, לדור הצעיר שעליו לבנות בעתיד הקרוב בתים בישראל. והרי כו"כ שמעו שהתמימים צ"ל נרות להאיר דוקא. ולאחרי שעברו כו"כ שנים ולא עשו דבר, ואחרי שחברי הנהלת... עוררו את אנ"ש ד... על דבר חובתם האמורה ולא עוד אלא שסיעו ג"כ בעזר כספי ובהבאת תלמידים ליסד... הרי הוא וחבריו הרב ש"י פרשו הענין **להיפך** ממה שהוא, ז.א. שהם עושים **טובה** הנהלת... במה שיסיעו לייסד הסניף, ובאם לא תחזיק הנהלת... מעמד בכסף וכו' ידיהם מסולקות וכו' - בה בשעה שהענין הוא מן הקצה אל הקצה.

והיאומן כי יסופר, אשר שניהם משרתים בקודש במשרת רבנות, מתעסקים בנטירות כו"כ "כרמים": בשר כשר; גט כשר; קדושין כשרים וכו' - ורק "כרמי שלי", ז.א. הפצת מעינות דא"ח (שבאה"ק ת"ו עתה, אי אפשר כ"א ע"י יסוד מוסד חנוכי) **החליטו** שאין זה ענינם כלל ובמילא נדמה להם שאין זה גם ביכולתם. וכ"ש וק"ו: ומה בענין שנתייסד ע"י הנהלת... לא יכלו הוא והרב... ש"י להחזיק מעמד ולהמשיך בו, בשעה שבעיר... נותנים כמה ממון להחזיקת מוסדות ונמצאים כמה תלמידים למודות חינוך כאלו - "מסופקני" ביותר שבאם יתייסד מוסד ע"י איש פעיל וכנראה מהנ"ל, גם במוסד זה עיקר הפעילות שלו תהי' על ידי איש זה, אלא שינצל את שמם בשביל המקיף של חב"ד, ופשיטא שלא יזדרזו ופשיטא שלא יתייעצו בהתפתחות המוסד, הרי מיום הראשון להווסדו ועכ"פ שבועות הראשונים והרב המייסד יוכח שאין הם להוטים בהתפתחות המוסד, ניח להם להיות במנוחה, והמוסד לא יהי' לו כל שייכות לחב"ד מלבד השם, והרי אין אני להוט לפרסומת בלי תוכן, כי אם להפצת המעינות, אשר - הודעת חז"ל בזה כמו בכל עניני תוה"ק, לא יגעת ומצאת - אל תאמין. והוא הרי לא יתעמק בזה והרב... ש"י ג"כ לא יתייגע בזה, וכמו שהראה הנסיון בעבר. והרב המייסד אינו רואה סיבה מפני מה לפתע פתאום יהי' מעוניין בענין חדש שאין זה אחריותו.

הארכתי בכל הנ"ל ואפשר בביטויים חריפים והוא במענה לסיום מכתבו וז"ל באמת אני ג"כ מצטערים (על אופן הנהלת מוסדות חב"ד באה"ק ת"ו) חפצנו ורצינו לעשות מה לתקן כו' אבל כפי הנראה אי אפשר מטעמים הידועים וכו'. וכמ"ש מכבר אשר טעמים בלשון רבים אין ידועים לי ורק טעם אחד והוא הכלל שב ואל תעשה עדיף ונוח יותר. והצער וכו' הן צער שלי והן שלהם ידוע הפתגם ששמענוהו כ"פ מכ"ק אדמו"ר "טובה פעולה אחת מאלף אנוחות". ומ"ש שאודיע מה רצוני ומה חסר ומה צריך לתקן - הנה אה"ק ת"ו מלאה מוסדות חינוך, ישיבות, חדרים ות"ת ולא רק אלו שנתייסדו לפני עשרות בשנים אלא גם חדשים לבקרים והלואי היו מתקנאים... וכו' אשר בשנים האחרונות הקימו כו"כ מוסדות, אף שלא זכו אפילו **לאפס** קצהו מהדרכת רבותינו נשיאינו ולרוב טוב אשר שפכו על התמימים ואנ"ש מתורתם ומסירות נפשם, וכלפי ליאי יציב בארעא וכו'. מובן שדברי הנ"ל מכוונים לא רק אליו אלא לכל אנ"ש אשר באה"ק ת"ו, מלבד אנשים מספר אשר נער יכתבם שמשתדלים לעשות את התלוי בהם...

לוח זמנים לשבוע פרשת בראשית - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	מג"א		אדמו"ר		א	ש	
										א	ש	א	ש			
18:34	17:38	18:24	18:29	17:57	18:03	12:55	12:56	10:34	10:33	9:36	9:34	9:02	9:01	6:52	6:47	באר שבק (ק)
18:32	17:26	18:21	18:28	17:57	18:04	12:54	12:55	10:33	10:32	9:36	9:34	9:02	9:00	6:53	6:48	חיפה (ק)
18:32	17:21	18:21	18:27	18:00	18:06	12:53	12:54	10:32	10:31	9:35	9:33	9:01	8:59	6:51	6:46	ירושלים (ק)
18:33	17:35	18:23	18:29	17:56	18:03	12:55	12:56	10:34	10:33	9:37	9:35	9:02	9:01	6:53	6:48	תל אביב (ק)
18:32	17:29	18:19	18:29	17:45	17:56	13:08	13:09	10:56	10:53	10:03	9:58	9:18	9:15	7:31	7:22	אוסטרליה, וינה (ק)
20:30	19:30	20:18	20:12	19:50	19:44	13:38	13:38	10:50	10:53	9:40	9:45	9:00	9:05	6:20	6:28	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:37	17:35	18:24	18:34	17:51	18:01	13:11	13:12	10:57	10:55	10:04	10:00	9:21	9:17	7:30	7:22	אוקראינה, אודסה (ק)
18:07	17:03	17:54	18:04	17:20	17:30	12:43	12:44	10:30	10:27	9:37	9:33	8:53	8:49	7:05	6:56	אוקראינה, דוניצ'ק (ק)
18:18	17:14	18:04	18:15	17:30	17:41	12:54	12:55	10:41	10:39	9:48	9:44	9:04	9:00	7:17	7:08	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
18:41	17:35	18:27	18:38	17:52	18:03	13:19	13:20	11:08	11:05	10:16	10:11	9:29	9:25	7:46	7:36	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
18:34	17:28	18:20	18:31	17:44	17:55	13:12	13:13	11:01	10:58	10:08	10:04	9:22	9:18	7:39	7:29	אוקראינה, קייב (ק)
18:21	17:27	18:11	18:16	17:47	17:51	12:36	12:37	10:13	10:12	9:14	9:13	8:42	8:41	6:26	6:23	אתרד אמירויות, אבו דאבי (ח)
19:04	18:02	18:51	19:01	18:21	18:31	13:37	13:38	11:23	11:21	10:29	10:25	9:47	9:44	7:55	7:47	אסליה, מילאנו (ק)
18:33	17:44	18:24	18:25	18:01	18:02	12:28	12:29	9:57	9:58	8:54	8:55	8:25	8:26	5:54	5:55	אקוודור, קיטו (ח)
19:57	18:59	19:46	19:40	19:19	19:14	13:11	13:11	10:25	10:27	9:16	9:20	8:38	8:42	5:58	6:05	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:04	20:01	20:51	20:43	20:20	20:13	14:03	14:03	11:13	11:16	10:02	10:07	9:19	9:25	6:39	6:48	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:52	17:55	18:41	18:49	18:12	18:20	13:20	13:21	11:03	11:01	10:07	10:04	9:29	9:27	7:28	7:22	ארה"ב, בולטימור (ק)
18:40	17:42	18:29	18:37	17:59	18:07	13:10	13:10	10:53	10:51	9:58	9:55	9:19	9:16	7:20	7:13	ארה"ב, ברוקלין (ק)
18:41	17:43	18:29	18:37	17:59	18:08	13:10	13:11	10:53	10:52	9:58	9:55	9:19	9:17	7:20	7:14	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
19:15	18:16	19:03	19:12	18:33	18:42	13:46	13:47	11:30	11:28	10:35	10:32	9:56	9:53	7:59	7:52	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:15	18:22	19:05	19:11	18:40	18:46	13:35	13:36	11:14	11:13	10:16	10:14	9:43	9:41	7:31	7:27	ארה"ב, האוסטון (ק)
18:42	17:48	18:32	18:38	18:05	18:11	13:06	13:07	10:46	10:45	9:49	9:47	9:14	9:12	7:07	7:02	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:18	18:26	19:08	19:13	18:43	18:48	13:35	13:36	11:12	11:11	10:13	10:12	9:41	9:40	7:26	7:23	ארה"ב, מיאמי (ק)
18:36	17:37	18:24	18:32	17:54	18:02	13:06	13:06	10:49	10:47	9:54	9:51	9:15	9:12	7:17	7:10	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
18:43	17:44	18:31	18:39	18:00	18:09	13:13	13:14	10:57	10:55	10:02	9:59	9:22	9:20	7:25	7:18	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)
19:05	18:07	18:53	19:01	18:24	18:32	13:34	13:35	11:17	11:15	10:22	10:19	9:43	9:40	7:44	7:37	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
18:34	17:35	18:22	18:31	17:52	18:00	13:04	13:05	10:48	10:46	9:53	9:50	9:14	9:11	7:16	7:09	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:09	18:17	18:59	18:57	18:35	18:34	12:48	12:49	10:10	10:12	9:05	9:07	8:34	8:37	5:58	6:01	בוליביה, לה-פס (ח)
19:17	18:10	19:03	19:14	18:26	18:38	13:56	13:57	11:46	11:43	10:54	10:49	10:06	10:02	8:25	8:15	בלגיה, אנטוורפן (ק)
19:18	18:11	19:04	19:15	18:27	18:39	13:56	13:57	11:46	11:43	10:53	10:49	10:07	10:02	8:25	8:15	בלגיה, בריסל (ק)
18:52	17:59	18:42	18:39	18:22	18:18	12:23	12:23	9:42	9:44	8:35	8:38	8:03	8:06	5:24	5:29	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:39	17:46	18:29	18:26	18:04	18:01	12:11	12:11	9:30	9:32	8:24	8:27	7:51	7:54	5:13	5:18	ברזיל, ריו דה-זנירו (ח)
18:35	17:31	18:21	18:32	17:45	17:57	13:14	13:15	11:04	11:01	10:12	10:07	9:24	9:20	7:44	7:34	בריטניה, לונדון (ק)
18:41	17:35	18:26	18:38	17:47	18:00	13:23	13:24	11:14	11:11	10:23	10:18	9:33	9:28	7:57	7:46	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
18:40	17:32	18:25	18:37	17:49	18:01	13:20	13:21	11:11	11:08	10:19	10:14	9:31	9:26	7:52	7:42	גרמניה, ברלין (ק)
19:01	17:56	18:48	18:58	18:12	18:23	13:39	13:40	11:28	11:25	10:35	10:31	9:49	9:45	8:06	7:56	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:56	18:02	18:46	18:42	18:27	18:24	12:24	12:24	9:42	9:44	8:35	8:38	8:01	8:04	5:22	5:27	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:41	17:51	18:32	18:36	18:08	18:12	12:52	12:53	10:27	10:27	9:27	9:27	8:57	8:56	6:37	6:34	הודו, מומבאי (ח)
18:38	17:47	18:29	18:32	18:05	18:08	12:49	12:49	10:23	10:23	9:23	9:23	8:53	8:52	6:32	6:30	הודו, פונה (ח)
18:22	17:19	18:09	18:19	17:36	17:46	12:58	12:58	10:44	10:42	9:51	9:47	9:07	9:04	7:19	7:10	הונגריה, בודפשט (ק)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
17:45	16:47	17:33	17:42	17:03	17:12	12:14	12:15	9:57	9:56	9:02	8:59	8:23	8:21	6:25	6:18	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:13	18:16	19:01	19:09	18:33	18:40	13:39	13:40	11:21	11:19	10:25	10:22	9:48	9:45	7:45	7:39	יוון, אתונה (ק)
18:44	17:41	18:31	18:41	17:57	18:08	13:19	13:19	11:05	11:03	10:12	10:08	9:28	9:25	7:39	7:30	מולדובה, קישינב (ק)
18:38	17:47	18:29	18:32	18:05	18:09	12:50	12:50	10:24	10:24	9:25	9:24	8:54	8:54	6:34	6:32	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:59	18:52	19:45	19:36	19:11	19:03	12:48	12:48	9:55	9:59	8:43	8:49	7:56	8:03	5:16	5:26	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:00	17:07	17:50	17:55	17:24	17:30	12:18	12:18	9:55	9:54	8:57	8:56	8:24	8:23	6:11	6:07	נפאל, קטמנדו (ח)
18:00	17:01	17:49	17:57	17:19	17:27	12:28	12:29	10:11	10:09	9:15	9:12	8:37	8:35	6:37	6:30	סין, בייג'ינג (ח)
19:22	18:33	19:13	19:14	18:51	18:52	13:19	13:20	10:48	10:49	9:45	9:46	9:16	9:17	6:46	6:47	סנגפור, סנגפור (ח)
18:10	17:02	17:55	18:07	17:18	17:30	12:50	12:51	10:40	10:37	9:48	9:43	9:00	8:55	7:21	7:11	פולין, ורשה (ק)
18:39	17:49	18:30	18:29	18:07	18:06	12:23	12:24	9:47	9:49	8:43	8:45	8:13	8:15	5:38	5:40	פרו, לימה (ח)
19:21	18:19	19:08	19:18	18:36	18:46	13:55	13:55	11:40	11:38	10:47	10:43	10:04	10:01	8:13	8:04	צרפת, ליון (ק)
19:28	18:23	19:14	19:25	18:41	18:52	14:05	14:05	11:52	11:50	10:59	10:55	10:15	10:11	8:29	8:19	צרפת, פריז (ק)
18:11	17:22	18:02	18:03	17:39	17:41	12:10	12:11	9:41	9:41	8:39	8:39	8:10	8:10	5:41	5:41	קולומביה, בוגוטה (ח)
18:59	17:59	18:47	18:56	18:19	18:28	13:31	13:32	11:16	11:14	10:22	10:18	9:41	9:38	7:46	7:39	קנדה, טורונטו (ק)
18:34	17:33	18:22	18:31	17:51	18:00	13:08	13:09	10:54	10:52	10:00	9:56	9:18	9:15	7:26	7:18	קנדה, מונטריאול (ק)
18:36	17:40	18:25	18:31	17:57	18:04	12:59	13:00	10:40	10:39	9:43	9:41	9:08	9:06	7:01	6:56	קפריסין, לנקה (ק)
18:27	17:16	18:11	18:24	17:31	17:45	13:10	13:11	11:02	10:59	10:12	10:06	9:20	9:15	7:48	7:36	רוסיה, לובאוויטש (ח)
17:59	16:47	17:43	17:57	17:06	17:20	12:43	12:44	10:37	10:33	9:46	9:41	8:53	8:48	7:24	7:11	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:00	16:57	17:47	17:57	17:14	17:24	12:35	12:36	10:22	10:19	9:28	9:24	8:45	8:41	6:56	6:47	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:05	18:02	18:52	19:02	18:22	18:33	13:40	13:41	11:27	11:24	10:33	10:29	9:50	9:46	8:01	7:52	שווייץ, ציריך (ק)
18:25	17:35	18:16	18:19	17:53	17:56	12:32	12:33	10:05	10:05	9:05	9:04	8:35	8:35	6:11	6:10	טאילנד, בנגקוק (ח)

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

בחו"ל: עירוב תבשילין

ביום רביעי ערב שמיני עצרת, יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר, לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אני מְזַבֵּחַ לְכָל מִי שְׂרוּצָה לְזָבוֹת וְלִסְמוּךְ עַל עֲרוּב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת עֲרוּב:

בְּדִין יְהִי שָׂרָא לְנָא לְאַפּוּי וּלְבִשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׂרָנָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעַבְד כָּל צְרָבְנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְתָּא, לְנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:] = בְּזֶה יְהִי מִתֵּר לְנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהַטְמִין (אֵת תְּבִשְׁלֵי הַשְּׁבֵת) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְהַכִּין וְלַעֲשׂוֹת כָּל צְרָבְנֵנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבְתָּא, לְנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת.]

סדר הדלקת נרות לשמע"צ, שמח"ת וש"ק

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני ועבור שבת קודש). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי שמחת תורה, ובחול"ל עד לאחר הבדלה במוצאי שבת קודש.

ליל שמיני עצרת ושמחת תורה (בחול"ל ליל שמיני עצרת)

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליק גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק על ידי אש מועברת מאש שהודקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק לפני כניסת החג "נר נשמה" (או משלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחול"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של שמחת תורה.

בחול"ל כדאי להדליק, לקראת סוף היום של שמיני עצרת, נר נשמה נוסף (מנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

בחול"ל: ליל שמחת תורה

זמן הדלקת הנרות - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

ערב שבת קודש פרשת בראשית

בארץ ישראל: מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי שבת קודש. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

בחול"ל: מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק, ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב